

SØREN
KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

*Anden forøgede Udgave
ved Niels Thulstrup*

ELLEVTE BIND

*Søren Kierkegaards Optegnelser
fra 1853 November til 1855 25. September*

FØRSTE AFDELING

*Gruppe A Journaloptegnelser
1854 fra 1. Marts til Oktober*

*Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
og Søren Kierkegaard Selskabet*

GYLDENDAL

gsto
rds

B

4376

A3

1909

V. 11:1

Søren Kierkegaards Papirer

Bind 11, 1. afdeling, der udkom første gang 1936,
er et uændret fotografisk optryk af originaludgaven,
udført af S. L. Møllers Bogtrykkeri,
København.

Printed in Denmark 1969.

SØREN KIERKEGAARDS
PAPIRER

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

UDGIVNE AF P. A. HEIBERG, V. KUHR
OG E. TORSTING

ELLEVTE BIND

SØREN KIERKEGAARDS OPTEGNELSER
FRA 1853 NOVEMBER TIL 1855 25. SEPTEMBER

FØRSTE AFDELING

GRUPPE A JOURNALOPTEGNELSER
1854 FRA 1. MARTS TIL OKTOBER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MDCCCCXXXVI

INDHOLD

	Side
Fortale	VII
Tidstavle	IX—XXVIII
S. K.'s Optegnelser af Gruppe A:	
Journal NB ³⁸ 1854 1. Marts (Sluttet)	5—36
Journal NB ³⁹ 1854 5. Maj	37—133
Journal NB ³⁰ 1854 28. Juni	134—259
Journal NB ³¹ 1854 16. Aug.	260—382
Journal NB ³² 1854 11. Okt.	383—446
Kilde-Angivelse, Manuskript-Beskrivelse og tekstkritiske Op- lysninger	449—491

FORTALE

Med Hensyn til Udgavens Plan, Inddeling og Materiale, Stoffets Ordning, Principperne for Udgavens Fuldstændighed og Gengivelsen af Texten henvises til Fortalen til første Bind.

Ellevte Bind omfatter Tidsrummet fra November 1853 til 25. September 1855. Bindet bestaar af tre Afdelinger. Første Afdelings Indhold er Journaloptegnelser for Tidsrummet 1. Marts til Oktober 1854. Anden Afdeling indeholder dels Resten af Journaloptegnelser indtil Januar 1855 og dels løse Papirer for hele Perioden. Tredie Afdeling indeholder de indenfor samme Periode faldende Optegnelser af Gruppe B.

Nærværende første Afdeling af Bindet er gengivet efter Original-Manuskripterne i Universitetsbibliothekets Samling: „Notabene“-Journalerne 28 (A 1-49), 29 (A 50-169), 30 (A 170-327), 31 (A 328-498), samt en Part af 32 (A 499-593).

Det i Tidstavlen under 29. August 1839 meddelte har vi ændret under Hensyntagen til det Resultat, hvortil F. Brandt og E. Rammel er naaet i „Søren Kierkegaard og Pengene“ (Kbh. 1935), S. 56 ff.

Ved at følge og samle Fodnoternes Sammenvisninger vil man, ligesom i foregaaende Bind, kunne skaffe sig Oversigt over Materialet til flere af de hyppigt tilbagevendende Emner i den store Masse af Optegnelser.

København i Maj 1936.

UDGIVERNE

TIDSTAVLE

- 1813 Maj 5. S. K. født i Faderens Ejendom paa Nytorv i Kbh. (gl. Nr. 2, ny Nr. 27).
- Juni 3. S. K. døbt i Helliggeist Kirke i Kbh.
- 1821 S. K. sat i Skole i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1823 Jan. 23. Regine Olsen født.
- Febr. 15. Regine Olsen døbt i Vor Frue Menighed i Kbh.
- 1828 April 20. S. K. konfirmeret i Vor Frue Menighed i Kbh., ved første Kapellan J. P. Mynster.
- 1830 Oktbr. 30. S. K. indskrevet som Student ved Universitetet (laud.; Udarbejdelse i Modersmaalet, Græsk, Historie, Fransk: laud. p. c.).
- Novbr. 1. S. K. indskrevet i Kongens Livkorps, 7. Kompagni.
- — 4. S. K. faaet sin Afsked fra Kongens Livkorps som utjenstdygtig.
- 1831 April 25. S. K. fuldendt 2den Examens 1ste Del (Latin, Græsk, Hebraisk, Historie: laud.; Matematik: laud. p. c.).
- Oktbr. 27. S. K. fuldendt 2den Examens 2den Del (Filosofi, Fysik, Matematik: laud. p. c.).
- 1836 April 18. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen (se I A 166).
- 1837 Maj (imellem 8. og 16.) S. K. ved et Besøg hos Rørdams paa Frederiksberg første Gang truffet sammen med Regine Olsen (se II A 67.68).
- 1837—38 S. K. undervist i Latin i næstøverste Klasse i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1838 April 22. Regine Olsen konfirmeret i Holmens Kirke i Kbh.
- Maj 19. Form. Kl. 10^{1/2}. S. K.s Optegnelse om „en ubeskrivelig Glæde“ (se II A 228).
- Aug. 8.—9. Nat Kl. 2. S. K.s Fader død.
- — 14. S. K.s Fader begravet paa Assistents-Kirkegaard i Kbh. (i Familie-Gravstedet).
- Septbr. 7. udkom: „Af en endnu levendes Papirer. Udgivet mod hans Villie af S. Kierkegaard“. Hos C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno. (Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk: „Kun en Spillemand“). — 42 SS.
- 1839 Febr. 2. Optegnelse af S. K.: „Du mit Hjertes Herskerinde „Regina“, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom“ osv. (se II A 347).
- Aug. 29. S. K. opgjort sin pekuniære Status (Obligationer, Aktier, Part i Ejendommen Nytorv Nr. 2).
- 1840 2. Juni S. K. indgivet sin Examens-Ansøgning til det theologiske Fakultet.

- 1840 Juli 3. S. K. fuldendt theologisk Embeds-Examen (laud.).
 — — 19.—Aug. 6. S. K.s Jyllandsrejse.
 — Aug. 9.—Septbr. „kan i strengere Forstand siges at være den Tid, i hvilken jeg tilnærmede mig hende“ (se X⁶A 149,^s).
 — Septbr. 8. S. K. friet til Regine Olsen (se X⁶A 149,^s).
 — — 10. S. K. faaet Jaord af Regine Olsen (se X⁶A 149,^s).
 — Oktbr. 8. Første Nummer af „Corsaren“, udgivet af Goldschmidt.
 — Novbr. 17. S. K. indtraadt i det Kongelige Pastoral-Seminarium som Nr. 252.
 — — Vidnesbyrd fra Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. Michael Nielsen om S. K.s „ikke almindelige Herredømme over det latinske Sprogs baade mundtlige og skriftlige Behandling“.
- 1841 Jan. 12. om Middagen S. K. efter Tur prædiket i Holmens Kirke over opgiven Text (se III C 1).
 — Juli 16. S. K.s Afhandling: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates“ erklæret af det filosofiske Fakultet for værdig til at forsvares for Magistergraden.
 — Aug. c. 11. S. K. sendt Regine Olsen hendes Ring tilbage.
 — Septbr. 16. S. K.s Disputats (paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag) færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 300 SS.
 — — 29. Kl. 10—2 og 4—7¹/₂ S. K. forsvaret sin Disputats for Magistergraden.
 — Oktbr. 11. S. K. endelig brudt med Regine Olsen.
 — — 25. S. K. pr. Dampskib forladt Kbh. for at rejse til Berlin.
 — Novbr. (imellem 15. og 22.) Schellings anden Forelæsning i Berlin.
- 1842 Febr. 4. Sidste Datering i S. K.s Kollegie til Schellings Forelæsninger.
 — Marts 6. S. K. med Dampskibet „Christian VIII“ ankommen til Kbh. fra Kiel.
 — Maj 29 og Juni 5. Anmeldelse i Fædrelandet, Nr. 890 og 897, af S. K.s Disputats ved Dr. Beck.
 — Juni 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 904: „Aabenbart Skriftemaal“, med en „Efterskrift“ til Dr. Beck (S. V. XIII, S. 397 ff.).
 — Septbr. 10. S. K.s Broder Peter Christian kaldet til Sognepræst for Pedersborg-Kindertofte.
 — Novbr. 11. S. K.s Broder Peter Christian ordineret.
 — — S. K. afsluttet Manuskript til Udgiaverens Forord til „Enten—Eller“.
- 1843 Febr. 15. „Enten—Eller. Et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita. Første Deel, indeholdende A.'s Papirer. Anden Deel, indeholdende B.'s Papirer, Breve til A.“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 470 + 368 SS.
 — — 20. „Enten—Eller“ kommen i Handelen (hos Universitetsboghandle C. A. Reitzel), og s. D. foreløbig anmeldt i Fædrelandet Nr. 1155.
 — — 22. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Dagen Nr. 52.
 — — 23. Uddrag og Omtale af „Enten—Eller“ af Claudius Rosenhoff i Den Frisindede Nr. 23.
 — — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1162 (underskrevet A. F. . . .): „Hvo er Forfatteren af „Enten—eller“ (se S. V. XIII, S. 407 ff.).

- 1843 Marts 1. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. L. Heiberg i Intelligensblade Nr. 24, i Artiklen: „Litterær Vintersæd“.
- — 5. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1168 (underskrevet Victor Eremita): „Taksigelse til Hr. Professor Heiberg“ (se S. V. XIII, S. 411 ff.).
- — 12. til April 9. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Forposten Nr. 11—15 („Fragmenter af en Brevvexling“).
- April 16. Første Paaskedag til Aftensang i Frue Kirke (Biskop Mynsters Prædiken), Regine Olsen nikket til S. K.; i Tiden nærmest forud har hun „hver Mandag mellem 9—10 Formiddag“ mødt ham (se IV A 97).
- Maj 5. Datering af Forordet til S. K.s „To opbyggelige Taler“.
- — 6. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 52 SS.
- — 7. 14. 21. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. Fr. Hagen i Fædrelandet Nr. 1227-28. 1234. 1241.
- — 8. S. K. afrejst fra Kbh. til Berlin.
- — 16. „To opbyggelige Taler“ kommen i Handelen (hos Boghandler P. G. Philipsen).
- — — Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1236: „En lille Forklaring“ (se S. V. XIII, S. 416 f.).
- — — Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin.
- — 25. Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin. „Om en liden Stund skulle I see mig igjen. Jeg er bleven færdig med et Arbeide, der er mig af Vigtighed, jeg er i fuld Fart med et nyt, og mit Bibliothek er mig nødvendigt, ligesom ogsaa et Trykkerie“.
- — Berlin. Datering over Begyndelsen af Manuskriptet til „Gjentagelsen“ (se IV B 97,3).
- Juli Datering over Manuskriptet til Brevet til Læseren i Slutningen af „Gjentagelsen“ (se IV B 97,30). — Sandsynligvis har S. K. ved denne Tid faaet Kundskab om Regine Olsens Forlovelse med Fritz Schlegel.
- Aug. 9. Datering i Manuskriptet til Forordet til „Tre opbyggelige Taler“ (se IV B 159,7).
- Oktbr. 7. „Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de silentio“ og „Gjentagelsen. Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi af Constantin Constantius“ færdige fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 135 SS. og 157 SS.
- — 13. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 62 SS.
- — 16. „Frygt og Bæven“, „Gjentagelsen“ og „Tre opbyggelige Taler“ kommen i Handelen, de to første hos C. A. Reitzel, den sidste hos Boghandler P. G. Philipsen.
- — Anmeldelse af „Enten—Eller“ af H. P. Kofoed-Hansen i „For

- Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab“, 1. Bd. 4. Hefte.
- 1843 Decbr. 6. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 84 SS.
- — 19. „Urania. Aarbog for 1844, udgiven af J. L. Heiberg“, med Omtale af „Gjentagelsen“ i Artiklen: „Det astronomiske Aar“, averteret i Adresseavisen Nr. 298.
- 1844 Jan. 1. Artikel af Biskop Mynster i Intelligensblade Nr. 41—42 (under Mærket Kts): „Kirkelig Polemik“ (med Omtale af S. K.s „Opbyggelige Taler“).
- Febr. 24. Lørdag S. K. holdt sin Demis-Prædiken i Trinitatis Kirke (laud.).
- — Slutn. Anmeldelse af „Frygt og Bæven“ af J. Fr. Hagen i Theologisk Tidsskrift, udg. af Scharling og Engelstoft. 8. Bd.
- Marts 5. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 59 SS.
- — S. K. tilendebragt Udarbejdelsen af: „Post-Scriptum til Enten—Eller“ (IV B 59).
- Juni 8. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 70 SS.
- — 13. „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 137. — 164 SS.
- — 17. „Begrebet Angst. En simpel psykologisk-paapegende Overveelse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Af Vigilius Haufniensis.“ og „Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed. Af Nicolaus Notabene.“ (Begge hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averterede i Adresseavisen Nr. 140. — 184 og 111 SS.
- — 30. Omtale af „Forord“ i Ny Portefeuille (udg. af G. Carstensen, red. af J. C. Schytte). 2. Bd., Nr. 13.
- Aug. 31. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard.“ (Hos Boghandler P. G. Philipsen. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 205. — 111 SS.
- Oktbr. 16. S. K. flyttet fra Nørregade 230 (nu Nr. 38) til Ejendommen paa Nytorv.
- 1845 Febr. 9. S. K. hørt Prædiken af Biskop Mynster i Slotskirken (se VI B 157).
- Marts Oprindelig Datering til Hilarius Bogbinders Forord til „Stadier paa Livets Vei“. (Se VI B 7,4.8,2).
- April 29. „Tre Taler ved tænkte Leiligheder. Af S. Kierkegaard“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 98. — 100 SS.
- — 30. „Stadier paa Livets Vei. Studier af Forskjellige. Sammenbragte,

- befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder" (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 99. — VIII + 383 SS.
- 1845 April 30. Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ [af Dr. Fr. Beck] i Neues Repertorium für die theol. Literatur und kirchl. Statistik, hrsg. von H. Th. Bruns. 2. Bd., 1. Heft.
- Maj 6. „Stadier paa Livets Vei“ anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 108.
- — 9. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1883 (underskrevet S. Kierkegaard): „En Erklæring og Lidt til“ (se S. V. XIII, S. 418 ff.).
- — 10. Boghandler P. G. Philipsen forpligter sig med Hensyn til det af ham af S. K. købte Rest-Oplag af 18 opbyggelige Taler: „ikke at tilstille Redakteurer noget Fri-Exemplar eller foranledige dem paa nogen Maade gjorde til Gjenstand for kritisk Anmeldelse eller Besprechen i Bladene“.
- — 13. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
- — 19.20. Feuilleton-Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1890-91 (underskrevet A.): „En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan“ (se S. V. XIII, S. 445 ff.).
- — 24. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
- — 29. „Atten opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ udkomne paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 52 + 62 + 84 + 59 + 70 + 111 SS.
- Decbr. 20. „Gæa“, æsthetisk Aarbog for 1846, udg. af P. L. Møller (med Omtale af „Stadier paa Livets Vei“, særligt „Skyldig? — Ikke-Skyldig?“ i Artiklen: „Et Besøg i Sorø“) averteret i Tillæg til Berlingske Tidende Nr. 302 som skulende udkomme den 22.
- — 25. S. K. sender Afslag til P. L. Møller paa Anmodning om Bidrag til „Gæa“.
- — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 2078: „En omreisende Æstetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gjæstebudet“, underskrevet: Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af „Stadier paa Livets Vei“, i hvilken det bl. a. hedder: „Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren . . . Og dog, jeg har jo allerede været der; thi ubi spiritus, ibi ecclesia: ubi P. L. Møller, ibi Corsaren“.
- — 29. Svar i Fædrelandet Nr. 2079 fra P. L. Møller: „Til Hr. Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af Stadier paa Livets Vei“.
- — 30. Manuskript til „Afsluttende Efterskrift“ indleveret i Bianco Lunos Bogtrykkeri. (Se E. P. III, S. 269 Note).
- 1846 Jan. 2. Artikel i Corsaren Nr. 276: „Hvorledes den omvandrende Philosoph fandt den omvandrende virkelige Redacteur af Corsaren“, med Tegninger.
- — 10. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 9: „Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning“, underskrevet: Frater Taciturnus.

- 1846 Febr. 7. S. K.s Idee: at uddanne sig til at blive Præst (se VII A 4).
 — — Datering til „En første og sidste Forklaring“, og oprindelig Datering til Forordet til „En literair Anmeldelse“ (se VII B 135,2).
 — — 20. „Afsluttende Efterskrift“ færdig fra Trykkeriet.
 — — 27. „Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de philosophiske Smuler. Mimisk-pathetisk-dialektisk Sammenskrift, eksistentielt Indlæg, af Johannes Climacus. Udgiven af S. Kierkegaard“. Med: „En første og sidste Forklaring“, underskrevet S. Kierkegaard. (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 49. — X + 480 + 4 SS.
 — Marts 9. S. K. paabegynder sin „Rapport“ i den første „NB-Journal“. (Se VII A 98).
 — — 27. 28. Anmeldelse af „Afsluttende Efterskrift“ i Kjøbenhavnsposten Nr. 73 og 74, af „Prosper naturalis de molinasky“ (o: P. L. Møller).
 — — 29. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 29, Sp. 475 ff.: „Troen og Dialektiken. Imod S. Kierkegaard“, af P. W. Christensen, Cand. theol.
 — — 30. „En literair Anmeldelse. To Tidsaldre, Novelle af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“, udgiven af J. L. Heiberg. Kbhv. Reitzel. 1845, anmeldt af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel, Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 75. — 114 SS.
 — — 30. 31. Artikel i nyt Aftenblad (Udgiver og Redaktør H. Trojel) Nr. 75 og 76: „Kjøbenhavnspostens Anmeldelse af „afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“, og: Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“.
 — Maj 2. 3. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
 — — 5. Oprindelig Datering for Forordet til første Afdeling af „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand“ (se VII B: 148. 150. 192,6).
 — — 7. „Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Scharling og Engestoft“, 4. Bds 1. Hefte, med Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ undertegnet: 80. [o: Licent. theol. J. F. Hagen] averteret i Adresseavisen Nr. 107.
 — — 16. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
 — — 19. Artikel i Den Frisindede (Redaktør og Udgiver Claudius Rosenhoff): „S. Kierkegaard og hans Recensenter“.
 — Juni 12. S. K. anskaffet sig Magister A. P. Adlers: „Studier og Exempler“, „Forsøg til en kort systematisk Fremstilling af Christendommen i dens Logik“ og „Theologiske Studier“.
 — Septbr. 7. S. K.s Optegnelser i NB-Journalen: Rapport. Resultat.
 — — 20. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 52, Sp. 841 ff.: „Troens Dialektik“, af P. W. Christensen, Cand. theol.
 — Oktbr. 2. Goldschmidt fratraadt Redaktionen af Corsaren med Nr. 315.
 — — 7. Goldschmidt afrejst fra Kbh. med Dampskibet „Christian VIII“

for over Kiel at paabegynde en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien.

- 1846 Novbr. 19. „Dr. H. Martensens trykte moralske Paragrafer, eller det saakaldte „Grundrids til Moralphilosophiens System af Dr. Hans Martensen“, i dets forvirrede, idealistisk-metaphysiske og phantastisk-speculative, Religion og Christendom undergravende, fatalistiske, pantheistiske og selvforguderske Væsen, belyst og bedømt af Magnús Eiríksson, Cand. theol.“ averteret i Adresseavisen Nr. 274.
- 1847 Jan. 24. S. K.s Optegnelse: „Gud være lovet, at alle Pøbelagtighedens Angreb kom over mig. Jeg har nu ret faaet Tid til at lære ind efter, og forvisse mig om, at det dog var en tungsindig Idee med det at ville leve ude paa en Præstegaard, for i Afsidshed og Glemthed at gjøre Poenitentse. Nu staaer jeg ganske anderledes besluttet paa Pletten end jeg nogensinde har gjort.“ osv. (se VII A 229).
- — Datering for Forord til den første Renskrift til Bogen om Adler.
- Febr. 20. til Septbr. 4. Emilie Carlén, En Nat ved Bullar-Søen, oversat paa Dansk, som Feuilleton i Berlingske Tidende Nr. 43-206. (Se VIII A 196).
- — S. K.s Læsning af: Adolf Trendelenburg, Geschichte der Kategorienlehre. Zwei Abhandlungen. Berlin 1846.
- Marts 13. „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand af S. Kierkegaard. Første Afdeling: En Leiligheds-Tale. Anden Afdeling: Hvad vi lærer af Lilierne paa Marken og af Himmels Fugle. Tre Taler. Tredie Afdeling: Lidelsesernes Evangelium. Christelige Taler.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 61. — 4 + 155 + 64 + 140 SS.
- — S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- April 29. Billet fra C. Molbech til S. K. ang. „Enten—Eller“ som udsolgt (se VIII A 84).
- Maj 5. Optegnelse af S. K. om Forskæl mellem Synd og Anfægtelse (VIII A 93).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB² (VIII A 107).
- — 16. H. Martensen udnævnt til Hofprædikant.
- Juni Plan for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“ (VIII A 180-184).
- — 28. Biskop Mynster faaet tildelt Rang i I. Klasse Nr. 13.
- Juli S. K. paatænkt Rejse til Berlin, men i Stedet aflagt Besøg hos Christian VIII (se VIII A 249).
- Aug. 2. S. K. færdig med Tryk-Manuskript til „Kjerlighedens Gjerninger“. (VIII A 219).
- — 3. S. K. paatænkt Rejse til Stettin, og til Efteraaret „en ordentlig Udenlandsrejse i længere Tid.“ (VIII A 227).
- — S. K. i Underhandlinger med Boghandler Reitzel om dennes Overtagelse af Rest-Oplagene af de hos ham udkomne Skrifter

- af S. K.; tillige indledet Forhandling med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 227).
- 1847 Aug. S. K.s Optegnelse: „Fra nu af skulde der altsaa rykkes ind i det specifik Christelige“ (med Brug af „de occultis non judicat ecclesia“), „Synds-Forladelsen“, „Et strengere videnskabeligt Værk om den geistlige Talekunst med stadigt Hensyn til Aristoteles Rhetorik“. (VIII A 229).
- — S. K. foretaget Revision af sine ældre Dagbøger (se VIII A 231).
- — 14. S. K. tænkt paa Rejse til Berlin, men holdt tilbage bl. a. ved Tanken paa de indledede Forhandlinger med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 246).
- — 15. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen om Hamanns Ægteskab (se VIII A 251).
- — 16. S. K. besluttet at blive hjemme, begyndt en Badekur. „Imorgen bringes Manuscript [til „Kjerlighedens Gjerninger“] i Trykkeriet“. „Jeg føler nu Trang til i en dybere Forstand at komme til mig selv ved at komme nærmere til Gud i Forstaaelsen af mig selv. Jeg maa blive paa Stedet, og fornyes ind efter. . . . Mit Tungsind maa jeg see at faae nærmere fat Der rører sig Noget i mig, som tyder paa en Metamorphose.“ (VIII A 250).
- — Ideen til Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse.“ (VIII A 256).
- — Plan for Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 271-276).
- — 23. Boghandler Philipsen tilbyder S. K. 500 Rdl. for et nyt Oplag af „Enten—Eller“ paa 1000 Exemplarer; S. K. vil have 700 Rdl.
- — 27. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen.
- — 28. Boghandler Philipsen vil kun give 500 Rdl. for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- — 30. S. K. nægter Boghandler Philipsen Forlaget for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- Septbr. 29. „Kjerlighedens Gjerninger. Nogle christelige Overveielser i Talers Form af S. Kierkegaard. Første og Anden Følge“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 229. — 2 + 224 + 203 SS.
- Oktbr. S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- — S. K. paatænkt under Titlen „Ungdoms-Arbejder“ at udgive: 1) Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv. 2) Lovtale over Efteraaret. 3) Rosenkilde som Hummer. 4) Skrift-Prøver. (VIII A 339).
- — 11. Billet til S. K. fra Professor F. C. Petersen med Tak for tilsendt Exemplar af „Kjerlighedens Gjerninger“.
- — 14. Brev til S. K. fra Magnús Eiríksson med Bøn om pekuniær Understøttelse.

- 1847 Oktbr. Datering for et oprindeligt Forord til den senere Fjerde Afdeling af „Christelige Taler: Taler ved Altergang om Fredagen“.
- — Ideen til Nr. III af „Indøvelse i Christendom: Fra Høiheden vil han drage Alle til sig“. (VIII A 371).
- — Ideen til Nr. II af „Indøvelse i Christendom: Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (VIII A 381).
- Novbr. 3. Regine Olsen viet til Fridrich Schlegel i Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn.
- — 4. S. K. Besøg hos Biskop Mynster: „Han sagde han havde meget travlt — saa jeg øieblikkeligt gik. Men han var ogsaa meget kold mod mig. Han er dog nok stødt for den sidste Bog [Kjerlighedens Gjerninger].“
- — S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 400).
- — Datering for Forord til Bogen om Adler i omlagt Skikkelse.
- Decbr. 1. S. K. afsluttet Omlægning af Bogen om Adler i dens tredje Skikkelse (VIII A 440).
- — 2. P. L. Møller, Kritiske Skizzer fra Aarene 1840—47, averteret i Adresseavisen Nr. 284.
- — 14. 15. 17. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Nyt Aftenblad Nr. 291. 292. 294. (VIII A 496).
- — — J. P. Mynster, Prædikener holdte i Kirkeaaet 1846-47, averteret i Adresseavisen Nr. 294.
- — 20. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Berlingske Tidende Nr. 297.
- — 23. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 302.
- — 24. S. K. tilskødet Ejendommen Nytorv 2 til Christiane Elisabeth Bützow f. Schöne, Enke efter Vexemægler F. C. Bützow (Lavværg A. T. Hagen); Købesum 22000 Rdl., hvoraf 10000 Rdl. kontant, Resten i 4 p. Cts Prioritets-Obligationer paa 5000 og 7000 Rdl. henholdsvis til S. K. og Broderen. Skødet (tinglæst 3. Jan. 1848) indeholder Klausul om S. K.s Fraflytning af Lejligheden „søndre Halvdel af 1. Sals Etage“ til Paaskedag 1848.
- — Udkast til „Introduktion“ til Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 469). — Datering af Forordet i den endelige Udarbejdelse til Afhandlingen.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB⁴ (VIII A 483).
- — Plan for Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“. (VIII A 486).
- — Idee til „Sygdommen til Døden“. (VIII A 497).
- 1848 Jan. Instrux for Anden Afteling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“. (VIII A 504).
- — Udkast til paatænkt Subskriptions-Indbydelse af S. K. paa „Opbyggelig Læsning“, et Fjerdingsaarsskrift begyndende fra 1. Juli.
- — 20. Christian VIII død.

- 1848 Jan. 25. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 2. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 20.
- 28. S. K. afsluttet Lejekontrakt med Garvermester Gram om Lejligheden Hjørnet af Rosenborggade og Tornebuskegade 156, fra April Flyttedag; aarlig Leje 290 Rdl.
- Febr. 11. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg, Kirkeligt Tidsskrift. 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 35. (VIII A 545).
- — Plan for en ny Bog af S. K. under Titel: „Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom“, hvori „Sygdommen til Døden“ anføres som en Afdeling. (VIII A 558). — Anfægtelser med Hensyn til Udgivelsen af „Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“.
- Marts 6. Manuskript til „Christelige Taler“ indleveret i Trykkeriet.
- — 8. Artikel af Professor Sibbern om Goldschmidts „Nord og Syd“, i nyt Aftenblad Nr. 57.
- April Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. (VIII A 637-639).
- — 19. S. K.s Optegnelse: „Mit hele Væsen er forandret. Min Skjult-hed og Indesluttethed er brudt — jeg maa tale“. Besøg af Lægen Oluf Bang. (VIII A 640).
- — Udkast til: „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (VIII A 643).
- — 24. 2. Paaskedag. S. K.s Optegnelse: „Nei, nei min Indesluttethed lader sig dog ikke hæve idetmindste ikke nu“.
- — 26. „Christelige Taler af S. Kierkegaard. Første Afdeling: Hedningenes Bekymringer. Christelige Taler. Anden Afdeling: Stemninger i Lidelsers Strid. Christelige Taler. Tredie Afdeling: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse. Christelige Foredrag. Fjerde Afdeling: Taler ved Altergang om Fredagen. Christelige Taler“. (Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 101. — 103 + 74 + 96 + 77 SS.
- Maj 11. Brev til S. K. fra Sognepræst F. L. B. Zeuthen med Tak for „Kjerlighedens Gjerninger“ og Bemærkning om Næringsorg. (VIII A 644).
- — — Optegnelser af S. K. om Synds-Forladelse og Tro. „Forunderligt, hvor dog Guds Kjerlighed overvælder mig . . . nu er der vaagnet et Haab i min Sjæl, at Gud dog kunne ville hæve hiin mit Væsens Grund-Elendighed“. (VIII A 649. 650).
- — 13. S. K.s „Rapport angaaende Sygdommen til Døden“. (VIII A 651).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB⁵. (IX A 1).
- — Idee til en ny Pseudonym: Anticlimacus. (IX A 9).
- Maj-Juni Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. (IX A 33).

- 1848 Juli 16. S. K. paabegyndt Journal NB⁶. (IX A 152).
- — 20. S. K.s Optegnelse: „Og nu maa Læren om Syndsforladelsen for Alvor frem. Titlen kan blive: Helbredelsen fra Grunden, eller Syndernes Forladelse og Forsoningen. Forinden bliver det dog rigtigst at skrive en mindre Bog „Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (IX A 176).
- — 24.-27. Feuilleton-Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 188-191 (underskrevet Inter et Inter): „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“.
- Aug. S. K.s Optegnelser: „Det bliver dog vistnok det Rigtige: engang at give Samtiden et bestemt og ikke-redupliceret Indtryk af hvad jeg siger mig selv at være, hvad jeg vil o: s: v:“. (IX A 212).
- „ . . . Mit Helbred er meget svagt, og denne Tanke har faaet megen Magt over mig, at jeg nu skulde døe“. (IX A 216).
- Reflexioner over „indirecte“ og „directe Meddelelse“. (IX A 218. 221-224. 233-235). — Forholdet til Rasmus Nielsen. (IX A 229-231).
- — Bogen om Adler omlagt til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ I-VI. (IX A 216).
- — 21. S. K. paabegyndt Journal NB⁷. (IX A 252).
- — 23.-26. Onsdag-Lørdag: „de for mig mærkelige Dage (især Torsdagen eller Natten fra Onsdag til Torsdag, hvor jeg havde ladet være at bede for R[asmus] N[ielsen], fordi jeg havde været lidt utaalmodig paa ham . . . atter taget hendes Forhold [Regine Olsen] frem“. (IX A 262).
- — 26. S. K. kørt til Fredensborg, truffet Etatsraad Olsen (Regine Olsens Fader) i Skipper-Alléen og søgt Samtale med ham, men han unddraget sig. (IX A 262).
- Septbr. 1. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen (Thema: „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“).
- Udkast til Taler over: „Ypperstepræsten“ og „Pharisæeren og Tolderen“. (IX A: 266-269. 272).
- Oktbr. Datering for Optegnelse, Forord og Efterskrift til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“. (IX B 8.10.11.14.24).
- Novbr. S. K.s Optegnelse: „Meget anstrengt er jeg dog, men nu har jeg ogsaa snart naaet Maalet. Det Skrift „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ er nu saa godt som færdigt“. (IX A 293).
- — S. K.s Optegnelser om „en ganske egen Anfægtelse“. (IX A 331-334).
- — 26. S. K. paabegyndt Journal NB⁸. (IX A 376).
- Novbr.-Decbr. S. K.s Plan om at udgive et Bind: „Fuldendelsens samtlige Værker“. (IX A 390).
- Decbr. Datering for Renskrift til Afhandling af S. K.: „Hr. Phister som Captain Scipio (i Syngestykket „Ludovic“) En Erindring og for Erindringen“, underskrevet Procul. (IX B 68).
- 1849 Jan. 1. S. K. i Vor Frelses Kirke, Visby prædiket (X¹ A 2).

- 1849 Jan. 2. S. K. paabegyndt Journal NB⁹. (X¹ A 1).
- — Plan til Forord til „Fuldbringelsens samtlige Værker“. (X¹ A 45).
- — Spørgsmaalet om Udgivelse af det færdigt liggende Forfatterskab tages op: først Embedsstilling, saa Udgivelse; „Dommen over Christenheden“ med Mærket „digterisk, uden Myndighed“. (X¹ A 56).
- — Modreflexioner: 2det Oplag af „Enten—Eller“ maa have Ledsagelse i Retning af det Religiøse. (X¹ A 74).
- — Betæneligheder ved Udgivelsen af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“; „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 78.79).
- Febr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁰. (X¹ A 81).
- — 19. De „Tre Noter“ (af Bilagene til „Synspunktet“) tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 115-118).
- — S. K.s Reflexionskamp om Forholdet til Christus som „Forbilledet“ (Tanken om „Martyriet“) og som „Frelser“ („Forsøningen“). (X¹ A 132-135).
- — Optegnelse med Exempel paa christelig Opvækkelse i „Situation“. (X¹ A 136).
- Marts Genoptagelse af Tanken om at „træde i Karakter“ ved Udgivelse af Forfatterskabet med „Dommen over Christenheden“. (X¹ A 138 med flere).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster og ladet et Ord falde om Ansættelse ved Pastoral-Seminariet. (X¹ A 167).
- — Optegnelse om „Vidnesbyrdet“ som „den Form af Meddelelse der sandest træffer Midten mellem ligefrem og indirecte Meddelelse“. (X¹ A 235).
- — S. K. er i Gang med Udarbejdelsen af de tre „gudelige Taler“ om „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“.
- April Tilbageslag i Retning af „ikke at forvildes ved altfor eensidigt at stirre paa Christus som Forbilledet“. (X¹ A 246).
- — Talerne om „Lilien og Fuglen“ bestemmes til Ledsagelse af 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 250).
- — S. K. har udarbejdet „Regnskabet“ („En Note“), koncentreret Extrakt af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“, men det skal ikke udgives. (X¹ A 266).
- — S. K.s „Følgeblad“ til „Regnskabet“ med Beretning om „hvad der blev ham fortalt allerede som Barn: at man spyttede paa Christus, at Mængden („de der gik forbi“) spyttede ad ham og sagde: tvi Dig“. — „Dette har jeg gjemt dybt i mit Hjerte . . . denne Tanke er mit Liv“. — Indført i Journalen (X¹ A 272).
- — Tanken om at „træde i Karakter“ stemples som „selvplagerisk“ (X¹ A 273.275), som „Blanding af Tungsind og Religiøsitet“ (X¹ A 280).

- 1849 April 25. S. K. slaaer fast, at han i Forhold til det højeste christelig-religiøse Ideal: at blive „Sandhedsvidne“, maa nøjes med at blive dets „ulykkelige Elsker“ („Digteren“). (X¹ A 281).
- Maj 2. S. K. paaegyndt Journal NB¹¹. (X¹ A 295).
- — 4. Tilbageslag i Retning af at „træde i Karakter“; S. K. bestemmer at udgive de to Afhandlinger af „Cyclus“: III. „Har et Menneſke Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ og VI. „Om Forskjellen mellem et Genie og en Apostel“. (X¹ A 302).
- — 5. De to Afhandlinger af „Cyclus“ er bleven sendt til Giedwad. (X¹ A 302). — „Mørkt seer det ud; og dog er jeg saa rolig. Denne min Geburtsdag vil blive mig uforglemmelig!“ (X¹ A 309).
- — 14. 2det Oplag af „Enten—Eller“ og „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 111. — 51 SS.
- — 15. S. K. modtager med Bud Billet fra Fredrika Bremer, om hun kan vente hans Besøg Christi Himmelfartsdag (17. Maj); S. K. sender hende Afslag. (Se E. P. VI, S. 622).
- — 19. „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ (Gyldendalske Boghandling. Trykt hos Louis Klein) averteret Adresseavisen Nr. 116. — 85 SS.
- — — „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philosophien. 1. Deel“, averteret i Adresseavisen Nr. 116.
- — Tanken om at bryde af som Forfatter efter egen fri Beslutning karakteriseres som „verdslig-stolt“: „at meddele Sandhed er religiøst, fordi man anseer det for Pligt at udsætte sig for den Lidelse, som er forbunden med at forkynde det Sande“. (X¹ A 413).
- Juni Tilbageslag: „Nei, nei, jeg kan ikke, og det er jo ogsaa som en Umulighed at jeg skulde nu kunne svinge mig høiere og distigere end da jeg var begunstiget ved at have Formue“. (X¹ A 421).
- — 4. Reflexionskampen om „Pseudonymitet“ indledes: „Som den Flod Guadalquivir etsteds styrter sig under Jorden og saa atter kommer frem: saaledes maa jeg nu styrte mig i Pseudonymitet . . . og væsentligen bliver der saa at gjøre Noget i Retning af Embedssøgen og saa Reisen“. — Tilbageblik paa det „Idee-Slag“ der har staaet. (X¹ A 422).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster, Besøget kun ganske kort, S. K. faaet Indtrykket: „indlade sig vil han ikke“. (Se X¹ A 497).
- — Motto til Skrifterne til „Indøvelse i Christendom“: „Jeg føler mig ikke stærk nok til at ligne Dig saaledes, at jeg døer for Dig eller Din Sag; jeg nøies med det Mindre, med tilbedende at takke Dig, at Du vilde døe for mig“. (X¹ A 425).
- — Hjertesuk over ikke længere at have Raad til at være Forfatter. (X¹ A 442).

- 1849 Juni Optegnelse om Syndsforladelsens og Forsoningens Forhold til Begrebet „Straf“, „en virkelig Transsubstantiation i Forhold til Straf“. (X¹ A 462).
- — Optegnelse om Tungsinds-Anfægtelser overfor Tanken om Christus som „Frelser“. (X¹ A 477. 478).
- — 22. S. K. søgt Biskop Mynster forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 23. S. K. søgt Kultusminister Madvig forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 24. 25. S. K. igen ude i Tanken om at „træde i Karakter“, „at Gud ikke er tjent med Mennesker der klikke i det afgjørende Øieblik“. — „Dersom Positionen ikke tages nu i dette Øieblik, eller dog nu snarest muligt, er Total-Virkningen af Forfatter-Virksomheden tabt; endsig da, naar jeg nu først skulde lade nogen Tid gaae hen, (og hvo veed hvorlænge) søge ind paa Embedsveien, og saa udgive det Øvrige lidt efter lidt og pseudonymt“. (X¹ A 494. 499).
- — 25. S. K. har været hos Biskop Mynster, men er bleven afvist med, at han ikke havde Tid. (Se X¹ A 497).
- — Natten mellem 25. og 26. Regines Fader, Etatsraad Olsen, død.
- — Tanken om Udgivelse af „Synspunktet“ igen opgivet, men S. K. bestemt sig for Udgivelsen af „Sygdommen til Døden“; han har sat sig i Forbindelse med Bianco Lunos Bogtrykkeri og faaet Meddelelse om, at det kan begynde Trykningen strax. (X¹ A 508. 509).
- — 27. [?] S. K. om Aftenen faaet Kundskab om Etatsraad Olsens Død.
- — Natten mellem 27. og 28. [?] S. K. sovet uroligt, med Repliker pro et contra i Samtale med sig selv.
- — 28. [?] Manuskript til „Sygdommen til Døden“ afleveret i Trykkeriet; den endelige Bestemmelse bliver, at Pseudonymen „Anti-Climacus“ sættes paa Titelbladet som Forfatter, S. K.s Navn kun som Udgiver. — „Jeg maa beklage og anklage mig selv for, at der virkelig i adskilligt af det Foregaaende som er optegnet i denne Journal findes Forsøg paa at exaltere mig selv, hvilket Gud vilde tilgive mig. Jeg er hidtil en Digter ubetinget ikke mere, og det er en fortvivlet Kamp for at ville gaae ud over min Grændse“. (X¹ A 510).
- — Optegnelser: „Den Afvei ligger dog kun altfor nær, at ville reformere, opvække hele Verden — istedetfor sig selv, og er ret en Afvei for urolige Hoveder med megen Phantasie . . . Denne Feil har jeg ogsaa, at jeg bestandigt digtende ledsager mig selv, og nu fordrer næsten fortvivlet af mig selv, at jeg skal handle saaledes som det vilde være i Charakteren“. (X¹ A 513). — „Der er egentlig skeet noget Andet. Den hele Lidelse med Reflexions-Arbeidet i den senere Tid, er egentlig blevet min egen Opvækkelse. Først nu kan jeg sige, at Christus er kommet saaledes til at vise sig for mig, at der ved en Frelser forstaaes En, som

- hjelper En ud af sin Elendighed, ikke blot En, som hjælper En at bære den". (X¹ A 518).
- 1849 Juli 1. (Søndag). Regine „med hele Familien“ været i Helliggeistes Kirke (til Højmesse-Prædiken af Kolthoff); S. K. ogsaa været til samme Prædiken: „Hun naaede . . . at vi omtrent mødtes, idet jeg passerede ned fra Pulpituren. Hun ventede maaskee dog, at jeg skulde have hilst. Jeg holdt imidlertid Øinene hos mig selv“. (Se X¹ A 570).
- — 19. S. K. paabegyndt Journal NB¹³. (X¹ A 542).
- — — „Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen.“ averteret i Berlingske Tidende Nr. 169.
- — 22. (Søndag) S. K. i Helliggeistes Kirke til Højmesse-Prædiken af Kolthoff. (Se X¹ A 570).
- — — Anmeldelse af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“ i Dansk Kirketidende 4. Bind, Sp. 718f. (Se X¹ A 551).
- — 30. „Sygdommen til Døden. En christelig psykologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse. Af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 176. — [VIII] + 136 SS.
- Aug. S. K. paabegyndt Læsningen af Martensens Dogmatik. (Se X¹ A 553 og flere Optegnelser).
- — 24. Datering for S. K.s Optegnelser: „Mit Forhold til „Hende“. Noget Digterisk“, indført i et særskilt Bind. (X⁵ A 148 ff.).
- — 26. Datering for Optegnelse om „Hende“ i Journalen. (X¹ A 659).
- — 31. „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenreisning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed. Af Dr. A. G. Rudelbach.“ averteret i Adresseavisen Nr. 204.
- Septbr. 12. Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849) averteret i Adresseavisen Nr. 214.
- — Datering for Forordet til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB¹³. (X² A 69).
- Oktbr. 15. „Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“. En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen“, averteret i Adresseavisen Nr. 242.
- — Optegnelse: „ . . . hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring. Lad En, der ret er sig bevidst at være

en Synder, have martret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige, saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken Forvandling, naar det bliver ham tydeligt, at Christus er Frelseren, er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øjeblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øjeblikke.“ (Se X³ A 136).

- 1849 Oktbr. Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X³ A 147).
- — 29. Manuskript til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“ afleveret i Bogtrykkeriet. (Se X³ A 148).
- — 30. S. K.s Broder holdt Foredrag i Roskilde Præstekonvent, med Omtale af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ og Sammenstilling af Martensen og S. K. som repræsenterende henholdsvis „Besindigheden“ og „Extasen“.
- Novbr. 1. Anmeldelse af Rasmus Nielsens Skrift: Mag. S. K.s „Johannes Climacus“ og Martensens „Christelige Dogmatik“, i Flyveposten Nr. 256.
- — 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁴. (X³ A 164).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X³ A 177).
- — 13. „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“, tre Taler ved Altergangen om Fredagen. Af S. Kierkegaard.“ (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri), averteret i Adresseavisen Nr. 267. — 42 SS.
- — Optegnelse om „at blive ædru“. (X³ A 178).
- — Optegnelse om „Anfægtelse“. (X³ A 182).
- — Optegnelse med Anordning af Forordene til „Indøvelse i Christendom“. (X³ A 200).
- — 19. S. K. skrevet til Schlegel med et Brev til „hende“. (Se X³ A 210. Kske Papirer, S. 131ff.).
- — 21. S. K. har modtaget Skrivelse fra Schlegel med Brevet til „hende“ indlagt uaabnet. (Se X³ A 210).
- Decbr. 16. P. Chr. Kierkegaards Foredrag i Roskilde Præstekonvent trykt i Dansk Kirketidende Nr. 219.
- — 22. „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik“. Kritisk-polemisk Afhandling“ af P. M. Stilling, averteret i Berlingske Tidende Nr. 303.
- — 28. „Aanden i Naturen“ af H. Chr. Ørsted, anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 306. (Se X³ A 302).
- 1850 Jan. 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁵. (X³ A 329).
- Febr. 14. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁶. (X³ A 468).
- — Optegnelse: „Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angest til Tro“. (Se X³ A 493).

- 1850 Febr. Optegnelse. „Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. Heller ikke „Regnskabet“ kan udgives nu . . . den Bekymring for mine Finantzer . . . i ethvert Fald kan jeg ikke holde ud længere . . .“ . (Se X³ A 511).
- — Optegnelse: „Angaaende Skrifter om mig selv . . . jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den sidste Produktivitet være udgivet efter min Død . . . Imidlertid jeg døde ikke . . . Opdragelsen har været: efter [i 1848] at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person . . . Lad Samtiden selv forordre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget . . .“ . (Se X³ A 515).
- Marts 2. „Journalistisk Fripostighed“, Artikel af E. Schack i Fædrelandet Nr. 52. (Se X³ A 588).
- — Optegnelser om Læsningen af det Nye Testamente („Brevet fra den Elskede“), Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X³ A 555-556).
- — 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁷. (X³ A 574).
- — 8. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „I Anledning af Hr. Schacks Artikel i „Fædrelandet“ af 2den Marts.“ (Se X³ A 588).
- — 11. „Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde“? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio“, besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [Magnús Eiríksson]“, averteret i Adresseavisen Nr. 59. (Se X³ A 601).
- — 18. E. Schack: afsluttende Artikel i Striden med Goldschmidt, i Fædrelandet Nr. 65. (Se X³ A 588).
- — 26. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „Hr. Schacks Bedrift“. (Se X² A 588).
- April Optegnelse: „ . . . En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gjør Vanskeligheden . . .“ . (Se X³ A 619).
- — Optegnelse: „Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen.“ (X³ A 632).
- — Optegnelse: „Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflecteren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakter. Tværtimod denne fortsatte Reflecteren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende. Dette gjælder dog kun i Forhold til religiøse Afgjørelser . . .“ . (Se X² A 636).

- 1850 April 6. „Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universitetet i Kjøbenhavn i Vinteren 1849-50“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 80.
- — 11. Samtale med R. Nielsen om dennes Forfatterskab. (X⁸ A 2).
- — 18. S. K. modtaget Brev fra R. Nielsen, hvori denne „renoncerer paa at ville spadserer med mig om Torsdag“. (X⁸ A 2).
- — S. K. flyttet til Nørregade 43.
- — 30. Samtale med R. Nielsen: „Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere“. (X⁸ A 12).
- Maj 5. S. K. til Aftensang i Frelserens Kirke. (X⁸ A 30).
- — Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X⁸ A 34).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁸. (X⁸ A 44).
- — 19. Mynster prædikt til Højmesse i Slotskirken. (X⁸ A 56).
- Juni 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁹. (X⁸ A 158).
- — 14. „Dogmatiske Oplysninger. Et Leilighedsskrift“ af H. Martensen, averteret i Adresseavisen Nr. 137.
- Juli 11. S. K. paabegyndt Journal NB²⁰. (X⁸ A 254).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X⁸ A 265).
- — Optegnelse: „Angaaende Udgivelsen af de senere Skrifter . . . hvis jeg nu døde, . . . paa den anden Side, skal jeg leve, saa maatte jeg jo til at udgive dem“. (Se X⁸ A 289).
- — 21. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 299).
- — Optegnelse: „Bibelen for „den Enkelte“. . . . Brev fra den Elskende“, Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X⁸ A 348).
- Aug. Manuskript til „Indøvelse i Christendom“ afleveret til Trykkeriet. — „Skal jeg derimod leve, da er der intet Øieblik at spille — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet“. (Se X⁸ A 381.391).
- Septbr. 8. S. K. hørt Kofoed-Hansen til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 422).
- — Optegnelse: „Om min Forfatter-Virksomhed“ maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det forstyrrende komme „Indøvelse i Christendom“ for nær . . .“. (Se X⁸ A 423).
- — 11. S. K. paabegyndt Journal NB²¹. (X⁸ A 438).
- — 27. „Indøvelse i Christendom. Af Anti-Climacus. Nr. I. II. III. Udgivet af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 227.
- Oktbr. 22. Samtale med Biskop Mynster efter at denne havde læst „Indøvelse i Christendom“. (Se X⁸ A 563-564).
- — 27. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 583).
- Novbr. 13. S. K. paabegyndt Journal NB²². (X⁸ A 611).
- — 24. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X⁸ A 668).
- Decbr. 18. „Clara Raphael. Tolv Breve, udgivne af I. L. Heiberg“, averteret i Berlingske Tidende Nr. 296.
- — 20. „En opbyggelig Tale af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 299.

- 1850 Debr. 28. „Dr. H. Martensens dogmatiske Oplysninger belyste“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 305.
- 1851 Jan. 18. [?] Optegnelser: Om „Hende.“ (X³ A 769.770.771).
- — 19. Optegnelse: „Idag prædikede Mynster: om det christelige Livs Skjønhed — og meget skjønt.“ (Se X³ A 782).
- — 22. S. K. paabegyndt Journal NB²³. (X⁴ A 1).
- — 31. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 26: „Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende.“ (Se X⁴ A 25.80).
- Marts 13. „Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark“ af Biskop Mynster, averteret i Berl. Tid. Nr. 61. (Se X⁴ A 195; sml. X⁶ A 166. X⁶ B 171 ff.).
- April 20. S. K. paabegyndt Journal NB²⁴. (X⁴ A 240).
- Maj 2. Samtale med Biskop Mynster. (Se X⁴ A 270).
- — 5. S. K. paa Tur til Hirschholm. (Se X⁴ A 288).
- — Optegnelse: „Hvorledes det gik til med Udgivelsen af den sidste Pseudonym: Anti-Climacus Sygdommen til Døden.“ (X⁴ A 299-303).
- — 18. S. K. prædikede i Citadelskirken. (X⁴ A 318. 323. X⁶ B 33).
- Juni 8. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X⁴ A 330).
- Aug. 7. „Om min Forfatter-Virksomhed“ og „To Taler ved Altergangen om Fredagen“, averteret i Berl. Tid. Nr. 181. (Se X⁴ A 351).
- — 9. Samtale med Biskop Mynster: „velkommen hjem fra Visitatsen; Deres Høiærværdighed har vel ogsaa allerede visiteret hos mig, de to smaa Bøger jeg har sendt Dem.“ (X⁴ A 373).
- — Optegnelse: „Mit Forhold til Mynster nu — Indøvelse i Christendom — det med Goldschmidt.“ (X⁴ A 377).
- — 13. Optegnelse: Anmeldelsen af mine to sidste Bøger. (X⁴ A 380).
- Sept. 10. „Til Selvprøvelse, Samtiden anbefalet. Af S. K.“ udkommet.
- — 16. Artikel i Flyveposten Nr. 215 af 4651 angaaende „Om min Forfatter-Virksomhed.“ (Se X⁴ A 408).
- Novbr. 29. S. K. paabegyndt Journal NB²⁵. (X⁴ A 423).
- 1852 Maj Optegnelse: „Om Hende“. (X⁴ A 540).
- — 9. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (Se X⁴ A 540).
- Juni 4. S. K. paabegyndt Journal NB²⁶. (X⁴ A 546).
- — 19. Optegnelse: „Om mig selv.“ (X⁴ A 560).
- Aug. 30. S. K. paabegyndt Journal NB²⁷. (X⁵ A 1).
- Sept. 10. Optegnelse: „Idag er det altsaa 12 Aar siden jeg blev forlovet.“ (X⁵ A 21).
- Oktbr. 16. „Om Magister S. Kierkegaards Forfattervirksomhed. Iagttagelser af en Landsbypræst“, averteret i Adresseavisen Nr. 244. (Se X⁵ A 60; sml. X⁶ B 144-161).
- 1853 Febr. 13. Optegnelse: „Min Opgave. Og om mig selv.“ (X⁵ A 89).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB²⁸. (X⁵ A 90).
- Marts 25. Optegnelse: „Hvad jeg har villet.“ (X⁵ A 104).
- Maj 27. Optegnelse: „Mit Livs Operation totalt, som jeg nu omtrent forstaaer det, eller som jeg muligen vil komme til at forstaae det.“ (X⁵ A 125).

1853 Oktbr. 13. Optegnelse: „Om mig selv.“ (X⁵ A 146).

— Novbr. 2. Optegnelse: „Mit Bestik.“ (X⁵ A 147).

1854 Jan. 30. Biskop Mynster død. (Se A 1).

— April 15. Martensen udnævnt til Biskop.

— Maj 5. S. K. paabegyndt Journal NB²⁰. (A 50).

— — 27. „Om personlig Sandhed og sand Personlighed“ af R. Nielsen, averteret i Berl. Tid. Nr. 121. (Se A 449).

— Juni 5. Martensen ordineret. (Se A 72).

— — 28. S. K. paabegyndt Journal NB²⁰. (A 170).

— Aug. 16. S. K. paabegyndt Journal NB²¹. (A 328).

— Oktbr. 11. S. K. paabegyndt Journal NB²². (A 499).

FORKLARING TIL DE AF UDGIVERNE I TEXT OG NOTER BENYTTEDTE TEGN OG FORKORTELSER M. M.

Med *Kursiv* betegnes Udgiver-Bemærkninger.

- *U. D.* i Marginen betegnes de udaterede Stykker.
- {†|*} osv. betegnes at † * osv. ikke findes i Original-Manuskriptet, men er tilføjet af Udgiverne.
- almindeligt Tryk i <> betegnes Tilføjelser af S. K. selv indenfor Textens Plads i Original-Manuskriptet (se Fortale I, S. XX).
- — — i >> betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Marginen i Original-Manuskriptet (se Fortalen VII.2, S. IX).
- — — i << betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Original-Manuskriptet begyndende indenfor Textens Plads fortsat og sluttende i Marginen.
- — — imellem || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blyant af S. K.
- — — imellem ||| betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blæk af S. K.
- I, II, osv. efterfulgt af Nummer- eller Side-Angivelse henvises de til foregaaende Bind af denne Udgave.
- Ktl. Nr. betegnes Nummer i den trykte: „Fortegnelse over Dr. Søren A. Kierkegaards efterladte Bogsamling, som bort-sælges ved offentlig Auction Tirsdagen den 8de April 1856 og følgende Dage“ osv.
- S. V — „Søren Kierkegaards samlede Værker udgivne af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange“.
- Kske Papirer — „Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udg. af Raphael Meyer“ (Kbh. 1904).

A

JOURNALEN

1854 1. Marts—Oktober

1854

d. 1 Martz 1854.

*I
Marts 1.*

Biskop Mynster.

Nu er han død.

Dersom man kunde have bevæget ham til at ende sit Liv med at gjøre Christendommen den Tilstaaelse, at Det han har repræsenteret egl. ikke var Christendom men Formildelse: da havde dette været saare ønskeligt, thi han bar en heel Samtid.

Denne Tilstaaelses Mulighed maatte derfor holdes aaben, indtil det Sidste, ja indtil det Sidste, om han ikke maaskee døende skulde ville gjøre den. Derfor maatte han aldrig angribes; derfor burde jeg finde mig i Alt, selv naar han gjorde saa desperate Ting som det med Goldschmidt thi Ingen kunde jo vide, om dette ikke maaskee kunde virke paa ham selv saa han rørt dog kom med hiin Tilstaaelse.

Død uden denne Tilstaaelse, er Alt forandret, nu bliver kun det tilbage at han har prædiket Christendommen fast i et Sandsebedrag.

Ogsaa i Forhold til min tungsindige Hengivenhed for min afdøde Faders Præst er Forholdet forandret; thi det var dog ogsaa for meget, om jeg end ikke efter hans Død skulde kunne tale uforbeholdnere om ham, i hvorvel jeg meget godt veed, at der dog

¹ Mynster] sml. 44. X⁶ B 235 og Sammenvisninger. Nu . . . død] M. døde 30. Jan. 1854. det med Goldschmidt] sml. X⁶ B 171 ff. tungsindige] sml. 44. X⁶ A 150 og Sammenvisninger.

1854

altid vistnok vil blive noget Bestikkende for mig i min gamle Hengivenhed og min æsthetiske Beundring.

Oprindeligen havde jeg ønsket at forvandle hele Mit til en Triumph for Mynster. Som jeg i en senere Tid nærmere forstod det, var det uforandret mit Ønske, men jeg maatte dog forlange denne lille Tilstaaelse, Noget jeg ikke begjerede for min Skyld, og som derfor, det var min Tanke, godt lod sig gjøre saaledes, at det blev en Triumph for Biskop M.

Fra den Tid der kom en skjult Misforstaaelse imellem os, var det mit Ønske, at det da idetmindste maatte lykkes mig at undgaae at komme til at angribe ham i levende Live; jeg tænkte paa, at jeg vel muligen selv kunde døe.

Og dog var det kommet nær, nær, at jeg troede jeg maatte angribe ham. Kun een Prædiken har jeg ikke hørt af ham, det var den sidste; jeg var ikke ved Sygdom forhindret, jeg var tværtimod i Kirke hos Kolthorf. Dette betydede mig, det maa nu skee, Du maa bryde Traditionen fra Fader: det var den sidste Gang M. prædikede. Gud være lovet, er det dog ikke som en Styrelse. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Kunde Biskop M. have givet efter, (hvad dog kunde være blevet skjult for Alle, for hvem det var kommet til at blive hans Triumph) saa havde jo ogsaa mit udvortes Vilkaar kunne blevet sorgløse end det blev; thi Biskop M. der i sit stille Sind vistnok gjorde mig Indrømmelse nok i Retning af Aand, han regnede verdsligt klog paa, at det dog maatte ende med, at jeg paa een eller anden Maade kom til at give efter for ham, fordi jeg pecuniært ikke kunde holde ud med ham. Et Ord som han oftere anbragte i Samtale med mig, uden at rette det paa mig, var mig ret betegnende: det kommer ikke an paa, hvo der har fleest Kræfter men hvo der kan holde længst ud.

selv kunde døe] sml. X⁶ A 146 og Sammenvisninger. den sidste] Mynster prædikede sidste Gang 2. Juledag 1853 i Slotskirken. (Se Berl. Tid. 1854, Nr. 25 (30. Januar) og 1853, Nr. 300 (24. December).) Kolthorf] sml. X¹ A 159, og se Note dertil. pecuniært] sml. X⁶ B 249 og Sammenvisninger.

En Forstaaelse som <dog> er et Menneske for høi. 2

Hvor langt lettere var det ikke i de Tider, da man ved Hjælp U. D.
af Djævelen forklarede noget af det meest Vanskelige i Christen-
dommen!

Dette, at naar et Menneske virkeligt vil tjene Gud, at der saa slaaer sig Uheld dertil; dette at naar et Menneske fornægter sig selv for at behage Gud, at der da slaaer sig Uheld dertil: dette, at det forsaavidt seer ud, som stod man sig langt bedre ved slet ikke at indlade sig med Gud — dette forklarede man i en ældre Tid ved Hjælp af Djævelen. Gud var de gode Gavers Giver — det Andet kom fra Djævelen, der gjorde det Gud paa Trods, saa Gud næsten leed med derunder.

Dog denne Forklaring strækker ikke til, thi kom det end fra Djævelen, Gud bliver jo dog ansvarlig derfor.

Forklaringen ligger i noget Andet, i Guds Væsen, i Guds, om jeg saa tør sige: uendelige Fornemhed som Aand. Just Det, at naar man gør hans Villie, at det da seer ud (paa Uheldet) som mishagede det ham, just det betyder: jeg er Aand, uendelige Distance. Paa den anden Side betyder det: jeg fordrer af Dig, at Du skal være Aand. Det er en uendelig kvalitativ Distance fra den en Fader har lige overfor sit Barn; thi naar Barnet blot gør som Faderen vil, saa dandser Faderen af Glæde. Men Gud, som er Kjerlighed, han er dog ogsaa Aand, og derfor denne uendelige Distance næsten som svarende til det, at Barnet maatte sige om Faderen: han er afsindig; thi naar jeg slet ikke indlader mig med ham, slet ikke gør som han vil, kan jeg godt komme ud af det med ham, saa seer det ud, som var han meget naadig og mild, og først naar jeg indlader mig med ham, og ret gør som han vil, saa er det som han blev vred.

Dette kan intet Menneske fastholde, og derfor lærer ogsaa det N. T., at Guds-Aand maa hjælpe Mennesket til at kunne fast-

³tjene Gud] sml. 35. X⁵ A 155 og Sammenvisninger. fornægter sig
selv] sml. 7. X⁵ B 240 og Sammenvisninger. Guds-Aand] sml. 26. X⁵ A 82
og Sammenvisninger.

holde det, at dette er af Kjerlighed, at anderledes kan „Aand“ ikke elske.

Men forresten hænger dette sammen med Noget, som da reent er overseet i vore Tider. Det er ganske rigtigt, at det i denne Verden seer ud som og er saa, at naar man blot ikke indlader sig med Gud, saa kan man endda nok komme godt gennem Verden — just denne Betragtning er Christendommens; og den lader den Ugudelige og Hyklerin sig skuffe af, og lige saa den Letsindige. Men det ligger i, at Guds Straf over Mennesket i denne Verden er at ignorere ham — en i Guds Øjne naturligviis frygtelig Straf, da Gud har en uendelig Forestilling om sig selv. Den derimod som vil holde sig til Gud, og hvem Gud ikke nænner at ignorere, han kan ikke komme godt igennem denne Verden. Men det Farlige <er> just (efter Guds Mening, han som mener, at denne Verden ligger i det Onde) at komme godt, triumpherende gennem denne Verden, og derved forhindres i at benytte dette Liv til om muligt at komme godt fra det i Evigheden.

#

#

- ³
U. D. Christus siger til hiin Mand, der vilde, at han skulde skifte mellem ham og en Anden: hvo har sat mig til Skifter og Deler —
og dog var Christus jo just kommen til Verden for at skifte og dele. Ja han skiftede og delte mellem Timelighed og Evighed: enten — eller. Derimod vilde han rigtignok ikke indenfor Time-
ligheden være Skifter og Deler i al det Vrøvl og Jammerlighed.

#

- ⁴
U. D. Blodet i Nadveren negtet Lægfolk.
Det har dog maaskee ikke blot været Herskesyge, der bestemte
Geistligheden til at negte Lægfolk Blodet i Nadveren, men en vis,

Straf] sml. 37. X⁵ A 150,5 og Sammenvisninger. ⁵ Christus siger] Luk. 12,14.

om man saa vil, Anstændigheds-Følelse fordi det Liv som Lægmand almindeligviis fører hans hele Beskjeftigelse og Stræben og Virken synes ikke at staae i noget Forhold til dette frygteligt Forpligtende: at drikke hans Blod. Man <maa> jo huske paa, at saaledes gik det jo ikke til selv den Gang i Kirken, som nu især i Protestantismen, hvor man aldeles slaar en Streeg over alt hvad der vil gjøre Christendommen til Forpligtelse og derimod blot tager den som „Skjenk“ ja saa aldeles tankeløst som Skjenk, at man vel tilsidst skjenker vor Herre det Hele.

Altsaa det kunde være en Anstændigheds Følelse. Men saa blev det et Spørgsmaal, om ikke ogsaa saa Præsterne burde formenes Kalken.

Det er dog egl. gyseligt, naar man tænker tilbage: det er Verdens Frelser, han veed han er Offeret; han sidder nu for sidste Gang tilbords med sine Disciple — og deres Bestemmelse er ogsaa at blive offrede: saa rækker han dem Kalken og siger: dette er mit Blod, som udgydes for Eder — saa drikke de Vinen og der forstaaes under: nu kommer Touren til os at udgyde vort Blod. Det er dog gyseligt naar man saa tænker paa dette Dyb af Nonsens disse Millioner, Millioner Christne, og en langvarig lærd Strid om Sacramentet sub utraque specie — og i Aarhundreders Løb det mere og mere aldeles glemt: <det> Forpligtende. Hvor let løste dog Cyprian hele Vanskeligheden, betræffende om man skulde negte Lægfolk Blodet, ved at svare: naar man forlanger af dem, at de skulde udgyde deres Blod for Christi Skyld, tør man heller ikke formene dem Christi Blod.

#

Guds Majestæt — det Eneste, som interesserer ham er Lydighed.

5
U. D.

Dette er da let nok at see, at Den, for hvem Alt er lige betydeligt og lige Intet, at for ham bliver der kun Eet tilbage der kan interessere: Lydighed. Dette er den absolute Majestæt.

offrede] sml. 6. X⁶ B 244 og Sammenvisninger. løste dog Cyprian... svare] se Böhringer, det til X⁴ A 109 anf. Skr. I Bd., I. Abth., S. 424.

1854

Med en relativ Majestæt er det ikke saa, ham er der bestandigt et eller flere „Hvad“ der interessere. Dette er Differentserne. For ham er Eet vigtigere end et Andet, for ham er Noget betydeligt Andet ubetydeligt o: s: v:, men just derved er han forhindret i den uendelige Ophøiethed, den egentlige Majestæt, hvem kun Lydighed interesserer.

Men denne Forestilling om Guds Majestæt og <om> Lydighed behager egl. ikke os Mennesker. Derfor har vi faaet den afskaffet, og tilladt os at lade som kunne vi narre Gud ind i Differentser, som var der Noget vigtigt for ham, et vigtigt „Hvad“. Dette har vi opfundet til Bedste for de mere begunstigede, der ved at have deres Liv i Differentsen mellem Menneske og Menneske meente at være Gud nærmere. Og tillige have vi opfundet det, fordi vi Mennesker selv helst vil have med Differentserne at gjøre. Et Menneske vil saaledes gjerne styre og regjere maaskee et heelt Land, og saa vil han tillige gjerne, at dette skulde være noget som var vigtigt for Gud, der saa igjen ikke tog det alt for nøie med Smaating. See, her stikker det! Det er, som sagt, saa uhyre anstrengende for et Menneske, at det Eneste, der interesserer Gud, er Lydighed, at den største Ubetydelighed altsaa kan forvandles til hvad der er vigtigere end hele Verdenshistorien, saasnart nemlig det behager Gud at lægge Eftertrykket derpaa som Lydigheds Opgave.

Det er saa gesvindt at have med Gud at gjøre paa denne Maade: det er kun det Aller-Aller-Vigtigste, der beskjeftiger ham; og det er saa frygteligt anstrengende at have med Gud at gjøre paa denne Maade: kun Lydighed interesserer ham, og derfor kan den aller-aller største Ubetydelighed interessere ham. Dog er det Første en Forkleinselse af Guds Majestæt; og kun det Sidste er Udtrykket for Guds Majestæt.

Min Samtids Usselhed.

6
U. D.

Det er en gammel Historie, at hvad der paa een eller anden Maade er Fremragende, lidt Udmærket gjerne kommer galt fra

det i denne Verden, fremfor Alt da Det, som paa nogen Maade er af Sandhed.

Dog er der Forskjel, een Samtid ikke slet saa ussel som en anden. Det er saaledes det mindre Slette, naar Samtiden virkelig ikke kan forstaae den Samtidige og derfor bona fide forfølger ham. Men i samme Grad som Samtiden er vidende om, at den Paa-gjeldende er det Fortrinlige, i samme Grad er jo Mishandlingen nederdrægtigere.

Dog selv naar saa er, er det dog altid bedre, naar der dog er lidt karakteristisk Lidenskab med i Spillet, som i Oldtiden, der ligefrem sagde: Aristides er den Retfærdige, den Eneste — just det ville vi ikke taale. Men min Samtid er den jammerligste Usselhed. I Egenskab af Publikum paatager man sig at mishandle mig og gjøre sit Bedste for at jeg, om muligt, maatte styrte — og paa samme Tid er Enhver privat god Ven med mig, og privat erkjendes og respekteres jeg overordentligt — men Genierne, siger man (og jeg opføres nu vel blandt disse) maae gaae en tornefuld Vei — og derfor (hvilket Piank!) maae de passe paa at gjøre deres bedste for at forbittre mig Livet. Dette Forhold er noget nær det Gemeneste der er muligt, det er ogsaa kun muligt i et Land, der summa summarum er: en Kjøbstad.

At være Christen er, ifølge det nye Testamente, at blive offret.

7
U. D.

Dog fremstilles det ogsaa saaledes, at der ikke altid tænkes paa det at blive Martyr for Menneskene, men paa det at blive offret i den Forstand som det er i Sammenhæng med og Forhold til det at forholde sig til det Ubetingede; thi Christendommen er det Ubetingede, og ubetinget at forholde sig til det Ubetingede er eo ipso for det Betingede at offres.

forfølger] sml. 4. 7. Oldtiden . . . sagde] se Plutarchs Levnetsbeskrivelser (om Overs. se til IV A 199). 3. Deel, S. 338 ff. — Sml. S. V. VI, S. 165. Genierne] sml. 120. X^b A 159 og Sammenvisninger. ⁷offret] sml. 6. 8.

1854

Jeg sigter herved til det Sted Mc: 9,42—50. Her fremstilles den ubetingede Fordring i Retning af ubetinget at undgaae Forargelse. Og da hedder det (altsaa om Dem, som saaledes ubetinget undflye Forargelse): „Thi hver skal saltes med Ild, og alt Offer skal saltes med Salt.“ Altsaa dette Ubetingede er at offres, at blive Offer. Saa hedder det videre: „haver Salt i Eder selv“, altsaa ogsaa uden at blive Offer for Andre, bliver den Christne Offret, offret nemlig ved det ubetingede Forhold til det Ubetingede.

At han er Offeret udtrykkes nemlig ogsaa ved det Billede, som Christus idelig bruger, og da her gjentaget: at være Salt. Thi at være Salt er: ikke at være for sig, men at være for Andre 3: at være offret; „Salt“ har ingen Væren for sig, men er reent teleologisk, og dette at være blot teleologisk bestemt er at offres.

Dog, som sagt, Christus fremstiller det her saaledes, at ogsaa det, i sig selv ubetinget at forholde sig til det Ubetingede er at offres, saa ikke blot Martyren er Offeret, men ogsaa Den, der, selv om han ikke forfulgtes, ubetinget forholder sig til det Ubetingede.

Saaledes forstaaet var der Intet at indvende mod Middelalderens ubetingede Forsagelse. Feilen laae, som jeg andetsteds har viist (i Journalerne), deri, at man gik paa Accord med Verden ved at ville nyde Anseelse som det Overordentlige, istedetfor simpelment at udtrykke, at dette blot var det simpelt Fordrede. Herved forhindrede saa igjen det ubetingede Forhold til det Ubetingede, da en saadan endeliggjørende Mellembestemmelse skjødes imellem.

Forfølgelse

8
U. D.

I vore Tider er Forfølgelse slet ikke til — fordi man har gjort Christendommen aldeles karakterløs, saa der virkelig Intet er at forfølge.

Forsagelse] sml. 2.8. andetsteds] X⁴ A 531. Overordentlige] sml. 8. X⁵ A 159 og Sammenvisninger. ⁸Forfølgelse] sml. 7.9.

I Middelalderen forhindrede man Forfølgelse derved, at man gjorde den virkelige Forsagelse til det Overordentlige, der fandt Behag i at lade sig beundre. Men saa er der jo atter ikke Noget at forfølge. Kun naar den ubetingede Forsagelse ganske simplement gjøres til det Ordentlige, Det som fordres af Enhver, kun da ægger den til Forfølgelse. Thi det Ubetingede vil Verden være qvit; men den kan blive det paa to Maader: ved at beundre eller ved at forfølge. Naar da den ubetingede Forsagelse gaaer paa Accord og — hvorved den da forresten ophører at være den ubetingede Forsagelse — og tager mod Beundring, saa falder Forfølgelsen bort.

Tiltagende Nederdrægtighed.

9
U. D.

Som man i Forhold til „Gifter“ alt som Nederdrægtigheden tiltog, ophørte at bruge de stærkt virkende og opfandt <feigt> de langsomt virkende: saaledes har Verden nu ogsaa opfundet at dræbe Mennesker ved den Art Mishandling, der er langsomt dræbende, saa det er som var det Ingenting: o, Dyb af Nederdrægtighed.

Min Samtid.

10
U. D.

Pøbelen er jo af Bladene beordret til at see i mig en Aristokrat — og altsaa at forhaane mig.

Og de mere Vidende — blandt disse er der ikke en Eneste, uden at han i sit stille Sind siger som saa: „Mag. K. har aldeles havt Ret; det er og var jo dog uværdigt at vi ville saaledes lade os despotisere af et Blad som i sin Tid af Goldschmidts Corsar.“ Men, men da nu Ingen af dem besluttede sig til at gjøre, hvad jeg gjorde, ja, ikke engang besluttede sig til at følge mig: saa maa vi see at hjælpe med til, men paa en fin Maade, at K. kan ligge under.

Forsagelse] sml. 7.62. Overordentlige] sml. 7.41. *Mishandling] sml. 8.10. ¹⁰forhaane] sml. 9.12. Goldschmidts Corsar] sml. 42.X⁵ B 256 og Sammenvisninger.

1854

#

<Ak!>

11

U. D.

I et Opbyggelsesskrift (Arndt) læser jeg, at man selv under Alt, hvad man ellers foretager sig maa have Gud i Tanke: ak, hvor ofte hænder ikke, at man i Andagtsens Time, naar man skulde have Gud i Tanke, at man da endogsaa da tænker paa Andet!

#

Mit Vilkaar.

12

U. D.

Derfor vedbliver Grinets Mishandling og Piattets Forfølgelse saa haardnakket at holde fast ved mig, fordi jeg interesserer de Samtidige. De veed meget godt, at jeg baade ved mine Evner og ved min Arbeiden og ved det Skridt at forlange at blive udskjeldt: fortjener deres Beundring — og nu er det saa interessant, at jeg istedetderfor honoreres med Grin og Commerce.

Der er jo Andre end jeg der ere blevne (om end ikke saa intensivt) angrebne af Grinet, der er jo de, som stadigt bruges til Bytte for den fade Grinen: men de interessere ikke, dette forandrer Forholdet. Tag f. E. Grosserer Nathanson. Han er jo en staaende Person. Deels er det nu vistnok ikke slet saa personligt (thi det er mere Bladet) som Angrebet paa mig; men Hovedsagen er: han interesserer ikke. Ingen falder paa, at Grosserer N. egl. fortjente Beundring: see derfor bliver det glemt lige saa hurtigt som det bliver sagt, og Ingen bryder sig egl. stort derom.

Har jeg ønsket at studere den menneskelige Usselhed og Nederdrægtighed o: s: v: jeg har faaet Leilighed dertil. Mit Liv vil derfor ogsaa efterlade et overordentligt Udbytte.

#

Derfor!

Langfredag.

13

April 14.

: „Jeg finder ingen Skyld hos dette Menneske, derfor vil jeg revse ham.“ Vidunderlige Derfor!

¹¹ I et . . . Arndt)] Johan Arnd's sechs Bücher vom wahren Christenthume. 1. Buch, 6. Cap.; i Krummacher's Udg. (se til X⁶ A 53) S. 13 f. ¹² Mishandling] sml. 10.16. det Skridt] sml. X⁶ A 146, S. 152. Grosserer Nathanson] sml. X⁶ B 105, S. 132, og se Noter dertil.

„Pilatus sagde tredie Gang: jeg finder ingen Skyld hos dette Menneske, **derfor** vil jeg revse ham“.

Vore Tiders religiøse Jammerlighed.

14
U. D.

Nu tildags har man ikke engang saa meget som et Kjetterie, ikke engang det er der Charakter nok til — thi et Kjetterie forudsætter a) Redelighed nok til at lade Christendommen gjælde for hvad det er og b) Lidenskab til at have en anden Mening.

Nei, nu er det Falsknerie man har; dette usle Falsknerie at lege Christendom, at lade som var det Christendommen man lærte og havde, medens det er noget udvandet og blødagtiggjort Sentimentalitet og raffineret Epicuræisme.

O, bedre, bedre Tider, da man dog lod Christendommen være hvad den er, og saa enten for Alvor antog den, eller for Alvor brød med den.

Men nu er Falskneriet det eneste Christendom man har — og dette er just det Allerfarligste. Saaledes er der heller ingen Philosophie der var Christendommen saa skadelig som den Hegelske. Thi de tidligere var dog ærlige nok til at lade Christendommen være hvad den er — men Hegel var dum-fræk nok til at løse Problemet angaaende Speculation og Christendom derved, at han altererede Christendommen — og saa gik det charmant.

Den socratiske Uvidenhed

15
U. D.

betyder ogsaa: Primitivitet, Inderlighed; betyder: væk med hele denne Sludder af historisk Viden om, hvorledes disse Tusinder og Tusinder, de Andre have baaret sig ad, levet o: s: v: — jeg vil være ene med Ideen.

Pilatus sagde] Luk. 23,15 f. ¹⁴Epicuræisme] sml. 149. ¹⁵socratiske] sml. 18. X⁶ B 228 og Sammenvisninger.

1854

Og hvad „Christenheden“ efter den størst mulige Maalestok behøver er just: et Menneske (ikke en Efterabelse af det at være Menneske, en Efterabelse af „de Andre“, det Historiske o: s: v:) et Menneske — og saa det nye Testamente, et Menneske ene med Guds Ord, dette sikkert ved socratisk Uvidenhed.

#

#

16 „Vogter Eder for Menneskene“; Klosteret; at lide
U. D. Forfølgelse.

Mennesket er naturligt en Dyre-Skabning. Al menneskelig Stræben er derfor i Retning af at løbe sammen i Flok „lader os forene os o: s: v:“. Det skeer naturligviis under allehaande høitidelige Navne, at det er af Kjerlighed, af Sympathie, af Begeistring, for ret at udrette noget Stort o: s: v: — dette er den sædvanlige menneskelige gavtyveagtige Hyklen. Sandheden er, at i Flok er man fri for Enkeltheden og Idealets Maalestok.

Christeligt er Loven da den: enten ud i Eensomhed, bort fra Menneskene, at Du kan faae Idealets Maalestok uforstyrret af Tallets Vrøvl og Prutten (thi at tælle er her at prutte); eller bliver Du blandt Menneskene, saa maa Du see at lide Forfølgelse — for at bevare Ueensartetheden, der igjen sikkrer Enkeltheden og Idealets Maalestok. Men i ligefrem Continuitet med Flokken er Christendom umulig.

Her seer man atter, hvor løgnagtigt det er, at Det vi nu lever i (den ligefremme Continuitet og Eensartethed med „de Andre“) skulde være højere end Klosteret.

¹⁶ Vogter Eder osv.] Matth. 10, 17. Forfølgelse] sml. 12. 18. løbe sammen] sml. 36. X⁶ B 212 og Sammenvisninger. Enkeltheden] sml. 25. X⁶ B 40 og Sammenvisninger. Ueensartetheden] sml. 56. X⁵ A 89 og Sammenvisninger.

Det Nye.

17
U. D.

Christeligt kommer det Nye fra Gud; politisk kommer det
←—→ fra Gaden.

At stifte Partie, at danne Skole o: d.

18
U. D.

Hvorfor gør jeg Intet i den Retning? Det er jo klart, at baade
Socrates gjorde det, og Christus endnu mere.

Hertil maa svares. Just vore Tiders Vildfarelse er jo just denne
Stiften-Partie, Dannen-Skole, Sammenholdet o: d: følgelig maa
man netop i Sandhedens Interesse marqvere saa stærkt som mu-
ligt.

Dog er dette Svar ikke afgjørende. Men Sagen er: det at stifte
Partie, at danne Skole kan være et Lavere end Det, jeg gør,
(saaledes med hele vor Tids politiske Treiben) og det kan være
et Høiere saaledes som Socrates og Christus.

Det det kommer an paa, er i hvilken Tilstand, i hvilket eller
paa hvilket Stadium En gjør det. Det er jo let at see at det at stifte
Partie og danne Skole er at faae mere eller mindre sandseligt
Magt: men saa kan jo En af reent egoistiske Grunde ville danne
Skole og Partie. I denne Forstand er Mit høiere.

Men dersom det er saaledes, at det at lide hører med til Sand-
heden, at kun i Lidelse bliver et Menneske indviet i de sande
Former af det Sande: saa gjælder det jo dog vel, baade for Sand-
hedens og, vel forstaaet, for sin egen Skyld, om, at man ikke i
Utide bliver saaledes sandselig Magt, at man derved kommer til
at undgaae at lide.

Hvad nu Christus angaaer, da vidste han jo med sig selv, at
han vilde blive Offeret, han var guddommeligt sikker paa sig selv:
følgelig kan han med største Rolighed danne Skole. Hvad Socra-

¹⁸Socrates] sml. 15.19. lide] sml. 16.23.

1854

tes angaaer, da begyndte han vistnok først at danne Skole, da han var saa stærkt udviklet, og hans Liv saa vidt priisgivet, at han egl. var offret.

Den der ikke er saaledes modnet, saa vidt fremme, hans Liv saa marqveret, han kan ved at danne Skole let skuffe sig selv, om det ikke er Egoisme der bestemmer ham — ikke Sandheds-Interessen.

#

Præste-Jargonen.

19
U. D.

Christendommen bruger jo de samme Udtryk og Ord, det samme Sprog, som vi Mennesker — men den forstaaer ved det enkelte Ord lige det Modsatte af hvad vi Mennesker forstaae ved det.

f. E. Christendommen siger: <kommer til mig,> jeg vil borttage Eders Byrder, gjøre det let for Eder o: s: v: Ved „Byrder“ forstaaer saa Christendommen Rigdom, Magt, Vælde, de jordiske Goder. Aha, dette er et Gude-Sprog — dog bruges jo det samme Ord som i det menneskelige Sprog „Byrde“.

Vi Mennesker forstaae Sagen anderledes; ved „Byrder“ forstaae vi Armod Mangel, Ringhed o: s: v: — vi rende med Tungen ud af Halsen for at samle Rigdom, for at blive til Noget for at undgaae Timelighedens Farer; vi maatte da finde det meget ironisk om En vilde sige til en Millionair: min Ven kom til mig, jeg skal tage Byrden af Dig, Byrden, hvorunder Du sukker, giv Du mig Din Million og Du skal see hvor let o: s: v: — det er jo næsten lige som i „Recensenten og Dyret“ hvor Taskenspilleren gjør det vidunderlige Kunststykke ein zwei drei kakkellorum at drikke Klatterups og Ledermanns Viin.

Dog er det saaledes, saa uendelig ophøiet er Christendommens Gude-Sprog — men, som sagt, dog det samme Sprog, som vi Mennesker tale. Som der er sagt om Socrates, at han bestandigt kun taler om Pak-Æsler og Feldberedere o: s: v:, men bestan-

¹⁹i „Recensenten og Dyret“] 15. Sc. — Sml. II A 654, og se Note dertil. sagt om Socrates] af Alkibiades i Platons Symposion 221 e f. — Sml. 18. 133.

digtlægger noget Andet ind deri, saaledes bruger Christendommen de samme Ord og Udtryk som vi Mennesker, og dog taler den om noget ganske Andet end hvad vi Mennesker tale om.

Ved Hjælp af 1000, 10,000, 100,000, Millioner „Præster“ bliver saa Sagen vrøvlet — med stor Høitidelighed — tilbage i den almindelig menneskelige Jargon, og det kaldes Christendom — og dette er „Christenheden“. Præsten forstaaer ved „Byrder“ Armod, Mangel o: s: v: bukker sytten Gange for Millionairen — og derpaa forelæser Præsten Noget af det nye Testamente, og begynder saa at declamere — — men Christendommen forstaaer ved „Byrder“ Millioner, de jordiske Guder o: s: v:

Paa den Maade er Christendommen efterhaanden ført ind i Staterne, overalt er det nu christne Folk, christne Stater, christne Lande — — men Christendommen forstaaer ved „Byrderne“ det at være Millionair, at besidde eller at trachte efter de jordiske Guder.

Gud i Himlene hvilket Dyb af Nonsens!

Forbausende Behændighed med hvilken selv det dummeste Menneske veed at tale om det Uendelige og — hykkelsk — at faae det Endelige. 20
U. D.

Saaledes forstaaet, er, selv det dummeste Menneske, frygtelig klog.

Hvor høfligt, hvor dannet, hvor hierteligt!

21
U. D.

Saaledes leve vi med hinanden, at vi gjensidigen fordrer og respekterer det som Dannelse, Høflighed, Hjertelighed, at den Ene ikke falder paa paa nogensomhelst personlig Maade at tale til den Anden om Evigheden og Salighedens Sag o: D. Vi forudsætte, den Ene om den Anden, at han — naturligviis! — i

1854

dybeste Alvor er bekymret den Sag betræffende i dybeste Inderlighed.

Hvor gavtyveagtigt. Ellers antager man det ikke for Høflighed, Dannelse, Hjertelighed at lade være at tilraabe En betræffende een eller anden Fare, han muligt er udsat for — men her er det saa høfligt, saa dannet, saa hjerteligt — og hvorfor? fordi vi Alle helst ville være disse Tanker qvit. Deraf kommer saamænd ogsaa for en stor Deel den Hjertelighed og Dannelse, der taler saa euphemistisk om enhver Afdød, „han er i Fred“ „han sover“ „han har det godt“ o: s: v: — vi ønske nemlig Alle for vort Vedkommende jo før jo hellere at blive Tanken om Døden qvit.

Christendommen

22
U. D.

Saaledes er nok det sande Sammenhæng.

Gud-Mennesket er Forbilledet, der naturligviis ikke lever mere end een Gang, saa lidet som han qua Forsoner dør mere end een Gang.

Gud-Mennesket er Forbilledet. Christendommen er saa Tilværelsens Examination: vil Du være en Discipel eller dog idetmindste sandt forholde Dig dertil.

Der begyndes forfra med hver Generation — alt dette om Christendommens Historie er Vaas, Gavtyvestreg; item er det Vaas at forvandle Spørgsmaal om ubetinget at forholde sig til det Ubetingede til en fra Slægt til Slægt fortsat approximerende Stræben thi hvor Fordringen er enten-eller der er en Brøksdeel af en Generations-Stræben Nonsens; item er det Nonsens at ville i Forening (maaskee millionsviis) stræbe, thi hvor Fordringen er enten-eller der er det Numeriske Galimathias.

Christendommen vil forkyndes for Alle, Alle — den vil at Ingen skal kunne undskylde sig med Uvidenhed, men Examinationens Udfald er jo noget Andet.

²² Forbilledet] sml. 23. X⁶ B 241 og Sammenvisninger. Forsoner] sml. 27. X⁶ B 241 og Sammenvisninger.

Der begyndes forfra med hver Generation. Heri ligger saa Muligheden af, at de frygtelige, sande christelige Collisioner kan fremkomme ogsaa i „Christenhed“ at hade Fader og Moder o: s: v: Idet nemlig den nye Slægt skal paa sit eget Ansvar see til i det nye Testamente hvad Christendommen er, kan maaskee Opfattelsen blive saa forskjellig at en christelig Collision bliver mulig. Thi, christeligt, er atter Dette Vaas og Gavtyvestreeg, dette om den ligefremme Continuitet med forrige Generation, om at holde fast ved Fædrenes Tro o: s: v: Nei, vi har kun det nye Testamente, og hver Generation har at begynde forfra, og forsaavidt, hvis den har Noget med et Foregaaende at skaffe, med Revision af det nærmest Foregaaende.

Dersom det forholdt sig saaledes som vi Mennesker have lavet det om, at Christendom er perfectibel har Historie o: s: v: saa er det ligefrem uforsvarligt af Gud-Mennesket at forlade Jorden uden at sige forud, at efter nogle Aarhundreders Forløb vil Alt være saaledes forandret, at hans Beskrivelse af hvad Christendommen er slet ikke mere passer.

Veien er trang.

23

U. D.

Alene i dette Ord ligger en Bestemmelse af det Frivillige. [†] Dersom nemlig Christus ikke her tænkte paa den Frivillighed (som forholder sig til hans „Efterfølgelse“) saa maatte han vel sige: Veien er stundom trang stundom let, for Nogle trang for Andre let o: s: v: Men han siger: Veien er trang. Vil man da ikke indrømme at her er indeholdt et Hensyn til det Frivillige, saa er der dog vel i ethvert Tilfælde sagt noget Andet end naar man saadan almindeligviis taler om, at dette jordiske Liv kan have Trængsler. Der er lagt et særligt Eftertryk paa dette, at Veien er trang, saa det enten maa komme fra det Frivillige eller fra Gud, som særligen tilsender den Christne Lidelse — saa man altsaa

²³ Frivillige] sml. 24. X⁵ A 29 og Sammenvisninger. [†] se 24. Efterfølgelse] sml. 22. 27. han siger] Matth. 7, 14.

1854

ikke ved at ville være Christen bliver fri for Lidelse men omvendt.

Til 23, i Marginen:

24 [†] I ethvert Fald ligger da det Fri, det Frivillige, Selvbestem-
U. D. melsen o: s: v: i det Ord: gaaer ind ad den trange Port — thi
her er det jo overladt til En selv om man vil eller ikke, vil ud-
sætte sig for Lidelser og Besværligheder og Trængsler.

‡

Dag-Presse

25
U. D. er ret egl. beregnet paa at gjøre Personlighed umulig. Thi den
virker som et uhyre Abstraktum, Generation, der er uendelig
overmægtigt over den Enkelte.

Det er et Middel som jo Oldtiden ikke kjendte; i Oldtiden var
dog Kampen mellem en Personlighed og det Abstrakte ikke saa
uhyre uproportioneret, som i vore Tider, hvor en Enkelt (nemlig
upersonligt, slyngelagtigt) kan bruge dette uhyre Vaaben mod
den Enkelte.

‡

‡

26 „Det har Christus særligen sagt til Apostlene“.

U. D. Saaledes hedder det gjerne betræffende Alt, hvad der af Christi
Udsagn ikke convenerer os.

Convenerer det Udsagte os, saa gjør det slet ikke Noget, at
det, endog af Christus siges særligen til Disciplene f. E. de Ord:
salige de Øine, som see Det I see.

Lidelse] sml. 18. 24. ²⁴ Frivillige] sml. 23. 115. det Ord] Matth. 7, 13.
Lidelser] sml. 23. 40. ²⁵ Dag-Presse] sml. 144. X⁵ A 147 og Sammen-
visninger. den Enkelte] sml. 16. 36. ²⁶ de Ord] Luk. 10, 23.

I Luthers Prædiken over Evangeliet paa 19de Søndag efter Trinitatis lige i Slutningen seer jeg ogsaa, at han uden videre tilegner sig og enhver Christen de Ord af Christus til Apostlene: annammer den Hellig-Aand; hvem I forlade Synder o: s: v:.

Men paa den Maade maatte vi jo ogsaa fordre Miraklets Gave.

‡

‡

Enten—Eller

27
U. D.

Enten er dette Christendommen: At være Christen er at være i Slægt med Gud; men saa er Forbilledet og Efterfølgelsen ogsaa Charakteristisk; og saa betyder det Ord „salig Den som ikke forarges“ at det at være Christen er at blive, menneskelig talt, ulykkelig for dette Liv, og at ville blive det.

Eller Christendommen udtrykker: hvad Hedenskabet drømte om at Mennesket er i Slægt med Gud er meget for høit — Christus er Midleren, . . . og saa forresten kan I Mennesker glæde Eder paa Eders Viis ved Livet, men I ere degraderede. I saa Fald forsvinder „Efterfølgelsen“ ganske; og det Ord „salig Den som ikke forarges“ maatte da være at forstaae saaledes: forarges ikke, at der ikke kan indrømmes Eder mere, at I ikke ere i Slægtskab med Gud, men degraderede.

Den første Opfattelse er aabenbart det nye Testaments og den ældste Kirkes — den anden er især Protestantismen.

‡

Det Lutherske.

28
U. D.

Det Lutherske er et Correctiv — men et Correctiv gjort til det Normative, til det Hele, er eo ipso i anden Generation (hvor man

[I Luthers Prædiken over osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 559. — Sml. 28. X⁶ B 242 og Sammenvisninger. Ord af Christus] Johs. 20, 22 f. Hellig-Aand] sml. 2. 72. ²⁷ Forbilledet] sml. 23. 76. det Ord] Matth. 11, 6. Midleren] sml. 22. 158. ²⁸ Det Lutherske] sml. 26. 61.

altsaa ikke har Det, hvortil det var Correctivet) forvirrende. Og med hver Generation det saaledes gaaer hen, maa det blive værre, indtil Enden bliver, at dette Correctiv, der selvstændigt har etableret sig, frembringer lige det Modsatte af dets oprindelige Bestemmelse.

Og dette er ogsaa Tilfældet. Det Lutherske Correctiv frembringer, naar det selvstændigt skal være hele Christendommen, den meest raffinerede Art Verdslighed og Hedenskab.

Replik.

29
U. D.

Lad en Apostel forkynde Christendommen, eller dog et Sandhedsvidne, i Charakter og med Myndighed — lad saa mig være en Hedning: og jeg troer jeg kunde blive en Christen!

O, men i dette uendelige Vrøvl at være Christen, opdraget i Christendom; i dette uendelige Vrøvl med Millioner Præster og Trillioner Christne: o, min Gud, hvor skal man der faae Indtrykket af det Ubetingede.

Opposition

30
U. D.

At være i det Bestaaendes Tjeneste er at have sandselig Magt. At stifte Partie og i den Forstand være Opposition er at have sandselig Magt: men dette er ikke at tjene Sandhed.

Jeg tilhører ikke det Bestaaende qua Embedsmand, har saaledes hverken Løn eller Magt eller Tilhold. Paa den anden Side jeg har ikke blot ikke stiftet Partie, men værget mig imod at faae Partie, og tillige taget Polemik mod Oppositionen.

²⁹Sandhedsvidne] sml. 103. X⁶ B 261 og Sammenvisninger. Charakter] sml. 32. X⁶ B 261 og Sammenvisninger. Myndighed] sml. 475. X⁶ A 38 og Sammenvisninger.

Peter gik udenfor og græd bitterligt.

31

U. D.

Det var smukt af Peter! Maal ogsaa her en Afstand fra det der er det Almindelige blandt Menneskene! Dersom der lever et Menneske, mod hvem man handler uforsvarligt, lader ham i Stikken forraadt o: s: v: — dersom han da atter er ædel nok til ikke at gjøre dem Bebreidelser, ikke at foreholde dem det: saa benytter man sig deraf, lader som Ingenting, som var Alt prægtigt: dette er det Almindelige.

Tidens Charakterløshed

32

U. D.

Blot deraf kan man danne sig en Forestilling om mit Livs Anstrengelse, naar man betænker, hvor længe jeg har maatte arbeide under falsk Flag, blot for ikke for tidligt at blive standset; thi havde man anet, hvor jeg vilde hen, eller skulde hen, havde man gjort Alt for at standse mig. Men „dette letsindige Menneske, en Dagdriver, en Flaneur“ — aah, ja!

Ogsaa saaledes, hvor anstrengt er mit Liv! Der lever ikke let Nogen i vor Tid, der ikke, med Fornøjelse og aldeles uden at gjøre sig Samvittighed deraf, spillede mig det Puds: hvis jeg meddeelte ham den Viden, jeg raader over, saa at tage en Deel deraf, udgive det for sit Eget, docere det karakterløst — og saaledes vilde jeg, hvis jeg ikke passede paa at undgaae dette, skabe mig den allerfarligste Art Modstand. Det der skal anbringes er ikke Viden, Ideer — men Charakter. Det Allerfarligste for mig er derfor om En fik Lov til karakterløst at anbringe min Viden.

Det er det Kunststykke som R. Nielsen har villet gjøre.

Jeg gjør — idetmindste indtil videre — een Undtagelse med ham. Jeg har formodentligt behovet at faae Erfaring for, hvad det fører til med at indlade mig med Andre, derfor er det vel skeet, at jeg indlod mig med ham. Men da jeg dog har indladt mig med

⁸¹ Peter . . . bitterligt] Matth. 27,75.

⁸² Charakter] sml. 29.54. R. Nielsen] sml. 145. X⁶ B 208 og Sammenvisninger.

1854

ham, og da han bestandigt privat har holdt mig hen med „det kommer nok“: saa har jeg forholdt mig roligt.

#

#

Atter et Exempel paa Fordoblelsen.

33
U. D.

Luc. 21, 17.18.

„I skulle hades af alle for mit Navns Skyld“ — altsaa i den Grad skal Gud lade dem i Stikken, udsætte dem „dog ikke et Haar af Eders Hoved skal forkomme“ — altsaa i den Grad skal de, fra en anden Side, være Gjenstand for Omsorg.

Vi Mennesker lave Noget vi kalde Christendom ved at slaae af paa begge Steder; saa faae vi en jævn Sandsynlighed Middelmaadighed, hvori vi befinde os bedst. Men Eet synes mig dog vi skulle: vi skulle vedgaae, at saaledes beskrives Christendommen ikke i det nye Testamente.

#

Ironie.

34
U. D.

Dette er ret egl. ironisk: tænk en Mand, der under Kjød og Blods Souverainitet lever hen i den selvbehagelige Selvtilfredshed „naar det kom derpaa an, kunde jeg sagtens“.

O, mon der blandt os findes endog blot En, der har endog blot en Forestilling om, hvad her ligger for en Kamp, naar det skal blive Alvor! Apostelen siger „vi have ikke Strid med Kjød og Blød men med Fyrstendømmer og Magter“ — ja, ganske vist, thi Striden med Kjød og Blød bliver til en Kamp med Fyrstendømmer og Magter.

Men saaledes have vi hjulpet os, vi have reent afskaffet det i christelig Forstand at blive Aand. Derved befinder vi os vel, vi trodse endog paa, at vi jo ikke kjende Noget til hine uhyre Kampe

„det kommer nok“]sml. X^o B 101, S. 123. ³⁴Apostelen siger] Ef. 6,12.

og Anfægtelser, og slutte vel endog deraf, at Vort, christeligt, er det Rette!

Hvilket Dyb af Nonsens og Forvirring og Hyklerie!

‡

‡

En personlig Gud.

35

U. D.

Som Alt hvad der høres er Hykkelsk saa ogsaa denne megen Tale om, hvor saligt det er med en personlig Gud.

Ja, ganske vist i een Forstand! men i en anden Forstand, sandeligen saa er det lettere at have med en blind Skjebne at gjøre. Thi i „Skjebnen“ som blind er der Intet ophidsende, man maatte da være saa gal som en Xerxes for at kunde blive ophidset af Havet og Natur-Magter.

Men en personlig Magt — naar den begynder at „friste“; og en personlig Magt, hvor altsaa den største Ubetydelighed kan blive commensurabel for den frygteligste Afgjørelse: o, i een Forstand, qvalfuldt, qvalfuldt.

Men dette udelader man, tager blot den anden Side, det er, lyver, hykler, sluddrer her som overalt.

Jeg betvivler meget, at der blandt os findes en Eneste, der er istand til, i gammel christelig eller jødisk Forstand at have personligt med en personlig Gud at gjøre. I Forhold til hine Heroer ere vi Pialte, Exemplarer, Snese-Tørv, Dusin-Mennesker, Silde-Stime o: s: v:

‡

Den Enkelte — Numerus.

36

U. D.

Ingen vil være det Anstrengede: den Enkelte. Men overalt er man til Tjeneste med det løgnagtige Surrogat: nogle Stykker; lad os forene os, være nogle Stykker, saa kan vi nok. Dette er Menneske-Slægtsens dybeste Demoralisation.

⁸⁵personlig Gud] sml. 2.60. jødisk] sml. 122. X⁵ B 107 og Sammenvisninger. ⁸⁶Den Enkelte] sml. 25.38. Numerus] sml. 16.42.

1854

#

Hykkelsk.

37
U. D.

Derfor ere Folk i Almindelighed saa tilbøielige til at finde det latterligt, at En religiøst bryder en ny Bane, fordi de forstaae, at jo en Saadan ikke faaer Leilighed til at nyde Livet, at samle Penge o: s: v: o: s: v:.

Saaledes vil man nemlig have Religionen, saa lidet generende som muligt, et Slags Accompagnement til al endelig Stræben.

Og denne Dvaskhed og Aandløshed sminkes saa hykkelsk (især af hykkelske Præster) op til dette Høitidelige: at holde fast ved Fædrenes Tro.

Men see nøiere efter, og Du skal see, at det dog er som jeg siger det. Thi hvis da En for at holde fast ved Fædrenes Tro tabte alt det Endelige af Syne, saa vilde man atter finde dette latterligt. Seer Du, det man vil, er, man vil at Religion skal være omtrent Ingenting, eller en gudelig Bestyrkelse i at eftertrægte det Endelige.

Og derfor taler man saa meget om Guds Ophøiethed, fordi man nemlig forstaaer den saaledes, at han er saa uhyre ophøiet — at han villigt finder sig i, at man narrer ham.

Heri er forresten — men i en anden Forstand — noget meget sandt. Gud er meget lettere at narre end min Nabo, hvorfor? fordi min Nabo er ubetydelig nok til at passe nøie paa mig. Men, men, men, det at Gud saaledes er lettest at narre, betyder: Gud straffer — ægte majestætisk — ved at ignorere.

Og her stikker det. Gud har i svundne Tider straffet frygteligt — dette betydede, at han dog fandt Noget der behagede ham, at han ikke ganske opgav Menneskene. Nu er det naaet, den rædsomste Straf over os, den sande majestætiske Straf over „Christenheden“, hvis Skyld ogsaa just er Majestæts-Forbrydelse: Gud ignorerer os ganske. Og derfor — frygtelige Straf! — gaaer det verdsligt charmant for os, Menneskeheden gjør Kjæmpeskridt i physiske Opdagelser o: s: v: — men Gud ignorerer os!

⁸⁷ [straffer] sml. 2. 200.

Grund-Forvirringen — Samtidigheden.

38
U. D.

Grund-Forvirringen ligger i, at man har faaet Christendommen gjort til det Historiske, til det at have Historie, end sige — blasphemisk! — at være perfectibel.

Allerede i een Generation kan det være forvirrende nok med disse mange Millioner (thi det gjælder Alt om at faae „den Enkelte“) men nu at slæbe paa disse mange Aarhundreders Millioner: hvor i al Verden skal det saa blive muligt at faae et ubetinget Indtryk af det Ubetingede.

Nei, der begyndes med hver Generation — og med det nye Testamente.

„Jeg er kommet at frelse det Fortabte“ — at opdrage Barnet i Christendommen at blive Christen som spæd Barn.

39
U. D.

Hvilket Nonsens dog Christendommen bliver, naar man tager Christendommens Forgrund eller Baggrund bort. Christus siger: jeg er kommet for at frelse det Fortabte — see det er Baggrunden; herpaa kan Christendommen anbringes.

Nu forvrøvler man Alt ved at lade det spæde Barn gjælde for Christen.

Dog Vrøvl er det Mennesket dybest føler Trang til og som det ene Fornødne, kun i Vrøvl er Mennesket lykkeligt og vel.

Jomfru Maria.

40
U. D.

Ja, Ære være hende! O, min Gud, naar Budskabet kommer til hende: Du skal leve et Liv forhaanet af de andre Piger, behandlet som en fjantet, indbildsk Tøs, eller et sølle halvgalt Skrog, eller som en letfærdig Qvinde o: s: v:; derpaa skal Du udsættes for

³⁸den Enkelte] sml. 36. 42. ³⁹Christus siger] Luk. 19, 10.

1854

al mulig anden Lidelse, tilsidst et Sværd gaae giennem Dit Hjerte ved at see, at det er som om Gud ogsaa svigtede Dig: dette er det glade Budskab — — ja, Ære være hende, saa uden at betænke sig et Øieblik at kunne sige: See jeg er Herrens Tjenerinde, saa at kunne istemme den Lovsang: fra nu af skulle alle prise mig salig. O, min Gud. See, det er noget Andet end at kunne tale alle mulige levende og døde Sprog perfect (som vore dannede Piger) det er at tale i Tunger.

41
U. D.

Forbillederne.

Om alle Forbillederne vil det gjælde at de i Samtidigheden, af de Samtidige blive ynkede som de ulyksaligste af Alle.

Saa seire de — efter deres Død. Og naar der saa er gaaet en Række Aar, saa er det Samtidige reent glemt, Alle prise dem salig — og Professorer og Præster tjene baade Penge og Andet ved at prise dem salige. Hele Forholdet vendes om, det bliver „ydmygt“ ikke at begjere at blive noget saadant Overordentligt.

42
U. D.

Idee — Individ — Exemplar.

ogsaa et Ord om mig selv.

Som Naturen dannede de zartere Organer saaledes, at de ikke umiddelbart forholde sig til Gjenstanden men ere dækkede, fordi nemlig ellers Organerne vilde tilintetgjøres: saaledes kan ordentligviis Menneskene ikke taale at forholde sig til Idee umiddelbart. [I Marginen: Dog maa erindres, at, christeligt, kan Enhver være den Enkelte.]

et Sværd] sml. 24. 60. at kunne sige osv.] Luk. 1, 38. 48.
ordentligt] sml. 8. 133. ⁴³den Enkelte] sml. 38. 51.

⁴¹ Over-

De forholde sig derfor kun til Idee middelbart, gennem en Tradition pr. <de> Andre, dette være nu to eller Ti eller Million-viis. Deres Liv kommer saaledes ikke i Forhold til Ideen; men indbildende sig at forholde sig til Ideen, fatte de dem i denne Henseende meget kort — og faae nu desto bedre Leilighed til at udfylde deres Tid med det Endelige; nu, og det forstaaer sig, Den, der umiddelbart forholder sig til Idee, han har ogsaa nok hermed at gjøre og gaaer gjerne Glip af det Endelige.

Dette er at være Exemplar; og Exemplaret er den letteste Art Tilværelse, dækket mod umiddelbart at forholde sig til Idee, hvilket vel vilde virke dræbende ligesom Solstik.

Individet forholder sig til Idee.

I det nye Testamente fremstilles nu det at være Christen saaledes, at man ikke kan være Exemplar men maa være Individ — „Christenheden“ har kun Exemplarer. [*I Marginen:* Men, ifølge det nye Testamente, kan Enhver være den Enkelte; derfor skal Christendommen forkyndes for „Alle“, kommer hid „Alle“, gaaer ud og forkynder „alle Folk“.]

Hvad mig selv angaaer, da er det Samtiden der ret har gjort mig opmærksom derpaa, opdraget mig. Jeg er egl. ikke collideret med Generation; thi „Corsaren“ var dog vel ikke den offentlige Mening i Landet. Og dog er Landet saa karakterløst, at jeg egl. er blevet behandlet som havde jeg gjort mig selv til mere end Menneske ved at være „<den> Enkelte“ i Modsætning til Generation. Dette er ikke min Skyld. Men paa den anden Side, dette er blevet min Opdragelse.

Dog saaledes opdrager enhver Slægt just Den, som vil faae med den Slægt at gjøre. Det seer saa nemt ud, de ere jo de Mange, hvad vil han formaae mod dem. Og dog, det kommer igjen, han giver Contra-Trykket.

‡

1854

43
U. D.

#

Christus — og Pilatus
ellerGud — og Menneske
eller

Idealet — og den praktiske Mand.

44
U. D.

#

Veemod!

O, Veemod! Med den tungsindige Sympathie for og Kjerlighed til Mennesker, som jeg gik ud i Verden — og at saa Resultatet blev: der var ikke En, ikke en Eneste, der i Forholdet til mig viste noget Spor af et Høiere, Ophøiethed, Sands for et Høiere o: s: v:

Og da er der blandt disse mange Mennesker (hvilke jeg Alle er baade velvillig og hengiven) nogle Enkelte, hvem jeg dog ønsker, saa gjerne, at de havde været anderledes.

Der er baade Den og Den, der ganske simplement har handlet verdsligt klogt, simpelt og lurvet mod mig, og som dog synes at indtage, privat, det Forhold til mig, at han er min Ven. Ak, maaskee er han endog ret tilfreds med at have handlet saaledes klogt, især da jeg lader som Ingenting.

O, min Gud, hvor gjerne vilde jeg dog ikke, hvis jeg turde det, om muligt ved en ligefrem Tiltale vise ham det sande Sammenhæng, og derved bidrage til, at han maaskee fortrød og kom til at handle anderledes.

Men jeg tør det ikke. Af tvende Grunde. For det Første tør jeg det ikke, fordi jeg jo selv er Part i Sagen. Jeg kunde nemlig her let komme ind i den Mislighed, om det ikke var for min egen Skyld jeg ønskede Forandringen, at han skulde vidne for mig o: D.: Men paa den Maade tør jeg ikke slaae af, eller bidrage til at gjøre mit Liv lettere.

⁴⁴tungsindige] sml. 1. 60.

For det Andet. Selv om hiint første Hensyn ikke var iveien, er der et andet: jeg tør det ikke, om jeg saa maa sige, for Gud. Saaledes forstaaer jeg nemlig mit Liv, det er min Opgave at gjøre en Samtid og Samtidige skyldig. Værgeløs gaaer jeg om imellem dem, Enhver faaer Lov til at gjøre mod mig lige som han vil — dette er at gjøre aabenbar. Jeg tør ikke gribe forstyrrende ind eller forhindre, at det bliver aabenbar, hvad der boer derinde selv i det Menneske, jeg maatte kalde min bedste Ven. O, men hvor veemodigt! Ak, og Halvhed, verdslig Klogskab det er i vore Tider som identisk med det at være Menneske.

Biskop Mynster (som da altid har handlet verdsligt klogt, lurvet imod mig, hvad jeg kun altfor godt saae, medens jeg — ak, næsten düperende! — bukkede i dyb Ærefrygt) fik Lov at gjøre lige hvad han vilde. Selv har han maaskee et Øieblik tvivlet om det lod sig gjøre; og da han saae det lod sig gjøre, har han vel yderligere triumpheret over sin Klogskab. O, min Gud: han mærkede ikke, at Dommen just var den, at det blev gjort aabenbart hvad der boede i ham. O, og hvorledes faaer man saa dette bort igjen!

‡

‡

„Ogsaa Din egen Sjel skal et Sværd gennemtrænge“.

45
U. D.

Luc. 2,34.35. Disse Ord der indskudviis ere sagte i Forbindelse med Det om at Christus skal være et Tegn, som gjør Hjerternes Tanke aabenbar, maa saa vistnok ikke blot forstaaes om Smerten ved Synet af Sønnens Død, nei, det maa forstaaes om, at det Øieblik, det Smertens, Qvalens Øieblik vil komme for hende, da hun vil — ved Synet af Sønnens Lidelse — tvivle, om det Hele ikke var en Indbildning, et Bedrag, det Hele med, at Gabriel sendt af Gud havde bebudet hende at være den Udvalgte o: s: v:

1854

Som Christus raaber: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig — saaledes har ogsaa Jfr. Maria maattet gennemlide et menneskeligt dertil Svarende.

Et Sværd skal gennemtrænge Din Sjæl — og gjøre Hjertets Tanke aabenbar, ogsaa Dit, om Du endnu tør troe, endnu er ydmyg nok til at troe, at Du i Sandhed er den udvalgte blandt Qvinderne, Den der har fundet Naade for Gud.

#

#

46
U. D.

Om mig selv i Samtiden.

At jeg afgiver Maalestokken, kan de i Grunden Alle see. Men Ingen vil have med mig at gjøre. Det Regjerende kunde nok ønske at faae mig vendt saaledes, at jeg anlagde min Maalestok paa Oppositionen; Oppositionen saae gjerne at faae mig vendt saaledes, at jeg anlagde min Maalestok paa det Regjerende. Det er derimellem jeg maa styre.

Oppositionen er jeg dog i Grunden meest generende. Oppositionen har nemlig lagt Beslag paa at være: det Ædle, det Uegenyttige o: s: v: . At nu min hele Forfatter-Virksomhed er uegenyttig, det lader sig ikke negte. Aber, det tør Oppositionen ikke vedgaae; thi, raisonerer den, at proclamere K., fører ikke til Noget, vi faae Ingen til at gaae ind paa den Art Uegenyttighed. Sagen er, Oppositionen hjælper sig med en anden Art Uegenyttighed, en hensigtsmæssig Opfindelse, som man endda nok kan faae Folk til at gaae ind paa: at sikkres Profitten og saa tillige — æres, agtes, skatteres som uegenyttig, bespises, beskjenkes, besynges ved Festmaaltider, betjenes med Hurraer og Fakkeltog o: D: .

#

47
U. D.

Om mig selv — min Broder.

Jeg lever paa den Maade, at der efter den største mulige Maalestok er gjort et Forsøg paa at gjøre mig gal, og saaledes, at jeg

Christus raaber] Matth. 27,46.
Sammenvisninger.

⁴⁷ min Broder] sml. 48. X⁶ B 132 og

1854

for en heel Classe af Befolkningen virkelig existerer som en Slags Halvgal: og saa har jeg en Broder, som behændig faaer anbragt den Dom om mig, at jeg repræsenterer Extasen (dette Ord betyder for Folk i Almindelighed det Samme som gal, og anføres ogsaa i lægevidenskabelige Skrifter som en egen Art Galskab) — medens Martensen er Besindighed.

#

#

De Samtidiges Jammerlighed og Verdslighed.

48

U. D.

At jeg i sin Tid, i Ideen seet, seirede over Martensen, det kan endda maaskee Mange see. Men i den Grad er man forvænt med at Alt, skjult, skal dreie sig om det Endelige, at selv en studerende Ungdom vel omtrent har reasoneret som saa: K. bliver jo til Ingen-ting, saa kan han da umuligt have seiret; dersom han havde seiret, saa maatte det vel være endt med, at han havde fortrængt Martensen fra Professuren eller dog selv var blevet Professor.

Og hvis nu, posito, Studenter-Commerce sætter igjennem at faae Peter til Professor, saa vil man — efterhaanden som Talen bliver almindeligere om at den Kierkegaardske Polemik tilintetgjorde Martensen — troe, at det var min Broder — — han blev jo ogsaa Professor efter Martensen.

#

En Trykfeil et Sted i „Stadier paa Livets Vei“.

49

U. D.

Der findes vistnok flere og mange i mine Skrifter, og egl. har jeg aldrig bekymret mig stort derom. Men besynderligt nok, der er een i „Stadier paa Livets Vei“ som jeg nu gennem en lang

repræsenterer Extasen] se X² A 273, og se Note dertil. Martensen] sml. 48. X⁶ B 252 og Sammenvisninger. ⁴⁸Martensen] sml. 47. 80. Peter] sml. 47. faae . . . Professor] Efter Martensens Udnævnelse til Biskop (se til 72) fremsattes fra ca. 90 theologiske Studerende og Kandidater Ønsket om, at den ledige Lærestol overdroges P. C. K.; se Berl.Tid. 1854, Nr. 124 (31. Maj, Artikel af H. C. Rørdam).

Række af Aar bestandigt kommer til at huske paa, at den vil jeg have bort.

Det er i „Gjæstebudet“ i en Replik af „Modehandleren“. Der staaer: proh dii immortales hvad er ogsaa en Qvinde, naar hun ikke er paa Moden; per deos obsecro hvad er hun naar hun [ikke] er paa Moden. Der skal naturligviis ikke staae „ikke“ paa andet Sted; der skal staae: hvad er hun, naar hun er paa Moden.

Snurrligt nok, saa ligegyldig jeg er ved Sligt, denne Trykfeil har plaget uafbrudt fra Aar til Aar, og jeg har bestandigt været bange for ikke at faae den rettet. Replikken bliver saa uendelig triviell ved de to Gange „ikke“, og derimod saa karakteristisk, naar det sidste „ikke“ <ikke> staaer der, hvad visseligen heller ikke var Tilfældet i Manuscriptet. Deri ligger just den dæmoniske Haan, og tillige Beviset for, at Modehandleren da ikke er en Nar, der selv for Alvor troer paa Realiteten af sin Kunst, som var det hans Alvor, at Qvinden var Noget, naar hun er paa Moden. Nei, „hvad er hun, naar hun ikke er paa Moden“ det er ironisk Haan; nu følger den langt dybere: per deos obsecro hvad er hun, naar hun er paa Moden.

i en . . . „Modehandleren“] S. V. VI, S. 68, hvor Fejlen er rettet efter S. K.'s egenhændige Manuskript.

1854

NB²⁹.

d. 5te Mai 1854.

50

Maj 5.

Det at have Sag — det Objektive: Hyklerie

51

U. D.

Det er faldet mig paa, om ikke her atter stikker et Hykkelsk i denne megen Tale om at have en Sag, at være en alvorlig Mand, der har en Sag o: s: v:.

Jo ganske vist. Sagen er den, Ingen tør i vor Tid være Person; den ene er saa bange for „de Andre“ at han ikke o: at Ingen tør være et Jeg. Menneske-Frygt er det Dominerende; og som jo allerede Oldtiden (Aristoteles etsteds i Politik eller Ethik) har sagt: Tyrannie og Demokratie hade hinanden ligesom den ene Pottemager hader den anden, det er, det er samme Regjeringsform, kun at i Tyranniet er Een, i Demokratiet de Mange Tyrannen.

Men tilbage til det at have Sag. Man tør ikke af Frygt for de Andre være Jeg, derfor stræber man at blive et Upersonligt, blive en Sag, Sagen, et Princip o: s: v:.

Dette har saa igjen ført til Anonymitet. I saa smaa Forhold som de danske er Anonymitet næsten nødvendig, hvis Misundelsen og de Manges Tyrannie ikke altfor stærkt skal sættes i Bevægelse.

Alt tenderer til at afskaffe Personlighed; men naturligviis skeer det under det hykkelske Opspind, at det naturligviis er et stort Fremskridt, at det er en ganske anderledes Alvor end da der var Jeg'er og Personlighed.

⁶¹ Aristoteles etsteds] Pol. V 10, 1312 b 4 ff.

1854

Hvor hykkelsk! Nei, det er Cujonerie, og tillige er det Klynkerie, for nemlig altid at kunne være Flere — og man tør aldrig være alene, aldrig være Jeg. Men naar det er „Sag“, saa er det jo strax Flere — saa man da fremfor Alt er sikkert for den Fare man i vor usle, usle demoraliserede Tid meest frygter for: at være ene, et eensomt Jeg.

#

#

52

Ægteskabet.

U. D.

I de symbolske Skrifter (et af dem) staaer der dog etsteds, at det er paa Grund af den overhaandtagende Sandselighed og Liderlighed, at nu Ægteskabet maa gøres saa almindeligt.

Dette er dog virkelig en ganske anden Maade at betragte Sagen paa end som vi betragte den.

#

53

Naivitet (Vinet)

U. D.

I sin Pastoral-Theologie siger Vinet ganske naivt: Præst er det eneste Navn paa den Geistlige som aldeles ikke forekommer i det nye Testamente.

Ubegribelig at kunne sige det naivt! Det er i mine Tanker en ypperlig Satire.

#

#

54

Samfundets Afstand fra Christendom

U. D.

— og dog ere vi Alle Christne.

Staten sædeligt opløses, dette er Tilstanden.

Dersom det nu var saa, at de 1000 Geistlige dog idetmindste gjorde et Forsøg paa at virke ethisk: det var dog altid Noget.

eensomt Jeg] sml. 42.63.

⁵²I . . . etsteds] Libri symbolici ecclesiae evangelicae sive Concordia. Recens. C. Aug. Hase (2. Udg. Leipz. 1837. — Ktl. Nr. 624), S. 456 f.

⁵³I . . . siger Vinet] A. Vinet, Pastoraltheologie eller Theorie af det evangeliske Præsteembede. Overs. af C. A. Ravn (Kbh. 1854. — Ktl. Nr. 875), S. 14. ⁵⁴ethisk] sml. 32.70.

Men nei det skeer ikke — de tør det ikke, hvilket atter er et Udtryk for, hvor dybt Samfundet er sjunken.

Skete det, og blev det gjort dygtigt, saa var det dog Noget, og Staten, reent hedensk betragtet, dog hjulpen. Men alligevel var dette da langt fra at være Christendom.

Dog dette skeer ikke engang — og saa ere vi alle Christne.

Jeg havde en Tid tænkt mig, at virke i Retning af dette Ethiske — men saa kunde jeg jo ikke engang faae Lov dertil — for Præsterne (Biskop Mynster).

Saa maatte jeg dybere og dybere tage Sigte paa hvad Christendom er — og nu seer jeg, hvilken rædsom Afstand der er mellem Samfundet og Christendommen.

Det er bestandigt Samtiden selv, der hjælper mig — ved at gjøre Uret mod mig — til at blive opmærksom.

Culturen

55
U. D.

At Culturen ubetydeliggjør Menneskene, perfectionerer dem som Exemplarer, men afskaffer Individualiteter, er ikke vanskeligt at see. Her blot et Exempel, som er faldet mig paa.

I første Mosebog anføres det som Menneskenes Udmærkelse: at give Dyrene Navn. Er det nu ikke ganske karakteristisk, den menige Mand, Almuesmanden har endnu denne Kraft. Naar den simple Mand nogle Aar i Træk har seet en Fugl, som ellers ikke er seet, strax har han et Navn og et karakteristisk Navn. Tag 10 Professorer, hvilken Uformuenhed i Henseende til at give Navn! Hvilken Satire naar man læser de naturvidenskabelige Skrifter (Dyr, Planter o: s: v:) og seer der Navnene, som hidrøre fra Almuen, og derimod disse usle piankedede Navne, naar engang imellem en Professor skal til at give et Navn. I Almindelighed

Mynster] sml. 44. 58. ⁶⁶I første Mosebog] 2, 19 f. den menige Mand] sml. 172. X^a A 714 og Sammenvisninger. Professorer] sml. 100. X^a B 14 og Sammenvisninger.

veed de ikke Andet end at kalde Dyret eller Planten efter deres eget Navn.

‡

56
U. D.

To Ting, jeg har haft at passe paa.

Som Tiden vil Alt til en vis Grad, saa vilde den heller ikke have været utilbøilig til at gaae (til en vis Grad) ind paa Mit, naar jeg blot havde bestemt mig eensartet med enhver anden Stræben i Tiden.

Men da Sagen er, at jeg just ved at bestemme mig eensartet med Tiden, istedetfor at komme til at gavne, var blevet nærende for Tidens Sygdom, saa har det netop været min Opgave at bevare mig ueensartet.

Tidens Grund-Skade er nu dels at verdsliggjøre, endeliggjøre enhver høiere Stræben o: at negte at der i Sandhed er høiere Stræben til. — Derfor er det saa vigtigt, at jeg bevarer mig i Ueensartetheden, ikke stifter Partie, faaer Tilhængere, vel endog bliver sandselig Magt, saa det næsten bliver lige saa profitabelt at holde med mig som med det Bestaaende. Nei, nei, nei, tak. Beholder I paa Eders Side, Profitten, og Fidt og Fløilet o: s: v: — jeg har at passe paa, at der ved at holde med mig ikke er det Mindste at profitere; jeg har at passe paa, at jeg ikke, gudeligt, svækker min Sag, ved, verdsligt, at styrke den.

Den anden Grund-Skade i Tiden er at den er demoraliseret ved Intellectualitet og blevet karakterløs. Det jeg derfor har at passe paa, er, at min Sag, da for Gud i Himlens Skyld, ikke bliver — alvorligt! — en videnskabelig Discussion, saa en Slump Professorer og Privatdocenter o: s: v: kunde have Lyst at deeltage i den. Nei, enten indirecte Meddelelse — eller for Alvor, om det saa var, til paa Liv og Død. Men for Alt ikke: videnskabelig Discussion.

⁵⁶ueensartet] sml. 16.68.
(Tausheden) og Sammenvisninger.

indirecte Meddelelse] sml. X¹ A 680

Et Ord af Baco,

57
U. D.

som jeg seer brugt til Motto af Ritter (hans Erdkunde, det Bind, som nu staaer oppe i Athenæum, det er nok det 17de) har slaæet mig, jeg troer jeg har mere Brug for det, end Ritter. Det lyder omtrent saaledes:

Ex errore citius emergit veritas quam ex confusione.

[I Marginen: Ex errore citius emergit
veritas quam ex confusione.]

Det Ædle — det Simple.

58
U. D.

Den ædle Charakter vil man blandt Andet kjende paa, at han, forholdende sig til Idealerne, Forbillederne — hvor anstrænget end hans Stræben er, dog altid mener, at det er slet Intet i Sammenligning med hine Herliges Anstrængelse.

Det Simple er, at den mindste Stemning er En nok til at være En „det Tilsvarende“ til hvad hine oplevede.

I denne Forstand var Biskop Mynster en yderst simpel Natur, og har han gjort uberegnelig Skade ved den Uforskammethed med hvilken han bruger de høieste og vægtfyldigste Udtryk om en ubetydelig Existeren.

Samtidigheden.

59
U. D.

Gud-Mennesket lever paa Jorden — i Samtidigheden er der ikke en Eneste, bogstavelig ikke en Eneste, der bliver ham tro: de Tusinde haane, bespotte, bespytte, forbande ham, de Vidende

⁵⁷ af Ritter . . . det 17de) [Carl Ritter, Die Erdkunde im Verhältniss zur Natur und zur Geschichte des Menschen. 17. Theil, 1. Abth. (2. Ausg. Berl. 1854), S. IV. — Bacon-Citatet er fra Novum Organum II 20. ⁵⁸ Mynster] sml. 54.90.

1854

spænde Snaren for ham, Mængden hjælper dem til at faae ham styrtet som den største Forbandelse og hans faae Disciple flygte, selv den troeste forlader ham.

— — saa døer han.

Og saa Aarhundreder efter — da Christendommen vel at mærke er blevet Vane og Skik og Brug — saa valfarter der Millioner paa deres Knæe for at see de Steder, hvor han levede — — og blandt alle disse Millioner var der naturligviis ikke en Eneste bogstavelig ikke en Eneste uden han i Samtidighed havde smurt Haser det bedste han kunde, og vel ogsaa været med at forhaane, bespotte, bespytte, udgrine ham.

O, væmmeligt!

Men det Væmmelige er dog egl. disse løgnagtige Lærere, Præster og Professorer, som bestyrke den dog uskyldigere Mængde af Mennesker i deres fromme Indbildning, at en fareløs Efterbelse og Legen-bag-efter at det er at være Christen.

‡

‡

Tilværelsens Oeconomie.

60
U. D.

Tænk en klog Moder. Hun har et Barn, og dette hendes Barn vil som alle andre Børn gjerne høre Historier. Nu, Moderen kan ogsaa men ikke mere end en halvsnees eller saa.

Dersom nu Barnet med heroisk Urokkelighed kunde holde fast paa blot en Dag slet ikke at ville Andet end høre Historier: saa vilde det være nok til at Mutter kom i Forlegenhed, hun vilde blive renonce.

Moderens Kunst bestaaer derfor i at adsprede Barnet. Nu har hun f. E. fortalt en Historie. Barnet vil „høre mere“. Men istedetfor det siger Moderen f. E.: see, see, Ludvig, see, det var da en snurrig Flue der fløi. Dette forandrer Sagen. Nu maa Ludvig afsted. Saa falder han maaskee, slaaer sig o: s: v: o: s: v: o: s: v: Paa den Maade har Moderen tusinde Adspredelser, og Ludvig

er forvisset om, at Moderen er udtømmelig hvad Historier angaaer.

Saaledes med Styrelsen, eller med Tilværelsen i Forhold til Idee.

Denne hele Tilværelse er — og deri just det Guddommelige, om det end tillige lader forstaae, hvorledes Styrelsen betragter os som Børn — lagt yderst oekonomisk an. Den er lagt an paa, at der er saa megen Idee, at det vil være tilstrækkelig for et Individ hele hans Liv igjennem selv om han, efter den størst mulige Maalestok, kunde bevare blot Idee-Interesse. Men dersom der, hvor han slap, kunde begynde af den følgende Generation et nyt Individ og aldeles lige saa udelukkende kun med Idee-Interesse, saa vilde Tilværelsen gaae Fallit.

Tilværelsens Kunst bestaaer derfor i — at narre lille Ludvig. Nu gaaer der f. E. en halvsnees Aar med en europæisk Krig, Telegraph-Depescher hver Dag o: s: v: o: s: v: o: s: v: — i Ideen seet er dette det Ligegyldigste af Alt, der kommer aldeles ikke Idee ind i Verden — men lille Ludvig faaer Andet at tænke paa. Betræffende det som forholder sig til Ideen: Guds Forhold til Mennesket og Menneskets Forhold til Gud faaer man ved Hjælp af en europæisk Krig aldeles Intet at vide.

Men hvor sjældent endog blot et Menneske, der er saa udviklet, at det Numeriske ikke udøver sin Magt over ham. Saaledes lever og dør jo Millioner, de ere Numerus og det Numeriske er deres Synskreds, deres Alt, det vil sige, de ere Exemplarer.

Og Christendommen som — i guddommelig Kjerlighed — vilde gjøre ethvert Menneske til Individ, den har man da ogsaa faaet kluddret menneskelig om til lige det Modsatte.

Dog hvad Under vel; thi det er forbundet med saa frygtelige Qvaler at skulle blive Individ, at Menneskene nok helst betakke sig derfor. Det veed jeg bedst af egen Erfaring. Det er dels dybe indre Qvaler, men dog fornemligen en Samtids Usselhed og usle bestialske Adfærd mod mig der har tvunget mig til at blive op-

Forhold til Gud] sml. 35. 64. Numerus] sml. 42. 64. indre Qvaler] sml. 44. 125. bestialske Adfærd] sml. 40. 61.

1854

mærksom. Det er gaaet Samtiden som Josephs Brødre: de tænkte det til det Onde; men Gud har vendt det til det Gode.

‡

61
U. D.

Luther.

Luther har dog egentligen gjort uberegnelig Skade derved, at han ikke blev Martyr.

Deels er det en egen Sag, at En, der i den Grad er mærket af at være Guds Mand som han, ender i jævn gemytlig Omgang med tilbedende Beundrere og Tilhængere. Det Fade kan her saa let fremkomme. Ordentligviis pleier det derfor ogsaa at være Tilfældet, at en Saadans Liv medens han lever er saa farefuldt, at det Fade ikke kan fremkomme; og naar han saa ved en voldsom Død rives bort, saa er atter det Fade undgaaet. Anderledes med Luther. Og er det saa, at han i nogle Aar af sit Liv er Salt, saa er hans senere Liv ikke fri for det Fade, i hvilken Henseende Tischreden er et Exempel: en Guds Mand, der i jævn Gemytlighed sidder omgivet af beundrende Tilbedere, som troe, at blot han slaaer en Fjært saa er det en Aabenbaring eller Følge af en Indskydelse.

Men har han saaledes virket skadeligt allerede i Samtiden, da meget mere i de følgende Generationer, hvor Alt bliver tyndere og tyndere, slettere og slettere Efterabelse. Luther har ŷ ved at blive staaende paa Halvŷ nedsat Myntfoden paa det at være Reformator, og derved affødt i senere Slægter denne Stimmel, dette Janhagel af rare, hjertelige Mennesker, der ogsaa saadan ville være lidt Reformator, item har han affødt den Confusion, at være Reformator ved Hjælp af at tage Politiken til Hjælp.

Resultatet er blevet den dybeste Forvirring i de høieste Begreber, og den allerfarligste Demoralisation, som naturligt er, naar noget saa Fiint og Ædelt og Zart som Begrebet „Reformator“ forraadner.

Og Eet burde Luther da for Gud i Himlens Skyld have vaaget over (hvad han ikke har gjort): at det blev kjendeligt, indskærpet,

de tænkte] l. Mos. 50,20. ⁶¹ Luther] sml. 28.77. Martyr] sml. 60.66. Reformator] sml. 133. X¹ A 660 og Sammenvisninger.

at det paa den Maade (paa halv) at være Reformator er et Lavere. Dette har han ikke gjort, og derved uhyre forvirret. Thi ikke blot vil det fremtidigen blive vanskeligere at faae en Reformator paa heelt Vilkaar, nei, det er jo næsten gjort umuligt. Verdsligheden har nemlig benyttet sig af det Lutherske til at vende Forholdet heelt om, saa det at være Reformator saaledes, at man kommer godt fra det, ansees for et Høiere. O, see der brast det Hele, Nerven i Christendommen.

Staaer det ikke christeligt fast, at Martyriet er det Høieste, det Sande, at det at slippe godt fra det, er et Lavere, som ved Indulgents kan indrømmes: saa er Satan ikke blot løs, men han har seiret. Som alle Nervetraade samles i Fingerspidsen, saaledes samles hele Christendommens Nervesystem i dette om Martyriets Realitet: vend Alt om, og saa har Du det, hvori vi nu stikke: i Grunden er det en rar Verden vi leve i, det at reformere er derfor at komme godt fra det, thi Verden (den ligger ikke i det Onde, som Christendommen lærer — og derfor Martyriet —) nei den vil det Gode, og derfor seirer Reformatoren — ja, Satan seirer derfor! *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Luther har <ved sin senere Leven> accrediteret Middelmaadigheden. Man tager sig ikke iagt for, at der jo i en vis Forstand hører en Heros til for første Gang at accreditere Middelmaadigheden. Denne Heros var Luther. Men fra det Øieblik den er accrediteret, behøves kun Middelmaadighed — og den er vi, over al Maade, blevet velsignet med i Protestantismen.

Primitivitet.

62
U. D.

Menneskene ere perfectible; man kan lige saa godt faae dem til det Ene som til det Andet, lige saa godt til at faste som til at leve i verdslig Nydelse — kun Eet er dem af Vigtighed, at de ere ligesom de Andre, o: at det er Efterabelse, at de da ikke staae ene.

Men det Gud vil have er: hverken det Ene eller det Andet — men Primitiviteten. Dog denne Anstrengelse er det Menne-

skene meest af Alt gyse tilbage for; medens de føle dem vel i Alt hvad der hedder Efterabelse.

Man seer deraf, hvor lidet det gavner, at En maaskee anbringer et objektivt Sandere — og saa tillader Efterabelse. Derved vindes gudeligt ikke det Allermindste, thi, gudeligt, er det Sande: Primitiviteten.

Derfor er ogsaa Guds Ord saaledes indrettet, at der bestandigt lige overfor ethvert Udsagn findes ogsaa det modsatte. Dette er: at fordre Primitivitet.

Men baade Lærere og Tilhængere befinde sig bedst i Efterabelse og ved Efterabelsen: derfor enes de kjerligt derom og kalde det Kjerlighed.

Stats-Kirke.

63
U. D.

Her stikker hele Hemmeligheden!

Der maae engang have levet nogle Gaudiebe, som Holberg siger, der have bildt Staten ind, at Jesu Christi Lidelse og Død og Evighedens Salighed var Noget, der kunde reises Penge paa.

Prægtigt! Saa overtog Staten — christeligt! — at arrangere det Hele med Christendommen.

I Danmark f. E. lever $1\frac{1}{2}$ Million Mennesker. Derpaa reises c. 600, a 700,000 rd. om Aaret. Dette bruges til at lønne Præster o: s: v:.

Men Sagen er denne, intet, intet Menneske, og lige saa lidet noget Samfund har, christeligt, i fjerneste Maade Lov til at trænge sig ind mellem Jesu Christi Lidelse og Død og et andet Menneske og pecuniairt lægge sig dem imellem.

I begge Former har Staten lige meget Uret, det er i begge Former, christeligt, Majestæts-Forbrydelse.

Dersom der lever en Mand, som føler Trang og Lyst til at høre Det om Jesu Christi Lidelse og Død: saa har Staten ikke Lov til

⁶³ Holberg siger] Pernilles korte Frøikenstand. Act 2, Sc. 7. lønne Præster] sml. 79. X⁶ B 261 og Sammenvisninger.

at skyde sig ind derimellem og sige: godt, det koster 10rd, saa skal vi arrangere det.

Ligesaa lidet i den anden Form. Dersom der lever en Mand, som ikke har Lyst til at høre Det om Jesu Christi Lidetse og Død, saa har Staten ikke Lov til at sige: „ja, hvad enten Du nu har Lyst til at høre det eller ikke, — dette skal staae Dig frit, Du skal ikke blive tvungen til at høre det, men Du skal Satan gale mig betale lige fuldt 10rd, thi vi har nu engang paataget os at arrangere det med Christendom.“ Saaledes skal og kan Forholdet ikke være. Det skal ikke være, som nu, at naar saa Manden ikke vil betale, saa requireres Politie for at inddrive de 10rd. Tværtimod skulde Forholdet være saaledes, at hvis Nogen kommer og afkræver en Mand slige 10rd, da skal han kunne sende Bud efter Politiet og forlange at blive sikkret mod dette, som mod ethvert andet Overfald, <eller> mod dette som mod ethvert andet Plattenslagerie.

Christendommen er den høieste Alvor. Derfor (som altid <med> det Høieste) er den kjendeligt paa et negativt Kriterium paa et tilsyneladende Lavere. I dette Liv skal Menneskene, christeligt, have Lov til at bære sig ad aldeles som de selv ville — Staten, et langt Lavere, kan ikke indrømme for sit Vedkommende den Art Frihed i det Borgerlige — men, men, men (her kommer Alvoren!): Du Enkelte, hver eneste Enkelte, Du gaaer et Evighedens Regnskab imøde.

Men Sagen er: Dommen, og Regnskabet og Evighedens Alvor er aldeles gaaet ud, og saa har man, for dog at faae en lille Smule Alvorhulpetsig med Politie-Arrangements. Uendelige Dyb af Non-sens! Vi gaae jo dog alligevel et Regnskab i Evigheden imøde.

Her er det: den høieste Alvor og Strenghed (Evighedens Dom) kjendelig paa den høieste Frihed: i dette Liv have I Lov til at gjøre denne Sag betræffende aldeles som I ville.

Dette er Christendom. Det Andet er en menneskelig Opfindelse. Man tager væsentligen Evigheden bort — saa søger man at bringe lidt Politie-Alvor an.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

1854

Saaledes synes det mig saa let og klart som muligt. Og er da igjen mit Forslag dog vel det mildeste af Alt, at vi dog idetmindste ere saa redelige mod Christendommen, at vi aabent tilstaae, hvorledes det hænger sammen.

#

#

64

U. D.

Menigheden.

See her igjen det Gavtyveagtige som da i Alt i vore Tider.

Man har en ond Samvittighed, man veed meget godt hver især: jeg er ingen Christen — men ikke sandt? en Sum af saadanne Christne det giver en christen Menighed.

Saa vil man disputere saaledes: Alle, hver især, vil sige: ja, jeg tør vel ikke i strengere Forstand kalde mig en Christen, men en Christen-Menighed er der dog vel til.

Altid dette Gavtyveagtige med det Numeriske, for at slippe fra hvad der vil gjøre Sandheden aabenbar: at hver Enkelt ikke er Christen.

Og saa for ret at sikkre sig, saa sminkes det om Menigheden naturligviis op til „det Objektive, det høieste Alvor“ o: s: v:

#

#

65

U. D.

Det Majestætiske — „det er kun en Talemaade“.

De Fleste forholde sig vistnok omtrent saaledes til det nye Testamente og alle de stærke Udtryk deri, de raisonere som saa: da Gud er saa uendelig ophøiet, saa maa Det han siger ikke tages saa nøie, det er ikke saa ganske bogstavelig, det er saadan Talemaade.

Dette er dog nok aldeles bagvendt. Jo ubetydeligere den Talende er, desto mere kan det have sin Gyldighed paa hans stærke

⁶⁴Numeriske] sml. 60. 81. hver Enkelt] sml. 63. 81.

Ord „det er vel blot Talemaade“, men jo betydeligere, desto mindre. Dersom f. E. en Urtekræmmersvend i de stærkeste Udtryk giver En sit Ord og Løfte — nu, ja det er vel kun en Talemaade; men naar det f. E. er en Konge, der gjør det, saa er man dog mindre tilbøilig til at antage at det skulde være Talemaade. Loven er: jo Ubetydeligere den Talende, jo snarere er det Udsagte vel Talemaade, jo Betydeligere, desto mindre er det Talemaade.

Saaledes bliver Forholdet snarest det, at Gud er den Eneste, hvor der ubetinget ikke kan være Tale om, at det skulde være Talemaade hvad han siger; men hvor det just er at tage ganske bogstaveligt. Det Majestætiske er netop at tale bogstaveligt sandt. At overdrive („det er vel kun en Talemaade“ hvad han siger) egner sig ikke for Majestæter mindst for den absolute Majestæt.

Dette viser sig ogsaa saaledes, ubetydelige Personer kan man fornærme ved at tage dem paa Ordet, de tale nemlig i Talemaader og regne derfor paa, at man da har Lov at slaae lidt om sig med Munden; Majestæter fornærmer man netop ved ikke at tage dem paa Ordet, det røber nemlig en Sneverhertethed, som ikke har glad Frimodighed lige over for Majestæten.

Men det er nok den Forbrydelse som vi i Millionviis forskyldte mod Gud, at vi ere feige og usle nok til ikke at turde tage ham paa Ordet. Ingen, Ingen, Ingen taler med Gud, tager ham ganske simpelt paa Ordet; blandt de Faae, der dog, som de mene det, bekymre sig om at forholde sig til Gud, er der vel Ingen, uden at han først consulerer sin Nabo eller Den og Den om, hvorledes han skal tale til Gud — og saa taler han til Gud — — og det kalder man at tale med Gud.

#

#

Feilsynet.

Saaledes opfatte vi Mennesker det (jeg veed det af egen Erfaring.)

66
U. D.

1854

Selvom et Menneske er sig store Synder bevidst, saa hedder det: troe blot, at det er Dig tilgivet, vær ganske vis, saa kjerlig er Gud, just det er Christendom; ja, just det vil glæde ham, at Du aldeles sorgløs søger at glæde Dig ved Livet, thi Alt, Alt er glemt, <og> jo mere Du kan udtrykke det, desto mere behager det Gud.

Og naar saa det lykkes for En, og naar der saa i Alt slaaer sig Lykke til for En, saa er man da ganske fuld forvisset, baade at dette er Christendom og at det behager Gud — denne christelige Frimodighed.

O, og i den hellige Skrift vises det bestandigt, at De, som Gud have elsket, de blive altid ulykkelige, maa lide, Alt mislykkes for dem o: s: v:

#

#

Feiltagelse.

67
U. D.

Da der ifølge Guds Ord skal være en Qvalitæts Forskjel, ja en Modsætnings Forskjel mellem Gud og Menneske, saa er det jo let at see, at man ene og alene kan faae at vide, hvad Christendom er ved ubetinget at tage Guds Ord bogstaveligt.

Det Andet er en Feiltagelse, Det vi Mennesker ville hjælpe os med: at anbringe hvad vi selv kan hitte paa.

Det convenerede ikke os Mennesker at tage Christendommen bogstavelig, saa hittede vi paa at ville bedre den ved at lappe paa den. Men deels er nu det at lappe just ikke at gjøre Noget bedre (naar det er et Heelt man river i Stykker for at komme til at lappe) og deels er det saa uheldigt, at vi Mennesker jo ikke har af samme Sort Tøi (der er jo et Modsætnings-Forhold mellem det at være Gud og det at være Menneske); men saa er det at lappe det aller forkeerteste.

Vogter Eder for Dem, som gaae i lange Klæder!

68

U. D.

Saasnart Forkynderen er En, som gaaer i lange Klæder, saa er eo ipso paa een eller anden Maade Christendommen ifærd med at blive officiel Christendom.

Men der er Intet, der er Christendom mere imod end Alt hvad der endog blot smager af „officiel Christendom.“ Endog det allerdesperateste Kjætterrie er Christendom ikke nær saa meget imod som officiel Christendom.

Thi Christendom er Ueensartethed med denne Verden — i samme Secund det end i fjerneste Maade begynder med officiel Christendom i samme Secund begynder Christendom at blive Eensartethed med denne Verden.

Officiel Christendom er lige stik Modsætningen til sand Christendom, den vender i alle alle, end de mindste Proportioner Forholdet om: man faaer bestandigt først det Timelige, det Mennekelige, det Endelige — og saa lidt christelig Declameren; men Christendom er: først Christendom, og saa faaer vi at see hvad det kan blive til med det Timelige, det Endelige, det Menneskelige.

Christeligt hedder det: gaae ud og forkynd Christendom — saa kommer det vel med Udkommet. Officielt hedder det: først sikkres en Mand Udkommet for sig og Familie og med Avancement — saa, saa kommer det med at præke Christendom. Og saaledes i Alt, Alt, Alt. Christeligt hedder det (for at tage Dette): gaae ud som Du staaer og gaaer; officielt: nei, først maa man have en Præstekjole syet, Ornatet, Costümet. Christeligt faaer man altid det Vigtigste først (det er just Christendom); officielt faar man altid det Uvigtigste først : al officiel Christendom er eo ipso ikke Christendom, thi det U-Vigtigste paa første Sted er eo ipso ikke hvad Christendom er: det Vigtigste paa første Sted.

⁶⁸ Vogter Eder osv.] sml. S. V. XIV, S. 211. officiel Christendom] sml. 70. Ueensartethed] sml. 56. 263.

En moderne Geistlig.

69
U. D.

Naar jeg tænker paa, hvad der f. E. i min Faders Barndom forstodes ved en Kræmmersvend, en ubehjælpelig, klodderagtig Jydedreng — og hvad der nu forstaaes ved en Kræmmersvend: en behændig, adræt, en Cavaleer o: s: v: — saa er dette jo et Slags Fremskridt.

Omtrent det Samme er nu en moderne Geistlig. Det er: <en> adræt, behændig, gesvind Mand, der yderst let, i en <smuk> Sprogform, med et klædeligt Væsen o: s: v: veed at anbringe lidt Christendom, men saa let, saa let som muligt. I det nye Testamente er Christendom det dybeste Saar, der kan bibringes et Menne-ske, efter den rædsomste Maalestok beregnet paa at collidere med Alt — og nu perfectioneres den Geistlige i at anbringe det Christelige saaledes, at det betyder Ingenting; og naar han perfect kan gjøre det, saa er han Mynsteret. Det er dog modbydeligt! *Herunder et overskrevet Dobbeltkors* O, om Barberer perfectionere sig i at kunne tage Skjæget saa let af, at man slet ikke mærker det, ja det kan være godt nok: men i Forhold til hvad der just er beregnet paa at skulle saare, der at perfectionere sig i at anbringe det saaledes, at det saavidt muligt, aldeles ikke mærkes: det er dog væmmeligt.

70
U. D.

En frygtelig Opdagelse — den rettroende Kirke — at lege Christendom.

Fra Kirkens første Tider hidrører denne Modsætning: den rettroende Kirke — Kjætterier, Schismaer.

Pas nu vel paa Eet, den rettroende Kirke var virkelig troende, var et Samfund af Mennesker, der dog mere eller mindre vare i Charakter af Troen, ja selv de udvortes Omstændigheder tvang dem jo i Charakter af Troen.

Lad os see os for, om ikke, frygteligt, i vor Tid Alt er forvirret. Man vedligeholder jo ogsaa i vor Tid denne Modsætning: den ret-

⁷⁰i Charakter] sml. 54.75.

troende Kirke — Kjættære, Schismatikere; og man brouter af, at høre til den rettroende Kirke, man taler som var Alt prægtigt, naar der ikke var disse Kjættære og Schismatikere, hvilke da forresten, Gud veed det, endda ikke ere saa mange eller saa betydelige.

Men lad os see os for, om ikke det sande Sammenhæng er en yderst forfærdelig Opdagelse: om ikke det man forstaaer ved den sande troende Kirke, den rettroende Kirke om det ikke er et Samfund af Mennesker, der — ikke forskyldte noget Kjætterie eller Schisma — nei men der: lege Christendom, er den officielle Rettroenhed i vor Tid ikke det: at lege Christendom. Menigheden er ikke i Charakter af Christendom, men skyder det over paa Præsten. Præsten er lige saa lidet i Charakter af Christendom, men forkynder Læren objektivt.

Paa den Maade er jo den rettroende Kirke langt farligere for Christendommen end noget Kjætterie eller Schisma.

Man leger Christendom; man bruger hele den orthodoxe christelige Terminologie — men Alt, Alt karakterløst. Ja, man duer ikke engang til at danne et Kjætterie eller et Schisma, hvortil dog altid fordres noget Charakter.

Nei, det Hele bestaaer: de christelige Sacramenter og Skikke, den christelige Terminologie — men det er Alt Decoration, Talemaade, Præsten Acteuren, Kunstneren.

Men saa er jo Christendommen Mythologie, Poesie — og Forskjellen mellem den rettroende Præst og Fritænkeren den: at Fritænkeren siger det, men den rettroende Præst siger: lad os for Gud i Himlens Skyld ikke tale derom, blot holde Ørene stive — ellers gaaer det Hele i Madskebet.

Der er noget Frygteligt i, at paa Listen af Kjætterier og Schismaer føres det aldrig op, det som er det Farligste af Alt: at lege Christendom. Dog det forstaaer sig, det er for frygteligt til saaledes at kunne føres op med paa Listen blandt andre Kjætterier. Nei, dette Frygtelige maa have en Rubrik for sig selv. Og Spørgs-

1854

maalet er om dette ikke just er dette det nye Testamente betegner ved „Affaldet fra Christendommen.“

#

71 I en af den Samling tydske Nekrologer som nu ligger i Athe-
U.D. næum, altsaa af Aar 1854 men <nok> for Aar 51. 52 seer jeg i en Nekrolog over en hertugelig sachsisk Minister v. Gersdorff følgende Vers citeret af en Digter, som jeg ikke kjender:

Wer nur die Wahrheit sieht, hat ausgelebt.
Das Leben gleicht der Bühne; dort wie hier
Muss, wenn die Täuschung weicht, der Vorhang fallen.

#

#

72

Det sande Sammenhæng.

U.D.

Dersom et Menneske oprigtigt, for ramme Alvor vil det og af ganske Sjel — hvis han da vil bede Gud, at det maatte forundes ham at finde det saligt at lide, at offres for Sandhed: ved Gud det er ham indrømmet.

Men Sagen er, der lever iblandt os, der har i umindelige Tider ikke levet et Menneske, der har villet vove efter den Maalestok. Alle, Alle, Alle ville vi dog helst — naar det for Alvor kommer til Stykket — ville vi dog helst være fri.

At dette er saa, viser kun altfor tydeligt Tilstanden i Christenheden. Vi have ikke turdet vove saaledes, men derimod fra Slægt til Slægt betjent Christendommen med Surrogater og derved efter den frygteligste Maalestok næret Forvirringer.

Affaldet fra Christendommen] sml. 72. X⁶ B 232 og Sammenvisninger. — Sml. X² A 37, og se Note dertil. ⁷¹Samling tydske Nekrologer] Fortegnelse over Selskabet Athenæums Bogsamling. 2. Deel (Kbh. 1857), S. 57: F. A. Schmidt und B. F. Voigt, Neuer Nekrolog der Deutschen. 30. Jahrg. 1852 (Weimar 1854). ⁷²lide] sml. 66.76.

Mit Forslag er saa dog vel det mildeste — ak, saa svagt det er! — mit Forslag, at vi dog idetmindste faae gjort det sande Sammenhæng kjendeligt.

Hvor er det dog i Grunden væmmeligt med disse Millioner, der lege Christendom, holde Pintse — og nu skal vi da have en Biskop ordineret paa 2den Pintsedag, og troe mig der vil blive declameret om „Aanden“, hvor er det væmmeligt, afskyeligt, naar det sande Sammenhæng er, at der ikke blandt os er en Eneste, der turde bede for Alvor om den Hellig-Aand.

O, frygtelige Satire: man troer, at det er ved Aandens Bistand at Christendommen har udbredt sig, saa vi nu alle ere Christne — Gud i Himlene! det sande Sammenhæng er, at det er skeet derved, at Aanden er veget bort — og saa er Udbredelsens Phænomen let forklaret, thi Udbredelse og Aandløshed svare rigtigt til hinanden. Og det sande Sammenhæng er, at <i> det samme Øieblik Aanden atter kommer igjen, vil det Hele styrte sammen, eller det vil vise sig, at der ikke er en eneste Christen.

Criminal-Historien

73
U. D.

Christendommen er ikke blot ikke til, nei, den er saaledes ikke til, at Det, vi paa hvert evige eneste Punkt advarer mod som det Afskyelige, det Ugudelige — Det, just Det er det nye Testaments Christendom. Aha! Dette er snildt og betryggende nok, men tillige ogsaa meget criminelt. I Sandhed ere der end Tusinder som tankeløst deeltage i dette, og Mange Mange, som bona fide gjøre det: der maa ogsaa baade have været og være nogle egentlige Gavtyve med, thi ellers kunde dette ikke være afstedkommet ei heller gaaet saaledes hen.

Biskop ordineret] Martensen blev udnævnt til Biskop d. 15. April 1854; ordineret 2. Pintsedag d. 5. Juni. (Sml. Berl. Tid. 1854, Nr. 103, 4. Maj). Hellig-Aand] sml. 26. 73. ikke er en eneste Christen] sml. 70. 73. ⁷³Criminal-Historien] sml. 70 (den officielle). 97. Christendommen... ikke til] sml. 72. 87.

Sagen er ganske simpelt. Det det nye Testamente forstaaer ved Christendom er Kjød og Blod, det naturlige Menneske saa rædsomt imod, ja ham paa Liv og Død imod, ja der er Intet, som er ham saaledes imod; og der er Intet, som det naturlige Menneske krymper sig saaledes ved som just ved Det det nye Testamente kalder Christendom. Det maa man lade Gud, da efter hans Mening det at elske Gud er at hade Verden, saa udtrykker ogsaa Christendommen i det nye Testamente dette ganske nøiagtigt, med en guddommelig Nøiagtighed.

Nu at bære sig saaledes ad, at være dog saaledes redelig (hvilket er mit Forslag) at vedgaae hvad Christendom er — og at i den Forstand er man ikke Christen: det vil man ikke. Mennesket, selv det dumteste, er en meget klog Skabning, i Retning af Alt hvad der hedder Kjød og Blod; Mennesket har i denne Henseende et uhyre fiint Instinkt. Og dette Instinkt har lært ham: det forslaaer ikke at gjøre det paa den Maade, Du skal see, summa summarum bliver, at Du bliver Christen, naar Du endog blot er saa redelig mod Christendommen.

Saa <maae> vi da altsaa bedre sikkres. Dette naaes derved, naar vi Mennesker opfinde Noget, som convenerer os, Noget som vi saa ved alle mulige Kunster faaer belagt med Skriftsteder — og dette kalde vi Christendom. Men for fuldkommen Sikkerheds Skyld, saa faae vi det nye Testamentes Christendom vendt saaledes, at Det advarer vi mod som det Ugudeligste og Afskyeligste af Alt.

Dette er Tilfældet paa hvert evige eneste Punkt i den officielle Christendom. Det kan udføres paa ethvert Punkt, her blot eet, som berører hvad der fra en anden Side er omtalt i denne Journal i Stykket foran dette Stykke. Det at vove efter den Maalestok som det nye Testamente forstaaer ved at vove, hvis det skal være Alvor med at bede om den Hellig-Aand, det convenerer sandelig ikke os Mennesker. „Saa kunde vi jo tilstaae det“. Nei, det er sandeligen ikke nok, det forslaaer ikke, betrygger ikke tilstrækkeligt mod det at blive Christen. Ergo vender vi Forholdet om: det

at skaane os selv, at nyde Livet er den sande Christendom at vove efter den Maalestok er — — — er at friste Gud. See, nu ere vi sikkre, fuldkommen sikkre, skulde jeg formaste mig til at friste Gud — ih Gud bevare mig.

O, af alle Criminalhistorier frygteligste!

Stats-Kirke

74

U. D.

I den Grad er det <at kalde sig Christen[†]> Betingelsen for, at komme frem i Verden, at man saa vist ikke engang kunde faae Lov at erhverve sit Udkomme ved at holde Horehuus naar man ikke godtgjør at man er døbt og at man er (o: kalder sig) Christen. Altsaa: det at erhverve Udkommet paa hiin Maade, det kan nok indrømmes, siger Staten, men kun under den Forudsætning og Antagelse og Betingelse, at Du da er Christen. Gud i Himlene!

Og forresten hvilken karakteristisk Modsætning: Staten, som indrømmer hiint Erhverv naar man da er Christen — og Christendommen som deraf at En paa slig Maade erhverver sig Udkommet, beviser, at han ikke er en Christen, selv om han saa hundrede Gange var døbt. <Saaledes fordrer Staten altsaa som Betingelse at han er Christen og tillader ham saa Det, hvoraf Christendommen beviser, at han ikke er Christen.>

[†] *I Marginen*: Anm. dette Udtryk er egl. det man nu forstaaer ved at være Christen.

Menneskeligt — Guddommeligt

75

U. D.

Et Vers af Goethe, som jeg seer citeret etsteds hos Schopenhauer, lyder saaledes:

„Und wenn der Mensch in seiner Quaal verstummt,
Gab mir ein Gott zu sagen, wie ich leide“

⁷⁵ etsteds hos Schopenhauer] Die Welt als Wille und Vorstellung. 2. Bd., Kap. 44. (Ktl. Nr. 773—773 a: 2. Aufl. Leipz. 1844). — Goethe's Vers er fra Torquato Tasso. 5. Aufz., 5. Auftr.

1854

Dette er dog egl. ikke rigtigt. Forholdet er meget mere, at det Menneskelige er at udtale Lidelserne, det Guddommelige at tie. Æsthetisk er det maaskee som Goethe siger, ethisk er Forholdet det andet.

76
U. D.

Protestantismen

Naar Protestantismen skal være Andet end et i givet Øieblik fornødent Correctiv, er den saa ikke egl. det Menneskeliges Opstand mod Christendommen?

Naar Christendommen skal forkyndes som den væsentligen er i Evangelierne, forkyndes som og være: Efterfølgelse, idel Lidelse, Jammer og Hysten, skærpet ved en Dommens Baggrund, hvor der skal gøres Regnskab for hvert Ord, : saa er det en frygtelig Lidelse, Angst, Skjælven og Bæven. Ganske sandt. Men hvor staaer der egl. i Evangelierne, at Gud vil have <at> denne jordiske Tilværelse skal være Andet?

Det derimod Menneske-Naturen bestandigt sigter efter er: Ro; nil beatum nisi quietum; Ro, Ro til at kunne sysle med dette Endelige, nyde Livet her.

Er nu Protestantismen ikke egl. denne Menneskets Opstand mod Christendommen? Vi vil, vi maae have Ro — Ro for Christendommen! Saa vender vi hele Christendommen om, og saa faae vi en fad Optimisme ud af den rædsomme Pessimisme som Christendommen er i det nye Testamente. Ro vil vi have — vær Du derfor ganske rolig, ved Hjælp af Daaben, Barnedaaben, og Naaden, et Menneske frelses ene af Naade, ja det er endog formasteligt selv at ville hjælpe det Mindste til, ved Hjælp deraf puffe vi Christendommen reent udenfor — og nu gaaer det løs paa Næringsvei, og Børne-Avlen og endelig Travlhed og Livs-Nydelse o: s: v: o: s: v:.

ethisk] sml. 70.106. ⁷⁶Efterfølgelse] sml. 27.103. Lidelse] sml. 72.82. nil . . . quietum] sml. S. V. XIV, S. 25, og se Note dertil. Naaden] sml. 87.X^a B 235 og Sammenvisninger.

1854

井

Hvor satirisk.

77

U. D.

I Modsætning til Catholicismen drager Luther Evangeliet frem — og endnu i hans levende Live maa han see, at man (ganske rigtigt!) tager denne høie Aandelighed saaledes, at han nu ikke engang er istand til at skaffe Præsterne lidt at leve af. Ak, Luther; paa en Maade havde Du fortjent denne Satire; og tænk Dig nu kjere Luther flere hundrede Aar efter hvad saa denne høie Aandelighed maa føre til for Gavtyvestreger.

At Luther beklager sig over Sagens Vending, sees af flere af hans Prædikener; i dette Øieblik erindrer jeg f. E. den over Evangeliet paa 26de Søndag efter Trinitatis.

#

Heraclit: τὼ οὖν βίῳ ὄνομα μὲν βίος, ἔργον δὲ θ' θάνατος.

78

citeret efter A. Schopenhauer: die Welt als Wille und Vorstellung 2det Bind p. 584.

U. D.

井

井

Billede — Modbillede.

79

U. D.

Engang, i Christendommens første Tid, var det saaledes, at det at turde kalde sig Christen var Noget, som kjøbtes med Forsagelse af Alt, og som saa saaledes holdtes i Priis, at en streng Disciplin vaagede over Sæderne, og i Maximum ξ — og dette ansaaes ogsaa, vel at mærke, for en uhyre Straf — \rightarrow straffede med at udstødes af det christne Samfund \circ : miste Christen-Navnet, thi de Christne havde jo den Gang ingen borgerlig Magt.

Nu er Forholdet saaledes, at man paa ingen Maade kan blive fri for at kalde sig Christen. En Fritænker, der saa høit og lydt

⁷⁷Luther] sml. 61.108. den over... Trinitatis] se En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 625 f. 629. ⁷⁸A. Schopenhauer... p.

584] 2: 2. Bd., Kap. 46 (om Udg. se til 75). — Heraklit-Stedet er: Diels, Frag-
mente der Vorsokratiker 12 B 48. ⁷⁹Forsagelse] sml. 62.89.

1854

som mulig erklærer Christendommen for Løgn: det hjælper ham slet ikke, han skal alligevel, siger Staten, gjælde for en Christen; her hjælper ingen kjere Moder han er sku Christen; det kan ikke føre til Noget om vi saaledes lod Folk slippe for at være Christne, det kunde jo let gribe om sig, og hvad gjør vi saa for de mange forskellige Embedsmænd og Deslige, der ere interesserede pecuniært i, at vi Alle kalde os Christne.

Udtrykkenes Historie — Demoralisation.

80
U. D.

Som karakteristisk for en demoraliseret Tid er blandt Andet ogsaa, at just naar den veed, at visse pathetiske Udtryk ikke mere betyde Noget, saa har den sin Lyst af at bruge dem et Slags leflende Raffinement.

Saaledes f. E. i vor Tid det Ord Hyrde om en Biskop. Jeg har lagt Mærke til, at man just i den allerseneste Tid har begyndt at bruge det, og det vil vist især komme i Brug nu da Martensen er blevet Biskop, thi ham anseer da Publikum som en for dets Souverainitet aldeles uskadelig Mand (og ganske rigtigt, thi han er jo Publikums ærbødige Tjenere) og just derfor kalder man ham leflende „Hyrde.“

Saaledes det Udtryk om en Konge „Fader“. Først er der en Periode, hvor dette Udtryk bruges ganske pathetisk. Saa kommer der en Periode hvor man hader det Udtryk — og derfor ikke bruger det. Naar saa Folket har seiret og er blevet Souverainen de facto, medens dog man har en Konge de nomine: saa dukker pludselig det Udtryk op igjen, det bliver endogsaa det almindelige og hvorfor? fordi nu betyder det Ingenting, ja egl. betyder det, ved en Mystification, jeg „Folket“ er Souverainen og derfor morer det mig at lege Blindebuk med Dig lege den Leeg at kalde Dig Fader.

Den Enkelte — Mængde, Numerus

81
U. D.

„Den Enkelte“ er Aands-Bestemmelsen af det at være Menneske; Mængde, Numerus er Dyre-Bestemmelsen af det at være Menneske.

Operationen er nu ganske simpel: Den Enkelte rangerer qua Aand i Forhold til som han, aldeles uforandret, kan udholde at der kastes Numerus (ligesom Gadedrengene kaste Snavs paa En) paa ham.

Gud-Menneskets Distinction er ubetinget, ganske ubetinget i Modsætning til hele Slægtens talløse Millioner at være aldeles uforandret, uden et Bogstavs uden en Mines Forandring at være den Enkelte. — Apostelen behøver allerede Nogle, som holde med ham.

Den Enkelte. Numerus. Guds Souverainitet.

82
U. D.

Ingen vil være den Enkelte, Enhver gyser tilbage for den Anstrengelse.

Dog ikke blot derfor vil Ingen være den Enkelte, men ogsaa af Frygt for Omverdenens Misundelse og Modstand. Saasnart det blot er 10 Forenede saa er det et Abstraktum; og mod et Abstraktum retter Misundelsen sig ikke. „Tallet“ gjør os alle lige. Ti forenede Navne er i Grunden at virke anonymt, og det Anonyme hidser ikke Misundelsen.

Men Gud er ogsaa en Souverain, og naar han vil udtrykke sin Souverainitet vil han netop ydmyge den menneskelige Souverainitet — derfor vil han kun bruge en Enkelt.

At være en saadan Enkelt er saa i een Forstand selvfølgeligt den eminenteste Udmærkelse for et Menneske; men da den er „Udmærkelse“ i den høieste Sphære, hvor Alt er paradox, er den

⁸¹Den Enkelte] sml. 64.82. Mængde] sml. 64.82. ⁸²Den Enkelte] sml. 81.96. Numerus] sml. 81.93.

1854

ogsaa kjendeligt paa det Negative, det saaledes at være den Udmærkede er: at offres.

#

83
U. D.

Kommer hid Alle I, som arbeide og ere besværede
o: s: v:

For at gjøre en Ende paa den løgnagtige Maade, paa hvilken Præste-Vrælet bruger dette Ord, behøver man blot som Commentar at anbringe de Ord af Christus, hvor han afviser Den, der blot bad at han først maatte begrave sin Fader, og ligeledes de andre Yttringer af Christus paa hiint Sted.

#

84
U. D.

At leve stille og komme lykkelig igjennem Verden.

Maaskee siger Du: det er vel saa, at Verden ligger i det Onde, men mig lykkedes det dog hidtil ved at leve stille at slippe lykkelig igjennem.

Hertil maa svares: see Dig vel for, om dette lader sig gjøre. Det hjælper ikke, at Du med Munden siger, at Verden ligger i det Onde, ved at slippe godt igjennem udtrykker Dit Liv, at det dog egl. er en ganske god Verden. Nei, ligger Verden i det Onde, er det en demoraliseret Slægt Du lever i, da har Du ikke Lov at slippe godt igjennem, det vil sige, det lader sig ikke gjøre uden Du paa een eller anden Maade er Medskyldig.

Og paa den anden Side, naar Guds-Dom udgaaer over en Slægt, da sparer den Ingen, som ikke har lidt ondt i den onde Verden o: den behandler de Andre som Medskyldige, og deres Skyld er ikke den, at de have gjort Noget, men den, at de ikke have gjort Noget. Eller da Sodoma og Ghomorra gik under, troer

at offres] sml. 76.84. ⁸³ Kommer hid... o: s: v:] Matth. 11,28. Ord af Christus] Matth. 8,22. ⁸⁴ lidt ondt] sml. 82.85.

Du, at Alle vare bogstaveligt Hoerkarle o: s: v:, troer Du ikke, at der var en heel Slump saadan skikkelige Mennesker: men Ingen blev sparet, uden Den, der havde lidt ondt. Thi-at være en skikkelig Mand i en ond Verden saaledes at den onde Verden anseer en for en skikkelig Mand, er eo ipso at være paa een eller anden Maade en uskikkelig; og at skjule sig saa godt som muligt for at faae Lov til at leve godt i en ond Verden, er at være Medskyldig, er at unddrage sig det Godes Tjeneste.

Klosteret.

85
U. D.

Saaledes fremstiller man det: det skal være af Feighed, at En flygter bort fra Verden ind i Klosteret.

Nu, maaskee er det ogsaa stundom saaledes, et saadant Menneske mistvivler om at kunne udholde den dyriske Fnisen og Grinen, den Forfølgelse og Mishandling, som maa blive Følgen af det at skulle udtrykke „Aand“ blandt Dyre-Skabninger.

Imidlertid kan det dog ogsaa sees fra en anden Side: han flygter bort, fordi han ikke nænner at forstyrre de Andre, om hvem han meget godt veed, at heelt ud faaer man dem ikke, og saa bliver han dem kun en Plage. Eller, naar I skulle være oprigtige, I som dog helst ville glæde Eder ved dette Liv, nyde det, avle Børn, der ogsaa skulle nyde det — ville I ikke egl. helst være et Menneske qvit, der kun taler om Eet: at døe, at afdøe. Og var det saa ikke en Art Nænsomhed af ham, at skjule sig, da Følgen af at han blev iblandt Eder, maatte blive den, at I bleve langt skyldigere end I maaskee nogensinde havde tænkt Eder muligt, thi Følgen blev at I for at værge Eder mod et saadant Menneske, bestialsk maatte forfølge ham, og derved synke ned til og i det Bestialske. Thi naar hiin idylliske Livs-Nydelse ikke kommer i Forhold til „Aand“ bliver den dog noget Skønnere, ak, men i Forhold til Aand bliver den enten selv Aand eller — Bestialitet.

⁸⁵ Forfølgelse] sml. 84.92. afdøe] sml. 86.X⁶ B 233 og Sammenvisninger.

1854

Liv — Død.

86
U. D.

At leve er naturligt det Fornøielige, at døe Rædsel.

O, men naar Fordringen er at leve som en Afdød, ja, da er det at leve i dette Liv den rædsomste, rædsomste Qval; men saa ogsaa igjen det at døe saligt, ja usigeligt saligt, ubeskriveligt saligt da det er at komme i sit Element.

Og hvis saa en protestantisk Præst læste dette, saa vilde han maaskee finde det smukt, herligt, — og det blev saa benyttet som et herligt Sted i hans næste Prædiken.

Afskyelighed, Afskyelighed med disse protestantiske Præster, som i Maximum læse, hvad der har kostet Andre Døds-Kampe, og saa benytte det som smukke Steder i deres Prædikener.

Protestantismen

87
U. D.

Naar Protestantismen skal være Andet end et (maaskee i givet Øieblik fornødent, derfor kun af Enkelt Mand under uhyre Ansvar anbragt, og mod al Efterabelse betrygget) Correctiv: er saa Protestantismen egl. ikke et Affald fra Christendommen?

Den lade, gavtyveagtige Menneske-Natur den vil have Ro, Ro til at nyde Livet o: s: v: derfor raaber den paa: jeg kan ikke, jeg fortvivler; hvis Naaden ikke anbringes saaledes, at den i Grunden afskaffer Christendommen, saa fortvivler jeg.

Det er Gavtyvestreger, slet ikke Andet. Det er ligesom med Fruentimmer, naar de gavtyveagtigt bruge Besvimelser for at faae deres Villie igjennem. Og hvad behøver et saadant Fruentimmer? Hun behøver en Mand, som ganske rolig siger „aah, Sludder“ — saa besvimer hun ikke.

Og saaledes behøver Protestantismen i høi Grad en haard Mand, som kan sige, naar Mennesket begynder paa dette Gavtyveagtige at han ellers maa fortvivle, kan sige: ja vær saa god fortvivl Du kun.

⁸⁶ Afdød] sml. 85.96.
Naaden] sml. 76.138.

⁸⁷ Affald fra Christendommen] sml. 73.126.

Lutter Gavtyvestreeg.

88
U. D.

En theologisk Candidat bliver Præst — hvorfor? Jo, for han skal giftes, og saa skal han have Noget at leve af.

Saa faaer han en Menighed. Neppe har han faaet den, før det bliver benyttet som Skalkeskjul, at det er for Menighedens Skyld han maa forkynde Christendommen som Trøst.

Sagen er ganske simpel, han er jo løgnagtigt kommet ind i at være Præst — saa vogter han sig vel nok for, at han aldrig faaer at forstaae, hvad Christendom er, han risikerer jo, at denne Forstaaelse jog ham ud af Levebrødet og Carrieren.

Præke-Selvmodsigelse.

89
U. D.

For, som det hedder, at vinde Menneskene for Christendommen, vil man indynde det for dem, lokke dem til det o: s: v:

Man fremstiller f. E. Selvfornegtelse og saa siger Præsten: det er saa saligt, o, saa saligt, vidste Du hvor saligt det er, da vilde Du hvert Øieblik ene hige der efter o: s: v:

Menigheden sidder nu og hører til, de Fleste vel som i Theater eller som man hører en Declamator.

Men sæt nu der var en dog alvorligere Mand tilstede, som sagde til sig selv: saa vil jeg virkelig ogsaa begynde derpaa, og nu, idag.

Han gjør det; og hvad skeer? Det skeer, at han opdager, hvad Sandhed er, at det ingenlunde just er saadan saa saligt — men uhyre smerteligt. Og hvad saa? Saa bliver han modbydelig mod Præstens Løgne, og taber ganske Lysten.

Nei, man skal sige hvad Sandhed er, at det er uhyre smerteligt — just det giver Mod og Udholdenhed.

„Ja, men man afskrækker“ ja, man afskrækker Dem, som kun vil Slikkerie — men De komme alligevel aldrig ind i Christendommen.

⁸⁸Noget at leve af] sml. 79.102. ⁸⁹Selvfornektelse] sml. 79.102.

1854

Dog Sandheden er: „Præsten“ vil helst er bedst tjent med, at det Hele bliver ved Slikkerie, at han er bedst tjent med at gjøre sig uundværlig for Menneskene ved at tillave Christendommen som Slikkerie og saa forvænne Menneskene til ikke at kunne undvære „Præstens Slikkerie“.

90
U. D.

Biskop Mynsters Alvor.

Som naar Børn lege — Forældrene eller en Foresat er tilstede for at passe paa, at det da for Guds Skyld ikke bliver Alvor: saaledes sad Mynster, med sin store Klogskab, styrende, passede nøie paa — det har været anstrengende nok for ham — at det da for Guds i Himlens Skyld ikke blev til Alvor med Christendommen. Og naar han saa havde forviset sig om, at det trindt i Landet <ret> var efter Ønske, saa følte han sig ret stemt og oplagt til selv at lege med, og han vidste (det var ogsaa Sandhed) med sig selv, at han var Den, der bedst forstod kunstnerisk at lege: han iførte sig Fløilet, han fremtraadte med beundringsværdig Værdighed, han skildrede med stort Talent, han var fuldendt som Taler, — han græd, han slog sig for Brystet, hans Blik var som havde det hjemme i Himlen o: s: v: o: s: v:.

91
U. D.

Alvor.

Christendommen er den frygtelige Alvor: i dette Liv afgjøres Din Evighed.

Det som man i mange Generationer i Protestantismen, Det som Millioner kalde Christendom er: at lege det efter, at lege dette efter at der har levet Mennesker, for hvem dette Liv var dem afgjørende for deres Evighed — det er deres Christendom.

Selv holde disse Millioner sig — ikke uden for Legen, som det hedder, nei, uden for Alvoren i Legen; de holde sig uden for, thi hvad dem angaaer, da er det jo afgjort, næsten før de blive

⁹⁰ Mynsters] sml. 58.92.

født, at de ere Christne og visse paa en evig Salighed. Ja kunde man skjære et 3 Maaneders Foster ud af den afdøde Moder, saa tænker jeg „Præsten“ med Fornøielse døbte ogsaa det og erklærede det sand Christen: jo flere jo bedre, og jo tidligere jo bedre — paa begge Maader sikkert man bedst at Christendommen bliver en Narrestreg.

Biskop Mynster — Stephanus

92
U. D.

I den Prædiken over Stephanus som findes i Mynsters Prædikener fra hans Bispetid, stiller han Sagen saaledes: lader os i denne Time stræbe at sige Stephanus det efter: jeg seer Himmelen aaben.

At sige ham det efter! Ja, Resten ligner virkelig heller ikke i fjerneste Maade det Stephaniske: En Mand i Fløiel, lønnet med alt Jordisk, raffineret i at nyde det — og en Martyr. Men den Fløiels Mand siger ham det efter.

Er dette ikke Theatralsk, og forholder en saadan Tale sig ikke ligefrem til — Theater-Critik.

Repræsentation — Association

93
U. D.

Engang var det saaledes med det at være Menneske: Slægten anstrengede Alt for at tilveiebringe og for at bære enkelte eminente Individuer. I disse anskuede saa de Øvrige sig. Men ved Hjælp af disse eminente Individuer (med hvilke jo dog Alle vare i Slægt) hævdedes Forestillingen om det uendelig Ophøiede at være Menneske, at det virkelig var at være i Slægtskab med Gud.

Saa seirede efterhaanden det Lave i Slægten, Misundelsen kom op, kom oven paa. Nu forandredes Alt. Ved Hjælp af den Magt

⁹³Mynster] sml. 90.125. I den... fra hans Bispetid] Prædikener holdte i Aarene 1846 til 1852 (2. Udg. Kbh. 1854). Vinter-Halvaaret (avteret som udk. Berl. Tid. 1853, Nr. 286, 8. Dec.), S. 44. Martyr] sml. 85.100.

1854

som det Numeriske er vilde <man> nu først og fremmest have Alt Eminent bort, og ved Hjælp af det Numeriske (at man er nogle Stykker, en Slump, et Partie o: s: v:) vilde man tiltvinge sig at være mere.

Det lykkedes. Men som altid naar Det lykkes, over hvilket der er Forbandelse, naar man seer nærmere til lykkedes det paa den Maade at hele Slægten blev degraderet. Af al Magt arbeides der for ved Hjælp af det Numeriske at avancere — totalt bevirkes derved at hele Slægten degraderes. Og det er den. Som det nu er at være Menneske, er det Nonsens, Latterligt (næsten lige saa latterligt som hvis en Ko eller en Hest vilde falde paa Sligt) at tale om Udødelighed, Evighed, at være i Slægt med Gud.

#

#

94
U. D.

Natur-Videnskaberne

Natur-Videnskabernes uhyre Opsving i vore Tider beviser at Slægten har fortvivlet om at være Aand, det er Adspredelse.

Analogier i Individens Liv er let at paavise.

#

95
U. D.

Det Ubetingedes Nat.

Mennesket har naturligt en Gru for at gaae i Mørke — hvad Under at han da, naturligt, gruer for det Ubetingede, for at indlade sig med det Ubetingede om hvilket det gjælder, at ingen Nat og „intet Mørke er halv saa sort“ som dette Mørke og denne Nat, hvor alle relative Formaal (de almindelige Milepæle og Veimærker) hvor alle Hensyn (Lygterne, hvormed vi hjælpe os ellers) hvor selv de ømmeste og inderligste Følelser af Hengivenhed — ere slukkede thi ellers er det ikke ubetinget det Ubetingede.

det Numeriske] sml. 82.108.

Christendommen forener ikke Menneskene, nei, den adskiller dem, — for at forene hver Enkelt med Gud. Og naar saa En er blevet saaledes, at han kan tilhøre Gud, saa er han afdød fra Det, som forener Menneskene.

96
U. D.

Det Officielle.

97
U. D.

Intet, Intet, Intet, ingen Vildfarelse, ingen Forbrydelse er Gud saa ubetinget imod som Alt, hvad der er det Officielle; og hvorfor? fordi det Officielle er det Upersonlige, og derfor den dybeste Fornærmelse at byde en Personlighed.

Tag en svag Analogie: en Qvinde vil finde sig i den Elskendes Feil, hans Svagheder, i hvor klodderagtigt han end udtrykker sin Følelse — naar det blot er personligt, primitivt. Men Eet oprører hende i dybeste Grund, Eet føler hun som den dybeste Fornærmelse, Eet tilgiver hun aldrig — og udførtes det end med nok saa stor Virtuositet og Routine — det er naar hun mærker, at hun officielt skal elskes, at det er det Officielle. Maaskee kan en Virtuos narre hende, saa hun ikke opdager det, men — og det var jo kun et Billede; og Gud narrer dog vel ingen Virtuos eller Routinier — opdager hun det, hun tilgiver det aldrig.

<Surrogat;> Besynderlige Surrogater

98
U. D.

I vor Tid er Alt Surrogat; man hjælper sig med Surrogat — og med høist besynderlige Surrogater:

. . . at forlange Sandhed, det var for meget, man maa ikke spænde Buen for høit, saa hjælper man sig med: officiel Løgn, som jo dog ogsaa er en Slags Sandhed. At fordre Dyd, det vilde være for meget, lad os ikke være ubillige, som dog fører til Intet;

⁹⁶forene . . . med Gud] sml. 65.155. hver Enkelt] sml. 82.107.
afdød] sml. 86.165. ⁹⁷Det Officielle] sml. 73.98. en Qvinde] sml.
141.X⁴ A 106 og Sammenvisninger. ⁹⁸officiel] sml. 97.101.

1854

saa hjælper man sig med: nitid Nederdrægtighed, hvilket jo ogsaa er en Slags Dyd. Uegennyttighed vilde man forgjeves fordre, — saa hjælper man sig med vel skjult, hykkelsk Egennytte — ogsaa et Slags Uegennyttighed, det ligner <den> jo ganske.

Forunderlige Surrogater, selv den groveste Løgn, den meest himmelraabende Forbrydelse, den aabenlyseste Egennyttighed er mindre lastværdig end Dette.

99 Samfundet antager ikke blot, som jeg seer Chineserne gjøre,
U. D. 5 Cardinal-Dyder (Høflighed er den 5te) nei, Samfundet antager, etablerer kun een: Høflighed.

100
U. D.

Menneske-Ædere.

Vi leve jo rigtignok i civiliserede Stater, og mener at staae uendelig høit over Canibaler — dog er det let at see, at vi forskyldte et Menneske-Æderie rædsommere og mere oprørende end noget Canibalernes.

„Præsten“ (den protestantiske Præst) Professoren de ere Menneske-Ædere, ja her er Ordet, de ere: Menneske-Ædere.

Og de ere det afskyeligere og rædsommere end Canibalerne.

At de ere Menneske-Ædere sees let: de leve af, at Andre ere blevne ihjelslagne, forfulgte, mishandlede for Sandheden.

Og det er rædsommere end Canibalernes. Thi det Onde er altid rædsommere i Forhold til hvor længe det varer. Canibalen slaaer et Menneske ihjel og æder ham — saa er det skeet. Dette er et kortere Øieblik; og naar det <saa> er skeet, er der, indtil det næste Gang skeer, som et Haab om at Canibalen kunde blive et andet Menneske, forbedre sig. Men Præsten, Professoren indretter sig een Gang for alle (koldt og roligt Overlæg) paa at skulle leve af hine Herliges Lidelser; han gifter sig saa derpaa, avler

¹⁰⁰ Professoren] sml. 55.101. ihjelslagne] sml. 92.103.

Børn, idyllisk indrettet, rigtigt nydende Livet — og han lever af Hines Qvaler; han regner saa paa at avancere i Indtægter — i den Grad er han med oprørende Rolighed indrettet paa at leve canibalisk: saa afskyelig var ingen Canibal. Forgjeves raabe hine Herliges Stemme til os: følger mig efter, følger mig efter. Dette holder Præsten og Professoren nede, at vi ikke faae det at høre. Og saaledes lever han hen, efter at have bemægtiget sig sit Bytte: de Herlige, hvis Lidelser han lever af.

Og ikke blot dette. Men Canibalen gjør dog ikke Fordring paa, at være Dens bedste og sande Ven, hvem han ihjelslaaer og æder. Men Præsten, Professoren nyder tillige den Ære og Anseelse af at være de Herliges sande Ven og Tilhænger.

I Sandhed, som <der> staaer i det nye Testamente: at Skjøger og Toldere før Eder (I Pharisæer) skulde indgaae i Himmeriges Rige, saa troer jeg ogsaa: at Canibalerne skulde indgaae i Guds Rige før Præster og Professorer!

Det Officielle.

101
U. D.

Intet, Intet, Intet, ikke den meest fortvivlede Fritænker og ikke en vældig Religions-Forfølger, Intet er Christendommen saa farlig som en: officiel Præst og Professor.

Det nye Testamente (og dette er jo Christendommen) hviler i, at der er Strid, paa Liv og Død, mellem Gud og Menneskene. En officiel Præst og Professor udtrykker, at Mennesket har franarret Gud Christendommen.

Alt hvad der angriber Christendommen saaledes, at det lader Christendommen være hvad den er, kan ikke være farligt. Kun det er farligt, som hykkelsk forfalsker Christendommen.

i . . . Testamente] Matth. 21,31.
Professor] sml. 100.144.

¹⁰¹ Det Officielle] sml. 98.109.

1854

Hemmeligheden.

102
U. D.

Christendommen er Forsagelse af denne Verden — lad Staten lønne, gagere om det saa var 100,000 Mand for at angribe Christendommen: er ikke farligt.

Men lad den lønne, gagere 10 <—> for at forkynde Christendommen: det er farligt. Her kommer Hemmeligheden: man faaer paa den Maade under Navn af Christendom just Det, som Christendommen ikke er. Det Farlige er: at man faaer det under Navn af Christendom.

Enhver saadan Forkynder har en Hemmelighed, en forbistret Hemmelighed: han kan jo dog — for Satan ikke ligefrem sige hvad Christendommen er, thi saa anklager han jo sig selv samt sin Medskyldige: Staten. Saa maa det skjules — og det bliver saa Christendom.

Der er Eet, som Christus ubetinget maatte frabede sig: Pengehjælp. Men Satan veed, at kun paa een Maade er Christendommen tilintetgjørkelig: ved Penge-Hjælp. Og desto farligere bliver det kun jo høitideligere og fornemmere Dette bliver: at det da naturligviis ikke er Pengene man bryder sig om — hvilket betyder, at man hykkelsk endog vil have mere end Pengene nemlig foruden Pengene den Anseelse og Værdighed, at man ikke bryder sig om dem — Noget der vistnok ellers ikke forekommer i nogensomhelst Praxis uden paa det christelige Gebeet.

Sandheds-Vidnet og Løgnerne.

103
U. D.

.... Og naar saa et Sandheds-Vidne udaander i Marter-Døden: saa ile disse Løgnere til snarest muligt, der skulle leve af at — fremstille hans Lidelser.^[†] Ja, saa bagvendt er det, de ikke blot forstaae, hvad sandt er, at det for Virkningens og Profitens Skyld er det bedste at komme først, men de vel endog indbilde sig, at

¹⁰²Forsagelse] sml. 89.116. gagere] sml. 88.104. ¹⁰³Sandheds-Vidnet] sml. 29.115. Marter-Døden] sml. 100.104.

dette, at de vare de Første til at fremstille ham skal komme dem til Gode engang i Evighedens Regnskab, hvor Spørgsmaalet bliver om Efterfølgelse. De Daarer, jo nærmere de have ligget ham, desto større er kun deres Skyld, at de ikke fulgte ham efter men levede af at fremstille ham.

[^t] *I Marginen*: Det er en Art Overtro ligesom naar Menigmand paa Retterstedet opsamler Blodet af den Henrettede og bruger det som Lægemiddel

. . . Forgjeves raaber Christus (den Fornedrede, den Fattige, 104 Forfulgte, den Korsfæstede) til Menneskene: følg mig efter; for- U. D.
gjeves raabe Apostlene det, forgjeves Martyrerne — — mellem Verdens Frelser og Menneskene mellem Apostlene og Menneskene o: s: v: trænger sig en Classe Mennesker ind, som med Familie leve af — at fremstille hines Lidelser altsaa forhindrende Efterfølgelsen. Dem er det altsaa af yderste Vigtighed, at dette slet ikke høres om Efterfølgelsen.

Sandeligen, opæde disse Nedrige end ikke Enker og Faderløse, saa opæde de dog — lige saa afskyeligt — Martyrerne, <de> æde dem.

Præst i Statskirke

Men, siger Du maaskee, jeg forkynder sand Christendom, og 105
altsaa vedkommer det ikke mig, hvor forraadnet forresten Stats- U. D.
kirken er.

Nei holdt. En Statskirke er overhovedet kun blevet mulig ved den løgnagtige Maade paa hvilken man har fremkoglet det Skin at Alle ere Christne. Dette har Du nu ikke Lov til at benytte Dig af, til at opnaae den jordiske Tryghed og Sikkerhed som et Embede i Statskirke er.

Efterfølgelse] sml. 76.104. ¹⁰⁴Martyrerne] sml. 103.108. leve af] sml. 102.105. Efterfølgelsen] sml. 103.130. ¹⁰⁵Præst i Statskirke] sml. 104.110.

1854

106
U. D.

Protestantisk Opfindelse.

Præsten kommer dog saa let i Forlegenhed med det, at der i Samtidighed slet Ingen saadanne Christne ere, som man kunne vise paa som Forbilleder; det kan let blive mistænkeligt.

Katholicismen har dog altid Nogle som ere Christne i Charakter.

Da opfandt de protestantiske Præster dette: at der trindt om i Landet lever sande Christne, som i al Stilhed ere <rette> sande Christne — ja, am Ende, i skjult Inderlighed ere vi alle sande Christne, alle Forbilleder. Charmant! Dersom det nye Testamente skal afgjøre, hvad der forstaaes ved at være sand Christen, vil det i al — gemytlig, nydende — Stilhed at være sand Christen, være lige saa umuligt som at fyre en Kanon af i al Stilhed.

107
U. D.

En Vanskelighed med det nye Testamente,
at det i een Forstand er som ubrugbart i det
virkelige Liv.

I det nye Testamente ere alle Proportioner store; deraf følger ogsaa at Vildfarelsens Fordærvsens o: s: v: Proportioner ere store, lagte idealt an.

Men heraf er Ulykken, at just den største, største, størst udbredte den til enhver Tid meest triumpherende Vildfarelse og Misforstaaelse finder man næsten ikke advaret imod i det nye Testamente; det er som var det nye Testamente saa idealt, at det ikke engang har kunnet tænke eller villet tænke sig, at Menneskene kunde synke saa dybt, blive noget saa Jammerligt.

Det nye Testamente ivrer mod Vranglære, mod Hyklerie mod Gjærnings-Hovmod o: s: v: — — men mod den Retroenhed som er Vrøvl, Middelmaadighed, Piat, Piank, at lege Christendom, at leve i Talemaader o: s: v: findes der egl. ikke Skriftsteder i det

¹⁰⁶i Charakter] sml. 75.120.

¹⁰⁷Middelmaadighed] sml. 61.125.

nye Testamente; det er næsten som havde det nye Testamente fundet det under sin Værdighed at tænke paa Sligt.

Ak, men det er dog just de Millioner og Billioner og de officielle Præsters sande Christendom og Rettroenhed. Og saa benytter man sig af at det nye Testamente ikke taler om Sligt til at gjøre sig til den sande Kirke.

Det nye Testamente indeholder det guddommelig Sande. Saa høit som dette er over alle Vildfarelser Extravaganser o: s: v:: saa dybt ligger Middelmaadigheden, Piattet, Barnagtigheden, Vrøvlet under enhver Eensidighed. Men da Vrøvlet dog har den Egenskab ikke at være eensidig, saa benytter det sig deraf til at udgive sig for det sande Guddommelige, der staaer høit over alle Eensidigheder.

Paa den Maade gaaer Historien hen — Millioner, Millioner Christne. Det er dog en underlig Bog det nye Testamente, den faaer dog altid Ret, selv om det Modsatte synes. Naar man betragter „Christenheden“ disse Millioner Christne — og da læser i det nye Testamente: Veien er trang, kun Faae finde den; I skulle hades af Alle; Den, som ihjelslaaer Eder skal mene at vise Gud en Dyrkelse o: s: v:: saa synes det virkelig som om det nye Testamente havde faaet Uret var blevet gjort usandt. O, min Ven, vær Du rolig, det har kun altfor meget Ret. Der vil gjennem Tidernes Løb blandt disse Millioner have levet en Enkelt, nogle Enkelte — Veien var trang, de bleve hadede af Alle, at ihjelslaae dem blev anseet for en <christelig> Gudsdyrkelse — — ja <disse Enkelte> det var de Christne <— cfr. det nye Testamente.>

‡

O, Luther

Luther; Du har dog et uhyre Ansvar, thi naar jeg seer nærmere til, seer jeg tydeligere og tydeligere, at Du styrtede Paven — og satte „Publikum“ paa Thronen.

108
U. D.

i det nye Testamente] Matth. 7,14.10,22. Johs. 16,2. en Enkelt] sml. 96.110. ¹⁰⁸Luther] sml. 77.127.

1854

Du altererede det nye Testamentes Begreb om „Martyriet“, lærte Menneskene at seire ved det Numeriske.

#

109
U. D.

„Vogter Eder for Dem, som gaae i
lange Klæder“

Thi saasnart Læreren faaer lange Klæder, saa har vi eo ipso paa een eller anden Maade: officiel Christendom — og denne er altid fordærlig.

#

#

110
U. D.

Vor Afstand fra det nye Testamentes
Christendom

I det nye Testamente er Forholdet: Gud-Mennesket, et enkelt Menneske forholder sig ganske simpelt og ligefrem uden nogen fjernende Mellembestemmelse til hvert et eneste enkelt Menneske af disse utallige Millioner, saa ogsaa han kunde, hvis Gud vilde det — og han selv, blive Apostel, Discipel.

Nu er Forholdet dette: mellem Christus og den Enkelte anbringes først et uhyre Abstraktum Staten, eller Slægten. Denne Stat (der kun uegentlig kan kaldes christelig — thi saa maatte den jo omvendt være dannet af Individer, som først forholdt sig til Christus) paatager sig at lønne, efter Statens Størrelse, 1000 eller 10,000 Præster, som — objektivt forkynde Christi Lære. Objektivt! atter en uhyre Distance fra at Individet forholder sig til Christus.

„Præsten“ præker saa objektiv. Og da han har fuldt op at bestille med at præke — hvor i al Verden skulde han saa faae Tid til at gjøre Noget af hvad han siger.

Martyriet] sml. 104, 114. det Numeriske] sml. 93, 175. ¹⁰⁹Vogter Eder osv.] sml. 16, og se Note dertil. officiel] sml. 101, 128. ¹¹⁰enkelt] sml. 107, 130. at lønne] sml. 105, 144.

Menigheden fritager sig ved at sige: at man af den ikke kan fordre den Art Religieusitet, som kun kan fordres af Præsten.

Men saa er jo Christendommen Mythologie, Poesie — det er ikke Fritænkeren, der siger det, nei det er den rettroende Kirke selv der udtrykker det — naar Du seer nærmere til.

Docendo discimus.

111
U. D.

Fortræffeligt siger Schopenhauer at dette dog ikke ubetinget er sandt, at der gives mange Docenter, som ved den idelige Doceren ex cathedra forhindres i selv at lære Noget.

Er Moralen ikke ligesom Astrologie, Alchymie
en Videnskab, som befatter sig med Noget, der
ikke er til?

112
U. D.

Schopenhauer ivrer mod at behandle Moralen som Kant gjorde det: at foredrage dette ideale Du skal, de ideale Dyder og Pligter uden Hensyn til om Nogen gjør det.

Nei, siger S., Moralen har som enhver anden Videnskab, at holde sig til det virkelige Liv at fremstille det virkelige Liv. Men — siger han saa — saa kunde man iædvende, om saa Moralen ikke blev en Videnskab a la Astrologie, Alchymie, en Videnskab, som befatter sig med Noget der ikke er til.

S. synes ikke selv ret at mærke, hvor uendelig vittig han her er; thi han opkaster denne Indvending alvorligt afviser den alvorligt — og skriver saa sin Moral.

¹¹¹siger Schopenhauer] Die beiden Grundprobleme der Ethik. Preisschrift über die Grundlage der Moral § 6. (Ktl. Nr. 772: 1. Udg. Frankf. am Main 1841). — Sml. VIII B 81, 21. 85, 20. ¹¹²Schopenhauer ivrer mod osv.] Über die Grundlage der Moral (om Udg. se til 111) §§ 4.13.15.

1854

113
U. D.

Fremgang i Aarene.

Der gives Mennesker, for hvem Livets Udvikling synes at betyde, eller hvis Udvikling i Livet betyder, at de blive dummere og dummere.

Man kjender dem fra tidligere Ungdom, fra Barndom — Ingen anede (saaledes pleier man ellers at tale om det Udmærkede) Ingen anede, hvo kunde falde paa, at der i det Barn, som var ganske liigt andre, boede et saadant Fond af Dumhed, som man nu seer i Aarenes Løb udfolde sig rigere og rigere.

114
U. D.

Menneske-Slægten.

Det gaaer med Slægten som med Individet; jo ældre den bliver jo mere kommer det til Syne hvilken Fordærvethed, der boer i den — Ungdommen skjuler over Meget og formilder meget.

Den Maade paa hvilken det Udmærkede, det Sandere nu forfølges er derfor ogsaa langt nederdrægtigere end tidligere.

I den Tid, da man slog det Udmærkede ihjel — fordi man ikke forstod det: hvilken tilgivelig Skyld sammenlignet med som Forholdene nu oftest ere.

Nu er det som oftest den pure, klart bevidste Misundelse. De veed meget godt, at Den og Den er det Udmærkede; de forstaae, at Navnkundigheden venter ham — og det er den de ere misundelige paa. De rase i Misundelse, at dem venter intet udødeligt Navn — saa gjøre de dem en Glæde af at mishandle ham

— — o, I, Daarer, just derved er det han bliver udødelig; hver Mishandling lægger Aar til hans Navnkundighed. Misunde I ham hans Udødelighed, saa hædrer og ærer ham, forkiæler ham ved gode Dage: og han bliver ikke udødelig.

¹¹⁴forfølges] sml. 108.115.

Min Gud, min Gud hvi 115
haver Du forladt mig. U. D.

Maaskee er det dog ikke saa (som der staaer i „Til Selvprøvelse“ og hvor jeg vel altfor rask har gjort det til Theorie) at enhver Martyr vil svagt opleve det Lignende.

Sagen er Forskjellen mellem Gud-Mennesket og Sandheds-Vidnet er den, at Gud-Mennesket ubetinget frivilligt overtog at lide — derfra denne sidste, frygteligste Lidelse.

Sandheds-Vidne ligger en heel Qvalitet lavere; om han er villig, saa maa Gud dog paa mange Maader tvinge ham — saa forskaanes han maaskee ogsaa for denne Lidelse.

Luc: 14. Slutningen.

116
U. D.

Slutningen af dette Capitel har altid gjort et underligt Indtryk paa mig, som fraraadede Christus En at blive hans Discipel, anpriste ham at bruge sin Klogskab.

Men dette er ikke Meningen. Meningen er: vil Du ikke forsage Alt, kan Du ikke være min Discipel — thi Verdens Modstand vil blive Dig saa stor, at Du derfor gør bedst i itide at underhandle med den „der kommer mod Dig med 20,000“. Verden vil rive Dig Taarnet om, eller lee af Dig at Du begyndte.

Altsaa det er ikke Christus der støder fra, nei Christus forudsiger blot, hvad Følgen vil blive, hvis han ikke forsager Alt og dog vil være en Christi Discipel.

Vi komme Alle med.

117
U. D.

Nogle ere mærkelige Mænd — deres Portrait udkommer: Andre blive mærkelige derved <—> at deres Portrait udkommer.

¹¹⁵i „Til Selvprøvelse“] S.V. XII, S. 348 f. Martyr] sml. 114.120. Sandheds-Vidnet] sml. 103.134. frivilligt] sml. 24.144. ¹¹⁶forsage Alt] sml. 102.129.

1854

Der seer Du selv, Du vantro Thomas, vi ere i Grunden alle lige mærkelige.

#

118
U. D.

Dobbelt Nivellering. <eller en Nivellering, som krydser sig selv.>

Ved Hjælp af Dagureotypen vil det let naaes, at Enhver bliver portraiteret — tidligere kun for de Udmærkede; og paa samme Tid arbeides af al Magt paa at vi alle see eens ud — — saa der kun behøvedes eet eneste Portrait.

#

#

119
U. D.

Tidsalderens Fordærvethed.

Det er i Grunden ikke Andet end Affectation og Skinhellighed, naar man i vor Tid siger: naar blot ikke min Charakteer bliver angrebet, saa frygter jeg intet Angreb, eller bryder mig stort derom.

Sagen er ganske simpel et Angreb paa Charakteren (naar dette da ikke skal betyde en Sigtelse som kunde blive criminel og saaledes skade Ens gode Navn og Rygte at man forhindredes i sin timelige Bedrift og i at nyde Livet) f. E. at der siges om En, at man skifter Mening, er uden Charakteer, benytter sin Stilling til at gjøre sig Fordeel o: s: v: — dette betyder aldeles Intet; thi vi ere Alle saaledes. Slige Angreb betyde i vor Tid ikke mere end det i en Straffe-Colonie vilde betyde, at En sagde til en Anden: Du er jo en straffet Person.

Tidens Fordærvethed er just, at slige Angreb ikke mere betyde Noget, at Slægten fortvivlet har sluppet alt Høiere.

Dernæst er det Tidens Fordærvethed denne hykkelske Affectation som lagde man virkelig Vægt paa disse Angreb.

Nei, Tiden er saa demoraliseret og jammerlig, at, ganske rigtigt, det eneste Angreb der er frygtet, virkelig frygtet: er Grinet

— kun, at man her omvendt, just fordi man frygter, siger: det er Ingenting.

O, jeg har dog seet rigtigt og valgt rigtigt, da jeg signaliserede Grinet som den egentlige Opløsning i Danmark og frivilligt valgte (som høiere Politie) at udsætte mig derfor.

‡

‡

Genie — Talent.

120
U. D.

Talentet rangerer i Forhold til som det vækker Sensation; Geniet i Forhold til som det vækker Modstand (religieus Charakteer i Forhold til som han vækker Forargelse). Talentet passer strax og ligefrem ind; Geniet passer ikke ind i det Givne. Talentet varmer det Givne op (som man siger i Kogekunsten) og giver det Udseende; Geniet bringer det Nye.

Men som vor Tid i alle Henseender har opfundet lumpne Surrogater, saa ogsaa det: at lade Talenter gjælde for Genier, saa de fritagne for Geniernes Lidelser nyde Talenternes ligefremme Forhold til Samtid — og tillige honoreres som Genie.

Dette hænger atter sammen med Menneskeslægtens Selvforgudelse og Samtidighedens uhyre Magt; thi man vil ikke mere finde sig i den Formel: Een, som bringer det Nye. Derfor vil man egl. afskaffe Genierne, forgude Genus og lade Talenterne avancere op.

‡

Vrøvlet.

121
U. D.

Vrøvlet skulde man synes man da snart kunde blive færdig med „det er jo ikke Andet end Vrøvl“.

Sandt nok, men Vrøvlet forstaaer at mystificere: det forklæder sig i Skikkelse af 100,000, af Millioner forskellige Skikkelser — og er dog det samme Vrøvl.

da jeg signaliserede Grinet] sml. 144. ¹²⁰Genie] sml. 6.130.
Charakteer] sml. 106.130. Lidelser] sml. 115.122.

1854

Du staaer og har talt med et Menneske. Det var en Mand af Middelhøide, blond, i bruun Frakke — det var et Vrøvlehoved; men Du er ikke langt fra at haabe at have faaet Bugt med ham. I samme Øieblik han gaaer, kommer der en Anden: en høi, svær Mand, sortsmudsig, i blaa Livkjole — det er dog vel ikke det samme Menneske? Vistnok ikke; ak, men det er det samme Vrøvl.

Og saaledes i det Uendelige. Intet Dyr er saa frugtbart som Vrøvl; kun at Vrøvlet kaster 100,000, Millioner Unger — som alle see forskjelligt ud, men dog ere det samme Vrøvl.

I en given Tid lever der i et Land saa og saa mange Millioner — væsentligen sige de alle Eet og det Samme. Det der skuffer er at de sandseligt see forskjellige ud.

Og saa er tillige igjen ved Vrøvlet den Fare at det jo sandselig er Magt.

*

*

„Vrøvlet“ er en Illusion. Kun hvad der forholder sig til Idee og primitivt lever, lever. Alt det Øvrige er et optisk Bedrag. Ved Døden er det aldeles forsvundet, ligesom naar Comedien er forbi.

Det er denne prisede Tilforladelighed: at blive salig ligesom — alle de Andre.

#

Et Billede paa Troen.

122
U. D.

Da i vore Tider de bibelske Historier kun er saa lidt bekjendte, og Hentydninger dertil saa lidt forstaaede: saa kan jeg gjerne tage et Billede fra en ganske anden Verden, som er mere kjendt: Theatret.

I „den hvide Dame“, der er en ung Second-Lieutenant, som, hvad han udtrykkelig selv siger, ikke eier 4 Skilling og som dog paa Auctionen vover at byde 40,000 Daler for et Gods — og <—> da Conditionerne blive ham forelæste, at hvis han ikke kan betale, vil han strax blive sat i Arrest — derpaa byder 70,000.

Det er jo Galskab! Ganske rigtigt. Hemmeligheden stikker i, at der, hvad de Andre ikke see, bag ved ham staaer et usynligt Væsen, som blot tilhvidsker ham: byd til, byd til.

¹²² I „den hvide Dame“] 2. Act, II. Sc.; i den til II A 687 anf. Udg. S. 60 ff.

1854

Der har Du et Exempel paa det at troe.

Saa er der kun een Forskjel, at her dog det Hele <blot> beroer paa, at troe, at dette Væsen nok vil skaffe Pengene. Hvor det egl. derimod gaaer løs paa Troen, der vil det betyde, at vove saaledes at byde, og det uagtet Følgen maa blive at man bliver arresteret.

I Jødedommen der slap den Troende dog i det afgjørende Øieblik, det var blot Prøvelse. I Christendommen gjælder det om at gaae i Lidelsen.

De smaae Børn.

123
U. D.

Man lægge dog vel mærke til, at det ikke er Christus, der henvender sig til de smaae Børn, eller byder, at man skal bringe dem til ham. Nei, men da Disciplene ville støde dem bort og Mødrene — saa siger han: lader dem komme til mig.

Christus negter ikke, at Disciplene have Ret i, at Christendommen virkelig ikke er for spæde Børn — men han giver tillige Disciplene en Admonition om selv at blive som Børn.

De Flestes Christendom

124
U. D.

bestaaer omtrent af disse to Sætninger, der ret egl. kunne kaldes Christendommens tvivlsomste Yderpunkter & det er som Præsten siger det Faste man maa have at holde sig til i Liv og Død. >: først den Sætning om de spæde Børn, at man bliver Christen som spæd Barn, at saadanne høre Guds Rige til; for det Andet Røveren paa Korset.

Man lever Livet hen i Kraft af det Første — i Døden regner man paa Røverens Forbillede at trøste sig ved.

Dette er deres hele Christendom; og ret betegnende, det er en Blanding af: Barnagtighed og Forbrydelse.

Jødedommen] sml. 35.139. Lidelsen] sml. 120.125. ¹²³ De smaae Børn] Luk. 18.15-17.

Mit offentlige Livs Collision.

125

U. D.

Den Collision, som er mit offentlige Livs, opleves vistnok saare sjeldent; og at blive forstaaet af Samtidige tør jeg da ikke vente dertil er mit Liv lagt meget for høit an.^[1] Ja, meget for høit. Dette erindrer mig om afdøde Biskop Mynster. Det er dog afskyeligt, han stadsede et heelt Liv igiennem som den dybe christelige Alvor — og den Indvending han oprigtigt har gjort mig, var, at Mit var for høit — og derpaa deeltog han endog selv i Lurvethedens Lumpenhed mod mig.

Min Collision er denne. I et lille Land, i smaae Forhold lever et Menneske, udrustet med overordentlige Evner, begunstiget ved Uafhængighed, med sjelden Gave til at vinde de enkelte Mennesker for sig.

Saa begynder han at arbeide. Hans første Præstation er i Grunden nok, Alt er vundet, Alt aabner sig for ham eller maa bøie sig for ham.

Men nu fremkommer Collisionen saaledes: dette Menneske er baade for tungsindig og for religiøs til at ville gjøre Lykke i denne Verden. Fremdeles elsker han Idealerne og de sande Herlige, som have levet, for høit til at ville tillade en Kjøbstads-Forgudelse.

Saa støder han, bestandig efter den roligste og meest indviede Overveielse, fra, og nu bliver Kjøbstaden mere og mere rasende over — hans Stolthed, Hovmod o: s: v:

De Færre, som dog have Forudsætninger til at kunne see det Ædle i hans Adfærd, ere misundelige paa ham, og benytte sig derfor af at han saaledes skaber sig selv Vanskelighederne, at han hidser Middelmaadigheden mod sig, Middelmaadigheden der naturligviis kun kan forstaae det enten som Galskab eller som Hovmod, at En — ikke værger sig mod Nedsættelse, men værger sig mod jublende Ophøielse, Noget som dog for Satan Enhver maa være kisteglad ved.

¹²⁵ Mynster] sml. 92.158. tungsindig] sml. 60.135. Middelmaadigheden] sml. 107.188.

Dette er Collisionen. Mynsters mangeaarige lurvede, lumpne Christendoms-Forkyndelse, der har sat Forgylnding paa Middelmaadigheden, har naturligviis bidraget til, at der i Danmark er vel ikke eet eneste Menneske, som jo er <i> Middelmaadighedens Vold.

Dette er Collisionen. Min Løn i denne Verden er Lidelsen. I en anden Verden venter jeg den Løn, at naar jeg engang skal see de Herlige, at disse da ville indrømme mig, at jeg har været redelig mod dem, at jeg ikke har benyttet mig af Kjøbstaden til at tillyve mig hvad der tilhører dem.

Saaledes mener jeg, at jeg maaskee ikke vil komme til at ligge, som Biskop Mynster ønsker det, i min Grav som en ærlig Mand — thi denne Anerkjendelse af Samtiden venter jeg ikke[†]. Men jeg venter, at det vil blive Dommen over mig blandt hine Herlige.

Og siden jeg er kommet til at tænke paa dette Ønske af Biskop Mynster, saa lad mig tilføje en Bemærkning desangaaende. Hans „Erindringer“ ender omtrent med dette Ønske. Det ligner ham. Han var dog i en vis Forstand en Bedrager i det Store. Saaledes er denne sidste Uforskammethed ogsaa i sin Orden. Mig synes, at naar man efter den Maalestok som han har besvigt de Herlige ved falsk at nyde et heelt Liv igjennem Anseelse som var han en af de Herlige — mig synes, at saa burde man ikke være saa ubeskedet at ønske at ligge som en ærlig Mand i sin Grav, men være taknemlig at det holdt, saa længe man levede.

[[†]] *I Marginen*: Anm. Og at en Efterverden vil give sig Skin af at forstaae mig, er naturligviis Galimathias, thi i Samtidighed vilde denne Eftertid handle ligesom Samtiden.

[†] *I Marginen*: Anm. Dette vil sige, jeg venter ikke <at> Samtiden skal forstaae, i hvilken Grad jeg har været ærlig og redelig mod de Herlige — thi forresten er Sigtelse for Uærlighed ikke just hvad jeg har været Gjenstand for qua Forfatter.

Lidelsen] sml. 122.126. Hans „Erindringer“ ... Ønske] se Meddelelser om mit Levnet (Kbh. 1854; averteret som udk. Berl. Tid. 1854, Nr. 87, 12. Apr.), S. 291.

126
U D.

Christendommen er for den nuværende
Rettroenhed, den protestantiske, My-
thologie, Poesie.

Lad os et Øieblik indrømme, at i en vis Forstand er Christendommen objektivt til, skjøndt dette dog ikke er sandt, thi selv dens objektive Tilværen er langt fra ikke nøiagtigt Christendom.

Altsaa objektivt er den til. Hvad der derimod ikke er til er den Art Lidenskab, der er den formelle Betingelse for at kunne modtage Christendommens Indhold, ubetinget Lidenskab, det Ubetingedes Lidenskab.

Den Art Lidenskab forekommer ganske bogstaveligt ikke mere i Verden. Ja, det er saa længe siden, at den har været til, at selv Roman-Forfattere og Digtere i vor Tid ikke vove — af Frygt for at blive ansete for Gale, Løgnere, eller Latterlige — at fremstille en Lidenskab, der ligger saa høit.

Men naar den formelle Betingelse for at kunne modtage Christendommens Indhold, saa er jo Christendommens, om man saa vil, objektive Væren-til, den er <en> Væren-til som dog i en anden Forstand ikke er Væren-til: Christendommen er Mythologie, Poesie, det er den for den saakaldte Rettroenhed.

*

*

Og hvor vanskeligt det vil blive at faae Christendommen igjen tilbage, det kan jeg see blot af min Smule Stræbens Erfaring.

Det er nemlig <ikke> vanskeligt at opdage, at jeg har et Fortrin i Forhold til den givne Jammerlighed, hvad saa, saa vil man, det vil sige, de Færre, som dog have Dygtighed til at see dette, man vil saa, istedetfor at hjælpe mig til at trænge videre frem, rive et Noget af Mit og indrette sig derpaa, saa man endog bliver en Modstand mod mig. Fremdeles, i privat Samtale er der saa Mangen, der med stor Interesse vil høre mig udvikle at Christendommen slet ikke er til — og hvis han mener at dette kunde

¹²⁶ men naar . . . Indhold] man kunde tilføje: ikke er til Christendommen slet ikke er til] sml. 87.163.

bruges som en Ingredients i hvad han agter at sige næste Gang paa Prædikestolen eller paa General-Forsamling: saa <er> han villig nok dertil. Men det falder ham aldrig aldrig aldrig end i fjerneste Maade ind, at han skulde have noget Offer at bringe.

O, som i en forvirret, slappet Tid vel en Befalingsmand fortvivlet kan sige: det bliver ikke til Noget førend vi faae Livs-straffene for Alvor igjen — o, saaledes maatte vel en religious Befalingsmand i vor Tid sige: det bliver ikke til Noget førend vi for Alvor faae Helvedstraffene igjen. Ak, men jeg skjælver, naar jeg tænker paa i hvilke Qvaler det Menneske maa blive martret og hærdet — der igjen skal anbringe dem. Krig forslaaer ikke mere paa Menneskene, Landeplager heller ikke, mod Alt Sligt ere de aandløst væbnede ved deres Aandløshed.

#

Luther.

127
U. D.

Men er det dog egl. ikke en Misforstaaelse af Luther, at han meente, at Satan var saa skrækkeligt efter ham. Mig synes, at Satan snarere maa have været godt fornøiet med Luther, at han har afstedkommet en Forvirring, som ikke er saa let at faae istand, fordi der skal en ædel og redelig Mand til at bringe den i Gang, og de ædle og redelige Mennesker ere som bekjendt sjeldne.

#

#

Det sande Sammenhæng.

128
U. D.

Christendommen er i det nye Testamente, blot menneskelig talt den største af alle Rædsler; ingen Rædsel hverken i Jødedom eller Hedenskab er som den — det er ogsaa det samtidige Hedenskabs og Jødedoms Dom.

Med Farten fra Stifteren og Apostlene, i Kraft af dette Tryk gaaer det en liden Tid — men snart begynder den Historie, som

1854

egl. er Christenhedens Historie, Historien om paa en underfundig Maade at afkaste Christendommen, vel at mærke: revoltære, ih Gud bevares det tør man ikke, nei, men hykkelsk at alterere den, at fremkogle et Skin som var det Christendom man havde, uagtet det er lige det Modsatte. Alle Løgne og alle Criminalhistorier i Hedenskab og Jødedom er som Børneværk mod denne Christenhedens Løgne-Historie.

Christendom er den Religion hvor det at høre til den Religion er at være Præst (altsaa ingen Lægmand): det at være Christen er at være Præst.

Videre Christendom er den Religion hvor det at være Præsten tillige er at være selv Offer. (altsaa ikke en Præst, der frembærer Offer — end sige lever af Offer).

Og da, som sagt, det at være Christen er at være Præst, saa er altsaa det at være Christen det at offres.

See, den Art Gudsdyrkelse behager slet ikke os Mennesker.

Og saa er det gjennem den lange, lange Historie som kaldes Christenheden, er det Skridt for Skridt lykkedes, feigt og hykkelsk at faae hele denne Religion vendt om, saa den endelig i Protestantismen er blevet: raffineret Livs-Nydelse.

Hvad der — saaledes var det i sit Første — var saaledes rædsomt, at selv den haardføreste mandige Natur skjælvede for at vove ud, ja — o Gysen! — som et Barn kunde tigge og bede for sig, at maatte slippe — — medens dog Gud roligt commanderede fremad; hvad der var saaledes Rædsel, at selv det redeligste Menneske dog her foretrak at svigte — — medens dog Gud commanderede ham tilbage: dette er nu — o, væmmeligt! — dette er nu en Idyll med Børne-Avlen o: s: v:, en Idyll, hvor Præsten <selv Børne-Avler og Stamme-Peter> accompagnerer dette idylliske Vrøvl, og faaer 3 Snese Æg for hvert Barn en Mutter i Menigheden avler, saa det især er fornødent at Præsten har lært Arithmetik for at kunne tælle baade Ægene og det Andet — — og dette skal saa være det nye Testamentes Christendom.

Protestantismen.

129
U. D.

Endog i sine Symboler er Protestantismen mislig.

Vi leve nu saaledes: Alt Dette med at faste, Coelibat o: s: v: er latterlig Overdrivelse, Galskab, ufornuftig Gudsdyrkelse.

Nei at gifte sig det er den sande fornuftige Gudsdyrkelse.

Godt. Men i selve de symbolske Bøger er der, rigtignok ganske en passant, undsluppet Luther eller en af Reformatorerne den Bemærkning, at paa Grund af at Verden nu er blevet saa gammel og Liderligheden saa overhaandtagende — saa kan man ikke leve kydsd uden for Ægteskabet, og derfor maa vi anbringe Ægteskabet. Men, Du gode Gud, det var rigtignok en anden Snak, alt-saa Ægteskabet er en Concession man har seet sig nødsaget til at gjøre Liderligheden.

Og paa disse symbolske Bøger aflægger Præsten Eed — og ikke en eneste har gjort Anskrig og sagt: paa en saadan Bog kan jeg ikke aflægge Eed, hvor to saa aldeles forskellige Betragtninger som disse (Ægteskabet er gudeligt et Fremskridt i fornuftig christelig Gudsdyrkelse og Ægteskabet er en Concession paa Grund af den overhaandtagende Liderlighed) staae mellem hinanden.

Overhovedet er der lige fra Første af en Amphibolie i Protestantismen, er det Menneske-Naturen der degenereret maa see at hjælpe sig da den ikke mere kan bære det Guddommelige, eller er det et Fremskridt i sand Religieusitet.

Maalestokken for det at være Menneske.

130
U. D.

Deri stikker Falskneriet: fra Slægt til Slægt har man, galere og galere, forandret Maalestokken for det at være Menneske, slaaet af paa den.

Medens da i en vis objektiv Forstand Christendommen forkyndes som en objektiv Lære — er der paa Grund af den for-

¹²⁹ faste] sml. 116.131. i ... symbolske Bøger] sml. 52, og se Note dertil. Luther] sml. 127.134.

1854

andrede Maalestok Ingen, som duer til at være Christen: ergo er Christendommen Poesie, Mythologie, og det er det man kalder Retroenhed.

I det nye Testamente er Maalestokken for det at være Menne-ske denne: det nye Testamente indeholder Fordringen, Gud-Mennesket Forbilledet — og ethvert Menneske ubetinget ethvert Menneske af disse utallige Millioner sorterer ganske simplement under denne Fordring uden Vrøvl og Mellembestemmelser.

Vi leve saaledes, at vi have faaet det Ethiske bragt paa lige Linie med Differentser som Genie og Talent. Med samme Ro, som En siger: jeg er ikke Genie (fordi det ganske rigtigt hver-ken kan eller skal falde ham ind, at han skulde være det) med samme Ro siger man: ja, jeg kan ikke fornegte mig selv. Char-mant! Og ikke blot dette, men som man vil roses for Ydmyghed, naar man, da man ikke er Genie, heller ikke begjerer at være det: saaledes vil man ogsaa roses for Ydmyghed, at man er ydmyg nok til at nøies med ethisk Jammerlighed.

Fortræffeligt. Tænk en Skole, hvor Disciplene talte om det at være flittig aldeles i samme Forstand som om det at være det gode Hoved, med samme Ro! Fremdeles, hvor Discipelen end-ogsaa vil roses for Ydmyghed paa Grund af Mangel paa Flid, thi sagde han: jeg er ydmyg nok til at nøies med at være doven.

*

*

Maalestokken for det at være Menneske i det nye Testamente er: Evigheden, ikke et Folk, et Aarhundrede, et Land, det Ud-mærkede i en Samtid, Samtiden udendvidere, en jammerlig Sam-tid o: s: v: Og tænk nu paa disse rædsomme Falsationer i Ret-ning af hvad jeg med et Ord vil betegne som det Goethiske, He-gelske at tilfredsstille Tiden.

Fremdeles er i det nye Testamente Maalestokken for det at være Menneske: at være en Enkelt — og nu er Alt Association.

Forbilledet] sml. 104.144. det Ethiske] sml. 120.144. Genie] sml. 120.144. en Enkelt] sml. 110.137.

Usle Tid.

131
U. D.

.... Adskillige Offre har jeg bragt; og hvis jeg nu drev det til virkelig Selvfornægtelse, mon der saa i Samtiden var Nogen, hvem dette begeistrede til at følge mig efter? Nei, nei. Der vilde derimod skee noget Andet. Et Par Docenter vilde bemægtige sig det intellectuelle Udbytte af mit Liv — docere; og da de nok vide at passe paa Profitten, vilde de have Profit deraf og altsaa blive forstaaet af Samtiden. Og et Par Digtere vilde bemægtige sig mit Livs Anstrengelse, og deri finde Motiv til Digter-Skildring; og da Digterne i vor Tid forstaae at passe paa Profitten, vilde de altsaa have Profit deraf, og altsaa blive forstaaede af Samtiden, som maaskee ogsaa ved Indtrykket af min Væren var fjernt paavirkede. Og saaledes vilde jeg endnu i levende Live blive gjort i Profit.

Digterne i vore Tider have vel selv længst følt, at det var ret ønskeligt om der en Gang i Virkeligheden viste sig en ualmindelig Erscheinung, det vil hjælpe Folk til at troe lidt mere paa Romanen; det er saa længe siden det Ualmindelige er seet, at Romanen selv begynder at lide derunder; man ønsker — som man tilføes, efter længe kun at have faaet salt Kjød, kan længes efter fersk Kjød — man ønsker at faae Indtrykket af noget Ualmindeligt, ikke for at følge det efter, nei, nei, for at kunne bruge det til Digt, og for at Publikum kunde være modtageligere for Digtet.

Selv Poesien, Romanen i vor Tid tør ikke mere forudsætte hos Læseverdenen saa megen Tro paa det Ualmindelige, at de endog blot kunne troe paa det — i Romanen. I den Grad er Virkeligheden flad og flau og jammerlig. Fordi Digterne ikke have turdet forudsætte denne Tro, derfor er det blevet saa almindeligt i vor Tid, at Digterne have vendt Forholdet om og søgt at virke som Virkelighed: en virkelig Historie, en Historie af det virkelige Liv o: s: v:

¹³¹ Selvfornægtelse] sml. 129. 134. Sammenvisninger.

Digtere] sml. 177. X^o B 235 og

1854

Og derfor var det — at jeg skal tage det med — at jeg atter vendte Forholdet om, og skjulte over, hvad der <i sin Gehalt> var Virkeligt, ved altid at kalde det: psykologisk Experiment.

#

#

Jesus og Judas.

132
U. D.

Hvis jeg et Øieblik tør tale ganske menneskeligt derom vilde jeg sige: det Gode havde Christus dog, at Judas ganske simplement og bekjendt for Alle var Forræderen og derfor kan Christus ogsaa komme til at vise Ophøiethed imod ham.

Men alt som Verden bliver klogere og klogere, bliver den ogsaa nederdrægtigere og nederdrægtigere, og dens Nederdrægtighed listigere og listigere. I moderne Stil vilde vel Forræderen være det saa snildt, at til syvende og sidst Christus selv var den eneste, som saae, at han var Forræderen, hvorimod de Andre, Apostlene just meente at Judas var hans sande Ven.

Derved bringes saa den Ophøiede i den Vanskelighed selv at skulle angive ham — og maaskee end ikke blive forstaaet eller troet. Og derved svækkes ligesom Indtrykket af den Ophøiede.

#

Om mig selv.

133
U. D.

Blandt de Forskjellige, der af Styrelsen have været extraordinairt udcommanderede, have maaskee ikke Faae havt store Evner Gaver Mange større Kundskaber, Alle maaskee havt større Iver og Nidkjerhed — men Ingen, Ingen har haft en vanskeligere Opgave, i Christenheden Ingen.

At stride mod Fyrster, Paver — især jo længere vi komme ned i Tiden, hvad er det dog Lindrende i Sammenligning med at stride mod Massen, Ligmands Tyranniet, mod Aandløshedens Grin og Piat og Nederdrægtighed som er Bestialitet.

¹³⁸extraordinairt] sml. 41.136.

Udenfor Christenheden staaer Socrates eneste — Du ædle eenfoldige Vise, Du var virkelig en Reformator.

Tilbageetoget.

134
U. D.

Det er en Retirade af en egen Art, vi skal gjøre.

Tilbage til det Kloster, fra hvilket Luther — dette bliver nok det sande — brød ud, skal Sagen føres tilbage. Dog er dermed ikke sagt, at Paven skal seire, det er jo ei heller det pavelige Politie, der skal føre Sagen tilbage dertil.

Feilen ved Klosteret var ikke Askesen, Coelibatet o: s: v: nei, Feilen var, at man havde slaaet af paa Christendommen ved at tillade at dette betragtedes som overordentlige Christne — og det reent verdslige Vrøvl som den ordentlige Christendom.

Nei, Askesen og Alt hvad dertil hører er blot et Første er Betingelsen for at kunne være Sandhedsvidne.

Altsaa Svinget Luther gjorde, var forkeert; der skal ikke slaaes af, der skal lægges paa.

Det har derfor ogsaa bestandigt slaaet mig, om det kunde hænge rigtigt sammen med, at Gud var med det Lutherske; thi overalt hvor Gud er med vil Fremskridtet, der gjøres, være kjendeligt paa, at Fordringen bliver større, Sagen vanskeligere. Derimod det Menneskelige er altid kjendeligt paa, at Sagen skal gjøres lettere og Fremskridtet bestaae deri.

Altsaa Feilen i Middelalderen var ikke Klosteret og Askesen, men Feilen var, at Verdsligheden i Grunden havde seiret derved, at Munken stadsede som overordentlig Christen.

Nei, først Asket, det er Gymnastik, og saa Sandhedsvidne det er ganske supplement en Christen — og god Nat I Millioner og Trillioner og Qvadrillioner.

Luther skulde derfor enten have gjort Vendingen saaledes, eller ogsaa skulde han have gjort det kjendeligt, at der ved hans blev

Socrates] sml. 19.214. Reformator] sml. 61.193. ¹³⁴Feilen ved osv.] sml. 7, og se Note dertil. Kloster] sml. 131.139. Luther] sml. 129.193. Sandhedsvidne] sml. 115.145.

slaaet yderligere af paa Grund af Menneskeslægtens overhaandtagende Jammerlighed.

#

135
U. D.

Hvordan Sagen staaer.

Bag ved alt vort Kævl sidder der en Magt, som dog nok er uendelig klogere end vi Alle — Styrelsen, som visseligen uendelig er Kjerlighed men ogsaa uendelig klog.

Der lever i et lille Land et Menneske, som trods Nogen er sympathetisk endog tungsindig sympathetisk for de Andre, for det at være Menneske, selv ulykkelig.

Det er mig. Jeg har bestandigt ønsket og haabet dog at kunne gjøre Vendingen saaledes: vi bringe dog saa megen Sandhed i det vi have, at vi ærlig og oprigtigt tilstaae at det ikke er det nye Testamentes Christendom — og saa lad det blive som det er, saa skal jeg overalt anbringe nye Synspunkter — menneskeligt er der dog vundet meget. Dette har jeg ønsket baade for min egen Skyld at jeg ikke skal paatage mig en Opgave over mine Kræfter, og tillige for de Andres Skyld, hvem jeg tungsindigt elsker.

Men sæt nu at Styrelsen ikke vilde have det saaledes, sæt den sidder bag ved det Hele og siger: „det skal nok blive anderledes. Den Samtid, hvori det Menneske lever, skal i sin fordærvede dumme Indbildskhed forbitte ham hans Liv saaledes, at summa summarum bliver at han — hvad jeg af Kjerlighed til ham vil have — vender sig bort fra det Hele til mig og siger: nu vel, al denne tungsindige Sympathie, og al denne min Ømskindethed tag det fra mig, jeg vil være Christen i det nye Testamentes Betydning. I samme Øieblik er hele det Bestaaende sprængt. Til at sprænge det har han Kræfter nok og vil han til det Brug have flere, faaer han dem med Glæde, men kun til det Brug; thi saaledes vil jeg at det skal skee, baade af Kjerlighed til ham, og fordi det hele forraadnede Bestaaende skal falde.“

Sæt dette var Styrelsens Tanke! Og jeg, raabe til de Andre, som jeg saa gjerne vilde, at de endeligen give efter, det tør jeg

¹⁸⁸tungsindig] sml. 125.144.

ikke, jeg frygter at det er et Forræderie mod Gud, maaskee for at gjøre mig Sagen lettere; og am Ende det hjalp vel ikke, thi jeg blev dog ikke forstaaet eller troet.

Jeg gyser! Men paa den anden Side, hvilken guddommelig Sindrigheid, det er Menneskene selv der frembringe det Hele.

Hvad der vil skee, jeg veed det ikke; kun Eet holder jeg af alle Livsens Kræfter fast, og beder Gud at hjælpe mig til at holde, at han uendelig er Kjerlighed, at hvad der saa skeer, er det af Kjerlighed han lader det skee, saa jeg engang her eller i en bedre Verden skal juble ved at tilbede denne uendelige Kjerlighed.

‡

‡

Min Opgave

136
U. D.

er saaledes nye, at der bogstavelig i Christenhedens 1800 Aar Ingen er, af hvem jeg kan lære, hvorledes jeg skal bære mig ad.

Thi Alt hvad der hidtil har været af Extraordinaire, have virket i Retning af at udbrede Christendommen; og min Opgave er i Retning af at standse en løgnagtig Udbredelse, item vel ogsaa i Retning af at Christendommen vil ryste en Masse Navne-Christne af sig.

Ingen af de Extraordinaire har derfor staaet saaledes bogstaveligt ene som jeg, end mindre forstaaet det som sin Opgave at værges for at blive eensom — thi skal der standses, sees let, at jo mindre det Personale er der bruges til Standsnngen, desto bedre naaes Opgavens Løsning.

Jo, jeg takker, naar jeg engang dør, her vil blive noget for Docenter. Disse nederdrægtige Slyngler! Og dog det hjælper ikke, det hjælper ikke, om ogsaa dette blev trykt og læst atter og atter — Docenterne ville dog gjøre mig i Profit, docere, maaskee med Tilføiende: dettes Eiendommelighed er at det ikke kan doceres.

¹²⁶ Extraordinaire] sml. 133.147.

1854

137 Den egl. Plebs er kjendelig paa at være Mennesker som ikke
U. D. due til Andet end til at være Tilskuere, staae og gabe og gloe, eller
i det Høieste karakterløst, pianket at ville en masse være med
— men hvem det aldrig falder ind i høiere Forstand selv som
Enkelt at ville være den Agerende.

Loven — Evangeliet.

138

U. D.

I det nye Testamente er Forholdet dette: Evangelium er i Forhold til Loven Radical-Couren. Det hjælper ikke med alle disse Lovens Bud og Befalinger, det bliver aldrig til Noget, derved bliver et Menneske aldrig salig. Nei, lad det for Alvor komme til et Brud, et Gjennembrud, bryd med Det i Dig, som Loven ligger og kævler med sine mange Bud; bryd ganske med det — Alt det Forbigangne er Dig tilgivet (Naaden) Gud vil hjælpe Dig (Naaden) og blive saa et nyt Menneske fuldkom saa Sandheden (Evangeliet er Sandheden)

Men i det nye Testamente især i Evangeliet er det paa ingen Maade, som vi have lavet det om, at Naaden er Aflad fra Loven.

Men vi benytte os her som altid af Ordene; det Ord „Naade“ tage vi, og see saa, hvad vi kunne ville kalde Naade og det kalde vi Christendommens Lære om Naade. Vi betænke ikke, at Christendommen er Guds Opfindelse, og vi maae behage at være glade ved hvad han i Forhold til sin uendelige Ophøiethed og vor store Skyld item i Forhold til sin sande Kjerlighed til os kalder Naade.

Christendom — Jødedom.

139

U. D.

Jødedommen er egl. af alle Religioner den erklærede Optimsme; selv det græske Hedenskab er vel Livs-Nydelse men

¹³⁷ Enkelt] sml. 130. 147. ¹³⁸ Naaden] sml. 87. 260. ¹³⁹ Jødedom] sml. 122. 149.

dog usikkert, med Veemod i, og fremfor Alt uden guddommelig Auctoritet. Men Jødedommen er den guddommeligt sanctionerede Optimisme, idel Forjættelse for dette Liv.

Og just fordi Christendommen er Forsagelse, just derfor er Jødedommen dens Forudsætning: *opposita juxta se posita*; Forsagelse kan aldrig blive mere radical end med Forgrund: guddommeligt auctoreret Optimisme.

Men istedetfor at see dette, er der i hele Christenhedens Historie en bestandig Tenderen til at faae Jødedommen frem igjen som staaende paa lige Linie med Christendommen, istedetfor at Christendommen bruger den til Frastødet, eller til Det, som skal forlades, idet Forsagelse forkyndes, ubetinget Forsagelse.

Denne redelige Verden.

140
U. D.

Det er i Grunden ypperligt hvad Schopenhauer siger omtrent saaledes: de eneste redelige Mennesker i denne Verden ere Kjøbmændene, thi de ere dog redelige nok til officielt at tilstaae — at de snyde.

Vor Tids Christendom.

141
U. D.

I det nye Testamente er Sagen vendt saaledes: „slip alt dette Bagatellerie, dette egoistiske Bagatellerie, hvormed Menneskene i Almindelighed udfylde deres Liv, Kjøbmandskab, Ægteskab, Børne-Avlen, at blive til Noget i Verden, slip det, bryd ganske dermed — og lad saa Dit Liv være indviet til at elske Gud, til at offres paa Menneske-Slægten, vær Salt!“ Dette er hvad vor Herre Jesus Christus kalder Christendom. Naar En Mand staaer og vil gifte sig, saa kommer (cfr. Evangeliet) Indbydelsen til ham: slip

Forsagelse] sml. 134.143. ¹⁴⁰Schopenhauer... omtrent saaledes] se Parerga und Paralipomena. Kleine philosophische Schriften. 2. Bd., Kap. VIII § 115; sml. ogsaa Kap. XXVI § 356. (Ktl. Nr. 774-75: 1. Udg. Berl. 1851). ¹⁴¹offres] sml. 128.144.

dette — og bliv Christen. Naar en Mand har kjøbt 6 Par Oxer og vil ud at prøve dem, kommer Indbydelsen: slip dette — og bliv Christen o: s: v:

Nu er Christendommen blevet lige stik det Modsatte, den er blevet den guddommelige Velsignelse over hele Endelighedens Bagatellerie og Nittengrynerie og timelige Livs-Nydelse. De Elskende sende Bud efter Præsten — saa velsigner han dem: det er Christendom *med Blyants-Sammenvisning*: og det tiltrods for Luc: 20,34.35. (hvilket Sted passende kunde bruges til Text ved Brudevielser)». Hvis En, der havde kjøbt 6 Par Oxer vilde før end han gik ud at prøve dem, sende Bud efter Præsten og betale ham 10rd for at velsigne ham og Oxerne: saa vilde denne Mand blive fremstillet som en saa mageløs og overordentlig Christen at det var tilbedelsesværdigt.

Især er det naturligviis Protestantismen der er totalt Nonsens.

Derfor har ogsaa Protestantismen faaet Qvinden saa langt frem eller rettere allerforrest. Alt dreier sig om Qvinden. Charmant, saa kan man igjen være sikker paa, at Alt dreier sig om Piat, Bagatellerie, og paa en fin Maade om Kjøns-Forholdet. Forsaavidt kan hun ogsaa siges at have forædlet Selskabs-Livet, nemlig vi slaaes ikke mere drikker og svirer heller ikke som hine gamle Helte — men raffineret Vellyst, eller dog en omhyggeligt skjult fin Hentydning til Kjøns-Forholdet det er det — christeligt! — forædlede Samfunds Liv.

Det er som adskillige af mine Pseudonymer have fremstillet det, og som jeg nu ogsaa seer at paa sin Maade Schopenhauer raser derimod, Qvinden kan ikke gjøre for det, men hun er bestemt til at ydmyge Manden og ubetydeliggjøre ham. Tilværelsen er ogsaa en Souverain, og veed som enhver Souverain ypperligt Beskeed om, hvorledes man bedst sikkrer sig Regimentet, nemlig ved at ydmyge og knække Dem man hersker over.

Hertil er Qvinden duelig, naar Manden for Alvor indlader sig med hende. Først og fremmest ydmyges han ved Hjælp af hende.

Qvinden] sml. 97.164. Schopenhauer raser derimod] se Parerga u. P. (om Udg. se til 140). 1. Bd., Aphorismen zur Lebensweisheit, Kap. IV (Die weibliche Ehre). 2. Bd., Kap. XXVII, særl. § 382.

Man kan ordentligviis antage, at enhver Ægtemand er i sit Indre slukøret, fordi han føler han har været til Nar, naar Alt Dette Høitrvænde fra Forelskelsens Dage, alt Dette om denne Juliane som et Indbegreb af Deilighed og Ynde og hendes Besiddelse som den høieste Salighed opløser sig i — blind Allarm. Det er det første Knæk Manden faaer; og allerede dette vil ikke sige Lidet, thi en Mand kan ikke godt taale saaledes at maatte tilstaae sig selv at han har været til Nar, at baade han og Juliane maa have været i en Forryktheds Tilstand. Den anden Svækkelse er saadan, at saa Manden og Juliane (der forresten paa sin Side har gjort samme Erfaring) blive enige om at holde Ørene stive og at skjule det for alle Andre, de blive enige om, at lyve, at Ægte-skabet er den sande Lyksalighed, og de især lyksalige.

Naar vi saa har det i Orden, saa veed Styrelsen: den Fyr han er let at regjere, han er en af Dem, som ikke gjøre Erobringer i Ideernes Verden. For Manden er nemlig en saadan fortsat Lyven yderst degraderende. Med Qvinden er det en anden Sag, hun er engang for alle født Virtuøs i at lyve, er egl. aldrig lykkelig uden hvor der er lidt Løgn med, ligesom man ogsaa kan være apriorisk sikker paa, at overalt hvor Qvinden er med, er der lidt Løgn med. Hun er paa en Maade uskyldig deri, hun kan ikke gjøre derfor; man kan aldrig falde paa at blive vred derover, jo man kan tværtimod finde det i høj Grad elskværdigt, hun er i en Natur-Bestemmelses Magt, som yderst underfundigt bruger hende for at svække Manden.

Saa kommer da i Historiens Fremgang, jeg mener i Ægte-skabets, med Qvinden hele Endelighedens Vrøvl, og Nitten-gryneriet, og en Egoisme, som kun Qvinden har. Thi som Hustru, som Moder — hu! det er en Egoisme som Manden ingen Anelse har om. Samfundet har privilegeret den under Navn af Kjerlighed, ja god Nat, nei, det er den voldsomste Egoisme, i hvilken hun vistnok ikke først elsker sig, men gennem <, egoistisk, > at elske Sine og Sit, elsker sig. Fra nu af kan Ideer skyde en hvid Pind efter Manden, enhver højere, uendelig Stræben ligeledes, ja om vor Herre og hans Engle vilde søge at røre Manden, det

1854

hjælper ikke, Mutters Egoisme er en saa uhyre Magt, at hun kan holde ham fast.

Qvinden har, ganske anderledes end Manden, den farlige Rapport til Endeligheden, hun er, som Forførelsen siger, en Mystification, der er et Øieblik i hendes Liv, hvor hun skuffende seer ud som var just hun Uendeligheden — og der er det Manden bliver fangen. Og som Hustrue er hun ganske udenvidere: Endeligheden.

Deraf kommer det igjen, at Kirken har lagt mere Vægt paa Qvindens Virginitets Bevarelse end paa Mandens, hædret Nonnen mere end Munken; thi Qvinden opgiver meget mere end Manden, idet hun giver Afkald paa dette Liv og paa Ægteskabet.

142
U. D.

Berlingske Tidendes Anmeldelse af Martensens Bispe-Prædiken.

Naar man hos en Bager bestiller en Julekage f. E. til 4rd, saa faaer man ikke blot en Kage som er meget større end til 1rd, men Bageren mener til den Priis tillige at burde tage af det fineste Smør, meget Kryderie o: s: v:, saaledes at hvis man skar tvende Stykker af en Julekage til 1rd og en til 4rd saa vilde en Kjender, f. E. en Bager, kunde smage, hvilket der var af den til 4rd. — Naar man hos en Præst bestiller en Ligtale til 25rd, saa faaer man ikke blot en som er et godt Stykke længere end en til 10 eller 5; men Præsten mener tillige til den Priis at burde tage af det fineste Smør og de meest udsøgte Kryderier, saa hvis man tog tvende Punktumer eet af en Tale til 5rd og eet af den til 25rd og forelagde en Kjender (en Bedemand f. E.), saa vil han strax kunne skjønné, hvilket der var af Talen til 25rd.

Saaledes ogsaa med den Berlingske Tidendes Kritik. Naar en Forfatter avancerer i det borgerlige Liv, saa avancerer han ogsaa

Forførelsen siger] S. V. VI, S. 75. ¹⁴²Berlingske Tidendes Anmeldelse] Berl. Tid. 1854, Nr. 141 (21. Juni). Martensens] sml. 80. 218.

i Grosserer Nathansons kritiske Institut, det vil sige, der bliver saa fremtidig til Critiken over hans Præstationer taget af en finere Art Smør eller i ethvert Tilfælde der bliver smurt tykkere paa, saa atter her en fin Kjender naar man viste ham en saadan Critik hvor dog Navnet paa den criticerede Forfatter <er udeladt>, han da strax af Tillavningen, af Svinget paa Stilen o: s: v: vilde kunne slutte, omtrent til hvilken Classe i Rangforordningen Forfatteren hører.

Prof. M. er som bekendt blevet Sjellands Biskop — øieblikkeligt avancerer han ogsaa gevaldigt hos Grosserer N. Læs denne Anmeldelse; der seer Du hvad Grosserer N. kan præstere, det fineste og delicateste Smør, det er den sande høie Stiil, den om hvilken Mette <taler naar hun> siger til Johan v. Ehrenpreis: tael i den høie Stiil. Det er det sande officielle Sprog, saa der, hvis det ikke af en <anden> Grund aldeles vilde forstyrre Virkningen, burde staae under den: efter Ordre.

Christendommen i det nye Testamente er Forsagelse; 143
U. D.
vi have derimod faaet Christendommen vendt saaledes, at den, hvad jeg oftere har viist, er Livs-Nydelse, at det at Evighedens Salighed engang for alle er os Alle vis, maa ret give os Lyst til at ville nyde og glædes ved dette Liv.

Og ikke blot dette, men mangel Gang har vel ogsaa denne Betragtningssmaaede gjort i Tankeløshed eller i virkelig Fordærvethed de Christne haardere mod Lidende, Fattige, Forladte kort Alt hvad der ikke kan komme med i deeltage i at nyde Livet, end Hedninger og Jøder ere, fordi man har afspiist dem og trøstet sig selv paa deres Vegne ved den Tanke, at det jo da kun er nogle faa Aar — saa bliver den Fattige, Lidende o: s: v: lige saa salig som alle Andre.

Grosserer Nathansons] sml. 12, og se Note dertil. Mette... siger] J. H. Wessel, Kjærlighed uden Strømper. 4. Optog, 5. Optrin. — Sml. IB 6, S. 180, og se Note dertil. ¹⁴³Forsagelse] sml. 139. 144. salig som alle] sml. 261. X⁵ A 146 og Sammenvisninger.

144
U. D.

Om Arthur Schopenhauer

A. S. \leq Anm. Forunderligt nok jeg hedder: S. A. Vi forholde os nok ogsaa omvendt. \geq er uengeteligt en betydelig Forfatter, han har interesseret mig meget, og det har forbauset mig, at finde, trods en total Uenighed, en Forfatter der berører mig saa meget.

Mod hans Ethik har jeg især to Indvendinger.

Hans ethiske Anskuelse er: enten gennem Intellecten, altsaa intellectuelt, eller gennem Lidelser ($\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma\ \pi\lambda\omicron\upsilon\varsigma$) naaer Individet at gennemskue hele denne Tilværelses Elendighed, og beslutter nu at dræbe eller mortificere Livs-Lysten; her Askesen; og der vindes saa en gennem den fuldkomne Askese naaet Contemplation, Qvietisme. — Og dette gjør Individet af Sympathie (her ligger A. S.s Moralprincip) af Sympathie, fordi han sympathiserer med hele den Jammer som er Tilværelse, altsaa sympathiserer med de Andres Jammer som er den at være til.

Herimod maatte jeg indvende. At jeg næsten snarere kunde fristes til at vende Sagen omvendt, og vel at mærke just ogsaa af — Sympathie. Hvad enten nemlig En ved oprindelig Intellectualitet naaer Askesen, fordi han gennemskuer Alts Jammerlighed eller rettere Jammerligheden af det at være til, eller han ved Lidelser bringes til det Punkt, at det for ham viser sig som en Lindring at lade det totalt komme til Gjennembrud, bryde med Alt, med Tilværelsen selv \circ : med Lysten til Tilværelsen (Askesen, Mortificationen) hvilket, i Forhold til de mangfoldige Smaa-Plager og atter og atter Plager, kan være lindrende ligesom naar Sveden brister ud sammenlignet med den piinagtige Hede, naar man ikke kan komme til at svede: i begge Tilfælde vilde jeg vende Spørgsmaalet, kunde ikke just Sympathie forhindre ham i, afholde ham fra at gaae saa yderligt, Sympathie med disse Tusinder og Tusinder, som umuligt ville kunne følge ham, disse Tusinder og Tusinder, som leve i den glade Indbildning, at Livet er Glæde —

¹⁴⁴ [Schopenhauer] sml. 141, 165. Ethik] sml. 130, 164. Hans ethiske Anskuelse osv.] se Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til 75). 1. Bd., 4. Buch, særl. §§ 67 f. Askesen] sml. 143, 144.

og hvem han derfor blot vil forstyrre, gjøre ulykkelige, uden at kunne hjælpe dem ud til sig? Kan Sympathie ikke ogsaa stille Sagen saaledes, om jeg end villigt indrømmer, at her saa saare let kan skjule sig det Gavtyveagtige, som ikke selv vil vove det Yderste, og saa giver det Udseende af Sympathie.

For det Andet, og dette er en Hoved-Indvending. Naar man saa har læst A. S.s Ethik igjennem, saa erfarer man da — saa ærlig er han naturligviis — at han ikke selv er nogen saadan Asket. Altsaa han er ikke selv den ved Askese naaede Contemplation, men en Contemplation, som forholder sig contemplerende til hiin Askese.

Dette er yderst misligt, her kan endogsaa skjule sig det allerfordærdeligste, en fordærvelig Art tungsindig Vellyst, item et dybt Menneskehad o: s: v:.

Ogsaa saaledes er det misligt, at det altid er mislig at foredrage en Ethik, som ikke øver den Magt over Læreren, at han selv udtrykker det.

A. S. gjør dog det Ethiske til Genialitet — men det er netop en uethisk Betragtning af det Ethiske. Han gjør det Ethiske til Genialitet, og uagtet han selv bryster sig nok af at være Genie forresten, saa har det dog ikke behaget ham (eller Naturen) at lade ham blive Genie i Retning af Askese og Mortification.

Her kommer jeg ind paa et Punkt, som S. haanligt affærdiger, nemlig dette: Du skal, item Evighedens Straffe o: s: v: . Spørgsmaalet er, om den Art Askese og Mortification egl. er et Menne-ske muligt, naar han ikke respekterer: Du skal, og bestemmes af et Evigheds Motiv, dog ikke genialt men ethisk. S. som egl. op-giver Christendommen, anpriser altid Indien Bhramanismen. Men hine Asketer, det maa jo han selv tilstaae, bestemmes jo af et Evig-heds-Hensyn, religiøst, ikke genialt, men det stiller sig for Dem som religiøs Pligt.

*

*

Som sagt A. S. har interesseret mig meget. Og da naturligviis ogsaa hans Skiebne i Tydskland.

S. har rigtigt lært at sande, at der (ligesom i Religionen Præsterne) at der saaledes i Philosophien er en Classe Mennesker, som under Skin af at lære Philosophie leve af den, hvis Næringsvei den er, conspirere med hele Verdsligheden, der anseer dem for de sande Philosopher, da de jo ere af Faget : det er deres Næringsvei. Dette er ganske sandt, Tilstanden er overalt i Christenheden en saadan Nedværdigelse og Demoralisation, at Hedsenskabets er guddommelig Ophøiethed i Sammenligning hermed. S. seer rigtigt at disse ærede Herrer er: Professorerne. I denne Henseende er nu S. uforlignelig grov.

Men her kommer det igjen; S. er ingen Charakter ingen ethisk Charakter, ikke en græsk Philosoph i Charakter, endnu mindre en christelig Politie-Officiant.

Hvis jeg kunde tale med ham, jeg er vis paa han vilde gyse eller lee, naar jeg anlagde ham Maalestokken.

S. har rigtigt seet, at denne Professor-Nederdrægtighed især holder sig ved eet Middel: at ignorere hvad der ikke er af Faget. S. er charmant, fortræffelig uforlignelig i rammende Grovhed.

Men see nu! Hvorledes lever S. Han lever tilbagetrukket, og udsender saa engang imellem en Torden af Grovheder — som ignoreres. Ja, see der har vi det.

Nei, grib Sagen anderledes an. Gaae til Berlin, forlæg disse Slyngler Scenen til Gaden, hold ud at blive det meest kjendte Menneske af alle, kjendt af Enhver. Vedligehold saa personligt en Slags Omgangs-Forstaaelse med disse Slyngler, saa man seer dem sammen paa Gaden, og om muligt Enhver veed, at de kjende hinanden. See det er at underminere denne Nederdrægtighed med at ignorere. Det har jeg, vistnok paa et mindre Terrain, praktiseret her i Kiøbenhavn: de ere til Nar med deres Ignoreren. Og saa har jeg endda vovet endnu een Gang — fordi jeg nemlig religiøst er udcommanderet — jeg har vovet frivilligt at udsætte

Næringsvei] sml. 110.157. Professorerne] sml. 101.156. frivilligt at udsætte] sml. 119.277.

mig for at blive Carricatur og udgrint af hele den simple og fornemme Pøbel: alt for at sprænge Sandsebedragene, og Alt for at de skal faae at formærke, at det ikke er en profan Indsigelse, som her bliver gjort der derfor tager Pøbelen til Hjælp men gudelig Indsigelse, der derfor endog vover at vise den fra sig da den vilde tiljuble en Seiren.

Men saaledes er A. S. slet ikke, i denne Henseende ligner han slet ikke S. A. Han er dog en tydsk Tænkter, forhippet paa Anerkjendelse. Ja, det er mig det Ubegribelige, at et saa betydeligt Hoved som S.; en saa fortræffelig Forfatter, dog i Retning af Charakter (thi stilistisk har han meget) har saa lidt Ironie, saa lidt Overlegenheds Lethed som han.

Der kan ingen Tvivl være om, at Sagerne nu staae saaledes i Tydskland, at — man kjender det let paa at de litteraire Sjouere og Dragere, Journalister og Smaa-Forfattere have faaet travlt med S. — nu skal han til at slæbes frem paa Scenen og proclameres. Og jeg vedder 100 mod 1, han — han bliver kisteglad; det falder ham slet ikke ind at sable det Skidt ned, nei, han bliver lykkelig.

Ja, er det dog ikke uforklarlig. Han, repræsenterende og saa talentfuldt, en saa menneskefjendsk Livs-Anskuelse som han, han er saa yderst glad over virkelig for Alvor glad over at Videnskabernes Selskab i Tronhjem (Du gode Gud, i Tronhjem) har kronet hans Priisskrift — det falder ham ikke ind, om ikke maaskee hiint Videnskabers Selskab har skatteret det som en sjelden Lykke, at en Tydsker har sendt dem en Afhandling. Pro dii immortales! Og da Kiøbenhavn ikke kroner et andet Priisskrift af S., saa larmer han, ganske alvorligt, derover i Fortalen, som ledsager dets Udgivelse.

Det er mig uforklarligt. Jeg kunde forstaae, om S. for at have Commerce med disse Videnskabers Selskaber, havde besluttet sig at være med — moret sig over at blive kronet i Tronhjem,

Journalister] sml. 25.232 han er . . . glad over at osv.] se Die beiden Grundprobleme der Ethik (om Udg. se til 111), Titelblad og „Vorrede“. i Fortalen] til: Die beiden Grundprobleme der Ethik (om Udg. se til 111).

1854

ikke mindre, over ikke at blive kronet i København. Ak, men ikke saaledes som S. tager Sagen.

Saaledes forholder det sig dog, og det er sørgeligt. S. forholder sig ligefrem til Anerkjendelse, det har han ønsket, higt efter — lumpent er han blevet behandlet, hvilket ikke har knækket ham, nei, det har udviklet ham til en meget betydelig Forfatter. Men det at være ethisk, eller religious Charakteer — det er slet ikke til for ham. Den ethiske og religious Charakteer forholder det sig nemlig anderledes med. Det begynder med, at Anerkjendelsen efter den størst mulige Maalestok bydes ham — men han vil ikke have den; og her kommer saa Collisionen.

Dette udviser fremfor Alt „Forbilledet“, det eneste, Verdens Frelser. Han begynder med at de ville gøre ham til Konge; men det vil han ikke, han vil — korsfæstes. Og dog maa han have det Første med, just for afgjørende at kunne udvise det Religious, og for afgjørende at kunne saare Samtiden i Retning af det Religious. Har han ikke havt det Første i sin Magt, saa bliver det dog altid tvivlsomt, om han dog ikke var et Menneske, der dog helst vilde have været Konge, maaskee endog En, som i Higen derefter var uheldig nok til, istedetfor at blive Konge, at blive korsfæstet.

I Forhold til ethisk og religious Charakteer, er Forgrunden af uhyre Vigtighed. Men det forstaaer sig, derfor vil Du ogsaa, naar Du løber Historien gennem, saa saare sjældent finde en ethisk eller religious Charakteer.

Eet er dog unegteligt: en verdslig Higen, som man kommer galt fra — et Andet, at afvise Verdslighedens Triumph som bydes, og saa at offres. Kun dette Sidste er det: at offres.

S. kan derfor vistnok siges paa en lumpen Maade at være et Offer for hele denne Professor-Nederdrægtighed, men ethisk, religious er S. ikke et Offer — thi han vilde hellere end gjerne proclameres.

Som sagt Forgrunden er saa uhyre vigtig, er det afgjørende for Bestemmelsen af ethisk, religious Charakteer. Det gjælder

Forbilledet] sml. 130.158. offres] sml. 141.145.

om, at det kommer til at staae tydeligt, at Lidelsen er det frivillig Valgte.

Dette er det sande ophøiede Tragiske. Men i Handel og Vandel hjælper man sig med dette Tragiske: at han vil noget jordisk Stort — og kommer uheldigt fra det. Det er her med det Tragiske som med det Comiske. Det rene Comiske, det ophøiede Comiske eller det luttrede Comiske er altid saaledes, at man da ikke leer af Noget, som i Grunden i anden Forstand er det Ynkkelige. O, men i Handel og Vandel, og de fleste comiske Digtere hjælpe sig med at lee — af det Ynkkelige. Og de speculere rigtigt, idet de eftertragte Udbredelse; thi kun altfor almindelig er dette Fordærvede, Misundelsen, Skadefryden o: D.; som lee af det Ynkkelige.

Klogskab — og Klogskab.

145
U. D.

Tænk en uhyre klog Mand; lad ham nu ville fortælle sit Liv, eller et betydeligt Afsnit af det, hvorledes han f. E. for at naae hiint jordiske Store som han naaede, maatte holde ud paa den underfundigste Maade at være med i Alt, saa han maaskee ikke havde levet en Time, uden at han var i Intrigues Tjeneste, lad ham afsløre dette enorme og dog saa flint skjulte Maskinerie: ikke sandt, der ville være ikke saa Faae, der dog, uden selv at kunne gjøre noget Saadant, ville være kloge nok til at kunne forstaae ham, og Alle, selv de der mindst kunne kaldes kloge, ville dog nysgjerrigt lytte til, fordi Alle forstode ham i: at bruge Klogskab til at naae Det, han naaede.

Tænk Dig derimod en lige saa eminent Klogskab anvendt med samme Virtuositet for Intrigue med samme List, Underfundighed, Aar efter Aar for endeligen at naae — at naae, ja at naae det Tilsigtede: at blive Martyr, men vel at mærke Martyr nøiagtigt paa rette Sted som Sandhedens Idee maatte fordre det: troer Du egl. at der har levet et Menneske, der var saa uproportioneret i Forhold til hvad man ellers forstaaer ved at være Menneske,

[frivillig] sml. 115.267. ¹⁴⁶ Martyr] sml. 144.155.

1854

eller troer Du blot, at der gives Mennesker, som kunne forstaae et saadant Menneske, troer Du ikke snarere, at de i eetvæk ville misforstaae ham, fordi de vistnok kunne forstaae hans Maskineries Klogskab og beundre det, men ikke forstaae ham i hans Ende Maal, det Tilsigtede.

Og dog turde det være muligt, at Menneskeheden efterhaanden demoraliserer ved Hjælp af Klogskab i den Grad, at kun en saadan Martyr kan anbringe Sandheden igjen.

Det Opvækkende er og bliver en Martyr, at Menneskene blive gjort skyldige ved at faae Lov at slaae ham ihjel.

Naar nu en Tid er slet og ret demoraliseret, saa slaaer den udenvidere Sandheds-Vidnet ihjel: dette er ikke saa vanskeligt at naae; en saadan Tid er derfor heller ikke saa dybt demoraliseret, og derfor Frelsen heller ikke saa langt borte.

Men naar en Tid er demoraliseret saaledes, at den tillige (o, dette er uhyre graverende!) er meget klog, saa den egl. er demoraliseret (ikke ved Lidenskaber, Lyster o: s: v:) men ved Klogskab, idet den ved Klogskab er blevet (o, farligste Art Demoralisation, langt farligere end Raahed og Vildhed!) karakterløs: saa har den eo ipso Klogskab til at forstaae, at man da ogsaa maa være forsigtig nok til at passe paa, at det Sandere da ikke kommer En saaledes paa tvert, at man kommer til at slaae det ihjel, thi (hør her Klogskaben i Demoralisationen!) det kunde blive farligt, det kunde blive altfor alvorligt. Altsaa i den ved Raahed o: s: v: demoraliserede Tid, der behøver Sandheds-Vidnet ikke at gjøre Kunster for at blive slaaet ihjel thi de gaaer frisk paa; men i den ved Klogskab demoraliserede Tid, der veed man klogt Beskeed ogsaa om Det, at man aldrig maa lade det komme til en saa marqveret Afgjørelse.

Paa den Maade bliver dog maaskee nødvendigt, at der maa en Martyr tii med saadan Klogskab som den omtalte. Thi En, der blindt stormer frem — selv om han blev slaaet ihjel (skjøndt en ved Klogskab demoraliseret Tid altid har en vis Utilbøilighed til at lade det komme saavidt, er bange for Blod, og klogt foretræk-

ker det som kan gøres uden Blods-Udgydelse, at behandle ham som gal) han udretter Intet, han kommer ikke til grundigt at saare Tiden.

Altsaa maa Martyren have den eminente Klogskab, for saa Aar efter Aar i den fineste Intrigues Tjeneste at kunne bespænde hele Terrainet, og saa faae dem gjort skyldige ved at de slaae ham ihjel. Han maa have et uhyre Kjendskab til menneskelige Lidenskaber, for saa derpaa at faae dem sat saadanne sammen, at Tiden — et Secund glemmer sig selv, bliver lidenskabelig, slaar ham ihjel: og saa er Tiden narret.

Tag et ved Klogskab demoraliseret Individ. Et saadant Individ har altid en stor Klogskab i Retning af at passe paa, at han da ikke kommer til at handle afgjørende, ikke kommer til at marqvere afgjørende. Han veed klogt at tvinge Nederdrægtigheden i sig, saa han afstedkommer det Nederdrægtige, men saa forsigtigt saa langsomt, saa snigende, at der naaes en vis Ukjendelighed. For en saadan Slyngel er Intet farligere end en Mand, der har Mod til at udsætte sig for at faae denne nederdrægtige Slyngel til — at forløbe sig. Men dertil fordres en Eenhed af Klogskab i det Godes Tjeneste og Mod. Saa lader det sig gjøre. Vant som en saadan Slyngel gjerne er til at være frygtet og skyet, øvet i nederdrægtigt klogt dog at kunne tvinge Nederdrægtigheden inden kloge Grændser (o, grændseløse Nederdrægtighed!) gjælder det nu om, ved en uventet, original Vending irriterende at berøre ham saaledes, at han et Øieblik forvexler sig selv med en Anden, forvexler sig selv med en ligefrem Nederdrægtig (istedetfor at han jo er en klog Nederdrægtig) nu i Følelse af sin Nederdrægtigheds Magt styrter sig over denne Irritator: i samme Øieblik har han tabt; han kan ikke mere komme tilbage i den ved Klogskab beskyttede Nederdrægtighed. Man kan sige han faldt ud af Characteren; i en vis Forstand blev han egl. noget Bedre end han hidtil var, thi han blev en lidenskabelig Nederdrægtig, istedetfor en klog Nederdrægtig. Men derfor vil dette ogsaa være Veien til hans Frelse. Først og fremmest: ud af Klogskaben maa han.

Og saaledes ogsaa med en heel Tid.

1854

O, men er det ikke her, som med Alt, hvad jeg kommer til at have med at gjøre: det er som verdensforskjelligt fra hvad man pleier at tænke derved.

En Martyr! Derved tænker man saa paa Begeistring, Enthusiasme, paa det Mod til at vove Livet, man tænker beundrende paa at han vovede det!

Men som man taler om, at en Soldat skal have fuld Oppakning, saaledes kommer jeg her pludselig slæbende med en Oppakning, som Martyren fremtidigt har at bære: en lang, lang, møisommelig Opereren <—> for at blive Martyr.

Saaledes har man hidtil ikke forestillet sig det. Man har deelt: Martyren har Mod til at ville lade sig slaae ihjel: det Andet sørger Contra-Parten for.

Ja, men naar en Tid er demoraliseret ved Klogskab, saa er den netop klog nok til at entholde sig derfra. Derfor maa der denne eminente Klogskab til for at faae dem gjort skyldige, faae dem til at falde ud af Charakteren. Rigtigt, at falde ud af Charakteren, saa den klogt nederdrægtige Tid bliver lidenskabeligt nederdrægtig, i Følelse af sin Magt slaaer ham ihjel, ham Martyren — der seirede han, og Tiden tabte. Den kan nemlig ikke komme tilbage i Charakter af klog Nederdrægtighed, der blev noget aabenbart; og dette er den første Betingelse for Frelsen.

Og hvis Prof. Nielsen kunde faae fat i dette, saa fik vi — ny Nederdrægtighed — en tyvstiaalet Doceren, men som ganske vist vilde blive modtaget med uhyre Interesse. Og franske Roman-Forfattere ville slikke deres Fingre efter dette, thi som Roman vilde det gjøre enorm Lykke i den demoraliserede Tid.

Men det forstaaer sig, hverken Prof. N. eller franske Roman-Forfattere ere Politie, de ere meget mere, især den første, af Politiets mistænkelige Personer. Og hvad Politiet angaaer, det vogter sig nok.

#

1854

En ved Klogskab demoraliseret Tid

146
U. D.

har naturligviis Klogskab nok til at kunne skønne hvad der er det Sandere, det Sande. Men den værger sig mod dette Sandere og Sande, ikke i Oprør o: d:, nei, klogt, ved at tage en vis Dosis af det Sande, ved at lade det Sande være sandt til en vis Grad, og saa fremkogle det Skin, at det er jo det Samme man lærer og siger og udtrykker som det Sande, uagtet det paa en listig Maade er lige stik det Modsatte som f. E. Nydelse er det stik Modsatte af Forsagelse og dog har man behændig faaet vendt Christendommen saaledes, at man egl. faaer Nydelse ud af den.

Det Sande, det ubetinget Sande, det Ubetingede har som sit Modsatte Alt hvad der hedder: til en vis Grad.

Det Ubetingede ligger ikke i en Approximeren, men er et frastødende Punkt, ikke det der ligefrem ligger det Sande, om man saa vil, nærmest, er det Sandeste nærmest, nei, det just det er det — farligste Bedrag, det farligste, just fordi det ligger Sandheden saa nær uden at være Sandheden.

Et i en vis Forstand sandt Ord af Prof. R. Nielsen.

147
U. D.

Han sagde engang til mig: „dersom Samtiden anede, i hvilken Grad De er den overlegen, og hvorledes De gennemskuer den, saa slog den Dem ihjel.“ Ganske sandt — ja, hvis Prof. N. selv ret forstod, i hvilken Grad jeg gennemskuer hans Charakterløshed for ikke at sige værre, saa tænker jeg han gjorde det. — Men han bilder dog tilsidst sig selv ind, at han ved at smigre mig privat skulde bedaare mig, saa jeg ikke kunde see hans offentlige Optræden. Dog det lykkes ikke, thi jeg seer det meget grant. Men det har et ganske eget Sammenhæng, hvorfor jeg lader det med ham saaledes gaae hen.

1854

Dog tilbage til hans Replik. I hiint Udsagn er der noget Sandt, dog troer jeg neppe, at Prof. N. selv ret vidste det.

Sagen er her kunne ligge en afgørende Collision: en nivellerende Tid vil da for ingen Priis taale det Overordentlige, hvilket er, at en Enkelt er det Overordentlige; paa den anden Side, Styrelsen vil just fordømme denne oprørske Nivelleren, vil just der anbringe den Overordentlige og for ingen Priis tillade ham at slaae af. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Her ligger Collisionen. Katastrophen vil altsaa ikke blive i Retning af at Samtiden negtede den Overordentlige at være det Overordentlige, ikke kunde see, at han var det, men i Retning af, ikke at ville taale ham, det rette afskyelige Oprør, som ikke formildes ved nogen Undskyldning i Retning af Uvidenhed, Uforstand o: D:.

Hyklerie

148
U. D.

er dog <som> uadskilleligt fra det at være Menneske, ligesom Sliim fra det at være Fisk.

Det er saaledes dog oprørende og afskyelig den hykkelske Maade, paa hvilken man idelig og idelig ved Hjælp af at anlægge den ideale Fordring — fritager sig for enhver Stræben.

„Naar En af Frygt for Evighedens Straf gjør det Gode“ hedder det „saa er det dog alligevel ikke det Gode“ — ergo, ergo kan han lige saa godt gjøre det Onde. Ubetinget forsage Alt, ubetinget, er et Menneske umuligt, eller har dog aldrig noget Menneske fuldkommet, Mennesket er jo kun en Relativitet — ergo, ergo, kan man lige saa gjerne hige om muligt efter Alt. Fuldkommen, ganske fuldkommen var Ingen — ergo, ergo kan man ligesaa godt være en Slyngel.

Det er dog afskyeligt! Vilde det ikke ogsaa være afskyeligt, om man vilde sige til et Barn, naar Du dog kun af Frygt for Straf er flittig — saa kan Du lige saa gjerne være doven? Eller er det ikke

Overordentlige] sml. 136.157. en Enkelt] sml. 137.148. ¹⁴⁸for-
sage] sml. 146.151.

Opdragerens Tanke, at Straffen er som en Hjælp der behøves indtil han ikke mere vil behøve Straf.

En ganske anden Indvending som kunne gøres mod den christelige uendelige Fordring til den Enkelte, vil jeg dog her engang fremstille. Gjør Christendommen mig ikke til en uhyre Egoist, eller udvikler den ikke ganske abnormt min Egoitet, idet den forfærdende et Menneske ved den største Rædsel bringer ham til at bekymre sig ene og alene om sin Frelse, aldeles hensynsløs til alle Andres mulige Svaghed, Ufuldkommenhed? Det er jo let at see, at hvis et Menneske for Alvor skal stræbe efter det Ubetingede, og blot gjør nogen Alvor dermed, saa vil han snart leve i en Omgivelse af Mennesker, der ere langt tilbage i Sammenligning med ham, men er det saa ikke som vilde Christendommen gjøre ham til en uhyre Egoist, naar den forbyder at sinke sig med at ville hjælpe dem, og derimod bestandig commanderer ham længere og længere ud, hvorved han vel endog vil gjøre hine Medlevende forvirrede, maaskee endog bringe dem til at slaae ham ihjel, saa de endog faae den største Skyld paa sig?

Hertil maa svares: anderledes kan „Sandheden“ ikke bære sig ad. Dersom Nogen af Hovmod eller Stolthed formaster sig til at drive dette Spil med Svagere: ja, da bliver det hans Ansvar. Men hvis Det, der bestemmer ham, er Bekymring for sin Sjels Frelse, saa bærer han intet Ansvar, saa hviler Ansvaret paa Christendommen, paa Styrelsen, som saa ogsaa vil føre Alt til det Bedste.

Protestantismen især det Grundtvigske.

149

U. D.

Det er paa alle Maader naaet, at det man nu kalder Christendom er netop Det, som Christus kom for at fortrænge. Det er naaet især i Protestantismen, især blandt Grundtvigianerne.

Grundtvigianerne ere nemlig ganske strikte: Jøder. Jeg forpligter mig til at godtgjøre, at de troe i den Grad jødisk paa Ægte-

den Enkelte] sml. 147.155. ¹⁴⁹det Grundtvigske] sml. 248. X^o B 67 og Sammenvisninger. Jøder] sml. 139.150.

1854

skabet, at de ikke blot, som Christendommen lærer, betragte det som tilladeligt (i Modsætning til Coelibat) ikke blot som ἀδιαφορον, nei, de troe, at man ikke kan være en ret Christen uden at være gift, <item> at en Børne-Flok og talrig Afkom er Guds Velsignelse, Kjendet paa at være Gud velbehagelig: ganske jødisk.

Fremdeles istedetfor: Omskærelsen har de (ligeledes et Objektivt): Daaben, som de beraabe dem paa, aldeles som Jøderne paa Omskærelse.

Fremdeles: en ægte jødisk Overtroe paa Nedstammelsen.

Fremdeles: Indbildning at være Guds udvalgte Folk; enten blot saaledes, at de Christne (de Døbte) ere Guds udvalgte Folk, eller at de Danske ere det.

Det er jødisk Optimisme, den farligste Art af Epicuræisme, den, hvor Nydelse af dette Liv bliver — Gudsdyrkelse.

Og dette skal være det nye Testamentes Christendom.

#

#

Ægteskabet.

150
U. D.

Det er afgjørende for enhver religieus Opfattelse af Livet, for enhver Religion, hvorledes den betragter Ægteskabet, hvorved jeg her forstaaer det sædelige Udtryk for Slægtens Forplantelse.

Foruden Driften og <Alt> hvad dertil hører, hvilket kan bestemme Mennesket til at gifte sig, er der en anden Betragtning, som jeg her vil fremhæve. Saa vel hos Plato som Aristoteles finder jeg det udtalt, ogsaa hos de ældre Kirkefædre finder jeg det Samme (hos Böhlinger anføres det leilighedsviis, og er bemærket i mit Exemplar): at det at efterlade Slægt er Trøst for det ikke at være udødelig, at Slægtens Forplantelse er Surrogatet for Individets Udødelighed; at derfor Mennesket, der saa fast hænger ved

Epicuræisme] sml. 14.165. ¹⁵⁰ Plato] Symp. 206 e ff. Aristoteles] sml. Eth. Nic. VIII 12. IX 7. (Sml. X⁶ A 31.34). hos Böhlinger] sml. det til X⁴ A 109 anf. Skr. 2. Bd., 1. Abth., S. 635 f.

Livet, naar han ikke antager sin Udødelighed, stræber dog saaledes at forlænge sit Liv, at han efterlader en Slægt.

See, dette har nu aldrig fundet sit Udtryk saa stærkt som i Jødedommen, hvor Alt dreier sig om dette: formerer Eder og vorder frugtbare, Alt dreier sig om Slægts-Følgen, er Slægt-Register — og dette guddommeligt sanctioneret. Derfor havde Jøden heller ikke Udødeligheden.

Saa kommer Christendommen og anbringer: Virginiteten — o: Aandens Religion.

Det vil bestandig svæve mellem: Individet, udødeligt — eller Individet ikke udødeligt men trøstende sig ved Slægt; herimellem eller heri ligger den kjendelige Forskjel mellem alle Religioner.

Jødedom — Christendom.

151
U. D.

Det kan ikke gøres tydeligt nok, ikke ofte nok gjentages, at vistnok forholder Christendom sig til Jødedom, men vel at mærke saaledes, at Jødedommen er for Christendommen Det, ved Hjælp af hvilket den negativt gør sig kjendelig, er Forargelsens Frastød, men hører dog med, netop fordi dette Frastød hører med, thi ellers taber Christendommen sin dialektiske Elevation.^[†]

Tag Exempler. Christendommen er Forsagelse — derfor er Jødedommen eller derfor er den anbragt paa Jødedommen, som just er alle mulige Forjættelser for dette Liv, Alt sat ind paa dette Liv. Netop for at gjøre Forsagelsen desto dybere, er den anbragt der, hvor just det Modsatte er udviist, altsaa for at gjøre Forsagelsen desto dybere. Ingen føler dybere og smerteligere, hvad han maa slippe, end just Den, hvem det var tilsagt at faae det.

Videre. Jødedommen er: Ægteskab, Ægteskab, forplanter Eder og vorde frugtbare, Velsignelser over Slægten o: s: v: — netop derfor anbringes Christendommen her, Christendommen, som er

Jødedommen] sml. 149.151. ¹⁵¹Jødedom] sml. 150.169. [†] se 152. Forsagelse] sml. 148.164.

1854

Virginiteten; men den skal have Forargelsens Frastød, og det faaer den sikkert her.

Videre. I Jødedommen er Alt Forjættelse for dette Liv, at leve længe paa Jorden, deraf igjen Forestillingen om et Theokratie her paa Jorden — netop derfor anbringes Christendommen her; thi Christendommen er: mit Rige er ikke af denne Verden. Dette er Forargelsens Frastød, som Christendommen maa have til sit Første. Det er Forargelsens Frastød, om muligt endnu mere, naar det udgiver sig for — det er jo næsten Ironie — at være Opfyldelsen af Spaadommene og Forventningerne.

Og saaledes paa ethvert Punkt.

Dette kan man ikke noksom indskærpe, thi i Christenheden vil man finde, at næsten alle, om man saa vil, gudeligere Vildfarelser, hænger sammen med at man faaer det gamle Testamente trukket frem paa lige Linie med det nye Testamente, istedetfor at det nye Testamente bestandigt forudsætter det gamle Testamente for negativt at gjøre Sit kjendeligt. I den Forstand kan det nye Testamente ikke ret forstaaes uden det gamle, thi Forargelsens Frastød er dens dialektiske Kjende og dens aandige Høides Betegnelse.

Men Menneskene ville langt hellere være Jøder: sandseligt hænge fast ved dette Liv, og ovenikjøbet med guddommelig Sanction, end være Christne o: være Aand.

Til 151, i Marginen:

152 U. D. [†] „Aand“ kan overhovedet aldrig anbringes ligefrem, der maa bestandigt først en Negation; og jo mere „Aand“, jo mere der nøiagtigt er passet paa, at Negationen er lige det stik Modsattes Negation.

#

153 U. D.

At fornegte Gud med Gjerninger.

Tit. 1, 16.

#

mit Rige osv.] Johs. 18, 36.

Det nye Testamente.

154
U. D.

Det som gjør det saa vanskeligt for os Mennesker at faae det rette Indtryk af det nye Testamente er, at den Fordobelse som er det Guddommelig-Majestætiske er os saaganske fremmed, at vi Mennesker ingen Maalestok have for den Egoitet, der bestandig er lige stor i Sætning og Contra-Sætning, lige stor i guddommelig Ødselhed og ganske nøiagtigt lige saa stor i guddommelig Oeconomia, lige stor i at give og lige stor i at holde igjen.

Naar En siger: kommer hid Alle; item: jeg er kommen til Verden ikke for at dømme den men for at gjøre Verden salig: øieblikkelig løber det surr for os Mennesker, vi forestille os strax Millioner, Millioner Frelste, hele Verden o: s: v: Det undgaaer os, at paa samme Tid staaer denne Verdens Frelser saaledes fast paa Sit, er Guddommen denne uhyre Egoitet, at summa summarum kun meget Faae blive frelst, uden at han dog, selv om det skete, at ikke en Eneste blev frelst, vilde forandre sit Første: kommer hid Alle, jeg er kommet til Verden ikke for at dømme men for at gjøre Verden salig.

I „Christenheden“ er derfor Christendommen blevet omtrent hvad man kunde kalde Barbeer-Sludder, man har taget enkelte Sætninger (uden at tage deres Contra-Sætninger) og især saadanne Sætninger, der syntes at egne sig til at løbe med — og paa den Maade er dette uendelige Vrøvl med „Christenhed“ blevet til. I Sandhed er Columbus skeet Uret at America ikke er blevet opkaldt efter ham, det er en ganske anden Art Uret mod Jesus Christus, at Christenheden kalder sig efter ham.

Men som sagt det nye Testamente er det guddommelig Majestætiske, og derfor er der altid Sætning og Contra-Sætning, hvilket ogsaa betyder: at fordre Tro, og at forhindre ligefrem Nærgaaenhed og Kameratlighed.

¹⁵⁴ kommer hid Alle] Matth. 11, 28. jeg er kommen osv.] Johs. 12, 47.

1854

155
U. D.

Saaledes kunde maaskee En tænke sig
det Hele med Christendommen.

Det nye Testamente er med guddommelig Hensigt just indrettet saaledes, at, med samme Gud velbehagelige Redelighed de forskjellige Mennesker (hvert Menneske) kan forstaae det paa sin Viis. Saaledes vil Gud netop at det skal være, thi han er Aand og han vil dyrkes som Aand, derfor vil han Mennesket, den Christne skal være Individualitet, og saaledes igjen udholde den uhyre Anstrengelse ikke at kunne faae Beskeed hos andre Mennesker men primitivt at maatte indlade sig med Gud, fattende for Gud sit Ansvar at han nu forstaaer det nye Testamente saaledes; Gud vil ikke disse Exemplar-Mennesker, som plette Livet hen som Exemplarer og Efterabere, skulkende sig fra den Anstrengelse, som dog ikke er over noget Menneskes Kræfter, thi ethvert Menneske er lagt an paa at blive Individ: primitivt forholdende sig til Gud, ikke participerende i Generations og Million-Vrøvlet, ikke dækket deraf eller undskyldende sig dermed, men ene, sig sit Ansvar bevidst, forholdende sig til Gud, uden al Omlædning og Forklædning og Undskyldning Gud ansvarlig for, hvorledes han nu har forstaaet det at være Christen.

Men saasnart et Individ saaledes primitivt forholder sig til Gud per det nye Testamente, og nu forstaaer det paa sin Viis, vil han ogsaa, naar han ikke slipper dette, collidere. Heri ligger, at den Christne, som det staaer i det nye Testamente, maa lide for Læren.

Naar man saa gennemløb Christenhedens Historie, saa vilde disse Enkelte, der primitivt forholdt sig til Gud per det nye Testamente, derpaa kom til at lide for deres Christendom: det var saa summa summarum, det var de Christne.

Paa hver enkelt Saadan gaaer der maaskee Tusinder eller efter Omstændighederne Millioner og Trillioner af Exemplar-Mennesker. For den Sags Skyld gives der jo ogsaa Exemplar-Martyrer, : Martyrer som paa et andet Menneskes Ord og Kjole vove Liv

¹⁵⁵indlade sig med Gud] sml. 96.188. lide] sml. 145.157. Enkelte] sml. 148.168. paa . . . Ord og Kjole] sml. J. L. Heiberg, Kong Salomon og Jørgen Hattemager, 26. Sc. — Sml. S. V. VI, S. 322.343.

og Blod, altsaa uden den primitive Anstrengelse, hvilken just er det Afgjørende.

O, det er saa nemt at rende med som Exemplar i Flokken, som Tal med i Millionen, som Eftersnakker og Efteraber, der lade et andet Menneske i de rædsomste Qvaler erkjende noget Sandt — og derpaa lege det efter, tager ham hen som et Resultat og en Betryggelse, at de kan faae travlt med at udfylde deres Liv med alle mulige jordiske Formaal.

Og er dette ikke det uhyre Falsknerie, at man, for at blive den qvit, har forvexlet Primitivitetens Anstrengelse — og den kan ethvert Menneske have, thi han er lagt primitivt an, lagt an paa, at forstaae, at han staaer ene, ene, ene med Gud — forvexlet den med Differentsen: Genie, Talent?

Og tager man feil, naar man betragter omtrent hele Christenhedens Historie (fraregnet den allerførste Tid) som en uhyre Gavtyvestreeg af „Mennesket“, at man, forstaaende hvor uhyre anstrengt (om ogsaa høit) det var som Gud fordrede og tilbød: det at blive Discipel — at man for at blive det qvit, gavtyveagtigt forvexlede Discipel, Apostel med: Genie, Talent, og nu — ydmygt nøiedes med ikke at begjere noget saa Høit som at være Discipel eller Apostel.

Christus valgte Mænd af Folket, af den menige Classe til Apostle og Disciple — for at udtrykke: ethvert Menneske kan være det. Men seer vi, „Mennesket“ er klog, han vendte snart Sagen om igjen og sagde: jo, godt nok; men det er forbistret anstrengende at være Apostel, eller Discipel, saa jeg, for mit Vedkommende, ønsker mig helst fritaget for den store Udmærkelse. Men foruden at være klog er Mennesket tillige feig og hykkelsk, derfor sagde han dette ikke høit, nei, han forfalskede det at være Apostel og Discipel til det at være Genie o: D: — og saa var vi lykkelig og vel paa en fiin Maade Christendommen qvit. Og da det rigtigt kom i Gang, da begyndte det for Alvor med disse Millioner, Millioner Christne.

1854

Hvad er der ikke gjort (ved at opføre uhyre Pragtbygninger til Minde om hine Apostle, ved uhyre lærde Undersøgelser om deres Liv og Levnet, ved Mindedage med talløse Skarer i Procession o: s: v:) hvad er der ikke gjort <—> for at skjule over Det, som nu engang generer os Mennesker, : at jo enhver af os ogsaa kunde være en Discipel en Apostel — — men det er saa forbandet anstrengende.

Der gives saa vidt jeg veed Dyr som leve i Vandet, og som ikke har anden Maade at forsvare sig paa end at plumre Vandet og saa slippe bort; formodentlig gives der ogsaa Landdyr, som værges sig ved at reise Støvskeer: saaledes er „Christenheden“ dette Mesterstykke i Retning af at plumre Vandet, at reise Støvskeer for ved Hjælp deraf — at slippe fra det nye Testamente. Kun at Mennesket er <tillige> en Hykler, hvad Dyrene ikke ere, og derfor har givet dette store Foretagende Udseende af at være: Iver for Christendommen.

Og er det ikke ogsaa Iver, sand Iver for Christendommen: at skaffe Millioner, Millioner Christne — og saa i denne Mylder at kunne smutte bort fra det nye Testaments Maalestok og Forbring til det at være Christen?

Er det ikke Iver, sand Iver for Christendommen: at opføre herkuliske Bygninger til Minde for en Apostel, en Discipel — og derved bringe det ganske i Glemme, at man jo selv kunde være en Apostel, en Discipel? og at det, der forhindrer En dog nok egl. <ikke> er Ydmyghed, men er hvad der jo kan tilgives naar man er ærlig nok til at tilstaae det sande Sammenhæng, men hvad jo ikke kan tilgives, naar man hykkelsk skjuler det.

#

#

Christenheden.

156
U. D.

Det kan man a priori sige: der lever i dette Øieblik i hele Christenheden ikke een eneste Officiant (Præst, Professor, Læ-

rer o: D:) uden at han jo paa een eller anden Maade benytter sig af den usande Udbredelse, Christendommen har faaet.

I Retning af at standse og modarbejde denne falske Udbredelse var det der skulde arbeides. Den er nemlig en lumsk og hykelsk eller tankeløs og dum Falsation. Det at være Christen er i det nye Testamente et polemisk Begreb, kjendeligt ogsaa paa, at være det meest muligt anstrengende Liv i Lidelse, et Menneske kan føre. Saa kunne vi Mennesker sige aabenlyst: det ville vi ikke indlade os paa, vi ville ikke være Christne. Men dette tør vi ikke, og ere ei heller ærlige nok til. Saa lader det Samme sig ogsaa naae paa en anden Maade. Naar vi alle ere Christne, saa er ogsaa det Polemiske og det deraf følgende Anstrengende hævet. Naar vi Alle ere Christne bliver det at være Christen ikke en Kamp, men en Leeg, alle Kjendetegnene paa det at være Christen ikke polemiske men ligefrem,: jo mere Christen, jo mere jordisk Profit.

Altsaa i Retning af at standse denne løgnagtige Udbredelse var det der skulde arbeides. Og naar jeg saaledes tænker derpaa, synes det mig, at det ikke tilgavns lader sig gjøre uden at Christus selv kommer igjen, skaffer igjen 12 Apostle <—> for at cassere hele Christenheden og in effigie saa omtrent Christenhedens 1800 Aar.

Men dette seer Ingen. Nei. De blive ved som sædvanligt: nu bliver der et nyt Sæt Præster og Professorer, som gifte sig og avle Børn, af hvilke nogle igjen skulde være Præster og Professorer engagerede for at virke i Retning af Christendommens (o: christelig Vrøvl) yderligere Udbredelse: lyse, smilende, glade, livsalige Udsigt — fra Vrøvl til Vrøvl!

Og dog maa det engang komme hvad jeg forestiller mig: Christendommen vil blive krævet tilbage fra Staten, fra Generationen. Som engang de dog redelige Officianter have henvendt sig til Staten bedende, stundom ogsaa med Myndighed bydende, at den vilde at den skulde tage sig af Christendommen: saaledes vil der nu komme Officianter, der ville sige til Staten: manus de tabula; vov det ikke, ikke at give paa den Maade protegerende 4 Skilling, veed Du vel, at det er Majestæts Forbrydelse mod Christendom-

1854

mens guddommelige Majestæt; har Du vel betænkt det de mange Sjele, hvis Velfærd Du har paa Din Samvittighed, fordi Du ved at gagere forlokkede dem til at blive Præster.

Denne Sag vil blive just saaledes alvorlig som Menneskene kunne forstaae det; thi Levebrødet og Alt hvad dertil hører vil jo her komme paa Spil.

Forøvrigt kunde jeg gjerne lee, naar jeg tænker paa den tragicomiske Situation, at Theologien, som hidtil var anseet for den sikkreste Vei, ophører at være — Levevei (thi Veien til Livet er som bekjendt en anden). Man siger jo om En: han har Ingenting lært, og forstaaer derved at han ikke har gjort sig duelig til noget bestemt Fag, Levebrød. Tænk nu en Fader, som har en 24Aarig Søn, der er theologisk Candidat — og hør saa den bekymrede Fader sige: „Ludvig er jo en Døgenicht, som Ingenting har lært.“ „hvorledes Ingenting <lært>? han har jo studeret, er theologisk Candidat“ „Men veed De da ikke, at det er saa viel wie nichts, da der ikke mere er theologiske Levebrød!“

#

#

Christendommen

157
U. D.

Med en Skarpsynethed, som kun er forbeholdt den guddommelige Majestæt, er Christendommen i det nye Testamente (altsaa: Christendommen) beregnet paa saa forbittrende at saare det naturlige Menneske, at Intet, Intet kan ophidse ham saaledes som just dette. Derfra den aldeles rigtige, sande, eneste tilforladelige Dom om Christendommen, det samtidige Hedenskabs: at Christendommen er Menneske-Fjendskab, odium generis humani — thi ifølge Christendommen er der Kamp og Strid paa Liv og Død mellem det at være Gud og det at være Menneske, og det at elske Gud er at hade sig selv og denne Verden og Alt Det, som det naturlige Menneske elsker, elsker med hele sin Sjels Liden-

Levebrødet] sml. 144. 157. ¹⁵⁷at Christendommen . . . humani] sml. S. V. XII, S. 111, og se Note dertil.

skab. Intet er derfor vissere end, hvad det nye Testamente ogsaa forudsiger, at den sande Christen vil blive hadet, afskyet, ihjelslaget og med en Lidenskab som ingen Anden bliver ihjelslaget.

Men Sagen er, at siden Martyrernes Tid, har Gud ikke haft en eneste ikke engang blandt de extraordinaire Officianter (de ordinaire Næringsdrivende, Præster og Professorer kan ikke naturligt regnes til Officianterne uden forsaavidt de ere Officianter paa Contra-Partiets Side, imod Gud under Navn af at være for Gud) ikke en eneste, uden at han jo i det afgjørende Øieblik dog blev lidt menneskelig blød om Hjertet i menneskelig Sympathie, eller blinkede med Øiet og blev lidt bange, kort uden at han paa een eller anden Maade slog lidt af paa hvad Christendommen egl. er, derved hjalp til — at Flere og Flere bleve Christne.

Tilsidst har „Mennesket“ i den Grad cujoneret Christendoms Forkyndelsen, at nu Christendommen er lige det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente.

Tag Exempler som vi nu leve. Ingen redelig Mand kan med det nye Testamente i sin Haand (og en Præst er jo ved Eed forpligtet paa det) holde Brudevielse, som det nu gjøres. Nei! Husk paa, det nye Testamente er med guddommelig Skarpsynethed beregnet paa at saare det naturlige Menneske efter den størst mulige Maalestok. Hedningen prisede det som den største Lykke at blive forelsket og lykkelig forelsket; menneskelig er det det skønneste Syn et Par lykkeligt Elskende. Men christeligt! Christeligt er det en Sørge-Fest — skal der endelig være Fest, saa maa det være <som> nu ved Begravelse. Hvor sørgeligt, siger Christendommen, at der nu igjen er Tvende, som paa den Maade ville forenes for fastere at tilhøre denne syndige Verden, og for ved Afkommet at forplante denne syndige Slægt yderligere.

Altsaa den Art Festlighed som nu bruges — og hvor Præsten er med, er, christeligt, en Løgn, den lumpneste Løgn. Ingen redelig Mand kan faae det ud af det nye Testamente — og Præsten er jo ved Eed forpligtet paa det nye Testamente.

Martyrernes] sml. 155.159. extraordinaire] sml. 147.193. Næringsdrivende] sml. 156.163. Professorer] sml. 144.202.

1854

Med det nye Testamente som Instrux maatte Præsten bære sig saaledes ad. Han maatte først kalde de Elskende for sig, formannende dem, at det eensomme Liv behager Gud mere, er sandere for den Christne, hvis Liv jo er og skal være en Korsfæstelse. Derpaa kan han forelæse dem Pauli Ord, at det dog alligevel er bedre, altsaa Gud velbehageligere, at gifte sig end at lide Brynde.

Dette bliver saa Texten til Vielsen — og en stille Sorg bør christeligt være Grundtonen ved denne sørgelige Leilighed.

Omvendt, Ingen redelig Mand kan med det nye Testamente i sin Haand — og Præsten er jo ved Eed forpligtet paa det nye Testamente — deeltage i den Art Festlighed som nu ved Begravelse. Nei, christeligt, skal her være lyst og oprømt, her skulle vi være hvidklædte — saa var det ogsaa i den ældste Kirke istedetfor hvilket vi nu bruge det ved Brudevielsen — her skal Frydens Tone istemmes, saligt, saligt, saligt, som nutildags paa en Fødselsfest (men saaledes betragtedes jo ogsaa Dødsdagen i den ældste Kirke) eller som ved en Brudevielse (men saaledes omtrent betragtes jo ogsaa i den ældste Kirke Ens Dødsdag, ved Døden fornes Sjelen med den Elskede).

Og saaledes paa alle mulige Punkter er den nuværende Christendom en nederdrægtig Løgn forsaavidt den udgiver sig for at være det nye Testaments Christendom.

Efterfølgelse.

158
U. D.

Christus kommer til Verden som Forbilledet ideligt indskærpende: følger mig efter.

Snart vendte man Forholdet om — man foretrak at tilbede Forbilledet, og fik det endog tilsidst i Protestantismen gjort til Formastelse at ville ligne Forbilledet — Forbilledet er kun Forsoneren.

Pauli Ord] 1. Kor. 7,9. — Sml. 169. ¹⁵⁸Efterfølgelse] sml. 144.176. Forsoneren] sml. 27.168.

Apostelen følger saa Christus efter og indskærper: følg mig efter.

Snart fik man Apostelen vendt anderledes: man tilbød Apostelen.

Og saaledes rutscher det ned.

Hos os levede den nu afdøde Biskop Mynster — christeligt ganske simpelt: en Criminal-Forbryder. Imidlertid var han jo i en anden Forstand en mere end almindelig dygtig Mand: jeg er vis paa, der iblandt os have levet Flere, som meente at det var dem for høit at følge Mynster efter, og som derfor nøiedes med at tilbede.

Der er Eet som er den guddommelige Opfindelse, den eneste Art Tilbedelse Gud fordrer: Efterfølgelse. Mennesket er kun villig til Eet: at tilbede Forbillederne.

‡

Offer.

159
U. D.

Christus er det eneste Offer; der behøves intet Offer mere.

Den sande Christen er Den, som bliver Offer for at gjøre opmærksom paa, at Christus er det eneste Offer.

Heri ligger paa den ene Side, at det at være Christen er at offres, og paa den anden Side Subordinations Forholdet i Forhold til Christus.

‡

‡

Falsk Interesse.

160
U. D.

Naar man tager den hele næsten Literatur i vor Tid, hvilken man kunde kalde: Jøde-Fortællingen eller -Romanen, hvor den gamle orthodoxe Jødedom fremstilles: mon da Nogen vil paa-staae, at disse Bøgers Forfattere have religiøs Interesse? eller er dette ikke meget mere just det meest afgjørende Beviis for, at

Mynster] sml. 125.197. ¹⁶⁰bliver Offer] sml. 157.181.

1854

Dem mindst af Alle beskjeftiger Jødedommen som Religion, siden de æsthetisk kunne sidde og sysle med den, ja den orthodoxe Jøde maa vel ansee den Art Frembringelse ret egl. for Ugudelighed. Og dog vil det vistnok for Mange stille sig anderledes: at fremstille en <bestemt> Religion er jo at beskjeftige sig med en Religion, men naar man beskjeftiger sig med en Religion, saa har man jo religiøs Interesse.

Forresten skal vi formodentligen nu til at opleve det Samme med Christendommen. Inden man veed et Ord af det, styrter vel Roman-Forfattere og Digtere over den ældre Christendom, fremstiller, skildrer, Alt æsthetisk — det bedste Beviis for, at Christendommen for dem og deres Læsere ikke mere er til som Religion. Og disse Asner af Præster man har, de ville vel endogsaa anprise det som Tegn paa en vaagnende christelig Interesse.

Christendommens Fjender.

161
U. D.

Det er da forsaavidt godt, at Christendommen dog endnu har Fjender, thi disse ere da længst de Eneste, hos hvilke man kan faae nogen tilforladelig Efterretning om <hvad> Christendom er.^[†] De Christne forbeholde sig naturligviis Ret til at tilpasse den efter deres Smag.

Dog snart maa vel Christendommen det vil sige naar Christendommen repræsenteres af hvad man nu kalder Christne, blive saa ubetydelig, at den ikke engang kan faae Fjender; og Grunden hvorfor Christendommen dog endnu har Fjender, er vel hovedsagelig dens Fortids Historie, dens historiske Betydning.

Til 161, i Marginen:

162
U. D.

^[†] Dette ligger i, at Fjenderne hade de Christne, og derfor kunne de fremstille hvad Christendom er, dette Had hjælper dem til at see, hvad Christendom er i det nye Testamente. Had til det na-

¹⁶¹ [†] se 162.

turligt at være Menneske; men den Christne nutildags hader sandeligen ikke sig selv, derfor veed han heller ikke, vil ikke vide, hvad Christendom er.

En Præst; min Sag.

163
U. D.

Lad mig tænke mig en Præst; jeg forpligter mig til i Privat Samtale at gjøre ham det aldeles tydeligt, at Christendommen ikke er til. Og hvad saa? Ja lad mig gjøre det novellistisk.

Saa tager han da (det var en Landsbypræst) han tager hjem. Nu er han kommet hjem, har hilst paa sin Familie, expederet hvad der kan ligge og vente paa ham af Forretninger — og det er nu Aften, efter Bordet, han taler med sin Kone og siger: det er dog i Grunden et mærkeligt Menneske den Mag. Kierkegaard; jeg talte med ham igaar, meget længe, jeg troer et Par Timer. Og han gjorde det aldeles indlysende for mig, at Christendommen i Grunden slet ikke er til. Ja det er et mærkeligt Menneske.

— Og paa Løverdag tager Hr. Pastoren ganske roligt den Prædiken frem som er for Tour (thi han er af de skikkelige Præster, som først hver 6te Aar holder de samme Prædikener igjen) memorerer den, holder den paa Søndag. Og i Aarets Løb skaffer han sin Kone en ny Pøde; og da det er en Dreng, gjør Moderen Paa-stand at han skal være Theolog, og deri istemmer Faderen, seer ham allerede <i> Aanden som Præst for den Menighed, hvor hans Fader nu er — —

— — og det er ganske indlysende, at Christendommen slet ikke er til.

O, I Asener, man skal have med at gjøre! Og af Saadanne er der Millioner, eller rettere det er det at være Menneske.

En saadan Præst falder det ikke i fjerneste Maade ind, at det paa nogensomhelst Maade skulde betyde Noget for ham, at Christendommen slet ikke er til. Saa længe blot Staten bliver ved at lønne det Sludder, som Præsterne udskjenke og udsælge under Navn af Christendom, saa er han ganske rolig.

¹⁶³ Christendommen ikke er til]sml. 126.168. at lønne]sml. 157.168.

1854

Og hvis hans Kone, da han fortalte hende, hvor indlysende Mag. K. havde gjort ham det, at Christendommen slet ikke er til, hvis hans Kone havde været naiv og qvindelig nok til at sige til ham: men Gud, Ludvig, hvorledes kan Du saa være Præst, naar Christendommen slet ikke er til — saa behøvede han blot at svare: ja, min gode Sophie, det bliver nok det rigtigste at jeg ikke indlader mig paa at forstaae Sagen saaledes; thi jeg veed ikke, om Du kan ernære mig og Børnene. Og visseligen mere behøves ikke, i samme Secund er Sophie forvandlet; hun erkjender selv, at hendes Replik var en barnagtig Reminiscents fra hendes Jomfruestands Dage; og nu er der Ingen, som mere bestyrker Præsten i at lade som Ingenting end hun.

#

#

Qvinden.

164
U. D.

Hvad Assessoren i anden Deel af Enten — Eller paa sin Maade siger om Qvinden, er som man kunde vente det af en Ægtemand, der ethisk begeistret forfægter Ægteskabet.

Qvinden kunde man kalde „Lysten til Livet.“ I Manden er vistnok Lysten til Livet; men han er væsentligen lagt an paa at være Aand, og dersom han var ene, ene overladt til sig selv, saa vilde han (her har Assessoren Ret) han vilde ikke vide, hvorledes han skulde fange den Sag an, og han vilde aldrig ret komme til at begynde derpaa.

Men da viser „Lysten til Livet“, som ubestemt er i ham, den viser sig uden for ham i en anden Skikkelse, i Skikkelse af Qvinden, som er Lysten til Livet: og nu vaagner Livslysten.

Saaledes bliver der ogsaa meget sandt i det „Forførerer“ (i „Stadierne“) siger om at Qvinden er Løkkemad. Og hvad der kunde synes underlig det er dog saaledes, just hvad der gjør Forførerer saa dæmonisk, <og> hvorfor ikke let nogen Digter kunde

¹⁶⁴Qvinden] sml. 141.226. i anden . . . —Eller] S. V. II, S. 275 ff. ethisk] sml. 144.165. „Forførerer“ . . . siger] S. V. VI, S. 74.

udstyre en saadan Skikkelse, er, at han i Viden raader over hele den christelige Askeses Anskuelse af Qvinden — kun at han praktiserer paa sin Maade. Han har Viden tilfældeds med Asketen, Eremiten; men de svinge yderst forskjelligt af fra deres Viden.

Arthur Schopenhauer.

165
U. D.

Som man i Epidemier tager Noget i Munden, for at forhindre, om muligt, at man ikke inficeres ved at indaande den forpestede Luft: saaledes kunde man anbefale de theologiske Studenter, som skulle leve her i Danmark i denne nonsentialske (christelige) Optimisme, at indtage hver Dag en liden Dosis af Schopenhauers Ethik for at bevare sig mod at inficeres af dette Vrøvl.

Med mig er det en anden Sag, jeg er paa anden Maade sikkret.

Men som den naturlige Eudaimonisme maa ansee Christendommen for at være Gift, det at ville være Christen liig det at indtage Gift, saaledes maa Christendommen ansee denne eudaimonistiske protestantiske, især <den> danske Epicuræisme for Gift; og derfor var det jo hensigtsmæssigt at indtage en Contra-Gift, for at kunne modstaae, om muligt, Inficeringen.

Protestantismen i Danmark.

166
U. D.

I Danmark er da de religieuse Forhold saaledes, at hvis En for Alvor besluttede sig til at gjøre Alvor af det med den christelige Fordring om at afdøe o: s: v:: saa kan han — i et christeligt Land! — formelig ikke faae Lov dertil, hele Befolkningen vilde og bona fide — vee, over disse Løgne-Præster, som bære Ansaret for, at Folket slet ikke veed, hvad Christendom er — ansee det for noget Galskab, som det Menneske selv havde hittet paa.

Forholdet er saaledes, at hvis En christeligt vilde trøste sig ved Tanken om Døden, saa kan han ikke faae Lov dertil: Verdslig-

Askeses] sml. 151.181. ¹⁶⁵Schopenhauer] sml. 144.178. Ethik] sml. 164.201. Epicuræisme] sml. 149.198. ¹⁶⁶af døe] sml. 96.218.

1854

heden vil fordre, at ogsaa han skal levere sit Bidrag til gjensidig at bestyrke hinanden i dette: Fryd Dig ved Livet — og <at> det er Christendom.

Den religiøse Tilstand i Danmark er saaledes, at man skulde troe, at Stifteren af den danske Religion har været en gemütlig Vertshusholder, der hjertelig har villet samle Menneskene til en Vrøvl-Forening: Fryd Dig ved Livet — og nokengang Fryd Dig ved Livet, betænk. Du har en heel Evighed for Dig.

Skade, at Georg Carstensen har forladt os, og at nu ogsaa Bournonville forlader os: disse tvende ville bedst egne sig til at betjene og arrangere Religionen i Danmark.

#

#

167

Nittengryneriet.

U. D.

Det der farligst ødelægger Alt er just dette hjertelige Vrøvl, der „saa smaat stræber og stræber“ — nei, det er Gavtyvestreg.

Der er i en Skole Intet farligere end naar Skulkeriet, Klynkeriet faaer Medhold, Intet vanskeligere at udrydde.

Og derfor hører det just med til god Disciplin ved Straffens Størrelse at qualificere Skulkeriet og Klynkeriet for at kunne faae Ram paa det.

I Forhold til Trods, Opsætsighed, Dovenskab o: s: v: behøver Disciplinen ikke videre end at decretere Straffen, i Forhold til Klynkeriet, Skulkeriet maa Disciplinen først ret gjøre det til Skyld.

#

168

„Christenhed“ — Verdens Frelser.

U. D.

Dersom en Mand f. E. her i Landet, en Mand født her i Landet, af christelige Forældre, døbt som Barn, confirmeret — der-

Georg Carstensen] 1848 var C. (se til X^a A 99) rejst til Vestindien, 1852 derfra til New York; tilbage til Kbh. 1855 (sml. S. V. XIV, S. 263). — Se G. Skjerne, H. C. Lumbye og hans Samtid (Kbh. 1912), S. 213. 231. 233. Bournonville] August B. afrejste til Wien d. 17. Juni 1854; se Dagbladet 1854, Nr. 136 (15. Juni).
168 Frelser] sml. 158. 358.

som han for Alvor fik den Idee, for Alvor at opkaste det Spørgsmaal, om han ogsaa virkelig var Christen: saa vilde Indtrykket, det frembragte paa omtrent hele Befolkningen være dette, at de bona fide tænkte som saa: den Mand er noget nær gal.

Alene her af beviser jeg, at Christendommen ikke mere er til, idetmindste ikke i „Christenhed“, men at det er en afskyelig Løgn med denne Tale om et christent Folk : en Samling af Christne, som ikke engang have en Anelse om hvad det er at være Christen.

Men man har aldeles omdannet hele det nye Testamentes Christendom.

I det nye Testamente fremtræder Christus henvender sig til Menneskene, indbyder Alle siger til hver Enkelt: vil Du frelses. Nu derimod har man faaet lavet et nonsentialsk Dogma om, at Christus frelser Slægten. Dette er Sludder. Ja, jeg maatte sige, at, om Christus end havde villet det, det formaaede han ikke. „Slægt“ er nemlig just Fordærvsens Bestemmelse, og at frelses er just at frelses ud af Slægt. Ved Slægt kan jeg tilhøre den fordærvede Slægt, men i Kraft af Slægt kan jeg ikke frelses, ei heller, naar jeg frelses, frelses jeg ind i Slægt.

Men man har faaet det at være Christen gjort omtrent til eensdydigt med det at være Menneske; man er ikke langt fra at antage, at Christne avle Christne. Og saaledes har man overalt anbragt Slægtens Kategorie, derved degraderet Individerne til Exemplarer, og saa ogsaa aabnet Veien for et jordisk lystigt og fornøieligt Liv, som Exemplarer kunne føre det.

Formodentlig hænger det ogsaa sammen med denne Theorie om Christus som Slægtens Frelser, at Taknemlighedens Pathos for sin Frelse er aldeles afskaffet. Oprindeligen var det saaledes: Individet, den Enkelte, forstod, at hans Frelse havde kostet Jesu Liv og Død. Hvilken Pathos! Saa hvilede hans Taknemlighed heller ikke, førend han til Tak havde bragt sit Liv til Offer. Men naar Frelsens Omsætning gaaer for sig i saa uhyre Partier, hele

Christendommen ikke . . . er til] sml. 163.171. hver Enkelt] sml. 155.175.

1854

Slægten disse Millioner Millioner: saa falder formodentlig denne Passus, og det bliver vel allerede meget om hver Enkelt en passant siger Tak. Istedetfor hiin christelige Pathos indtræder saa en Analogie til hvad Marks-Subscription eller 4 Skillings Subscription er.

O, det er et Dyb af Nonsens. Og disse forbandede Præster, som benytte sig af dette, for at faae de 1000 Levebrød istand, og for til godt Kjøb at være en sjelden alvorlig Christen.

Inden man faaer Menneskene purret ud af dette! Det har for det sandselige Menneske noget saa forførerisk ved sig denne Betrygghed at tilhøre et christent Folk, hvor vi alle ere Christne. Christeligt er naturligviis denne Sikkerhed „ligerviis som Huset bygget paa skøren lis“, men dermed er Menneskene ikke vækkede.

#

#

Et christent Folk.

169
U. D.

Med denne Sludder hænger det da ogsaa sammen, at hele Børne-Avlingen paa en, christeligt, aldeles uanstændig Maade er trukket frem som noget saa værdifuldt man tænke sig i Modsætning til — eenlig Stand.

Christeligt er Ægteskabet ganske simplement bedre end at lide Brynde, ikke videre, altsaa tilbage Mutter, tilbage min gode Madame!

Men de bilder dem ind, at de avle Christne — og derfra dette Børne-Vrøvl's Vigtighed.

Og derimod hvad hvad Christendommen tager sig af, som altid af det Forladte, det Tilsidesatte: den ugifte Pige, som ikke er saa heldig at blive gift, hun oversees og forsmaaes. Nei, nei min gode Madamme, see hun bare at komme lidt til Side med sin Børne-

1000 Levebrød] sml. 163.177. ligerviis . . . lis] se Psalmebog. Samlet og udg. af Roskilde-Konvents Psalmekomite (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 198), S. 175 („Er Verdens Liv ei ligerviis som Huset, bygt paa skjøren lis?“). ¹⁶⁹ Ægteskabet . . . bedre end] sml. 157.

flok; vi er jo ikke Jøder, ei heller har Christendommen udsat Præmie for hvem der kan avle fleest Børn, ei heller troer Christendommen paa den Historie man fortæller Børn, at Storken bringer Børnene, Christendommen veed ypperligt, hvorfra Børnene komme, og at det kun er høitidelige Talemaader \sphericalangle (dette om at gifte sig i den rene Hensigt at avle Børn) \sphericalangle , hvormed man omklæder Lysten; men som sagt hellere gifte sig end lide Brynde.

‡

Jøder] sml. 151.181.

1854

170
Juni 28.

NB³⁰.

d. 28 Juni 1854.

171
U. D.

‡
Om min Opgave.

Paa hvilken som helst anden Maade (philosophisk, som interessant Meddelelse, vittig Satire o: s: v:) kan jeg faae Lov til at sige hvad jeg har at sige — og vil gjøre uhyre Lykke — — kun ikke i Charakter af christelig Interesse. Samtiden veed nemlig meget godt at Christendommen slet ikke er til; men det den er bange for er, at faae det sagt i Betydning af, at vi saa skulle til at blive Christne.

Og hvad mig angaaer, saa har jeg jo ogsaa oprindeligen været tilbøieligere til at indfrie min Opgave i dialektisk Fordobbelte, altsaa ikke i Charakter af christelig Interesse strikte taget.

Men Styrelsen leger ogsaa med, og forbeholder sig at bestemme, i hvilken Interesse Opgaven skal løses.

‡

172
U. D.

‡
At gjøre Christendommen let

for at faae Menneskene til ret at gaee ind paa den, er, forsaavidt det er velmeent, og ikke en Gavtyvestreeg af Præster for at gjøre dem selv Sagen let og profitabel, er dog Mangel paa Menneske-Kundskab. Deraf er ogsaa Følgen blevet, at der i den menige

¹⁷¹ Christendommen . . . ikke er til] sml. 168. 176. ¹⁷² menige Mand] sml. 55. 213.

Mand er en hemmelig Mistanke om, at det Hele med Christendommen er Løgn — siden det er saa let, siden det Høieste faaes for saa godt Kjøb.

Saaledes er Mennesket nu engang, og dette er noget sandt i ham.

Lad det være saa, at der var et Menneske, som var villig til efter den størst mulige Maalestok at give Enhver ligesaa mange Penge han vil, man behøver blot at sige et Ord til ham: den menige Mand vil uvilkaarligt fatte en Mistanke, om det ikke er Regnpenge han giver — thi dette kan ikke hænge rigtigt sammen.

‡

‡

Serpens, nisi serpentem comederit, non fit Draco.

173

item: en Rotte afrettes til at bide Rotter ved at have af Sult ædt en Rotte.

U. D.

Omvendt: kun Den, der er bidt af Mennesker, bliver Apostel; dette hører med til <at> kvalificere hans Lidenskab, i ligefrem Forstaaelse med Menneskene er en Apostel en Umulighed.

‡

Et Gravvers over en tysk Digter.

174

[I Marginen: Det stod i Blätter für litt.
Unterhaltung.]

U. D.

Sein Lied war deutsch, und deutsch sein Leid;

Sein Leben Kampf mit Noth und Neid:

Das Leid flieht diesen Friedensort,

Der Kampf ist aus — sein Lied tönt fort!

¹⁷³Serpens . . . Draco] se Schopenhauer, Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til 75). 1. Bd., 2. Buch § 27. — Sætningen findes hos Bacon, Sermones fideles 38 (De Fortuna). ¹⁷⁴Gravvers . . . Digter] Indskriften findes paa Komponisten Albert Lortzing's Grav paa Sophienkirchhof i Berlin (d. 1851).

1854

175

Tilværelsens uendelige Rigdom.

U. D.

De fleste Mennesker vilde fortvivle, hvis man sagde dem, hvor uhyre riig Tilværelsen er, at eet Menneske, bestandigt eet Menneske er nok, er det Hele, her de største Begivenheder mulige.

Numerus mener — og det er consequent af Numerus — at en europæisk Krig er en Begivenhed, 100,000 Millioner det er Noget — en Enkelt Ingenting.

176

Christelig Taknemlighed mod Christus.

U. D.

Christus har kun begjæret een Art af Taknemlighed: af den Enkelte, og saa godt som muligt i Charakter af Efterfølgelse.

Istedetderfor har Menneskeheden arrangeret det anderledes: et Folk, en Stat, et Land, Slægten, kort et Chorus, blandt hvilke der ikke er en Eneste i Charakter af Efterfølgelse — men saa til Gjengjæld ere de desto Flere: et Chorus, der takker Christus for sin Frelse.

Her er det igjen: altid Surrogatet: det Numeriske, Generationen, et Abstraktum.

Dette beviser atter, at Christendommen ikke er til; thi den Art Taksigelse er enten hedensk eller jødisk — ikke christelig; Christus er jo netop kommet til Verden for at frelse ud af — Numerus, ud af Generation, ud af det Abstrakte.

177

Om mig selv.

U. D.

Det er dog virkelig afskyeligt. Medens jeg maa finde mig i at leve som en Carrikatur, en Slags gal Mand for en heel Classe af Befolkningen, er jeg — men dette maa ikke siges — Samtiden

¹⁷⁵Numerus] sml. 108.176. en Enkelt] sml. 168.176. ¹⁷⁶den Enkelte] sml. 175.189. Efterfølgelse] sml. 158.194. det Numeriske] sml. 175.205. Christendommen ikke er til] sml. 171.186.

saa betydelig, at endnu medens jeg lever smaae Novellister egl. benytte min Existeren til at give deres Frembringelser Interesse.

Og saadanne Forfattere vente formodentlig i al Gemütlighed paa, at jeg skulde komme aldeles galt fra det, styrte, gaae fra Forstanden o: D: — for saa strax at digte.

I Sandhed, Naturforskerne have ikke Uret, naar de pege paa det Forstemmende i Naturen, at Alt dreier sig om, at den ene Skabning æder den anden: men mig er det maaskee forbeholdt, at gjøre opmærksom paa, i hvilken langt afskyeligere Forstand Menneskene er Menneske-Ædere.

Præster og Professorer æde de Afdøde. Novellister og Roman-Forfattere og Smaa-Forfattere æde endog de Medlevende. Det falder en saadan Slyngel aldeles ikke ind, om han ikke kunde hjælpe til, at noget Fortrinligere ikke kommer til at ligge under, o, nei; selv om han kunde det, han skylder jo sin Næringsvei, ikke at gjøre det, at han ikke gaaer Glip af et digterisk Motiv og af at Publikum vil være modtagelig just for den Art Frembringelse.

Et skjønt Billede, af Schopenhauer.

178
U. D.

I Slutningen af 1ste Bog af hans: *die Welt als Wille und Vorstellung* siger han, at det er med Forholdet mellem Comtemplation og Handling som med Skuespilleren, der naar han har spilt sin Scene gaaer ned i Theateret sidder roligt blandt Tilskuerne og betragter de følgende Scener, selv om disse høre med til at fremskynde hans Død i sidste Akt.

[*I Marginen*: eller som han selv udtrykker det, at Mennesket ved Siden af sit Liv in concreto bestandigt fører et andet Liv in abstracto. (1ste Bog § 16).]

digte] sml. 131.214. Næringsvei] sml. 168.185. ¹⁷⁸Schopenhauer] sml. 165.179. *die Welt . . . Vorstellung*] 1. Bd. (om Udg. se til 75).

1854

Stoikernes Selvmord.

179

U. D.

Derom skriver Schopenhauer (die Welt als Wille und Vorstellung 1ste B. § 16)

at de i deres ophøiede Moral blander en Anbefaling af Selvmord ind „wie sich unter dem prächtigen Schmuck und Geräth orientalischer Despoten auch ein kostbares Fläschen mit Gift findet.“

Græsk.

180

U. D.

Der har jo før Hegel levet Philosopher, som have paataget sig at forklare Tilværelsen, Historien. Og betræffende ethvert saadant Forsøg er det vel saa, at Styrelsen egl. maa smile deraf. Men just lee af dem har den dog maaskee ikke gjort, thi det var jo dog en menneskelig redelig Alvor.

Men Hegel — o, lad mig tænke græsk! —: hvor har Guderne griint! En saadan ækel Professor der ganske havde gjennemskuet Alts Nødvendighed, og faaet det Hele paa Ramse: I, Guder!

Det har moret mig usigeligt at læse Schopenhauer. Det er aldeles sandt hvad han siger, og atter hvad jeg under Tydskerne, saa grovt som kun en Tydsker kan være.

Schopenhauer og Christendommen.

181

U. D.

Schopenhauer lader haant om Christendommen, gjør Nar af den i Sammenligning med Indiens Viisdom.

Det bliver nu hans Sag. Jeg anseer S. for en meget betydelig Forfatter, og der vil have sin Betydning just ogsaa for Christendommen.

¹⁷⁹Stoikernes] sml. 181.X⁶ A 63 og Sammenvisninger. Schopenhauer] sml. 178.180. die Welt... Vorstellung] 1. Bd. (om Udg. se til 75). —

„Fläschen“ skulde være: Fläschchen.

¹⁸⁰Schopenhauer] sml. 179.181.

¹⁸¹Schopenhauer] sml. 180.183.

Hans indiske Tungsind: at leve er at lide, er der dog noget Usandt i. Derimod kan det være meget godt om Samtiden faaer en saadan Melancholiets Overhaling, for saa at blive opmærksom paa det Christelige, hvilket Joh. Climacus udtrykker i den Sætning: det at være Christen er at lide, hvad jo ogsaa er det nye Testamentes Lære.

Jeg har ikke Noget imod, at S. med store Kræfter raser mod denne „nederdrægtige Optimisme“, som især Protestantismen excellerer i, jeg er meget glad ved, at han viser, at det aldeles ikke er Christendom: men den Sætning, at det at være til er at lide protesterer jeg, thi derved gaaer Christendommen ud, paa en Maade som S. maaskee ikke tænker. Nemlig Christendommen forkynnder sig at være Lidelse, det at være Christen at være det at lide; men hvis nu det overhovedet at være til, det at være Menneske, hvis det er at lide, saa er jo Christendommen berøvet sit Dialektiske, sin Forgrund, det, ved Hjælp af hvilket den negativt gjør sig kjendelig, saa Christendommen bliver en Pleonasmé, en overflødig Bemærkning, Galimathias, thi er det at være Menneske det at lide, saa er det jo latterligt, at der kommer en Lære som vil bestemme det saaledes: det at være Christen er at lide.

Nei Christendommen siger ikke, at det at være til er at lide. Tværtimod derfor anbringer den sig just paa den jødiske Optimisme, bruger som Forgrund den meest potenserede Livslyst, der nogensinde har klamret sig til Livet — for saa at anbringe Christendommen som Forsagelse, og for saa, at udvise det at være Christen som det at lide, deri ogsaa indbefattet at maatte lide for Læren.

Ogsaa en anden Vanskelighed er der ved det Schopenhauer-ske, der let turde være en Art Selvmodsigelse. Lad mig tage et andet Forhold. Bagvaskelse, Calumnie, nederdrægtigt Angreb o: s: v: veed dog Beskeed om den kloge Forsigtighed, at man da

Tungsind] sml. 144.209. Joh. Climacus... Sætning] se S.V. VII, S. 349.374 ff. 507 ff. lide] sml. 159.193. raser mod denne... ikke er Christendom] se Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til 75). 2. Bd., Kap. 17; sml. ogsaa Kap. 46.48, og 1. Bd., 4. Buch §§ 59.70. jødiske] sml. 169.184. Forsagelse] sml. 164.193.

1854

ikke gjør en Mand strax til et reent Nul og saa vedbliver Aar ud og Aar ind efter den størst mulige Maalestok at angribe ham, at heri nemlig er en Selvmodsigelse, thi er han et Nul saa er det jo latterligt at see disse enorme Forholdsregler for at tilintetgjøre et Nul. Men saaledes ogsaa med hele den Schopenhauerske Askese. Den christelige Askese hviler i den Tanke, at det at være til ikke udendvidere er at lide — saa er der Mening i Askesen. Men er det at være til det at lide, saa bliver Askesen let en Eudaimonisme, hvad S. selv gjør gjældende mod Stoikerne.^[†] Tag et andet Forhold. Christendommen er ikke af den Mening, at Rigdom ikke kan i en vis Forstand kaldes et Gode, just derfor er det den siger: giv Alt til de Fattige. Men hvis En vilde sige: Rigdom er et Onde, viis nu Din Askese ved at give Din Rigdom bort: saa er heri en Selvmodsigelse, thi naar saa er, er det ikke Askese at bortgive sin Rigdom.

Der gives paa saa mange Gebeeter, over alt hvor der er et Dialektisk, der gives en Ivrighed, som er saa ivrig for at indskærpe det Andet, at den i sin Ivrighed borttager det Første og derved i Grunden gjør det Andet umuligt.

Til 181, i Marginen:

- 182 U. D. ^[†] Askesen tilsigter jo efter hans Mening det, at naae (gjennem Mortificationen af Villien til Livet) at skjøndt man er til det er som var man ikke til, i den Grad er Askesen død for Alt; men naar det at være til er det at lide, saa er jo aabenbart det at være saaledes til at det er som var man ikke til, at man neppe veed, om man er til eller ikke, det er saa aabenbart Eudaimonisme — naturligviis efter fattig Leilighed, o:, det er den høieste Eudaimonisme naar man med S. antager, at det at være til er at lide. Naar det at være til er at lide, kan Eudaimonismen selvfølgelig ikke søges i Retning af at være tilt, den maa søges i Retning af:

S. gjør gjældende] Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til 75). 1. Bd., 1. Buch § 16. 2. Bd., Kap. 16. Stoikerne] sml. 179. 285. [†] se 182.

ikke at være til[§], og den høieste Eudaimonisme bliver den størst mulige Tilnærmelse til det ikke at være til.

[†]eller i Retning af at potensere „Tilværelse“

[§]eller i Retning af at depotensere „Tilværelse“

„Windbeutel“

183
U. D.

Det er et udmærket Ord; jeg kan misunde Tydskerne det; især er det ogsaa ypperligt da det kan bruges som Adjektiv og Verbum. A. Schopenhauer gjør en fortræffelig Brug af det, ja jeg maatte sige, i hvilken Forlegenhed vilde S. ikke være, hvis han ikke havde det Ord, han som skal tale om den Hegelske Philosophie og hele Professor Philosophien.

See, derfor har Tydskeren det Ord, hvilket der saa ideligt og ideligt maa være Brug for i Tyskland.

Vi Danske har ikke det Ord; men det, det betegner er heller ikke karakteristisk for os Danske. Det ligger virkelig ikke i den danske Nations Charakter at være Vindbeutel.

Derimod har vi Danske en anden Feil, ak, en tilsvarende Feil; og den har ogsaa det danske Sprog et Ord for, et Ord, som maaskee det tyske Sprog ikke har, det Ord: Vindsluger. Det siges nærmest om Heste, men kan optages i almindelig Brug.

Saaledes er ogsaa omtrent Forholdet: en Tydsker til at gjøre Vind — og en Dansker til at sluge den: saaledes har længst Tydsk og Dansk forholdt sig til hinanden.

Det morer mig usigeligt, dette med Schopenhauer og Hegel item hvad der nu forestaaer Tyskland, at komme ind paa det Resultat af den Hegelske Philosophie, at Hegel var — formodentlig med Nødvendighed — en Vindbeutel, et — med Nødvendighed — fremgaaet Produkt af Verdens 6000 Aars Historie, eller

¹⁸³Schopenhauer gjør... Brug af det] saaledes Über die Grundlage der Moral (om Udg. se til 111) § 6. — Sml. 181.193.

1854

dog af det Afsnit som S. saa rigtigt betegner som Løgne-Philosophiens Tidsalder.

Men har S. haft med Vindbeutelen at gjøre, saa har jeg haft med Vindslugerne at gjøre.

#

#

Christendom — Jødedom.

184
U. D.

Ikke ofte nok kan man gjøre sig det tydeligt, at Jødedommen i Forhold til Christendommen er med for negativt at gjøre det Christelige kjendeligt, negativt o: ved Frastødet.

Med Styrelsens guddommelige Skarpsynethed er Alt lagt til Rette for at udvise Forargelsens Mulighed, og Christendommen kunde ikke have haft nogen anden Religion til Forgrund, thi ingen udviser negativt Christendommen saa bestemt, saa afgjørende som Jødedommen.

At Christus fødes af en Jomfru — dette vilde ikke afgjørende vække Hedningernes Forargelse, men Jødedommen maatte det ret være til Forargelse. Jødedommen culminerer nemlig just i Guddommeliggjørelsen af Ægteskabet, det er jo Gud selv der har stiftet det; Jødedommen culminerer i Forestillingen om Slægtens Forplantelse som en Slags Gudsdyrkelse — og saa at fødes af en Jomfru! Det er i Grunden at negere hele det gamle Testamente eller at tage Kraften fra det.

Forresten er der saa ogsaa i dette Tilfælde indrømmet <den traditionelle Forestilling> saa meget, at Samtiden ikke ganske kan slippe fra Phænomenet, ved at kunne documentere at denne Messias ikke er Messias. Havde f. E. Christus ikke været af Davids Slægt, saa havde det jo været afgjørende. Men han er af Davids Slægt og dog ikke, thi han er jo født af en Jomfrue, altsaa er han dog udenfor Slægten, og som sagt, for Jødens høie Forestilling om

S. . . . betegner som] se anf. St. („Periode der Unredlichkeit“). ¹⁸⁴Jøde-
dom] sml. 181.198.

Slægt at nedstamme i Slægt, kan det at være født af en Jomfrue aldrig komme til at stille sig som noget Højere, men som et Lavere

I Fremtiden.

185
U. D.

Der vil vistnok foregaae en stor Forandring, som en Verdens Omvæltning i Maaden, paa hvilken Christendommen vil blive betjent i Fremtiden.

I en tidligere Tid var Læreren[†], som dertil blev udseet af Gud, en af disse dybe religieuse Naturer, der vistnok ogsaa kunne være strenge, naar det behøves, men Alt i ligefrem Toneart, derimod aldeles ikke ere beregnede paa eller have Øie for det Criminelle, det Underfundige o: s: v:

Men i Aarhundredernes Løb, alt efterhaanden som Menneske-Slægten mere og mere er traadt ind i Reflexion, er der foregaaet i den saakaldte Christenhed en heel Forandring med Christendommen, det er blevet til Gavtyvestreger; man trodser ikke, gjør ikke Oprør mod Christendommen, nei, men det er lutter Gavtyvestreger, Criminalhistorier, Falsknerier.

Dog Styrelsen forhaster sig jo ikke, den giver altid Tid, indtil Øieblikket kommer. Saa seer Styrelsen paa det Hele og siger: naa, det gaaer løs paa Gavtyvestreger, ja, saa, saa forandrer vi Methoden.

Saa vil fremtidig Læreren komme til at see ganske anderledes ud, være en ganske Anden, beregnet paa, at han ikke har

[†]Anm. Herved tænker jeg naturligviis ikke paa den taabelige menneskelige Opfindelse med disse tusinder af kongelige Embedsmænd, der som Præster og Professorer lege Christendom. Deres hele Virken og Wirschaften er ikke blot liig Nul men mindre end Nul, da det er en aldeles overflødig Uleilighed, de have paataget sig.

¹⁸⁸ Criminalhistorier] sml. 128.199 (christelig Stat). Embedsmænd] sml. 177.187.

med raa Lidenskaber o: D: at gjøre men med fine Criminal-Forbrydelser, med Falsknere.

Saaledes vil Læreren komme til at være. Han er Intet mindre end en af disse <oprindelig> dybe religieuse Naturer, tvertimod det er den fineste og intensiveste sandselige Natur, med en Energie i Phantasien i Retning af at nyde Livet, saa der af ham kunde laves 10 Forførere og 10 Digtere; fremdeles en eminent Intellectualitet, saa flere Sæt Professorer kunde leve af ham; endelig en afgjort Sands for Intrigue: saaledes er han lagt an; maatte han raade sig selv det blev den yppigste, den interessanteste, den fuldendteste Verdslighed, som nogensinde er seet.

Men det maa han ikke. Dette Menneske giver saa Styrelsen et Knæk (omtrent i samme Forstand som man stækker en Lokkefugl). Ved dette Knæk er det ham gjort umuligt at komme til at nyde Livet. Forsaavidt er endogsaa nu Alt det ham Indrømmede næsten en Qval, idetmindste for det Første. Han har altsaa et Knæk og derved er han ubetinget i Styrelsens Magt, og de ham forundte Evner og Forudsætninger er det just Styrelsen vil disponere over. Knækket er maaskee saaledes anbragt, at intet andet Menneske drømmer derom, men det er den Paagjeldendes Hemmelighed med Gud — desto fastere er han blot knyttet til Gud.

En saadan Skikkelse, han er beregnet paa det Criminelle.

Sandeligen det gaaer ikke fremad med Menneske-Slægten — uden i Gavtyvestreger. I en tidligere Tid var det dog næsten som var det at være Menneske noget ganske skikkeligt Noget — deraf kom det, at „Lærerne“ vare disse fromme, <umiddelbart> dybe religieuse Naturer. Nu er det anderledes. Nu er Alt Gavtyvestreger — saa kommer Politie-Agenterne — hine umiddelbart fromme Naturer ville kun blive bedragne. Nei, Politie-Agenten, og selv disse i den Grad controlerede, at de ved et Knæk ere saa umiddelbart i Styrelsens Haand, at de hvert Secund kunne komme til at føle Trykket.

Det gik blodigt til, da der blev kæmpet mod raae Lidenskaber, men Forretningen med Falskneriet bliver maaskee mere anstren-

gende, og ender maaskee saa ogsaa med Kamp paa Liv og Død, saa Forskjellen mellem de tidligere Sandheds-Vidner og disse senere blot er den, at disse have et meget betydeligt og anstrengende Arbejde først, at faae den gavtyveagtigt kloge Tid, Falskneren, ud af sin Klogskab og i Lidenskab.

Nu behøves der ikke mere Mirakler.

186

U. D.

Det varede ikke længe, førend den Tale kom op i Christenheden, til Forklaring af, at der nu ikke mere skete Mirakler: det behøves nu ikke mere, det var blot i Christendommens første Fremtræden.

Dette hænger nu igjen sammen med den naturunderfundige hykkelske Gavtyveagtighed, der er uadskillelig fra det at være Menneske, og som derfor narrer Kirkefædre saa godt som Andre, hvis de ikke passe paa.

Først og fremmest er det nu egl. en meningsløs Tale, det om at det behøvedes i Christendommens første Tid men ikke senere, ret som var Christendom et Historisk i den Forstand, at det skulde udvikles, faae Historie i Tidens Løb, istedetfor at det er hver Generations Examen, saa hver Generation begynder aldeles forfra, hver Generation bliver prøvet, om der blandt dens Millioner er Nogen, som vil være en Jesu Christi Discipel.

Saasnart man fastholder dette, seer man let, hvor forvirrende hiin Tale er om en Forandring i Tidens Løb.

Nei Christendom er en bestemt, i det nye Testamente nøiagtigt angivet, Intensivitet i at existere. Forsaavidt behøves der i enhver Generation Mirakler ligesaa godt som i den første.

Men nu kommer Gavtyveagtigheden. Vi Mennesker ville helst være frie for Anstrengelse, og det vil vi igjen helst hykkelsk skjule.

1854

At være Apostel, det er der Ingen, der vil, thi man har en Forestilling om, hvilken Qval det er, at det egl. er at offres paa de Andre — og til det har man ikke Lyst. Men hykkelsk udtrykker man dette saaledes: jeg er for ydmyg til at <ville> være Apostel.

At være samtidig med et Mirakel er uhyre anstrengende — derfor vil vi helst være frie. Men Natur-Underfundigheden i os veed strax hykkelsk at skjule det, og vi sige: vi ere for ydmyge til at begjere, at der skal skee Mirakler nu, og nu behøves det heller ikke mere — nei, naturligviis, for vi vil have Ro til at nyde Livet, eller Ro til ligefrem i Kjendelighed at faste o: D:, men vel at mærke i ligefrem Kjendelighed saa man i al Tryghed sidder — fastende — paa Stads og bliver beundret, hvilket er saare forskjellig fra den Anstrengelse at være Apostel.

Men det er det Idelige og Idelige, det evige Idelige med Christenhed, at Alt, hvad der hænger sammen med Anstrengelsen i Forhold til det at være Christen, det afskaffes — vel at mærke, hykkelsk, under Paaskud af Ydmyghed.

Derfor er det gaaet Christenhed, som det — at jeg skal bruge et snurrtigt Billede, der dog er betegnende — kunde gaae en saadan Top, som Børnene spille med. Ved Hjælp af Pidskeslagene gjorde den sine Kunster med at løbe rundt paa Spidsen; men da nogle Aar var gaaet hittede Toppen paa tvende snilde Paafund (og det er dem Christenheden ogsaa bruger) deels at nu var den blevet saa udviklet, at Pidskeslagene ikke mere behøves (dette svarer til den Gavtyvestreg, der under Navn af Perfectibilitet afskaffer Christendommen) — og saa blev den liggende i sin gode Ro, hvad den helst vilde; deels, at den var ydmyg til at begjere at kunne gjøre det store Kunststykke, som kun var forbeholdt de ganske overordentlige Toppe, at kunne løbe rundt paa Spidsen — dette vil sige, den havde ikke Lyst til Pidskeslagene, men — med den bekjendte menneskelige Redelighed — udtrykte den dette saaledes, at den var for ydmyg til at begjere Sligt.

afskaffer Christendommen] sml. 176.187.

1854

Miraklet.

187
U. D.

I det nye Testamente er det fremstillet saaledes, at Miraklet er uadskilleligt fra det at være Christen (Mc: 16,17) og dette er ogsaa Christendommens Mening, saa man ganske rolig, istedetfor den Sludder: nu behøves Mirakler ikke mere, kan stille den Sætning: naar der ikke mere er Mirakler er Christendommen slet ikke til.

Aber Miraklet har det et ganske eget Sammenhæng med. Miraklet faaes ikke for at skaffe sig Penge ved Hjælp deraf, eller Profit, eller for at undgaae Farer og Lidelser. Tværtimod i denne Henseende lader Gud bestandigt „Apostelen“ eller „Discipelen“ aldeles i Stikken, hjælper ham ud i al Qval, fordrer, at han frivilligt skal udsætte sig derfor — og saa har han Miraklets Gave. Ja, det er, blot menneskeligt forstaaet, en uhyre Qval mere paa det Vilkaar at have Miraklets Gave: at sulte — og saa have Miraklets Gave. Fremdeles er Miraklets Gave beregnet paa at hidse Menneskenes Modstand mod ham.

See, derfor behøves nu ikke mere Mirakler. Nei, vi ville hellere være Christendoms Lærere paa det Vilkaar, at det er godt betrygget fedt Levebrød med jævnt Avancement for en dannet Mand med Familie.

Mit Forslag har bestandigt været, at vi dog skulde være rede-lige nok til at gjøre en Ende paa denne hykkelske Maade, paa hvilken vi — ydmygt — unddrage os Christendommen. Længere gaaer jeg ikke, idetmindste er jeg hidtil ikke gaaet længere. Men Hykleriet er maaskee saa dybt og ondartet, at man ikke faae Men-skene til at gaae ind paa denne Redelighed, hvad jeg ønskede baade for min og for de Andres Skyld.

At man i Christenhed **underfundigt** har afskaffet Christendom

188
U. D.

at man ikke har gjort det aabenlyst, ikke gjort Oprør mod Chri-stendommen for at kaste den af sig, men underfundigt saa det

¹⁸⁷ Christendommen slet ikke til] sml. 186.188. Levebrød] sml. 185.193. ¹⁸⁸afskaffet Christendom] sml. 187.194.

1854

seer ud som havde man Christendommen ja som var Alt Iver og Nidkjerhed for Christendommen, at man har gjort det underfundigt og saa lumsk underfundigt som muligt ved nemlig under Navn af Ydmyghed at lære Det, som Christendommen ikke vil have, og under Navn af Formastelse og at friste Gud at forbyde Det, som Christendommen just vil have — det at det er skeet underfundigt er ogsaa af den Grund saa farligt, fordi derved den hele Stimmel af hvad man kunde kalde, menneskelig talt, skikkelige Folk bona fide ere med i Conspirationen, uden at ane at de ere med i en Criminal-Forbrydelse. I en Opstand, som er i Charakter, der kan Ingen saa let være med bona fide, men i det Underfundige skeer det kun altfor let.

Forresten maa man lade Gavtyvene, som ere Mesterne for denne Underfundighed (i en vis Forstand er jeg forresten villig til at indrømme, at Mesteren *κατεξοχην* egl. er selve Menneske-Naturen) at de snildt have vidst at benytte den menneskelige Svaghed og faae Christendommen vendt saaledes, at just de skikkelige godmodige Folk maatte antage, at dette netop var Christendom.

Christendommen i det nye Testamente er just i Retning af det Dumdristige det dumdristigt Vovede: vov at troe, indlad Dig med Gud, Du formaaer Alt naar Du blot troer o: s: v: . Intet er vanskeligere at faae ind i et almindeligt Menneske og Intet er vanskeligere at faae ud af et Menneske end denne kjedelige Beskedenhed, som mener, at det er Gudsdyrkelse at man da er beskeden og beskeden.

Sagen er det Majestætiske har det almindelige Menneske ingen Forestilling om, at Loven for det Majestætiske er en ganske anden ja lige den modsatte af den for det jævne Borgerlige. Lad en Borgermand faae det Indfald — dog slige Indfald ere vel egl. ikke for Borgermænd — det Indfald at sige til En „ønsk af mig hvad Du vil“: hvad saa? saa bliver Borgermanden vred, dersom den Anden da ønsker altfor meget. En Konge derimod han bliver kun vred, men ogsaa næsten som rasende hvis En til hvem han

indlad Dig med Gud] sml. 155. 213.

sagde „ønsk hvad Du vil“ ønskede en Ubetydelighed. Majestæten vil sige: enten vil den Mand fornærme mig og gjøre Nar af min kongelige Formaaen, eller ogsaa er han en Død og Træbidder, et Fæ, et Asen, som jeg ikke gider see for mine Øine.

Og nu den guddommelige Majestæt! Han tilbyder Alt — og Intet fornærmer ham, Intet oprører ham uden denne menneskelige Jammerlighed, der ikke tør bede, ikke tør begjere, ikke tør troe, denne menneskelige Jammerlighed, der jo paa en Maade ogsaa gjør ham til Nar, at han har villet være kjerlig nok til at indlade sig med Menneskene.

Men vi præker og præker, og tyller det i Børnene: Beskedenhed og Beskedenhed, ikke forlange for meget, og ydmygt at nøies med Middelmaadighed det er den sande Gud velbehagelige Gudsdyrkelse.

Et betænkeligt Notabene.

189

U. D.

Hine 3000 der paa Pintsedag <en masse> lagdes til Menigheden er der ikke her, altsaa lige i det Allerførste, en Mislighed? Burde Apostlene ikke være blevet betænkelige ved, om det kunde hænge rigtigt sammen med saadan i tusindviis at blive Christne auf einmal? Er der her ikke vederfaret Apostlene noget Mennekeligt, at de, havende i kun altfor friskt Minde deres fortvivlede Tilstand ved Christi Død da Alt var som opgivet, at de nu overvældede af Glæde over den Virkning de frembragte, glemte, hvad Christendommen egl. er, glemte, at skal den sande Efterfølgelse være Christendom, saa gaaer det ikke an med saadanne uhyre Erobring som 3000 paa een Gang?

Det er saa uhyre vanskeligt, thi der er et underligt Møde mellem tvende Tanker, næsten lige som naar To møde hinanden i en Snævring, hvor de ikke kunne komme forbi hinanden. I Christus er Christendommen i Retning af Intensitet, det vil sige, den er den rene Intensitet; Apostlenes Opgave synes at være i Retning

1854

af Udbredelse, jo mere Udbredelse jo bedre. Men, men i samme Grad som jeg accentuerer Intensiteten standser jeg Udbredelsen og — dog var det vel sand Christendom Apostlene skulde udbrede.

I Christus er Christendommen den Enkelte, her den eneste Enkelte. I Apostelen er den strax: Menighed.^[†] Men herved er Christendommen sat over i en ganske anden Begrebs-Sphære. Det er ogsaa dette Begreb der er blevet Christendommens Ruin. Dette Begreb skyldes Forvirringen med Stater, Lande, Folk, Riger, som ere Christne.

Til 189, i Marginen:

190 U. D. ^[†] Og det er et Spørgsmaal, om det Princip at skulle hade sig selv, hvilket jo er Christendommens, ikke er saa usocialt at det ikke kan constituere Menighed. I ethvert Fald vil man fra dette Synspunkt faae det rette Blik paa hvad Statskirker og Folkekirker og christelige Lande er for Nonsens.

#

Gavtyvestreger.

191
U. D.

Anstrengelse er det man vil være fri for. Og er der saa En, som enten han nu piber eller synger, maa herud, fordi Gud tvinger ham: ham værger man sig mod ved at kalde det Hovmod. „Pfui, skulde jeg være saa hovmodig.“

Det er dog nok Galimathias, eller rettere det er da ogsaa Hyklerie, dette Sludder om at en Religionens Lærer maa være saadan en mild og hjertelig og kjerlig Mand. Nei, det Rigtigste bliver dog nok, at han gjør Forstudier i Straffe-Anstalten — hvis dette ellers blot er tilstrækkeligt.

#

den Enkelte] sml. 176. 227.
sml. 243.

[†] se 190.

¹⁹¹ Straffe-Anstalten]

Anden Gang er minus (trækker fra)
tredie Gang endnu mere o: s: v:

192
U. D.

Enhver Politie-Officiant, Betjent, enhver Vægters Rapport er under Eed — men stundom lader man den Vedkommende endnu engang aflægge Eed, altsaa med Eed bekræfte Det han under Eed har bekræftet. Ære være Menneskeheden og Retfærdigheden og Vægterlieutenanten og dem allesamtlig.

[I Marginen: Ved den Art Eeds Aflæggelse hæver man egl. Begrebet Eed.]

Dog det er egl. ikke det, der beskæftiger mig. Men i Christenhed er det gaaet omtrent lige saa med det at troe. En Christen er en Troende. Christenheden derimod er længst et Samfund af Mennesker, som troe (ja vel endog i nte Potents per Den og Den og Den og Den o: s: v:) at der have levet Mennesker, som troede. [I Marginen: Ved den Art Tro hæver man egl. Begrebet „Tro.“]

Men vi præker, saa Sveden hagler ned af Præsten — i den Grad angriber det ham at troe, at der have levet Folk, som troede.

Det at være Christen i det nye Testamente —
Uro — Martyriet — Luther.

193
U. D.

I det nye Testamente er det at være Christen udtrykt af Apostlene; det at være Christen er som Aand, Aandens høieste Uro, Evighedens Utaalmodighed, idel Frygt og Bæven, skærpet ved at være i denne onde Verden, som korsfæstede Kjerligheden, skærpet ved at skjælv for Regnskabet, naar Herren og Mesteren vil komme igjen og dømme, om de have været troe.

Naar saa er — er det at maatte blive Martyr, hvad Christus forudsiger den Christne, saa langt fra at være en Skærpelse, at det snarere er en Lindring; thi maatte man sige kun saadanne

¹⁹⁸ Martyriet] sml. 181.197. Luther] sml. 134.198.

udvortes Lidelser og tilsidst Martyr-Døden kan lindre, kan dulme den Sjele-Qval, som er Anstrengelsen af det at være Christen i det nye Testamentes Forstand. Altsaa er Martyriet ikke en Giusomhed, er tvertimod hvad saa ofte legemlige Lidelser er i Forhold til Sjelsqualer. Derimod havde det været grusomt, om Christus havde sagt til Disciplene: efter min Tid have I saa ikke videre at gjøre, see at gifte Jer, og hver især at faae en pæn lille Næringsvei, og skrab saa Penge sammen, vær et rart Menneske, som gaaer i Kirke en Gang om Ugen og til Alters 3 Gange om Aaret.

I det nye Testamente svarer altsaa det Ene til det Andet: Uroen i den Christne fordrer Martyriet som en Slags Lindring — og Martyriet er det Fordrede.

Men snart sagtnedes Uroen i „Christenheden“, denne døde aandløse Masse.

Saa holdt man i Middelalderen paa Askesen (Martyriet var der nu ikke mere, meente man, Anledning til eller Leilighed for). Og, hvad jeg oftere har bemærket, Feilen stak ikke heri, men i, at man i den Grad gik paa Accord med Christenhedens aandløse Masse af Millioner Christne, at Asketen blev honoreret som overordentlig Christen, istedetfor at tilstaae, at Christendommen var gaaet tilbage, at der var slaaet af.

Saa fandt man mere og mere, at Christendommen voldte En Bryderie, naar man skulde leve roligt og nyde Livet

— — og saa finder dette endelig sit Udtryk i Luther (som forresten jo vistnok kan have haft Ret i Modsætning til catholske Misbrug).

L. opfinder, at Christendommen er til for at berolige.

Jeg har oftere bemærket, at L. har altereret Christendommen. Som jeg nu seer, paastaaer Schopenhauer, at L. ved at alterere Virginiteten har altereret Christendommen. Denne Mening har jeg ogsaa forsaavidt haft, som jeg har meent, at L. skulde nøiagtigt passet paa at det blev gjort kjendeligt, at hans Ægteskab var

Næringsvei] sml. 187.202. Askesen] sml. 181.198. oftere... bemærket] sml. 7, og se Note dertil, overordentlig] sml. 157.238. paastaaer Schopenhauer] Die Welta. W. u. V. (om Udg. se til 75). 2. Bd., Kap. 48. — Sml. 183.214.

en Exception, et Correctiv. Men hvad jeg især har sigtet paa er, at L. har altereret Christendommen ved at alterere Martyriet.

Saa vender L. Christendommen ligefrem paa Hovedet. Christendommen er for at berolige, Christus kom til Verden for at berolige, som der saa tilføies, ængstede Samvittigheder.

Dette er det meest Modsatte af det nye Testamente. Christus kommer til Verden for at frelse en syndig Verden, en Verden, som ligger i det Onde. Men en syndig Verden lider sandeligen ikke af ængstet Samvittighed. Her gjælder det netop om at vække Uroen.

Men det er Ulykken med Luther, at en til særlig Tid og Sted given Tilstand i Christenhed forvandles til Normativet. L. har i høi Grad lidt af ængstet Samvittighed, har trængt til Lægedom: godt. Men skal derfor Christendommen in toto omgjøres til dette: at berolige ængstede Samvittigheder.

Jo mere jeg seer paa Luther, jo tydeligere synes det mig, at L. ogsaa ligger i denne Forvexling at forvexle det at være Patient med det at være Læge. Han er en for Christenheden yderst vigtig Patient men han er ikke Lægen; han har Patientens Liden-skab til at udtrykke og beskrive sin Lidelse, og hvad han føler Trang til som Lindring. Men han har ikke Lægens Overskuelse. Og til at reformere Christendommen hører der dog vel først og fremmest Overskuelse over hele Christendommen.

‡

‡

Den hykkelske Falsknen.

194
U. D.

Loven for Tilværelsen er: jo ubetydeligere, jo lettere (Plantens Liv lettere end Dyrets, Dyrets end Menneskets, Barnets end Mandens, den Eenfoldiges end den Visets o: s: v:).

Verdslig Klogskab tenderer derfor bestandigt til at gjøre Livet ubetydeligt (afskaffe Idealerne, høiere Stræben o: s: v:) thi der-ved bliver det let.

Nu har Christendommen gjort det at være Menneske saa betydeligt som muligt, nemlig: at være i Slægt med Gud og at stræbe at ville ligne Gud, en Efterfølgelse. Selvfølgelig har Christendommen (som den har gjort det at være Menneske saa betydeligt som det er muligt) ogsaa gjort det saa svært og kvalfuldt som muligt.

Det kan man saa ikke finde sig i. Men man vil ikke ærlig tilstaae det sande Sammenhæng. Og derfor afskaffer man Christendommen hykkelsk ved at sige, at man er altfor ydmyg til at begjere noget saa høit.

„Betydelig“ og „svært“, „ubetydelig“ og „let“ ere nemlig Correlater, tager Du det ene bort tager Du ogsaa det andet bort. Saa siger man hykkelsk: jeg begjærer ikke det „Betydelige“, der-til er jeg altfor ydmyg — dette betyder: jeg vil have det „Svære“ bort. Og det bliver ogsaa Tilfældet, saasnart jeg faaer det Betydelige bort.

195
U. D.

Vildgaasen.
Et Billede.

Enhver der kjender endog blot en lille bitte Smule til Livet i Fugleverdenen, veed, at der mellem Vildgaasen og de tamme Gjæs, dog, hvor forskellige de end ere, er en Art Forstaaelse. Naar Vildgæssenes Træk høres i Luften, og der da ere tamme Gjæs nede ved Jorden — da mærke disse sidste det strax, de til en vis Grad forstaae hvad dette betyder; derfor lette de ogsaa, slaae med Vingerne, vræle og flyve i forvirret uskjon Uorden et Stykke langs med Jorden — og saa er det forbi.

Der var engang en Vildgaas. Ved Efteraarets Tid henimod Afskeds-Trækket blev den opmærksom paa nogle tamme Gjæs. Til disse fattede den Kjerlighed, den syntes det var Synd at flyve fra dem, den haabede at vinde dem for Sit, saa de kunde beslutte dem til at følge med, naar Trækket gik.

Efterfølgelse] sml. 176.199. afskaffer... Christendommen] sml. 188.205.

Til den Ende indlod den sig paa enhver Maade med dem, søgte at lokke dem til at stige lidt høiere, og saa igjen lidt høiere i Flugten, for at de saa om muligen kunde følge med i Trækket, frelste fra dette usle, middelmaadige Liv at vralte hen af Jorden som respektable tamme Gjæs.

I Begyndelsen syntes de tamme Gjæs, at det var ganske moersomt, de holdt af den Vildgaas. Men snart blev de kjedede af den, saa gav de knubbede Ord fra sig, irettesatte den som en phantastisk Nar uden Erfaring og uden Viisdom. Ak, og Vildgaasen havde desto værre indladt sig for meget med de tamme Gjæs, de havde efterhaanden faaet Magt over den, saa deres Ord betydede den noget — og summa summarum blev, det endte med at Vildgaasen blev en tam Gaas.

Det kan i en vis Forstand siges at være smukt af Vildgaasen hvad den vilde, dog var det en Misforstaaelse; thi ξ — dette er Loven — \succ en tam Gaas bliver aldrig en Vildgaas, men vel kan en Vildgaas blive en tam Gaas.

Skulde det da paa nogen Maade være priseligt hvad Vildgaasen gjorde, da maa den fremfor Alt passe ubetinget paa Eet: at den da bevarer sig selv; saasnart den mærker, at de tamme Gjæs paa nogen Maade faae Magt over den — saa afsted, afsted med Trækket.

For Geniet gjælder det: Loven er, en tam Gaas bliver aldrig en Vildgaas, vel kan derimod en Vildgaas blive en tam Gaas — vogt Dig derfor!

Christeligt er det ikke saaledes. Vistnok er den sande Christen, hvem Aanden er over, forskjellig fra det almindelige Menneske som Vildgaasen fra de tamme Gjæs. Men Christendommen lærer jo netop, hvad et Menneske kan blive til i Livet.^[†] Her er altsaa Haab at en tam Gaas kan blive en Vildgaas. Derfor bliv hos dem, disse tamme Gjæs, bliv hos dem, kun beskjeftiget med Eet, at ville vinde dem for Forvandlingen — men for Gud i Himlens Skyld pas paa Eet: saasnart Du mærker, at de tamme Gjæs be-

middelmaadige] sml. 188.198. Geniet] sml. 155.196. Aanden] sml. 73.348. [†] se 196.

1854

gynde at faae Magt over Dig, saa afsted, afsted bort med Trækket, at det ikke ender med, at Du som en tam Gaas bliver, lyksaliggjort, i Jammerligheden.

Til 195, i Marginen:

196 ¹⁴¹Det at være Christen er jo ikke det Oprindelige i Betydning
U. D. af det Geniale, men er det man er blevet til, her er derfor ikke det Exclusives Hovmodighed men det Ydmyges Ligelighed.

#

197 **Perler — og deres Anvendelse.**

U. D. Dykkeren, som henter Perlen op fra Bunden, frister et fattigt Liv — Perlen funkler saa maaskee paa en foragtelig Qvindes Bryst til Løn for hendes Nedværdigelse: ja, saaledes er det i denne Verden baade med Perler og Sandheden og Ideer og Opdagelser — Dykkeren har blot Arbeidet, store Ting om han ikke faaer Utaak og Forfølgelse til Løn.

Det har altid været saa — indtil den ussleste af alle Slægter da Goethe forfalskede Tilværelsens Love og blev Genie paa Vilkaar af Talent.

Efter Goethe var det saa hos os at Mynster dannede sig — Falsknerie i Retning af <at> forfalske Maalestokken.

#

198 **Danmark.**

U. D. Tilbage til det Kloster, hvorfra Luther brød ud, bliver Christendommens Sag for det første at føre.

Styrelsen bruger væsentligen een Magt: Tiden; den giver Tid, giver Feilgrebene — efter en for et stakkels Menneske ubegribelig Maalestok — Tid til ganske at udfolde sig i alle deres Consequentser.

¹⁹⁶ Geniale] sml. 195.197. ¹⁹⁷ Forfølgelse] sml. 193.203. da Goethe forfalskede osv.] sml. 120. Genie] sml. 196.231. Mynster] sml. 158.198. ¹⁹⁸ Kloster] sml. 193.199. Luther] sml. 193.226.

For ret at faae det gjort aabenbart, hvilket Nonsens, hvilken Uredelighed, hvilken Fordærvelse Protestantismen er, naar den — istedetfor at være et i given Tid fornødent Correctiv — skal være Religion, være Christendom: for ret at faae dette gjort aabenbart, behøvedes et Land, som ikke engang var hjulpet ved — hvad dog Tilfældet er i Tydskland og andre Lande — at have Katholicismen ved sin Side.

Nei, Protestantismen skulde ganske gaae paa egen Haand, ganske overladt til sig selv, i et Land, som endog har Sprog for sig alene.

Saa behøvedes der — for ret at faae det Hele gjort aabenbart — en verdslig klog, nydelsessyg, kunstnerisk begavet Epicuræer, en Mester i at fremkogle Skin og opretholde Skin — en saadan behøvedes til Kirkestyrer. Naar ham saa indrømmes et langt Liv, saa vil omtrent det hele Dyb af Nonsens og Forvirring være blevet aabenbart.

Dette er skeet under Biskop Mynster — men naturligviis Landet, Folket seer det ikke, de ere yderst tilfredse med den Art Christendom og med Landets christelige Tilstand.

Christeligt er denne vistnok omtrent saa ussel som det er muligt — ja, at anvende Prædiketet christelig paa Tilstanden i Danmark, selv om det var for at tilføie at Tilstanden er yderst maa-delig, det er dog egl. for meget sagt. Prædiketet: christeligt er latterligt, naar det anvendes paa Danmark. Tag et Billede. Der-som en Mand kommer trækkende med den jammerligste Krikke af en Hest: saa er der intet Latterligt i, at han udsiger, at det er en Hest. Hvis han derimod kommer med en Ko, og siger det er en Hest: saa er det latterligt. Det hjælper slet ikke, om han er villig til at indrømme, at det er en daarlig Hest. Nei, nei, det er en Ko.

Religieust ligger Danmark saa lavt, at det ikke blot er under hvad hidtil er seet af Christendom, men under Jødedom, ja egl. først finder Analogier i de laveste Former af Hedenskab — i

1854

den Grad er Pointet i Christendommen: Forsagelse glemt, og i den Grad er jordisk Velvære og gemütlig Middelmaadighed for-gudet.

Religionen i Landet bestaaer egl. i: at gifte sig, saa dernæst, at være stræbsom i sin Næringsvei, at erhverve til sig og Sine dog at man heller ikke er — dette er karakteristisk for Danmark — uden Medlidenhed med Trængende især Trængende som have Familie; thi dette med Familie og Udkommet det er Livets Alvor. Og er En saa heldig at drive det til at samle Rigdom saa antages i Danmark, at han ret er elsket af Gud.

Forresten gaaer man saa engang imellem i Kirke, een eller to Gange om Aaret til Alters, betaler Præsten hvad ham tilkommer — og det er Christendom.

At blive Christen.

199
U. D.

Verdens Frelser Jesus Christus, lever i Armod og Ringhed, saa forfulgt og forhadet, endelig paa enhver Maade martret bliver han korsfæstet.

Hans Lære er væsentligen dette hans Liv. Hvad han derfor siger, er væsentligen dette: følg mig efter; had Dig selv; forlad alle Ting; korsfæst Kjødet; tag Korset op; had Fader og Moder o: s: v: . Fremdeles: I skulle hades af alle for mit Navns Skyld o: s: v: Endeligen: der er et Regnskab hisset, hvor jeg er Dommeren.

Ak, men naar man er født i Christenhed, især i Protestantismen, især i Danmark, naar man fra Barn af er paa enhver <Maade> hexet ind i den Indbildning, at man er Christen, naar man fra den spæde Alder af er tyttet fuld af alt dette Gavtyveagtige, der gjør Christendommen til Optimisme; naar man lever i en saakaldet christelig Stat o: et Samfund, der paa enhver Maade sørger for og vaager over, at man bestyrkes i den Indbildning, at man

Middelmaadighed] sml. 195.237. ¹⁹⁹følg mig efter] sml. 194.200.
forlad alle Ting] sml. 198.218. christelig Stat] sml. 185.218.

1854

er Christen, ved borgerlige Straffe endog tvinger En ind i at være Christen: ja, saa er det unegteligt uhyre vanskeligt at blive Christen.

Sympathie.

200
U. D.

Bestandigt kommer jeg tilbage paa det Punkt, at om jeg nu ogsaa ved Guds Hjælp seirede saaledes over mig selv, at jeg virkelig kunde følge Christum efter: men disse Tusinder af hvad der er min oprigtige Mening, af, menneskelig talt, skikkelige og rare Mennesker, som jeg i Grunden holder meget af, men som jeg naturligviis aldrig faaer med mig!

Og nu det at faae Ret imod Menneskene! Ja, jeg tilstaaer det, der er gjort i den Grad Uret mod mig, at jeg vel kunde ønske baade at faae det gjort kjendeligt, at Retten er paa min Side, og ogsaa at en Deel af disse Slyngler blive afbankede: ak, men her kommer det igjen med Christendommen! Den kjender kun en Art Straf: for evig at fortabes!

Jeg føler det vel, jeg er demoraliseret ved fra Barn af at være opdragen i Christendom, men saaledes stilier det sig for mig: jeg begriber ikke, hvor et Menneske har kunnet udholde at leve i den Tro at han blev salig og de Andre foer til Helvede, for evig fortabte. Det er som sagt fordi jeg er demoraliseret; ved dette forbandede Børne-Vrøvl er Respekten egl. tabt for den guddommelige Majestæt.

Kun naar et Menneske kæmper for sin Sjels evige Salighed, kun da kan han holde ud eller komme ud i, hvad de første Christne udholdt — men saa ligger eo ipso deri, at de Andre fortabes. Vilde En sige: jeg for mit Vedkommende vil udholde Alt, kun at det ikke maa betyde mig, at de Andre fare til Helvede: saa maa dertil svares: paa den Maade naaer Du ikke det at udholde Alt; Du skal see, at naar det kniber, og det da ikke staaer Dig fastere, at Du kæmper for Din Sjels evige Salighed (men staaer dette fast saa

²⁰⁰ [følge... efter] sml. 199. 202. evig at fortabes] sml. 217. X⁶ A 105,5 og Sammenvisninger.

1854

ligger eo ipso deri, at de Andre fare til Helvede) Du skal see, at saa kan Du ikke holde Alt ud, Du slaar af. Thi kun denne Spænding, at kæmpe for sin evige Salighed kan bringe et Menneske til virkelig at holde Alt ud.

#

#

201
U. D.

Et i en egen Forstand lykkeligt Samtræf
med det Christelige.

Christus siger: dømmer ikke, at I ikke skulle dømmes. Det er i Bjergprædikenen. Naar Fordringen til det at være Christen stilles saa høit, som den stilles af Christus — naar den Christne antages af yderste Evne at stræbe: saa ligger den Fare kun altfor nær, at dømme Andre. Det er saa menneskeligt, naar man selv skal anstrenge sig af yderste Evne indtil at hade sit eget Liv, saa ogsaa at ville dømme Andre strengt.

I vore Tider, især hos os, hænger det just sammen med Gavtyvestregerne, at man paa ingen Maade er tilbøilig eller har Lyst til at dømme; man anseer det for <nok> det klogeste at lade være at dømme, da man bedst selv veed hvorledes man sidder i det. Og derfor hersker der især hos os en sjelden Christelighed i denne Henseende, man afholder sig saa ganske fra at dømme hinanden. Ja, det troer jeg nok. Det christelige Liv er nemlig omtrent uddøet — saa lad os da for alle Ting ikke faae Liv og Røre i det ved at dømme Andre. Thi det lader sig ikke gjøre uden at der bliver lidt Spektakel — og man kan aldrig vide, hvor langt det kan føre. See derfor efterkommer man Christi Befaling: „dømmer ikke“ — hvilke Gavtyvestreger!

Nei, i vore Tider og især hos os, er det Christendommens Interesse at man seer at faae Menneskene til at dømme — for at faae dem ud af Skalkeskjulet, faae lidt Personlighed ind i denne objektive Gavtyvestreeg eller denne Gavtyvestreeg med det Objektive.

²⁰¹ Christus siger] Matth. 7,1. Personlighed] sml. 165.217.

At leve af at Christus blev korsfæstet.

202
U. D.

I Baggrunden Verdens Frelser; hans hele Liv var Qval; tilsidst raaber han endog fra Korset i yderste Qval „min Gud, min Gud hvi haver Du forladt mig.“

I Forgrunden en theologisk Professor. Det er nu 20 Aar siden han blev Professor og gift. Hans Kone er endnu blomstrende, næsten forførerisk. Hans Huus er nydelig indrettet, ikke med Luxus, dertil har han vel heller ikke Raad, men smagfuld, beregnet paa skøn Nydelse i Samfund med en udvalgt Omgangskreds. Saaledes har han levet hen, Aar efter Aar. Børnene begynde at voxe til. Den næstældste er en Pige, et yndigt Væsen paa 17 Aar og den lykkelige Moder oplever i hendes vaagnende Forelskelse sin Ungdom — — — og alt Dette er paa Conto af: min Gud, min Gud hvi haver Du forladt mig. Professoren er Professor i, hvad der kostede Christus et Liv i Qvaler og den qvalfuldeste Død indtil at fortvivle om Guds Bistand. Professoren er Professor i at denne Lidelsernes Mand lærte: følg mig efter.

Og selv om saa ikke var, selv om Christus aldrig havde talt et Ord om dette: følg mig efter — mig synes alligevel at denne Idyl er rædsom, denne Idyl med Baggrund: min Gud, min Gud hvi haver Du forladt mig.

Mig synes paa den Maade at gjøre Christus i Penge er værre end hvad Judas gjorde. Deels blev jo Judas kjendelig som Forræderen, han gik ikke og gjaldt for den sande, just den sande Tilhænger, hvilket gjør en stor Forskjel, og hvilket jo Professoren gjør, da han ikke efter mit Forslag vil gjøre Tilstaaelse. Deels har det altid noget formildende ved sig, hvad der skeer paa en Studs, sammenlignet med det Langvarige. Og Judas — dermed var hans jo afgjort — han gik (maaskee i Lidenskab) hen til Ypperstepræster forlangte lumpne 30 Sekler, fik dem, forraadte ham, hængte sig. Men en Idyll med visse Indtægter om Aaret, og en yndig Hu-

²⁰² | leve af] sml. 193. 224. raaber han] Matth. 27, 46. Professor] sml. 157. 203. følg mig efter] sml. 200. 217.

strue, endnu i sit 40de Aar fortryllende, og den blomstrende Datter paa 17 Aar som er forelsket — og alt dette paa Conto: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig.

#

203
U. D.

Det at lide.

Det at lide er jo ikke Mennesket naturligt, det smerter altsaa naturligviis.

Men naar der sees paa Sagen, paa Den, for hvis Skyld der lides — saa har det at lide maaskee endog noget Overtalende ved sig.

Sees derimod — forsaavidt man lider af Mennesker — paa dem, som volde En Lidelsen, saa faaer Lidelsen sit Forbittrende til Smerten.

Og dog er for mig bestandigt det meest Forbittrende Tanken om disse forbandede Docenter, der æde andre Mennesker, leve af, at Andre have lidt, avle Børn derpaa.

#

204
U. D.#
Optimisme — Pessimisme.

Naar Verden, som Christendommen lærer, er en syndig Verden, ligger i det Onde, saa er eo ipso Den, christeligt, om jeg saa tør sige, den gode Borger, der ikke forplanter denne syndige Slægt.

Dette er pessimistisk aldeles den samme Conseqvents som den optimistiske Forgudelse af denne Verden som en rar Verden, og som erklærer Den for den gode Borger, der avler jo flere Børn jo bedre.

Optimisme mulcterer Pebersvendestanden; Pessimisme mulcterer Ægteskabet.

²⁰³ lide] sml 197.208.
sml. 209.

Docenter] sml. 202.245.

²⁰⁴ forplanter]

Christendom.

205
U. D.

Der gives jo Retter, som have deres Navn alene af Tilberedelses-Maaden f. E. Suursteeg.

Sæt nu En hittede paa at tillave den med Sødt istedetfor, og vedblive at kalde den Suursteeg: havde jeg saa ikke Ret i at sige, det er ikke Suursteeg? Og hvis han saa vendte Sagen saaledes, at han — vidende at hans Sødsteeg just var beregnet paa at smage godt — henstillede det til Menneskene, om det ikke smagte godt, hans Suursteeg: var det saa ikke en Udflugt for at narre Opmærksomheden bort.

Saaledes med Christendommen. Gavtyvene have afskaffet Christendommen og i dets Sted lavet selv Noget, som just smager det naturlige Menneske godt, og som de kalde Christendom. Naar man saa siger: det er ikke Christendom, saa ville de gjerne vende Sagen saaledes, at de trække Numerus ind med i Sagen, forelægge dem det Spørgsmaal, om det de forkynde som Christendom ikke ganske tiltaler dem — og deraf skal saa bevises at det er Christendom.

Falsknerier.

206
U. D.

Det Falsknerie istedetfor Kaffe at tage Agern det opdages let, og er ikke farligt.

Derimod <er> det et Exempel paa det finere Falsknerie: at tage f. E. et vist Antal Pund mindre end det befalede Antal Pund Kjød til Suppe, saa at anbringe lidt Kryderie isteden.

See den Art Falsknen det var egl. Mynsters. Og det er egl. denne Art Falsknen der omtrent til enhver Tid feteres under Navn af Rettroenhed, medens den er farligere end alle Kjættier og Schismaer.

²⁰⁶ afskaffet Christendommen] sml. 194. 245.
176. 227. ²⁰⁶ Mynsters] sml. 198. 208.

Numerus] sml.

1854

#

Christendom.

207

U. D.

I den Grad er Christdommen nede, nedtraadt i Skidtet, at jeg er fuldkommen forvisset om, at der leve Tusinder og Tusinder, som bona fide er af den Mening, at naar de forresten selv ville betale derfor, saa kunde de faae Christendom aldeles som de selv ville. Ganske i samme Forstand som man hos en Professionist bestiller Noget — og hvis man vil betale, saa ogsaa kan faae det som man vil: saaledes mene de bona fide, at Christendom er Noget man kan bestille hos Præsten, og saa kan man faae det lige som man vil.

Og disse Mennesker ere ogsaa Christne.

#

#

Trøst hos Andre.

208

U. D.

Den Christne kan naturligviis ikke, sandt, trøstes af nogen Anden end En, der selv er lige saa anstrenget i Lidelse eller vel endog mere.

Sagen er ganske simpel. Dersom Lidelse stod i et tilfældigt Forhold til det høiere Liv, saa En, førende et høiere Liv, forskaaendes for Lidelser, en Anden forsøgtes i dem — saaledes fremstille Sophisterne det, f. E. den høisalige Løgner Biskop Mynster — ja, saa var der jo Mening i at den Christne lod sig trøste af en lykkelig Mand, der har det godt og er kisteglad ved Livet.

Men Forholdet er dette: at have det godt i denne Verden, at være uden Lidelse, saadan glad og fornøiet, naaes ganske simplyment ved — Ubetydelighed, ved at have undgaaet ethvert Forhold til Aand.

Men at trøstes af en Saadan er jo christeligt Nonsens; saa kunde den Christne ogsaa lade sig trøste af en Ko, der har det godt. At trøstes paa den Maade vilde være i Retning af at lade det høiere Liv gaae ud — men det var jo det Sørgeligste af Alt.

²⁰⁸ [Lidelse] sml. 203.222. Mynster] sml. 206.218.

Altsaa har den Christne kun Trøst paa disse tvende Maader: enten ved selv at trøste andre Lidende, eller hvis der muligen skulde leve en i samme eller endog større Lidelse Anstrenget, i hvem det Aandelige er saa meget stærkere at han kan trøste, naturligviis trøste ikke i Retning af at blive Ko, men i Retning af at blive Aand.

Denne syndige Verden.

209
U. D.

Dette er Christendommens Mening. Mennesket er en falden Aand. Og som f. E. i Rusland en Adelsmand, der har forseet sig, bliver til Straf stukket blandt Militairet som simpel Mand: saaledes er den faldne Aand til Straf stukket i den Slave-Mundering, som er Legemet, og sendt til denne Poenitentse-Anstalt, som er Verden, for sine Synders Skyld.

Men som hine Menige blandt hvilke Adelsmanden blev stukket, ikke mærke at det er en Straf, men ere godt fornøiet, saaledes ere disse talløse Batallioner af aandløse Dyre-Skabninger, blandt hvilke den Christne blev stukket, de ere meget glade og fornøiede, finde det er en yderst rar Verden, ansee Slave-Munderingen for en Dragt til at stadse i, finde det herligt, at æde, drikke, skide, forplante sig, og tænk Mutter fik endog Trillinger, hvad Staten belønner med en Douceur, hvilket er lige saa uanstændigt, som at udsætte Præmie for andre legemlige Funktioner.

Hvad jeg her skriver er christeligt saa sandt, saa sandt; og christeligt skal der tales paa den Maade, sandeligen det er paa den høie Tid, thi efter den rædsomste Maalestok er under Navn af Christendom al Respekt tabt for Christendommen, og Christendommen degraderet til det laveste Hedenskab.

Og dog kan jeg sige, at det jeg her skriver, pines ud af mig, det er ikke med min gode Villie, det er mig imod.^[†] Ak, jeg har sym-
pathetisk elsket Menneskene. Sandeligen det falder ellers ikke Dem ind, som ere Noget, at ville dele det med Andre: men saa-

²⁰⁹ Poenitentse-] sml. 243. X^a A 379 og Sammenvisninger. forplante] sml. 204. 219. [†] se 210.

1854

ledes var mit Liv. Og mit Livs Collision ligger just i, at jeg ikke egoistisk vilde holde sammen med Nogen, men sympathetisk elske det at være Menneske.

Saaledes gik jeg ud i Verden, og fik saa, om man saa vil, Løn som forskyldt.

O, det er saa veemodigt, men saaledes er det dog nok. Bag ved det Hele sidder der en Styrelse, som siger: dette Land er sædelig forraadnet, og de skal, saa sandt jeg lever, ikke gaae Straf forbi. Dertil skal han bruges (han det er mig). Men han skal heller ikke gaae Ram forbi, om end for ham altid bliver den Trøst, at det jo er min Kjerlighed, at jeg udvælger ham. Men Ram forbi skal han ikke gaae. De Medlevende skulde, til Løn for hans Sympathie, forbittre ham hans Liv. Saa bliver han god, haard nok til at banke løs.

Ak, der er vel altid hovmodige Aander, som melde sig hos Styrelsen og hellere end gerne ville have den Forretning at banke løs. Dem kan Styrelsen ikke bruge. Nei, just sympathetisk Tungsind afgiver Garantien for, at det ikke er Egoisme; og at de Medlevende selv opdrage ham ved at forbittre ham Livet, det er Retfærdighedens yderlige Omsorg for, at hvad der kommer saa nøiagtigt svarer til hvad Menneskene have fortjent.

Til 209, i Marginen:

210
U. D.

[[†]] Ak, jeg følte i tidligere Tid kun altfor dybt Smerten af, at mig var det gjort umuligt, at komme til at nyde Livet, dette skønne menneskelige Liv. Paa en Richard III virker dette saaledes, at han saa beslutter at forbittre Livet for Andre. Med mig ikke saaledes: jeg mente at bære skjult min Lidelse og saa at forskønne Livet for Andre — hvo har fremstillet Ægteskabet og hele denne Art menneskelige Tilværelse skønnere mere indyndende end jeg? Og saa er det Menneskene, der til Tak forbittre mig mit Liv og derved rigtignok igjen bringe mig mere og mere ind paa Christen-

Tungsind] sml. 181.210. ²¹⁰ Richard III] Shakespeare, Kong Richard den Tredie. 1. Akt, 1. Sc.; i P. F. Wulff's Overs. 6. Deel (se til X^o B 232, S. 373), S. 176. min Lidelse] sml. 209.219.

dommen. Og saa kommer der endelig et Øieblik, hvor det er som sagde Christendommen til mig: min lille Ven det var af Kjerlighed til Dig, at det var blevet gjort Dig umuligt at komme til at nyde Livet. Men det maatte skjules for dine Øine, indtil Du kan udholde og bære Christendommen, som har en ganske anden Anskuelse af dette Liv.

#

#

Ubetydelighed.

211
U. D.

Blot menneskelig talt er det jo altid det klogeste at gjøre sit Liv saa ubetydeligt (saa ideeløst, saa aandløst eller aandsfrit) som muligt; thi jo ubetydeligere, jo lettere bliver ogsaa Livet.

Maaskee kunde Nogen gaae videre og mene, at det ogsaa saaledes var det klogeste, da man derved vel omtrent opnaaede at undgaae, at Gud blev opmærksom paa En, slap fra hans Maalestok, thi er En med i det uhyre Tal, et Exemplar, hvor skal Gud faae Øie derpaa.

Dog her bedrager man sig, hvis man troer det. Thi just derfor kommer Christendommen fra den modsatte Side og gjør Mennesket ansvarligt — til Evighedens Regnskab — for, om han ikke har anlagt det Christeliges Maalestok for sit Liv.

#

Uendelig Stræben med endelig Stræben under.

212
U. D.

At understryge uendelig Stræben med endelig Stræben er ligesom det at svømme i Sele; det har tillige den Fordeel, at man ikke kommer for langt ud, thi deels ligge de timelige Goder altid i Flokken, saa man ikke kan stræbe efter dem ved at komme udenfor Flokken, men at blive i Flokken er jo betryggende, og deels er Selen der jo altid til at hale En i Land.

Men det forstaaer sig, evigt er det det Dummeste man kan gjøre — hvor ville alle disse Kloge blive underlige tilmode, naar deres Klogskab strander paa Evigheden.

1854

#

213
U. D.

Det Hele med Menneskenes Christendom

løber egl. ud paa en Gavtyvestreg. De anbringe det Religieuse som en Mulighed; og medens deres hele Digten og Stræben er Tragten efter det Jordiske og at ville nyde dette Liv — anbringe de det Religieuse som en Trøst for yderste Tilfældes Skyld o: altsaa som Garantie i Retning af ret at nyde dette Liv. Paa den Maade bliver Christendommen saa rædsomt det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente, som det vel er muligt. Til Exempel kan tjene den Maade, paa hvilken man ved Vielse vil tage det Religieuse ind med i Elskov. Det er den meest himmelraabende Brug af Christendommen contra naturam ejus.

Forresten lever man saa hen og vogter sig vel for at indlade sig for Alvor med Gud. Ved Hjælp af Adspredelser og Virksomhed (der forresten, christeligt, er omtrent Adspredelse) bevare de sig i en Bevidstheds-Tummel, saa det Guddommelige aldrig kan komme dem nærmere.

Men hvis En for Alvor indlader sig med Gud, ham lee de helst af som af En, der har været taabelig nok til at lade sig narre, omtrent som hvis en Tjenestepige har ladet sig narre til at troe, at en Prinds elsker hende, eller at dette skulde betyde Andet end at han vil have hende til Nar.

Men for Talerne gjælder det, i de stille Timer at kunne gaae det virkelig at indlade sig med Gud saa nær som muligt, skildre og skildre — alt beregnet paa væmmelig Vellyst og Udsvævelse i Retning af raffineret Nydelse.

Hvad den menige Mand angaaer, hjælper og frelser ham hans gode Natur, at Præsterne ikke ganske demoralisere ham. Som jeg ofte har bemærket, at heri saae man Naturens fremsynede Om-sorg, at den udruster ethvert Barn saa riigt, ak, fordi den forud veed, at det jo venter ethvert Barn dette som oftest Bestialske at <—> opdrages af Forældrene; og derfor, o, derfor, maa der været ødslet paa Barnet, derfor maa det have en stor <oprindeligt> Rig-

²¹³ indlade sig . . . med Gud] sml. 188.248. menige Mand] sml. 172.234.

dom til at staa imod med: saaledes er det ogsaa noget Lignende der hjælper den Menigmand i Forhold til Præsterne, blandt hvilke der forresten især i Protestantismen og især hos os, kun meget sjældent findes en Hykler, men desto flere Vrøvlhoveder, piankedede Sluddermadser, der maaskee kunne blive ganske gode Lærere i Regning.

#

#

Stilistisk

214
U. D.

Hvor barnagtigt det end er, at narres med Sligt — ak, hvor sandt hvad Socrates sagde: jeg synes, at da jeg nu er blevet 70 Aar gammel bør jeg ikke som en Dreng pynte paa Stilen — og skjøndt det dog nu ogsaa saare sjældent falder mig ind: kan den pludselig vaagne, veemodigt, min gamle Lyst til at frydes ved Sprogformen. Jeg mener nemlig som Prosaiker at være istand at naae Virkninger blot ved Sprogformen, som Digteren ikke kan opnaae skønnere eller sandere.

Lad mig som Exempel (og det er just dette Exempel der idag har paanødet sig mig og talt saa smukt for sig, at det virkelig har faaet mig til at tage Pennen i Haanden for en saadan Barnagtigheds Skyld); lad mig tage en i og for sig selv ret prægnant Tanke: Alt skuffer, Haabet eller — det Haabede. [*I Marginen: Sætningen selv: Haabet skuffer eller det Haabede er af Schopenhauer.*] Allerede her er nu Form, thi Tankestregen er Form. Men maaskee er Tanken for kort udtrykt. Derfor lader Tanken sig ogsaa udtrykke saaledes, at det bliver en lidt længere Sætning, og saa en Sprogslyngning: Alt skuffer: Haabet, det Haabede kommer ikke, eller det Haabede kommer — og skuffer. [†]

Saaledes har jeg stundom kunnet sidde Timer forelsket i Sprogets Lyden, det vil da sige, naar Tankens Prægnants gjenlyder i

¹¹⁴Socrates sagde] Platon, Apol. 17c. — Sml. 133. 237. Digteren] sml. 177. 430. Sætningen . . . af Schopenhauer] se Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til 75). 2. Bd., Kap. 46. — Sml. 193. 537. [†] se 215.

1854

den, saaledes har jeg kunnet sidde hele Timer, ak, som en Fløite-spiller underholder sig med sin Fløite. Det Meste af hvad jeg har skrevet, er sagt mange, mange Gange, ofte maaskee Snese Gange høit, er hørt førend det blev nedskrevet.^[*] Mine Periodebygninger kunne for mig kaldes en Verden af Erindringer, saa meget har jeg levet og nydt og oplevet i denne Tankernes Tilbliven og deres Søgen indtil de fandt Formen, eller om de end i en vis Forstand oftest havde den næsten i første Øieblik, saa inden enhver end den største Ubetydelighed (thi dette var egl. det senere Arbeide, den stilistiske Syslen — Enhver der virkelig har Tanker har ogsaa umiddelbart Form) var tilpasset, saa Tanken ganske kunne føle sig, som man siger, vel indrettet i Formen.

— og saa den danske Læseverden! O, det er dog saa sandt, hvad der er skeet, det er saa sandt, saa betegnende, at Samtiden væsentligen har beskæftiget sig med min Paaklædning, det af Mit hvad den bedst har forstaaet. Om denne min Samtid kunde man mig betræffende sige: den valgte den bedre Deel. Jeg klager ikke, i en vis Forstand skylder jeg denne Samtids Bestialitet saare meget, og desuden mener <jeg> at det vilde være gaaet mig paa en lignende Maade i enhver Tid.

Til 214, i Marginen:

- 215 U. D. [†] Den Sætning nemlig at Haabet skuffer er en ganske almindelig Bemærkning, det der skal accentueres er den anden Sætning. Dersom jeg derfor tænkte mig En, som lidenskabeligt havde oplevet dette, at det Haabede skuffer, hans Lidenskab vil just denne Sprogform tiltale eller mætte. Han vil idet han hører den første Deel (Haabet skuffer) blive utaalmodig og tænke: skal vi nu høre den Sludder igjen; men saa vil just den anden Sætnings Form ganske tilfredsstille ham.

Til 214, i Marginen:

- 216 U. D. [*] I en anden Forstand er det meste jeg har skrevet, skrevet currente calamo, som man siger; men det kom af, at jeg gaaende gjør Alt færdigt.

[*] se 216.

Et christeligt Notabene.

217
U. D.

Enhver, hvis Leven, hvis Existeren ikke er mærket af den Existents-Form, hvilken det nye Testamente bestemmer, udtrykker derved, at for ham — hvad saa end hans Mund sluddrer, declamerer, forsikkrer — for ham er Christendommen Mythologie, Poesie.

Det Existentielle er det Caracteristikon som skiller mellem Poesie, Mythologie — og Christendom. Derfor har Christus jo ogsaa forkyndt Christendom som Efterfølgelse, for at forhindre at forholde sig til det Christelige blot gennem Phantasie.

Kun i Forhold til Poesie, Mythologie kan Individet fornuftigviis have den Frihed, om han vil indrette sit Liv derefter eller ikke. Men heri ligger igjen at Det, i Forhold til hvilket Individet tager sig denne Frihed, at Det for ham kun er Mythologie, Poesie.

Men er Christendommen kun Mythologie, Poesie saa er jo unegteligt Individet fritaget for den Anstrengelse med en Dom og et Regnskab, men har ogsaa tillige fritaget sig selv for Christendommens Forjættelser om en evig Salighed.

Det Eneste Individet ikke vil kunne fritage sig selv for, er hvad Straf Evigheden maatte ville sætte derpaa; thi hvor meget end her Individet fritager sig, saa tager Christendommen alligevel sig den Frihed muligen at lade ham forstaae, at Christendommen ikke er Poesie eller Mythologie.

Hvorledes der skal tales om Det, hvor-
om der i vor Tid skal tales.

218
U. D.

Dersom Det der i Christenheden, dog nærmest i Protestantismen, og især hos os, er fortiet, skjult, holdt nede — dersom det var noget dybsindigt Noget, saare vanskeligt at fatte o: d:, ja, saa burde der naturligviis tales i Forhold dertil o: med lagttagelse af

²¹⁷ Existeren] sml. 201.218. Efterfølgelse] sml. 202.218. Straf] sml. 200.267.

den Indrømmelse at En uforsættligt, uden culpa kunde være uvidende eller misforstaaende, at her ikke strax er noget Criminelt.

Men det at forsage Verden, at korsfæste Kjødets, afdøe o: s: v: — det kan ubetinget ethvert Menneske strax forstaae, det dumme Asen der nogensinde har levet — ellers var Gud ogsaa en daarlig Makker, som ikke tog sig iagt for, at hans Befalinger vare saa høitravende (hvilket kun lidet er det Majestætiske) at ikke ubetinget Enhver kunne forstaae dem.

Og at det om at forsage Verden o: s: v: at det staaer i det nye Testamente, ja, at det er som overalt tilstede, i hvert et Ord af det nye Testamente: atter dette kan selv det dumme Asen meget godt see.

Men dette forandrer Sagen betydeligt. Naar det er dette, som ganske er afskaffet ikke blot i Livet men ogsaa i den stille Times Smule Declamationer: saa har vi det Criminelle, og det gjælder just om, at hvert Ord der siges dette Forhold betræffende bærer Præg af at der tales om Gavtyvestreger.

Ti Redelighed i Forhold til det at forsage Verden o: s: v: er kun eet af To: enten at gjøre derefter, eller redeligt at tilstaae, at man ikke gjør derefter, men at det er Fordringen.

Alt Andet er i dette Forhold Uredelighed. Og en saadan Uredelighed maa der passes nøie paa, den er listig og opfindsom. Derfor skal Talen derom ret være mærket af at det er noget Criminelt der tales om.

Hvis en Christendoms Officiant da gjør Anskriget — og bliver ihjelslagen: ja, han har gjort Sit. Hvis han bliver udleet: ja, han har gjort Sit. Men hvis f. E. Samtiden hittede paa i yderst forbindtlige Udtryk at ville bukke for Det han har at sige og honorere det som noget saare Dybsindigt og Dybsindigt: saa er der Feil fra hans Side. Thi her er slet ikke Tale om noget Dybsindigt; men Mennesket er i den Grad angest for dette om at afdøe, at han med Fornøielse bukker for Det som for det Dybsindige — mod saa at blive fri.

Her gaaer det altsaa bestandigt løs paa Gavtyvestreger, paa at det bliver kjendeligt, at det er Gavtyvestreger.

Det var saaledes Gavtyvestreger af Mynster, at narre Opmærksomheden hen paa det Kunstneriske, naturligviis for at faae den bort fra det Existentielle, det at afdøe o: s: v: Lige saa er den Geskæftighed og Travlhed som Martensen synes at ville udfolde en Gavtyvestrege, for at slippe fra at Opmærksomheden kommer til at rette sig paa det Existentielle, det at afdøe.

Ogsaa en Løgne-Brug af Christendommen.

219
U. D.

Vistnok er der saare Meget, og det allerforskjelligste, som beskjeftiger Menneskene. Men skulde man nævne Eet, og saaledes at man vilde sige: det Eneste, der beskjeftiger Menneskene — da maatte man nævne: Kjøns-Forholdet, Kjøns Lysten, Forplantelsen o: s: v: — thi Dyr ere Menneskene dog hovedsagelig.

Men see derfor er ogsaa paa dette Punkt, som paa intet andet Punkt, Alt Alt opdrevet, hvad menneskelig Hyklerie kan opfinde. Vil Du lære det menneskelige Hyklerie ret at kjende, saa agt her paa Menneskene. Thi just fordi vi her staae ved det Laveste, hvad de ville undsee sig ved simplement at vedgaae som hvad det er — just derfor er Hykleriet ret her i Bevægelse.^[†] Deraf denne høie Tale om den dybe Alvor at forplante Slægten, item om den store Velgjerning at skjenke et andet Menneske Livet o: s: v: o: s: v: alt beregnet paa tillige at raffinere Lystens Vellyst.

Den store Velgjerning at skjenke et andet Menneske Livet. Ja, bevares! En svækket Liderlig, en Olding, som neppe har den sandselige Kraft — Sandheden er de kunne ikke styre Lystens Brynde; men hykkelsk udtrykkes dette saaledes, at det er den store Velgjerning de agte at øve, at skjenke et andet Menneske Livet. Tak! Og hvilket Liv, en ussel jammerlig kvalfuld Tilværelse som gjerne bliver saadan Afkoms Lod. Er det ikke fortræffeligt!

Mynster] sml. 208. 277. det Existentielle] sml. 217. 234. Martensen] sml. 142. 439. ²¹⁹ Forplantelsen] sml. 209. 259. [†] se 220.

Sæt det ogsaa kom saavidt at det at myrde røve, stjele blev paa lignende Maade forvandlet til den største, uskateerligste Velgjerning! Og hvad er dog det at slaae et Menneske ihjel i Sammenligning med at bringe en saadan elendig Skabning ind i Livet! Thi er det end maaskee almindelig taget for tungsindigt, (hvad saavidt jeg husker ogsaa en af mine Pseudonymer etsteds siger, eller som findes etsteds i mine Journaler, eller i ethvert Tilfælde er en Bemærkning jeg har gjort langt langt tilbage i Tiden): at det er større Skyld at give et Menneske Liv end at slaae ihjel — er dette end for tungsindigt i Almindelighed, i Forhold til en saadan Tilværelse, som Afkommet af hvad der maa skaffe en sygelig Tilværelse, er det dog ikke for meget sagt. Men dog opretholdes dette Hykkelske: om den store Velgjerning; Barnet skal aldrig noksom kunne takke derfor, — istedetfor at Faderen nok aldrig vil kunne afbøde, ikke om han i Taarer laae paa Knæ for Barnet, hvad Skyld han androg.

Dog til den hykkelske Brug af Christendommen. Denne er, at man giver det Udseende af, at christne Forældre < — og i christne Stater ere jo alle Christne — > avle christne Børn — men saa bliver jo det at blive til identisk med at annamme en evig Salighed. Aha! Altsaa det er blevet Christendommens Betydning at raffinere Avle-Aktens Lyst.^[†] Man vilde maaskee ellers standse, see om man ikke kunne tvinge sin Lyst, betænke sig paa at give et andet Menneske Liv bare for at faae sin Brynde stillet — ih, men naar man avler evige, evigt salige Væsener, saa var det jo allerbedst og vel allerchristeligst ikke at bestille Andet hele Dagen igjennem, hvis det lod sig gjøre.

Til 219, i Marginen:

220 U. D. ^[†] I Kjøns-Forholdet er Mennesket ikke bestemt lavere end Dyret, men au niveau; og derom er saa ikke videre at sige, vi er jo engang Dyre-Skabninger. Men det der gjør at Mennesket paa dette Punkt saa ofte synker langt under Dyret er det væmmelige

tungsindigt] sml. 210. 223. en af mine . . . siger] S. V. VI, S. 118.
[†] se 221.

hykkelske Høitidelige, hvormed han raffinerer dette Forhold. Den, der ganske simplement lever med et Fruentimmer for Driftens Skyld, han har idetmindste forsaavidt et Fortrin, at han ikke raffinerer ved Hjælp af hyklet Høitidelighed.

Til 219, i Marginen:

[²²¹] Den, der har lært at gyse ved Tanken om, hvor vanskeligt det er at indgaae i Himmeriges Rige, og at kun Faae frelses: han taber nok Lysten til ved at avle Børn, at andrage et nyt Ansvar, om disse nu skulle blive blandt de faae Frelste. Skulde han bevæges til at avle Børn, saa maatte Christendommen — hvor underlig denne Tanke end er — gjøre det til Betingelse for hans evige Salighed at avle Børn. 221
U. D.

Nadveren.

Man kunde opkaste det Spørgsmaal, om man tør deeltage i Nadveren uden at forpligte sig til at døe for Læren; thi saaledes omtrent er denne Handling i det nye Testamente. 222
U. D.

Om mig selv.

Jeg følte mig ulykkelig, jeg forstod, at mit Liv saa omtrent maatte blive en Jammer. Derimod meente jeg, at de Andre, der ikke saaledes bare særligt Kors, kunde være lykkelige og glæde sig ved Livet — at Christendommen skulde have Noget derimod var aldrig faldet mig ind. 223
U. D.

Saa meente jeg at burde skjule mine Lidelser, og i Sympathie for de Andre kæmpe med for den Anskuelse af Livet: at det dog er en glædelig Tilværelse.

²²²døe for Læren] sml. 208.227. ²²³særligt Kors] sml. 219.226.

1854

Der kom saa ogsaa en Tid, hvor, trods al min Lidelse, mit Liv syntes mig dog alligevel, efter Omstændighederne, endog glædeligt.

Saa stillede Sagen sig saaledes for mig, om det ikke muligen kunne skee, at hiint Kors kunde tages fra mig, og min Tilværelse, efter mange Lidelser, ende med en glædelig Væren.

Det forandredes saa igjen. Og nu staaer Sagen saaledes, at jeg maaske snarere maa sige: det at jeg oprindelig var ulykkelig, særlig ulykkelig, just det betydde, at Christendommen vil have med mig at gjøre, ikke for at gjøre mig lykkelig i jordisk Forstand; de Andres Lykke betydde, at de aldeles ikke have med Christendommen at gjøre.

Ak, men naar jeg saa vil hvile i dette, saa kommer min Sympathie for de Andre igjen. Jeg kunde finde mig i at være ulykkelig de Andre lykkeligere; o, men at det at jeg er ulykkelig kunde komme til at betyde, at jeg maaskee i en høiere Forstand er den eneste Lykkelige, den Eneste, Christendommen har med at gjøre: det ømmer jeg mig sympathetisk i.

#

#

Løgn og atter Løgn.

224
U. D.

I den Grad har det verdslige Liv Overmagten i den saa kaldte protestantiske Christenhed, at hvis der saa lever en Lidende, der christeligt vil trøste sig ved den ægte christelige Trøst, med hver Dag Du lever, Gud være lovet, een Dag mindre i denne Jammer — saa faaer han, om muligt, ikke Lov dertil, Verdsligheden vil cujonere ham til at ogsaa han statuerer dette Dogma: fryd Dig ved Livet o: s: v.: Ja, „Præsten“ (denne lumpne Løgner, der æder, drikker og mæsker sig og avler Børn og avancerer i Gage alt paa Conto: Christi Lidelse og Død) han straffer en saadan Lidende, foreholder ham, at slige Tanker ere ugudelige, syndige. Thi Dog-

²²⁴ fryd Dig ved Livet] sml. X^o B 105, og se Note dertil. avancerer i Gage] sml. 202. 240.

met „fryd Dig ved Livet“ har Præsten vistnok ikke ved Eed forpligtet sig paa, men det er nu gjerne saa, at det, man holder, aflægges man sjelden Eed paa, og det man ikke holder, aflægges man gjerne Eed paa, det hører ogsaa med til Løgne-Systemet. Det gik jo ikke an at lade Præsten aflægge Eed paa: Fryd Dig ved Livet; men naar han har aflagt Eed paa lige det Modsatte, saa er man, hykkelsk, desto bedre sikkret at han ganske kan offre sig for at forkynde: Fryd Dig ved Livet — offre sig, dette maa naturligviis forstaaes cum grano salis, han bliver naturligviis ikke Offer, men Sjelen i Verdslighedens: Fryd Dig ved Livet.

Og dette er Christendommen.

‡

‡

Menneske-Tilværelses Collisionen.

225

U. D.

Mellem det at være Aands-Menneske og blot Dyre-Menneske er der en heel Qvalitets Forskjel.

Men sandseligt er der Intet at see til denne Forskjel.

Collisionen ligger nu i, at Dyre-Menneskene styrte ind paa Aands-Mennesket eller hidses paa ham. Hvis jeg skulde tale græsk herom, maatte jeg sige, at dette Skuespil morer Guderne lige som en Parforce-Jagt Menneskene. I Grunden er det ogsaa moersommere, fordi Det hvorom Alt dreier sig er sandseligt et Intet. Og som Parforce-Jagt betragtet er denne Kamp ogsaa mere storartet end en Parforcejagt ellers, thi hvad forslaaer det med nogle hundrede Hunde i Sammenligning med disse Legioner af Dyre-Mennesker.

Christeligt maa Sagen betragtes anderledes, christeligt er denne Collideren Aands-Menneskets Opdragelse, hans Examen, ogsaa hans Mission forsaavidt han jo har den Opgave tillige at vidne for at Mennesket er Aand, hvad i Aarhundredernes Løb alt i Forhold til den stigende polerte Bestialske bliver mere og mere fornødent men ogsaa mere og mere anstrengende.

226
U. D.

Qvinden — Manden.

Qvinden er den personificerede Egoisme.

Hendes glødende, hede Hengivenhed for Manden er hverken mere eller mindre end hendes Egoisme.

Dog dette aner Hs. Velbaarenhed, Manden ikke, han priser sig høist lykkelig føler sig smigret i høi Grad ved at være Gjenstand for en saadan glødende Hengivenhed, der dog maaskee derfor altid er i Underkastelsens Form fordi den har en ond Samvittighed betræffende, om den ikke egl. er Egoisme, hvilket dog, som sagt, Manden ikke seer, men føler sig potenseret ved dette sit andet Jegs Hengivenhed.

Qvinden selv veed heller ikke at det er Egoisme, hun er altid sig selv en Gaade, og naturunderfundigt er det skjult for hende denne hele Mystification med at Egoisme viser sig som Hengivenhed. Kunde Qvinden forstaae, hvilken uhyre Egoist hun er, saa vilde hun ikke være det, thi i en anden Forstand er hun for god til at være Egoist.

Dette Hele med Manden og Qvinden er en uhyre fint anlagt Intrigue, eller et Puds beregnet paa at tilintetgjøre Manden qua Aand.

Manden er ikke oprindelig Egoist, han bliver det først og ret til gavns, naar han er saa lykkelig at forenes med en Qvinde. Denne Forening, almindelig bekjendt under Navn af Ægteskabet, er egl. hvad man i Modsætning til en løsbygget Bindings-værks-Egoisme kunne kalde den grundmurede Egoisme, Egoismens rette Firma.

Indtraadte i dette Firma gaaer det saa fra det Øieblik løs paa Egoisme — ogsaa derfor er de jo To, et Firma, for at (som man jo i den praktiske Verden ogsaa anpriser at have en Compagnon, hvem man kan give Skylden for Alt) have En at skyde Skylden paa, og En at lyve i Compagnie med.

Og Manden er naturligviis, indtraadt i dette Firma, væsentligen tabt for alt Høiere.

²²⁶ Qvinden] sml. 164. 228.

See derfor er det, at Christendommen og alle dybere Anskuelser af Livet have et ondt Øie paa Forholdet til det andet Kjøen, fordi de antage, at det at indlade sig med det andet Kjøen er Mandens Degradation.

Og just derfor hedder det igjen i det menneskelige Tyvesprog: det er ethvert Menneskes Pligt at gifte sig; og Ægteskabet er det sande forædlende Liv.

Saaledes forstaaet kan det bedrøve mig, at en saa betydelig Mand som Luther er kommet til at staae saa forkeert. Han skulde have forstaaet at hans Ægteskab var en exceptionel Handling, et Correctiv, derfor skulde han helst, som jeg etsteds i en Journal har bemærket, have giftet sig f. E. med et Strygebrædt, jeg mener, han skulde blot have sørget for at sætte det Faktum ind: uagtet jeg er Munk har jeg giftet mig — Fruentimmeret er her slet ikke det vigtige, det er en Opvækkelse, der behøvedes, og det vilde have været aldeles lige saa opvækkende, om det havde været et Strygebrædt, hvad naturligviis maatte have været holdt skjult. See det havde været at være Salt! Men i dets Sted bliver Luther Chef for hele dette Mylder af avledygtige Mennesker eller Avlskarle, der i Tillid til Luther antage at det hører med til sand Christendom at gifte sig.

Hvad mig selv angaaer, jeg skal ikke rose mig som havde jeg fra første af forstaaet Alt som jeg senere har forstaaet det; havde jeg ikke engang for Alle været sat paa Grund paa det Særlige, saa havde jeg jo ogsaa været gift.

Mig har noget ganske Særligt holdt tilbage — og da seer jeg langt om længe, at mit Særlige er nok hvad Christendommen vilde kalde det Almindelige, det Normale, at Christendommen holder paa eenlig Stand og snarere gør Ægteskabet til det Særlige.

Atter her er der altsaa en Styrelse, der har været med. Men i Sandhed det gjordes ogsaa fornødent, hvor skulde et Menneske født og opdragen i denne dansk-protestantiske Lyksalighedslære

Luther] sml. 198. 297. etsteds i en Journal] 3: X⁴ A 324. ganske Særligt] sml. 223. 256.

1854

faae Øie for det Christelige, hvis ikke en Styrelse hjalp ham ved i særlige Collisioner bestandigt først at lade ham opleve, formelt, det Christelige uden at han endnu seer, at det er det Christelige, men derimod mener, at det er noget ganske usædvanligt — og saa lade ham see, at det jo er det Christelige, naturligviis det sande Christelige, der <forresten> rigtignok er blevet noget ganske Usædvanligt især i Protestantismen, især i Danmark.

Saa bagvendt som muligt.

227
U. D.

Alt, saaledes ogsaa Alt hvad der befatter sig med Christendommen, stræber i Retning af Udbredelse, Udbredelse, at blive Masse. Naar man er Masse mener man ganske vist at blive frelst, en masse vil man frelses.

O, min Ven, Alt hvad der er Masse er, christeligt, eo ipso fortabt, thi „Masse“ er, christeligt, Fortabelsens Categorie, Frelsen er at frelses ud af Masse, saa først da, hvis Alle vare blevne Enkelte, og der slet ingen Masse var, først da kunde der være Tale om at Alle blive frelste.

Men dette om Massen, og denne Overtro paa at være tryk og sikker naar man er en masse, hænger sammen med Dyre-Bestemmelsen ved det at være Menneske, svarer aldeles til Dyrets Forestilling om at være sikker naar det er <i> Flokken, at Faren ligger i at komme uden for Flokken; og just herpaa seer man igjen, at „Massen“ er, christeligt, Fortabelsens Categorie, thi den svarer til „Dyre-Mennesket“, men Christendommen mener at Frelsen er at blive Aand.

Dog det naturlige Menneske, Dyre-Mennesket gyser nu engang om muligt mere end for Døden ξ især da naar der kunde være Haab om — hvor ironisk! — at døe en masse ξ , for det at blive ene. Men Christendommen staaer urokkeligt fast paa Sit, fastere end Polarstjernen, at Frelsens første Betingelse er at blive Enkelt.

²²⁷ Masse] sml. 205. 234. Enkelte] sml. 189. 234.

Forsaavidt kunde man, christeligt, være berettiget til, categorisk at forkaste eller cassere saa omtrent Christenhedens samtlige 1800 Aar som Arbeiden i Retning af Sandsebedrag istedetfor i Retning af Christendom.

Massen vilde saa finde at dette var et forskrækkeligt Hovmod: det hjælper hverken mig eller Massen, thi Christendommen forandrer sig ikke. Guds Souverainitet hviler med evig urokkelig Fasthed paa dette Punkt: Alt hvad der er Masse er eo ipso Fortabelse. Og det holder han urokkeligt fast just fordi al menneskelig Magt ligger i: Masse. Masse kan tilintetgjøre enhver menneskelig Souverainitet — men ikke Guds Souverainitet. Massen kan, som det jo bestandigt er skeet, forfølge, mishandle, ihjelslaae de Redskaber, som Gud bruger til at udtrykke denne sin Souverainitet — men hans Souverainitet bliver evig lige uforandret, hvilende paa dette: alt hvad der er Masse er eo ipso Fortabelse. Og medens ingen menneskelig Magt har formaaet at spærre af mod Cholera, formaaer Evigheden, og med uendelig Lethed, at spærre af mod alt hvad der er Masse, blot Evigheden er sig selv er den eo ipso afspærrende mod alt hvad der hedder Masse.

Dette er Evighedens Natur-Lov, der lige saa lidet lader sig forandre som den Timelighedens Natur-Lov: vil Du gjøre Lykke i denne Verden, have Profit, gode Dage, timelig Løn, saa maa Du arbeide i Retning af Masse, thi her ligger ganske rigtigt Goderne, saaledes er det sandt, hvad jo ogsaa Dyrene troe paa, at det at være i Flokken det er det Gode. Og fordi Christendoms Forkyndere ville have jordisk Fordeel, derfor er det, at der, falskt, er blevet virket i Retning af Masse.

Men ville Nogen mene, at der jo tilsidst maa blive en saa uhyre Trillioner, Billioner, Millioner, Millioners Masse, at Evigheden tilsidst maa blive træt og kjed af at gjøre Modstand saa Massen dog trænger igjennem: min Ven, det er en Feiltagelse. Tallet er for Evigheden det uendelig Ligegyldige eller rettere Tallet er Det, som slet ikke er til for Evigheden. Det forholder sig omvendt med Evigheden: jo større Tallet er, jo lettere, om jeg saa tør sige, fal-

1854

der det den at cassere dem. Det falder Evigheden meget tungt at cassere en Enkelt; ved at være Enkelt, (ak, udenfor Massen som det vel hedder) er han Gjenstand for Evighedens Bekymring, den vilde saa uendelig gjerne frelse ham, og saa uendelig nødig støde ham tilbage. Saasnart det derimod er 100000 Trillioner Billioner: saa blæser Evigheden det bort, lettere end Veiret Blomsterstøv.

Paa dette Punkt staaer Christendommen fast. Det hjælper ikke, om Du maaskee vil lade som var det af Ydmyghed, at Du var med i Massen, at Du var for ydmyg til at ville være en Enkelt. O, min Ven, den guddommelige Souverainitet kjender kun altfor godt de menneskelige Gavtyvestreger, at det gjælder om — ogsaa under Navn af Ydmyghed — at blive Masse, fordi nemlig i „Masse“ ligger Menneskets Magt. Men Kjerlighedens Gud er tillige en uendelig klog Souverain, han veed lige saa godt Beskeed om det frække Oprør, som om det gavtyveagtige Oprør, der ved Hjælp af Ydmyghed og Beskedenhed tillister sig Magt, og det veed han, førend endog maaskee det Menneske selv ret veed det, det Menneske, som vilde af Ydmyghed blive i Massen; Gud veed det, forstaaer hans Tanker langt fra, og forandrer ikke Evighedens Lov.

Naar Befolkningen en masse reiser sig mod Souverainen, saa hjælper ingen Livgarde, han er i Massens Magt. Gud er bedre sikkret, ham kan man ikke saaledes faae fat paa: saa snart det er Masse bliver Gud usynlig, denne — almægtige — Masse kan, si placet, rende Næsen mod Stue-Døren, videre kommer den ikke, thi Gud er kun til for den Enkelte — dette er hans Souverainitet. Det er ikke med ham som med den menneskelige Majestæt, til hvem Adjutanten træder ind og siger: Deres Majestæt bliver nødt til at vise Dem paa Balconen, der er vistnok nu en 20,000 Mennesker paa Gaden. Nei, naar det er 20,000 en masse, saa viser Gud sig slet ikke — naar det er den Enkelte — ja, saa er den guddommelige Majestæt, ogsaa heri guddommelig, saaledes hævet over alle Former, at der end ikke behøves, at en Engel melder denne Enkelte, nei, Majestæten bliver — uendelige Kjerlighed! — strax synlig; thi for den Enkelte er han til.

I Løgnens Tjenere, I som gaae i lange Klæder, ξ glade ved, at have arrangeret eller at den dog er arrangeret den profitable Løgn om et christent Folk, en christelig Stat, et christent Land, \geq hidser kun Mængden mod mig, fordi jeg siger dette, fordi jeg siger, at det fattigste, usleste, elendigste, jammerligste, dummeste, syndigste Menneske, der nogensinde har levet — naar han vil være Enkelt, naar han vil lade sig hjælpe af hvad den menneskelige Grusomhed ξ (i den christelige Stat, det christne Land, det christne Folk) \geq jo er ifærd med at hjælpe ham til at forstaae, at han ikke hører med i Flokken, at han er en Enkelt, naar han vil være en Enkelt, at da den guddommelige Majestæt strax bliver synlig i sin uendelige Kjerlighed. Hidser kun Mængden paa mig fordi jeg siger dette, I Løgnere, thi Profiten, som I vil have, den kan kun faaes ved Hjælp af Mængden, ved Hjælp af at forkynde, at hvor der er Mængde der er Gud tilstede, de Mange det behager Gud.

„Præsten“

228
U. D.

Det er i Grunden ikke uden dybere Betydning, at „Præsten“ gaaer i Fruentimmerklæder.^[†]

Thi „Præstens“ karakteristiske Skyld er ordentligviis i Retning af det, som ogsaa er Charakteristisk for Qvinden: List, Underfundighed, Løgn. Ja, som man maa sige, at en Qvindes Element er saadan — sagt om Qvinden har det dog en uskyldigere Betydning — Løgn, overalt hvor der sees et Fruentimmer, er der bestemt ogsaa lidt Løgn med: saaledes ogsaa med de officielle Præster.

Fremdeles er det karakteristisk for Præsten: det Daanende, Besvimende, det Coquette, som vil ikke, og dog saa uendelig gjerne vil. Især gjælder dette i Forhold til de fornemme Prælater. For ikke længe siden læste jeg om En der var blevet Erkebiskop etsteds i Tydskland. I hans Tiltrædelses Tale heed det naturligviis: at han havde bedet til Gud, at denne Kalk (det at blive Erkebiskop)

christelig Stat] sml. 218.240. ²²⁸ [†] se 229. Qvinden] sml. 226.230.

1854

maatte tages fra ham, ak, men forgjeves. See, det er ganske som med en Qvinde, der kan være forhippet nok paa at komme i Brudeseng og dog besvimer og ikke vil, hvad dog vilde blive misforstaaet, hvis saa Brudgommen tog det for Alvor. Kun maa man hvad Qvinden angaaer erindre, at hun er uskyldig, det ligger i hendes Væsens Natur-Bestemmelse, og derfor er det Slyngelagtigt[†] at være ironisk mod hende. Med Prælaten anderledes. Men Grunden hvorfor Analogien til det Qvindelige findes hos Prælaten er den, at der her er en Analogie til den Synthese som er i Kjøns-Forholdet: Synd — og dog Lyst. Prælaten føler nemlig meget godt, at fra een Side seet er dette med saadan høi verdslig Geistlighed, christeligt, Synd — men Lyst har han. Dette udtrykkes saa ved, at han officielt besvimer. Ved at besvime tilfredsstiller han paa en Maade den christelige Indignation ved dette høie Verdslige, ligesom Sædeligheds-Følelsen i Qvinden, Blufærdigheden tilfredsstilles ved hendes Modstand. Men som sagt, med Qvinden er dog Sagen altid noget Andet, end med dette Prælaternes Coquetterie.

Til 228, i Marginen:

229 U. D. [†] Naar jeg taler saaledes om „Præsten“ er det naturligviis bestandigt med den Reservation, at der jo kan være mangan og altid lige saa mange retsindige Mennesker i den Stand som i enhver anden. Tingen er de komme bona fide ind i det, og leve saa hen bona fide; men det mislige er, at Sligt burde man ikke komme saadan i den Forstand bona fide ind i.

Hvis ikke det med de lange Klæder strax vakte Forestillingen om Pharisæeren, den officielle Præst og alt det Tvetydige (og just det Tvetydige er det der gør ham analog med Qvindens Væren) som dertil knytter sig, kunde man være tilbøilig til i de lange Klæder at see noget Symbolsk i Retning af at han tilhørte intet Kjøn, altsaa i Retning af det Androgyne.

[†]) se 230.

Til 228, i Marginen:

†Anm. Dette Slyngelagtige er i mine Tanker saa oprørende og afskyeligt, at der burde sættes Straf derpaa, om det kunde hjælpe. 230
U. D.
 Qvinden er nu engang, fra Naturens Haand, mere bundet i Kjøns-Forholdet end Manden (derfor hedder hun ogsaa κατεξοχην: Kjønnet, Qvinden er Kjønnet). Men fordi nu Manden i denne Henseende er friere, saa er det saa afskyeligt (uendelig meget værre end det væmmelige at slaae hende eller bruge fysisk Magt) at bruge Ironie i Retning af hendes Bundethed i Kjøns-Forholdet. Dette er imidlertid den Slyngelagtighed, der i de høiere Classer svarer til hvad der vel nærmest kun forekommer i de lavere: at bruge fysisk Magt, at prygle hende; men som altid, noget langt Værre, hvad jo altid Synderne blive, jo høiere vi komme op i Samfundet. De finere Classer benytte sig gjerne af, at de ikke have de lavere Classers Raahed, o, deres finere Synder ere kun desto mere ondartede.

#

#

*Qvinden.*231
U. D.

Man fremstiller gjerne Forholdet saaledes, at intellectuelt i Retning af Idee Tanke o: s: v: er Qvinden sammenlignet med Manden saa omtrent en lille Gaas.

Men saa er i Retning af hvad man kunde kalde: instinktiv Kløgt Qvinden Manden saa overlegen, at han sammenlignet med hende er en stor Kloddrian.

I et ørkesløst Øieblik som jeg gik idag faldt det mig ind: hvis man for Curiositetens Skyld et Øieblik vilde tænke sig, at Manden kunde føde Børn — jeg er forvisset om, det vilde blive meget svære Fødsler, og hvorfor? Blandt Andet ogsaa fordi han ikke vilde skrike; han vil sige til sig selv: Du er Mand, det sømmer sig ikke at skrike, og see at tvinge Skriget tilbage. Qvinden der-

1854

imod skriger strax — og dette Skrig er som bekjendt understøttende i Retning af Fødselen.

I enhver Qvinde er der ved denne instinktive Kløgt noget Genialt, genialt skyder hun en uhyre Gjenvei sammenlignet med Manden, der besværes af tusinde Reflexioner, og foruden Andet ogsaa af en stundom dog kun dum-høitidelig Forestilling om egen Værdighed, om det at være Mand.

„Offentlig Personlighed“.

232
U. D.

Andre Steder i disse Journaler har jeg viist, ad den hidtil almindelige Opfattelse af „Dag-Pressen“ ingenlunde træffer Pointen. Man opfatter den nemlig saaledes: Oversætning: Dag-Pressen er et Gode; Undersætning: stundom afstedkommer den Skade ved at misbruges til Løgn, Ondskab o: s: v: . Men det jeg sigter paa er: Dag-Presse er, især i Smaa-Forhold, et Onde ene og alene ved Udbredelsens Magt, den er i de smaae Forhold et uproportioneret Meddelelses-Middel, og saaledes en Art Afsindighed, der tenderer til at gjøre Samfundet til en Daarekiste, ligesom f. E. at anlægge Jernbane baade paa Kryds og Tverts paa et Terrain af Størrelse 1 Miil vilde være en Art Galskab, vilde, saa langt fra at gavne, forvirre Alt. Nei Udbredtheden er i og for sig et Onde. Som Exempel har jeg anført, at hvis Dag-Pressen f. E. brugtes til om en navngiven ung Pige at sige, at hun havde faaet en ny lyseblaa Kjole (og det var altsammen sandt) saa er dette et Attentat paa den unge Pige, som maaskee blev hendes Død eller kostede hendes Forstand. Kun faae Mennesker kunne bære den uhyre Kjendthed, som naaes ved den Art Udbredelse, som Pressen raader over, og da allermindst naar Pressen bruges til paa den Maade at signalisere. Udbredtheden vilde dræbe den unge Pige. Og selv den meest hærdede Mand vil behøve næsten gigantiske Kræfter for i Smaa-Forhold at kunne udholde i Længden at Pressen bru-

Genialt] sml. 197.238. ²³²Dag-Pressen] sml. 144.234. har . . . anført] IX A 378.

ges paa den Maade mod ham. Altsaa Udbredtheden er i og for sig det Onde.

Jeg vil nu eftervise noget Tilsvarende i Forhold til „en offentlig Personlighed.“

En off. \leq Anm. Curieust saaledes abbrevieret kunde det ogsaa betyde en offret Personlighed — og just dette er eenstydigt, som jeg vil vise. \geq Personlighed maa ubetinget være ilde lidt. Atter her kan man ikke rigtigt raisonere saaledes: Oversætning: offentlig Personlighed; Undersætning: naar han er stolt, hovmodig, eller naar han vil noget Forkeert, eller naar Det han vil, ikke forstaaes af de Samtidige o: D: saa bliver han ilde lidt.

Nei, Pointen ligger et andet Sted: Kjendtheden, det at han er kjendt af Alle, gjør, at de paa en Maade blive kjede og lede af ham, gale i Hovedet paa ham o: s: v: . Det er en besynderlig Selvmodsigelse Menneskene her forskyldte. Thi den offentlige Personlighed vilde vistnok skattere sig høist lykkelig ved at faae Lov at gaee ubemærket. Men nei, Enhver føler sig forpligtet til at lægge Mærke til ham og til at gjøre sit Følgeskab, hvis der er Nogen med ham, opmærksom. Saaledes bliver der idelig og idelig lagt Mærke til ham, og Alt hvad han foretager sig, den største Ubedelighed bliver bedømt, dømt og sat i Forhold til hans Charakter. Bestandigt stiger hans Kjendthed — og just hans Kjendthed er det saa der gjør at de blive gale i Hovedet. De kunne ikke bære Indtrykket af ham i Kjendthed; de kunne egl. kun bære ham paa Phantasie-Afstand. „Men saa kunde de jo lade være selv at bevirke hans tiltagende Kjendthed“ Ak ja, men det kan de nu engang ikke.

Saaledes er enhver i større Forstand offentlig Personlighed, aldeles ligegyldigt hvilken hans Sag er og hvorledes han er (ogsaa fraseet det, at hvis det er Sandhed han tjener, han da naturligviis alligevel maatte blive Offeret i denne Verden) en offret Personlighed.

Jo mere jeg agter paa Tilværelsen, jo tydeligere bliver det mig, at det ikke blot i Natur-Verden men ogsaa i Aands-Verden i denne

1854

Tilværelse gaaer løs paa, om man saa vil, Æderie. Kun at Loven i Aands-Verdenen er den omvendte af i Natur-Verdenen. I Natur-Verdenens Æderie æder det høiere Dyr det lavere, det at æde er det Høiere, det at blive ædt det Lavere. I Aands-Verdenen er det det Høiere at blive ædt.

At blive ædt! Anderledes kan det jo heller ikke gaae det at være Aand i denne Natur-Verden.

Det saaledes at ædes, eller at offres er da en Proces, en kortvarig eller en langvarigere. Og denne Processes Betydning? Ja, engang var jeg tilbøieligere til at antage, at Betydningen var, at De, som aade ham, eller paa hvem han offredes, dog derved kom i Berøring med Aand, fik en Paavirkning i Retning af Aand. Dog dette er neppe saa; og paa en bestialsk Maade kan man da heller ikke komme til Aand. Nei, de Bestialske blive blot mere og mere bestialske. Derimod er Processens Betydning, at Den, i hvem der er Aand, mere og mere luttres, forvandles til Aand, Processen er en Affiltrering.

#

#

233

U. D.

Det svagere Kjøen

har Lamentationen, Skriget o: d:; og ved Hjælp deraf lider Qvinden maaskee langt mindre end den tause indesluttede Mand.

Forsaavidt kunde man fristes til at sige, at Qvinden er det stærkere Kjøen; thi dersom det er Styrke at væрге sig mod at komme til at lide, da værger Qvinden sig langt bedre end Manden.

Men Sagen er: det er just Styrke at kunne tage mod Lidelse, at kunne overtage Lidelse, at kunne bære Lidelse; og Svaghed, paa enhver Maade at væрге sig mod Lidelse. Qvindens Svaghed er just, at hun strax har Bønner, Taarer, Suk o: s: v: for at væрге sig mod Lidelse, hendes Svaghed er just at hun ved Lamentationen, Skriget letter sig Lidelsen. Mandens Styrke er, at han intet Mid-del har til at afværge, og intet Middel til at lindre Lidelsen, hans

²³³ Qvinden] sml. 231.256.

Styrke gjør derfor — ja det er paradox — hans Styrke gjør, at han kommer til at lide mere end det svagere Kjøen. Det er paradox, dog ikke mere paradox end det lige saa Sande: der hører Sundhed til at blive syg; der gives sygelige Mennesker, som mangle Sundhed til at kunne blive syge.

Min Dom om Menneskene.

234
U. D.

Det er, som der staaer i det lille Skrift om min Forfatter-Virksomhed: naar man kan faae Menneskene Enkelte er der saa meget elskeligt ved dem; men saa snart de blive Publikum, Mængde o: s: v: saa kommer alt det Afskyelige.

„Journalisten“ er egl. Fordærveren, han lever (værrer end nogen Bordelvært lever af Menneskenes Udsvævelser) af at sætte det onde Princip i Mennesket i Bevægelse: det Numeriske.^[†]

Hvad Præsterne angaaer, jeg taler om Danmark, da er min Mening, at de i en vis menneskelig Forstand er lige saa skikkelige som nogen anden Samfunds-Classe. Men det der gjør at de afstedkomme megen Skade, er, at Christendommen er noget saa uendelig Høit, at slet saa jævnt-skikkeligt gaaer det ikke an at paatage sig at repræsentere Christendommen. Enten maatte de mere træde i Charakter af det nye Testamentes Christendom (og saa blev vel de Fleste enige med dem selv om at opgive at være Præst) eller (som jeg foreslaaer det) ved Tilstaaelse skaffe det nye Testamentes Christendom Plads.

Den menige Mand kan jeg ikke lade være at holde af, og det uagtet en Presse-Nederdrægtighed her gjør Alt for at forvirre ham i Forhold til mig og forbitte mig, hvad jeg elskede saa usigeligt, hvad der var mig den meest velgjørende Hvile fra Aands-Anstrengelser, at leve sammen med den menige Mand.

²³⁴i det . . . Forfatter-Virksomhed] S. V. XIII, S. 499. Enkelte] sml. 227. 248. Journalisten] sml. 232. 235. Numeriske] sml. 227. 242. [†] se 235. i Charakter] sml. 218. 237. menige Mand] sml. 213. 398.

1854

Til 234, i Marginen:

235 [†] Det er sandt, hvad jeg engang har sagt, det staaer nok etsteds
 U. D. i Journalen: at hvis jeg var Fader og havde en Datter, som blev
 forført, hende vilde jeg ingenlunde opgive; men en Søn som blev
 Journalist, ham vilde jeg ansee for tabt.

#

#

Storartet Retortion.

236
 U. D.

Det Ord „see hvilket Menneske“ er egl. Menneskeslægts
 Dom over sig selv, Udtrykket for at den er prostitueret.

Og mærkelig nok, som der i Lidelses Historien findes i de for-
 skjellige Nuancer et eller flere betegnende og karakteristiske
 Udtryk for det Afskyelige, det Oprørende, det Grusomme, det
 Umenneskelige o: s: v: som her øvedes: dersom dette Ord „see
 hvilket Menneske“ ikke var der, vilde der savnes et Udtryk for,
 at Slægten foruden alt Andet ogsaa forskyldte det at prostituere
 sig.

Gud - Mennesket havde aldrig tabt Taalmodigheden og vendt
 Forholdet om og sagt „jeg er aldeles ikke i Slægt med Eder“; nei
 han vedblev at udtrykke at han var i Slægt med dem.

Men Slægten den kunde saa ikke styre sig og udtrykte: Du er
 ikke i Slægt med os, see hvilket Menneske. Gud - Mennesket vil
 vise, hvad det er at være Menneske vil elevere Mennesket til
 Slægtskab med Gud; Slægten mener at forstaae den Ting bedre
 og erklærer sig ikke at være i Slægt med ham.

Dette er Menneskeslægts Prostitution; i det Øieblik er Slæg-
 ten sjunket under det at være Menneske og er egl. Dyr. En Hu-
 morist vilde sige, at poetisk Retfærdighed fordrede, at Mennesket
 til Erindring om den Begivenhed blev decoreret med Hale, og
 maatte han fordre, at denne Hale stod saaledes lodret ud fra Le-
 gemet, at det var umuligt for nogen Skræders Kunst at skjule den,

²³⁵ etsteds i Journalen] o: X^a A 314.

Journalist] sml. 234.242.

²³⁶ Det Ord] Joh. 19,5.

ligeledes, at den ikke kunde hugges af, forsaavidt den havde den Natur-Mærkværdighed, at den strax voxede ud igjen.

Augustinus.

237
U. D.

A. har dog gjort uberegnelig Skade. Hele det christelige Lærebegreb gennem Aarhundrederne støtter sig egl. til ham — og han har forvirret Begrebet „Tro“.

A. har ganske simplement bragt den platonisk-aristoteliske Bestemmelse, hele den græske filosofiske hedenske Bestemmelse af Tro op igjen — og saaledes har han hjulpet Christendommen, omtrent som Saxo Grammaticus, efter Peer Degns Forklaring, berigede det latinske Sprog ved f. E. at bringe saadanne Ord frem som: en blakket Hest, equus blakkatus.

Græsk er Tro et Begreb, der hører hjemme i Intellectualitetens Sphære (især i Platos Stat er Alt ypperligt fremstillet; forresten fortjener ogsaa Aristoteles Rhetorik at paaagtes). Saa forholder Tro sig til det Sandsynlige, og vi faae en Climax: Tro — Viden.

Christeligt hører Tro hjemme i det Existentielle — Gud er ikke optraadt i Charakter af Docent, som har nogle Læresætninger, man først maae troe, siden begribe.

Nei „Tro“ hører hjemme har sit Tilhold i det Existentielle, og har i al Evighed Intet med Viden at skaffe som et Comparativ eller Superlativ.

Tro er Udtrykket for: Personligheds Forhold til Personlighed.

Personlighed er ikke en Sum af Læresætninger, ei heller et umiddelbart Tilgængeligt; Personlighed er et ind i sig selv Bøiet,

²³⁷ Sml. 297. Peer Degns Forklaring] se Holberg, Erasmus Montanus. 1. Akt, 4. Sc. (Om „equus blakkatus“ sml. III. dansk Litteraturhistorie ved Carl S. Petersen og Vilh. Andersen. 1. Bd., S. 75). i Platos Stat] VI 511 d f. VII 533 e f. X 601 e; i Heise's Overs. (se til X⁴ A 255) 2. Deel, S. 141 f. 187. 3. Deel, S. 131 f. — Sml. X⁴ A 635. Aristoteles Rhetorik] sml. VI A 1. 19. C 2, og se Noter dertil; sml. ogsaa X⁴ A 635. S. V. VII, S. 173. Existentielle] sml. 234. 301.

1854

et Clausum, et αἰδιον, et μυστηριον; Personlighed er: Det derinde; hvorfor ogsaa Ordet: persona (personare) er betegnende, det derinde, som man, selv igjen Personlighed, maa forholde sig troende til. Mellem Personlighed og Personlighed er intet andet Forhold muligt. Tag de to meest lidenskabelige Elskende, der nogensinde have levet, om de ogsaa ere, som det hedder, een Sjel i to Legemer: det kan dog aldrig komme til mere end at den ene troer, at den Anden elsker ham eller hende.

I dette reent personlige Forhold mellem Gud som Personlighed og den Troende som Personlighed i Existeren ligger Begrebet Tro.

[I Marginen: Derfor er dette ogsaa det apostoliske Udtryk: Troens Lydighed (f. E. Rom. 1,5.) saa Troen forholder sig i Retning af Villie, Personlighed, ikke i Retning af Intellectualitet.]

Men allerede paa Augustinus Tid havde Christendommen meget for meget Ro, fik Tid til at det Videnskabelige kunne komme op med samt dets indbildske og misforstaaede Vigtighed — og saa faaer vi hedensk Philosophie, og det skal være det christelige Fremskridt.

*

*

Det forholder sig da heller ikke som der er talet saa meget om, saa med Augustinus, at han var en Tænker, „der ikke skyede nogen Consequents.“

Som Exempel har man anført at han i Consequents af at antage Daabens Nødvendighed til Salighed antog de smaae Børns evige Fortabelse.

Ja, bliv lidt, see nøiere efter. Augustinus siger: de komme til Helvede — men det mildeste Helvede. Du gode Gud, og det skal være en Tænker, en i eminent Forstand consequent Tænker, som bruger saadanne Sludder-Categorier: det mildeste Helvede. Det er jo Vaas, og dette snarere Beviis for, at A. slet ikke var

talet . . . om] Böhringer i det til X⁴ A 109 anf. Skr. 1. Bd., 3. Abth., S. 533 f. har man anført] se Böhringer, anf. St. evige Fortabelse] sml. 260. Augustinus siger] se Böhringer, anf. St.

Tænker idetmindste ikke i græsk Forstand, ikke i socratisk Forstand.

Just denne Sludder-Category er det formodentlig Middelmaadigheden er blevet forgabet i, den er ogsaa ret som beregnet paa Middelmaadighed, paa at beundres af Middelmaadighed.

Det Overordentlige.

238
U. D.

At f. E. et Genie ikke bliver forstaaet af de Samtidige og saa mishandlet: det er tilgiveligt.

Men dette Tilgivelige er ogsaa ved et svælgende Dyb skilt fra det Bestialske nu tildags, at man, fordi man jo af Historien veed, at det Overordentlige pleier at maatte lide, at man i Kraft deraf (bravo!) ikke blot ikke gjør sig Samvittighed af, ih nei, anseer det for Pligt at mishandle det Overordentlige, man selv anseer for det Overordentlige, anseer det for Pligt — thi af Historien veed man jo at dette pleier at skee.

I en vis Forstand kan der være noget sandt i hvad de Bestialske mene. Thi da de formodentligen dertil ere engagerede af Tilværelsen, til at afgive Bæsterne, som forhindre at det Overordentlige taber Saltet, saa er det jo paa en Maade deres Pligt at efterkomme hvad Engagementet forpligter dem til. Tillige ansee <de> det vel ogsaa for en Lykke for dem at være blevne samtidige med noget Overordentligt, at de kunne være <med> i den Comedie selv om det blot er i Egenskab af Bæster, og at de kunne føle deres Tilværelse ved at have det i deres Magt at forbitte den Fortrinligere hans Liv — og det vil jo deres Død gjøre dem umuligt, ergo bør man benytte Livet.

Lee af dette kan jeg i en vis Forstand meget godt, ja jeg leer maaskee stundom stærkere end nogensinde. Derimod har jeg nu kun yderst sjældent Lyst til at lee med Nogen derover; thi da jeg desto værre har forvisset mig om, at det Alt er eens Bier, hvorfor

socratisk]sml.214.307. Middelmaadigheden]sml.198.238. ²³⁸Overordentlige]sml.193.275. Genie]sml.231.240. mishandlet]sml.232.267.

1854

skulde jeg saa ved at lee med Nogen, foranledige ham til at mene, at jeg ansaae ham for bedre end de Andre.

Nei, det er eens Bier. Naar det gjælder om noget Udmærket: saa ere alle enige. Selv de Nærmeste glæde sig dog saa sagtelig over, om det Udmærkede kunde svækkes — o, Middelmaadighed er i en vis Forstand en umaadelig Lidenskab. Naturligviis er det Udmærkede først svækket, ih, bevares, saa er Medlidenheden over al Maade til Tjeneste — naturligt, thi i slige Forhold er Medlidenhed det Samme som Misundelse, hvorfor ogsaa en af Oldtidens Forfattere saa rigtigt har bemærket, at der er Ingen tilbøiligere til Medlidenhed end den Misundelige; og hvorfor man ogsaa kan vide, at Misundelsen maa være stor i Danmark, fordi Medlidenheden er det, ligesom omvendt. Det danske Folk har som Middelmaadighedens Repræsentant kun een Lidenskab: Misundelse-Medlidenhed, man feiler naar man troer, at det er To. Sand Deeltagelse for det Udmærkede vil nemlig være kjendelig paa at forhindre, om muligt, at det svækkes. Men Middelmaadigheden fordobler sig, en Ene pige der kan baade-og, Misundelsen seer at svække det, o, og saa kommer Medlidenheden ømt husvalende og trøstende. Skulde den opdage, at Medlidenheden dog endnu ikke er ganske paa rette Sted — i samme Øieblik er den igjen sig selv: Misundelse.

239
U. D.

Løgn, Hyklerie o: D.

Med det at have Fnæt eller at have Luus o: D: kunde man vel betegnende sammenligne Løgn og Hyklerie — og vilde jeg saa sige: dersom der i Samfundet var lige saa Mange, der baade var selv frie og med Lidenskab afskyede Løgn og Hyklerie, som der dog ere mange Reenlige, der selv ikke have Fnæt o: D: og med uhyre Lidenskab afskye al Ureenlighed: i Sandhed saa var Verden en ganske anden end den er.

Middelmaadighed] sml. 237.250. en af . . . har bemærket] sml. S. V. XII, S. 53, og se Note dertil.

H. P. Holst som Fuglekonge.

240
U. D.

Da jeg, naar jeg ret skal betegne Menneskenes dybe Alvor, elsker at opfatte dem under Kategorien: Fugle-Konge (Joh. Climacus bruger den derfor ogsaa: at være Mand, Fader og Fugle-Konge) saa maae Holsts Fortjenester i denne Retning naturligviis i mig finde en, om muligt, endnu varmere Beundrer end Kong Fredrik VII.

Hidtil har man levet hen i den Forestilling, at det at være Fugle-Konge var et aldeles Ubestemmeligt, hver var det paa sin Viis, Bager Welding paa sin Maneer, Naalemager Hiorth paa sin o: s: v:, der existerede ingen Tradition, der begyndtes hver Gang for fra og paa en ny Maneer.

Holst har den store Fortjeneste af Samfundet og Menneskeheden, at have opdaget, at det at være Fugle-Konge er en Stilling i Samfundet, han har opdaget Stillingen;^[†] for ham selv har vel denne Opdagelse <tillige> den Betydning, at han nu først ret har forstaaet sig selv og sin Genialitet.

Naar man fra dette Synspunkt kaster et Blik ud i en maaskee endda ikke fjern Fremtid viser sig følgende Billede, betegnende den indtraadte Forandring, Resultatet af H. P. Holsts Opdagelse: en Fader siger til sin voxne Søn, hvilken Vej ønsker Du nu at betræde i Samfundet, kunde Du ikke have Lyst at bestemme Dig for at blive Fugle-Konge.

O, H: P: Holst! Som Peer Degn siger at han ikke vilde undvære det Latin ikke for 100rd ja ikke for 100rd til — thi ved Hjælp af dette Latin var det lykkedes Peer at skabe Stillingen, thi, som han selv siger, hans Forgænger i Embedet var jo vistnok Degn, men han fattede ikke Stillingen, som Peer først skabte, hvorfor han med særlig Eftertryk hedder Peer Degn: saaledes maa vel Holst (Peer Fugle-Konge) sige: Versekunsten vilde jeg ikke und-

²⁴⁰ H. P. Holst . . . Fuglekonge] se Berl. Tid. 1854, Nr. 153 (5. Juli). 155 (7. Juli). — Sml. IV B 48. Joh. Climacus bruger] S. V. VII, S. 205. 335; sml. ogsaa S. 347. 349. — Sml. X³ A 217. [†] se 241. Genialitet] sml. 238. 383. Peer Degn siger] Holberg, Erasmus Montanus. I. Akt, 3. Sc.

1854

være ikke for 100rd ikke for 100rd til, thi den har for mig været hvad Latin var for Peer Degn.

Det vilde have glædet mig særdeles om Frederik VII strax paa Stedet havde udnævnt Holst til Fugle-Konge paa Livstid, for at gjøre det kjendeligt hvilken uhyre Forandring her er foregaaet, at det ikke mere fremtidig vil beroe paa et Træf hvo der bliver Fugle-Konge, men at det nu er en Værdighed, som maaskee ogsaa passende forholdt sig til, at en Examen var Betingelsen.

Holst skulde være udnævnt til Fugle-Konge paa Livstid, og med kongelig Tilsagn om, at begraves med den Honneur der gjøres for en virkelig Konge. Det Sidste kunde synes en Grusomhed mod H: P: Holst, da jeg er vis paa, at han strax døde af Glæde eller af Utaalmodighed for at blive begravet med kongelig Honneur. Det er derfor egl. ikke for hans Skyld jeg kunde ønske det. Nei, det jeg sigter paa er noget Andet, jeg kunde ønske det for Geistlighedens Skyld. Den Art Straf kunde jeg nok ønske over den officielle Geistlighed, at de, da de nu engang ere Embedsmænd og Levebrødre (den sidste geistlige Orden, kjendelig derpaa, at medens alle tidligere Ordener marqverede: Armod, marqvere de: Levebrødet, efter hvilket de have deres Navn) maae finde dem i alt hvad en Konge kunde hitte paa. Dem til Straf kunde jeg ønske en af de romerske Keisere til Konge, som kunde hitte paa f. E. at lade en Hest og en Hoppe vie til hinanden, og saa tvinge hele Geistligheden — det gjælder Levebrødet — at fuldkomme Cerimonien ganske efter Ritualet; eller at lade en Hund begrave som Christen med alle Ceremonier og tvinge Geistligheden in corpore (under denne Rubrik opfattes ogsaa Geistligheden hersteds bedst) at være tilstede. Det var den Straf som Præsterne fortjente for det forbandede Maskepie de ere komne i med Staten, hvorved de have prostitueret Christendommen, hvorfor de igjen have fortjent selv at prostitueres.

officielle Geistlighed] sml. 227.331. Embedsmænd] sml. 252.X^s
B 14 og Sammenvisninger. Levebrødet] sml. 224.262.

Til 240, i Marginen:

[†] Anm. Den eneste Concurrent der kunde være Tale om i Forhold til Holsts Opdagelse er Fredrik VII. Han har nemlig endnu tidligere villet, som det synes, etablere den Praxis, at det at have været Fugle-Konge belønnes med Ridderkorset, hvori jo unegteligt ligger, at det at være Fugle-Konge maa være en kvalificeret Væren, ikke en aldeles ubestemmelig Væren. Man kunde saa maaskee i Betragtning af at Talen er om H. P. H., fristes til at antage, at det var et Plagiat. Men her vilde man dog, maaskee for første Gang, gjøre H. Uret ved at sigte ham for Plagiat. Derimod kunde man maaskee — med H. P. H. — have ventet, at Fredrik VII, i Anerkjendelse af H. P. H.s fast uvurdeerlige Fortjenester havde forandret den hidtil fulgte Praxis saaledes, at det at have været Fugle-Konge fremtidig belønnes med Commandeur-Korset.

241
U. D.**Publikum — Dag-Presse.**242
U. D.

Goldschmidt oplyste etsteds i Nord og Syd, at naar et saadant Blad som „Corsaren“ havde et tilstrækkeligt Publikum saa var det dermed forsvaret.

Charmant! Altsaa Publikum siger: vi har intet Ansvar, ingen Skyld; thi det er jo ikke os der skrive det. G. siger: jeg har intet Ansvar, thi naar der er tilstrækkeligt Publikum — saa o: s: v:

Forresten er Replikken ganske som jeg vilde have den. Det er Sophistiken: det Numeriske bestemmer Begreberne; der er Intet i og for sig, Alt er relativt, Numerus gjør Udslaget.

Men sæt nu man saa benyttede dette saaledes: dersom et tilstrækkeligt Publikum (Antal) anseer det at stjæle for tilladeligt, eller dersom det at stjæle har et tilstrækkeligt Publikum (Antal) saa er det eo ipso ogsaa forsvaret. Og det kunde man jo med

²⁴² Dag-Presse] sml. 235. 244. Goldschmidt . . . i Nord og Syd] sml. VIII A 553, S. 255, og se Note dertil. — Sml. 42. 303. Numeriske] sml. 234. 248.

1854

samme Ret; thi hvorfor skal det at stjæle være mere i og for sig Synd end det at bagvaske, at snigmyrde ved Hjælp af Pressen — og desuden der er jo Intet i og for sig, det Numeriske gjør Udslaget.

Men Sagen er, dette Forhold kan ikke let indtræde, fordi bestandigt en langt langt overveiende Mængde dog eier Noget, Lidet, og altsaa er interesseret i, at dette ikke etableres, eller det kan ikke faae, som G. siger, tilstrækkeligt Publikum.

Anderledes med Presse-Nederdrægtigheden. Hovedsageligen kan den kun anvendes mod Dem, der paa een eller anden Maade ere Noget, det Fremragende; thi kun paa dem kan der sigtes. Det langt, langt, langt overveiende Tal er de Tusinder som ere Ingenting, hine Lykkelige og i vor Tid de eneste Privilegerede, hine Tusinder, paa hvem Pressen ikke kan sigte, fordi de ere Ingenting, have ingen Interesse for Andre.

See derfor stiller det sig for disse Tusinder og Tusinder som var Pressen et uhyre Gode — den er jo beregnet paa at kunne tjene deres Misundelse, uden at de selv kunne komme til at lide derunder eller selv blive Gjenstanden. Og derfor vil Presse Nederdrægtigheden altid finde et tilstrækkeligt Publikum.

Det med Pressen er Menneskeslægtens dybeste Fald, thi det begunstiger Opstanden fra neden; der er opfundet et uhyre Vaaben beregnet paa og sigtende til at dræbe Alt hvad der er Noget, saa kun de der ere Ingenting ere sikre. Disse ere langt langt langt de talrigste — og saaledes er „Massen“ (det onde Princip) indsat til den egl. Souverain.

243
U. D.

Den bedste Verden.

At det er en skide Verden, det veed i Grunden Enhver, der har lidt Erfaring. Men som det i Straffe-Anstalter hører til bon ton at holde Ørene stive, hvilket tillige ansees for det Klogeste, og lade som havde man det meget godt, og som det derfor er Skik og Brug i Straffe-Anstalter at drille og plage Den, der lader sig mærke med

²⁴³ Straffe-Anstalter] sml. 191. 254.

han lider: saaledes med hele Verden eller med Menneske-Slægten i Verden. Overhovedet gjør Enhver, der vil forstaae Menneske-Livet i det Hele bedst i at studere Forbryder-Verden — der er Analogien, den eneste ret tilforladelige.

#

Calumnien.

244

U. D.

Som det i Forhold til Tvetydigheder i Retning af Kjønns-Forholdet er det Raffinerende at det jo betræffer et Noget, hvor Alle ere vidende, men som skal være en Hemmelighed, at altsaa paa en Maade det meest Berørte er: en Hemmelighed — saaledes med Calumnien. See derfor var det saa farligt meente Kiøbenhavn, da Calumnien havde den størst mulige Udbredelse ved Hjælp af et Blad — medens det dog skulde være en Hemmelighed, saa Ingen maatte f. E. paa Prent tale derimod.

#

Christenheden.

245

U. D.

Tusind Fruentimmer forklædte som Mandfolk er det tusind Mandfolk?

Saaledes er hele Christenheden en Forklædning — men Christendommen er slet ikke til.

#

Christendommen er perfectibel

246

U. D.

See, der brast det Hele, der seirede Gavyvestregen, som fra det Øieblik bliver ustandseligere og ustandseligere.

Man har afskaffet Christendommen, men vel at mærke gavyveagtigt (ikke i Oprør mod den) ved Hjælp af: dens Perfectibilitet.

²⁴⁴et Blad] sml. 242. 342.
205. 252.

²⁴⁵Christendommen . . . ikke til] sml.

247

U. D.

Christendom — Christenhed.

Tænk Programmet til en Begravelse sat i Scene som Ballet: saaledes forholder Christenheden sig til Christendommen, (især Protestantismen.)

Eller tag et andet Billede. Paa Ceylon skal der jo høres Musik, som i Dandse-Musiks Takt foredrager det meest Sørigeliges Melodier: saaledes forholder Christenhed sig til Christendommen, især Protestantismen.

248

U. D.

Menneskenes Gudsdyrkelse

Det nye Testamente ligger i den Opfattelse: vov som Enkelt at indlade Dig med Gud. Vi Mennesker sige: lad os holde sammen for forenede at dyrke Gud; jo flere vi ere jo saligere, jo sandere, jo Gud velbehageligere.

O, I Daarer og I Gavtyve; thi begge Dele er det.

Som Christendommen nemlig vender det: som Enkelt at indlade sig med Gud — ja, det er et Vovestykke, hvortil hører Fortvivlelsens Mod, og en Anstrengelse, den største af alle.

Men naar vi holde sammen (lader os holde sammen) for forenede at dyrke Gud: læg vel Mærke dertil, Du skal see Enhver af disse forenede Tusinder, indskyder bestandig mellem Gud og sig Mellembestemmelsen: de Andre, Folket, Menneske-Slægten — aha, derved undgaes baade det at vove og det at anstrenge sig \leq Anm. Det forstaaer sig, tillige narre de sig ogsaa derved selv for det Høieste: det som Enkelt at forholde sig til Gud. \geq ; man dækker sig bestandigt med dette: de Andre, ligesom de Andre.

Men Guds Selvhævdelse, om jeg saa tør sige, fordrer, at han har et Øie med enhver menneskelig Stræben i Retning af at blive Masse, Mængde o: D: Thi Gud er den Væren, hvor at være er at

²⁴⁷ Paa Ceylon skal der osv.] se G. H. Schubert, Die Symbolik des Traumes (Bamberg 1814. — Ktl. Nr. 776: 2. Aufl. 1821), S. 30. — Sml. I A 72, S. 50; S. V. IV, S. 269. VII, S. 287. ²⁴⁸ Enkelt] sml. 234. 252. indlade Dig med Gud] sml. 213. 251. Mængde] sml. 242. 259.

være Begrebet; Mennesket er den Væren, hvor det Numeriske er Veien til at blive Magt. See, derfor forstyrrede Gud Babel, og derfor har han altid Mistanke til Foreningerne.

Naar da Menneskene sige: lader os holde sammen for forenede at dyrke Gud, saa er her underfundigt (dog maaskee ikke bevidst men natur-instinktligt) indeholdt: lad os gjøre Oprør mod Gud, see at blive stærke lige over for Gud. O, Mennesket er instinktivt en listig Gavtyv — og har en Angest for Gud, hvilken gjør, at her ret al menneskelig Virtuositet i at gjøre Kunster opdrives.

I Christendommen har Gud indladt sig med Menneskene efter den størst mulige Maalestok: den Enkelte er det gjort muligt at forholde sig til Gud.

Just i denne uhyre Indrømmelse ligger saa igjen Guds Selvhævdelse: jeg vil kun indlade mig med den Enkelte.

Med den Enkelte vil han indlade sig, med hver Enkelt. Dette er det uhyre Mere end alt Hedenskab og end Jødedom hvor Gud bestandigt kun tillader den enkelte gennem et Abstraktum at forholde sig til sig.

Og saa lever vi ξ (ved Hjælp af dybe, uudgrundeligt dybe Tænkere som Hegel og ikke mindre uudgrundeligt dybe Seere som Grundtvig) \geq i Christenhed (f. E. ogsaa her i Danmark) saaledes, at det om Nationaliteten og Staten og den Enkeltes Forhold gennem dem til Idee eller til Gud, skal være et Høiere end det nye Testamentes Christendom. I Asner!

Forgjeves Møie, om jeg gjorde mig den.

249

Hvad der saa ofte er faldet mig ind, falder mig nu atter ind, skjøndt jeg meget godt seer, at det er forgjeves: men hvis det var muligt, ved at anticipere Docenternes Gavtyvestreger, som disse ogsaa ville blive anvendte med min Virken, naar jeg engang er død — hvis det var muligt ved at anticipere dem at gjøre dem

U. D.

1854

umulige: ja skulde jeg skrive hele Bøger derom. Med min Phantasie vil jeg være istand til at anticipere efter en meget stor Maalestok. Saa kunde jeg tænke mig, at det vilde gaae saaledes til: at naar saa en saadan Gavtyv, idet han vil til at gjøre Gavtyvestrengen, læser denne aldeles nøiagtigt beskrevet, saa det er som var det skrevet om ham, at saa dette maatte virke saa stærkt, at han lod det være.

Men nei! Nei, man være saa opfindsom som man være vil, det er umuligt at forhindre Gavtyvestregerne.

#

250 Men er det ikke lige saa urimeligt af mig at forlange,
U. D. at Middelmaadigheden skal forandre sig som det er af Middelmaadigheden at forlange, at jeg skal forandre mig?

Jo, blot æsthetisk, intellectuelt betragtet er det virkeligen saa, det Ene er netop lige saa urimeligt af mig som det Andet af Middelmaadigheden.

Christeligt er Sagen anderledes. Thi Christendommen hviler i Troen paa, hvad et Menneske kan blive, at han kan forandres fra hvad han er, uendelig forandres; og saa har jeg Ret i Mit og Middelmaadigheden Uret i Sit.

#

251 De Tusinders og Millioners Tro

U. D. med denne hænger det saaledes sammen. Man bibringer Barne- et Indtryk: Du er udødelig — og siger man: bryd Dig nu aldrig mere om det, tænk aldrig derpaa, nu afsted ind i Livets travle Virksomhed (som man — letsindigt — kalder Alvor) gift Dig avl Børn bliv til Noget, være i Virksomhed tidligt og sildigt men for Gud i Himlens Skyld pas vel paa, at Du aldrig tænker videre paa det om Udødeligheden, thi Du er udødelig, det er ganske vist: det kalder man at troe.

²⁵⁰ Middelmaadigheden } sml. 238. 260.

Dette vil sige man bruger Livet til, istedetfor at bruge det til at komme til at troe, til at forhindre sig selv i at komme til at troe — det er det man kalder at troe.

Det er hermed ligesom med de Tusinders og Millioners Gudsdyrkelse, thi hvis Du agter nøiere paa deres Gudsdyrkelse, skal Du see, at denne deres Gudsdyrkelse ikke bestaaer i at indlade sig med Gud, men i: under Navn af Gudsdyrkelse at værge sig mod Gud; der er Intet de ere mere bange for end for virkelig at indlade sig med Gud; derfor dyrke de ham — for at blive ham qvit, Abracadabra, Amen, Hallelujah!

Christendommen som regulerende Tyngde.

252
U. D.

Saaledes omtrent er det vel gaaet til med det at Christendommen er blevet afskaffet. Man har sat sig fastere og fastere i den fixe Idee, at Christendommens Betydning skulde være i triviel Forstand at gjøre Livet lettere og lettere, Timeligheden lettere og lettere, Noget der igjen hænger sammen med at Christendommens Forkyndelse jo er længst blevet i triviel Forstand Næringsvei, saa disse Slynkler af Forkyndere have — for Profitens Skyld — betjent Christendommen aldeles som Kræmmersvende eller Journalister, noget Høiere kan man jo heller ikke sælge og købe for Penge, og derfor blev Christendommens Betydning i triviel Forstand: at gjøre Livet lettere.

Derved er det saa lykkedes ganske at afskaffe Christendommen; thi Christendommen er jo ikke saaledes en sandelig Udvorteshed, som bliver, om man end udsiger usande Prædikater om den, nei Christendommen er jo en Indvorteshed, som forandres med Prædikaterne.

Og <idet> Christendommen saaledes afskaffedes, lykkedes det ogsaa at forvirre hele Timeligheden, og Følgen er blevet, at der nu ikke mere kan være Tale om en Revolution engang imellem,

indlade sig med Gud] sml. 248. 255. ²⁵² Christendommen ...
afskaffet] sml. 245. 260. Næringsvei] sml. 240. 300.

1854

men Alt hviler paa en Revolution, der i hvert Øieblik kan komme til et Udbrud.

Og dette hænger sammen med at man har afskaffet Christendommen som den regulerende Tyngde, altsaa som Tyngde, men som regulerende Tyngde.

Vistnok er det nemlig saa, som jeg andetsteds har viist, at jo ubetydeligere man gjør Livet, desto lettere, og <at> altsaa Livet virkelig er i een Forstand blevet lettere ikke som Præsten lyver ved Hjælp af Christendommen, men ved Hjælp af at afskaffe Christendommen. Men fra den anden Side har det dog sin Vanskelighed naar et Menneske eller naar Slægten skal leve blot i og for de endelige Formaal, Livet bliver Hvirvel, Meningsløshed og enten fortvivlet Hovmod eller fortvivlet Trøstesløshed.

Der maa Tyngde til — saaledes behøver jo Uhret eller Værket i Uhret en stor Tyngde for at gaae rigtigt, og Skibet behøver Ballast.

Denne Tyngde, denne regulerende Tyngde, vilde Christendommen afgive ved at gjøre det til Livets Betydning for hver Enkelt: at det for ham afgjordes i dette Liv, om han blev evig salig. Altsaa Christendommen satte Evigheden paa Spil. Midt i alle disse endelige Formaal, som blot forvirre naar de skulle være Alt, anbragte Christendommen Tyngden. Og denne Tyngde var beregnet paa at regulere Timeligheden, baade dens gode Dage og dens onde Dage o: s: v:

Og fordi Tyngden gik ud — derfor kan Uhret ikke gaae, derfor kulseiler Skibet — og derfor er Menneske-Livet Hvirvel.

Ægteskabet.

253
U. D.

At Christus har meent, at den Christne da naturligviis ikke giftede sig, sees maaskee endnu tydeligere end af Alt, hvad der ligefrem siges, paa følgende indirecte Maade.

Enkelt] sml. 248. 257.

Naar Christus udviser, i hvilken Grad han vil være elsket af den Christne, stiller han Collisionen saaledes: Den som elsker Fader, Moder, Søster Broder o: s: v: mere end mig er mig ikke værd. Almindeligen nævner han ikke: Den, som elsker sine Børn mere end mig — han tænker sig ikke den Christne som gift; *herunder et overstreget Dobbeltkors* <thi ellers maatte han ganske anderledes have taget Sigte just paa denne Collision.[†]>

Og vist er det ogsaa, at de allermeest forvirrende senere Vanskeligheder ved Christendommen hænge sammen med Ægteskabet og Bekymringen for Børnene. Egl. er det ved Hjælp af „det spæde Barn“ at man har vippet Christendommen, røkket det Ubetingede — en ægte menneskelig Gavtyvestreeg, ved at anbringe „det spæde Barn“ har man meent at bringe Gud til at slaae af.

[†]*I Marginen*: Anm. Og forsaavidt dog ogsaa (f. E. Mtth. 19,29) nævnes at forlade „Hustrue, Børn for Christi Skyld“, da maa jo bestandigt erindres, den store Forskel mellem at gifte Mænd, der havde Kone <og> Børn, vilde være Christne, og at Christne ville gifte sig og avle Børn.

#

#

At denne Verden er en Jammerdal, et Fængsel,
en Straffe-Anstalt.

254
U. D.

Der gives en vis Art indirekte Beviser, som jeg sætter mere Priis paa næsten end paa de directe.

Saaledes her. Hvoraf kommer det vel, at alle Udtryk og Vendinger i Forhold til et Selvmord er i Retning af „at bryde ud“ — dette Udtryk bruges jo om at bryde ud af et Fængsel, en Straffe-Anstalt?

Eller mon der i Verdens 6000 Aar har levet blandt alle Lykkelige en eneste saaledes Lykkelig, at det ligeoverfor et Selvmord

²⁵⁴[Straffe-Anstalt] sml. 243. 286.

1854

faldt ham naturligt at sige: den Mand maa jo have været gal; at aflive sig selv og saaledes gjøre sig det umuligt længere at kunne nyde den ubeskrivelige Glæde at leve i denne herlige Verden?

#

#

255
U. D.

Incognitoet.

Et Incognito, hvorunder skjules Ens Guds Forhold, er dog saa ønskeligt.

Ak, ogsaa dette med Ens Guds-Forhold er længst blevet blandt de Religieuse en Trivialitet. De lugte og snuse til hinanden, om han skulde være i særdeles Forhold til Gud; og det beskjeftiger dem saa ligesom Hoffolk det, at En har Majestætens særdeles Naade.

#

256
U. D.

Mit Forhold til vore Fruentimmer.

Da jeg nu engang er at betragte som religieus Officiant, kan det jo ikke undgaaes, at jeg maa forholde mig til Qvinderne, der saa væsentligen forholde sig til det Religieuse.

I denne Henseende mener jeg nu at min Situation er, religieust, ret ønskelig, at jeg maaskee som sjeldnere Nogen er forskaanet for disse fatale Misforstaaelser med at man bliver forelsket i En.

Qvinderne have omtrent det Indtryk af mig: <han kjender os,> han veed Alt; han er meget klog; at <ville> narre ham kan ikke hjælpe; men han er os i en vis Forstand meget hengiven og velvillig — saa tage vi ham saaledes.

Derimod betvivler jeg meget, at det kunde falde nogen eneste Qvinde ind, at ville, som det hedder, lægge an paa mig, spænde Snare for mig. Og hvorfor ikke? Er det fordi hun anseer mig for

²⁵⁵ Guds Forhold] sml. 251. 257. ²⁵⁶ Qvinderne] sml. 233. 281.

et saadant Indbegreb af Dyd? Nei. Men læg vel Mærke til dette: det at ansees for at være et Indbegreb af Dyd er ingenlunde just saa sikkrende mod qvindelig Efterstræbelse. Og selv om den saaledes efterstræbte Dydige virkelig var den Dydige, paa hvem al qvindelig Forførelse strandede: ikke dette frygter endda en Qvinde saa meget, at staae ydmyget ligeoverfor Dyden, ydmyget ved at have villet friste. Nei, hvor ydmyget hun end her kan blive, hun føler dog ikke egl. sit Væsen tilintetgjort, thi hun, hendes Potens, indrømmes jo at være Noget, maaskee Meget, siden den Dydiges Dyd viser sig stor i at modstaae Fristelsen.

Det, som derimod en Qvinde af Alt gyser meest for, hvor hun vilde føle sit Væsen, sin Potens tilintetgjort er, om det kunde skee, at naar hun vovede det Yderste i Forførelse, at det da endte med, at Contra-Parten kom til at lee.

Og forunderligt nok, hvorfra de end have det — instinktagtigt er det formodentligt — men Qvinderne synes at have en Forestilling om, at med mig kunde man, just naar der blev gjort de største Anstrengelser, naae, at jeg kom til at lee — og det vil ingen Qvinde for nogen Priis risikere.

Ak, og noget Sandt er der i, at det kunde ende med at jeg kom til at lee. Men Grunden er hverken min store Dyd, eller min store Aandelighed men — mit Tungsind.

Det Ubetingede.

257
U. D.

Det har ethvert Menneske en Forestilling om, at skal man som Enkelt indlade sig med Gud, saa maa man ubetinget finde sig i Alt — see, derfor ville de saa gjerne: forenede dyrke Gud; de regne nemlig saa paa, at Anstrengelsen bliver mindre, hvad den ogsaa gjør — men ogsaa Saligheden.

Tungsind] sml. 226. 273. ²⁵⁷ Enkelt] sml. 252. 260. indlade sig med Gud] sml. 255. 278.

1854

258

Et Billede paa anstrenget Existeren.

U. D.

At være hemmelig Politie paa den Maade, at det almindelige Politie ogsaa er Politie — kan være anstrenget nok. Men at være hemmelig Politie paa den Maade at det almindelige Politie er — Gavtyvene: uhyre Anstrengelse!

259

Kjøns-Forholdet.

U. D.

Jo lavere Mennesket staaer i Bevidsthed, desto naturligere er Forholdet.

Men jo mere intellectuelt Mennesket udvikles, jo mere Bevidstheds-Livet trænger igjennem, desto mere nærmer man sig saa ogsaa til det Punkt, hvor Christendommen og hvad der har Lighed med den af religiøs og filosofisk Anskuelse ligger, hvor Afholdenhed bliver Udtrykket for Aand.

Mellem disse to Yderpunkter ligger saa den Halvhed, hvor Kjøns-Forholdet har tabt sin Umiddelbarhed, og hvor man ikke vil naae Aand.

Der føler man saa — deels kan dette være at betragte som en Art Undseelse, deels er det maaskee ogsaa lidt Hyklerie eller stundom raffinerende Hyklerie — Trang til at bestemme sig til at gifte sig — af Grunde. Det at man har Grunde skal paa en Maade aandeliggjøre Ægteskabet gjøre det til noget Høiere end Tilfredsstillelse af en Drift.

Sludder! Enten ganske simplement og eenfoldigt Driftens Tilfredsstillelse eller Aand.

„Præsten i Wakefield“ begynder saaledes: Jeg var altid af den Mening, at en retskaffen Mand, som giftede sig og opdrog en talrig Familie gjorde Staten større Tjeneste end Den, som forblev ugift og blot talte om <Folkets> Formerelse.

²⁵⁹ „Præsten i Wakefield“ begynder] O. Goldsmith, Præsten i Wakefield. Fordansket af S. S. Blicher (Kbh. 1837), S. 5.

See her har man een af Grundene til at gifte sig: man avler Børn for at tjene Staten — risum teneatis amici! Nei, Sagen er, med stigende Cultur voxer Mennesket i Bevidstheds-Livets Tiltagen paa en Maade fra Driften, i ethvert Fald fra Driftens Umiddelbarhed. Der indtræder (hvad ikke maa forvexles med den umiddelbare Undseelse, pudor) en vis intellectuel Generethed in specie hos Manden. See derfor er det han maa have Grunde at skjule sig bag ved, hvor daarligt man saa forresten er skjult som nu bag dette høist gjennemsigtige Skjermbrædt: at avle Børn for at tjene Staten. At tjene Staten! Dog maaskee er der Noget i det, maaskee opfattes Staten rigtigst som et Stutteri — og Kongerne burde ikke sammenlignes med Hyrder men med Stutmestere.

Hvad forresten hiin Yttring i „Præsten i W.“ angaaer da er jeg af en anden Mening. Jeg mener nemlig ved at forblive ugift og blot at tale om Folkeformerelse eller rettere ved at forblive ugift og ved endog at tale mod Folkeformerelse at gjøre Staten (som sygner under Overbefolkning og demoraliserer ved det Numeriske) en større Tjeneste end om jeg, hvis det var muligt avlede 170,000 Børn. Hvad det angaaer, at Præsten siger: om han opdrog, saa skal jeg villig indrømme, at det vistnok er en Slags Tjeneste han gjør Staten at han opdrager det Contingent han stiller i Marken, at det er en Tjeneste mod Staten, naar man med hans Adfærd sammenligner deres, som indskrænke sig til blot at gjøre Staten den store Tjeneste at skaffe den en Flok Børn paa Halsen.

At Christendommen ikke er til, da der ingen Christen er; saaledes er Christendommen <nok> blevet afskaffet.

260
U. D.

At skulle fastholde dette: som Enkelt <at blive salig>, i Modsætning til en heel Verden, der evigt er fortabt, i Modsætning til

avler Børn] sml. 219.289. Numeriske] sml. 248.319. ²⁶⁰Christendommen ikke er til] sml. 252.265. Enkelt] sml. 257.268. evigt er fortabt] sml. 237.295.

1854

det Folk man tilhører, i Modsætning til Alle: er en saa uhyre Anstrengethed, at kun den rædsomste Frygt og Bæven og de frygteligste Indtryk i Retning af Lidenskab kan holde et Menneske paa denne Spidse. — Fra en anden Side seet er det tillige jo noget uhyre Aristokratisk i den Grad at være den Enkelte.

Saa sagtner det ogsaa snart i Christenheden. Individet kan ikke mere holde sig paa den Spidse, han ønsker en Vished, som er uden denne rædsomme Anstrengelse — her ligger saa den misforstaaede Tro paa et Naadevalg, det er et Naadevalg at Du Enkelte frelses, om Anstrengelse kan der ikke være Tale.

Videre Individet kan heller ikke fastholde det Aristokratiske lige overfor de Andre, det bliver ogsaa farligt — saa kommer ogsaa af den Grund den misforstaaede Brug af Naaden, hvorved Sigtelsen for <det> Aristokratiske undgaaes, thi hedder det det er jo af Naade, jeg kan jo ikke engang selv gjøre derfor (dersom han nemlig selv kunde gjøre derfor, som hvis det var ved egen Anstrengelse, ja saa vilde Middelmaadigheden ikke taale dette Aristokratiske med ham).

Endelig føler ogsaa Individet en Trang til at blive fri dog til en vis Grad for det Spændende i at være den eneste Frelste, den enkelte Frelste; det er langt gemütligere og sandeligt langt tilforladeligere naar der dog ere Flere, Mange, der frelses, langt tilforladeligere at see sig omgivet af Medfrelste end dette Anstrengende ved Modsætnings-Forholdet, at de Andre fortabes. Saa gaaer lidt efter lidt Modsætningen ud, vi frelses saa omtrent Alle.

Endelig reiser saa Middelmaadigheden sig som een Mand: er det af Naade ene og alene af Naade — saa ere vi jo Alle frelste. Ergo ere vi alle frelste. Og nu er Livet gemüligt og værd at leve.

Altsaa Christendommen begynder saaledes: Een frelses, maa-skee kun Een blandt Millioner, Een i hele Verden. Nu har vi: vi frelses Alle, Alle, næsten Hunde og Katte med — og dette er den samme Lære som i det nye Testamente, er Christendom.

1854

Vi frelses Alle.

261
U. D.

Dette er da atter Gavtyvesproget, at man anpriser at antage dette som Tegn paa Ydmyghed, sand christelig Kjerlighed, ædel Menneskelighed o: s: v:

Sagen er, Sætningen er Menneskets egen Opfindelse, opfundet for at blive fri for Anstrengelsen: at blive salig i Modsætning til Andre. Men hykkelsk vil man saa tillige æres for Ydmyghed sand ædel Menneskelighed o: s: v: . O, Du Gavtyv, skulde man troe, at Du blev skabt i Guds Billede.

Hvad er Sandhed?

262
U. D.

I Protestantismen, især i Danmark ligger Svaret nær nok: Sandheden er enten Løgn og Gavtyvestreger eller velmeent Bedrag.

Der gives jo 1000 eedfæstede og haandfæstede Lærere (Fæstere kunde man kalde dem dog saaledes at de ikke give Penge men faae Penge) i hvad Sandhed er.

[I Marginen: Fæstnere kunde man maaskee ogsaa kalde dem, forsaavidt de gjøre Løgner fast — men desto værre ikke i den Forstand, hvori man taler ordsprogligt om at slaae en Løgn fast.]

Med Christus kom Sandheden til Verden — sandt. Men hvad om det ogsaa var sandt: med Christus forlod Sandheden igjen Verden.

Dog dette vil jeg ikke videre urgere. Men i ethvert Tilfælde det at Sandhed kom til Verden, det var i en vis Forstand hvad Løgner og Gavtyvestregerne og de velmeente Bedrag blot ventede paa. Man kunde synes at Løgner maatte være af lige modsat Mening, af Alt gyse meest for, at Sandheden kom til Verden. Ganske vist, i første Øieblik; men, siger Løgner, giv blot lidt Tid, og det er mig det Fordeelagtigste af Alt, at Sandheden har været til.

²⁶¹[frelses Alle] sml. 143. ²⁶²[faae Penge] sml. 240.300.

1854

Deraf, at Sandheden har været til tog saa Løgnen og Gavtyvestregerne Anledning (og Alt skal jo have en Anledning) til ret at komme i Gang.

Ogsaa i Hedenskab var der Løgn og Gavtyvestreger nok; men der var dog en Uro derover en Angest, Menneskene hvilede ikke ret i det. Men i Christenheden anderledes, her fandt Menneskene fuldkommen Hvile, Hvile for deres Sjele, rolige trygge tillidsfulde hvilede de i Løgnen og Gavtyvestreger hvor skulde det være Løgn og Gavtyvestreger — Sandheden har jo været til i Verden.

Klosteret

263

U. D.

gik altsaa ud; istedetfor Klosterets ufornuftige Gudsdyrkelse traadte saa den sande christelige Gudsdyrkelse, thi vi, vi Protestanter, vi flygte ikke feigt ud af Livet, hvad jo Christus heller ikke gjorde, nei vi blive — lige som Christus! — i Verden — — — fortabte i aldeles profan Verdslighed, værre end Hedenskabet.

Store, sandt christelige Fremskridt. Sandheden er: Verdsligheden seirede saa complet, at den end ikke engang vilde længere finde sig i, at Klosterets Tilværelse dog mindede om det Christeliges Ueensartethed.

Vi blive — ligesom Christus! — i Verden. O, ypperlige Løgnemotiv for løgnagtige, hykkelske Rhetorer! Er store Bedrivter Motiv for Talere i Almindelighed: denne Tvetydighed, denne Falsknen det er for hykkelske Rhetorer.

Christelig Betragtning.

264

U. D.

Saaledes skulde der holdes igjen paa Christendommen og paa hvad Christendom er, at naar f. E. en Konge eller en Millionair vil være Christen, da er Forkynderen saa langt fra at blive kiste-

²⁶⁸ Ueensartethed] sml. 68.273.

glad derover, at han tværtimod seer yderst betænkeligt derpaa af Frygt for det uhyre Sandsebedrag, som her saa let følger med.

Men saaledes er længst Christendommen forkyndt, i Sandsebedrag, men triumpferende[†], naar en Konge blev Christen, eller en Millionair, man glædede sig over Kongens Magt til at skaffe Christendommen Indgang og Millionairens Penge.

Christeligt er det langt mere ublandet og høi Glæde, naar en Tjenestekarl, et fattigt Menneske bliver Christen, thi her kan intet Sandsebedrag afstedkommes.

Til 264, i Marginen:

[†] Anm. Man mener maaskee det er en Gjenvei for yderligere at faae Christendommen udbredt, ak, det er kun altfor let den Afvei, der under Navn af Christendommens Udbredelse afskaffer Christendommen, hvor Udbredelse bliver eenstydigt med Forkyndelse, ligesom naar En forøger det Viin-Forraad han eier ved at spæde det med Vand og saa maaskee faaer et uendeligt større Antal Flasker af — Viin og Vand, og tilsidst et talløst Antal Flasker af — Vand. 265
U. D.

Anstrengelse

Ideen fordrer, og endnu bestemtere Christendommen, at Du skal udtrykke det Ubetingede, stræbe i Retning deraf. 266
U. D.

Og saa er man . . . nei, saaledes vil jeg ikke tale utaalmodigt, ikke sige: og saa er man anbragt i Verden, hvor Alt er Middelmaadighed. Nei, nei, det er just derfor (for at kunne komme til at udtrykke det Ubetingede; hvor uendelig consequent!) at man er anbragt i Verden hvor Alt er Middelmaadighed; thi i en saadan Verden vil Du komme til at lide for Din Stræben i Retning af det Ubetingede — og just denne Liden derfor hører med til en sand ubetinget Stræben.

[†] se 265.

²⁶⁵ afskaffer Christendommen] sml. 260.300.

²⁶⁶ Middelmaadighed] sml. 260.277.

1854

Men sandt er det, Alt er Middelmaadighed. Der er den skikkelige Middelmaadighed, disse Tusinder og Tusinder — og de ere endda det Bedste. Saa er <der> Slynglerne, den fornemme Misundelse, som benytter sig af disse Tusinders Middelmaadighed eller af, at de ikke kunne fatte Andet end Middelmaadighed. Ja, jeg har oplevet at man endog benytter sig af at Menneskene ikke kunne forstaae Andet end Middelmaadighed, til at gjælde for min sande Tilhænger, medens man fører min Sag tilbage i Middelmaadighed.

Det er Anstrengende! O, som Den, der er vant til at spille høit, høit, høit; og som Den, der er vant til at kæmpe med skarpe Vaaben: som han maatte finde det qvalfuldt at skulle leve i en By, et Land, hvor der spilledes lidenskabeligt om Pebernødder, og manoeuvreredes lidenskabeligt med løst Krudt: saaledes er dette Liv qvalfuldt; og som disse kunne længes bort fra slig Jammerlighed, saaledes kan man længes bort, længes efter Samfundet med de Herlige, der ogsaa spillede høit medens de levede, for hvem just Livets Betydning var at gjøre den høist mulige Insats.

267
U. D.

Ogsaa det Gavtyveagtige.

Hos Folk der eier Noget eller ere blevne til Noget i Verden finder man ofte eller vel endog oftest en Tilbøilighed til at være lidt religiøs; de tale gjerne om at troe paa et Forsyn, om Styrelse; de ere paa dette Forsyns og denne Styrelses Vegne Forfægtere af denne skønne opløftende Forestilling om at det er den bedste Verden vi leve i o: s: v:

Charmant! Men hvis Du lidt nærmere analyserede denne Fromhed, vilde Du maaskee snarere gyse for den Art Grusomhed og Egoisme.

Naar man nemlig eier Noget eller er blevet til Noget i Verden, vil man gjerne have Nydelsen af dette Jordiske raffineret ved at man henfører det til Gud, bliver sig selv vigtig ved at være Gjenstand for Styrelsens maaskee endog særdeles Omsorg. Aha!

Dernæst er man maaskee tilbøilig til at indbilde sig, at det for den vedvarende Besiddelses Skyld af disse jordiske Goder, var ønskeligt, at der var et Forsyn, en Styrelse — Garantien som man maaskee mener. Aha!

Fremdeles, smigrer det En at indbilde sig, at det Noget man har opnaaet i Verden, vel endog er Styrelsens Løn, fordi man viist og fromt har benyttet Livet. Aha!

Endeligen hjælper denne Tro — hvor besynderligt det end kan synes — maaskee En til at sikkre sig mod Indtrykket af de Lidende de Ulykkelige, de idelige Paamindelser om dette Livs Jammer. Saa har man jo altid det at byde de Lidende, at man henviser dem til Styrelsen — og det beroliger <En selv> saa herligt til at nyde Livet i Yppighed. Bliver den Lidende utaalmodig — saa gaaer man maaskee et Skridt videre, og forklarer, at hans Lidelser ere selvforskyldte, ere Straf — thi der er en Styrelse, et Forsyn, der uddeler Løn til de Gode (charmante) og Straf til de Onde. Endeligen har man vel endog i denne Styrelses Tilværelse et Forsvar for, at man ikke gør mere for de Lidende end man gør; thi man frygter for at gribe forstyrrende ind i Styrelsens Hensigter med hver Enkelt.

*

*

Denne Tanke: providentia specialissima er Christendommens. Det er ved Hjælp af denne Tanke man raffinerer.

I det nye Testamente staaer dog Sagen anderledes. Det er den Christne, der antages at være Gjenstand for denne providentia specialissima. Men ved en Christen forstaaes i det nye Testamente En, som frivilligt har brudt med alt hvad der hedder Lykke i denne Verden, styrtet sig i alle Lidelser et Offer og offret — og han forjættes saa at være Gjenstand for en særlig Omsorg, saa at ikke et Haar krummes paa hans Hoved uden Guds Villie.

Men her som overalt, behandler man Christendommen saa vilkaarligt som muligt. Man plukker af, hvad der synes at kunne

Straf] sml. 217.296. frivilligt] sml. 144.271. Lidelser] sml. 238.271.

1854

tiltale Nydelsessygen, man kaster bort hvad der ikke behager — og saa laver man en <gavtyveagtig> Religieusitet, der skal være Christendom.

268
U. D.

Guds Redskaber.

Just fordi det er, om jeg saa tør sige, Guds Lidenskab ret at vise Menneskene deres Intethed, just derfor vælger han altid sine Redskaber beregnede derpaa, men just derfor er det igjen saa uhyre anstrengende for det, i en vis Forstand, stakkels Menneske, der skal være Redskabet.

Til at gjøre Ende paa en i høieste Forfinelse culminerende Verdens-Dannelse bruges en simpel Mand af Folket — det, om jeg saa tør sige, det mætter Guds Lidenskab, almægtigt at bruge et Sandskorn til at rive en Verden om; just deri ligger det Guddommeliges Lidenskab i det meest afgjorte Had til Alt hvad der endog blot paa mindste Maade ligner menneskelig Sandsynlighed og Beregning. O, men derfor er det ogsaa saa frygteligt anstrengende at være Redskabet.

Guds Lidenskab ligger i det Absurde, der hvor <dette> Tegn sees, der er Gud med, der er det som hørte man hans Stemme, i en vis Forstand forfærdeligere end i Tordenen thi det Absurdes Afstand er større; der er det som hørte man hans Stemme til Menneskene: seer I, I Slyngler, seer I her er jeg med, seer I det Absurde! En eenfoldig Mand af Folket, der Intet Intet Intet Intet har lært — til at omstøde en Verdens Dannelse: mærker I det ikke I Slyngler, at jeg er med, jeg den Almægtige, seer I ikke det Absurde! Et spædlemmet, spinkelt, sygeligt stakkels Menneske, saa fiint bygget næsten som et Barn, en saadan Skikkelse, som ethvert Dyre-Menneske næsten finder latterligt qua Menneske — han bruges til Anstrengelser, som Giganter vilde segne under: mærker I det ikke I Slyngler, at jeg er med, jeg den Almægtige;

²⁶⁸ Guds Redskaber] sml. 185.321.

seer I ikke det Absurde. Et enkelt Menneske, Du gode Gud, hvad er dog et enkelt Menneske lige overfor Tallet, og dog bruges et enkelt Menneske, kun et enkelt Menneske til at sprænge Tallet, Millioner: mærker I det ikke, I Slyngler, at jeg er med, jeg den Almægtige; seer I ikke det Absurde!

Men, som sagt, derfor er det saa frygteligt anstrengende for det, i en vis Forstand, stakkels Menneske, der skal være Redskabet.

#

#

Et Mistænkeligt.

269
U. D.

Hvoraft kan det vel komme, at medens den hellige Skrift egl. intet bestemt Forbud indeholder mod Selvmord, medens betydelige Charakter-Philosopher tillade ja anprise det, medens saavidt mig bekjendt ingen hedensk Religion forbyder det — hvoraft kan det saa komme, at i Handel og Vandel mellem Menneskene indbyrdes tales der idelig og idelig om at Selvmord er Feighed.

Jeg forklarer mig atter dette af at det menneskelige Sprog er et Tyvesprog, hvor det man siger betyder noget Andet. Derom er vel neppe nogen Tvivl, at det just er Feighed der afholder en stor Mængde Mennesker fra Selvmord; dette udtrykkes saa i Tyvesproget: det er feigt at aflive sig selv. Maaskee ligger det ogsaa i, at Mennesket griber efter enhver Smule Opreisning — saa trøster han sig med, at han viser Mod ved at leve — thi at aflive sig selv er Feighed.

#

Det Dæmoniske.

270
U. D.

Den der har Gehør for det Dæmoniskes Replik, vil ofte have erfaret, at det med den forholder sig saaledes, at det Sande er tilstede i den, saasnart den vendes om.

1854

En dæmonisk qvindelig eller mandlig Selvraadighed raaber: Eet kan jeg ikke taale, at Nogen hersker over mig. Forstaae det omvendt, og Du har Loven for hans Helbredelse, Det han behøver, det han ikke blot kan taale men just trænger til er En, der hersker over ham.

Dette ligger vistnok i, at det Dæmoniske selv veed, idetmindste i en Art clairvoyance, hvilket Lægemidlet er; men som Dæmonisk elsker han sin Sygdom er bange for Lægemidlet, og derfor raaber han paa at just det (Lægemidlet) er det eneste han ikke kan taale, det vilde være yderst fordærveligt for mig.

#

271
U. D.

Ideen — det at offres.

Aldrig er der kommet end det mindste Idee ind i Verden uden Offer.

De kunstneriske Efterligninger af eller Omsyninger af hvad der ideelt er givet, de kunne gjøre Lykke og bringe jordiske Fordele.

Jo mindre Idee (primitivt) jo mindre bliver man Offer, men desto nærmere ved at vinde det Timelige.

At tjene Idee er at pine at martres [*i Marginen*: Enhver ny Lidelse er beregnet paa at pine en ny Side af Ideen ud.] — anderledes kan Idee ikke bringes ud af den Synthese som Mennesket er, da han jo er i een Forstand Dyre-Menneske.

Men det saaledes at martres, og det saaledes at offres er dog atter Udtrykket for Guds Kjerlighed til dette Individ. Og et Frivillighedens Moment maa der dog ogsaa bestandigt være i ham, ellers er det ikke den rette Elasticitet, og Ideens Udpresning blev en blot Natur-Proces, ikke en Hengivelsens tillige, en Indvilligelse.

#

272
U. D.

Menneske-Slægten.

Som i enhver anden Dyre-Slægt der kun er Exemplarer ikke Individ, o: hver Enkelt Exemplar og Slægt: saaledes <er> der

²⁷¹offres] sml. 267.272. Frivillighedens] sml. 267.277.

ogsaa en anden Forskjel mellem Menneske-Slægten og enhver Dyreslægt, at i denne sidste Forholdet mellem Exemplarerne aldrig er dette, at der gives Exemplarer, hvis Bestemmelse er at offres paa de Andre.

Dette kun Tilfælde i Menneske-Slægten.

Og disse Offere, som offres paa de Andre, ere en heel Qvalitet forskjellige fra de almindelige Mennesker (nogen Analogie hertil findes heller ikke i nogen Dyre-Slægt, at det ene Exemplar skulde være en Qvalitet forskjelligt fra andre), ere de egl. Aands-Mennesker. Dog gaaer det ikke saaledes til, at disse Aands-Mennesker begynde med i Stolthed at føle deres Qvalitets-Forskjel, nei, Slægten forskyder dem paa een eller anden Maade og just saaledes lidende hjælpes de til ret at opdage deres Udmærkethed.

‡

‡

Om mig selv.

273
U. D.

O, Qval at tænke tilbage paa, hvad jeg leed, da jeg i Ungdommens Dage maatte forstaae, Du er ueensartet med det at være Menneske — ak, tungsindigt som jeg forstod det, langt, langt under det at være Menneske. Ja, mit halve Liv havde jeg givet om jeg kunde være blevet som de Andre, ja, det hele Liv for blot et halvt Aar at være som andre.

Saa vaagnede der en Aandens Kraft i mig — og jeg begyndte at forstaae mig selv anderledes.

Da skete det at jeg blev en Gjenstand for de Dyre-Menneskers bestialske Behandling, de Dyre-Mennesker, blandt hvilke jeg lever, og hvem jeg altid har elsket og elsker: det hjalp, de tvang mig til at forstaae mig selv tilgavns.

Og nu er det som sagde Styrelsen mildt bebreidende til mig: Du lidet Troende, med Din Ungdoms Sukken og Sørgen — Din Ueensartethed var Din Udmærkethed, Dit Fortrin. Men det maatte

offres] sml. 271. 273. ²⁷³ueensartet] sml. 263. 319. tungsindigt] sml. 256. 277. bestialske Behandling] sml. 272. 277.

smerteligt skjules for Dig, ellers var Du blevet hovmodig. Nu er Du mere modnet — og desuden er end tungere Lidelser nu Dit Daglige, saa kan Du vel taale at forstaae, hvad Menneskene tvang Dig til at forstaae ved at forskyde Dig.

274
U. D.

Apostelen Peder.

Man taler nedsættende om hans Fornegtelse og saa ophøiende om hans senere Liv.

Men der er Eet man ikke tilstrækkeligt paaagter: at et Blik var ham nok. Blandt Millioner fandtes neppe Een til, hvem under de Omstændigheder et Blik var nok. Saaledes som Menneskene nu ere havde de formodentlig hver især priist sig selv høist lyksalig i stor Selvtilfredshed ved klogt at have ladet Mesteren i Stikken, og forsaavidt han havde heftet sit Blik paa dem, havde vel hver selvtilfreds tænkt som saa: jeg er da klog nok til ikke at lade som mærkede jeg Noget.

275
U. D.

Det Overordentlige.

Og dog at være det Overordentlige paa det polemiske Vilkaar, som er det christelig Overordentliges: det er dog i en Forstand saa frygteligt, næsten dræbende. Ikke blot at det er den største mulige næsten overmenneskelige Anstrengelse, men dette Modsætnings-Forhold til de Andre, og i den Grad Modsætning: det er som dræbende for al blot menneskelig Sympathie.

See derfor har jeg dog bestandigt — Sympathie er min Liden-skab — ønsket kun at udvise det Overordentlige.

Jeg mindes et Ord af den døende Poul Møller, som han oftere sagde til mig medens han levede, og som han, hvis jeg ikke mindes feil (foruden det Ord: siig den lille K. at han passer paa ikke at anlægge for stor en Studie-Plan, thi det har skadet mig meget)

²⁷⁵ Overordentlige] sml. 238. 409.

paalagde Sibbern at han skulde sige mig gjentagent: De er saa gjennempolemiseret saa det er ganske forskrækkeligt.^[†]

O, skjøndt saa gjennempolemiseret og selv i Ungdommen: Christendommen er mig dog næsten for polemisk.

Til 275, i Marginen:

[†] Om P. M. døende paalagde Sibbern at sige mig dette Ord (De er saa gjennempolemiseret o: s: v:) kan jeg ikke bestemt mindes, og er jeg næsten tilbøilig til at betvivle det. Det andet Ord husker jeg derimod meget godt, at han paalagde S. at sige mig, da S. sidste Gang talte med ham før hans Død. Og hvad det første Ord angaaer (De er saa gjennempolemiseret) da var det hans stadigere Udtryk medens han levede, og S. har ogsaa efter ham flere Gange brugt det mod mig.

‡

‡

Om mig selv.

Spæd, spinkel og svag, næsten i enhver Henseende legemligt negtet Betingelserne for ogsaa at kunne gjælde for et heelt Menneske sammenlignet med Andre; tungsindig, sjelesyg, paa mangfoldig Maade dybt og inderligt forulykket: blev der saa givet mig Eet: en eminent Klogskab, formodentlig at jeg dog ikke skulde være ganske værgeløs.

Allerede som Dreng var jeg mig min Klogskab bevidst, og at det var min Magt lige over for disse langt stærkere Kamerater.

*

*

Det der skal arbeides mod, var just Klogskab. Formodentlig er der derfor, at jeg, der her har Forretningen, blev udrustet med en uhyre Klogskab.

[†] se 276. ²⁷⁷tungsindig] sml. 273.305.

276
U. D.

277
U. D.

1854

Ak, men denne min Magt, har jeg i en vis Forstand ikke selvisk havt stor Glæde af. Thi denne min Magt blev der saa religieust lagt Beslag paa, at jeg ved idealere Lidenskaber og ved at blive opmærksom paa, hvad Christendom er, saae at Loven for det Religieuse er at handle mod Klogskab.

Forsaavidt er jeg dog værgeløs, afmægtig, thi denne min Magt bruges ikke til at vinde hvad Klogskab ellers vinder.

Men netop derfor kan jeg ogsaa være Officianten paa det Religieuses Gebeet. Jeg har langt langt mere Klogskab, langt langt mere Intrigue end den klogeste og intriganteste Mand, jeg har levet samtidigen med og kjendt — ak, men i en vis Forstand har jeg alt Dette til at gjøre mig selv, menneskelig talt, ulykkelig, mit Liv besværligt, møisomt, forbittret.

Dog hvad jeg skal, det kan jeg ogsaa, jeg kan spørre, standse; der lever intet intet saa kløgtigt Hoved, at han skulde kunne udfinde en Form af Klogskab, som ikke mit Politie-Blik strax seer, og som ikke min Klogskab kan faae gjort aabenbar som Gavtyvestreg.

Derfor var det, jeg saa dybt var en Plage for den afdøde Biskop, som unegteligt i endelig Forstand og selvisk var meget klog, han kunde nemlig ikke blive klog paa min Klogskab, thi at jeg var klog faldt det ham aldrig ind at negte, men den Brug jeg gjorde af min Klogskab var ham ubegribelig. Sagen var jeg kjendte Loven for hans Klogskab, han forstod ikke Loven for min.

Alene dette er forresten nok til at gjøre det begribeligt, at jeg maa leve i den fuldkomneste Eensomhed, thi om jeg end fik Nogen til at forstaae mig i min Klogskab, jeg fik Ingen til at forstaae mig i den Brug jeg gjør af den. Enhver der befatter sig med at forstaae mig og mit Liv, forklarer mig strax en Potens tilbage, mærker ikke at alle mit Livs Collisioner ligge en Potens høiere end ellers Menneskenes, ere frivilligt frembragte af mig selv ved religieust at handle mod Klogskab ved religieust at modarbeide mig selv. Forsaavidt er det for mig just den allerstørste Qval om Nogen vilde paatage sig at trøste mig — thi han forstaaer slet ikke hvor-

1854

om Talen er. Der er en Verdens Forskjel mellem disse Tvende: En, hvem det mod hans Villie hænder at blive udgriint og En, der selv frivilligt forlanger det af Dem, som forgudede ham; En, der trods al Anstrengelse ikke bliver til Noget i Verden og En, der systematisk forhindrer sig selv i at blive til Noget o: s: v:.. Og værre end alt Vrøvlet og Piattet og Spektaklet og Mishandlingen langt værre er dog den Qval, at trøstes af En, som aldeles ikke forstaaer Pointen i Ens Liv, især denne Pointe er i den Grad qualificerende, at den gjør, at en saadan menneskelig Existeren kun sees yderst sjelden. Jeg var en Samtid overlegen efter en Maalestok som sjeldent et Menneske. Frivilligt udsatte jeg mig selv for Mishandlingen — og efterat saa denne har varet en 8 Aar, saa mener man sig vel saaledes svækket, at hiint egentlig Qualificerende nu kunde være glemt, og jeg staae paa lige Vilkaar med dette idelig og idelig Seete: En, der forgieves søger at gjøre Lykke i Verden. Nei, jammerlige usle Kjøbstad, nei det kan dog ikke lykkes, i den Henseende har jeg, i Sandheds Interesse, passet paa, at faae de forskjellige Egoismer i Samtiden sat saaledes sammen, at Sandheden nok skal komme for en Dag, uden at jeg dog just faaer Profit deraf, hvad jeg jo heller ikke begierer. Men vist er det, det skal min Rapport lyde paa: det Usleste af Alt er dog Middelmaadighed, den dybeste Fortabelse er dog Middelmaadighed, o, alle Forbrydelser ere langt at foretrække for denne selvtilfredse, smilende, glade, lyksalige Demoralisation: Middelmaadighed.

Martyriets Lidenskab.

Naar En kan udholde denne Udsondring at være, ganske uden nogen Mellembestemmelses Lindring og uden noget Sandsebedrags Svaling, <en> Enkelt; ene i den uendelige Verden og den uendelige Verden af Mennesker — men blandt en Million vilde vel de 999,999 gaae fra Forstanden inden de naaede at ud-

278
U. D.

udsatte jeg mig] sml. X⁴ A 513 og Sammenvisninger. Mishandlingen] sml. 273.278. Middelmaadighed] sml. 266.281. ²⁷⁸ Martyriets] sml. 277.279. Enkelt] sml. 268.296.

1854

holde denne Udsondring — ene lige over for Gud: da vil det at elske Gud og det at være elsket af Gud vise sig for ham saaledes saligt at han for Salighed maa sige: o, min Gud, nu har jeg kun eet Ønske, een Bøn, een Begjering, een Lidenskab, at jeg maatte komme til at lide, blive hadet, forfulgt, bespottet, bespyttet, ihjel-slaget. Thi hvis dette, at Gud elsker mig, skulde udtrykkes ved, at jeg fik sandseligt ønskelige Dage, ved at faae Jordens Goder, hvis det skulde blive ligefrem kjendeligt: pfui, pfui, det vilde være mig en Væmmelse, jeg vilde døe for Blussel, det vilde være mig en Modbydelighed som unaturlig Vellyst, ækle mig som feed Fisk med Sirup.

See, dette er Martyriets Lidenskab.

Her seer jeg atter et Udtryk fra det Paradoxes Sphære: en Sa-lighed som vil kjendes paa at blive ulykkelig (det Positive kjende-ligt paa det Negative).

Og saaledes forholder det sig. Martyriets Lidenskab er natur-ligviis paa ingen Maade Følge af Menneske-Had, ei heller er det en Følge af Bekymring for et Regnskab betræffende at have fulgt Jesum efter. Det Sidste hører vistnok med, og er en Gjennemgangs Skole, inden det Stadium naaes som er Martyriets Lidenskab.

O, i frygteligste Spændinger og Lidelser, som oftest just naar det har været allerbittrest for mig: da bliver een eller anden saa-dan Tanke mig klar, og lønner mig ubeskriveligt for det Over-standne.

Det tegner jeg saa op — og saa, naar jeg saa engang er død, saa skal Docenter (disse U-Mennesker!) til at benytte det, docere det og tjene Penge derved, avle Børn derpaa!

‡

‡

279
U. D.

Det at elske Gud.

Ingen har <, christeligt,> elsket Gud som ikke tilstrækkeligt har haft baade det smertelige og det væmmelige Indtryk af at Menneskene ere bestialske. I ligefrem Flugt med det at elske

lige over for Gud] sml. 257. 279. fulgt Jesum efter] sml. 218. 285.

Menneskene lader Gud sig ikke, christeligt, elske; der er et Modsætnings Forhold.

Dette maa dog forstaaes med Forsigtighed. Der melder sig, om jeg saa tør sige, i hver Generation et maaskee ikke lille Antal Mennesker, der indbildsk og hovmodigt vil foragte Menneskene og elske Gud: nei, tak, saaledes er det ikke at forstaae.

Nei Sagen har et andet Sammenhæng. Begyndelsen er just: dybt sympathetisk, uegennyttigt, i sand Kjerlighed <at> have elsket Menneskene.

Ak, hvis det saa ikke var saaledes, som det kun altfor vist er, at Menneskene ere Asener, saa hans Kjerlighed just derfor lønnes med bestialsk Behandling — hvis det ikke var saaledes, saa kunde jeg fristes til at antage, at det vilde gaae saaledes til. Gud i Himlene vilde blive opmærksom paa et saadant Menneske just paa Grund af hans Kjerlighed til Menneskene, han vilde, som det hedder om den rige Yngling i Evangeliet, fatte Kjerlighed til ham. Og saa vilde Gud sige til sig selv: dette Menneske kunde jeg ønske skulde elske mig, han behager mig. Saa bliver der intet Andet for, jeg maa lade hans Forhold til Menneskene forbittres ham derved at de lønne ham med bestialsk Behandling; thi i ligefrem Samklang med det at elske Menneskene kan jeg ikke elskes.

See, saaledes er det at forstaae med det smertelige og væmmelige Indtryk af det Bestialske ved Menneskene. Det betyder derfor heller ikke, at han ophører at elske dem. Nei, men Modsætnings Forholdet er for negativt at gjøre Guds-Forholdet kjendeligt.

Saaledes lader det sig heller ikke gjøre, christeligt at elske Gud og at være lykkelig i denne Verden. Nei Christendommens Gud er i Modsætning til denne Verden, altsaa kan Den der christeligt elsker Gud, ikke være lykkelig i denne Verden.

1854

280

Ideen.

U. D.

Idee kan i denne Timelighedens og Sandselighedens og som Christendommen lærer i denne Syndighedens Verden kun være i Lidelse.

Kun een Gang har Ideen været ubetinget, i Christus; hans Liv var derfor ogsaa ubetinget absolut Lidelse.

281

Qvinden.

U. D.

I Bibelen er det Qvinden (Eva) der forfører Manden.

Som Gjengjeld eller til Vederlag er maaskee, hvad der er faktisk, at qvindelig Elskov ingenlunde forholder sig med Forkjærlighed til den Tanke, at den elskede Mand skulde være et Indbegreb af Dyd og Fuldkommenhed. Tværtimod, der er ikke en eneste ung Pige, uden at just dette ikke vilde være hendes Elskov ukjert, at den Elskede havde været lidt faret vild, men at det saa blev Betydningen af hans Forhold til hende: at hun frelser ham. (dette er i Modsætning til Bibelen: hun forfører ham).^[†] Ja hun er dog en elskelig Egoist, Qvinden; men uskyldigt, hun veed ikke selv af det. Men egoistisk er dog den Tanke, at ønske at den Elskede havde faret vild for ved sin Elskov at frelse ham.

Forresten negtes ikke at det er saa som hun ønsker, at ofte en Mand frelses fra tidligere Udskeielser ved en Qvindes Elskov og ved at elske en Qvinde.

Men desuagtet faaer dog Bibelen i anden og høiere Forstand Ret, christeligt faaer den Ret. Thi maaskee frelser hun een og anden Mand fra Udskeielser og gjør ham til en skikkelig Mand, men hun fordærver alle Mænd, som blive gifte, ved at endelig- og middelmaadiggjøre dem.

Naar en Yngling eller ung Mand farer vild i Lidenskaber: da ere der tvende Magter opmærksomme paa ham for at frelse ham:

²⁸⁰Lidelse] sml. 279. 285. ²⁸¹Qvinden] sml. 256. 283. [†] se 282. middelmaadiggjøre] sml. 277. 402.

en elskende Qvinde — og Gud i Himlen. Frelses han ved det Første, saa bliver han dog endeliggjort. Frelses han derimod ikke ved en Qvindes Elskov, kommer han ikke her i Havn — men frelses dog, altsaa af Gud: saa bliver det en betydelig Existents.

Til 281, i Marginen:

[[†]] En lignende Venden op og ned paa Bibelen er det, at det i Livet altid hedder at Manden forfører Qvinden. Men det er dog nok heller ikke saa, men snarere et Udtryk for Qvindens List, at hun forfører saa listigt, at den skikkelige Fyr Manden altid faaer Udseende af at forføre. 282
U. D.

Et Brud — en Brud

Forføreren siger paa sin dæmoniske Viis: en Brud og et Brud svare mandligt og qvindeligt til hinanden. 283
U. D.

I en ganske anden Betydning, siger Christendommen, naar man betragter dens Sprogbrug at den Troende er en Brud, Christus Brudgommen: et Brud og en Brud 3: for at blive Brud, maa Du bryde med Verden og Alt og Dig selv. Altsaa ikke: en Brud og et Brud, men: et Brud og en Brud.

Den prædikatløse Væren.

Jehova siger: jeg er den som <jeg> er; jeg er. Dette er den høieste Væren. 284
U. D.

Men saaledes at være er os Mennesker meget for høit, meget for alvorligt. Derfor maa vi see at blive Noget; at være Noget er lettere.

²⁸³ Forføreren siger] S. V. VI, S. 77 („ . . . svare qvindeligt og mandligt til hinanden“). bryde med Verden] sml. 218, 325. ²⁸⁴ Jehova siger] 2. Mos. 3, 14.

1854

Gavtyveagtigt som saa alt Menneskeligt er, udtrykke vi saa dette saaledes: Alvoren er at være Noget. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

De fleste Mennesker, eller vel næsten ethvert Menneske vilde døe af Angest for sig selv, naar hans Væren skulde være — en Tautologie; de ere mere angst for saaledes at være, og for sig selv, end for det at see sig selv. Saa formildes det for dem. Det Lindrende er, f. E.: jeg er Cancelliraad, R. af D., Medlem af Remontecomission, Borgerrepræsentant, Directeur i Clubben. I dybere Forstand er egl. alt Dette: Adspredelse. Men, som sagt, Mennesket er maaskee ikke istand til at bære den sande Alvor. Det som jeg ivrer imod er blot dette Løgnagtige, at man saa gjør Adspredelse til Alvoren. Og dog maaskee har jeg ogsaa her Uret; thi Menneskene i Almindelighed ville vel ikke engang kunde holde <det> ud, naar de ikke fik Lov at leve i den Indbildning, at dette er Alvoren; de ville vel døe af Angest for Livet og for dem selv, hvis de endog blot skulde forstaae, at deres Alvor er Adspredelse, uden at man dog vilde berøve dem denne Adspredelse.

Men vist er det alle disse mange Prædikater er egl. Adspredelser, Distractioner, der forhindre et Menneske det dybeste Indtryk af det at være. Og hvor uendelig langt nu Menneskeheden er fjernet fra at kunne bære det egl. Indtryk af Alvor sees bedst deraf, at man endog har gjort denne Prædikaternes Væren til — Christendom. I den Grad kunne Menneskene nutildags ikke bære Livets Alvor, at de endog maa have Lov til at indbilde sig at Adspredelsen er — Christendom.

#

285
U. D.

Min Gud, min Gud hvi haver Du
forladt mig. _____

Dette Ord er betegnende, at Forbilledet ikke ligger i: Stoicisme, stoisk Selvtilfredsstillelse, men at han maa og vil holde længere

²⁸⁵ Dette Ord] Matth. 27,46. Stoicisme] sml. 181.

ud, end til der hvor Stoikeren springer fra <(Selvmordet)>, fordi han vil blot have Indtrykket af sig selv, og naar han ikke længere kan faae det, foretrækker at aflive, tilintetgjøre, om muligt, sit Selv.

Dette Ord er trøsteligt for Efterfølgerne. Thi hvor var der vel en Martyr, uden at han i de kvalfuldeste Øieblikke eller i et svagt Øieblik har været paa Nippet til at tabe Forestillingen om sig selv, som var han forladt af Gud. Men saa synes jo hans Liv at være uendelig Fortvivelse: for dette Liv er han tabt, har selv gjort sig det til en Qval — og en bedre Verden, ja, det maatte jo synes ham en end større Qval, at skulle leve en heel Evighed og der have det Indtryk, forfølges af den Erindring, at han tabte Forestillingen om sig selv.

See derfor trøster Forbilledet, ved at udvise, at dette hører med.

I en vis Forstand maa man vel sige, at det at føle sig forladt af Gud, hører med for ret at udtømme det Menneskelige lige over for Gud, at Martyren da ikke er en menneskelig Selvtilfredshed.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Men hører det saaledes med, saa er der jo intet Nedtrykkende i at maatte mindes, at man ogsaa har udholdt denne menneskelige Lidelse, at føle sig forladt af Gud, at tabe Forestillingen om sig selv; thi just det at have lidt dette Sidste giver En atter igjen i høieste Grad Forestillingen om sig selv.

‡

‡

Det er en rar Verden.

286
U. D.

Tænk en Straffe-Anstalt; alle Fangerne samlede — og der træder saa en Mand frem, tiltaler dem og siger: mine høistærede Herrer, jeg udbeder mig denne agtværdige Forsamlings villige Opmærksomhed og skaansomme Bedømmelse o: s: v:: ikke sandt, saa vilde alle Fangerne stikke i at lee, de vilde ansee ham for en gal Mand, som kalder dem en agtværdig Forsamling.

Efterfølgerne] sml. 278.305. Martyr] sml. 280.295. ²⁸⁰ Straffe-Anstalt] sml. 254.289.

1851

Det Latterlige ligger ganske simpelt i den Modsigelse: Tugthusfanger — denne agtværdige Forsamling.

Af dette Latterlige ville de saa lee, og de vilde have deres Morstab af denne Taler; Andet vilde ikke falde dem ind.

Og hvorfor vilde der ikke falde dem Andet ind? Fordi de jo som Tugthusfanger er omgivne af en langt, langt talrigere Omverden, der har Magt til at udtrykke: I ere Tyveknegte o: s: v:

Men tænk nu denne Forsamling af Tugthusfanger som en Verden for sig selv, hvor der altsaa ikke var en Verden uden om, som tvang den ind i den Sandhed, at de ere Tyveknegte — tænk denne Forsamling af Tugthusfanger som en Verden for sig selv: troer Du saa ogsaa, at de ville Alle stikke i at lee, naar En traadte frem tiltalte dem og sagde: denne agtværdige Forsamling? Nei, paa ingen Maade. Tværtimod de ville forstaae: vi er jo Verden, vi har jo altsaa Magt til at tvinge igjennem, at vi ere rare, agtværdige, dydzirede Mennesker; hvorledes skulde det falde os ind at lee af, at En kalder os agtværdige? Nei, det er just hvad vi fordre, at gjøre det er at vise at man er en alvorlig og selv en agtværdig Mand, at tale anderledes er latterligt er Galskab.

Saaledes med Verden. Dersom denne Verden var omgivet af en anden Verden, var en lille Verden i en Verden, der langt overmægtigt tvang os ind i Sandheden af hvad vi ere, Slyngler: saa ville vi Alle lee, hver Gang der traadte en Mand frem og tiltalte os: denne agtværdige Forsamling o: s: v: Men denne Verden er selv det Overmægtige, see derfor er det, at vi da ikke ere gale og lee, nei, vi har det jo i vor Magt at sætte det igjennem, at vi er en rar Verden.

„De Andre.“

287
U. D.

At det at være som de Andre er Udtrykket for Menneskets Fornedrelse, Degradation til Exemplar, Tal — det veed man meget godt. Men da denne Tilværelses Form er den mageligste og fordelagtigste, saa sminker man den hykkelsk op til at være det sande sædelige Alvor.

Men at man veed at det ikke er saa, det sees alene deraf, af den grændseløst aarvaagne Misundelse, som styrter sig over Enhver, der er forskjellig fra de Andre. Dersom man nu virkelig ansaae det at være som de Andre for det Fortrinlige, saa var det jo umuligt at misunde En, at han ikke er som de Andre; man misunder jo dog kun Fortrin, Goder. Var man da aandeligt lige saa sikker paa, at det ikke at være som de Andre, var lige saa lidet et Gode som sandseligt det at være pukkelrygget, saa vilde man heller ikke misunde nogen det.

Men, som sagt, man veed godt selv, hvor ussel det er at være „som de Andre.“ Man vilde i en vis Forstand gjerne selv afryste Slave-Lænken — men da man ikke har hverken Kraft eller Mod dertil: saa skal det ogsaa være vist, at det at være som de Andre er den sande Alvor, det Herlige, Ædle o: s: v:

Phantasien

288
U. D.

er hvad Styrelsen bruger for at fange Menneskene ind i Virkeligheden, i Tilværelsen, for at faae dem langt nok ud, eller ind, eller ned i Tilværelsen. Og naar saa Phantasien har hjulpet dem saa langt ud, som de skal — saa begynder egentligen Virkeligheden.

Johannes v. Müller siger, at der er to store Magter, hvorom Alt dreier sig: die Ideen und die Frauen. Dette er ganske rigtigt, og hænger sammen med hvad jeg her taler om Phantasies Betydning: Qvinder eller Ideer er det som lokker Menneskene ud i Tilværelsen. Naturligviis er der den store Forskjel, at blandt Tusinde, som render efter et Skjørt, er der ikke altid Een, hvem Ideer bevæge.

Hvad mig angaaer, da har det været saa vanskeligt at faae mig ud, at der mod mig paa en ganske ualmindelig Maade er brugt en Pige som Mellembestemmelse for at faae mig ud i Idee Interesse.

²⁸⁸ Johannes v. Müller siger] sml. VIII A 54. en Pige] sml. 281. 426.

289
U. D.

Afstands-Maal.

Dette kan vel omtrent ansees som en christelig Betragtning, der er uden Tilsætning af menneskelig Piat, Vrøvl, Gavtyvestreger:

Et Menneske fødes i Synd, kommer ved en Forbrydelse ind i denne Verden, hans Tilværelse er en Forbrydelse — Forplantelsen er Syndefaldet.

Naar det er ved en Forbrydelse en Synd, saa er det vel heller ikke vanskeligt at giette, hvor det saa er man kommer hen ved Fødselen — man kommer ind i en Straffe-Anstalt, denne Verden er en Straffe-Anstalt†.

Og Straffen er — som altid Syndens Maade er Straffens Maade — ja Straffen er: at være til. Da at være til <ved Forplantelse> er det som mishager Gud er Straffen just den: vær saa artig, Du skal nok blive kjed af den Fornøjelse; Du skal blive saa leed og træt af dette Liv, at Du takker Din Gud for engang ved Døden at slippe ud af det.

Døden er da forsaavidt, christeligt, ikke Straf, tværtimod den er Guds Forbarmelse over disse ulykkelige Skabninger, at den ender denne Tilværelse. Noget Andet er, at den som smertelig Katastrophe kan ansees som hørende med til Straffen, den Straf, som Barnet lider til Straf for Forældrenes Skyld.

— — Maal nu med dette Afstanden fra hvad vi kalder Christendom: dette hedenske reent Sandselige, hvor Slægtens Forplantelse skal agere Livets Alvor, hvor det er den største Velgjer-ning at skjenke et Barn Livet o: s: v: o: s: v:.

Til 289, i Marginen:

290
U. D.

†Anm. Naturligviis er Mennesket af al Magt interesseret i, at benegte dette; og ham beskjeftiger meest af Alt: at det er en rar Verden vi leve i, og at nyde Livet, hvad som oftest kun lykkes maadeligt nok, og forsaavidt det <synes at> lykkes har Guds Mishag — thi Gud vil være forstaaet.

²⁸⁹ Forplantelsen] sml. 259.

Straffe-Anstalt] sml. 286. 291.

†] se 290.

Denne Verden er en Straffe-Anstalt.

291
U. D.

Under dette Billede forstaaer man, christeligt, bedst denne Tilværelse.

Og her en ny Side. Hvilken er Tilstanden i en Straffe-Anstalt? Den er en bestandig Sammensværgelse; som man taler om at boe paa en Vulkan, saaledes ligger der i enhver Straffe-Anstalt dybest nede: en Sammensværgelse. Muligt den aldrig kommer til Udbrud, den er der dog alligevel.

Og saaledes er, christeligt, hele denne Tilværelse en Sammensværgelse mod Gud, en uhyre Gavtyvestreg i Retning af at forfalske Begreberne saaledes, at vi faae noget ganske Andet ud deraf end Gud tænker sig, saa vi faae ud at det er en yderst rar Verden, item at Nydelse er den sande Gudsdyrkelse og Livets Bestemmelse, ja, at dette er den sande Christendom.

Selvmordet.

292
U. D.

Just fordi, christeligt, denne Tilværelse er en Strafs-Lidelse, og fordi Christendommen saa igjen just forjætter naar den sidste Lidelse, Dødens er udholdt en salig, en evig salig Tilværelse: just derfor mishager det Gud om Nogen selvraadigt bryder ud af denne Tilværelse.

At denne Tilværelse skulde være et stort Gode, og at Selvmordet derfor skulde være at dadle, fordi det er Utaknemlighed: er naturligviis Løgn og Sludder, Gavtyvestreger, som Straffe-Anstalten har opfundet for at bestyrke hinanden i at det er en rar Verden.

Nei, men just fordi denne Tilværelse er Lidelse, og just fordi der saa venter en evig Salighed, hvis man taalmodigt holder ud, just derfor er Selvmordet Styrelsen imod.

²⁹¹ Straffe-Anstalt | sml. 289. 292. ²⁹² Straffe-Anstalten | sml. 291. 423.

Det er hermed som naar Børnene Jule-Aften maa vente i det mørke Værelse — just fordi Forældrene veed, hvor meget der er anvendt for at gjøre Glæden stor, og at Tiden bruges til den Ende, just derfor mishager her Utaalmodighed.

293
U. D.

Fremtiden.

Det vil koste frygtelige Kampe, naar Christendommen igjen skal anbringes.

Thi Christendommen forholder sig ikke blot til det Menneskelige saaledes, at den er Det, som ikke opkom i noget Menneskes Hjerter, altsaa det Fremmede. Nei, den er med det Guddommeliges frygtelige Skarpsynethed som beregnet paa efter den rædsomste Maalestok at opirre og forbitte Mennesket — hvis han ikke kan ydmyge sig; thi Christendommen er Guds Souverainitet.

O, og Christenheden som er forvænt ved dette Nonsens, at de Christes Gud det er saadan en skikkelig Nittengryn, en God-Mand, især en Ven af Fruentimmer-Jav og Børne-Avling!

294
U. D.

„Blaserethed“

Forunderligt og mistænkeligt nok, der raabes i vor Tid saa meget mod Blaserethed.

Men see Dig vel for, Skriget kommer egl. fra den nydelsessyge verdslige Epicuræisme, der da vilde erklære Christendommen først og fremmest for den rædsomste Blaserethed.

Sagen er Epicuræismen mærker, at det kniber for den, at der er en Opløsning, som truer at forstyrre hele Skidtet — saa raaber den paa Blaserethed. Og vistnok, der er meget, som kun er Blaserethed, men det kan tillige være Crisen for Christendommen, en Gjennemgang.

²⁹⁴ Epicuræisme] sml. 198. 546.

Christendom. eenlig Stand.

295
U. D.

Ifølge Christendommen er Verden en Syndens Verden, Følgen af et Syndefald.

Christendommen er Frelsen men er tillige saaledes Standsningen, vil standse hele den Fortsættelse, som er i Retning af denne Verdens Vedbliven.

See derfor holder Christendommen paa eenlig Stand. Det er det karakteristiske Udtryk for at den Christne forholder sig standsende til denne Verden; og derfor bruger jo ogsaa det nye Testamente bestandigt saadanne Ord om den Christne, som betegne det Standsende: at være Salt, at offres o: s: v:.

Dog ikke længe varede det, før Ægteskabet var i fuld Gang blandt de Christne — og her begynder det saa, dette Forvirrende, at man frembringer det bag sig som man foran sig bekæmper. Med Ægteskabet indtager strax den Christne et andet Forhold til denne Verden end det at være en Fremmed, Udlænding, Salt, offres, at virke standsende.

Vil Nogen sige, at han gifter sig for at avle Børn og for ved ret fra Barn at opdrage dem i Christendom at skaffe Gud sande Christne, da vil jeg svare: Sludder; Sagen er Du føler Lyst til at avle Børn. Men hvad det angaaer med paa den Maade at skaffe sande Christne, da er dette vist, at hvis det overhovedet for noget Menneske er gjort næsten umuligt at blive Christen, da for Den, som fra Barn er opdraget i Christendom, der er Intet Christendommen mere imod end at den paa den Maade anticiperes og derved bliver til Sludder.

Til Orientation i de christelige Problemer.

296
U. D.

Saasnart man gør det Spørgsmaal om et Menneskes evige Salighed commensurabelt for Afgjørelse i Tiden ved et Forhold

³⁰⁶ eenlige Stand] sml. 313. offres] sml. 285. 299.

1854

til et i Tiden indtraadt Historisk, fremkommer strax den Rædsel, som er Sympathiens Qval: at der saa jo blive talløse Millioner, som ikke blive evigt salige.

Mener man saa, at hvad de utallige Millioner angaae, som have levet før dette Historiske, item de utallige Millioner angaae, som leve efter men i fuldkommen Uvidenhed om dette Historiskes Tilværelse, antager man, at disse kunde dog vel ikke af den Grund blive evig fortabte — antager man dette, og finder sympathetisk Lindring heri, saa bliver Sagen dog den piinlige i Forhold til de Millioner, som have levet efter, eller for hver Enkelt i Forhold til de Utallige, som leve samtidigt med ham, og for hvem hiint Historiske er forkyndt, men som det ikke gjør afgjørende Indtryk paa.

I samme Grad som man punktligere og punktligere bestemmer Saligheds-Vilkaaret, i samme Grad bliver der bestandigt kun Færre om hvem man altsaa tør troe, at de blive salige. Men for Sympathien er det en Qval, at blive salig i Modsætning til Andre.

Saa har jeg forstaaet det saaledes: Saligheds-Vilkaaret er for hver Enkelt, for hvert eneste enkelt Menneske, det Forskjellige. Der gives en almindelig Forkyndelse af Christendommen, men Saligheds-Vilkaaret betræffende maa hver Enkelt som Enkelt forholde sig til Gud.

Dette er unegteligt sympathetisk Lindrende; hvad der for mig er saaledes uendeligt afgjørende, at for mig hænger Salighedens Vilkaar sammen dermed, derom forstaaer jeg saa, at det kun er saaledes for mig, at Saligheds-Vilkaaret paa anden Maade er for hver anden Enkelt.

Dog dette sympathetisk Lindrende (som gjør, at jeg tør anstrenge mig uden at ængstes af Hensynet til Andre) har igjen noget Vee-modigt. Heri ligger nemlig at det ene Menneske slet ikke kan hjælpe det andet, ikke kan i dybere Forstand berolige ham eller selv finde Beroligelse hos en Anden.

evig fortabte] sml. 260.545. hver Enkelt] sml. 278.309. forholde sig til Gud] sml. 279.314.

At det er saaledes, maa jeg antage. Men hvorledes forstaaer jeg det? Jeg forstaaer det som et Fremskridt og som en Straf, en Dom over Christenheden.

Hvad var det Menneskene vilde? De vilde afkaste al Auctoritet. Godt! See her er Straffen; og som altid Syndens Maade Straffens Maade. I skulle blive frie! Og naar Du saa, maaskee fortvivlende ligger paa Dødsleiet og Du vilde give Alt for at der var et Menneske, som havde Auctoritet til at berolige: nei, min Ven, nu er det for silde, Du vilde ikke have Auctoritet — og derfor er der heller ingen.

Saaledes er det en Straf, men tillige hvad man let seer et Fremskridt: Menneskeheden er fra nu af indsat i sin Ret, hver Enkelt er maalbar for det Høieste.

Og denne Formel, om jeg saa tør sige, vil fra nu af blive staaende: paa een Gang Dommen over Christenheden og Fremskridtet.

Anm. Hermed kan sammenholdes Slutningen af min „litteraire Anmeldelse“ af „to Tidsaldere“.

Augustins Naadevalg.

297
U. D.

Den Tanke at et Menneskes evige Salighed skal afgjøres ved en Stræben i Tiden, i dette Liv, er saaledes overmenneskelig tung, at den maa dræbe et Menneske vissere end det umiddelbare Solstik. Det er umuligt med den Vægt endog blot at kunne komme til at begynde. Thi i samme Øieblik man vilde begynde, er jo allerede et Øieblik spildt — ak, og et eneste Øieblik er nok til Salighedens Afgjørelse, altsaa her til dens Fortabelse.

Jeg forstaaer nu Augustinus saaledes, at han just for at undgaae denne Vanskelighed, hittede paa det om Naadevalget; thi saa afgjøres jo den evige Salighed ikke i Forhold til en Stræben.

Straf] sml. 267. 311. Slutningen af osv.] S. V. VIII, S. 98 ff. — Sml. X³ A 52. X⁴ A 41.

1854

Luther forstod Sagen saaledes: intet Menneske kan udholde den Angst, at hans Stræben skal være afgjørende for en evig Salighed eller evig Fortabelse. Nei, nei, siger Luther, dette kan kun føre til Fortvivlelse eller til Formastelse. Og derfor (læg Mærke dertil!) derfor (thi L. forandrer aabenbart det nye Testamentes Christendom, i Kraft af <at> Menneskeheden ellers maatte fortvivle) derfor er det heller ikke saa. Du frelses af Naade; berolige Dig, Du er frelst af Naade — og see saa at stræbe saa godt Du kan.

Saaledes vendte Luther Sagen. Jeg vil nu her ikke tale om den Gavtyvestreg, som det i en senere Protestantisme blev til. Nei, jeg vil blive staaende ved <det> Lutherske. Min Indvending er: L. burde have gjort det kjendeligt, at han slog af paa Christendommen. Fremdeles burde han have gjort det kjendeligt, at Det i Kraft af hvilket han bestandig argumenterer egl. er det Menneskelige: ellers maae vi fortvivle. Men stricte taget har dette Argument intetstedshjemme, naar Spørgsmaalet er, hvad forstaaer det nye Testamente ved Christendom; og stricte taget viser det, at det kunde falde L. ind at argumentere i Kraft heraf, det viser at Christendommen dog ikke var ham det ubetingede Souveraine; men at, under Antagelse af at „ellers maa et Menneske fortvivle“, maa ogsaa dette Souveraine give efter. Men bestandigt kommer jeg tilbage paa dette, at L. skulde have gjort det sande Sammenhæng kjendeligt. Det er efter mine Begreber slet ikke oprørske Undersaatter, der, naar det redeligt er saa at de ikke kan svare Afgifterne, da ligefrem sige til Monarken: vi kan ikke svare Afgifterne. Hvad de derimod ikke have Lov til er at forfalske Afgiftens Størrelse, gjøre den i al Stilhed mindre end den er — og saa ærligt udrede den.

O, hvad Christenheden har behøvet for idetmindste 1500 Aar siden er menneskelig Frimodighed^[†], der redeligt vil gjøre Tilstaaelse om sig selv men ikke forandre en Tøddel i Christendommen — o, at den ikke var til, hvor havde Alt seet ganske anderledes ud.

Luther] sml. 226.442. Naade] sml. 260.325. [†] se 298.

Til 297, i Marginen:

[†]Og istedenfor denne menneskelige Frimodighed fik man denne sørgelige pusilanime ogsaa listige og underfundige Bibelfortolkning, der piner og plager Skriften for at finde nogle Steder, <af> hvilke man forpiint kan faae det ud man ønsker. 298
U. D.

Jødedom — Christendom

299
U. D.

I Jødedommen er Gud i en vis Forstand ikke saa haard som i Christendommen, han er ikke bestemt som Aand — derfor bliver det kun til „Prøvelse“ ∴ det varer nogle Aar, og saa kommer det Ønskede ja mere end det Ønskede.

I Christendommen er Gud Aand — og derfor saa uhyre haard — — af Kjerlighed; thi han kræver Aand af Mennesket.

Forresten er her et Paradox ligesom naar Pascal siger, at Gud i Aabenbaringen er blevet dunklere end han var før, den aabenbarede Gud ubegribeligere end den ikke aabenbarede: saaledes her: Kjerlighedens Gud haardere end Lovens Gud.

Men Forskjellen mellem Jødedom og Christendom ligger i det forskellige Forhold til Evighed. I Jødedommen er Timelighed egl. uden Evighed; i Christendommen er Alt lagt an paa Evigheden — derfor hele dette Liv Lidelse, derfor ingen Hjælp i dette Liv, ikke Seiren i dette Liv.

Men Den der fra Barn er opdraget i Christendom, ham er det som umuligt at Gud kan være saa haard som han er i Christendommen, han „Kjerlighedens Gud“ man kjender saa godt fra Barn af; og derfor er det for Den, som er fra Barn opdraget i Christendom som umuligt at blive mere end Jøde.

Saa haard som Gud er mod Apostlene f. E., hvis Liv er idel Lidelse og saa Martyr-Døden, saa haard er Gud i det gamle Testamente aldrig mod sine Elskede. Det varer nogle Aar, eller han hjælper dem paa en anden Maade underhaanden. Men i Christen-

³⁰⁰Jødedom] sml. 248.360. Pascal siger] sml. X³ A 626, og se Note dertil. Lidelse] sml. 295.305.

1854

dommen gaaer det for Alvor løs paa at maatte hunge, tørste, lide alt muligt Ondt, saa Forfølgelse, endelig henrettes som Forbrydere — — og under alt Dette er Gud Kjerlighedens Gud. Naar i det gamle Testamente Daniel af Fromhed ikke vil spise Herre-Retter, saa sørger Gud for at han trives lige saa godt af det han faaer at spise; naar i det gamle Testamente Propheten er i Nød, saa finder Gud altid Udvei — — men hvad Apostelen angaaer, da forudsiges blot: Den, som skjenker ham med et Bæger — Vand for min Skyld, skal faae Prophets Løn. Altsaa der tales ikke om en uventet Hjælp der skal bringe ham det yderst Fornødne, nei, Gud lader ham aldeles i stikken, indtil at omkomme af Sult og Tørst — — saa strengt kan det gaae til. Og dog er det Kjerlighedens Gud, ja, og hvad mere er, det er af Kjerlighed. Thi Alt, Alt reflecterer sig her paa Evigheden. Og jo qualfuldere Timelighed, jo saligere Evighed.

Ak, jeg gyser, naar jeg betænker Sligt! Jeg mærker kun altfor vel, hvorledes jeg er forkluddret ved at være fra Barn af opdragen i Christendom. Hvilken Afstand fra vor Tilværen til en Apostels. Gud er Kjerlighed. Betänk, det blev forkyndt af Den, som blandt Alle har lidt meest i Verden, af Verdens Frelser! Gud er Kjerlighed, det blev saa forkyndt af Apostlene, hvis Liv var Lidelse fra Begyndelse til Enden, som aldrig de Frommes under Loven — og dog var det derom Apostlerne talte tidlig og sildig, at de havde et Evangelium at forkynde, et Evangelium, ikke Loven.

Nægt saa, om Du kan, at Christendommen er paradox.

300
U. D.

Et Billede paa vor Tids Christendom, især
i Protestantismen, især i Danmark.

Tænk et Land, hvor det var almindeligt at kunne svømme — men ved at svømme forstod man, at tage Kork eller Blærer under Armene, og saa gjøre Svømme-Bevægelserne; dette kaldte

i det gamle Testamente] Dan. 1,8 ff. forudsiges blot] Matth. 10,41 ff.

man at svømme — og nu beskjeftigede det i høi Grad, hvem, der, som det heed, kunde svømme bedst, gjøre de smukkeste Bevægelser o: s: v: — — — hvis der til et saadant Land kom en Svømmer, vilde han ikke sige: de svømme slet ikke, den hele Forskjel mellem hvem der gjør de smukkeste Bevægelser o: s: v: er aldeles Nonsens, thi Ingen af dem svømmer.

Saaledes naar Christendommen heelt og holdent overalt i et Land forkyndes af Embedsmænd, hvis Levebrød og Carriere det er — naar saa der Antagelsen er, at Christendommen er til, og det Opmærksomheden fæstes paa, er hvo der er størst Rhetor o: d: — er saa det ikke Nonsens, da Christendommen slet ikke er til.

Verden er som man tager den:
en rar Verden — en skide Verden

301
U. D.

Dette Ord eller Ordsprog „Verden er som man tager den“ indeholder mere end det maaskee selv tænker paa, indeholder en christelig Sandhed, saa det maaskee er det eneste Ordsprog af den Natur^[†], thi ellers er Forholdet mellem Ordsprog og Christendommen dette: følg Ordsproget, og det vil gaa Dig vel i Verden efter al Sandsynlighed, men Du gjør ved at følge Ordsproget lige det Modsatte af hvad Christendom er.

„Det er en rar Verden.“ Det vil sige: buk og skrab for Verden, udtryk paa enhver Maade, at det er en rar Verden — saa er det ogsaa en rar Verden o: saa vil det gaa Dig som det gjerne gaaer slige feige, usle, hykkelske, karakterløse Piale i denne Verden o: det vil gaa Dig vel, Du vil gjøre Lykke o: s: v:

Nu kommer Christendommen og siger: det er en skide Verden. Christendommen støder an. Vilde Nogen sige til Christendommen

Embedsmænd] sml. 252.364. Levebrød] sml. 262.344. Christendommen slet ikke er til] sml. 265.314. ³⁰¹[†] se 302.

1854

„men hvoraf veed Du, at det er en skide Verden“ saa vilde vel Christendommen svare „prøv det selv, siig til Verden, at det er en skide Verden, og Du skal see den er det.“

Men saa kunde man indvende: „er da saa ikke paa en Maade Christendommen Skyld i, at den bliver en skide Verden, forsaa-vidt det just er denne Dom over Verden, som foranlediger, at det bliver aabenbart, at det er en skide Verden; hvorimod det jo ellers vel vilde gaae med Verden som med andre Slyngler, der ere ganske maneerlige, naar man bukker og skraber for dem, men som ret blive hvad de i Grunden ere, naar man siger dem, hvad de i Grunden ere.“ Hertil maa svares, at det er i Kraft af sin Politie-Viden at Christendommen veed, hvorledes det hænger sammen med Verden, og det er i Egenskab af Politie at den siger det — for at faae Sandheden gjort aabenbar.

Man seer forresten her, hvortil det fører naar Christendommen ikke betjenes i Charakter, naar man <hykkelsk> omklæder sin Feighed med dette sentimentale Sludder, at det er rare Mennesker til hvem man henvender sig o: s: v: . Naar man nemlig gjør det, altsaa udtrykker: det er en rar Verden, naar man paa den Maade forkynder Christendommen (forresten aldeles meningsløst, thi Christendommen er just: det er en skide Verden, og dette forkyndes saaledes Du Verden, til hvem jeg taler, Du er en rar Verden) saa gaaer det en sandsynligviis vel i denne Verden, men til Gjengjæld gaaer Christendommen ud. Saa snart Forkynderen udtrykker, at den Verden, han taler til, er en rar Verden, saa har Verden seiret, seiret over Christendommen.

Men Menneskene blive i ond Forstand kløgtigere og kløgtigere, saaledes ogsaa kløgtigere i, selv om saa skulde være, at forkynde objektivt det Objektive „at det er en skide Verden“, at forkynde det saaledes, at man smigrer den Verden, den Forsamling til hvilken man taler.

Til 301, i Marginen:

[†] Imidlertid er dette Ordsprog dog alligevel ikke anderledes end andre Ordsprog, thi dets Mening er aabenbar: behandel Verden som en rar Verden.

‡

‡

Exempel paa hvad jeg kalder det Criminelle.

303
U. D.

Det med Goldschmidt af Mynster, hvis det ikke snarere blot var et indædt Drillerie mod mig, kunde tjene til Exempel paa det Criminelle, eller paa det som gjør Sagen til en ganske anden end naar man blot intellectuelt har med Hildethed at gjøre.

Mynster kunde som redelig Mand maaskee have været i Forstaaelse med „Indøvelse i Christendom.“ Eller han kunde som redelig Mand i høi Grad have misbilliget den, og gjort Alt for at modarbeide den. Men det Criminelle ligger i, at gjøre Noget som kun kunde tjene til at forvirre, at reise, hvad han selv maatte erkjende derfor, Usandhedens Magter mod mig, Pøbelen og Raaheden.

‡

Skikkelige Mennesker — Kjød og Blod

304
U. D.

„Man skal behandle ethvert Menneske som et skikkeligt Menneske.“ Ach ja, dog indtil det Punkt hvor Kjød og Blod kommer med i Spillet, thi her skal man ikke troe en Eneste; som Leporello siger: Troskab varer kun til Døden, saaledes kunde man sige: man skal troe ethvert Menneske — indtil Kjød og Blod.

³⁰³det Criminelle] sml. 317. Det med . . . Mynster] sml. X⁴ A 195, og se Note dertil. Goldschmidt] sml. 242. 570. Mynster] sml. 277. 392. Indøvelse i Christendom] sml. X⁴ A 647 (den ny Pseudonym) og Sammenvisninger. ³⁰⁴Leporello siger] Don Juan (den til I A 275 anf. Udg.), S. 103.

Men saasnart Kjød og Blod kommer med, skal man ikke troe ham, eller ansee ham for et skikkeligt Menneske thi Kjød og Blod er ikke det Skikkelige.

Derfor kan man antage, at enhver sandere Erkjendelse, som vel at mærke ikke forholder sig til Kjød og Blod, faaer man Menneskene temmeligt villigt til at indgaae. Men Alt hvad der be-
træffer Kjød og Blod bliver strax criminelt, her vil Mennesket ikke forstaae, og al Tale om hans Skikkelighed er Sludder og blot ny Gavtyvestreg af Kjød og Blod.

305

U. D.

Kjød og Blod.

I Forhold til den Sandhed, der forholder sig til Kjød og Blod, angaaer Kjød og Blod, skal man ikke behandle et eneste Menne-
ske, ubetinget ikke et eneste Menneske som skikkeligt, ellers bli-
ver man narret.

Hvad mig selv angaaer, da veed jeg bedst, hvor rigtigt dette er, thi hvis Gud ikke paa en ganske særdeles Maade havde mig i sin
Magt, og knækket mig fra tidligste Tid, saa jeg ikke kan komme
til at lade mig narre af Kjød og Blod, saa var jeg hvert Øieblik
narret.

306

U. D.

Et Spørgsmaal.

Naar en Mand som Bernhard af Clairvaux eller Pascal, der dog
begge vare betydelige Charakterer, lade en saadan Forvirring
staae urørt som det at Paven kalder sig Petri Efterfølger (og paa
denne nonsentialske Maade parodierer det om Christi Efter-
følgelse) saa er det dog et Spørgsmaal, om dette ikke hænger
sammen med, at de have villet skaane sig selv, eller om ikke dem
maaskee ubevidst Natur-Instinktet underfundigt har afholdt dem
fra at vove, hvad der vel maatte blive Martyrium Blod-Martyrium.

²⁰⁸ knækket mig] sml. 277.312.
Martyrium] sml. 299.310.

³⁰⁶ Efterfølgelse] sml. 285.313.

1854

Hvor ironisk.

307
U. D.

Den der opløser Græcitetens umiddelbare Skjønhed: Socrates han er: Søn af en — Billedhugger og en Gjordemoder.

Christendommens Corruption

308
U. D.

A priori tør jeg paastaae, at denne Corruption staaer uden Analogie i nogen anden Religions Historie: Corruptionen bestaaer deri, at Christendommen bliver ved at bestaae efter at man har faaet gjort lige det Modsatte til at være Christendom (især i Protestantismen især i Danmark)

Forresten ligger i denne Art Corruption og at den er exclusiv for Christendommen et indirecte Respekts-Udtryk for at Christendommen er den sande Religion. Man vover ikke at afskaffe den; ei heller spotte Præsterne over den i deres stille Sind medens de foredrage den for Folket — nei, man lister sig til at gjøre den til noget Andet til det Modsatte, stræber af al Magt at bilde sig selv ind at det er Christendom — i den Grad har man egl. Respekt for Christendommen.

Christenhedens 1800 Aar.

309
U. D.

Hvad om Styrelsens Tanke var: jeg har nu anbragt Christendommen — fra nu overlades den til Menneskene; jeg sender Ingen, som repræsenterer den i guddommelig Interesse; jeg vil dog see, hvorvidt det kan komme med Menneskene og hvad det kan blive til. Og Gud, der i Kjerlighed uendelig bekymrer sig over en Enkelt og hver Enkelt, han ødsler jo i en anden Forstand majestætisk med Millioner <i Tal> og Aarhundreder i Tid.

³⁰⁷Socrates] sml. 237.318. ³⁰⁹guddommelig Interesse] sml. X^bA 144 og Sammenvisninger. hver Enkelt] sml. 296.325.

1854

Saaledes lod <det> sig forklare, at der i Løbet af disse 1800 Aar, siden Apostlenes Tid, Ingen findes, der egl. repræsenterer Christendommen i Guds Interesse, i Had til det at være Menne-ske, i Had til sig selv, og i dette Had elskende Gud, ubetinget tjenende det Ubetingede; hvorimod der jo findes store menneske-lige Redeligheder, men bestandigt i Retning af Menneskenes In-teresse.

Saa lod dette sig sætte i Forhold til det Ord af Christus: naar jeg kommer igjen, mon jeg skal finde Troen paa Jorden.

Hvad om dette var Styrelsens Tanke: at bruge 1800 Aar til at see an — og saa først naar Maximum af Forvirrethed var naaet, saa først gribe ind ved atter at anbringe Individet, der i Guds Vold og Magt udtrykte Christendommen i Guds Interesse.

310
U. D.

Vore Tiders Charakteerløshed.

Ogsaa dette er en Charakteerløshed, denne nyere Tiders usle Opfindelse at behandle Uenighed i Mening som Galskab.

For nemlig at skulle kunne opfatte (som Middelalderen) Me-nings Uenighed som Forbrydelse Skyld, maa man selv være i Charakteer af at have en Mening. Men det er man ikke. See der-for griber man feigt til det Middel at faae den Anden erklæret gal. Man hykler saa og priser sig selv, at man ikke er grusom, ikke intolerant, ikke tyrannisk — man lader ham jo ikke slaae ihjel, ih, nei, man er human, aah, ja. Tillige regner man ogsaa paa i denne Medfart at faae den menige Mand med sig, som just fordi han har saa faae Begreber, er saa tilbøilig til at ansee enhver Ueensartet-hed for Galskab, den menige Mand, der er netop lige saa villig som til at holde med En, der blev forfulgt, ihjelslagen, er lige saa villig til at være med og antage om En at han er gal.

Middelalderen stod dog langt høiere, den behandlede endog virkelig Gale, psykisk, som Forbrydere.

Ord af Christus] Luk. 18,8.
fulgt] sml. 306.311

⁸¹⁰i Charakteer] sml. 301.325. for-

1854

#

Christendommen ligger saa høit oppe,
at det i en vis Forstand vilde være Lindring at turde forstaae alle
Lidelserne og Qvalerne som Straf over sine Synder. Thi er det
Straf over Ens Synder — nu vel, det har man fortjent, heri er in-
gen Begrebs-Forskjel mellem det at være Gud og det at være
Menneske. Fremdeles er der jo en Mulighed af ja en Vished for
at det maa forandres, især og maaskee desto hurtigere, jo taal-
modigere man lider Straffen.

311
U. D.

Men christeligt er Qvalen Udtrykket for at være elsket <af>
Gud — her kan altsaa ikke være Tanke eller Tale om nogen For-
andring, noget Ophør i Tiden. Christeligt er der en Begrebs-For-
skjel mellem det at være Gud og det at være Menneske. Frygte-
lige Anstrengelse og Skærpelse, som potenserer i een Forstand
Qvalerne.

#

Om mig selv.

312
U. D.

Fra meget tidlig Tid har mit Liv været saaledes qvalfuldt, som
det vel sjeldnere findes; saaledes har jeg været forskjellig fra det
Almindelige. Men fra de qvalfuldt Lidende i Almindelighed har
jeg igjen været derved forskjellig, at det aldrig er faldet mig ind,
at der for mig skulde være Hjælp at søge eller at finde hos Men-
nesker, nei, at min Lidelse var — min Distinktion.

#

Coelibatet.

313
U. D.

Da Paven i sin Tid befalede, at den Geistlige skulde være ugift,
da var Synspunktet for Christendommen allerede længst tabt og
en forvirrende Accommodation eller Gaaen paa Accord med Ver-
den indtraadt. Thi ikke staaer Sagen saaledes: Præsten skal være

³¹¹Lidelserne] sml. 310. 313. Straf] sml. 296. 363. ³¹²min Lidelse]
sml. 305. 382. ³¹³Coelibatet] sml. 295.

ugift, nei: den Christne skal være ugift; Distinktionen mellem Præst og Læg er uchristelig aber aber ikke bagvendt i Retning af: ergo skal Præsten ogsaa være gift.

For Christendommen er denne Verden en syndig Verden, et Barn undfanges i Overtrædelse, fødes i Synd. Christendommen vil standse, gjøre Fyldest for det Forbigangne, men saa vil den virkelig ikke, at der derpaa skal begyndes paa en Frisk. Som naar En betaler en Andens Gjæld, han da fordrer Eet: at Du da ikke igjen begynder at gjøre Gjeld: saaledes med det at være ugift i Forhold til det at være Christen.

Men i Christenheden vies jo Ægtefolkene, og Vielsen den helliger dette Forhold. Charmant! Saaledes helliger ogsaa Banditen i Syden det at slaae ihjel ved iforveien at knæle for Alteret.

Ved Vielsen hellige Ægtefolkene deres Beslutning. Fortræffeligt. Ved Foden af det Alter, hvor Verdens Frelser hænger paa sit Kors, han som ved sin Død gjorde Fyldest for Slægtens Synd, Arvesynden, og lærte: følg mig efter, at følge mig efter det er at være Christen: der knæle de Elskende og beslutte — de beslutte, at fortsætte Arvesynden. Eller dersom det havde Sandhed, at Vielsen helligede Kjøns- Forholdet, saa maatte det jo gjælde om det Barn, der fødes, at det ikke undfanges i Overtrædelse og fødes i Synd.

„Men Christus var jo selv tilstede ved et Bryllup“. Uforligneligt! Altsaa han, der holdt saa strengt paa hvad det er at være Discipel, at han <, for at forhindre ham i at indlade sig med Verden, > ikke engang vilde tillade En at begrave sin Fader: han skulde mene, at med at være Discipel lod det sig godt forene at gifte sig og avle Børn, det er efter den størst mulige Maalestok at komme dybt ind i det med denne Tilværelse — og det bevises deraf, at han var tilstede ved et Bryllup. Saa beviser man vel ogsaa at det er sand Christendom at gjøre Gjestebud det beviser man deraf, at Christus var tilstede ved et Gjestebud; eller <vel endog> at det at være Christen er at være en Bedrager — thi Christus omgikkes jo Toldere og Syndere.

„Men Apostelen tillader dog at gifte sig.“ Ja — han tillader det, Du seer altsaa, at han er uendelig langt fra den Betragtning af Ægteskabet, som nu florerer især i Protestantismen især i Danmark. Han tillader det; og hvis Du vil være ærlig, da vil Du ikke kunne negte, at der er en vis Uvillie i Apostelen idet han gjør det, han vilde hellere ikke give efter, han siger: det er bedre at gifte sig end at lide Brynde o: naar galt skal være, nu vel, saa hellere Ægteskabet end at lide Brynde.

Men vi ere lyksalige i denne Gudsdyrkelse som bestaaer i at avle Børn. Man kommer derfor heller ikke beskæmmet til Døbefondet med de Spæde, at Daaben om muligt maatte gjøre godt for <hvad> Forældrene forbrød, nei, med indbildsk Selvtilfredshed producerer man Børnene, man føler sig endog, hvis man er saa heldig at producere Tvillinger, man mener at have været Gud til Behag ved at have avlet et Barn — — og det er det nye Testamentes Christendom!

Overhovedet er Opfattelsen af Slægtens Forplantelse afgjørende for enhver Religion. Enten er denne Verden dog i Grunden en rar Verden, og det er Gud særdeles velbehageligt, at dens Væren fortsættes, eller — og dette er det nye Testamentes Christendom — denne Verdens Tilværen og Væren er Gud i høieste Grad imod; just for at standse er Christendommen blevet anbragt, og derfor ogsaa strax Forplantelsen spærret af.

De eneste tilforladeligere Opfattelser af hvad Christendom er, er deels (hovedsaglig) Christi og Apostlenes Forkyndelse, deels det samtidige Jødedoms og Hedenskabs Dom. Men denne lyder eensstemmigt paa: Christendommen er Menneske-Had. Og saaledes er det ogsaa i det nye Testamente. Christus udtrykker ved sit Liv: det at elske Gud er, at hade Menneskene. Hvorledes at hade Menneskene — han som var idel Menneske-Kjerlighed. Ja ganske vist, han forstod fra Første af og fastholdt til det Sidste at han var offret paa Menneskene, og derfor var han idel Kjerlighed i Forhold til Alt hvad der er Lidende, Forladt, Forskudt o: s: v:, dog ikke i Betydning af ved Penge, Magt o: s: v: o: paa jordisk at hjælpe

dem. Men den Art Menneske-Kjerlighed — og det er det vi Mennesker kalde Menneske-Kjerlighed — som bestaaer i at hjælpe Menneskene til at komme til at nyde dette Liv den var han ganske fremmed for, han vidste kun altfor vel at Christendommen gjør Menneskene ulykkelige for dette Liv thi det at elske Gud er at ville lide.

Saa kan man forstaae hans bekymrede Tale til Apostlene, at de da ikke maatte forarges paa ham, ligeledes kan man forstaae, at det maatte skee, hvad han forudsagde dem, hvorledes de ville blive mishandlede, forbandede, forfulgte, ihjelslagne — thi sandeligen at skulle udtrykke, at det at elske Gud er at hade Menneskene eller at elske dem saaledes som den menneskelige Egoisme aldeles ikke bryder sig om at blive elsket, at det maa lønnes saaledes som det blev lønnet, er let at forstaae.

Men denne uhyre Løgn: Christenheden har under Titlen: at elske Menneskene, faaet Christendommen aldeles vendt om; og Sandheden af vor Maade at leve paa er egl. den: vi elske os selv og — hade Gud. Det er det man nu tildags kalder Christendom. Naturligviis vogter man sig vel for at sige det, man regner vel endogsaa paa tilsidst at kunde bilde Gud ind, at det er Christendom.

Den Christne.

314
U. D.

At blive ved Forholdet til Gud, ved at have indladt sig med Gud, saa Elendig og jammerfuldt Lidende i denne Verden, at man kunde være et Ordsprog blandt Millioner — og saa dog med Troens salige Forvisning at kunne saligt fastholde: Gud er uendelig, uendelig, uendelig Kjerlighed: det er at være Christen!

Vil man saa negte, hvad jeg paastaaer, at Christendommen slet ikke er til; eller vil man finde mit Forslag ubilligt, at man dog idetmindste skulde tilstaae, at man ikke er det!

[lide] sml. 311.314. ³¹⁴Forholdet til Gud] sml. 296.384. [Lidende] sml. 313.321. Christendommen slet ikke er til] sml. 300.316.

Methoden maa forandres.

315
U. D.

Dette Ord er et staaende Udtryk hos mine Pseudonymer — og forunderligt nok, det passer ogsaa ganske paa min hele Tilværelses Betydning, der er egl. Intet, jeg har rørt ved, uden at der skjult staaer derved i Forhold til det Givne: Methoden maa forandres. Og hvad er min Betydning i Forhold til Christendommen med eet Ord, hvad Andet end: Methoden maa forandres.

Ubetingede Betingelse for at blive Christen.

316
U. D.

Denne er i ubetinget lydig Taushed og Underkastelse af det nye Testamente at faae at vide, hvad Christendom er, — enten dette nu synes os Mennesker sødt eller suurt, forfærdeligt eller glædeligt, ønskeligt eller frygteligt o: s: v:

Saaledes forholdt man sig engang til Christendommen.

Men i Tidernes Løb svandt den ubetingede Respekt for Gud. Man vendte saa Forholdet om og bevægede sig ganske simplement i denne Syllogisme: Dette vilde jo være Forfærdeligt, en Rædsel for os Mennesker — ergo kan det ikke være det Christelige o: Mennesket afgjør hvad Christendom er o: Christendommen er afskaffet.

At Spørgsmaalet om Christendommen især ³¹⁷
i Protestantismen, især i Danmark, maatte, ^{U. D.}
christeligt, blive criminelt anlagt.

Tag det Forhold med et Regnestykke!

Hvis det er f. E. en matematisk eller astronomisk Beregning — dersom En her regner feil: saa slutter man i Maximum deraf,

³¹⁶Christendommen er afskaffet] sml. 314. 370. ³¹⁷criminelt] sml. 303. 318.

1854

at han er en daarlig Astronom, Mathematiker; ikke videre; man falder ikke paa at sætte denne hans Regnen-feil i Forbindelse med Andet end det Intellectuelle.

Saasnart det derimod er en Regning betræffende Mit og Dit — hvis der En regner feil, slutter man anderledes. Hvis f. E. en Forretningsmand i givet Tilfælde af en Pengesag regner saaledes feil — ja, hvis han regner saaledes feil, at han selv faaer for lidt, saa sigter man ikke criminelt paa ham; men hvis han regner saaledes feil, at han faaer for meget: strax sigter man criminelt paa ham, man erkjender her ingen simpel Feiltagelse, Slight vil man ikke vide af at sige. Og dog kan det jo være muligt, at det er en simpel Feilregning, og til Undskyldning en Slags Undskyldning kunde det tjene, om Forholdet var af den Art, at han selv dog skulde have nogen Fordeel; thi var det et Tilfælde, hvori ikke det Mindste tilkom ham med Rette, saa var jo en Feilregning, ved hvilken han selv fik nogen Fordeel, <ordentligviis> aldeles umulig uden culpa.

*

*

Christendommen er blandt Andet ogsaa en Mellem-Regning mellem Gud og Menneske betræffende Kjød og Blod \propto og herved bliver dette Mellemværende et Forhold i Retning af Mit og Dit. \propto Protestantismen har regnet eller regner saaledes forkeert, at Kjød og Blod har faaet for meget; og her er slet Intet, der kunde foranledige en saadan Feilregning, thi ifølge det nye Testamente skal Kjød og Blod slet Intet have.

#

Socrates — Christendom

318

U. D.

Socrates har Ret: naar en Mand ikke gjør det Rette, er det fordi han ikke forstaaer det; forstod han det, saa gjorde han det — ergo er Synd Uvidenhed.

Christendommen har Ret: Synd er Skyld. Naar nemlig en Mand ikke gjør det Rette, er det ganske rigtigt fordi han ikke forstaaer

³¹⁸Socrates] sml. 307.334.

det, hvis han forstod det o: s: v: . Men, at han ikke forstaaer det Rette, er fordi han ikke kan forstaae det, og at han ikke kan forstaae det, er fordi han ikke vil forstaae det — see her kommer det.

Og kun ved at behandle Alt criminelt er det at Christendommen har magtet Verden, og magtet at holde Justits.

Eensartethed — Ueensartethed

319
U. D.

Samtidighed stræber bestandigt nivellerende og tyranniserende at forvandle Alt til Eensartethed, saa Alle blot blive Numerus Exemplarer.

Historien interesserer sig derimod kun for hvad der har bevaret sig i Ueensartethed i sin Samtid, uden dog derfor uden videre at ansee enhver Ueensartethed med Samtid for det Sande.

Samtidighed mener formodentlig ved at forvandle til Eensartethed at forædle, danne; Sandheden er: den forbruger Individerne, den spilder dem.

Til 319, i Marginen:

Naar Individet er blevet ganske eensartet med Samtidighed 320
assimileret, som man siger i Forhold til Fordøielser, saa har Tiden U. D.
ædt ham, han er som tabt, spildt; Tiden, Samtidighed tenderer til
at forvandle Alt til Spilde eller til Spildt (ad modum Brindt).

„Guds Redskaber“

321
U. D.

See saaledes hænger det sammen med disses qvalfulde Lidelser.
Saasnart Gud vil til ret for Alvor at bruge et Menneske som
sit Redskab, saa spærrer han strax saaledes af for ham, at de an-

criminelt] sml. 317.335. ³¹⁹ Ueensartethed] sml. 273.325. Numerus] sml. 259.325. ³²¹ Guds Redskaber] sml. 185.324. Lidelser] sml. 314.322.

dre Mennesker ikke kunne forstaae, at de forstaae som Stolthed og Hovmod hvad der er Ydmyghed og Qval. Sagen er, kunde de forstaae det som det i Sandhed er, hvor i al Verden skulde de saa falde paa, at mishandle ham, nei saa ville de have Deeltagelse med ham og Beundring for ham og saa — ja saa fik Gud ikke hvad han behøvede, han fik ikke det Menneske langt nok ud, ud i den Lidelse der er Dobbelt-Lidelse, og hvor egl. det Christelige ligger.

Men denne Dobbelt-Lidelse naaes jo derved, at <det> Gud tvinger det Menneske til og fordrer af ham er saaledes den yderste Anstrengelse, at Menneskene, som ikke see, at det er Gud, som stikker bag ved og cujonerer det Menneske, saa <han ikke> tør Andet, de mene, at hans frygtelige Anstrengethed er Hovmod — ergo banke de løs paa ham.

Og saa naar han er død, saa komme: Professorerne, — — og fremstille og fremstille, leve af hans Lidelser: Vee Dem, vee Eder, at I bygge Propheternes Grave o: s: v:

322
U. D.

Det Interessante — Alvor.

Intet er saa Interessant, og efter Intet er det dog lidt udviklede Menneske saa nysgjerrigt som efter: Lidelser, Lidelsers Hemmelighed — vel at mærke „fremstillet“. Alvoren er: selv at lide.

Til 322, i Marginen:

323
U. D.

Lidelser og Lidelseshistorier er for den Ældre som Spøgelsehistorier for Barnet — Noget man saa gjerne vil høre om, men er bange for.

324
U. D.

Det Christelige.

Tag $\frac{1}{10}$ af det Christelige brug det som Ingredients i hvad der er Menneskets egen Opfindelse — og Du skal erfare (hvad 1000

Professorerne] sml. 203.338. vee Eder osv.] Matth. 23,29. ³²³lide] sml. 321.324.

og 1000 af Løgne-Professorer og Præster have erfaret) at den Art „Christendom“ smager Menneskene saa sødt, saa lifligt, saa ubeskriveligt deiligt, at de ikke veed hvad de skal hitte paa for til Gjengjæld at kræse op for en saadan Professor eller Præst.

Tag Christendommen heel — og Du skal erfare (hvad I, herlige Martyrer og Sandheds-Vidner have erfaret!) at selv det godmodigste Menneske bliver som han var rasende, saa rasende forbitret paa den Art „Christendom“, at det gaaer paa Liv og Død.

Ak, thi Gud kjender Menneskene; og da ifølge det nye Testamente at elske Gud er at hade Verden, saa har Gud hensigtsfuldt indrettet Christendommen saaledes, at den aldeles lige saa godt oprører det, hvad man blot menneskelig talt maatte kalde det godmodigste Menneske som det trodsigste. Thi Gud vil ingen ligefrem Overgang for noget Menneske til det at være Christen. Mennesket lever jo ifølge Christendommen ikke i en rar Verden som Gud elsker — i saa Fald kunne det at blive Christen blive en ligefrem Overgang for den menneskelige Godmodighed og Godhed. Nei, født i Synd lever hvert Menneske, ifølge Christendommen, i en syndig Verden som Gud hader, og det at blive Christen derfor intet mindre end en ligefrem Overgang; christeligt er en saakaldet menneskelig Godmodighed og Godhed akkurat lige saa Skidt som Trods o: D:: og det viser sig ogsaa, saasnart Christendommen i sin Sandhed bringes i Forhold til denne menneskelige Godhed og Godmodighed, thi saa bliver den lige saa rasende paa Christendommen som Trods o: D:

‡

‡

At være Salt — at være Masse — Evigheds Dom.

325
U. D.

Ifølge det nye Testamente er det at være Christen at være Salt; som vi nu leve, især i Protestantismen især i Danmark, er det at

[Martyrer] sml. 324. 325. Sandheds-Vidner] sml. 321. 358. ⁸³⁶ Masse] sml. 319. 370.

1854

være Christen at være Masse eller det at være Masse er at være Christen — den størst mulige Forskjel fra det nye Testamente.

Ei heller kan det være det nye Testamentes Mening, at Apostlene var engang for alle det at være Salt, mere Salt behøvedes der ikke, om saa Verden skulde vedblive i nok saa mange Tusind Aar. Nei, til hver enkelt Slægt, for hvem Christendommen forkyndes, henvender Christendommen sig til hver Enkelt med det Spørgsmaal vil Du være Christen o: vil Du være Salt o: vil Du offres, vil Du istedetfor at tilhøre den Masse, der, umenneskeligt vil have Profit af at Andre offres, vil Du selv være Salt, være Christen.

Men det at man har afskaffet at være Christen i Betydning af at være Salt og gjort det at være Christen til at være Masse (hvorfor jo ogsaa den aldeles uchristelige Sprogbrug er kommet i Brug at tale om christelige Folk, Stater, Lande det Masseagtige) forholder sig til at man egl. har afskaffet Evighedens Dom og Regnskab.

Som man lever i Protestantismen antager man, at Naaden gjør Fyldest, dog at man saa lever borgerligt ustraffelig. Altsaa deter dog som var Saligheden knyttet til en Betingelse, et Vilkaar i Retning af det Existentielle. Man antager maaskee, at aabenbare Syndere fortages trods deres saakaldte Tro og trods Naaden. I samme Øieblik man antager dette, kan man ikke standse ved den borgerlige Retfærdighed, thi er der eet Vilkaar, en Betingelse i Retning af det Existentielle, saa er den borgerlige Retfærdighed lige saa lidet tilstrækkelig som aabenbare Synder ere det, vi kan i saa Fald ikke standse førend ved hvad det nye Testamente gjør til Vilkaaret, Betingelsen: Efterfølgelsen Askesen i Retning af Martyriet. Enten gjør Naaden ubetinget Fyldest gjør os alle, alle Salige, ogsaa aabenbare Syndere ja vel endog dem, som slet ikke ere Christne — eller vi kan ikke standse førend ved hvad det nye Testamente bestemmer som Betingelsen, Vilkaaret: Forsagelsen, Efterfølgelse.

hver Enkelt] sml. 309. 353. offres] sml. 324. 325. Naaden] sml. 297. 336. det Existentielle] sml. 310. 338. Efterfølgelsen] sml. 313. 358. Askesen] sml. 283. 327.

Men det er let at see, at med den hele Betragtningssmaaede at det at være Masse er at være Christen er ogsaa alt Det om Evighedens Regnskab og Dom væsentligen gaaet ud. Det antages, at vi alle blive salige, det antages, at vi ere Christne fra Fødselen af — og istedetfor denne frygtelige Anstrengelse: at skulle benytte dette Liv til en Evigheds-Afgjørelse, antages Alt afgjort, og der kan i det Høieste være Tale om, at man til Tak da fører sig nogenlunde skikkeligt op, hvilket da forresten reent jordisk og verdsligt er det Klogeste.

Men som sagt, saasnart der skal være et Vilkaar, en Betingelse i Retning af det Existentielle afgjørende for Ens evige Salighed, saa har dette med den borgerlige Retfærdighed Intet at betyde; enten maa man latitudinarisk udvide Naaden in absurdum, eller man kommer til at blive ved det Vilkaar, den Betingelse, som det nye Testamente afgiver: Efterfølgelsen.

Og her har vi saa igjen den Distinktion: at være Salt og at være Masse. Dette er en Qualitets Forskjel: at bekjende en Religion, som man baade timeligt og evigt vil have Profit af, og det at bekjende en Religion, som man lider for.

Men saa kommer der den Vanskelighed, at det i Sandhed at være Christen bliver saa saaledes ueensartet med det at være Menneske at de i Evighed aldrig kunne komme i Forstaaelse med hinanden. Thi at have været Menneske i dette Liv paa den Maade, at man har ladet Andre offres paa sig, og at have været Menneske paa den Maade, at man blev offret paa de Andre befæster en evig qualitativ Forskjel. Det er derfor ogsaa baade til at lee og til at græde over, naar man hører disse reent verdslige Existentser tale om at indgaae til de Christnes Salighed, de betænke ikke, at hvis de ankomme der, vilde de jo komme i Selskab med Mennesker, hvis Liv <var og> er kvalitativt forskjelligt fra deres.

#

326
U. D.

Den menneskelige Uredelighed

Der klages ofte nok over, at Uredeligheden er stor i Handel og Vandel o: s: v:

O, det sørgerlige er, at der i intet Forhold er saa stor Uredelighed som i det allervigtigste betræffende Sjælens Frelse, evig Salighed, Christendommen — at her selv den Redeligste dog er noget uredelig. Og hvorfor er han det hvoraf kommer det? Det kommer deraf, at ethvert Menneske er bange for Evigheden, for denne uhyre Magt, at indlade sig ret for Alvor med den. Og just fordi vi Mennesker alle her ere bange, er det et Slags menneskelig Redelighed mod hinanden indbyrdes, at vi alle her holde sammen i at være uredelige.

327
U. D.

Det „Frivillige“

Det Frivillige er dog egl. den Knude paa det Christelige, hvilken kan holde. Men just fordi man længst har løst den Knude, just derfor er ogsaa det Christelige blevet meningsløst løst paa Traaden.

1) Det Frivillige er, hvad Enhver forstaaer, 1000 Gange tungere end Det, hvori man ved Omstændigheder, ved udvortes Magt er, hvor man, uden alt Ansvar, kan bruge hele sin Kraft blot til at bære.

2) Det Frivillige udtrykker egl. den sande Frygt og Bæven og Respekt for den guddommelige Majestæt — nødtvungen Armod f. E. udtrykker Intet.

3) Det Frivillige afgiver Dobbelt-Collisionen, som er alt Christeligs Kjende: at blive hadet, forbandet afskyet, at maatte lide for — at man vil lide. Ingen falder paa at forfølge En fordi han mod sin Villie er i Armod; men Ingen Ingen Ingen bliver saaledes

³²⁷ Frivillige] sml. 277.357. lide for] sml. 325.340.

hadet som Den, der frivilligt forsager Det, hvori Menneskene naturligt have deres Liv.

4) Kun Den, der er mærket af det Frivillige, kun ham kan, christeligt, betroes en Comando. Den der nødtvungen er i Armod i Lidelse o: s: v: han er jo langt fra ikke haard nok, staaer ikke fast nok, han udtrykker jo, at hvis han bare kunde slippe, saa vilde han hellere end gjerne.

Men er det saa ikke rædsomt, rædsomt, rædsomt, at Menneskene have faaet det Christelige saaledes ned imellem sig, at der gjen-nem Generationer leves saaledes, at skikkelige, i andre Henseen-der dygtige Mennesker, som vel endog udmærke sig blandt Mæng-den ved deres Christendom, bona fide antage, at det Frivillige er en Barnagtighed, en Umodenhed. Hvad Menneskehedens Heroer have krympet sig under som Orme <men udholdt>, hvad andet Geleed af Udmærkede have fortvivlet over: det antages nu bona fide at være en Barnagtighed, man smiler ad. Christeligt er dette ikke rædsommere end hvis man levede saaledes, at just de skikke-lige Folk bona fide antog det at være ærlig for barnagtigt.

#

forsager] sml. 325.340.

1854

328
Aug. 16.

NB.^{31.}

d. 16 Aug. 1854.

329
U. D.

„Tiden“ er det Sophistiske.

Kan en evig Salighed afgjøres i et Tids Moment, eller kan et Evigt afgjøres i Tid? Saaledes kan man filosofisk rigtigt vende Spørgsmaalet mod Christendommen, og benegte det. Deraf følger naturligviis ikke at Christendommen skal opgive Sit, thi Christendommen erklærer sig jo selv at være mod Forstand, være paradox, en Synsmaade man ogsaa gjør vel i at fastholde imod alle de mythiske Opfattelser af Christendommen, at den er Mythologie, hvilke man saa maatte spørge, om de kunne opvise nogen Mythologie, der selv siger sig at være mod Forstand. Overhovedet ere alle Indvendinger mod Christendommen i Kraft af Forstand — men uden Forstand nok til at standse ved dette Tegn, at jo Christendommen selv forkynder sig at være mod Forstand. Summa summarum af alle Indvendinger er en latterligt spildt Uleilighed.

Altsaa Philosophien kan negte at et Evigt kan afgjøres i Tid.

Populairt har man saa vendt Sagen saaledes, at man har fundet det altfor dristigt af Philosophien uden videre at benegte Sætningen og dermed Christendommen; man har meent, at 70 Aar var for lidt, at der maatte en lang lang lang Række Aar.

Her begynder Sludderet i Kraft af det Sophistiske.

Kan et Evigt afgjøres i Tid, saa er 70 Aar og 10 Aar og 5 Minutter lige tilstrækkeligt, og der vindes Intet ved 170,000 Aar — der vindes kun Udflugt for Dem, som ikke kunne tænke.

Kan et Evigt afgjøres i Tid, saa er 70 Aar mere end nok. Og ikke kan Afgjørelsen skee saaledes, at en Mand i sit 30de Aar f. E. høitideligt siger til sig selv: der ligger nu 40 Aar for Dig, det gjælder om at benytte dem til en Evigheds Afgjørelse. Nei, paa den Maade lader det sig ikke gjøre. Ei heller er det sandt; thi Tilværelsen der nok veed hvad den vil, har jo indrettet det saaledes, at Ingen kan vide om han lever i næste Time — og just denne Uro mener Christendommen hører med til at bevirke en Evigheds-Afgjørelse.

Thi en Evigheds Afgjørelse i Tid er den intensiveste Intensitet, det intensiveste Spring.

Men Menneskene søge bestandigt Udflugter, de ville bestandigt sophistrere ved Hjælp af det Sophistiske i Tiden. Ved Hjælp af Tiden nemlig, ved Hjælp af at give Tid og give det Udseende af jo længere Tid jo nærmere kommer man Evigheds-Afgjørelse, forstaae de meget godt, at de slippe fra Afgjørelsen, at denne just naaes ved intensivt at negte Tid, jo kortere Tid jo nærmere ved en Mulighed af en Evigheds-Afgjørelse; derfor er Døden saa understøttende i Forhold til Evigheds-Afgjørelse, fordi her er saa kort Tid.

Men et Menneske er naturligt, som for Døden, bange for en Evigheds Afgjørelse, og derfor vende de altid Sagen forkeert: at der behøves en lang lang Række Aar, at endog 70 Aar er for lidt, og maaskee Millioner Aar ikke nok — nei ganske vist, saa lidet som den Mand, der havde forbeholdt sig Lov til selv at udsøge det Træ han skulde hænges i, var istand til at finde et passende, lige saa vis kan man være paa, at Millioner Aar blot vilde fjerne Menneskene mere fra en Evigheds Afgjørelse.

Naar da En foredrager dette populairst saa Plausible, at 70 Aar er for kort en Tid, at der behøves en langt større Række Aar, saa kunde man svare ham med de Ord af Abraham til den rige Mand: de have Moses og Propheterne, troe de ikke dem, troe de heller ikke om En opstod fra de Døde. Intet er vissere. Vel muligt nemlig, at det, at En opstod fra de Døde, jog dem en overtroisk Skræk

i Livet, men det er ikke at troe. Og saaledes maatte man vel ogsaa sige: Den, som mener, at 70 Aar ikke er lang Tid nok, at Feilen stikker deri og ikke i ham, han kommer saa vist aldrig en Evigheds Afgjorelse nærmere, om han saa levede 170,000 Aar.

Dette seer man ogsaa, naar man lægger Mærke til, hvorledes Menneskene leve. Deres saa kaldte Stræben i Aarenes Løb er hverken mere eller mindre end en jævn Tilbagegang.

330
U. D.

Det Menneskelige — det Guddommelige.

Mennesket er „et selskabeligt Dyr“, og det han troer paa er: Foreningens Magt.

Saa er dette den menneskelige Tanke: lader os alle forene os — hvis det var muligt alle Jordens Kongeriger og Lande, og denne pyramideformigt dannede Forening, der udviser et bestandigt Høiere og Høiere, bærer saa øverst en Over-Konge — — han maa antages at være Gud nærmest, i Sandhed at komme Gud saaledes nær, at Gud bekymrer sig om ham tager Hensyn til ham.

Christeligt forholder det sig lige omvendt. Just en saadan Over-Konge vil staae Gud fjernest, ligesom ogsaa det hele Foretagende med Pyramiden er Gud i høieste Grad imod.

Det Foragtede, hvad Slægten forskyder, en sølle enkelt forladt Stakkel, et Udskud: det er, christeligt, hvad Gud vælger, hvad der er ham nærmest.

Det med Pyramiden hader han. Thi som Gud er saaledes uendelig Kjerlighed, at hans Fader-Øie let seer, hvor grusom denne menneskelige Pyramide-Tanke let bliver mod det Ulykkelige, det Tilsidesatte o: s: v: i Slægten (hvilket derfor just Kjerlighedens Gud tager sig af) saaledes er han ogsaa for uendelig klog en Maje-stæt til ikke at see, at hvis dette med Pyramiden fik mindste Medhold, som laae der noget Sandt, endog blot den mindste Smule Sandt i, at man i Forhold til som Pyramiden bliver høiere, dog

²²⁰ et selskabeligt Dyr] sml. S. V. I, S. 260, og se Note dertil.

kommer Gud et Lidet nærmere, saa slipper Mennesket ikke den Tanke engang at føre Pyramiden saa høit, at den vil mene at kunne støde Gud fra Thronen.

Saa støder Gud til Pyramiden, saa Alt styrter sammen — een Generation derefter begynder Mennesket igjen paa det med Pyramiden.

En sand Christen i Christenhed.

331
U. D.

Et svagt Billede paa en <sand> Christens Ueensartethed fra de Andre er vel det at være at betragtes som elverskudt.

Men var det nu ikke det dybeste Nonsens, hvis det at betragtes som elverskudt (ueensartet) skete i et Land, et Folk, hvor den officielle Religion var Troen paa Elverfolket og hvor der lønnedes 1000 Præster som forkyndte denne Tro.

Fritænkeren — den christelige Indvending.

332
U. D.

Fritænkeren siger: dersom blot Præsterne ikke var med deres Christendom.

Den christelige Indvending er: dersom blot disse Præster ikke var med deres Christendom — som gjør Christendommen umulig.

Til 332, i Marginen:

Fritænkeren vil have Præsterne bort i den Tanke dermed at blive Christendommen qvit. Du Kortsynede med Din overfladiske Betragtning, i et saa intimt Forhold staae Præsterne sandeligen ikke til Christendommen. Nei, den christelige Indvending forstaaer Sagen bedre, den vil have Præsterne bort — for at faae Christendommen.

³³¹ Ueensartethed] sml. 325. 443. officielle Religion] sml. 240. 348.

1854

#

334
U. D.

Fader forlad dem, de vide ikke,
hvad de gjøre.

Heri er ikke indeholdt den socratiske Anskuelse at Synd er Uvidenhed.

#

335
U. D.

Den criminelle Dialektiker.

Som Den der selv er af Faget kjender Mesteren blandt Forhørs-Dommere ikke paa nogen hans Virtuositet i det Enkelte, men paa: hvorledes han lægger Forhøret an, saa han, naar han seer det Første strax siger: see her er Mesteren — — saaledes er den criminelle Dialektiker kjendelig paa: hvorledes han lægger den hele Sag an, hvorledes han stiller Problemet.

Og en criminel Dialektiker er just hvad Christenheden behøver.

#

336
U. D.

Subordinations-Lov.

Da intet Menneske er Idealet, sees let at Enhver slaaer Noget af — ogsaa Apostelen.

Men Subordinationen og Meningen byder, at Den, hvis Liv er mindre anstrengt ikke har Lov til at sige til Den, som er mere anstrengt: ogsaa Du slaaer af.

Det er dette man har gjort, og saa naaes øieblikkeligt <ved> det Sophistiske, at enhver Stræben gaar ud, og det bliver idel Vrøvl om Naaden.

#

#

337
U. D.

Styrke — Svaghed.

Naar en Piges Elskede dør eller bliver hende utro, og hun siger det vil blive hendes Død — naar hun da et Aar efter er

³³⁴Fader forlad osv.] Luk. 23,34. socratiske] sml. 318. 356. ³³⁵criminel] sml. 318. ³³⁶Naaden] sml. 325. 384.

gift: saa siger Menneskene: hvo skulde have troet, at hun havde været saa stærk.

Sandheden er: hun var svag.

Men Idee-Styrke ansees for Svaghed, og sandselig Styrke for Styrke. Man kalder det Styrke, at En haver Styrke til at leve aldeles ideeløst, man kalder det Styrke, at En har Styrke til overalt at sikkre sig Profit o: s: v:

Indvendingerne mod Christendommen

338
U. D.

lade sig blæse bort med den eneste Bemærkning: hidrører disse Indvendinger fra Nogen, som har fuldkommet Christi Befalinger og Bud til det Existentielle — hvis ikke, er alle hans Indvendinger Nonsens; thi Christus siger jo bestandigt: at man maa gøre efter hvad han siger, — og saa skal man see, at det er Sandhed.

Men Ulykken stikker endda ikke i disse Indvendinger, men i dette Mylder af karakterløse Professorer Præster o: s: v:, som heller ikke befatte sig med at gøre efter Christi Befalinger, men i Folianter skrive Forsvar mod, christeligt, nonsentialske Indvendinger.

Den christelige Sætning

339
U. D.

lyder ikke: intelligere ut credam, ei heller credere, ut intelligam.

Nei, men den lyder: gjør efter Christi Bud og Befalinger, gjør Faderens Villie — og Du skal blive troende.

Christendommen ligger paa ingen Maade i Intellectualitetens Sphære.

³³⁸det Existentielle] sml. 325.339. Christus siger] Johs. 7,17. — Sml. X³ A 455.470. Professorer] sml. 321.374. ³³⁹credere, ut intelligam] sml. VA1, og se Note dertil. gjør efter] sml. 338.341.

1854

Den christelige Fordring

340
U. D.

Det Christendommen bestandigt stiler paa er: at lide for Læren, at lide af Menneskene.

Naar det at faste o: s: v: er det Almindelige (altsaa Det, som Menneskenes Dom honorerer) saa er det slet ikke det Christelige i strengere Forstand at faste o: s: v:

Nei den karakteristiske christelige Lidelse er at lide af Menneskene. Dette hænger sammen med, at ifølge Christendommen er det at elske Gud at hade Verden, eller med, at der ifølge Christendommen er Fjendskab mellem Gud og Menneskene.

Systemet.

341
U. D.

Personlighed er det Aristokratiske — Systemet en plébeisk Opfindelse; ved Hjælp af Systemet (denne Omnibus) komme Alle med.

Derfor hedder det altid i det menneskelige Tyvesprog, som altid taler sort, : han var kun Personlighed, han havde ikke noget System — det vil sige man gjør det Lavere til det Høiere.

Journalisterne.

342
U. D.

Disse Folk kalde sig efter „Dagen“ (Journalister). Mig synes at man bedre kunde nævne dem efter Natten. Derfor foreslaaer jeg, da jo ogsaa Journalist er et fremmed Ord, at kalde dem „Natførere, Natfører-Lauget.“ Jeg synes slet ikke at det Ord passer saa godt paa Renovationsfolkene, om hvike det bruges. Men Journalisterne de ere i Sandhed „Nat-Førere“, de føre ikke Skidt bort om Natten hvilket jo er baade en ærlig Sag og en god Gjerning, nei,

³⁴⁰lide] sml. 327. 345. faste] sml. 327. 350. ³⁴¹hedder det] sml. 449. Personlighed] sml. 339. 361. ³⁴²Journalisterne] sml. 244. 453.

de føre Skidt ind om Dagen, eller endnu bedre betegnet, de føre „Nat“ over Menneskene, Mørke, Forvirring, kort de ere — Natførere.

Tilfældets Vittighed

343
U. D.

At Tilfældet, Virkeligheden er vittigere end alle vittige Forfattere har jeg altid meent og sagt.

Her et Exempel, som jeg dog vil optegne, hvor utilbøilig jeg end er til at skrive Sligt.

Den Mand, der bedst har forstaaet Øieblikket i Danmark, hele dette politiske Jav af charakteerløse Halv-Mennesker, den Mand, der har skrevet og skriver den vittigste Satire derom er en Marchandiser (jeg troer i Farve-Gaden) som hver Dag averterer i Adresse-Avisen en lang Liste paa Ting, han udleier, og som ender: Fortuna-Spil og Stikbækkener. Det Asen, jeg kunde blive misundelig paa ham, han er vittigere end den vittigste Forfatter i Danmark. Fortuna-Spil — ja, det er det Hele. Men der spilles ikke saa høit, at det gaar paa Liv og Død, nei, det Andet der behøves er derfor: Stikbækkener. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* Heltenes Tid er forbi: her udleies Fortuna-Spil og Stikbækkener.

Den eedsvorne Præst.

344
U. D.

Dersom det lader sig vise, at Staten ikke, christeligt, har Lov til at gagere Christendoms-Lærere, saa er Præsten, som ved Eed bunden paa det nye Testamente, forpligtet til at sige nei, det hjælper ham aldeles ikke, at Staten er villig. Eeden gjør Præsten ansvarlig for Gud lige overfor det nye Testamente.

³⁴⁴ gagere] sml. 300.389.

1854

At lide for Læren.

345

U. D.

Vil En sige: men hvis jeg levede et Sted, hvor alle vare sande Christne, saa er det jo dog umuligt, da maa dertil svares: om saa var (skjøndt det er usandt) vel, saa er Du eo ipso Missionair. Men man har reent glemt at det at være Christen <væsentlig> er at være Missionair.

Christendom i Ro er eo ipso ikke Christendom. Saasnart Sligt synes at maatte vise sig, saa betyder det: bliv Missionair.

Christendom i Ro, i Stillestaaen giver Obstruktion, og det er denne frygtelige Obstruktion som er Christenhedens Sygdom.

346

U. D.

Mesteren — Discipelen — Vrøvlehovedet

Discipelen, som blev Menneske-Fisker, udkaster Garnet og fanger paa een Gang 3000 Sjele — Mesteren fangede hele sit Liv kun 12.

Saa er jo Discipelen større end Mesteren? Ja, hvis christeligt ikke Alt var omvendt. Discipelen fanger de Tusinde — ved at slaae af paa hvad Christendom er.

Og naar der saa engang lever en Discipel paa 127de Haand fra hiin første Discipels Discipel paa 27de Haand — et Vrøvlehoved: han fanger hele Verden til Christendommen.

Paa den Maade gaar det fremad med Christendommen.

347

U. D.

Det nye Testamente.

En ung Pige, „16 Somre gammel“ — det er hendes Confirmationsdag. Hun modtager blandt de mange forskellige smagfulde og skønne Presenter ogsaa det nye Testamente nydeligt indbunden.

³⁴⁵ lide] sml. 340. 350. ³⁴⁷ 16 Somre gammel] sml. S. V. VI, S. 247.

See, det kan man kalde Christendom! I Sandhed man regner — og det kan man vel ogsaa — man regner paa, at hun da naturligviis lige saa lidt som de andre læser deri, eller paa nogen somhelst Maade primitivt. Hun modtager denne Bog som Trøst for Livet, her her finder Du Trøst hvis Du skulde behøve den — man regner naturligviis paa, at hun da ikke læser i den, saa lidt som andre unge Piger, og da fremforalt ikke primitivt, ellers vilde hun opdage, at her her ere alle Rædslerne, mod hvilke hvad der ellers forekommer i Verden næsten kun er Spøg.

Men see det er Christendom. Og det er da ogsaa Christendom dette Tosserie med Bibelselskaber, som udbrede nye Testamenter millionviis.

Nei, jeg kunde fristes til at gjøre Christenheden et andet Forslag: lader os samle alle alle de nye Testamenter, der haves, lader os bringe dem ud paa en aaben Plads eller op paa <et> Bjerg, og lader saa, medens vi alle knæle, En tale saaledes til Gud: tag den tilbage igjen denne Bog; vi Mennesker, saadanne som vi nu ere, vi due ikke til at indlade os paa Sligt, os gjør den kun ulykkelig. See, dette er mit Forslag, at vi ligesom hine Indvaanere bede Kristus at drage ad en anden Vei. Dette var ærlig og menneskelig Tale — noget Andet end dette væmmelige hykkelske Præstesludder om at Livet intet Værd vilde have for os uden dette uskateerlige Gode, som er Christendommen,

Svinget, som blev gjort forkeert i
Christenhed.

348
U. D.

Den Gang da <for at tage et bestemt Tids-Moment> Christendommen blev ophøiet (o: degraderet) til Stats-Religion — der som der da havde staaet hos en menneskelig Redelighed, som havde sagt: jeg seer vel at Verden egl. har faaet Overmagten, at dette ikke mere er det nye Testaments Christendom; men jeg

hine . . . bede] *Math.* 8,34. ³⁴⁸Stats-Religion] *sml.* 331.393.

1854

er ikke Gud-Menneske ei heller en Apostel, og der hører mere end menneskelig Kraft til at standse dette — vel, jeg gaaer med; men det skal gøres kjendeligt, at dette ikke er det nye Testamentes Christendom: o, hvor langt anderledes havde Alt været.

Men istedetfor stod der en Klogskab, som søgte at skjule.

Men hvilket Nonsens er dette ikke. Gud er Aand, Christus Sandheden, Christendommen Sandheden — og saa betjener man den saaledes, at man søger at skjule den sande Tilstand.

Nei til det nye Testamentes Christendom og til Sandhed kan man kun sandt forholde sig enten saaledes: vi har i Sandhed denne Lære eller vi tilstaae sandt, at vi ikke har den.

Men Klogskaben meente, at dette Sidste gik da aldrig an; det vilde være det Farlige. Fortræffeligt! Altsaa Christendommen var oprindelig Sandhed, og nu var det blevet Christendom: det Farlige er at det sande Sammenhæng bliver aabenbar.

Christendommen en Fæstning

349
U. D.

Tænk en Fæstning, ubetinget uindtageligt, forsynet med Proviant for en Evighed.

Da kommer der en ny Commendant. Han faaer den Idee, om det ikke var rigtigst at bygge Broer over Løbegravene — for at kunne angribe Beleirerne.

Charmant! Han forvandlede Fæstningen til en Landsbye — og Fjenden tog den naturligviis.

Saaledes med Christendommen. Man forandrede Methoden — og Verden seirede naturligviis.

350
U. D.

Dersom Eders Retfærdighed ikke overgaaer
de Skriftkloges og Phariseeres.

Det Mere her fordres forstaaer jeg om: det at lide for Læren; at lide for det Gode man gjør, at lide af Menneskene.

Aand] sml. 195. ³⁵⁰ Dersom osv.] Matth. 5, 20. lide] sml. 345. 352.

Man seer altsaa at Middelalderens Askese med den ligefremme Kjendelighed ikke er det christeligt Fordrede. Christendommen sigter bestandigt paa dette: at lide af Menneskene, at gjøre det Gode og at lide derfor af Menneskene; thi Christendommen aander i dette, at der er Had mellem Gud og Menneskene.

Det Menneskelige er det Relative og
Mennesket er et selskabeligt Dyr.

351
U. D.

At blive eller være den eneste Ulykkelige, det er tungt. Men er det ikke for et Menneske lige saa tungt at være den Eneste, som blev salig, kan dette for et Menneske være saligt.

Her seer man, hvor høit oppe Christendommen ligger, og hvilke rædsomme Collisioner den derfor udviser: at blive salig i Modsætning til Andre, i Modsætning til de Mennesker, man elske meest, Fader, Moder, Hustrue, Børn — o, frygteligt!

Men saaledes er det Ubetingede, og Christendommen er det Ubetingede.

Er det saa for meget forlangt, hvad jeg foreslaaer, at vi dog idetmindste tilstaae, at det vi leve i slet ikke er det nye Testaments Christendom.

Sandheden.

352
U. D.

Ethvert Menneske er mere bange for Sandheden end for Døden — det er Sandheden af den Sludder og Hyklen om at elske Sandheden, og saa gjerne ville, naar man blot kan forstaae det o: s: v:.

Nei, Mennesket er, naturligt, mere bange for Sandheden end for Døden — og det er ganske naturligt; thi Sandheden er et Natur-Menneskes Væsen endnu mere imod end Døden. Hvad Under da at han er saa bange for den.

Askese] sml. 340. 372. ³⁵¹et selskabeligt Dyr] sml. 330, og se Notedertil.

1854

Til at blive opmærksom paa Sandhed hører: Afsideshed („Christus tog ham afsides“) Afsideshed fra Flokken. Og allerede dette er nok til at gjøre Mennesket angst og bange mere end for Døden. Thi Mennesket er et selskabeligt Dyr — kun i Flokken er han lykkelig; om det er det dybeste Nonsens, om det er den største Nederdrægtighed, ham ist das ganz egal, han befinder sig yderst vel derved, naar det er Flokken, der har den Mening, Flokken der gjør Sligt — — og han kan være med i Flokken. Thi Mennesket er et Dyr, som kan blive Aand, hvilket han qua Dyr naturligviis er endnu mere bange for end for at døe. Han er Dyr — og Afsideshed sigter paa ham i Retning af at gjøre ham til Aand.

Og denne Afsideshed bliver saa, hvis et Menneske skal ind i Sandheden, nærmere at forstaae om den Afsideshed at udgrines, forhaanes mishandles af de Andre, af Flokken — en Afsideshed, som er langt større end hiin første.

See, derfor laver Mennesket Begrebet „Sandhed“ om. Sandhed er at løbe med i Flokken, og det er tillige Kjerlighed, hedder det. Og dette er nu blevet Christendom.

Tilværelsens Betydning

353
U. D.

Alt Det om Christendommens Historie o: s: v: er, som sagt, Sludder og Vrøvl, ogsaa Gavtyvestreger, for at dethronisere Christendommen som absolut Magt.

Denne Tilværelsens Betydning er: at examineres, at examineres for Evigheden.

Og saaledes har Gud nu indrettet denne Tilværelse: det er umuligt i denne Verden at forholde sig i Sandhed til Sandhed uden at komme til at lide — og Evigheden dømmer Hver om han lidende har forholdt sig til Sandheden.

Menneskets Interesse derimod er det at faae Sandheden fat — uden at komme til at lide. Mennesket, ethvert Menneske, har nogen

Christus . . . afsides] Mk. 7,33. et selskabeligt Dyr] sml. 330, og se Note dertil. mishandles] sml. 350. 353. ^{***}lidende] sml. 352. 357.

Sands for Sandhed, men lide for den det vil han sandelig ikke, og forstaae vil han ikke at det at lide just hører med til Sandhed.

Altsaa Menneskets Interesse er det at faae fat i Sandheden uden at komme til at lide, hvilket nu engang er umuligt.

Saaledes er Tilværelsen og dens Examination. Hvis jeg var en Hedning og skulde tale græsk, maatte jeg sige: at Gud har indrettet det Hele saaledes for at more sig; han morer sig ligesom et Menneske kan more sig ved at sætte Flesk i en Mussefælle og nu see alle Musenes Kunster for at faae Flesket uden at fanges — — saaledes morer Gud sig over alle disse Millioner Menneskers Spring og Sving og Bøininger o: s: v: for at faae Sandheden fat uden at komme til at lide. Alle disse Millioner, ak, ja thi det Guddommelige ligger i majestætiske Proportioner, bruger Millioner for at faae et Par Stykker, bruger Aarhundreder til at lade Vildfarelser gjøre sig lystige.

Som sagt Tilværelsen er saaledes indrettet at det i Sandhed at forholde sig til Sandhed er umuligt uden at lide. Naar der saa er en Enkelt, som dog noget redeligere vil vove sig ud til Sandheden — om dog ogsaa han helst vil have Sandheden uden at lide for den: saa forbarmer Styrelsen sig over ham og hjælper ham til — at komme til virkelig at lide. Naturligviis raaber han Ak og Vee o: s: v:, men kjerligt er det jo dog af Styrelsen, dersom det er vist, at til Sandheden kan man kun forholde sig ved virkelig at lide og at Evigheden dømmer, om man virkelig har lidt for Sandheden, og vrager alle Sophisterne.

Cours eller Torve-Priis paa Mennesker.

Naar nu det nationale Pensions-Fond (ad usus publicos) kommer istand, saa var det vel rigtigst at der een Gang hver Maaned

354
U. D.

en Enkelt] sml. 325. 368. ³⁵⁴ det nationale Pensions-Fond] se Fædrelandet 1854, Nr. 201 (30. Aug.). 205 (4. Sept.). 208 (7. Sept.); Dagbladet 1854, Nr. 203 (1. Sept.). 204 (2. Sept.). 209 (8. Sept.). ad usus publicos] se: Fonden ad usus publicos. Aktmæssige Bidrag til Belysning af dens Virksomhed, udg. af Rigsarkivet. 1.-2. Bd. (Kbh. 1897.1902). — Fondet bestod i Aarene 1765-1842.

blev noteret Cours eller Torvespriis paa Mennesker: Regjeringen byder saa meget; det nationale Pensions-Fond saa meget.

#

#

Sandheden

355

U. D.

er en Snare: Du kan ikke faae den, uden at Du fanges; Du kan ikke faae Sandheden saaledes at Du fanger den, men kun saaledes, at den fanger Dig.

#

356

U. D.

At elskes af Gud at elske Gud.

Hiint Ord af Alcibiades om Socrates: at det endte med, at han fra at være Elskeren blev den Elskede, hiint Ord udtrykker ogsaa Guds Forhold til et Menneske — det ender med at Gud bliver den Elskede.

#

#

357

U. D.

Svinget, hvorved der svinges bort fra Christendommen.

Saasnart Sagen vendes saaledes: han (Christus) han har nu lidt — nu skal vi Andre have det godt: er eo ipso Christendommen forandret, og fra hvad den er i det nye Testamente (det at være Christen at lide at martres) sat over i dette menneskelige Nederdrægtige: at lade En eller Nogle i alle Qvaler martres — for at vi Andre skal have det godt. I Sandhed her stikker Dyre-Naturen, Bestiet i Mennesket ret frem i den Opfindelse.

Altsaa saasnart Sagen vendes saaledes: han har nu lidt — nu skal vi Andre have det godt: saa er Christendommen forandret. Saaledes seet bliver det et Spørgsmaal, hvorvidt selv hvad man almindeligviis forstaaer ved Martyrerne, Blod-Vidnerne i strengere Forstand var christelig Lidelse. Deels maa erindres, hvad

³⁵⁶ Ord af Alcibiades] Platon, Symposion 222b. Socrates] sml. 334.371.
³⁵⁷ lide] sml. 353.358.

jeg ofte har indskærpet, at naar En lever omgiven af Mennesker, som billigende ja beundrende anerkjende det at gaae i Døden: saa er dette egl. ikke christelig Lidelse; det christelig Lidelse altid sigter paa er: Menneskenes Dom, at den er ufordeelagtig, saaledes vil det f. E. være christelig Lidelse: at gaae i Døden men udgriint af Omverdenen som anseer det for en Narrestreg at vove Livet for Sligt. Deels maatte man spørge: hvilken var disse Martyrs sidste Tanke. Dersom den var: at de ville have det godt i denne Verden, saa de troede, at det at være Christen var at have det godt i denne Verden; men at en fjendtlig Omverden ikke vilde tillade det, men forfølge dem — hvis det var saaledes forstaaet, at de bleve Martyrer, saa er det egl. ikke christelig Lidelse.

Nei, det nye Testamentes Christendom (det er Jesu Christi Christendom; thi Apostelen har allerede forandret den noget) hviler i den Tanke: der er Strid paa Liv og Død mellem Gud og Mennesket; Gud hader Mennesket, ligesom Mennesket hader Gud. Vil Du altsaa være elsket af Gud og elske Gud (og dette er det at være Christen) saa maa Du blive hadet afskyet forbandet o: s: v: (cfr. det nye Testamente). Og Gud hader hele denne Tilværelse, et syndigt Affald fra ham og Oprør mod ham — at være Christen vil derfor betyde at Du paa enhver Maade skal martres. Bedst at Du selv frivilligt er udtømmelig i Opfindelser af at martre Dig selv; men skulde Du ikke være saa stærk — hvis det dog ellers er nogen Sandhed i Dig, at Du vil hade Dig selv, saa tør Du haabe, at Gud forbarmer sig over Dig og hjælper Dig til at komme til at lide.

See det er Christendom. Det der skuffer os Mennesker er at vi ingen Forestilling have om efter hvilken Maalestok Gud rutter med Millioner, Trillioner.

Men Mennesket — o, vil Du lære det Nederdrægtige at kjende, saa studer Mennesket! — Mennesket behager sig selv i denne dyriske Grusomhed: at En martres i alle Qvaler, for at vi Andre skal have det godt.

Nei, nei, nei! Det at være Christen er at martres — denne uhyre Side-Bygning af Trillioner og Qvatrillioner, som æder

1854

drikker avler Børn klinker o: s: v: alt freidigt i Betragtning af, at Andre have maattet vaande sig i de yderste Qvaler: denne Side-Bygning er, christeligt, en Misforstaaelse.

358
U. D.

Tilværelsens Examination og Dommen.

Det Spørgsmaal, som Tilværelsen, om man saa vil, forelægger Mennesket, og hvis forskellige Besvarelse deler Menneskene i to kvalitativt forskellige Classer (Dyret og det med Guddommen beslægtede) er: vil Du, at et andet eller andre Mennesker skulle martres i alle mulige Qvaler, for at Du sandseligt kan have det godt; eller vil Du selv offres paa Andre?

Den som besvarer det første Spørgsmaal med: ja, er eo ipso et Dyr; det er lige saa bæstisk som naar Ole Kollerød sidder og spiser med den Kniv, med hvilken han har myrdet et andet Menneske. Det Dyriske er at æde at ville leve af et andet Menneske af hans Qvaler og Lidelser. Dette <er> Fortabelsens uhyre Masse. Stor, frygtelig stor er vistnok denne Masse altid, men at den er saa stor som den er, have dog altid de falske Lærere et stort Ansvar for.

Den anden Classe af Mennesker svarer nei til dette Spørgsmaal.

Og nu forelægges det Spørgsmaal dem: vil Du selv offres paa Andre.

Dersom En ubetinget er villig dertil, glad forvissat om, at det er af Kjerlighed Gud fordrer dette af ham: ja han er virkelig i Slægt med Gud.

Men om En ogsaa ikke er saa stærk, at han saaledes med Begeistringens høieste Fart er villig til at offres paa de Andre, dersom der dog er en Villighed i ham, saa hjælper Gud ham nok til at blive offret.

*

*

⁸⁵⁸offres] sml. 357.369. Ole Kollerød sidder osv.] se J. V. Neergaard, Morderne Ole P. Kollerød's, Ole Hansen's, Peter Christian Knudsen's og flere andre Forbryderes Criminalsag (Kbh. 1838), S. 19.

Dersom man vilde forelægge et bedre Menneske det Spørgsmaal: vil Du at et andet Menneske skal i alle mulige Qvaler offres paa Dig: saa maatte han svare: dersom dette paa nogen Maade er betingende min Frelse og Salighed, saa tager jeg derimod, men saa maa det ogsaa tillades mig at udtrykke at dette andet Menneske er noget ganske Andet end jeg, en Qvalitet forskjellig fra mig: jeg maa tilbede ham som et overmenneskeligt Væsen.

Saaledes i Forhold til Gud-Mennesket.

Men analogt, om end lavere, med Gud-Mennesket blev jo Apostlene offrede, saa Sandhedsvidnerne. Her har saa Catholicismen i en vis Forstand Ret ved at ville tilbede Helgene; thi en Helgen er en Qvalitæt høiere end Den, der vil sandseligt leve godt af at en anden offres.

Protestantismen er den raaeste og brutaleste Plebeisme. Man vil ikke vide af nogen Qvalitets Forskjel mellem Apostelen, Sandheds-Vidnet og sig uagtet Ens Existents er aldeles forskjellig fra deres, saa forskjellig som det at spise fra det at spises.

* *

Hvad det angaaer at Gud-Mennesket er Forsoningens Offer, da maa erindres, at han jo bestandigt fordrer Efterfølgelse, saa han da ikke bærer Skylden for denne bestialske Nederdrægtighed, at En skal martres for at Andre skal æde drikke avle Børn o: s: v: og sandseligt nyde dette Liv.

* *

Mennesket er en Synthese. Han er et Dyr, men der er ogsaa en Mulighed af noget Guddommeligt i ham. Besvarelsen af dette Spørgsmaal: vil Du, at et andet Menneske i alle mulige Qvaler skal offres for at Du sandseligt kan have det godt, gjør aabenbart, om det vedkommende Menneske er Dyr eller i Slægtskab med det Guddommelige

* *

Sandhedsvidnerne] sml. 324. 391. Forsoningens] sml. 168. 492.
Efterfølgelse] sml. 325. 391.

1854

Hvor dyrisk og hvor misforstaaet, naar der lever et Menneske, om hvem man forstaaer, at han egentligen offres for en Idee, saa at ville have Medlidenhed med ham og skattere sig selv lyksalig at man ikke saaledes offres. Det er Dyrisk at man slet ikke føler sig kaldet til at efterligne ham, vidne for ham, kæmpe for ham, lide med ham o: for Ideen. Og det er Misforstaaelse med Medlidenheden; thi da Frelsens Vilkaar er knyttet til det at offres, saa er han jo dog Den, som trækker det længste Straae.

359

Examinationen.

U. D.

Guds Dom om denne timelige Tilværelse og denne Verden er: den er en syndig, ond Verden, det er en Jammerdal. Dette siger han i sit Ord.

Men just fordi Tilværelsen skal være Examination, derfor er denne Verden i mange Maader saa fortryllende og deilig som den er.

Gud forstaaer sig ganske godt paa det at examinere. Han sætter ikke Mennesket i en Verden, som paa enhver Maade paanøder Mennesket den Erkjendelse, at den er en Jammerdal — og siger saa i sit Ord det er en Jammerdal, for nu at see, om Mennesket vil troe ham. Nei, det var en taabelig Examination, og det blev aldrig det at troe. Nei, Verden synes en deilig en rar Verden, mageløs — og nu siger Gud i sit Ord: det Hele er Løgn og Synd og Jammer: lad os nu see, om Du vil troe mig.

360

Sand Christendom — Forargelsens Mulighed

U. D.

Kjendet paa sand Christendom er, som jeg bestandigt har indskærpet, at den paa ethvert Punkt udviser Forargelsens Mulighed.

Oprindeligt skete det saaledes: Jødedommen er Optimisme — og nu kommer Christendommen, som er Pessimisme og udgiver sig for at <være> Opfyldelsen af Forjættelserne og Jødernes Forventninger, saa Gud skal være den Samme, medens dog Forandringen er den størst mulige. Her er Forargelsens Mulighed saa oplagt som vel muligt.

I Christenhed naaes det samme ved Hjælp af at opdrage i Christendommen. Den Christendom, i hvilken et Barn opdrages og hvilken Barnet assimilerer sig er — Jødedom er Optimisme — og nu gjælder det om han som Ældre vil blive Christen, hvor saa Forvandlingen er: fra Optimisme til Pessimisme, og Forargelsens Mulighed nok saa intensiv som i Jødedom, fordi man har lært Barnet at det var Christendom, og Barnet er voxet op i og sammen med den Forestilling, at dette Optimistiske var Christendom, medens Forholdet er: just for at stramme ret til Pessimisme maa man <have> Optimisme til Forgrund, til det Dialektiske, fra hvilket der bestemmes.

Men tillige seer man, hvilket christeligt Nonsens og Gavtyvestreeg det er med dette sentimentale Sludder i Christenhed, at man som Ældre længes efter at være saaledes Christen som man var det som Barn, at man tilstaaer (Du Vrøvler, eller Du Gavtyv!) at man som Ældre ikke er saadan en Christen som man var som Barn.

En Maaler for existentiell Vægtfylde.

361
U. D.

Det der forvirrer Alt er dette Tankeløse og Gavtyveagtige, at Menneskene lade som om Alt var forandret, fordi de optage Udtryk og Vendinger, medens Existentielt Alt bliver det Gamle.

Sandseligt har man Redskaber til at gradere med. Hvis En tog en Tønde Vand, satte Couleur paa den og nu vilde sælge den for Cognac f. E. — saa graderer man ham det, og siger: Løgn.

Saaledes var det ønskeligt at have et lignende Redskab til at

1854

gradere Existents. Havde man det, vilde man med Forbauselse see, at vi i Christenhed ikke ere komne af Stedet, men existentielt ere Hedenskab eller Jødedom.

Gud — vi Mennesker.

362

U. D.

Vi Mennesker mene: dette med Adams Syndefald, det er nu da længst, længst tilbagelagt og glemt, nu ere vi rare Mennesker: for Gud skete dette med Adam idag.

Vi Mennesker indbilde os: det med at Christus blev ihjelslagen, denne Menneske-Slægts Nederdrægtighed, det er nu 1800 Aar siden, længst tilbagelagt, glemt, nu ere vi rare Mennesker: for Gud skete det idag.

Mennesket

363

U. D.

er ifølge Christendommen en falden Aand, som til Straf blev degraderet til Dyr.

Dog maa man have Aand for ret at fatte Ydmygelsen — det Trivielle, det Bestialske er kisteglad ved at være Dyr, o: mærker det egentlig ikke.

Dersom Christendommen ikke var kommet ind i Verden, saa var vel Mennesket aldrig ret blevet opmærksom paa denne sørgelige Hemmelighed; thi Christendommen behøves for at forklare Mennesket det sande Sammenhæng: at han oprindeligt har været noget ganske Andet, o: hvor uendelig dybt han er sjunken ved at være blevet Dyr-Skabning. Af sig selv falder Mennesket ikke paa Sligt, og kun de eminenteste Individier uden for Christendommen have anelsesviis besindet sig paa noget Saadant.

Man seer nu, i hvilken Forstand Christendommen er et glad Budskab, og hvor bestialsk Christenheden er. Christendommen er det glade Budskab, der aabner et Menneskes Øine for en Jammer, som det naturlige Menneske ingen Anelse har om; Christen-

dommen er det glade Budskab, som gjør et Menneske denne jordiske Tilværelse til den største Jammer, dernæst til den angestfuldeste Anstrengelse i Frygt og Bæven — og saa, ja saa er Christendommen det glade Budskab om Evigheden.

Ligner dette nu Christenhedens Christendom?

‡

‡

Menneske-Slægten — Christendommen.

364
U. D.

Som det er det ganske Almindelige, at et Menneske naar han er blevet 40 Aar gammel (Mand, Fader og Fugle-Konge) fragaaer sin Ungdoms Phantasie som noget grinagtigt Noget — thi nu er han blevet klog, nu har han faaet Forstand paa Virkeligheden, og veed, hvad Alvor er; som det er det ganske Almindelige, at en Madame paa 35 Aar (Mutter, Madmoder og Sladder-Maren) fragaaer sin Ungdoms Phantasie som noget grinagtigt Noget — thi nu er hun blevet klog, har faaet Forstand paa Virkeligheden og veed hvad Alvor og sand Kjerlighed er:

: saaledes er Slægten nu i den Alder, at den er ifærd med at fragaae Christendommens høie Forestillinger som noget grinagtigt Noget.

At man alligevel opretholder et Søndags-Skin af at man er Christen hænger naturligviis sammen med det almindelige menneskelige Cujonerie, item med den almindelige menneskelige Magelighed, der for ingen Priis vil ud af sit gode Tummerumme, og endelig med — at der er en Samfunds-Classe, som ernærer sig med Familie af at opretholde det Skin at Christendommen er til, jeg mener Præsterne.

At Christendommen ikke passer ind i Verden, det vidste — ja, høistærede, oplyste, 19de Aarhundrede, det vidste Christendommen meget godt, det kan Du jo see af det nye Testamente, den vidste, (cfr. det nye Testamente) at det vilde gaae paa Liv og Død — men den skal ind.

³⁶⁴ Mand, Fader og Fugle-Konge] sml. 240, og se Note dertil.

1854

Nu er Forholdet omtrent, fornemt overlegen bryster Verden sig af det Resultat, den modne (for ikke at sige den raadne) Frugt af Forstandighed og Erfaring: at Christendommen passer ikke ind i Verden, Verden bryster sig af dette Resultat som var dette dens Opdagelse, som var (Evighedens Tanke) Christendommen ein blutjunges Mädchen, der godmodigt tosser ind i Livet, og nu maa finde sig i, at den heelbefarne Madame der kjender Verden, overlegent forklarer hende, at hun med det Væsen ikke passer ind i Verden.

Saaledes bryster Verden sig nu fornemt af dette uhyre Resultat (der dog betragtet som Resultat af 1800 Aars stringerede Anstrængelse falder lidt smaat, næsten som en Flatus istedetfor en Fødsel, og som hvad Nyhedens Interesse angaaer, er i den Forlegenhed, at Christendommen har selv sagt det Anno 1) at Christendommen passer ikke ind i Verden — men fornemt overlegent vil den lade den bestaae maaskee som et gammelt Møbel, et gammelt Inventarium. Og naar Præsterne med Næringsdrivendes ærbødige Smidighed bukker og skraber for denne overlegne Verden: saa vil Verden ikke være haard men endog protegere dette gamle Skrammel.

365
U. D.

Et Forslag til den mulige Synode.

Vilde det ikke være mere tilsvarende til Tidens Fordringer, at der fremtidigen kun blev Søndag hver fjortende Dag, eller een Gang om Maaneden?

366
U. D.

Christendommen — Staten.

Tag et Billede. Naar f. E. en Hyrekudsk seer en ganske udmærket aldeles feilfri 5aars Hest et Ideal af det at være Hest og med en Fyrighed med et Pust i Næsen, som aldrig nogen Hest

Næringsdrivendes] sml. 300. 370. ³⁶⁶ mulige Synode] sml. X² A 7, S. 11, og se Note dertil.

havde det: saa siger Hyrekudskén: „ja, den Hest kan jeg ikke byde paa, hverken har jeg Raad til at betale den, og selv om jeg kunde det, den duer aldeles ikke til mit Brug.“ Men naar der er gaaet en halv Snees Aar, naar hiin udmærkede Hest, nu er spattet og forkludret o: s: v: saa siger Hyrekudskén: nu kan jeg byde paa den, nu kan jeg betale den, og jeg kan i den Grad have Gavn af den nu, af de Rester der er i den, at jeg ordentligen kan have Lyst til at spendere lidt paa dens Forpleining.

Saaledes med Staten og Christendommen. Med den Fornemhed som Christendommen kom ind i Verden — ja, det maatte enhver Stat sige: „den Religion, den kan jeg ikke kjøbe, og ikke blot dette, men jeg vil sige: Gud Fader frels og bevar mig for at kjøbe den Religion, det blev jo min visse Ruin.“ Men da saa efter Aarhundreders Forløb Christendommen var blevet spattet og skank og bovlam og forkluddret og forvrøvlet, saa sagde Staten: see nu kan jeg byde paa den; og jeg seer meget godt med min Klogskab, at jeg i den Grad kan have Brug for den og Gavn af den, at jeg ordentlig kan have Lyst til at spendere lidt paa at pudse den op.

Blot dog Christendommen ikke engang til Tak for Oppudsnningen spiller Staten det Puds at blive sig selv igjen: „ih, Gud Fader frels og bevar os — det kan da enhver Stat see, at den Religion er min Ruin.“ Hyrekudskén, han er sikkret, han har kjøbt klogt, han risikerer ikke, at det tyveaarige Vognmandsøg bliver <igjen> hiin 5aarige Fyrighed, med hvilken, ifølge alle Hyrekudskés eenstemmige Dom, ingen Hyrekudsk er tjent, saa lidet, lige saa lidet som Staten med — den evig unge Christendom.

Christendommen — Menneskeheden.

367
U. D.

Medens Slægten, Menneskeheden i vore Tider har Christendommen saaledes nede imellem sig, nede under Fødderne, at man egl. forholder sig til den som overlegen Forstand til Phanta-

1854

sterie, saa har man dog alligevel en ond Samvittighed, en dunkel Fornemmelse betræffende, at Christendommen dog nok egl. er Souverainen.

Ogsaa derfor vil man ikke slippe den, ligesom man vilde sætte sig af al Magt imod at Christendommen blev Christendom igjen. Saa klog er Verden, at den meget godt forstaaer, at saaledes er man allerbedst sikkert mod denne Souverain, at man paa den Maade har ham nede under sig; ganske at afskaffe ham — saa klog er Verden, at den forstaaer, at det muligen kunde føre til at man for Alvor fik ham igjen. Nei, som det nu er, siger Verden, er det det Bedste — nu har den nemlig Christendommen til Bedste, forsaavidt dette lader sig gjøre eller rettere forsaavidt dette lod sig gjøre.

368 Foreningen er <, christeligt,> Gavtyvestregen

U. D. Altid hedder det: lad os forene os — for at virke for Christendommen. Og det vil man saa skal gjælde for sand christelig Iver.

Christendommen er af en anden Mening, veed meget godt, at dette er Gavtyvestreger, thi ved Forening (især jo talrigere desto mindre) fremmes ikke Christendommen men svækkes.

Christendommen behøver bestandigt kun Een; men han anstrenger den til det Yderste. See, det er det vi Mennesker ville være qvit. Men uredeligt og gavtyveagtigt vende vi Sagen saaledes som var det den sande christelige Iver: at forene sig, jo flere jo bedre.

Til 368, i Marginen:

369 Ved Forening gaaer jo naturligviis ogsaa (hvad Menneskene
U. D. ere meest bange for) de egentlige christelige Collisioner ud (at lide af Menneskene): see derfor hedder det: lader os forene os for — i christelig Iver og Sammenhold!!! — at arbeide for Christendommen.

³⁶⁸ kun Een] sml. 353.370. ³⁶⁹ lide] sml. 358.377.

Den Enkelte — Mængde.

370
U. D.

Aandens Kategorie er: den Enkelte; Dyre-Bestemmelsen er: Mængde.

Christendommen er Aand, forholder sig altsaa til Kategorien den Enkelte.

At arbejde for Christendommen ved Hjælp af og i Retning af Mængde er altsaa at sætte Aand over i Dyre-Bestemmelsen.

Og dog er det dette al Christenhedens Stræben gaaer ud paa. Det Afskyelige er den Løgnagtighed, at man lader som var det christelig Iver, lader sig prise og berømme for christelig Iver, jo Flere man kan faae til at forene sig for som det hedder at virke for Christendommen: medens denne Virken just er i Retning af at fortynde og afskaffe Christendommen.

Den menige Mand kan ikke see det, men disse Slyngler af næringsdrivende Præster de burde dog kunne see saa meget.

O Socrates,

371
U. D.

Du var og er dog den eneste Tænkter blandt hvad der blot er Menneske.

De saakaldte christelige Philosopher, hvilke forvirrede Hoveder! Tag den saa udraabte Augustin! Han argumenterer etsteds mod Donatisterne saaledes: hvad ville I halvsnees Mennesker bilde Eder ind ligeoverfor hele den christelige Kirke, som have I halvsnees Mennesker Sandhed. O, Socrates, ikke sandt det kan man kalde en Tænkter! han argumenterer i Forhold til Sandhed fra det Numeriske. Og en christelig Tænkter! Medens Christendom just hviler i dette om den Enkelte.

³⁷⁰ Enkelte] sml. 368. 371. Mængde] sml. 325. 371. afskaffe Christendommen] sml. 316. 393. næringsdrivende] sml. 364. 390. ³⁷¹ Socrates] sml. 356. 387. argumenterer . . . saaledes] se Böhringer, det til X⁴ A 109 anf. Skr. I. Bd., 3. Abth., S. 322 ff. — Sml. 237. Numeriske] sml. 370. 388. Enkelte] sml. 370. 384.

372
U. D.

Menneske-Frygt — Guds frygt.

Den Collision Christendommen bestandigt stiler paa er: at frygte Gud mere end Mennesker, altsaa paa det: at frygte Mennesker mere end Gud. Det stikker ikke i at faste, ei heller i eenlig Stand o: s: v: o: s: v: nei, dersom Du af Menneske-Frygt faster, saa er dette netop ikke Christendom; og dersom Menneskene ville cujonere Dig til at lade være at faste, saa kan det være Christendom at faste.

Gud er den eneste Souverain. For at udtrykke dette vælger han til sin Envoyer en ganske simpel Mand — det er det Allerfornemste. Og saa fordrer han af denne hans Gesandt og Apostel, at han skal udtrykke, hvad Sandhed er, at den Stor-Magt, han har den Ære at repræsentere, er den eneste. Og det skal han ubetinget udtrykke lige over for Konger og Keisere og Publikum og Paven og hvad Satan alle disse menneskelige Instantser hedde, som cujonere Menneskene i Menneske-Frygt. Og for at gjøre det complet, for ganske ubetinget at udtrykke i hvilken Grad han er den eneste Souverain saa er Gud med om at slaæ løs paa sin egen Gesandt — dog af Kjerlighed, ja af Kjerlighed, Du uendelige Kjerlighed.

Forkyndt ubetinget i Guds-Frygt er Christendommen kun een Gang <—> af Gud-Mennesket.

Forkyndt ganske i Menneske-Frygt er Christendommen ikke mere Christendom.

Heri ligger Falskneriet med hele Christenheden. Saasnart Christendommen forkyndes ubetinget i Guds-Frygt falde Alle fra; naar Christendommen forkyndes ganske i Menneske-Frygt blive alle Christne — det forstaaer sig det er at gjøre Nar af Gud og der følger et Regnskab.

Falskneriet er let gjort. Istedetfor at forkynde Christendom i Guds-Frygt bærer Falsknernes Millioner sig saaledes ad: man forvandler f. E. dette hvorom jeg her taler til en Sætning. Denne

⁸⁷³ faste] sml. 350. 376.

Sætning lyder f. E. saaledes: kun i Guds-Frygt kan sand Christendom forkyndes; eller sand Christendom kan ikke forkyndes i Menneske-Frygt. Fortræffeligt! Det bliver saa en Tale et Foredrag en Prædiken — og Taleren passer vel paa, hvis han lever paa en Tid hvor Konger Keisere Paver og Deslige ere de Mægtige, som cujonere til Menneske-Frygt, da at bukke og skrabe for dem, for der paa i dybe Buk at declamere: at sand Christendom ikke kan forkyndes i Menneske-Frygt. Er Publikum, Mængden det Almægtige som cujonerer til Menneske-Frygt, saa bukker og skraber Taleren for dem og declamerer saa: at sand Christendom ikke kan forkyndes i Menneske-Frygt.^[†]

Det er den Art Christendom som florerer i Christenhed: Christendommen forkyndt i Menneske-Frygt — og Christendommen er just Guds-Frygt i Modsætning til Menneske-Frygt.

Til 372, i Marginen:

[†] Og atter dette kan en Sophist i dybe Buk for Konger og Keisere eller for Publikum og Mængden eftersom Tiderne ere, foredrage og declamere: og saa har vi atter Bedraget: en Erkjendelse af, hvor listigt man bedragersk har forkyndt Christendommen — ak og denne Erkjendelse er igjen et endnu finere Bedrag.

‡

‡

Judas Ischariotes.

Det forfærdelige Ord over ham har jo Christus selv sagt: det var det Menneske bedre at han aldrig var født.

Men naar der i Christenhed er blevet sat Alt i Bevægelse for at gjøre J. til det Sorteste som var muligt, saa maa jeg dog bemærke, at jeg kunde tænke mig ham en heel Qvalitet værre.

J. I. er altsaa ikke, som han vel i Virkeligheden var det, et fortvivlet Menneske, som i et rasende Øieblik sælger sin Mester for

[†] se 373. ³⁷⁴ Christus selv sagt] Matth. 26,24.

1854

lumpne 30 Secler (hvor allerede den ringe Sum har noget Formildende ved sig ligesom ogsaa i en vis Forstand hans Livs frygtelige Ende.)

Nei J. er en ganske anderledes dannet Mand, rolig, med ganske anderledes Forstand paa Livet, Profitten. Han gaaer altsaa til de Ypperstepræster og siger til dem: jeg er villig til at forraade ham. Men hører nu mine Betingelser. Jeg bryder mig ikke saa meget om at faae en stor Sum een Gang for alle, som jeg kunde sætte over Styr i nogle faae Aar. Nei, jeg ønsker noget Vist om Aaret. Jeg er en ung Mand, sund og stærk, der ligger efter menneskelig Sandsynlighed et langt Liv for mig — og jeg kunde ønske at føre — gift, med Familie — et behageligt og nydelsesrigt Liv. Det er Prisen.

Dette er i mine Tanker en heel Qualitet afskyeligere — jeg troer virkelig heller ikke, at en saadan Afskyelighed kunde forekomme i de ældre Tider, den er forbeholdt vore forstandige Tider.

Det sees let, at jeg har opfattet J. lidt a la en Professor, som roligt og trygt fører et smagfuldt og nydelsesrigt Liv — ved Hjælp af at Christus svedte Blod i Gethsemane og raabte paa Korset min Gud min Gud hvi haver Du forladt mig.

Det er denne rolige Henleven i den fuldkomneste Ueensartethed der gjør Docenten saa afskyelig.

Ak, men forgjeves haaber Du at virke paa Docenter. Naar engang jeg er død, saa vil atter alt Mit blive taget til Indtægt — af Docenter.

Og disse Docenter ville bestandigt finde Behagelighed i Verdens Øine. Thi som i en Poge-Skole Den dog er den meest anseete, der, som Kameraterne mene, veed fiffigst at narre Læreren: saaledes beundrer Verden altid kun Eet: en fiffigere Uredelighed.

En Berliner Politie-Officiant (Thiele i hans Værk over de jødiske „Gaurer“) fortæller om en, Samuel Joel, at han var saaledes anseet blandt Tyvene, at naar man til Nogen af dem sagde: kjender Du S. Joel, saa gleed der et Beundringens Smiil over

Professor] sml. 338. Thiele . . . „Gaurer“] det til X⁸ A 724 anf. Skr., anf. Bd. S. 234. (Den omtaltes Navn var Marcus Joel).

hans Ansigt. Saaledes smiler Verden beundrende, hver Gang der nævnes Navnet paa en Docent, som fiffigt bedrog Sandheden.

Pointen, som Verden søger førend den antager at Historien er ude, er: at den nu opkomne høitprisede Redelighed da viser sig at være en Gavtyvestreeg.

‡

‡

Viig bag mig Satan — Du sandser kun hvad
Menneskens er, ikke hvad Guds er.

375
U. D.

Altsaa saa høit oppe ligger Christendommen, at selv det meest velmenende Menneskelige (og en Velmenende var dog vel Petrus) er ikke en Misforstaaelse, et Feilsyn nei er „Satans“.

Hvad er nu „Christenhed“, hvad er den Andet end en sandeligen ikke slet saa redeligt menneskelig Velmenen som Petrus var en Velmenende.

Altsaa er Christenheden: Satans Opfindelse.

‡

At hade sig selv

376
U. D.

dette er Christendommens Fordring; kun det at hade sig selv er den Lidenskab, der kan bære det Guddommelige igjennem.

Det Menneskelige selv det meest Velmenende er altid paa een eller anden Maade redeligt, om man saa vil, at elske sig selv.

Altsaa kan det Menneskelige ikke bære Christendommen; det vender derfor altid Forholdet om, unddrager sig fra det Fordrede fra hvad der egl. er Christendom: at bære Christendommen igjennem Verden og vender listigt Forholdet om, at det er Christendommen der skal bære os igjennem Verden.

³⁷⁵ Viig bag mig] Matth. 4,10.

³⁷⁶ hade sig selv] sml. 372. 381.

1854

Dette vil sige: fra at være i den guddommelige Egoitet sættes Christendommen behændigt over i den menneskelige Egoisme. Det gjør selv det redeligste Menneskelige, end sige den nederdrægtige gavtyveagtigt demoraliserede Menneskehed.

377

U. D.

Livets Betydning christeligt

er: at lide. Ja, hvad enten det nu behager Menneskene eller ikke, Livets Betydning er, christeligt, hverken at samle Penge eller at avle Børn eller at blive til Noget o: s: v: men at lide.

Dette sees ogsaa let saaledes: kun lidende kan det Evige støde sammen med det Timelige i Timelighed, kun Lidende kan Aand støde sammen med Verdslighed i Verdslighed.

Paa Lyst eller Villighed til at ville lide kjendes hvad Evigt der er i et Menneske, eller om der er noget Evigt i ham. Som naar Insektet begynder at spinde sig ind man derpaa kjender at det vil til at blive Sommerfugl; som Lægen paa hvad en Kvinde fordrer som fornødent af Spise og Drikke kan kjende om hun er frugtsommelig: saaledes kjendes det, om og hvorvidt der er noget Evigt i et Menneske eller dette i ham begynder at vaagne, det kjendes paa: Villighed til at ville lide. Gavtyvenes Declameren er naturligviis kun nye Gavtyvestreger — men hvor forunderligt, at ville bilde sig selv og maaskee Andre Noget ind betræffende det Evige, hvor der altsaa er en Evighed til at fortryde at man narrede sig selv ved ikke for Alvor at benytte Tiden.

378

U. D.

En fornem Nederdrægtighed.

Der gives blandt de Samtidige nogle just af de meest Udviklede, der meget godt see, at den Pøbel-Forfølgelse og Mishandling jeg lider, just er min Udmærkelse, at jeg ikke blot har Ret, men at

⁸⁷⁷ lide] sml. 369. 378. ⁸⁷⁸ Pøbel-Forfølgelse] sml. 377. 391.

det ogsaa vil blive min Berømthed. De ere saa udviklede at de see dette — og derfor deeltage de i Grinet og Piattet og Usselheden.

Hvad der foruden det langt Høiere hjælper mig er blandt Andet den lykkelige objektive Politie-Lidenskab jeg har, at jeg ganske kan glemme at det gaaer ud over mig selv, naar jeg blot kan gjøre en <psychologisk> Politie-Opdagelse.

En saadan objektiv Lidenskab er en uhyre Hjælp. Hvis f. E. En, der blev udskjeldet havde en saadan objektiv Sprog-Lidenskab, at det der beskjeftigede ham hovedsaglig var: Sprogformerne: hvilken uhyre Hjælp.

Først Guds Rige!

379
U. D.

Dette fortolker Christenheden — lærd! — saaledes: først Penge, *virtus post nummos*. Men Christendom er det alligevel, ja man anseer det vel endog for en sjelden christelig Redelighed og sand christelig Alvor, om man saa da faaer lidt Søndags-Declamation for Pengene, *post nummos*. Tilsidst ender det vel med, at dette post falder bort — og Sætningen kommer til at lyde: først Penge — — og saa snyder de En saaledes, at man slet Intet faaer for Pengene. Naaes dette — jeg er forvissat om eller rettere det ligger i Sagen selv, det vil blive erklæret for at være den sande Christendom, den objektive, sunde Lære.

Paa første Haand — paa anden Haand.

380
U. D.

Sandseligt er Tingen Eet, det om man har den fra første Haand noget Andet, ofte noget <ganske> Ligegyldigt, høist en uvæsentlig Fornemheds eller Begunstigelses Forskjel.

Aandeligt derimod er det at have det paa første Haand Sagen, at have det paa anden Haand er: ikke at have det. At være Aand

³⁷⁹ Først . . . Rige] sml. S. V. XIV, S. 248, og se Note dertil. *virtus post nummos*] sml. S. V. XIV, S. 251, og se Note dertil.

1854

paa anden Haand er at være aandløs. At være Christen paa anden Haand er: ikke at være Christen. Den meest uchristelige og meest bestialske Opfindelse er den: at være Christen i Kraft af at tilhøre et christeligt Samfund.

Dog i Christenheden mærker man ikke Sligt, at det man siger naar man paa den Maade taler om det at være Christen, er aldeles Galimathias ligesom hvis man vilde tale om en Alen Smør.

Gud og Menneske-Slægten.

381

U. D.

Efterat Gud har ladet Christendommen sætte ind i Verden, kan <han> kun paa eet af to Vilkaar indlade sig med Menneske-Slægten, enten saaledes at der findes Individer der er villige til at vove saa langt ud i at hade sig selv, at der kan være Tale om at Gud kunne bruge dem til Apostle, eller saaledes, at man redeligt ubetinget vedgaaer den sande Tilstand. Dette Sidste er min Primitivitet, aldrig paatænkt af nogen i Christenhed, og det stilles af mig saaledes, at det bliver at henstille til Gud, om han vil antage det.

Hvad det Første angaaer, da er det jo det i det nye Testamente Anviste.

Dog hvad det angaaer at skulle vove saa langt ud at der kan være Tale om at blive Apostel, da maa herved bemærkes. Dette er noget saa rædsomt for et Menneske, at det kan være tilladeligt at sige: jeg tør det ikke.

Men, som sagt, kun paa eet af de <to> Vilkaar kan Gud og kan Gud ville indlade sig med Menneske-Slægten.

Men naar det behager Menneske-Slægten at sætte Uredelighed mellem ham og sig i Forhold til Christendommen, saa kan og kan Gud ikke ville indlade sig.

Og dette er det man har gjort. Christenheden er den Uredelighed, som har vendt Sagen saaledes: vi ere for ydmyge til at <ville> være Apostle. Dette er Uredelighed og er at gjøre Nar af Gud i

³⁸¹ hade sig selv] sml. 376. 391.

Forhold til hvad han har ladet forkynde i Christendommen. I Christendommen byder han det Vilkaar, at ethvert Menneske kan blive en Apostel — fra Guds Side skal der Intet være til Hinder. Men det forstaaer sig, det at blive Apostel er saa rædsomt qvalfuldt, at det kan tillades et Menneske at sige: jeg tør ikke, jeg duer ikke dertil o: s: v: . Men Eet har han ikke Lov til, han har ikke Lov til at sige: jeg er for ydmyg til at begjere Sligt. Det er denne Uredelighed (hvilken er Christenheden) der har gjort det umuligt for Gud at indlade sig med Slægten.

Og naar saa Slægten sætter Uredelighed mellem Gud og sig betræffende Christendommen, saa er Gud ikke en Smaa-Potentat, der farer op og banker løs paa Menneskene. O, nei, dertil er han for fornem, hans Retfærdighed for streng. Han har Evigheden — her sees vi igjen. I Tiden bruger han saa den Straf, som han selv forstaaer er frygtelig nok: at ignorere. Og i denne Henseende er han majestætisk nok, han ignorerer Aarhundreder, Millioner Gange Trillioner Exemplarer. Det er kun os Mennesker hvem det skuffer som var disse uhyre Masser Noget i og for sig.

Gud ignorerer Slægten. Og gudforladt har Christenheden længst været. Og det vil den blive, indtil den atter sætter Redelighed mellem sig og Gud betræffende Christendommen: saa vi enten faae Apostle, eller den Vending gjøres som jeg foreslaaer, og denne Vending finder Naade for Gud.

#

Om mig selv.

382
U. D.

Hvis de Medlevende kunde forstaae, hvorledes jeg lider, hvorledes Styrelsen, om jeg saa tør sige, maltracterer mig, er jeg vis paa, det vilde ryste dem saa dybt, at den menneskelige Deeltagelse gjorde et Forsøg paa (som det stundom skeer i faveur af et Barn, hvem Forældrene mishandle) at fravriste mig Styrelsen.

Dette er dog en Misforstaaelse. Thi jeg hviler i, at det er af Kjerlighed, ja af Kjerlighed, at Du gjør det uendelige Kjerlighed!

Straf] sml. 363.384. ⁸⁸²jeg lider] sml. 312.384.

Jeg veed, at Du i Kjerlighed lider med, mere end jeg, uendelige Kjerlighed — om Du end derfor ikke kan forandres.

Dog de Medlevende kunne ikke forstaae det. Selv om jeg vilde tale, de kunde ikke forstaae det — selv om jeg vilde tale, dog for en Forsigtigheds Skyld er det vel indrettet saa, at jeg egl. ikke kan tale, fordi jeg forstaaer, at det er indrettet saaledes, at De, til hvem jeg maatte tale ikke kunde forstaae det — en ny Grusomhed, maatte de Medlevende sige, hvis de kunde forstaae det.

Som de i Phalaris Oxe, hvis Skrig lød som Musik — endnu værre spærrer Gud af for Dem, han bruger. Thi deres hele Liden forstaaes altid af de Medlevende som Hovmod, hvilket betyder, at de Medlevende gjøre sig en Glæde af at bringe flere Lidelser over dem — for deres Hovmod.

Dog saaledes maa det være uendelige Kjerlighed! Hvis et saadant Menneske kunde gjøre sig forstaaelig — og nu i et svagt Øieblik glemte sig selv og snakkede af Skole: uoprettelige Tab. Derfor vaager Du, uendelige Kjerlighed, forhindrende, at Sligt ikke kan skee.

‡

‡

Om mig selv.

383
U. D.

Der blev mig forundt en Gave, og i den Grad at jeg kan kalde den en Genialitet — denne Gave er at kunne conversere, at kunne tale med ethvert Menneske.

Denne lykkelige Gave blev mig forundt for dermed at skjule at jeg ubetinget er det tauseste Menneske i Samtiden.

Taushed skjult i Taushed er mistænkeligt, vækker en Mistanke, næsten er det som forraadte man Noget ξ , idetmindste forraader man, at man er taus. γ . Men Taushed skjult i det afgjorteste Conversations-Talent, det er — sandt for Herren! — det er Taushed.

i Phalaris Oxe] sml. S. V. I, S. 3, og se Note dertil. — Sml. ogsaa X⁴A 471, S. 292. 488. *** Genialitet] sml. 240. 386.

Loven for Tilværelsen ifølge Christendommen.

384
U. D.

Den Lov, (hvilket igjen er Naaden) som Christus ved at have været til har sat ind for det at være Menneske er:

indlad Dig som Enkelt med Gud; enten Du er klog eller eenfoldig, høit begavet eller ringe begavet, aldeles ligegyldigt, indlad Dig (o, guddommelige Naade, at ville have med et enkelt Menneske at gjøre, med hver Enkelt) som Enkelt med Gud, vov som Enkelt at indlade Dig med ham, han skal nok passe Alt i Forhold til Dine Evner og Muligheder.

Altsaa indlad Dig først med Gud; ikke først med „de Andre“.

Men Sagen er den, det at være til og Tilværelsen har for et stakkels Menneske noget uhyre Ængstende. Saa bliver han bange — han vover ikke først at indlade sig med Gud, Dyret i ham seirer, han tænker: det er det Klogeste at være ligesom de Andre.

Enhver saadan Existents hvis Første er: som de Andre, er en spildt Existents, og da det, christeligt er skeet ved Brøde, en forspildt Existents.

Disse Millioner, hvis Tilværelses Lov er: først som de Andre, denne Masse af Efterabelser — sandseligt seer det ud som det var Noget, noget Meget, noget uhyre Mægtigt. Og sandseligt er det ogsaa saaledes; men ideelt er denne Masse, disse Millioner Nul mindre end Nul, spildte, forspildte Existenter.

En Spurv, en Flue, et giftigt Insekt er Gjenstand for Guds Om-sorg, thi det er ingen spildt eller forspildt Tilværelse. Men Efterabelsens Masse er forspildt Tilværelse. Efterat Gud i den Grad har forbarmet sig over Menneskene, i den Grad viist Naade, at han vil indlade sig med hver Enkelt — og da Naaden just stikker deri, maa han jo fordre dette — naar saa Menneskene foretrække at være som de Andre, saa er dette Majestæts-Forbrydelse mod Gud. Efterabelsens Masse er Majestæts-Forbrydere. Straffen er; at ignoreres af Gud.

³⁸⁴ Naaden] sml. 336.453 indlad . . . Gud] sml. 314.388. Enkelt] sml. 371.388. Straffen] sml. 381.457.

1854

Enhver Doceren, er, christeligt, spildt, forspildt Tilværelse. Docenterne kunne i Retning af Falskneriet blive klogere og klogere, hjælper ikke, det er dog forspildt Existents.

At være som de Andre er Loven for al jordisk, timelig Klogskab.

Det er denne Klogskab, der, christeligt, er saa klog, at den narrer sig selv for Evigheden.

*

*

ak, med Veemod skriver jeg dette. I tungsindig Sympathie elskede jeg, selv ulykkelig, Menneskene og Menneskenes Mængde. Deres Bestialitet mod mig, tvang mig til, for at kunne holde det ud, mere og mere at maatte indlade mig med Gud.

Saa blev Resultatet, at jeg unegteligt har faaet at vide, hvad Christendommen er; men den smerter mig denne Sandhed.

‡

385

Primitiviteten.

U. D.

Ethvert Menneske er primitivt lagt an ξ <Anm.> thi Primitivitet er: Mulighed af „Aand.“ ζ — det veed Gud bedst, som har gjort det.

Al jordisk, timelig, verdslig Klogskab forholder sig til dette: at dræbe sin Primitivitet.^[†] Christendommen forholder sig til dette: at følge sin Primitivitet.

Dræb Din Primitivitet, og Du vil, efter al Sandsynlighed, komme godt igjennem Verden, maaskee endogsaa gjøre Lykke — men Evigheden protesterer Dig. Følg din Primitivitet, Du vil strande i Timeligheden, men Evigheden antager Dig.

Til 385, i Marginen:

386

U. D.

^[†] Ved Primitivitet tænker Christendommen naturligviis ikke paa al dette Stadserie med det Intellectuelle at være Genie o: D:.

tungsindig] sml. 382.445. ***[†] se 386. ***Genie] sml. 383.424.

Nei Primitivitet, Aand er: at sætte Livet ind, først, først, først Guds Rige. Jo bogstaveligere et Menneske kan tage dette, handlende, desto mere Primitivitet.

At ville være ganske som de Andre

387
U. D.

kunde synes en Slags Troskab mod de Andre, udraabes og prises naturligviis ogsaa som saadan i Verden — selvfølgelig er den det Modsatte; thi som ordentligviis ethvert Menneske, aandeligt, er en Gavtyv, og Slægten en Gavtyve-Slægt, saa er da først og sidst det menneskelige Sprog et Tyve-Sprog, der hykkelsk altid vender Alt forkeert.

Nei, det at ville være ganske som de Andre er en feig, mangelig — Uredelighed mod de Andre.

Derfor er Straffen ogsaa kommet over Slægten, at der leve disse Millioner, som dog alle til syvende og sidst vide med hinanden, at det Hele er Utilforladelighed, fordi bestandigt den Ene kun er ganske som de Andre. See derfor deres Angest og Raadvildhed og Mistroiskhed, naar det kniber lidt i Livet.

Derimod er enhver Primitivitet en Redelighed mod de Andre. Enhver, der har ført en Primitivitet igennem har en tilforladelig Viden om Tilværelsen, er en heelbefaren, har Noget, han tør indestaae for. Hvis en rødrende (o, Socrates!) Yngling henvender sig til en Saadan, han skal ikke give ham en Sludder for en Sladder ei heller byde ham denne løgnagtige Tilforladelighed: ligesom de Andre.

Der er i dette Øieblik maaskee i hele Christenheden ikke een Tilforladelighed, som er høiere end dette: ligesom de Andre. Man siger det naturligviis ikke, man taler i de høieste Udtryk, som havde man den høieste Tilforladelighed — men naar der saa kommer Katastropher, saa viser det sig, at det Hele er: ligesom de Andre.

1854

388

Christenheden.

U. D.

I Christus tilbød Gud sig at ville indlade sig med Menneske-Slægten.

Man hvad er det Menneske-Slægten har gjort? Den har istedetfor at indlade sig med Gud forvandlet dette til Historien om: hvorledes Gud har i Christus indladt sig med Apostlene, eller Historien om hvorledes Gud har i Christus indladt sig med Mennesket. Kort, istedetfor at indlade sig med Gud, have de faaet dette til et Historisk, som de fortyndende repetere fra Slægt til Slægt.

Og hvorledes har Slægten gjort det, har den handlet ærligt og med menneskelig Sømmelighed mod Gud? Nei, nei! Sandt er det nemlig, det lader sig ikke negte, det at skulle for Alvor indlade sig med Gud, er for et Menneske, blot menneskelig talt, den rædsomste af alle Qvaler.

Saa kunde altsaa „Mennesket“ have sagt til Gud: vi tør det ikke, den Naade Du viser os er saa stor, at den gør os ulykkelig.

Men det har Slægten ikke gjort. Nei hykkelsk har den sagt: vi ere for ydmyge til at ville være Apostle. See dette er at gjøre Nar af Gud. See derfor er Christenheden gudforladt som den er ideeforladt, en Masse, et mørkt Legeme. Thi Loven for Masse er at den Enkelte er ligesom de Andre. Saa bortfalder Individualitets-Udsondringen, hvilken giver Gjennemsigtighed, Alt bliver Exemplar, <en> mørk Klump.

389

Præste-Eden.

U. D.

Søger først Guds Rige — dette er Christendommen. Og det er paa det nye Testamente Præsten ved Eed forpligtes.

Nu veed vi Alle, hvorledes det gaaer til i det praktiske Liv, at det ikke i den allerallerfjerneste Maade har den allerallerfjerneste

³⁸⁸indlade sig med Gud] sml. 384.400. Masse] sml. 371.402. Enkelte] sml. 384.392. ³⁸⁹Præste-Eden] sml. 452. ved Eed forpligtes] sml. S. V. XIV, S. 125, og se Note dertil.

Lighed med dette: først Guds Rige. Til at blive Candidat bruger Studenten en 4 Aar. Saa bliver han Candidat. Nu maa han vente en 5 a 6 Aar, førend han faaer behørig Anciennitet. Saa søger han. Og endelig faaer han et Embede og Levebrød — det er: først Guds Rige.

Er en saadan Eed dog egl. ikke en Meeneed, og var det dog ikke langt bedre, at den reent faldt bort? Eller er det en Tilforladelighed, tilforladeligere end ingen Eed, en Eed, som der ikke i fjerneste Maade er Tanke om skulde have noget at betyde?

Menneskelig talt kan man i en vis Forstand ikke kalde Præstens Eed en Meeneed. Det gaaer nemlig med denne Eed som med Eed i andre Forhold. Naar det er almindelig Vedtægt betræffende en Eed i givet Tilfælde, at vi Mennesker indbyrdes med hinanden forstaae, at den ikke betyder Noget: saa ansee vi det ikke for Meneed at aflægge den, uagtet man ikke holder den. En saadan Eed betragtes som en Formalitet. Men kan Christendommen være tjent med Sligt? Er det saa dog ikke langt bedre, at Eeden reent falder bort?

Præsten.

390
U. D.

Og naar saa Candidaten er bleven Embedsmand, maaskee bliver saa hans senere Liv en Stræben i Retning af dette: først Guds Rige. En Stræben, det er denne Vending man saa gjerne vil give Sagen, fordi det er saa vanskeligt at controllere en Stræben.

Lad os see! „Først Guds Rige.“ Er det nu ikke meget mere som Loven for hele Præstens Virken: først Penge, og saa. Overalt hvor han er med hedder det: maa jeg først bede om mine Penge — og saa.

Fremdeles skulde der være Tale om, at Præstens Liv var en Stræben i Retning af det nye Testamentes Christendom, saa maatte der i Geistligheden avanceres omvendt. Man begyndte med f. E. 1200rd, og naar man var blevet 15 Aar gammel f. E. i

Tjenesten, fik man kun 800 og saa videre. De største og rigeste Embeder var for Begynderne.

391
U. D.

Christenheden.

Midt i Virkeligheden træder Christus frem, lærer, lider — og siger: følger mig efter; Efterfølgelsen er Christendommen.

Dette convenerer imidlertid temmelig snart ikke mere Slægten. Man hitter derfor paa noget Nyt. Man siger: paa den Maade at følge efter, det blev altfor alvorligt. Lad os hellere tage ud paa Fælleden og der lege Christendommen efter, og saa kalde det Christendom. Det er, man anbringer en anden Virkelighed, en kunstnerisk Virkelighed, eller man bringer Christendommen paa det Kunstneriskes, paa Phantasiens Afstand fra Virkeligheden, og i dette Medium lege saa dertil leiede Embedsmænd og Rangspersoner i Costume Christendom.

Og dette skal være Troja, eller hvad det var jeg vilde sige, dette skal være Christendom!

Christenheden er en Art Emanation, en fortsat Fortyndelse (hvad man selvbehageligt har kaldet Christendommens Udbredelse), eller Christenheden er, som man i Bogtrykkerier taler om at en Linie forskyder sig, en Forskyden, en skæv Retning bortfra, og Loven for denne Skævhed (bort fra den oprindelige Christendom) er: at tilbede istedetfor at efterfølge.

Allerede Apostelen forandrer Christus Noget, bortvender deelviis Opmærksomheden fra ham som Forbillede og dettes Ubetingethed.

Men saa har vi da Apostelen. Sandt nok. Men det varer ikke længe, saa sætter man ogsaa i Forhold til Apostelen istedetfor Efterfølgelse Tilbedelse.

⁸⁰¹ Efterfølgelsen] sml. 358. 396. Embedsmænd] sml. 390. 393. dette . . . Troja] sml. S. V. XIV, S. 175, og se Note dertil.

Saa gjør man lige saa i Forhold til Martyren, Sandhedsvidnet.

Saa seer Protestantismen, at dette er forvirret — og saa resolverer Protestantismen rask at cassere hele den Deel af Christendommen, som ikke convenerer.

Men Christendom er det og Christendom bliver det, Levebrødene bestaae — noget nær den eneste (og tillige den besynderligste) Vending Christendommen har frembragt. Der kommer en Lære ind i Verden som Forsagelse af denne Verden; og efterat have bestaaet i 1800 Aar er omtrent det eneste Resultat der er naaet, at den har skabt 1000 eller 100,000 Levebrød. I Sandhed Christendommen er perfectibel.

Feil-Svinget i Christenheden.

392
U. D.

Ja, dersom det var saaledes, dersom det var igaar at sand Christendom var blevet forkyndt, og idag at Feil-Svinget gjordes: hvor uendelig let at vise, hvori Feilen stikker.

Men nu er der gaaet lange, lange Tider. Og for disse Mange, Mange, er Feiltagelse forvandlet, bona fide, til dette Høitidelige: at holde fast ved Fædrenes Tro, hvilket saa igjen Gavtyve af Præster vide at benytte sig af. Hvor gavtyveagtigt vidste ikke atter Biskop Mynster at benytte dette.

Og dog er, christeligt, dette med Fædrenes Tro en Misforstaaelse, til enhver Tid en Misforstaaelse. Christeligt kan der aldeles ikke være Tale om Fædrenes Tro som noget Afgjørende. Christeligt er der kun Spørgsmaal om det nye Testamente, med hvilket hver Slægt har at begynde. Og just dette er det Forvirrende, som har frembragt „Christenhed“ og ført Christendommen tilbage til Jødedom, at i Tidernes Løb den enkelte Slægt istedetfor at begynde med det Nye Testamente, er begyndt med „Fædrenes Tro“, at holde fast ved Fædrenes Tro. Altid dette gavtyveagtige

Martyren] sml. 378.397. Sandhedsvidnet] sml. 358. Levebrødene] sml. 389.431. Forsagelse] sml. 381.443. ³⁹²Mynster] sml. 303.435.

1854

Historiske og Slægts-Kategorien istedetfor — det Christelige — Idealitet og den Enkelte.

393
U. D.

Officiel Christendoms Forkyndelse

er enhver Forkyndelse, der er i Kraft af og i Charakter af noget Andet end det Personlige, dette reent Personlige, at det er Forkynderens personlige Overbeviisning.

Naar saaledes Forkynderen er i Statens Tjeneste kongelig Embedsmand, saa har vi officiel Forkyndelse, dette Tvetydige, om det nu er i Egenskab og Kraft af at være Embedsmand han foredrager denne Lære og alt Det, han har at sige, eller det er hans personlige Overbeviisning, for hvilken han byder sin Personlighed som Betryggende.

Og da Christendommen nu just er: det Personlige, just er kommet ind i Verden for at indsætte „Personlighed“ for at gjøre Ende paa alle Abstraktioner, Tvetydigheder, Mystificationer, Upersonligheder, hvori just, efter Christendommens Mening, det Onde har Tilhold: saa sees let, at officiel Christendoms Forkyndelse er at afskaffe Christendommen.

Det ethvert Menneske gyser for, er at blive Personlighed, at staae som Personlighed ligeover for de Andre, han gyser derfor, thi han veed meget godt, at dette gjør det muligt at de Andre kunne faae Sigte paa ham. Det Mennesket gyser for, er at blive aabenbar; det han elsker er derfor om ikke Bælgmørke, saa Tusmørke, Mystificationer, det Upersonlige. Men Christendommen, som veed hvad Sandhed er, veed, at den er: Aabenbarelse. Derfor sigter Christendommen saa afgjørende paa det: at være Personlighed. Og derfor er det igjen Christendommens Afskaffelse: en upersonlig Forkyndelse. Det er dens Afskaffelse og naturligvis den allerfarligste, den skeer under Navn af dens Forkyndelse

den Enkelte] sml. 388.402. ⁸⁹⁸Officiel Christendoms] sml. 348.
det Personlige] sml. 386.395. i Statens Tjeneste] sml. 391.469.
afskaffe Christendommen] sml. 370.402.

og Udbredelse, ligesom det med Christendommens Tilbagegang blev allerfarligst, da man opfandt, at Christendommen var perfectibel, og Tilbagegangen, Retirade dækkedes af: det gaaer fremad, Christendommen er perfectibel, en i en vis Forstand saa mestertigt dækket Retirade, at hverken Xenophons eller Moreaus kan taale Sammenligning.

Scene-Forandringen.

(Christendommen — Christenhed).

394

U. D.

Verdens Frelser, Jesus Christus sætter Alt, Alt, Alt baade i Himlen og paa Jorden i Bevægelse for at gjøre „Virkeligheden“ til Scenen — og dette kalder han Christendom.

Christenhed opdriver Alt, Alt, Alt, hvad Mennesket kan hitte paa, for at forhindre, at Virkeligheden skulde være Scenen, hitter paa Alt Muligt for at forlægge Scenen, bringe den paa det Kunstneriskes Afstand fra Virkeligheden.

Det Ene er ret egl. at indføre Christendommen i Verden, det Andet er: at føre Christendommen ud af Verden.

Guds Ord.

395

U. D.

Dette Guds Ord indeholder ganske simplement Guds Villie og Befalinger til os —

— og det omgaaer vi saa saaledes, at vi lade som var Alt i sin Orden, vi har Guds Ord, er et christent Folk o: s: v: — og det Eneste der egl. beskjeftiger os er det Kunstneriske, det Videnskabelige.

Det er dog i Grunden en mageløs Uforsømmethed.

Og dog er det saa. Medens Præsterne concurrere om, hvo der kan skrive det deiligste Sprog, medens Journaler og Tidsskrifter

Xenophons] se: Xenophons Mindesværk, om Cyri Ledingsfærd i Overasien og de ti tusinde Grækernes Tilbagetog. Overs. . . af Odin Wolff (Kbh. 1800). Moreaus] se Karl Fr. Beckers Verdenshistorie . . . overs. af J. Riise (Ktl. Nr. 1972-83). 11. Deel (Kbh. 1827), S. 671 f.

1854

med dyb Alvor recensere det Kunstneriske ved Sproget, Fremstillingen o: s: v: — er det, som aldeles bragt i Glemme, at det jo er derefter vi skulle handle, at Gud egl. ikke har ladet sit Ord forkynde som Stile-Opgave, for at see, hvo der smagfuldest kunne fremstille det — det er saa aldeles bragt i Glemme, at man egl. vilde finde det latterligt, om En for Alvor sagde det. For Alvor, det vil sige, paa andet Sted end i en Kirke eller i en Prædiken; thi ved at siges der, bliver det ikke Alvor, men gaaer naturligviis ind under Kunstkritik, om det er smagfuldt udtrykt.

#

Christenheden i et Billede.

396

U. D.

Tænk et uhyre Jernbane-Tog — men Locomotivet er længst løbet fra det.

Saaledes er Christenheden. Idealet, Forbilledet, det var Locomotivet — ja, i Sandhed intet Locomotiv som menneskelig Kløgt har opfundet eller nogensinde skal opfinde kan sammenlignes med dette Stedbevægende, der er Evighedsens Uro.

Dog som sagt, Locomotivet er løbet fra Jernbane-Toget.

Imidlertid har man fra Slægt til Slægt ganske rolig vedblevet, at knytte den nye Slægts uhyre Tog til den nærmest foregaaende under den høitidelige Tale: vi ville holde fast ved Fædrenes Tro.

Saaledes er Christenheden blevet lige det Modsatte af hvad Christendommen er. Christendommen er Uro, Evighedsens Uro, enhver Sammenligning er her mat, langsom, i den Grad er Evighedsens Uro Uro. Christenheden er: Beroligelse, charmant, den Beroligelse, at man bogstavelig ikke kommer af Stedet.

Christendommen er Locomotiv — i Christenhed er Christendommen et Locomotiv, som har den yderst mærkelige Egenskab for et Locomotiv, at man ikke kommer af Stedet o: den er ikke Locomotiv, eller rettere, Locomotivet er, som sagt, længst løbet fra Christendheden.

Christendommen er Uro.

397
U. D.

Vi leer Alle, naar i Comedien fremstilles: Familien, som i en 4stolet Holsteensvogn sætter efter den unge Pige, der rapfodet er flygtet bort over Gurre ud i den vide Verden.

Og dog er dette kun et svagt Billede paa hvor latterlig Christenheden er.

Idealerne, Forbillederne — ja, ingen rapfodet ung Pige er saa rask tilbeens; med Evighedens Uro, med Martyriets Lidenskab og Utaalmodighed haste de ud af denne skide Verden — — — og Christenheden! En firstolet Holsteenskogn, formodentlig bespændt med 2 Heste er for meget sagt om Christenheden, thi det er dog en Bevægelse. Nei skulle man betegne Christenhedens Sætten efter Idealet, kunde man (som Jøden spurgte om de ikke havde en Vogn med 5 Bænke) tænke sig en Holsteensvogn med 140 Bænke og een Hest[†] for, kørende op ad en Bakke ∴ glidende ned ad en Bakke, dog med Paastand paa at denne Expedition er i Retning af at sætte efter Idealet, <hvilken Paastand, item at det gaaer fremad foredrages af Præster, af hvilke der sidder een paa hver Bænk.>

Til 397, i Marginen:

[†]Anm. Hesten er naturligviis en efter Forhandlinger med Balletmesteren af Geistligheden truffet Foranstaltning for Skinnets Skyld, at man da med Sandhed maa kunne sige: Alt er rigtigt, vi stræbe, vi kjøre — vi har jo Hest for. Var der slet ingen Hest for, risikerede man, at det kom til en Forklaring; men nu er Alt beroligende og tilforladeligt: der er Hest for. En Træhest kunde vel ogsaa bruges, men Hest maa der være for, at ikke den menige Mand bliver urolig, fatter Mistanke, samt for at Præsten med god Samvittighed kan sige beroligende: det gaaer fremad, vi kjører, der er jo Hest for.

³⁹⁷ i Comedien] J. L. Heiberg, Syvsoverdag. Romantisk Comedie (Kbh. 1840). 1. Act, 15. Sc. Martyriets] sml. 391. 402. [†]] se 398. ³⁹⁸ den menige Mand] sml. 234. 431.

1854

#

399
U. D.

Uro <— Beroligelse.>

Saaledes stiller Christendommen Sagen. Der ligger en Evighed for Dig — Dit Lod afgjøres i dette Liv, hvorledes Du benytter det. Der ligger det for Dig maaskee 30 Aar, maaskee 10, maaskee 5, maaskee eet, maaskee, maaskee kun een Maaned, een Dag: rædsomme Uro!

Christenheden arrangerer sig noget anderledes. Der ligger, forsikkrer Præsten (hvis Du ellers sikkrer ham hans Visse thi ellers faaer Du ikke eet Ord af ham) der ligger en Evighed for et Menneske, Millioner, Billioner, Trillioner Aar. Det er en uendelig Stræben! Dette Liv er kun Begyndelsen, hvad er 70 Aar mod en Evighed, ikke saa meget som 5 Minutter — om Du spildte dem, blæse være med det: Amen!

#

400
U. D.

Apostelen.

Det at være Apostel maa dog være en saa frygtelig, umenneskelig, overmenneskelig Qval og Rædsel, at jeg sandeligen ikke fortænker os Mennesker i, at vi ikke tør være det, ønske os fritagne — men, som oftere sagt, det jeg fortænker Christenheden i er den løgnagtige Vending man har givet Sagen: vi ere for ydmyge til at begjere at være Apostle. Denne Løgn er det der har gjort, at Gud har vendt sig bort fra Christenheden, der længst er gudforladt. Vil Gud værdiges i den Grad at indlade sig med os Mennesker, som skeet er <i> Christendommen, saa skal vi idetmindste være ærlige mod ham. Men Gavtyve-Naturen i Mennesket har formodentligt her som overalt instinktivt kløgtigt tænkt som saa, ved saaledes at være ærlige ender det dog maaskee med at vi ikke slippe for at blive Apostle, at Gud dog faaer Magt og Bugt med os og redigerede ind i hans. Derfor maae vi være sikkrede, ved at have lukket til her i Baglaas, saa det endog er en Dyd af os, at vi ikke begjere at blive Apostle — saa veed jeg da for Satan at

Gud umuligt kan faae fat i os. O, Menneske, Du behøver ikke at være bange, Gud foragter Dig.

Men forresten er det vist, at det at være Apostel maa være Qval og Rædsel over al Qval og Rædsel.

Bestandigt i Fare, i Nød, i Trang, i Lidelse — og bestandigt negtet end det mindste af det Sandsynlige. Men det Sandsynlige er <for Mennesket> hvad Vandet er for Fisken og Luften for Fuglen. Saaledes at være negtet alt Sandsynligt er at bringes til det Yderste. Nu vel, giv ham saa dog idetmindste Lov til, træt og udmattet at segne — nei, just i det alleryderste Øieblik skrækkes han op — — — her er jo Miraklets Hjælp, store Gud, et Mirakel! Ja godt nok, men at excerceres paa den Maade er Tortur værre end at radbrækkes eller at udspiles og splittes ad.^[†]

Miraklet er saa langtfra at være menneskelig talt en Hjælp, at det er en Qval mere ogsaa saaledes, at Omverdenen enten vil behandle ham som gal, eller spotte ham og naar han er i Nød for det Allernødtørftigste sige: aah, ham behøver man jo ikke at hjælpe, han kan jo gjøre Mirakler; og dog er hans Liv saaledes, at han ganske bogstavelig kan være i Nød for det Allernødtørftigste og saa maaskee, ja eller maaskee ikke, maaskee et Mirakel: frygtelige Tortur.

See, det er Tortur! Naar et Menneske virkelig skal være Redskab for Gud, altsaa Redskab for denne uendelige Villie, som Gud er, saa maa Gud først tage al hans Villie fra ham. Frygtelige Operation. Og der er, som naturligt, Ingen, der veed saaledes at examinere piinligt som en Alvidende og en Almægtig. Thi vistnok er der ogsaa ellers ved Torturer Læger tilstede for at skjønne, hvor længe den Piinte kan holde ud, uden at det koster hans Liv; men dog kan det hændes, at man tager Feil, og den Piinte dør for dem — Sligt hænder aldrig en Alvidende. Og vistnok har man ogsaa ellers styrkende Midler i Beredskab for at styrke den Piinte, at han paa nye kan holde ud; men dog svækkes for hver Gang den Piintes Kræfter og Døden kommer nærmere — kun en Almægtig kan i hvert Secund give ubetinget nye Kræfter heelt og holdent.

[†] se 401. Redskab for Gud] sml. 388. 402.

1854

Og ogsaa dette er jo Qval. Da nemlig trods alle Lidelser det dog er det ubeskrivelige Store at være <Guds> Redskab, saa har Apostelen bestandig den Anstrengelse mere: at skulle takke, takke, takke for denne uendelige Velgjerning.

Dog saa er der forbeholdt Apostelen Eet: i Sandhed at kunne elske Gud. Ak, dette med at vi andre elske Gud!

Vi tale om, at vi, som skabte af Gud, maae elske Gud — og den Eneste, der i Sandhed elsker Gud, det er Apostelen, han som for at blive Redskab blev ubetinget ubetinget tilintetgjort af Gud.

At elske Gud fordi han har skabt Dig er at elske Dig selv. Nei, vil Du i Sandhed elske Gud, da maatte dette vise sig i: glad, tilbedende at ville lade Dig ganske tilintetgjøre af Gud, for at han ubetinget kan faae sin Villie frem.

Til 400, i Marginen:

401 ^[+]Uendeligt mere anstrengende end det engang for alle at leve
U.D. i den yderste Fattigdom og saa dog Ro deri og dermed Punktum, uendeligt langt mere anstrengende er det, saa i et alleryderste Øieblik at hjælpes ved et Mirakel og saa igjen i yderste Jammer, og saa maaskee igjen et Mirakel; thi dette dette er den rædsomste Art Himmelspræt.

Pligten mod Gud.

402
U.D. Som tidligere bemærket er dette da ogsaa den gavtyveagtige Vending, hvorved man har afskaffet Christendommen, at man har vendt Sagen saaledes: der gives ikke Pligter mod Gud — — medens det nye Testamente totalt er den Pligt: at elske Gud. Men vi lære (og det kalde vi Christendom) der gives ikke Pligter mod Gud; hvis En var saaledes fremmeligere end de Andre,

⁴⁰²Sml. 451. afskaffet Christendommen] sml. 393. 418.

at der, om man saa vil, kunde være Tale om en Idealitet, der kunde forholde sig til Gud, da betyder dette (lære vi, og det kalde vi Christendom) at han skal vende sig mod de Andre, hjælpe dem fremad, thi Gud viser bort fra sig, der er ingen Pligt mod Gud.

Charmant! Sagen er ganske simpel, Menneskehedens Interesse ligger ganske naturligt i at redigere Alt ind i Middelmaadighed, thi Middelmaadighed er *conditio sine qua non* for at have det godt. Derfor er det Menneskeheden af Vigtighed at redigere enhver Idealitet tilbage i Massen, i Middelmaadigheden. Og for at naae dette ganske sikkert, tager man Gud til Hjælp, at det er ham, der viser <fra> sig.

Hvor gavtyveagtigt, og hvor gavtyveagtigt at kalde det Christendom! I det nye Testamente staaer Sagen saaledes, at det der interesserer Gud er just Idealiteten, det Intensive, Een som drives til det Høieste — Masserne interesserer slet ikke Gud. Lad de Døde begrave deres Døde, det er Tilraabet, stræb Du blot fremad. Ja Gud er i sin Majestætiskhed saa aristokratisk, at han spenderer Millioner Σ A n m. Dog maa bestandigt erindres, at hver eneste af disse Millioner kunde ifølge Christendommen være den Ene. \geq paa Een, og Gud er, ifølge det nye Testamente, saa opsat paa det Intensive, at han ødsler det Extensive efter den frygteligste Maalestok.

Dog just derfor er det saa uhyre anstrengende at have med Gud at gjøre — og just derfor er det naturligviis ogsaa at Menneskene under Navn af Christendom har faaet Christendommen gjort om til lige det Modsatte: elskværdig Middelmaadighed istedetfor den rædsomste Anstrengelse i Retning af Idealitet.

Tag Sagen ganske simpelt, for at see, hvor uendelig høit oppe Christendommen ligger.

Hvis der var et Menneske, der med Sandhed kunde siges i christelig Erkjendelse og Indsigt og Stræben at være betydeligt fremmeligere end en heel Samtid: hvad er dog naturligere end at dette

Middelmaadighed] sml. 281.445. Massen] sml. 388.432. Een] sml. 392.420. have med Gud at gjøre] sml. 400.404.

1854

nu stiller sig saaledes for ham, at han mener, at nu hans Opgave bliver at see at hjælpe paa de Andre, og at Gud i denne Henseende vil være ham behjælpelig, hvoraf jo Følgen vil blive, at han maatte blive æret agtet anseet af de Medlevende som deres Lærer.

Men denne Vending er ikke det nye Testamentes Christendom. Naar et Menneske, betræffende hvem det her Fremsatte var sandt angaaende hans Fremmelighed, <henvendte sig til Gud> da vilde vel Gud sige til ham: „nei, nei min Ven, nei, ikke saaledes, Du <er> nu saa langt ude, at Dig kunde <der> være Tale <om>, jeg skal til den Ende banke yderligere løs paa Dig, og hjælpe Dig til, at de Medlevende, istedetfor at faae Dig i Skjoderne, hvorved det Hele, baade Du og de Andre, blive Usselhed, banke løs paa Dig, for at drive Dig længere ud.“ Thi Idealiteten, det Intensive det er Guds Interesse, Millioner rutter han med, Millioner, som dog vel at mærke bestaae af Enere, der jo hver Enkelt kunde være den Ene.

See det er det Frygtelige af at have med Gud at gjøre: jo mere Du indlader Dig med ham, jo galere bliver det, jo mere banker han paa.^[†] Thi en Intensitet, ja en Intensitet, beskjeftiger ham netop lige saa uendeligt som Trillioner qua Trillioner ere ham ligegyldige. Altid er Gud det Omvendte af Mennesket; Mennesket troer at det er Tallet der betyder Noget, for Gud er just Tallet det aldeles, aldeles aldeles intetsigende.

Sandt nok, saa veed Gud igjen, om jeg tør sige, at tale saa godt for sig. Han siger til en saadan Enkelt: min lille Ven, jeg forstaaer kun altfor godt hvad Du menneskeligt lider, at Du ogsaa lider dette, at maatte ved at blive ueensartet med dem, slippe de Mennesker, Du har kjerest, eller maaskee endog faae dem fjendtligt vendte mod Dig, istedetfor at Du ved at slaae af kunde have det saa godt med dem; men, min lille Ven, troe mig, jeg mener Dig det saa uendelig godt, som kun uendelig Kjerlighed kan mene det.

Ak ja, hvad vel mangan Gang en Pige har maattet sige om sin Forfører: det er forgieves at gjøre ham Modstand, forgieves, ver-

[†] se 403. lider] sml. 397. 404.

gebliche Mühe, han kan tale for sig — det gjælder endnu mere om Gud. Han kan tale for sig, og saa, saa — saa banker han løs igjen: uendelige Kjerlighed.

Til 402, i Marginen:

[†] Og derfor har Menneskeheden følt det som en usigelig Lin- 403
dring den Gang de fik Christendommen vendt saaledes, at man U. D.
blev Gud qvit, at det blev Christendom: der er ingen Pligt mod
Gud. Allerlettest mener Mennesket at have det, naar der slet in-
gen Gud er til — saa spiller Mennesket Herre. Næst derefter
kommer det, at Gud da i det Høieste bliver et stadselig Zirat, en
Luxus-Gjenstand — thi der er ingen Pligt mod Gud.

Lidelse — og Lidelse.

404
U. D.

Eet er hvad der almindelig forstaaes ved Lidelse, noget An-
det er den Art Lidelse som betyder at et Menneske har <med>
Gud at gjøre.

Og dog maa den Religieuse ogsaa finde sig i denne Ydmygelse,
at Omverdenen vil ynke ham paa Grund af hans Lidelse uden at
ane, at den Art Lidelse er en Fornemhed, som Konger og Maje-
stæter ikke have.

Ja, o Gud, Du kan spille op med et stakkels Menneske! Du
fængsler ham som Ingen kan fængsle — men Du er jo en Usyn-
lig, enhver praktisk Mand forstaaer da let, at det er være til Nar at
indlade sig med en Usynlig, hvem man ikke, i Nøds Tilfælde, kan
tvinge til personligt at møde i Retten, og af hvem man intet Skrift-
ligt har.

Dog blæse være med det, Vidnedsbyrden, Dit Vidnedsbyrd i det
Indre veier let op mod alt Sligt. Ak, men Du gaaer videre. Du
fængsler et Menneske til Dig — og saa, saa narrer Du ham virke-
lig, Du bringer det dertil, at Alt viser, at Du har narret ham, saa

⁴⁰⁴ Lidelse] sml. 402.407. <med> Gud at gjøre] sml. 402.456.

1854

Spotten høirøstet lyder over ham, at han blev narret, ja saa han selv — sidste Ydmygelse! — maa sige: Gud har forladt mig.

Sandt, det er kun en Gjennemgang, uendelige Kjerlighed det er kun en Gjennemgang, Du evig Trofaste, men bitter og angstfuld er den jo dog — hvo veed det bedre end Du, uendelige Kjerlighed, Du som dog lider selv mere derved i Kjerlighed end denne Lidende, uden at Du dog derfor kan forandres.

#

405
U. D.

Uendelige Kjerlighed!

Du fængsler et Menneske — og saa narrer Du ham:
ja, men Du gjør det af Kjerlighed, altsaa narrer Du ham jo dog ikke, uendelige Kjerlighed.

Nei, nei, nei, Du faaer mig ikke til at troe Andet om Dig, Du — der er det igjen — Du narrer mig ikke, Du er uendelig Kjerlighed!

Du vil narre mig, det er sandt, Du vil prøve, om Du kunde faae mig til at troe, at Du var noget Andet end Kjerlighed, hvad dog, hvis det skete, vilde smerte Dig, uendelige Kjerlighed, mere end mig — altsaa narrer Du mig ikke, uendelige Kjerlighed!

#

406
U. D.

Gud i Himlene.

Der er dog ingen Elsker, der <veed> saaledes at skjule, hvo den Elskede er, Forstaaelsen med ham, Sammenkomsten og Mødet, ingen som: Gud i Himlene!

Tilsyneladende seer det saaledes ud: dette Menneske er den jammerfuldeste, ulykkeligste og elendigste af Alle; Alt forener sig om at martre og plage ham, at haane og spotte ham, selv udraaber han Gud har forladt mig — og denne Tilsyneladelse skjuler over, at just han er den Elskede, saaledes tilslører Gud Forstaaelsen med den Elskede.

Saa majestætisk, saa fornem, saa angst over sin Kjerlighed og saa angst for enhver Uvedkommendes Forstaaelse, var intet Menneske; derfor kunde det heller aldrig falde noget Menneske ind, at skjule, hvo den Elskede var, at skjule det derunder, at han blev den af Alle Ulykkeligste.

Og dog er kun denne Gud Kjerlighedens Gud! Hedningernes kjerlige Guder gik omkring blandt Menneskene, og saaes det end ikke strax, det opdagedes dog snart, hvo den Elskede var — thi deres Lykke blev jo kjendelig nok, og forsaavidt bleve jo igjen Guderne draget ud af deres Skjul og kjendte.

Men Kjerlighedens Gud, som er Aand skjuler sin Kjerlighed bedre: den Elskede bliver den Ulykkelige — saaledes fordrer ogsaa hans Personligheds Majestæt det, der maa søge det meest ubetingede Skjul.

Men som Skjulet er det tilforladeligste, saa ogsaa Kjerligheden: ikke for dette Liv, nei, men for Evigheden.

Aand.

407
U. D.

Den, som ikke har lidt under Menneskenes Bestialitet, han bliver ikke Aand. Saaledes er nu engang Mennesket lagt an, at denne Art Lidelse som overhovedet den Lidelse som er „af Mennesker“ hører med til at blive Aand.

Til 407, i Marginen:

Ethvert Menneske er Synthese er Dyr-Aand. For da at faae 408
Dyret rigtigt banket ud af Den, som skal blive Aand, behøves 409
denne Lidelse: at behandles bestialsk af Menneskene.

⁴⁰⁷lidt] sml. 404. 408. ⁴⁰⁸Lidelse] sml. 407. 409.

1854

#

409

U. D.

Det Overordentlige.

For at forhindre at det Overordentlige ikke er det Indbildske, Hovmodige, er det sande Overordentlige altid saaledes dialektisk, at det fra een Side seet er det Lidende og at Menneskenes Nederdrægtighed er frastødende medvirksom til at gjøre ham til det Overordentlige.

Ingen fødes som det sande Overordentlige, han bliver det.

Og gaaer det saaledes til. Han kan lidt efter lidt blive opmærksom paa, at noget Overordentligt er ham betroet — dog har han det i saadanne Lidelser, at han længe næsten kun fornemmer Lidelsen, og at det Overordentlige ikke frister ham.

Saa kommer da Tiden, da han overtager sin Opgave. Og her fordres saa, at han i høi Grad elsker Menneskene og er dem vel menende.

Men hvad skeer, han colliderer dels med den menneskelige Misforstaaelse og dels med den menneskelige Nederdrægtighed.

Saaledes stødes han tilbage fra Menneskene, det er ikke ham, der hovmodigt foragtede Menneskene, nei han elskede dem, men det er Menneskene som dels misforstaaende, dels nederdrægtigt støde ham fra sig.

Svække ham, kan de ikke, thi han er jo lagt an til det Overordentlige, altsaa kan denne Medfart kun potensere ham — saa bliver han det Overordentlige. Den dialektiske Mellembestemmelse er bestandigt: det Lidende, det Forskudte o: s: v:

#

#

410

U. D.

Forunderlige Selvmodsigelse.

Der er Intet naturligt som den menneskelige Misundelse retter sig saaledes imod som mod den Overordentlige.

⁴⁰⁹ Det Overordentlige] sml. 275. 410.

Lidende] sml. 408. 410.

⁴¹⁰ den Overordentlige] sml. 409. 434.

Og dog ingen blev den sande Overordentlige uden gennem Menneskenes Mishandling.

Altsaa Misundelsen vil mishandle En for at forhindre ham i at blive den Overordentlige, og ingen bliver den Overordentlige uden gennem den menneskelige Mishandling — altsaa producerer Misundelsen den Overordentlige.

Guds Majestæt.

411

U. D.

Det er faldet mig ind (hvad jeg her oplysende vil benytte) at den bedste Maalestok for hvad Personlighed, der er i et Menneske, vilde være, om man kunde faae at vide, i hvilke Udtryk han har friet til den Elskede. Thi just fordi det at blive elsket beskjeftiger den Forelskede saa uendelig, vil han være tilbøilig til i et saadant Øieblik at tabe sig selv, saa kun en ganske eminent og udpræget Personlighed, der i Alt altid er sig selv, vil ganske have sig selv i den egne Forestilling om sig selv.

Dette til Indledning. Lad os nu see, hvorledes Gud, saa at sige, frier til et Menneske; Gud, hvem man da, christeligt, paa ingen ingen Maade maa tænke apathisk, nei, han er som lutter Liden-skab og Pathos, dog at han kun har een Pathos: at elske, at være Kjerlighed, og af Kjerlighed at ville være elsket.

Lad os nu see, hvorledes han frier til et Menneske, hvad jo Christendommen oplyser os om. Han frier saaledes, han siger til et Menneske: Dig elsker jeg, jeg Kjerligheden, bliv da Du igjen min Elskede — — — Følgen deraf vil blive, det siger jeg Dig strax, Følgen vil blive, at Du bliver et ulykkelig, jammerfuldt, elendigt Menneske, et Ordsprog blandt Menneskene, hadet forbandet, forfulgt af Menneskene, tilsidst narret af mig.

I Sandhed et saadant Frierie er enten Galmands Tale (og som saadan dog igjen eminent rangerende i Originalitet over alle hidtil bekjendte fixe Ideer og Galskaber) eller det er Majestæten.

Mishandling] sml. 409. 411. ⁴¹¹ Personlighed] sml. 395. 428. forfulgt] sml. 410. 413.

1854

Hvis et Menneske tør tale om Sligt, vilde jeg sige: det har for et Menneske noget uendeligt Svimlende at tænke en saadan Majestætiskhed, der uendelig bevæget i Kjerlighed just i det Øieblik dog alligevel i den Grad majestætisk hævder sig selv, er sig selv. Men fra den anden Side, naar denne Majestæt er Kjerligheden selv, hvor maa han da ikke lide i Kjerlighed ved at der nu engang er dette sørgelige Misforhold med Gud og Menneske, saa det maa blive den Elskede (Mennesket) saa smerteligt at elske og at være den Elskede!

412 Og naar saa jeg engang er død, hvor ville Docenterne
U. D. faae travlt for at faae mig og Mit indslaget, hvilken Concurren-
ren for at sige det Samme, om muligt i en skjønnere Sprogform
— som var det det kom an paa.

Hvor er dog en Docent saa latterlig! Vi lee Alle, naar en gale Meier slæber paa en Masse Graasteen, som han troer er Specier — men Docenten gaaer stolt, stolt af sin store Klogskab, og Ingen leer. Og dog er det lige saa latterligt: at være stolt af den Klogskab, ved hvilken et Menneske evigt narrer sig selv.

Ja, Du af alle afskyeligste U-Menneske, Du Docent, Du kan meget godt drive det til at sige det Samme, som den Religieuse har sagt, maaskee i en endnu skjønnere Sprogform; Du kan ogsaa ved Din Klogskab muligt naae, at vinde jordisk Fordeel, ja at vinde den Anseelse og Ærbødighed, som den sande Religieuse aldrig vandt i dette Liv: men evigt er Du narret.

Jeg skriver dette ikke, som kunde det falde mig ind at haabe at omvende en Docent. I Sandhed, Den, hvem Christi Taler mod Phariseerne og mod det at docere, ikke kan skrække tilbage, hvor skulde jeg bevæge ham. Her gjælder det: de have Moses og Profeterne, troe de ikke dem, saa troe de heller ikke o: s: v:

⁴¹² gale Meier] sml. IX A 158. X¹ A 247. X² A 48, S. 35. de have Moses osv.] Luk. 16, 29-31.

1854

At tale i Tunger

413
U. D.

At have forstaaet og hvert Øieblik at maatte sande, at det at være elsket af Gud og at elske Gud er idel Lidelse og Qval — og saa dog at kunne holde sig saaledes oppe, at man med fuld Stemme og ex animi sententia kan sige: det er saligt, hvad det jo i en allershøieste Forstand er: ja det er at tale i Tunger.

Saaledes taler Apostelen. Og det der har forvirret Alt, er at Vrævlet har taget denne Tale hen ligefrem, overspringende det Dialektiske: at det er idel Lidelse og Rædsel.

Det Intensive — det Extensive. — Christen-
dommen.

414
U. D.

Gud er Kjerlighed, og Gud vil være elsket, dette er det nye Testamentes Christendom.

Nu veed jo Enhver at det at <blive> elsket er kun dialektisk i Retning af Intensitet, at det er Nonsens ja Fornærmelse, om man istedetfor En, som elsker ubetinget, vil byde en halv Snees, som saadan til en vis Grad elske, som var i Forhold til det at elske en 4 Skillings Subscription mulig.

Og dog er det denne Vending man har givet Christendommen i Christenheden.

Det jeg ivrer imod er i Særdeleshed den Uredelighed, at man har ladet som var dette det nye Testamentes Christendom eller vel endog et Fremskridt.

At være ene.

415
U. D.

Maalestokken for et Menneske er: hvor længe og hvor langt ude han kan udholde at være ene uden Forstaaelse med Andre.

⁴¹⁸ Lidelse] sml. 411. 417.

1854

Det Menneske, der kunde udholde et heelt Liv at være ene, og i Evigheds Afgjørelser, han er den største Afstand fra det spæde Barn, og fra Selskabs-Manden, der er Dyre-Bestemmelsen af det at være Menneske.

416
U. D.

Om mig selv.

Det der blandt Andet gør mit Liv saa anstrengt er, at jeg i ganske bogstavelig Forstand har særlig Opgave, saa det aldrig er faldet mig ind, at noget andet Menneske skulde have Opgave tilfældes, eller at der for mig skulde være Noget at naae ved Forning.

Man kan ansee dette for en Ufuldkommenhed. Det er det ogsaa i een Forstand. I en anden Forstand er det det ikke. Jo mere et Menneske har Opgave tilfældes med alle, jo mere er han kun Exemplar, jo mere særlig Opgave, jo mere oprindelig Individualitet.

Men anstrengende er det! Men hvor saligt saa at være Kilden saa nær som jeg er det. Er Du, o Gud, som en Kilde, da er jeg Manden ved Kilden. Ingen kan hjælpe mig; Ingen forstaaer mig, og i en vis Forstand forstaaer jeg heller Ingen. Men saa har jeg Kilden saa nær, o, saa nær!

417
U. D.

Præsterne.

Dersom en comisk Digter havde hittet paa, hvad Præsterne for ramme Alvor betragte som deres Opgave, saa ville vi Alle briste af Latter.

At Du o, Gud, er af alle Størrelser den meest generende, en uhyre Tyngde, at saa snart Du er med, saa bliver der Storm, Havsnød, Lidelse: det veed Du godt selv, Du uendelige Kjerlighed. Derfor lider Du i Kjerlighed saa meget med den Religieuse, uden at Du derfor forandres.

⁴¹⁷ Lidelse] sml. 413. 418.

Den Opgave som Præsterne have sat sig er: at anbringe Gud saaledes at han gjør Livet let, at det at have ham med gjør Livet let, giver Nydelse o: s: v:.

Men Ingen leer. Dog vilde vi Alle lee, hvis En bekendtgjorde, at han paatog sig at sætte Been af, trække Tænder ud, saa det ikke blot ikke gjorde ondt, men var en sand Nydelse zja, saa han kun beklagede, at han ikke saa sig istand til lige saa behændigt at sætte Been paa igjen, thi vis saa var, var han forvisset om, at enhver Velhavende vilde i det mindste engang hver Dag (som man nu tager et Bad o: D:) unde sig selv den Nydelse, den Vellyst at lade et Been sætte af eller en Tand trække ud.z.

Feil-Synet, hvilket er Christenhedens
Tilblivelse.

418
U. D.

Med os Mennesker er det altid saaledes. Naar vi høre om En, at han skal være kjerlig, i høi Grad den Kierlige, saa betyder dette os, at vi nok skal faae vor Villie med ham, — thi han er jo den Kjerlige. [*I Marginen: Paa denne Maade har Menneskeheden behandlet Gud.*]

Men saaledes staaer Sagen ikke i det nye Testamente.

I det nye Testamente er Gud Kjerlighed, uendelig Kjerlighed, ja det er vist, evig vist. Han veed bedst, hvilken Qval det er for et Menneske at skulle blive Aand at skulle i Sandhed elske Gud. Han er til den Ende villig nok til i uendelig Kjerlighed at lide med den Elskede, han vil høre hvert Dit Suk, sørge med Dig, græde med Dig, tælle Dine Taarer — — men forandre ham, nei det kan Du ikke. Vær forvisset, han lider meget mere end Du — — men forandre ham, nei det kan Du ikke. Vær forvisset, han lider meget mere end Du — — thi han kan ikke forandre sig.

Det hvorom Alt dreier sig er, at En kan være Kjerligheden selv, uden at dette betyder, at han forandres efter den Elskedes Villie.

⁴¹⁸ Qvæ1] sml. 417. 422.

1854

Men forandres kan Gud ikke. Kunde han forandres — og Du saa meente ret at ville elske ham, han der var saa kjerlig: da vil det af anden Grund være umuligt for Dig at elske ham — thi kunde han saaledes forandres, da var han ikke Gud, men en Phantom, en Uvirkelighed.

Ogsaa saaledes sees let, at Christenheden er et Affald fra Christendommen; thi Christenheden er: Gud forandret efter Menne-skehedens Villie. Det er dette bekjendte Menneskelige, at den Kjerlige mener man at kunne byde Alt — han er jo den Kjerlige.

„Ligesom de Andre.“

419
U. D.

Som man siger om et Skib, der farer paa China, eller paa Vest-indien: saaledes kan man sige: det Skib „ligesom de Andre“ farer paa Timeligheden, man reiser med det beqvemt, behageligt, trygt — — men det farer ikke paa Evigheden.

Til 419, i Marginen:

420
U. D.

Og medens det i den udvortes Verden er saa, at paa smaae Afstande bruger man smaae Skibe, skal man til fjerne Lande, da vover man sig ikke ud uden i store Skibe: saa er det aandeligt omvendt. Det Skib, der farer paa Timeligheden („Ligesom de Andre“) er et uhyre stort Skib. Til Farten paa Evigheden derimod bruges kun nogle ganske smaae Baade, til een Person, Nødeskaller. Dog det forstaaer sig, førend Evigheden opdages og tages i Besiddelse er det en uhyre Afstand, og det er en frygtelig Seilads ene paa et Hav, der er større end Verdenshavet, da det ikke er et denne Verdens Hav i denne Verden, men adskiller to Verdener; men for Den, for hvem Evigheden blev til, er den saa igjen den mindste Afstand, saa en Nødeskal er mere end nok.

Affald fra Christendommen] sml. 402.443. ⁴¹⁰een] sml. 402.438.

To skulle male sammen paa Qværnen, den Ene 421
skal annammes, den Anden skal lades tilbage U. D.

o: s: v:

Frygtelige Udsondren og Isoleren! Hvilken Forskjel fra Hedenskab og Jødedom, hvor omvendt Familien, saa Byen, saa Provindsen, saa Landet deeltager (participerer) i Individet, saa naar f. E. En udmærker sig, saa participerer strax Familien, Byen, Provindsen, Landet i hans Berømthed! Christendommen er den ubetingede Individualitets Udsondring, Hedenskab og Jødedom er omvendt Slægts og Generations Kategoriens Overmagt.

Dog det forstaaer sig, i Christenheden er da Alt paa hedensk og jødisk Viis, i Christenheden er man Christen ved at være i Familie, endog langt ude, med En, som er Christen. Ja, man er vel endog Christen ved paa Afstand <af> en lang Slægtsfølge at nedstamme fra Christne o: man er Christen paa den Maade, paa hvilken det er umuligt at være Christen.

Apostelen siger, at Troen kommer ved Hørelsen, men saadan at være Christen von Hörensagen!

Ogsaa en Side, fra hvilken Christendommen kan sees. 422
U. D.

Christendommen er: hvad Gud maa lide med os Mennesker.

Dette er saaledes at forstaae. En Elsket forstaaer naturligviis det at være elsket saaledes, at den Elskende forandres efter ham og hans Villie og Forestilling; en Elskende forstaaer det at elske at forandres i Lighed med den Elskede, at blive som den Elskede kunde ønske eller ville det.

Nu er, om man saa vil, i Gud den Modsigelse, der er Kilden til al Qval: han er Kjerlighed og dog er han evig uforanderlig. Altsaa han kan ikke forandres — og dog er han Kjerlighed. Alt-

⁴²¹To skulle male osv.] Matth. 24,41. Jødedom] sml. 361.478. Apostelen siger] Rom. 10,17. ⁴²²Qval] sml. 418.429.

1854

saa maa han i een Forstand gjøre den Elskede ulykkelig — og dog er han Kjerlighed.

At være Kjerlighed og saa at være saaledes uforanderlig, at der ikke kan være Tale om at skaane den Elskede, nei uforandret at see Alt sammensværge sig mod ham, at see ham forladt forhadet forfulgt — uden at hjælpe ham og saa at være Kjerlighed.

Da Christus raabte „min Gud min Gud hvi haver Du forladt mig“ — da var det frygteligt for Christus, og saaledes fremstilles det ogsaa i Almindelighed. Men mig synes det har været endnu frygteligere for Gud at høre det. At være saaledes uforanderlig, frygteligt! Dog nei, ikke dette er det Frygtelige, men at være saaledes uforanderlig og saa at være Kjerlighed: uendelige dybe uudgrundelige Sorg!

Ak, hvad har jeg et Stakkels Menneske ikke i denne Henseende erfaret, denne Modsigelse ikke at kunne forandres og dog at elske, ak, hvad har jeg ikke erfaret, hvad der hjælper mig til fjernt fjernt at gjøre mig en svag Forestilling om den guddommelige Kjerligheds Lidelse.

423
U. D.

„Slaae Laaget til“

Saaledes staaer der i en gammel Psalme. Slaaer Laaget til, nemlig paa Liigkisten, slaaer det godt til, rigtigt fast, at jeg — ligesom et Barn er saa uendelig glad naar det ret har forputtet sig — ret kan være i Fred, ret gjemt.

Slaaer Laaget til, rigtigt godt til — thi jeg ligger ikke i Kisten, nei, det der ligger i Kisten er ikke mig, men er Det, jeg saa uendeligt ønsker at være qvit, det Syndens Legeme, den Straffe-Anstalts Mundering, som jeg har maattet bære.

424
U. D.

. Det er kun altfor sandt, hvad Menneskene sige om mig, de praktiske Mennesker: jeg duer til Ingenting, er et aldeles

Christus raabte] Matth. 27,46. ⁴²³i en . . . Psalme] sml. P. Hjort, Gamle og Nye Psalmer (2. Udg. Kbh. 1840. — Ktl. Nr. 202), S. 301 („Luk Døren til“). Straffe-Anstaltens] sml. 292.

upraktisk Menneske, som slet ikke forholder mig til denne praktiske Verden.

Ak, ja, jeg duer nemlig kun til Eet — og har i denne Henseende maaskee endog en ganske eminent Genialitet — jeg duer kun til: at elske; saaledes er jeg aldeles til Overflod, en reen Luxus Gjenstand i denne praktiske Verden, ja vel endogen Luxus-Gjenstand, der ovenikjøbet endog er i Veien, saa det vel ender med at jeg faaer et Spark ud af denne Verden.

Dog til at elske duer jeg! I Qvinder, kommer I til mig, eller for at sige det Samme paa en anden Maade: kommer I ikke til mig, hvad duer I til at elske, I Jomfruer og Madammer i denne kummerlige Slægt. Nei, jeg duer til at elske, og var denne min eneste Genialitet, — det var anden Potents — skjult i det Incognito at jeg var den Selvkjerligste af Alle.

Ja til at elske, det var det eneste jeg duede til. En Gjenstand, blot en Gjenstand! Men som Skytten, hvis Bue er strammet som sjeldent en Bues Stræng, naar man bringer ham en Gjenstand paa 5 Alens Afstand og forlanger at han skal skyde derefter, som han maa sige: nei, paa den Afstand kan jeg ikke skyde, bringer den paa 200 eller 300 Alens Afstand: saaledes gik det mig. For at komme til at elske maatte jeg bringe Gjenstanden paa Afstand!

Det var min Skole, hvor jeg perfectioneredes mere og mere i hvad der er min eneste Genialitet: at elske.

En Gjenstand altsaa, en Gjenstand! Det var hvad jeg søgte og søgte.

Ja, og jeg fandt den! Thi Du, Du Du evige Kjerlighed, Du uendelige Rig-Mand, Du har naturligviis som alle Rigmænd ikke Brug for Nødvendigheds-Artikler, men derimod som alle Rigmænd ene og alene Brug for Luxus-Artikler. Saa fandt Du Brug for mig, jeg var jo den officielt anerkjendte Luxus-Artikel i denne <praktiske> Verden, Du fandt Brug for mig — og jeg fandt Gjenstanden.

Lad saa den praktiske Samtid, i hvilken jeg lever, asenagtigt beskjeftige sig med mine Buxer; lad en trompetende Eftertid om-

1854

trent ligesaa asenagtigt beskjeftige sig med mine Ideer og Skrifter — jeg har fundet hvad jeg søgte.

Jeg har fundet det. „Men nok“ som man siger „paa Borge-mesterens Bord“, hvormed man betegner at det ikke hænger saa ganske ærligt sammen med at have „fundet“ det. Nu vel jeg indrømmer det, Du o Gud har hjulpet mig <baade> til at søge og til at finde.

425 Ene er jeg, at blive forstaaet kan jeg ikke vente: de Yngre
U. D. ere for unge, de Ældre for tunge — eller som den uforlignelige Sprogets elskelige Digter uforligneligt lader Pigebarnet sige om Frierne: „den Ene er for ung til at bryde min Krands, Den Anden er for tung til at træde i min Dands“ — kun at det ikke ender med mig som med Pigebarnet, at jeg tager den Tredie, nei, der var ingen Tredie.

426
U. D.

Manden — Qvinden

Qvinden blev taget af Mandens Side — men er ikke, christeligt, Mandens Forhold til Qvinden at sammenligne med hvad vi tale om at komme ind i en Side-Bemærkning.

Manden var lagt an paa Evigheden, Qvinden fører ham ind i en Side-Bemærkning.

Uden Qvinden er Manden i denne Verden svagere, han har en svag Side, hvilken Qvinden dækker, og forenede ere de stærke for dette Liv. Men christeligt hører den Svaghed, som er den Eenliges, den Svaghed for dette Liv just med til at være Styrke for Evigheden.

⁴²⁵ den uforlignelige . . . lader Pigebarnet sige] Christian Winther, Digtinger (Kbh. 1843), S. 246 (i Romanzen: Tre Beilere). — Sml. X¹ A 402.

⁴²⁶ Qvinden] sml. 288.469.

„Tillad mig først at tage Afskeed“ o: s: v:

427
U. D.

Alle disse Steder, hvor Christus saa ubetinget betoner det Ubetingede maa dog forstaaes saaledes, at de Vedkommende gjorde en Betingelse, altsaa ikke ubetinget først vilde søge Guds Rige.

Saaledes vilde Sagen stille sig anderledes, hvis den Vedkommende havde sagt: „jeg gjør ingen Betingelse, har Intet som jeg begjærer først, men Du veed, hvor gjerne jeg vilde først tage Afskeed med Mine.“ Eller om han havde ikke sagt det, men dog havt denne Tanke i sin Sjæl, saa at han dog ikke betænkte sig paa ubetinget at vælge det Ubetingede, saa var det jo muligt, at Den, der vidste Alt, altsaa og hvilken Tanke der var i ham, havde sagt: vel, følg mig, men gaae dog først hen og tag Afskeed med Dine.

Dette vil sige, det der beskjeftiger Christus er det Ubetingedes Souverainitet, at der ikke maa være nogen Betingelse, et Først; naar det skal være „først“, kan ubetinget Intet indrømmes. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Derimod kan Meningen ikke være den, at Christus ikke skulde kunne have Medfølelse med dette Menneskelige at ville begrave sin Fader, at ville tage Afskeed med Sine, han som selv græd ved Lazari Grav, han som selv betroede Moderen i Sønnens Omsorg.

Socrates — Alcibiades.

428
U. D.

Hvorfor græd Alcibiades naar Socrates talede („naar han taler, banker mit Hjerter hæftigt, hæftigere end Korybanternes, Taarer strømme ud af mine Øine“)

A. var dog vel en Mand, der vidste at udtrykke sig at vælge sit Udtryk betegnende. Dersom nu A. Opfattelse af S. gik ud paa, at S. var Ironikeren, som saa uforligneligt kunne gjække, saa var det underligt at tale saaledes om ham, saa maatte vel snarere Al: have sagt: man kunde lee sig fordærvet ved at høre paa S.

⁴²⁷ Tillad mig osv.] Luk. 9,61. som selv græd] Joh. 11,35. betroede Moderen] Joh. 19,26. ⁴²⁸ Socrates] sml. 387.430. naar han taler osv.] Platon, Symposion 215 d f.

1854

Hvorfor græd altsaa A. Det er let at see, at S. just som den sande Ironiker brugte Ironie til at skjule over Idealerne. Men stundom har han ogsaa stillet disse frem. Og da var det han saa dybt bevægede A.

A. græd, Taarer strømmede ud af hans Øine, hans Hjerter bankede hæftigt — ganske simpelt, thi S. bragte ham i den Vaande som characterløs og letsindig Intellectualitet kan bringes af Charakter-Menneske. A. havde Idealitet nok og Intellectualitet nok til at gribes at fængsles af dette ethiske Ideal, som S. fremstillede — — men det Lavere i ham kunde han ikke beseire. Derfor blev det ved Taarer, Hjerterbanken — var det, vilde S. vel have sagt, blevet til ethisk Handeln, saa var vel Taarerne og denne Hjerter-Banken standset.

Idealet — Bæreren.

429
U. D.

Der gives to Scalaer for det at bære Idealerne frem for Menneskene.

Den første er af dem, som bære <Idealerne> saaledes frem for Menneskene, at Bærerne selv hædres, æres, lønnes med alle mulige jordiske Goder. I samme Grad som her stiges, i samme Grad som Lønnen bliver større, bliver Idealet ukjendeligere, tvivlsommere, Bæreren staaer det egl. i Veien, bortleder Opmærksomheden derfra, indtil han tilsidst, naar han naaer Maximum af jordisk Løn, aldeles skjuler det, tilintetgør det ved at skjule det.

Den anden Række af Bærere, de sande Bærere, ere de, som selv lidende bære Idealerne frem for Menneskene. I samme Grad som en saadan Bærer lider mere, hans Liv ulykkeligere, jammerfuldere, ogsaa ved Menneskenes Forfølgelse og Modstand: i samme Grad sees Idealet tydeligere og tydeligere. Bæreren staaer aldeles ikke i Veien derfor, dækker det ikke paa nogen Maade ved sin Legemlighed eller sin Endelighed.

Det Skuffende ved Socrates.

430
U. D.

Det Skuffende ved S. er, at hans Ironie er saa vittig, hans Intellectualitet saa eminent, at man fristes til derover reent at glemme, at det paa samme Tid er paa Liv og Død han handler.

Man læser Platos Apologie, man fortrylles: hvor uendelig vittig er han ikke, hvor pointeret i ethvert Ord han siger, hvor correct — — ak, og vi som ere forvænte med dette forbandede Skidt, at Maximum er at være Forfatter, vi fristes til at læse ham som var han en Forfatter, en vittig Forfatter, der maaskee endog vilde faae Ug af Journalerne — — og saa er det om Liv og Død S. spiller.

Mit Liv udviser efter en ringere Maalestok noget Lignende. Thi min personlige Existeren er meget mere værd og noget ganske anderledes Anstrengende end mine Skrifter. Men det forstaaes slet ikke af denne Theater-Slægt, der lige som Elverpigerne ere hule i Ryggen, og vel ogsaa datere deres Herkomst fra Theater-Ægteskaber.

Men S. er eneste i sit Slags! En saa udviklet Intellectualitet, saa uendelig fiint gennemdannet og tilspidset, at man skulde synes at et saadant Menneske maatte behøve al det Kjælerie al den Afstand fra Virkeligheden som en Digter, en Kunstner behøver — og at det saa er den haardføre Skikkelse i Grækenland, der ikke paa et Studerekammer producerer, men i den meest afgjørende Virkelighed, med Alt paa Spil, med Døden for Øinene, gennemfører denne fine Intellectualitet saa fin i hver en Replik, saa ubetalelig i selv den ubetydeligste Vending.

Hvad mine Pseudonymer oftere tale om, det kunde man sige om Socrates: hans Liv er ikke et Skuespil for Mennesker, men for Guder; Tilskuere som han maatte fordre dem, fandtes vel næsten ligesaa sjældent som der fandtes en Socrates.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

⁴³⁰Socrates] sml. 428. 439. handler] sml. 428. 449. Digter] sml. 214. 476.

1854

Saaledes vilde S. ogsaa selv forstaae det; thi her sees, hvor sandt og hvor socratisk det var dette Socratiske: at forstaae, i Sandhed at forstaae er at være. For os almindeligere Mennesker skiller det sig ad og det bliver et dobbelt: Eet er at forstaae, et Andet er at være. Socrates ligger saa høit oppe, at han hæver denne Forskjel — og derfor kunne vi ikke forstaae ham, i dybeste, i socratisk Forstand forstaae ham. Jeg kan paa Afstand udvise Socrates, men jeg betvivler, at jeg samtidigt med ham kunde have baaret ham.

Socrates er udenfor Christendommen det eneste Menneske, om hvem der maa siges: han sprænger Tilværelsen, hvilket ganske simpelt sees paa, at han hæver Adskillelse mellem Digt og Virkelighed. Vi leve saaledes, at en Digter fremstiller Idealiteten — men Virkeligheden er Fanden ikke saaledes. Socrates er en Idealitet høiere end nogen Digter kan digte den, og den er han i Virkeligheden, det er hans Virkelighed. Derfor er det da saa bagvendt som muligt naar Oehlenschläger vil digte Socrates. „Digteren“ er i Forhold til S. en aldeles overflødig Person, som kun kan blive til Nar og latterlig, naar han ikke holder sig paa behørig Distance men vel endogsaa vil digte ham. At digte hvad vil det sige? det vil sige: at spæde Idealitet til; Digteren tager en Virkelighed som dog har manglet noget i Idealitet og spæder saa til og det er Digtet. Men Du gode Gud her er, Deres Høivelbaarenhed, aldeles ikke Tale om at der behøves at spædes til, Socratess Idealitet er høiere, og er det just derved at den er Virkelighed. Digteren <naar han vil digte> kommer derfor her i samme Situation, som den Joh. Climacus omtaler i Forhold til en Taler, der i en Climax tager feil af Directionen og stiger fra det Høiere til det Lavere, Digteren trækker S. ned — dog saa meget Socratisk har jeg dog nok i mig, at jeg forstaaer, at det fik jeg ikke Oehlenschläger til at forstaae.

Forunderlige socratiske Vanskelighed! Til at digte en Mand fordres dog vel først at forstaae ham. Men Socrates siger jo selv: „at forstaae det er at være det“; o, kjere Digter kunde Du forstaae

det, saa vilde Du aldrig falde paa at digte det. Altsaa kan det kun blive digtet derved, at det ikke forstaaes, eller at digte S. er eo ipso en Misforstaaelse, og at prise en Digter for i et Mesterværk at have digtet Socrates er at gjøre Nar af ham. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

En stor Charakter, men som ikke havde den tilsvarende Intellectualitet ham kan Digteren digte ved at digte hiin tilsvarende Intellectualitet til; eller omvendt ved at tildigte en eminent Intellectualitet noget Charakter. Men hvor Intellectualitet og Charakter er lige eminente, der er Intet for Digteren.

Og hvor latterligt at en Digter vil tage fat paa S., — S. var jo netop beregnet paa at ende det Digteriske og at anbringe det Ethiske, hvor Pointen er: at det er Virkelighed.

Endelighed — Uendelighed, omvendt.

431
U. D.

Ogsaa dette har da medvirket til den Demoralisation som er Christenheden, at man har Aandens, Ideens, Christendommens Interesser repræsenterede — men vel at mærke endeligt, eensartet med Endelighed, saa hvad der skulde være med for at løfte Samfundet eller dog idetmindste for at bringe i Erindring at der er noget Høiere til, nu bestyrker det Endelige og endelig Stræben i sin Endelighed, ja saaledes, at endog hine Ideens og Christendommens Repræsentanter gavtyveagtigt benytte sig af den menige Mands endelige Forstaaen til at modarbejde hvis der skulde vise sig Noget, som virkelig var baaret af og bærende Idee, og virkelig forholdt sig til Christendommen.

Tag endelige Forhold. Lad der være 2 Kjøbmænd, den Ene kjøber og sælger saaledes, at han tjener mange Penge, den Anden saaledes at han sætter Penge til: saa siger Endeligheden: den Ene af disse To er Kjøbmand, den Anden er ikke Kjøbmand.

⁴³¹ den menige Mands] sml. 398. 434. tjener mange Penge] sml. 391. 436.

1854

Dette overfører man saa udendvidere paa Aands og Christendommens Forhold. Her er to Philosopher, den Ene tjener mange Penge, den Anden sætter Penge til — ja, saa er, saaledes slutter strax Endeligheden (og Gavtyvene af Præster og Professorer bestyrke dem naturligviis deri) saa er den Første Philosoph, den Anden er det ikke. Her er to Christendoms Lærere, den ene tjener mange Penge og bliver til Noget, den Anden bliver til Ingenting og sætter Penge til: ja, saa er den Første sand Christendoms Lærer, den anden ikke.

Men Endelighed og Uendelighed forholde sig omvendt. Den sande Kjøbmand er Den, som tjener Penge. Ja. Men den sande Philosoph, end sige den sande Christendoms Lærer er netop Den, som ikke tjener Penge; thi at repræsentere Uendelighed saaledes, at det dog bliver Endelighed, er jo dog ikke Uendelighed.

Afskyeligt at benytte sig af den mindre Oplystes Uklarhed til at hidse ham paa hvad der virkelig er uendelig Stræben, medens man selv under Skin af at varetage det Høiere, forraader det.

#

#

Surrogatet.

432
U. D.

Til Vederlag for at det er hule Nødder — faaer man desto flere af dem.

Som Vederlag er det Nonsens, og saa er det tillige en Plage; thi er det hule Nødder var det dog bedre om der kun var en 3 a 4 Stykker — hvilken Qval at skulle knække 1 Million hule Nødder for at forvisse sig om at det er hule Nødder.

Saaledes med Menneskeheden: til Vederlag for at de ere ideeløse Exemplarer — faaer man desto flere af dem. Og medens Ingen vil arbeide i Retning af Ideen, er Enhver til Tjeneste i Retning af Surrogatet, til Tjeneste med at forflere sig og avle Børn.

Det Numeriske er den latterligste Parodie paa Ideen, ved Addi-

⁴⁸² Numeriske] sml. 402. 435.

tion vil man naae Det, i Forhold til hvilket Addition er Subtraktion. Men det forstaaer sig bæstisk har det Numeriske Magten.

‡

‡

Deeltagelse.

433
U. D.

Naar Loven er den: det Høieste naaes kun i høieste Lidelse, saa er Deeltagelse med en saadan Lidende naturligviis en Misforstaaelse. Thi er den saaledes Deeltagende en mindre Lidende, saa er det jo ham den mere Lidende skulde have Deeltagelse med, han som som mindre Lidende altsaa kun naaer et Mindre.

‡

Det Overordentlige.

434
U. D.

At det Overordentlige maa lide i denne Verden er dog ganske i sin Orden, ja, at det i en vis Forstand endog er det Latterlige, er ikke vanskeligt at see. Modsigelsen (hvori det Latterlige) er: at En skal være det Overordentlige, medens han jo dog qua Menneske o: s: v: udvortes, sandselig er, seer ud ligesom de Andre. Modsigelsen ligger i at der i denne Lighed skal være en saa uhyre Forskel.

Naar den Overordentlige er død, saa hjælper man sig med Sandsebedrag, man indbilder sig at han har seet ganske anderledes ud end Andre, at det Overordentlige dog har været til at see, sandselig til at kjende, hvilket Alt er Vrøvl.

Og fordi dette er saaledes, at det sande Overordentlige i en vis Forstand er det Priisgivne, det Latterlige, deraf kommer det, at hvad der saadan er lidt mere end det Almindelige uden dog at være det sande Overordentlige (hvilket naturligviis forsmaaer slige Midler) hjælper sig ved en vis sandselig kjendelig Forskelighed fra det Almindelige. Hertil tjener glimrende Uniformer,

⁴³³ Lidelse] sml. 429. 434. ⁴³⁴ Overordentlige] sml. 410. 439. lide] sml. 433. 438.

Ornater eller geistlige Costümer, Stjerner o: s: v: o: s: v: — thi naar den menige Mand seer det, saa tænker han, ja at en saadan Mand er noget Overordentlig det lader sig forstaae, han seer jo ikke ud som vi Andre.

435
U. D.

Tiden — Evigheden

At tilfredsstille Evigheden det var Opgaven, med den blev Mennesket sendt ud i Verden, og senere blev Ordren ubetinget indskærpet i Christendommen.

Men saa er det fra Slægt til Slægt længst fortsat dette nederdrægtige Falsknerie, at Opgaven er: at tilfredsstille Tiden.

De Begavede som skulle opretholde Maalestokken, de bleve feige og forfalske nederdrægtigt Maalestokken, fandt det beqvemest at smigre Samtiden.

Saa blev det tilsidst med stor Bravour af saadanne Slingler som Goethe, Hegel, og hos os Mynster foredraget eller dog exsequeret at det at tilfredsstille Tiden var den sande Alvor.

Tilsidst forstaaes saa ved Tiden: Bærmen, Pøbelen i en Samtid, thi af den er der jo meest, den er numerisk stærkest.

See dette skal forandres; og som saa Styrelsen altid bærer sig ad, saa anbringer den dialektisk just lige det Modsatte i dettes yderste Spidse. Ak, men det er frygteligt at blive udcommanderet til at skulle gjøre den sande Lov gjældende lige overfor en saadan demoraliseret Slægt.

Ingen menneskelig Majestæt kunde falde paa end i fjerneste Maade at bære sig saaledes ad. Naar han mærker at det gaaer løs paa hans Souverainitet, saa griber han ind saa tidligt som muligt.

Men denne uhyre Majestæt, Guddommen, har om man saa vil kun sin Moerskab af ligesom <at> tabe Spillet — saa sikker er han paa sin Souverainitet. Han lader Aarhundrede gaae hen efter

menige Mand] sml. 431. 473. ⁴³⁵Mynster] sml. 392. 475. numerisk] sml. 432. 441.

Aarhundrede; mere og mere indbildsk bliver Slægten — og saa bruger han, just for at vise sin Majestæt, et Intet til at standse det Hele, til at cassere disse Millioner.

Christendommen (Autoriteten).

436
U. D.

Saaledes kom Christendommen ind i Verden: man begrundede den paa Autoriteten, dens guddommelige Autoritet, altsaa Autoriteten er det høiere.

Nu er længst Forholdet aldeles vendt om: man søger ved Fornuft-Grunde at bevise at begrunde Autoriteten.

Og dog skal dette være den samme Religion.

Saaledes stod Sagen da Christendommen kom ind i Verden: Menneskeheden havde længst fortvivlet om at hitte Rede i denne Tilværelse, fortvivlet om at finde Sandhed — da kom Christendommen med guddommelig Autoritet.

Augustinus, for at tage ham, vender derfor ogsaa altid Sagen saaledes, at de Fuldkomne ved Christendommen just er Autoriteten, at Christendommen har Sandheden i den fuldkomneste Form, Autoriteten, at hvis man kunde have den samme Sandhed uden Autoritet saa var den mindre fuldkommen, thi just Autoriteten er det Fuldkomne — ak, thi endnu Augustinus havde lært hvad det er Menneskene trænge til: Autoritet, hvad just ved Christendommens Indkomst i Verden Slægten, trættet i Philosophernes Tvivlen og i Livets Jammer, havde lært.

Nu er Sagen vendt saaledes. En saakaldt philosophisk Christendom finder just, at Autoriteten er det Ufuldkomne, er höchstens Noget for Plebs, at det Fuldkomne er at faae den bort — for at faae Sagen til at staae som den stod før Christendommen kom ind i Verden.

Og Theologien søger at begrunde Christendommens Autoritet, at begrunde den o: værre end nogen Angriber indirecte nemlig at tilstaae, at den ikke er Autoritet.

⁴⁸⁶ Fornuft-Grunde] sml. X⁶ A 40 og Sammenvisninger.

1854

Saaledes staaer Sagen længst fra Slægt til Slægt — og Alt gaaer charmant, Studenterne blive Candidater, Candidaterne Præster eller Professorer, gifte sig avle Børn paa Christendommen, Levebrødene sikkres paa bedste Maade: o, væmmeligt!

Det man nu kalder Christendom er virkelig slet ikke Andet end at gjøre Nar af Gud.

O, men saa er det igjen dette der er mig saa gyseligt: om virkelig Evigheden vil cassere som evig Fortabte disse Slægter og Millioner.

Christendommen.

437
U. D.

Christendommen var en Opgave, der blev sat Menneske-Slægten, en Lectie den fik for, en Eksamen, der skulde tages.

Men tilsidst naaedes det, især i Protestantismen især i Danmark, hvad længe længe var forberedt, det naaedes at Slægten vendte Sagen saaledes: lad os lade som var det en Leeg, lad os lege Christendom.

Som naar en Lærer sætter et Barn en Lectie og siger: det er en svær Lectie og det bliver en streng Dag for Dig imorgen for at lære den tilgavns — saaledes kom Christendommen ind i Verden, saaledes omtrent sagde Gud til Menneske-Slægten. idet Christendommen blev anbragt: det er en streng Lectie, dette timelige Liv bliver en streng Dag for Dig. — — Nu lader vi som havde Gud sagt: dette Liv er en Ferie-Dag.

Saa blev det at være Christen, ja endog det at være Lærer i Christendom, det blev det behageligste, nydelsesrigeste Liv ξ en overordentlig underholdende og profitabel Leeg ζ — og der var ikke saa megen Undseelse tilbage, at det dog idetmindste faldt En paa Sinde, at den Art Christendom ikke er det nye Testaments Christendom.

Sandheden.

438
U. D.

Bestandigt stiller det sig <naturligt> saaledes for et Menneske: om det dog ikke er bedst at see at faae Andre til Hjælp for i Forening at stræbe efter Sandheden; og altid raabes der paa: lader os forene os for at stræbe efter Sandheden.

Nei, nei, nei saaledes gaaer det ikke. Sandheden er sandeligen Intet mindre end et Resultat af en Forenings Stræben. Thi Sandheden er just, at vi Mennesker enhver af os er en Gavtyv, saa den eneste Maade paa hvilken der kan være Tale om at komme til Sandheden er at vi — som de 70 Fortolkere indespærredes hver i sin Celle; som Forbrydere nu tildags indspærres eensomt — blive Enkelte — Foreningen er just Usandheden.

At blive Enkelt, at bevares som Enkelt er Veien til Sandheden. Og jo længere et Menneske kan holde ud at være Enkelt, og i jo dybere Forstand han er Enkelt, vel endog saa langt fra at være i Forening med Andre, at han mishandles af disse: desto nærmere ved Sandheden.

Men Dyre-Bestemmelsen gjør Livet mageligt, beqvemt, trygt. See derfor: lader os forene os. Og i Tidernes Løb har dette mere og mere taget Overhaand, saa Mennesket mere og mere er blevet blot Dyre-Skabning.

Min Opgaves Vanskelighed.

439
U. D.

Alt Alt hvad jeg seer omkring mig — dog blæse være med Det, Sligt skulde ikke beskjeftige mig Stort — men Alt, Alt, Alt hvad jeg har læst og hørt om (Socrates ene undtagen og i Christendommen Jesus Christus, thi Apostelen gjør ikke Undtagelse) har bestandigt havt Opgave saaledes: man har Noget man kalder Sag, eller man har i stor og høj og dyb Forstand Sag.

⁴³⁸ Enkelte] sml. 420. 441. mishandles[sml. 434. 439. ⁴³⁹ Socrates] sml. 430. 448.

Opgaven er saa, Maalet, hvortil der stræbes: at interessere Menneskene der for, at vinde dem der for, at faae deres Deeltagelse o: s: v: Til den Ende anstreges, om jeg tør sige, enhver Sene enhver Muskel, eller udspiles ethvert Seil.

Dette er altsaa Opgaven. Derimod har den saaledes Stræbende ikke paa samme Tid nogen end mindre en lige saa energisk Forestilling om, at Menneskenes Interesse, Deeltagelse o: s: v: er et Misligt, er den visse Vei til Vrøvl og Piat og Charakterløshed, at Menneskenes Deeltagelse i Forhold til Idealitet ikke er at forøge den, bevare den, nei at fortære den og omsætte den i Ubedydelighed, Vrøvl o: s: v:.

Det gaaer saa saaledes til, at en saadan Stræbende arbejder af al Magt for at vinde Menneskenes Deeltagelse — 10, 20, eller efter hans Intensitets Proportion, 50, 100, 200 Aar efter viser Historien ganske rigtigt, hvad Sandhed er: at menneskelig Deeltagelse er Veien til at faae Idealitet ødelagt, omsat i Piat og Galimathias.

Men denne Bevidsthed havde hiin Stræbende ikke, da han begyndte. Intet, intet, intet Menneske, om hvem jeg har læst, havde da han begyndte denne perspektiviske Bevidsthed om hvad ellers først Historien oplyser.

Dette vil sige: alt alt alt Menneskeligt hvad jeg har læst om (Socrates ene undtagen) har kun havt umiddelbar Bevidsthed i Forhold til deres Opgave, ikke en reflekteret Bevidsthed, kun umiddelbar Begeistring ikke en reflekteret Begeistring: de stode ved Begyndelsen. — Historien lærte saa os Enden paa Historien: Socrates kjendte Enden paa Historien da han stod ved Begyndelsen — der begynder han.

Men naar saa er, er (o, Socrates!) <Opgaven> i anden Potens anstrengende. En blot umiddelbar Begeistret ham vilde en saadan reflekteret Bevidsthed dræbe saa han besluttede slet Intet at gjøre. Med kjerligt Omsorg er det skjult for den umiddelbart Begeistredes Øine, hvad Enden vil blive, o, hvis han kunde see Enden, hans Begeistring vilde døe.

Frygtelige Anstrengelse: paa samme Tid som dog Opgaven er at forholde sig til Menneskene, at gaae som jo Socrates forstod sit Liv, i guddommelig Ærende — paa samme Tid at skulle vogte sig for Menneskene, fordi man veed lige saa vist som Historien nogensinde har oplyst det i Forhold til nogen længst afdød Begeistrets Stræben, at Menneskenes Deeltagelse er Veien til Vrøvlet. Ak, ja og saaledes er det; som et Menneske med hver Dag han lever kommer sin Død et Skridt nærmere (thi Døden er vis nok) saaledes kommer for hvert Menneske, hvis Deeltagelse vinde, Vrøvlet eet Skridt nærmere — Vrøvlet, dette Visse, der venter enhver Idealitet.

* *

Men naar jeg saa tænker paa mig selv, kan jeg stundom blive ganske angst og bange for mig selv: hvorfra har dog et Menneske i en yngre Alder en Bevidsthed, som man skulde synes der behøvedes et langt langt Liv for at vinde — hvis den ellers naaes paa den Maade. „Hvorledes kom han til at begynde“ det er dette Spørgsmaal, som mine Pseudonymer bestandigt oplyste i Forhold til de Extraordinaire for at lære Noget af dem. Og nu jeg, hvorledes kom jeg til <at> begynde? Ak, hvor veemodigt, hvad jeg saa ofte veemodigt maatte sige mig selv i en tidligere Tid,: ak, jeg var aldrig ung; da jeg var en Yngling var jeg et Tusind Aar ældre end en Olding! Og saaledes maa jeg ogsaa, veemodigt, sige mig selv: jeg har dog egl. aldrig været Menneske! Trang til det Sociale og umiddelbar Tro paa Mennesker har jeg aldrig haft — og dog (see det kan man kalde en Modsigelse!) dog er jeg en Begeistret, ja i Sandhed en Begeistret.

* *

Hvis jeg var en umiddelbar Begeistret, hvis jeg blot havde lige-frem Opgave, ikke den reflekterede: hvor brilliant, om jeg saa tør sige, stod da ikke min Sag nu, Alt er saa gunstigt som muligt for at kunne vinde Menneskenes Deeltagelse.

1854

See engang — Ministeren for Cultus er mig hengiven. Martensen er blevet Biskop; han føler meget godt, at han er blevet protegeret, at han er vanskelig stillet — alt Dette gjør, at han vilde være meget tilbøilig til at gjøre mig Alt saa let som muligt. I Folket er Forestillingen for mig, ja i Grunden er den mig meget fordeelagtig; thi just det, at jeg har fundet mig i at lade mig udlee o: s: v:, det begynder at vende sig om, og at komme mig til Gode, som altid et Folk, for ret at skulle skjenke En sin Gunst, bedst behøver først at have faaet Lov til at gjøre ham Uret. Fremdeles er ogsaa i denne Henseende Martensens Udnævnelse mig gunstigt, fordi man nu er tilbøieligere til at lade det komme mig til Gode, at jeg Ingenting er, at jeg har arbeidet gratis o: s: v: o: jeg vilde kunne faae Pathos her. O: s: v: O: s: v:

Men naar Opgaven er redupliceret, saa er alt dette kun en Anstrengelse mere, forsaavidt der skal stødes fra.

Nei, Menneske har jeg dog egl. aldrig været. Og der er ogsaa noget, om man saa vil, Umenneskeligt i dette: et ungt Menneske, der — og denne Tanke gaaer tilbage i min tidlige Tid — har den Tanke: der gives Mennesker, hvis Bestemmelse er at offres paa de Andre.

#

Offeret.

440

U. D.

Naar en Existents har denne Formel: Begeistring dog med en lige saa stærk negativ Reflexion i sig — og dog Begeistring: saa betyder dette, dette Individ er udviist til at være Offer, han er som en krydset Node, saaledes er hans Liv ham krydset; han er Offeret, hvilket naturligtviis betyder noget ganske Andet end de Tusinder af umiddelbart Begeistrede, som ere blevne offrede.

Forunderligt, som ogsaa her det Laveste og det Høieste ligne hinanden. Det Laveste i Retning af Charakter er det Fruentimmeragtige, dette Zerlineske: jeg vil og jeg vil ikke. Og den høieste

Ministeren for Cultus] o: A. S. Ørsted. Martensen . . . Biskop] sml. 72, og se Note dertil. — Sml. 218. offres] sml. 438. 440. ⁴⁴⁰ Offeret] sml. 439. 450. jeg vil . . . ikke] se Don Juan (den til I A 275 anf. Udg.), S. 33.

den dæmoniske Pathos ligner dette: jeg vil ikke have med de Samtidige at gjøre, og jeg vil ikke, og dog vil jeg o: jeg vil ikke ligefrem have med dem at gjøre, jeg vil offres.

Tilværelsens Proportioner

441
U. D.

ere saa uhyre, at det er som beregnet paa at skuffe.

Afstandene i Universet er saa uhyre, at disse uhyre Himmellegermer see ud som Prikker — Barnet, Nationerne i deres Barn-dom troe virkelig, at det er saa.

I Forhold til det Numeriske lige saa: Aarhundreder og Millioner og Millioner Millioner ——— det seer skuffende ud som var det Noget, og saa dreier det Hele sig om nogle ganske faae Individuer.

Dog i Henseende til det Numeriske bliver Menneskene nok altid Børn, og de kun ganske Enkelte, der aldeles paa samme Maade som i Forhold til Stjernerne (skjøndt de synes Prikker ere de store Legemer) omvendt forstaae: det seer ud som var det Noget disse Trillioner og det er nogle ganske faae intensive Punkter det Hele dreier sig om.

Luther

442
U. D.

har dog afstedkommet en stor Forvirring. Hvad skete der egl. ved Luther? Der skete det, som saa ofte skeer. Der er Noget, som Verdslighed, Politik, det Lave vil have gjort; men deels have disse Instantser ikke synderligt Mod men ere blot feigt kloge, deels frygte de vel for, at det ønskede blot vil møde desto mere Modstand, naar det kommer fra eller udgaaer fra dem. Saa lure de paa, om ikke en Religieus af religieus Grund skulde falde paa

⁴⁴¹Numeriske] sml. 435.486. Enkelte] sml. 438.446. ⁴⁴²Luther] sml. 297.572.

1854

tilsyneladende <(af religious Grund)> at ville det Samme og ham tage de saa til Indtægt.

Historien er riig nok paa Exempler i denne Henseende.

#

443
U. D.

At gaae i Kloster er feigt, <nei> at blive i Verden!

Det nemlig Verden vilde og vil er, den vil have Christendom men afskaffet. Men klog som Verden er, har den instinktagtigt forstaaet, at da, just da er Christendommen allersikkrest afskaffet, naar der opretholdes et Skin af at man jo har den.

„At gaae i Kloster er feigt, nei at blive i Verden“ blev altsaa Løsnet. Thi Verden forstod klogt, at den Art Mennesker, som ere istand paa Gaden, midt i Livets Virkelighed at udtrykke Christendommens Ueensartethed, findes ikke mere, dertil er Slægten længst altfor corrumperet. Altsaa: lad os blot faae det forhindret, at de gaae i Kloster, saa skal vi nok faae Magt med dem og tvinge dem til under Navn af Christendom at udtrykke vort.

Og det lykkedes, det er naaet især i Protestantismen især i Danmark, at ethvert af de Prædikater som Christendommen bruger om det at være Christen, betegnende Ueensartetheden med Verden, lyder som en Satire over en Christenhed, der er blevet aldeles eensartet med Verden.

#

444
U. D.

Det at være Christen: et Løb.

Første Løb er: i Tillid til Gud, elskende Gud at vove at være forladt af Mennesker.

Naar saa En har fuldkommet dette Løb saa det finder Naade og Velbehag for Gud, saa begynder det andet Løb: forladt af Menneskene, ogsaa at være forladt af Gud — hvad saa Menne-

⁴⁴³Kloster] sml. 391.471. Christendommen afskaffet] sml. 418.475. Ueensartethed] sml. 331.497.

skene igjen spottende tage <sig> til Indtægt. Men troe det dog, troe det, troe det, Gud lider i Kjerlighed med et saadant Menneske mere end han: uendelige Kjerlighed!

Verden har opfundet noget Nyt: det at være Christen er at leve som disse Millioner i de christne Lande. Latterligt! at en <saadan> Tilværelse skal kaldes et Løb, et Løb, hvorved man ikke blot ikke kommer af Stedet, men blot synker dybere i Dyndet! Endnu latterligere, at dette skal være at være Christen.

At elske Gud er at hade det Menneskelige.

445
U. D.

Det Menneskelige er det Relative er Middelmaadighed, kun i Middelmaadighed er Mennesket vel; Gud det Ubetingede. At elske Gud er da umuligt uden at hade det Menneskelige.

Men sandeligen, det Menneske-Had, som Christendommen tænker paa, er ikke et Oprindeligt i et Menneske, nei Menneskenes Nederdrægtighed og Jammerlighed piner det ud af Den, der oprindeligen elskede Mennesker, og i en vis Forstand vedbliver at elske dem, nemlig i Ideen, efter det Evige, men ikke i Betydning af at lade sig vinde for Middelmaadighed.

Det sees vel stundom, at En, der føler sig meget lykkelig, er tilbøilig til saadan, hvad vi kalder at elske Menneskene. Det saare Sjeldne er, hvad mit Tilfælde var, et Menneske, der føler sig selv ulykkelig og forstaaer at det maa han nu engang finde sig i, at han saa mener at skulle kunne gjøre det Godt for de Andre.

Det var mit Tilfælde. Dog Menneskenes Jammerlighed og Uselshed, der nederdrægtigt lønnede hvad jeg i sympathetisk Tungsind meente at gjøre vel med mod dem: den lærte mig, den tvang mig til at søge nærmere og nærmere til Gud, gjorde det umuligt for mig, at holde ud, uden at komme ind paa det Christelige: at elske Gud i Modsætning til Menneskene. Hvorledes Styrelsen her har været med, det seer jeg nok. Og det maa man lade Styrelsen: den vil have sine Tanker frem, og den veed at styre.

⁴⁴⁵ Middelmaadighed] sml. 402. 476. Tungsind] sml. 384. 447.

1854

Dog dette christelige Menneske-Had er da Intet mindre end hvad ellers forstaaes ved Menneske-Fjendskab, at ville dem ilde o: D:, nei det er at elske dem i Idee, uendeligt at ville dem vel.

„Historie“.

446
U.D

Ogsaa dette hører da med til den menneskelige Forvirring, denne Tro paa at et ungt Menneske skal dannes ved Historien. Ak, Herre Gud! Hvad er Historien! Lad os være ærlige og ikke hengive os til den menneskelige Indbildskhed, at Menneske-Slægten er noget saa vigtigt og betydeligt Noget, at dens Historie er saa Dannende.

Historien er en Proces. Sjældent, sjældent, sjældent anbringes der en lille Draabe Idee. Saa er Processen den: at omsætte dette i Vrøvl — hvortil bruges stundom Aarhundreder og Millioner × Trillioner, &og hvilket gaar for sig under Paastand paa at det er at fuldkommengjøre hiin idelle Indsats.>

Og det er dette der er saa vigtigt at den Unge dannes ved, formodentlig for betimelig at perfectioneres i Vrøvl.

Og med hvert Aarti gjøres der nye og nye Opdagelser for at naae, at om muligt Alt kan slæbes med til Historien, at enhver Spekhøker kan finde Plads i Historien, ligesom Daguerreotypien portrainerer Alle.

Nei Omar havde Ret: brænd det Alt, thi enten staaer det i Koranen eller det er Løgn.

Det som gudeligt er det uendelige Vigtige er at frelse Primitiviteten, hvis det var muligt at bevare Ynglingen Indtrykket af at være det eneste Menneske i hele Verden. Og det som den historiske Dannelse tenderer til er at drukkne Ynglingen i dette Millionernes Hav af Vrøvl. Gudeligt stikker Frelsen i „den Enkelte“, Slægten mener naturligtviis at den stikker i — „Slægten“.

⁴⁴⁶ Omar] se Beckers Verdenshistorie (om Udg. se til 393). 4. Deel (Kbh. 1823), S. 121, Noten. den Enkelte] sml. 441. 447.

Modenhed — Umodenhed.

447
U. D.

Der gives visse Tanker, netop de høieste dem har ethvert Menneske som Yngling et Indtryk en Mindelse af — men saa bliver han fornuftig, og hine <Tanker> ere glemte.

Undtagelsesviis ere der nogle Enkelte, som ikke fik Ynglings-Indtrykket. I mørkt Tungsind gaaer deres Ungdom hen — og først naar de have naaet Mandens Alder, naar de tillige ere heelt dannede og udviklede først da vaagne disse Tanker og med en Ynglings Begeistring.

Sværmer.

448
U. D.

Lessing bemærker rigtigt etsteds, at det Ord Sværmer er dannet af Schwarm og derfor betegner det Sociale, denne Trang til at rende sammen i Flok — og han saaledes ikke kan kaldes en Sværmer.

En eensom Sværmer er noget saa Vidunderligt, i den Grad et Phænomen og som en Meteor-Steen sjeldent, at der ogsaa kun gives een eneste saadan: Socrates.

En eensom Sværmer, det er ligesaa forunderligt som at sætte Ild og Vand sammen, eller at tale om en kydske Vellystning, eller om en eensom Selskabsbroder, eller som at gemme et flydende Legeme i et Kar uden Bund! Vidunderlige Socrates! At gemme den høieste Begeistring, at gemme den i den eminenteste Reflexion og Klogskab — vidunderligt ligesom at gemme det flydende Legeme i et Kar uden Bund. For os Andre vil det ikke lykkes, har Karret ingen Bund, saa løber det flydende Legeme igjennem — og i samme Grad som vor Reflexion og Klogskab udvikles vil den tage Noget fra Begeistring.

⁴⁴⁷ Enkelte] sml. 446. 453. Tungsind] sml. 445. 460. ⁴⁴⁸ Lessing... etsteds] i: Ueber eine Aufgabe im Deutschen Merkur (om Udg. se til III A 200); i Lachmann-Maltzahn's Udg. 11. Bd. (Leipz. 1857). 2. Abth., S. 71 f. Socrates] sml. 439. 449.

Vidunderlige Socrates! Ja det var et Kunststykke Du gjorde, noget ganske anderledes end det med Columbuss Æg, disse i en vis Forstand plebeiiske Kunststykker. Og derfor er det heller ikke saaledes i Forhold til dit Kunststykke, — o, og hvor jeg under Dig det, at det ikke er saaledes, at der er denne Retfærdighed, som for evig sikkrer Dig mod Pøbel-Kameratskab <og Professor-Slænget> — det er ikke saaledes med Dit Kunststykke som i Forhold til de plebeiiske: at det er ingen Kunst at gjøre det bag efter. Nei, nei, Du Herlige, det bliver lige vanskeligt — og der er saa vist heller Ingen der har gjort Dig <det> efter, medens rigtignok Enhver iblandt dette Pak af Professorer og Privat-Do-center mener at være gaaet langt videre end Du, dette Pak, om hvilket jeg antager at Du ganske geheimt har talt, naar Du, som Alcibiades siger, bestandigt talte om Pak-Æsler.

#

Socrates.

449
U. D.

Om Sardanapal fortælles der, at han lod sætte paa sin Grav: „jeg tog alle Livets Nydelser med mig“, hvortil allerede en Hedning ypperligt har bemærket: hvorledes var det muligt, Du kunde jo ikke engang medens Du levede holde een eneste af dem fast.

Altsaa paa den Maade lader det sig ikke gjøre med at tage Alt med sig i Graven, paa den Maade naaer man kun at lade Alt gaae igjennem sig og slet Intet at tage med i Graven.

Nei, Socrates, det er det eneste Menneske, som løste Opgaven: han tog Alt, Alt, Alt med sig i Graven. Vidunderlige Socrates, Du gjorde et Kunststykke, der evigt bliver lige vanskeligt, hvis Nogen skulle ville gjøre Dig det efter, Du efterlod Intet, Intet, Intet, ikke den mindste Trævl af et Resultat, som en Professor kunde faae fat i, nei Du tog Alt med Dig i Graven. Saaledes bevarede Du i den eminenteste Reflexion og Klogskab lufttæt afspærret den høieste Begeistring, bevarede den for Evighed — Du tog Alt

Alcibiades siger] sml. 19, og se Note dertil. ⁴⁴⁹Socrates] sml. 448. 456. en Hedning] s: Aristoteles; se Cicero, De finibus 2, 106.

med Dig. Derfor hedder det nu — o, Socrates! — det hedder nu, nedsættende, blandt Professorerne om Dig: at Du dog kun var en Personlighed, Du havde endnu ikke noget System.

Menneske-Slægten.

450
U. D.

Der fødes egl. ikke Mennesker, som der i Forhold til en Sæde-Art, eller en vis Sort Frugt kan siges: det er nok den samme af Navn men det er en ganske anden Art: saaledes fødes der egl. ikke Mennesker mere. De Mennesker, som nu fødes, ere i Forhold til Aand lige saa ubrugelige som Synaale uden Øine.

Der fødes ikke Mennesker, thi de ere uden Subjektivitet. Subjektiviteten er det der bestemmer Forholdet til Aand, eller den er Aands Mulighed. Subjektiviteten dette Jeg, som uafbrudt minder og vækker det Jeg, som anvender Alt paa sig selv, det Jeg, der ved Synet af det Herlige eller ved at høre derom strax henfører det til sig: hvorledes staaer det sig med Dig, stræber Du saaledes o: s: v: Det Jeg, der er den Søvnløshed som betinger det Ethiske.

Men nu tildags fødes Menneskene uden Subjektivitet, som Knive uden Eg, som Pile uden Spids. Millionerne leve beskjeftigede ene med dette Livs endelige Formaal. Og de der skulde være de fortrinligere, ja just dem er det jeg tænker paa, naar jeg siger at Menneskene nu tildags ere lige saa ubrugbare for Aand som Synaale uden Øine ere ubrugelige til at sye.

De Fortrinligere ere nemlig — Docenter o: de ere uden Subjektivitet, afstumpede, sløve Objektiviteter, Exemplarer. Lige overfor hvad der ubetinget er beregnet paa at opflamme Subjektiviteten til det Høieste, hvis der er nogen, lige overfor det Guddommelige lidende for Slægtens Synd og raabende: følg mig efter — — der forblive de — umenneskeligt, ja er det ikke som jeg siger de

hedder nu] sml. R. Nielsen, Om personlig Sandhed og sand Personlighed (Kbh. 1854. — Ktl. Nr. 705), S. 48. — Averteret som udk. Berl. Tid. 1854, Nr. 121 (27. Maj). — Sml. 341. Personlighed] sml. 430. 450. ⁴⁵⁰det Ethiske] sml. 449. 451. følg mig efter] sml. 396. 460.

1854

ere ikke Mennesker! — objektive, de docere det. Og saaledes ogsaa i Forhold til alt andet Herligt, der har maattet lide, og som har fordret Efterfølgelse: de forblive objektive og docere det. Ja, og hvad endnu værre er, denne Ro naaes ikke efter en lang Kamp med noget Bedre i dem, en Kamp med Samvittigheden, nei, denne Ro er det Oprindelige, der er intet Bedre i dem, som maa beseires, tvertimod de mene sig at være herlige Mennesker, som saaledes kunne docere.

‘See det er Aandløshed! Thi som ikke endda det at begaae en Forbrydelse er strax Samvittighedsløshed, men det at begaae den bona conscientia, brutalt menende at det er noget Herligt man gjør: saaledes er ogsaa det, just det Aandløshed at være aandløs saaledes at man mener at det er at være Aand.

Ak, som Generalkrigscomissair Neergaard bestandigt kommer tilbage paa dette: den ædle Frederiksborger-Race <er uddød> saaledes er nok ogsaa længst den ædle Menneske-Race uddød, og det der nu fødes er ikke mere Mennesker.

451
U. D.

Pligten mod Gud — Pligten mod sig selv.

Samtidigt med at Pligten mod Gud gik ud, opkom Pligten mod sig selv.

Det er karakteristisk nok. Pligten mod Gud er hvad der vil anstrenge Mennesket i Retning af det Ubetingede, unegteligt det meest generende — saa nok med det.

Til Vederlag blev der saa en ny Art Pligter til, Pligterne mod En selv, eller der blev Avancement for alt det Lave, det Egoistiske i Mennesket, det avancerede og blev: Pligter mod sig selv. Forunderligt forresten at det varede saa længe inden denne Opda-

lide] sml. 440.455. Generalkrigscomissair Neergaard bestandigt osv.] se J. V. Neergaard, Hesteavlens sørgelige Forfald i Danmark . . . (Kbh. 1851), S. IX; Historisk-factisk Oplysning om vore Stutteriherrers sælsomme Commerce . . . (Kbh. 1854; avert. som udk. Adrsav. 1854, Nr. 195, 23. Aug.) S. 14 f.
451 Sml. 402.

gelse gjordes, den ligger jo dog saa nær, man er jo sig selv nærmest.

Pligterne mod sig selv i Exempler. Lad En være faldet i Vandet, der kommer en Anden gaaende forbi — nu det har vel altid været det Almindelige, at denne Anden ikke har Courage til at ville redde den Første, men førend hiin Opdagelse af Pligterne mod sig selv, gik det saaledes: den Anden skulkede af, og tilstod sig selv, at han var en Cujon. Nu derimod, skulker man ikke af, nei man fjerner sig med Værdighed — det er Pligt mod En selv. — At spise og drikke har vistnok altid været Skik og Brug, men efter hiin Opdagelse, er det kommet til at betyde noget Andet: det er Pligt mod En selv. At see at skrabe Penge sammen, var vel altid det Almindelige men nu er det tillige noget Fortjenstfuldt — det er Pligt mod En selv. Kort saadanne Pligt-Mennesker som der nu tildags leve, fandtes aldrig før, deres hele Liv er idel Pligt-Opfyldelse. Herlige Opfindelse: Pligterne mod En selv! Hvad hidtil Moral-Systemerne forgieves søgte: ved at fremstille Pligten at faae Menneskene til at gjøre den, det er nu lykkedes: ved at gjøre det Mennesket har Lyst til og det han alligevel gjør, til Pligt.

Mit Forslag er, at da nu engang Pligten mod Gud er gaaet ud, at man saa ogsaa afskaffer Pligten mod Næsten, og afhandler hele <Ethiken> under Rubrikken: Pligterne mod sig selv.

‡

‡

Guds Ord.

452
U. D

„Vi har jo Guds Ord.“ Ja vist, nemlig saaledes, at der mellem hver Enkelt og Guds Ord indskyder sig for ham 1800 Aars Meninger om hvorledes Guds Ord er at forstaae — at have det paa den Maade er omtrent ligesom det at „have Lønnen“ — „borte.“

„Og vi have jo eedfæstede Lærere, som have aflagt hver især Eed paa det nye Testamente“. Ja ganske vist, men mellem hver

Ethiken] sml. 450. 456. ⁴⁶¹eedfæstede Lærere] sml. 389, og se Note dertil.

1854

især af disse Læreres <Eed> og det nye Testamente indskyder sig 1800 Aars Meninger om hvorledes det nye Testamente er at forstaae, item indskyder sig den Forestilling: jeg aflægger Eed ligesom de andre Præster i min Samtid — paa den Maade maatte hellere Eeden være borte.

453
U. D.

At ville være den Første.

Om en Hund end er nok saa godt afrettet, der er dog altid Noget, der momentviis stikker igiennem, hvor paa man kjender Dyret, Dyre-Naturen.

Saaledes kjender man ogsaa i Forhold til det at være Menne-ske Dyre-Naturen paa dette, som saa endog prises: „jeg vil ikke være den Første, jeg er da ikke gal at ville være den Første“.

Du vil ikke være den Første. Altsaa Du savner Noget foran Dig, ikke sandt Du savner „Flokken“ : Du vil være Dyr.

Men Gud vil ikke forandre Vilkaaret, som er Naadens Vilkaar i Christendommen; først Guds Rige; og kun Den, som kommer først, frelses — som ved Brønden Bethesda.

Du vil ikke være den Første. Ganske rigtigt, thi Du vil ikke vove; naar man nemlig bare passer paa, at have de Andre foran sig, jo flere jo bedre, desto mindre vover man, eller rettere tilsidst vover man slet ikke, eller rettere man gjør lige det Modsatte af at vove. Men Gud vil, at Du, at hver Enkelt skal vove. Gud vil ikke <lade sig> gjøre Nar af. Naar han i uendelig Naade næsten spørger med sin guddommelige Majestæt, og byder hver Enkelt det uendelig Høieste at have med Gud at gjøre: saa vil Gud ikke lade sig spotte af Menneskenes feige-kloge Abestreger, som fore-trække Efterabelse og Dyriskhed dog menende at faae det Sam-me.

Du vil ikke være den Første. Men dette er Vilkaaret. Ander-ledes kan det heller ikke være. Thi som Gud for at elske maa elske

⁴⁵³ Naadens] sml. 384.475. som ved . . . Bethesda] Joh. 5,4. En-kelt] sml. 447.486:

hver Enkelt (thi man elsker ikke en masse) saa fordrer han ogsaa for at være elsket, at Du, hver især, bliver den Første. Enhver, der har endog det mindste Begreb om det at elske, maa vide, at det at ville elske En ligesom de Andre er Uforsømmethed, er en løgnagtig Beskedenhed og Ydmyghed, som Gjenstanden har Modbydelighed for. Vil Du derfor være Gud modbydelig, saa rend blot ind i Flokken, didhen hvor (hvad der sandeligen ikke er Guds-Tjenere) Journalisterne vinke Dig, og hvor Publikum garanterer Dig Tryghed og Vished.

* *

Her staaer jeg igjen ved Slutningen af den litteraire Anmeldelse af de to Tidsaldere, det Billede der blev udkastet af Fremtiden.

Det store Fiske-Dræt.

454
U. D.

„I skulle fange Mennesker.“ I 1800 Aar er der nu fanget: Riger, Lande, Folk o: s: v: o: s: v: en Verdens-Deel er blevet Christen og har været det gennem disse mange Aarhundreder: uhyre Fangst, uhyre Fangst, vidunderlige Opfyldelse af Herrens Forudsigelse!

Sæt en Fisker fik Ordre til at fange nogle Gjedder eller Karper og han saa fangede en Million Skaller: uhyre Fangst, uhyre Fangst. Eller hvis En fik Ordre at fange Hvaler og han saa fangede Millioner Sild: uhyre Fangst uhyre Fangst.

Methoden der med Stigen i Aarhundredernes Løb er fulgt, er den: man har nedsat Maalestokken paa det at være Christen, og saa fanget saa mange desto flere. Istedetfor Hvaler fangede man Sild — men talrige Millioner. Istedetfor Sild fangede man saa Hundesteiler men talløse Millioner — istedetfor Hvaler. Hvor dog

Journalisterne] sml. 342. Slutningen af osv.] sml. X² A 52, og se Note dertil. — Sml. 296. ⁴⁵⁴I skulle fange Mennesker] Luk. 5,10.

1854

Herrens Forudsigelser vidunderligt opfyldes: mon jeg, naar jeg kommer igjen, skal finde Troen paa Jorden!

455
U. D.

Du skal være den Første.

Herved bliver det, Gud forandrer ikke Vilkaaret; fra den anden Side seet, o tak ham, tak ham, at han trætt af at lade sig spotte, siger: vil Ingen af Eder være den Første, nu vel saa skal Du være den Første. Betænk, at det var værst for dem, som saaledes fik Lov til at spotte ham, at de frygteligt bedroge sig selv.

Du skal være den Første. Med det at være den Første følger saa ganske simpelt de Collisioner og Anstrengelser, som det nye Testamente forudsiger (og hvilke aldeles ere afskaffede i Christendommen): Du vil maaskee blive udgriint af de Andre, forfulgt, maaskee ogsaa ihjelslagen — men saa følger ogsaa Saligheden, som det forudsiges i det nye Testamente.

Det er evig Løgn, at Apostlene bleve udsendte for at fange Sild, de bleve udsendte for at fange Hvaler. Du veed det jo, der var paa en sørgelig frygtelig Maade kommet nogen Forvirring i Englenes Compagnier. Gud i Himlene ønskede at fuldstændiggjøre Tallet. Vilkaaret blev i Christendommen budt Mennesket, hvert Menneske, ubetinget, hvert, hvert, hvert Menneske — og gid jeg havde tusinde Stemmer for at kunne raabe det ud i Verden — hvert Menneske. Vil Du, vil Du ikke? Men saa meget maa Du let selv kunde see, at Millioner Sild ikke kunne bruges til at udfylde en Engels Plads.

Hvor nederdrægtigt er dog Christendommen blevet forfalsket, og hvor afskyeligt, at Mennesker ikke blot have taget al mulig jordisk Profit for at være Lærere i Christendom, men tillige ladet sig næsten tilbede — rædsomme Raffinement! — som vare de Mellem-Instantser.

Det skjønneste Syn

456
U. D.

Hvis der var et Menneske, der havde naaet Fuldendthed i denne Kunst bestandigt at kunne see Opgave, see Opgave i Alt og i ethvert Øieblik, aldrig uden Fatning aldrig uden Mod (Socrates var det Menneske, som naaede det Høieste)

— hvis der var et saadant Menneske, da at see ham i Forhold til Gud, som veed i ethvert Øieblik, i ethvert Secund, i Alt at sætte Opgave:

dette vilde være det skjønneste Syn!

Og allerede dette er skjønt at see et Menneske dog med Villighed til af Gud at ville lære denne Kunst.

Det der standser og sinker og piner og plager Menneskene er at de hvert Øieblik standse uden at kunne forvandle hvad der møder til Opgave. Man ønsker, at det og det maa lykkes — det mislykkes: vel, saa er det Opgaven at finde sig deri. Man havde lovet sig saa meget af et lykkeligt Ægteskab — og man fik en arrig Qvinde: vel, saa er det Opgaven. O, Socrates! Der vare Tusinder, som støiede og larmede og fortvivle og af Harme over den arrige Qvinde bleve arrige Mænd; Tusinder som segnede der under; Tusinder som stille sukkende fandt sig deri; Nogle som bar det taalmodigt — men der var kun Een saa behændig, at han strax saae: det er Opgaven; jeg er lykkelig gift; just en saadan Madame var det jeg behøvede for Excercitsens Skyld.

Aldrig at see Opgave! Idag havde Du forberedt Dig paa en sorgfuld Dag — og see den blev smilende: godt, saa er det Opgaven, maaskee lige saa svært som det Modsatte. Just i samme Øieblik Du har faaet det sat fast som Opgaven i samme Øieblik forandres Sceneriet, der møder noget saa fatalt, at Du for ingen Priis vilde have haft det, og dobbelt piinligt just fordi denne Dag saa uventet var blevet smilende: vel saa er det Opgaven.

At tilbede Gud er Hof-Tjeneste.

Hvori er en Hofmand forskjellig fra en almindelig Borger-

⁴⁵⁶ see Opgave] sml. 451. 460. Socrates] sml. 449. 458. for Excercitsens Skyld] sml. III B 30.

1854

mand? Deri, at Borgermanden saadan jævnt hen hver Dag er saadan sig selv, er han en munter, glad Broder, saa er han det; er han en mukken Fyr, saa er hans Liv at være det. Anderledes med Hofmanden. Han begynder saa at sige ubetinget forfra hver Morgen, begynder med Intet, men (i Forhold hertil er hans Fuldkommenhed) om muligt med Mulighed af Alt. Først maa han see Majestæten, og nu er hans Kunst den, uden at have det Mindste fast og fornaglet, uden nogensomhelst Stivhed eller Stramhed i Ledemodene, hvert Minut, øieblikkeligt at kunne forholde sig correct til hvad Majestæten er.

Det er et Kunststykke, naturligviis tomt og ubetydeligt forsaa vidt denne Majestæt jo er hverken mere eller mindre end et andet Menneske.

Men i Forholdet til Gud er dette Kunststykke Livets dybeste Betydning.

#

457
U. D.

Vil Du være et betydeligt Menneske?

Ja hvo vil ikke gerne det. Nu vel, saa indlad Dig med Gud, men først, uden at have Millioner mellem Dig og ham — og Du skal see, Du er i den Grad et betydeligt Menneske, at end den mindste Forseelse bliver straffet som var det den meest himmelraabende Forbrydelse.

„Hvorledes“, siger Du, „er det paa den Maade at være et betydeligt Menneske?“ Min Ven, fatter Du da ikke, at dette umuligt kan betyde Andet, end at Du er et yderst vigtigt Menneske, siden det gaaer saa strengt til.

#

458
U. D.

At være den Første.

At vinde det Evige uden at vove er nu engang umuligt.

Men at vove er ganske simplement det: ikke at have Andre foran sig.

Forholdet til Gud] sml. 404. 457. ⁴⁵⁷indlad Dig med Gud] sml. 456. 459. straffet] sml. 384. 519. ⁴⁵⁸den Første] sml. 455.

O, Socrates, naar saa et Menneske saaledes blev eensom, saa staaer vi jo ved dette: dersom!

„At vove Alt paa et Dersom“ siger Du. Min Ven, hvis Du ikke vover paa et Dersom, saa vover Du ikke, naar Du tager Dersom bort tager Du ogsaa det at vove bort; Du kan ikke sandt have Noget at indvende mod at vove paa et Dersom, thi det er just det at vove, har Du altsaa Noget at indvende, maa det være mod det at vove. Pas vel paa det, at Du ikke skuffer Dig selv, ved at lade som <havde> Du ikke Noget mod det at vove, det vilde Du nok, kun ikke paa et Dersom, hvilket er ligesom hvis En vilde sige: jeg har ikke Noget mod det at svømme, tvertimod jeg vilde ogsaa gjerne svømme — kun ikke i Vandet.

Saa gyser det i Mennesket, saa griber han efter de Andre, jeg maa, siger han, jeg maa have en Vished førend jeg vover. Atter bagvendt at have en Vished førend man vover, er ligesom at ville have et Forstykke bag paa, eller at ville have først Munden fuld af Meel førend man taler. Nei, er Du i det Tilfælde at have Munden fuld af Meel, saa maa Du lige omvendt først have Melet ud førend Du kan komme til at tale. Og saaledes med det at vove. I Forhold til hvad et Menneske har en Vished kan han ikke vove, skal han vove maa han først have Visheden bort, som hvis En barnligt har haft en Vished eller meent at have en Vished, og nu maa have denne bort, for at kunne komme til at vove. Altsaa først Visheden bort, for at vove — saa langt er det fra at der er Sandhed i dette: først en Vished for at jeg kan vove.

Men det gyser i En, man maa først have en Vished; man griber da efter de Andre.

De Andre! Og naar saa disse Andre endog blive Millioner, blive Aarhundreders Trillioner \times Billioner: ja saa mener man nok at turde vove. O, min Ven, Intet er vissere end hvis Du bygger paa den Vished, da, just da er Du narret for det Evige.

Saa underfundig, om Du saa vil (dog anderledes kan „Aand“ umuligt være) er Tilværelsen: den største den aller aller-

1854

største menneskelige Vished just den narret allervisest for det Evige — og den mindst mulige menneskelige Vished just i den er Muligheden af det Evige.

Trygheden, Mageligheden, Aandløsheden den vil have Vished førend den vover — og derfor har trygge og magelige og aandløse Præster nederdrægtigt snakket den efter Munden og leveret Beviser og Beviser og Beviser og Visheder. Disse Slyngler, som have myrdet Millioner — aandeligt, ved deres løgnagtige Christendom (som man taler om at tilbagedrive eller fordrive Fostere) fordrevet Muligheder, Muligheder af at blive Aand, som de var i enhver af de utallige Millioner, hvem Præsterne myrdede ved at snakke dem efter Munden og give dem Beviser.

Det Modsatte af hvad Magelighed og Sandselighed vil, vil Christendommen: den vil purre op.

Skal der her være Tale om at være Lærer, da gjælder det især om at Læreren kan være rolig, at han ikke lader sig forstyrre af Skriget eller Hvinet, eller Umiddelbarhedens allerlistigste Insinuationer, at han veed, at alt Sligt hører med. Men Herre Gud saaledes veed jo en Chirurk at det at skrigе hører med, han standser ikke Operationen, fordi Patienten skriger. Og saaledes veed Svømmelæreren at man er bange, naar man skal første Gang paa Strømmen, og Corporalen veed at Rekrutten er bange o: s: v: o: s: v: Men i alle disse Forhold har man ikke behaget at forandre Alt paa Grund af Skriget.

Kun i Forhold til hvad der er det ene Vigtige, det Evige, Christendommen, kun der har man fundet det Rigtigst at forandre Alt i Forhold til som Patienten gider have det. Det har man gjort, ak det vil sige, man har narret sig selv og Millioner for det ene Vigtige.

#

#

459

Tilværelsens Examination

U. D.

Det Spørgsmaal der egl. er Tilværelsens Examen med Mennesket er: er der Kjerlighed i Dig.

Det vil vi nu faae at see, siger Christendommen, og til den Ende lægger den Alt saaledes til Rette.

Kan et Menneske holde ud at elske Den, som gjør ham ulykkelig, og vedblive at troe, at han, just han er Kjerlighed, samt at han gjør det af Kjerlighed: ja saa er der Kjerlighed i Dig.

Dette er just Guds Forhold til os Mennesker i Christendommen. Menneskelig talt, gjør han, et Menneske ulykkeligt, det veed han meget godt, og det siger jo det nye Testamente tydeligt nok. Men troe dog, o troe, at jeg, just jeg er Kjerlighed, og at jeg just af Kjerlighed gjør Dig saaledes, menneskelig talt, ulykkelig — i saa Fald er der Kjerlighed i Dig.

Den Kjerlighed nemlig med hvilken et Menneske elsker Den, som gjør ham lykkelig — om den Kjerlighed kan jo ikke siges, at den er at have Kjerlighed i sig; thi den Kjerlighed faaer jo i eetvæk Tilførsel udenfra, og kan derfor ogsaa være Selvkjerlighed.

Men naar Gjenstanden bliver Den der gjør Dig ulykkelig, saa negtes jo Kjerligheden i Dig alt Tilførsel udenfra, og altsaa vil vi faae at see om der er Kjerlighed i Dig, hvilket vil kjendes paa, om Du vedbliver at troe, at Gjenstanden er Kjerlighed og at den handler saaledes med Dig just af Kjerlighed til Dig.

At dette for et Stakkels Menneske er en frygtelig Examination, indrømmes. Hvad der derimod ikke kan billiges er, at Christenheden i Betragtning heraf, har forfalsket hele Christendommen og gjort den til noget ganske Andet.

Hvad der med Sandhed lader sig sige er, at Gud i uendelig Kjerlighed er mere bekymret end det stakkels Menneske, som han examinerer i Kjerlighed — uendelige Kjerlighed. Men dette betyder ikke det Sirups-Vrøvl, at Gud derfor forandrer sig.

Ja han er uendelig bekymret ved den Leilighed, langt mere bekymret end Examinanden. Men man kunde fristes til at sige, at Christenheden længst har fritaget Gud for den Art Bekymring, thi den Art af Labaner og Børster som nu kaldes Christne, de komme virkelig ikke saa langt ud, at der kan være Tale om denne

1854

Examen — hvad dog atter i en anden Forstand berøver ham den uendelige Kjerlighed, der ligeligt har ladet hvert Menneske byde Vilkaaret.

I min Barndom hørte jeg meget om, at der var stor Glæde, idel Glæde i Himlen; jeg troede det ogsaa og tænkte mig Gud salig i idel Glæde. Ak, jo mere jeg tænker derover, kommer jeg snarere til at forestille mig Gud siddende i Sorg, Den der meest af Alle veed hvad Sorg er.

#

Om mig selv.

460
U. D.

Ak, genialt er der forundt mig en eminent Intellectualitet, derimod er jeg Intet Intet Intet mindre end hvad man maatte kalde et helligt Menneske, og Intet mindre end en af disse dybe oprindelig religiøse Naturer; og en Apostel ligger existentielt en heel Qvalitet høiere, men efter det Existentielle rangeres der evigt.

Deraf kommer det ogsaa, at naar jeg tænker mig lige overfor en Apostel eller <blot> ligeoverfor en Skikkelse som Socrates, forekommer jeg mig som et Barn, og det uagtet jeg meget godt veed, hvilken Intellectualitet jeg raader over især lige over for en Apostel, der da aldeles ikke just excellerer i det Intellectuelle, medens han existentielt ligger høiere end Socrates.

Jeg forekommer mig selv som et Barn. Og atter herpaa vilde en Kjender strax skønne i hvilken Sphære jeg hører hjemme, at jeg hører hjemme i Genialiteternes Sphære (der i det allerhøieste kan kaldes anden Plads og vel strikte taget maatte kaldes 3die Plads. Dog saa meget af det Existentielle er der dog i mig, at det ikke kan negtes, at jeg dog kan siges at have lidt for Idee). Dette hører nemlig med til det Geniale og hænger sammen med eller er medvirkende til det Melancholske, Ulykkelige som er uadskilleligt fra det Geniale. Det Geniale er en uproportioneret Sammen-

⁴⁶⁰genialt] sml. 424. existentielt] sml. 456. 477. Socrates] sml. 458. 477. lidt] sml. 455. 462. Melancholske] sml. 447. 484.

sætning. Det er forsaavidt et træffende Billede om det Geniale hvad Goethe siger om Hamlet: han er en Egekjerne plantet i en Urtepotte. Saaledes er det Geniale: en Overvætteshed og saa ikke Kræfter til at bære det.

Revisionen.

461
U. D.

Revisionen er det der forestaaer, Revisionen vel at mærke ikke af Christendommen, nei, mange Tak, men Revision af Christenheden af al det fast uoverkommelige Galimathias som Professorer og Præster have faaet lavet sammen og kaldt Christendom.

Til denne Revision fordres først og fremmest Intellectualitet; der fordres en Intellectualitet, som svarer til det at være Apostelen.

Denne Intellectualitet kommer naturligviis langt senere end Apostelen, ligesom ogsaa det at være Apostel er en heel Qualitet høiere end denne Intellectualitet, uagtet det virkelig er saa, at Apostelen ikke har haft den. Jeg veed det meget godt at man vil misforstaae dette, som taledes jeg nedsættende om Apostelen og opblæst om Intellectualiteten. Men dette er Misforstaaelse, og Misforstaaelsen har sin Grund i, at man aldeles ikke er vant til at have Categorie men derimod forvænt med at vrøvle Alt mellem hinanden.

Nei „Apostelen“ ligger aldeles ikke i Intellectualitetens Sphære i den Betydning at Intellectualitet er hans Potens; og det er en General-Prostitution over Menneskeheden, at man har reist en Videnskab paa en saadan Bog som det nye Testamente. Og just derfor vil Revisionen ogsaa maatte gjøre Sphærerne klare eller klare dem ud fra hinanden, thi ellers er det umuligt at faae alt det Nonsens casset, som under Navn af christelig Videnskab har afskaffet Christendommen ogsaa just derved at man har forvexlet det at være Apostel med det at være Intellectualitet.

Goethe siger] se Wilhelm Meisters theatralische Sendung. 6. Buch, 8. Kap.

462
U. D.

Martyriet

Christendommen i det nye Testamente hviler i den Forestilling at Martyriet har Værd i og for sig ubetinget Værd, saaledes udviser Forbilledet det ogsaa.

Christendom er hvad der fra dybeste Grund vil bevæge Tilværelsen. Men til en saadan Bevægelse fordres som Archimedes saa rigtigt har sagt: Punktet udenfor.

Men Punktet udenfor er ene og alene Martyriet og vel at mærke Martyriet med den Forestilling, at Martyriet har Værd i og for sig ubetinget. Et Martyrium og 1000 Martyrer men saaledes, at de ikke have Forestillingen om Martyriets Værd i og for sig, saa de vel lide det, men dog søge at undgaae det, eller dog hellere ville, at det ikke var fornødent — alle saadanne Martyrier ere kun Bevægelses-Punkter i Verden, ikke Punktet uden for Verden. De betjenes derfor ogsaa til en vis Grad i Eensartethed med Verden, der bruges menneskelig Hjælp og Klogskab o: s: v: og saa først naar det ikke er til at undgaae, saa Martyriet. Hvorimod det Martyrium som er Punktet udenfor Verden betjenes saaledes, at man som det hedder i Hebræer-Brevet, ikke vil lade sig hjælpe, forsmaaer Hjælp for at undgaae — Martyriet har jo Værd i og for sig.

Martyriet og vel at mærke betjent i den her angivne Opfattelse, er *cardo rerum* i Christendommen.

Christenhedens Historie er derfor ogsaa den successive Forandring af Opfattelsen af Christendommen i Forhold til Martyriet.

Først forandrer man Forestillingen om Martyriet, men der falder dog Martyrer ja i Tusindviis. Men det at Forestillingen er forandret, er allerede en Tilnærmelse til Eensartethed med Verden.

Saa sagtner Martyrierne — Kirken mener ikke at <maatte> være for streng i Fordringen til Christne — Martyriet gaaer ud.

Saa gaaer det Skridt for Skridt videre, man mener ikke at maatte være for streng og nøiregnende, man giver efter og giver efter.

⁴⁶² Martyriet] sml. 460. 476. Forbilledet] sml. 450. 476. Archimedes . . . har sagt] sml. IX A 115 (og se Note dertil). X³ A 430; S. V. VI, S. 245. i Hebræer-Brevet] 12,5. — Sml. X⁵ A 115.

Tilsidst vender saa hele Synsmaaden sig om, det ikke at blive Martyr bliver just Viisdom. Det iføres saa den pynteligste Paa-klædning under Navn af at være et pædagogisk Hensyn til de Svagere, en Humanitet, og tillige den Viisdom der ikke som Fanatikerne og Sværmeren vil mere end hvad der i ethvert Øieblik er muligt.

God Nat Ole! der gik Christendommen aldeles ud i Eensartethed med Verden. Ikke at ville mere end hvad der i ethvert Øieblik er mulig er ganske simplement Formelen for: Politik, Verdslighed. Men Sligt er saa langt fra at bevæge Verden eller at være et Punkt udenfor Verden, at det med Haar og Hud ganske ganske ganske tilhører denne Verden.

Men Christendom er og bliver det, Præsterne avle Børn, Biskopperne som Engelstoft, faae Trillinger, og Alt er i sin Rigtighed. Og dog er der foregaaet en saadan Forandring, at Sproget ikke strækker til, intet sandseligt Billede tilstrækkeligt kunde betegne den.

Udødeligheden

463
U. D.

En af vore Digtere (Ingemann) skal, sentimentalt, være af den Mening, at endog ethvert Insekt er udødeligt.

Manden har Ret, kunde man fristes til at sige; dersom nemlig Menneskene som de nu tildags fødes en masse ere udødelige, saa synes det ikke ubilligt, at ogsaa Insekterne blive udødelige.

Det er dette rigtige Theevands-Sludder, der er saa hjerteligt og rørende ægte Præste-Vrøvl, som altid excellerer i, hjerteligt, at udvande alle Begreber saaledes, at de blive til Intet, ja næsten modbydelige! Udødelighed, det var engang det høie Maal, som Slægtens Heroer saae op til, ydmygt bejendende, at denne Løn var saa overvættes, at Lønnen stod i intet Forhold til deres meest anstrengede Stræben — og nu er enhver Luus udødelig.

som Engelstoft] C. T. E. (sml. X^o B 207; siden 16. Nov. 1851 Biskop over Fyens Stift) havde 1837 ægtet Lovise Holm, som d. 29. April 1854 fødte ham tre Døtre; se Kragballe, Stamtavler over Slægterne Kragballe, Nissen, Engelstoft og Lemvig (Kbh. 1870), S. 13.

1854

I Sandhed Ingemann, han burde have været Præst, indbunden med Fløiel baade i Ryggen og paa Maven og med en Guldqvast paa Skulderen! Skjøndt jeg ellers ikke kan lide at man vrænger med en Mands Navn, er der dog virkelig Noget i, at Heiberg kaldte ham: Ingenmand.

O det er afskyeligt, og det Afskyelige er især, at der er Tusinder hvem Sligt synes en skøn Følsomhed! Gid saa da blot ogsaa den gavtyveagtige Industrie vilde bemægtige sig denne Tanke, og Gavtyve af Præster („Gaudiebe“) faae „en christelig Regjering“ indbildt, at der christeligt ogsaa burde gøres Noget for Insekterne, disse uødelige Skabninger, at der burde ansættes nogle Sjelesørgere, i ethvert Fald oprettes nogle Levebrød.

#

464
U. D.

Et Forhold til Gud paa anden Haand

er lige saa umuligt og aldeles i samme Grad Nonsens som det at være forelsket paa anden Haand.

Ogsaa paa en anden Maade sees hvor taabeligt det er dette med et Forhold til Gud paa anden Haand. Da nemlig Gud er et Menneske det Allernærmeste, i ethvert Øieblik ham det Allernærmeste, saa sees, hvor taabeligt det er at ville paa anden Haand have et Forhold til ham : selv bringe den paa Afstand fra sig, Den som er <En> den Allernærmeste og gjøre det i den Formening paa den Maade at komme ham nærmere. Dette er lige saa latterligt som naar Klokker Link forlader Studenten „for at gaae over i en Urtebod og laane en Veiviser, for at see, hvor den Mand boer, han skal tale med“ og derpaa kommer tilbage og siger: „ih, det var da besynderligt det var jo her jeg skulde“. Kun er For skjellen den, at Klokker Link dog virkelig kommer til det rette Sted, hvorimod Den der vil have et Forhold paa anden Haand til Gud paa den Maade ikke føres paa den rette Vei.

Heiberg kaldte ham] Julespøg og Nytaarsløier. Comødie (Kbh. 1817), S. 189 (2. Akt). Gaudiebe] sml. 63, og se Note dertil. Levebrød] sml. 455. 561.
 464 Forhold til Gud] sml. 459. 485. Klokker Link osv.] J. L. Heiberg, Nei (sml. I A 242, og se Note dertil), 2. og 5. Sc.

Den lærde Forsken.

465
U. D.

Man giver det Udseende af christelig Iver, man priser den christelige Forsken, som søger at gjennemtrænge dette Mylder af 1800 Aars Historie — og man seer derfor ikke, at det er en menneskelig Gavtyvestreeg, der bestandigt bringer Gud paa 1800 Aars Distance fra En, at Sandheden er, at vi Mennesker ere bange for at faae <at> vide, i hvilken Grad Gud er os den Allernærmeste.

See derfor denne lærde Forsken, om hvilken der ogsaa kan siges (som man siger om en Prokurator, at det er en daarlig Prokurator der ikke af een Sag <han ender> strax skaffer 10 nye) — at den for hvert Problem den løser skaber 10 nye, som gjøre flere Professorer nødvendige o: s: v:.

Gud i Himlene.

466
U. D.

Dersom det var tilladt at tale om Sligt, vilde <jeg> sige, det er da en Lykke for Gud, at 1000 Aar ere for ham som een Dag, ellers maatte det dog være frygteligt at udholde disse Aarhundreder efter Aarhundreder dette Mylder af Millioner, hvor der ikke avanceres et Hanefjed eller hvor der med Kæmpe-Skridt gaaes tilbage.

Mennesket.

467
U. D.

Jo mere jeg lærer Menneskene at kjende, jo mere maa jeg betvivle Rigtigheden af at kalde det en Allegorie at fremstille Menneskene under Billede af Dyr (f. E. Reinecke Fuchs) — de ere naar Alt kommer til Alt væsentligen dog kun Dyre-Skabninger. Det Alt dreier sig om er dog: at spise, drikke, forplante sig, have det godt o: s: v: o: s: v: Og De der skulle repræsentere det Aandelige Docenter o: D: ere da i en endnu værre Forstand Dyre-Skabninger, de leve af Andres Lidelser, lave Slikkerie til sig og Afkommet af Andres Qvaler for Ideernes og for Sandheds Skyld.

1854

Ja det Hele er Æderie, og sees allerbedst i Aands Forholdene: for En, der bringer lidt Idee ind i Verden er der strax Legioner som ville æde.

#

468

Det Timelige — det Evige

U. D.

Det Timelige er Sinkeriet, som breder sig i Tid og Rum; det Evige er det Intensive, som haster til Døden.

#

#

469

Norden.

U. D.

At Norden er den mindre begunstigede Verdens-Deel sees blandt Andet af følgende to Ting: at det umilde Clima gør den Art Sorgløshed for Udkommet umuligt som findes i de varme Lande, hvor derfor ogsaa en philosophisk Idealitet lettere naaes, en philosophisk Idealitet, der ikke deler Mennesket saa han bliver Professor i Philosophie og Næringsdrivende ved Hjælp af Philosophie. For det Andet sees det deraf, at kun i Norden er denne Prosaisme, der paa saa mange Maader forqvakler Qvindens Væsen og stiller Problemer, som slet ikke kunne forekomme i Syden, at Qvinden er en Person, der tillige er nyttig, til Gavn. Saaledes var det ikke oprindeligt. Oprindeligt er det lagt an saaledes: Qvinden er Luxus, er til Selskab, til Pynt, til Stads o: D.: Kun i Norden maa hun tillige gjøre Gavn, og derfor er det ogsaa i Norden at dette Spørgsmaal maa opkomme om hendes Emancipation.

#

470

Det Verdslige — det Christelige.

U. D.

Det Christelige er altid det Omvendte af det Verdslige. I denne Verden gjælder det, at det er Eenfoldigheden, der som oftest bliver narret; christeligt gjælder det, at det er Klogskaben der oftest narres, eller narrer sig selv.

⁴⁶⁹ Næringsdrivende] sml. 393. 529. Qvindens] sml. 426.

Uredeligheden, hvilken er „Christenheden“

471
U. D.

Saaledes har man baaret sig ad: man har taget alle Forjættelserne, som det nye Testamente tilsiger den Christne — — og saa har man forfalsket Bestemmelsen af det at være Christen.

Paa den Maade er Christendommen ret egl. kommet i urette Hænder. „Men Viingaardens Herre skal komme og tage Viingaarden fra dem og leie den til Andre, som give ham Frugt i sin Tid“ — Christenheden har ogsaa især i dens Fremgang ret været et goldt Træ.

Dette Hele ligner „Mennesket“, en Gavtyv er han; hvis der i det borgerlige Liv intet Politie var og ingen synlige Eiermænd: saa skulle vi faae at see. Nu og at bestjæle og besvige en Usynlig: ja, det maa jo ypperlig lade sig gjøre.

Det Taabelige er forresten at ville besvige en Usynlig — der forbeholder sig Evighedens Regnskab. Og det Frygtelige er, at derfor er det vel at Gud gjør sig usynlig for at prøve Menneskenes Redelighed, ligesom Læreren eller Forældrene skjule sig, naar de ville prøve Barnets Sæder.

Leeg — Alvor.

472
U. D.

Saaledes lege vi Mennesker. Det indrømmes vel almindeligt, at en talløs Skare af Menneskers Liv er en spildt Uleilighed.

Men saa ere der da Nogle, som skulle udtrykke det Alvorlige, Alvoren. De bære sig saa saaledes ad: efter paa enhver Maade at have betrygget sig deres Dyre-Existents og bestandigt betryggende sig den, beskjeftige de sig saa, som det hedder, med det Evige. Dybe Alvor! som, christeligt, just er = Leeg, og, christeligt, lige saa taabeligt at kalde det Alvor som at kalde det Askese at spise Kage.

⁴⁷¹ Men Vlingaardens osv.] Matth. 21, 40 f. ⁴⁷² Askese] sml. 443. 476.

1854

Nei Alvoren er: Du kan ikke sandt have med det Evige at gjøre, uden at det bestandigt mere og mere forbittret Dig det Timelige, Din Dyre-Existents.

„Men paa det Vilkaar faaer Du saa vist Ingen til at ville have med det Evige at gjøre.“ Min Ven, Det skal Du ikke sige til mig, jeg har ikke opfundet Christendommen; har Du nogen Indsigelse at gjøre, saa maaskee Du vilde henvende Dig til Hs Maje-stæt: Gud i Himlene.

473
U. D.

Den menige Mand — Docenterne.

Den menige Mand elsker jeg — Docenterne er mig en Modbydelighed.

Just „Docenterne“ ere det der har demoraliseret Slægten. Fik Forholdet Lov til at være som det i Sandhed er: de Faae, som ere i Sandhed i Ideens Tjeneste eller endnu høiere, i Guds Tjeneste — og saa Folket: da vil Alt være bedre.

Men det Nederdrægtige er, at mellem Hine og Folket trænger disse Slyngler, dette Røver-Pak sig ind, som under Skin af <og-saa> at tjene Idee forraade de sande Tjenere og forvirre Folket, Alt for lumpen jordisk Fordeels Skyld.

Var der intet Helvede til, det maatte blive til for at straffe Docenterne, hvis Forbrydelse just ogsaa er saaledes, at den ikke godt kan straffes i denne Verden.

474
U. D.

Det Hele jeg har gjort.

Og hvad er saa det Hele jeg har gjort? Ganske simplement: jeg har anbragt <blot> en lille Smule Redelighed.

Som hvis jeg paa Landeveien fandt en Ting — jeg da ikke vilde bemægtige mig den, men enten lade den ligge eller lade den oplyse: saaledes har jeg med det nye Testamente i min Haand sagt: paa den Maade som man nu er Christen, nei det hænger ikke rig-

⁴⁷³menige Mand] sml. 434.

tigt sammen. Jeg vil derfor melde mig selv hos Dig o Gud! Skulde det være muligt, at virkelig hvad Christendommen forjætter, nu lod sig naae paa det Vilkaar, som det nu udbydes: Ingen er villigere til med Tak at tage derimod end jeg. Men jeg vil melde mig selv hos Dig o Gud og spørge mig for, om dette hænger rigtigt sammen.

Dog neppe det faaer man Lov til at gjøre i denne — redelige (christelige!) Verden. Uredeligheden vil klogt (og at det i en vis Forstand er klogt indrømmer jeg) være af den Mening: at det Sikkreste er, at lade som Ingenting. Nu ja, det er den sikkreste Vei til, efter maaskee at have haft det godt i denne Verden, at blive evigt casseret. Men jeg indrømmer Det, som Uredeligheden gjør, er, som den selv siger, det Sikkreste, „det er det Sikkreste, lad os for Alt ikke røre ved dette Punkt; det er nu engang, og lykkeligt fortsat gennem mange Slægter, lykkedes saa brillant at narre Gud og sætte ham, i de forbindtligste Udtryk, en Vox-Næse paa, saa lad os da ikke være gale at pirre derved.“

Et Gode — der gjør ondt.

475
U. D.

Saaledes kunde jeg dialektisk nøiagtigt betegne hvad Christendommen ifølge det nye Testamente er, og tillige vil deraf let sees, hvor vanskeligt det i en vis Forstand er for et Menneske at komme ind derpaa, thi at et Gode gjør godt, ja det lader sig godt forstaae, og der ville Alle gribe til, men naar Noget gjør ondt, at det saa skal kaldes et Gode, det er jo Galskab, det er jo umuligt at gaae ind paa, man kunde dog snarere gaae ind derpaa, naar det skulde være et Onde, thi saa er der dog Mening i, at det gjør ondt, men at det baade gjør ondt og tillige skal være et Gode, det er for meget.

Mennesket er en Synthese, sammensat af et Lavere og et Høiere, og fra Fødselen af er han næsten ganske i dette Laveres Magt. Det Behagelige — og det Ubehagelige er det der bestemmer ham — og derved bliver det saa omtrent med de fleste Mennesker

1854

Livet igjennem. Eller hvor Mange var der vel i hver Generation, for blot at tage dette Exempel, der vare istand saaledes at gribe det an med at ville erkjende, at det var i Sandhed i dem: det skal ikke forstyrre mig, om denne Erkjendelse vil ende med at gjøre mig lykkelig eller ulykkelig, jeg vil blot have Erkjendelsen? Hvor Mange vare der, som vare istand til at kunne holde ud at ville trænge dybere og dybere ind i en Erkjendelse, som de begyndte at forstaae om, at den maatte gjøre dem ulykkelige. Nei, det Lavere i Mennesket spiller Mesteren: er det behageligt eller ubehageligt, er Spørgsmaalet, og saa snart det bliver ubehageligt, er dette Signalet til at bryde af.

Christendommen er nu, med guddommeligt Kjendskab til Menneske-Naturen, lagt an efter det Høiere i Menneske-Naturen, men saaledes, at det Lavere vil komme til at skee en Ulykke ved den Leilighed.

Heraf seer man nu strax, hvad der vel er værd at paaagte, at den Forskjel man i Christenheden har faaet anbragt i Forhold til det at gaae ind paa Christendommen, den Forskjel: store Evner, megen Forstand, o: s: v: eller kun ringe Evner, at denne Forskjel aldeles ikke har hjemme her. At Forskjellen mellem Menneske og Menneske i Forhold til at gaae ind paa Christendommen, ligger paa et andet Punkt: hvorvidt er Dit Liv i det Behagelige og det Ubehageliges Vold, hvorvidt kan Du tvinge Dig selv ind i Noget, der er Ubehageligt, men dette kan jo den simple Mand, en Tjenestepige en Landsoldat, ligesaa godt som de høit Begaavede.

Christendommen har altsaa taget Sigte efter det Høiere i Mennesket, og forkynder sig nu, at være et stort Gode, det høieste, det ubetingede. Lad os gjøre det dramatisk. I samme Øieblik „Mennesket“ hører denne Forkyndelse, siger Dyret, det Lavere i ham, der er strax paafærde og ved Haanden, naar det gjælder om at faae fat i et Gode, i samme Øieblik siger det: herligt, herligt! Her-til maatte Christendommen svare dette Lavere: nei, min Ven, Du har egl. ikke Noget at takke for, Du vil komme til at skee en Ulykke ved den Leilighed.

Her staae vi altsaa ved et Gode — som gjør ondt; og hvad saa? saa blæses der til Retraitet, Mennesket tænker som saa: det er sandeligen ikke Noget for mig, det er en Slags Galskab, og er egl. at gjøre Nar af en fornuftig Skabning og alvorlig Mand at kalde det et Godt.

Oprindeligen gik det saa saaledes til, at her hjalp ingen Sludder og Vrøvl, med guddommelig Myndighed blev nogle Stykker commanderede igjennem — altsaa dette Gode, som gjør ondt, gik endog saavidt, at da man ikke med det Gode vilde ind paa det, brugtes det Onde — og dog var det et Gode, det høieste Gode.

Saa standsede det, Christendommen var anbragt. Nu skulde der ikke mere bruges guddommelig Myndighed, Menneskene skulle nu til at forsøge sig i at hjælpe sig selv og hinanden ind i dette høieste Gode, som gjør ondt; der brugtes ikke mere guddommelig Myndighed, Gud vilde vel see, hvad Redelighed der er i „Mennesket“.

Saa skete det i Aarhundredernes Løb, at der foregik den Forandring med Christendommen, at den blev afskaffet, eller, for ogsaa at vise at Mennesket kan være paradox, den blev afskaffet saaledes, at den, som det heed, bestod og blomstrede. Christenheden er næsten et lige saa rangerende Paradox som den Sætning: et Gode, der gjør ondt; thi Christenheden er det Paradox: Christendommen er afskaffet og dog bestaaer den.

Altsaa Christendommen blev afskaffet. For nemlig at faae Menneskene til ret en masse og ret med Glæde at gaae ind paa Christendommen, tog man det dialektiske Kjende bort („der gjør ondt“) og forkyndte Christendommen som et Gode, slet og ret <et> Gode, uden, som afdøde Biskop Mynster sagde, uden at gjøre Kunster, hvilket jo endog var usømmeligt i Forhold til en saa alvorlig Sag som det høieste Gode, og det seer jo enhver Alvorlig let, at det ikke er andet end Mangel paa Alvor til det Ord „det høieste Gode“ at føie „som gjør ondt“.

Myndighed] sml. 29. Christendommen . . . afskaffet] sml. 443. 495.
Mynster] sml. 435. 531.

1854

Saaledes seirede Christendommen! Apostlene vare, som Menneske-Fiskere betragtede, kun Stympere i Sammenligning med de Fiskere, som nu begyndte Fiskeriet. Saaledes seirede Christendommen complet o: den blev complet Vrøvl. En Masse Vrølvhoveder, iførte „lange Klæder“, jeg mener Præster og Professorer, forkyndte til Menneskenes Opbyggelse, Contentement og Fornøjelse, Christendommen som det høieste Gode, det ubetingede Gode.

Saaledes staaer Sagen nu. Alle ere Christne Christendommen er det høieste Gode —

— nu skulde der (hvis Biskop Mynster tillader det) gjøres lidt Kunster, der skulde anbringes dette: „som gjør ondt“.

Ganske uden Menneskekundskab er jeg egl. ikke, og derfor har jeg baade i Hensyn til mig selv og af Kjendskab til Mennesker, meent at naar Sagen staaer saaledes, fik man dem maa-skee lettest til at gaae ind paa Christendommen ved at forkynde den som et Onde, der gjør ondt — blot for at faae den Sætning med „der gjør ondt.“

„Ih, Gud Fader bevares,“ hører jeg Præsterne vrøle, „Ih. Gud Fader bevares, at forkynde Christendommen som et Onde, og saa at mene at faae Menneskene til at gaae ind paa den, Christendommen et Onde, dette høie uskateerlige Gode som“ O, give Gud, at I ville holde Eders Mund med samt Eders hele Christendoms Forkyndelse! [*i Marginen*: „den er“, som Anti-Climacus siger, „den er ikke en suur Sild værd“ — saa ækel sød er den.]

Sagen er ganske simpel. Naar det gjælder om at faae det Dialektiske med „som gjør ondt“, og naar Tilstanden er som den faktisk er, at Menneskene ere forvrølede af og i dette Præste-Vrøvl om Christendommen ganske simplement som det høieste Gode — saa er det en Lettelse, at forkynde den som et Onde. „Et Onde, der gjør ondt“ denne Sammensætning anstrenger nemlig ikke paradox Forstanden.

lange Klæder] sml. Mk. 12,38. Anti-Climacus siger] S. V. XII, S. 39.

Naar saa dette var indøvet, og vi virkelig havde faaet det med dette Dialektiske, Aands-Kjendet „der gjør ondt“, og saaledes Vrøvlet afspærret, saa maatte der sees, om det var muligt at naae det sande Christelige, at det dog er et Gode, men, men som gjør ondt. Denne S sammensætning anstrenger nemlig endnu engang et Stakkels Menneske — saa høit oppe ligger Christendommen.

Hvad her er fremsat, kunde jeg ogsaa gjerne udtrykke i et mere theologisk Sprog, hvad jeg dog ikke gjerne gjør, for ikke strax at blive slugt af Vrøvlet.

„Naaden“ er taget forfængeligt, ved Hjælp af at forkynde Christendommen ene som Naade, har man forvandlet Christendommen til Meningsløshed. Naar nu Menneskene ere saaledes forvante, og det Dialektiske „som gjør ondt“ skal anbringes, saa er det lettest for Menneskene at begynde med at forkynde Christendommen som et Onde, der gjør ondt o: som Lov. Først naar dette er indøvet, kunde der være Tale om dette uendelig Høie: et Gode, som gjør ondt, en Naade, som gjør ondt.

Idealitets-Redelighed eller

Enten—Eller.

476
U. D.

Til Idealitets Redelighed (der er som en Aandens Reenhed eller er Aand) fordres at være dialektisk i Retning af Qvalitet, bestandigt at see Qvalitet, og saa: enten — eller.

Middelmaadigheden derimod, det Usle, Fittede, Lurvede o:s:v: ligger i: „ogsaa“, o: at ville være quantitativt med, tilnærmelsesviis, ogsaa saadan med o: s: v: — istedetfor redeligt at udvise Qvaliteten og give den hvad dens er.

Exempel. Dersom der lever et Menneske, som virkelig med en vis Færdighed tracterer et Instrument — hvis han har den omtalte Idealitets-Redelighed, da vil han lige overfor en Virtuos paa

1854

det Instrument strax udvise Qualiteten: han er Virtuøs — jeg, nei, nei jeg er ikke Virtuøs. Han vilde væmmes ved at misbruge den Færdighed han har til at ville være ogsaa en Virtuøs, eller til at ville fraternisere Virtuøsen, eller svække ham paa nogen Maade. Tvertimod, han vil just bruge den paa sin Færdighed grundede <større> Indsigt han har end de Fleste til at gøre dem opmærksomme paa Virtuøsen og hans Virtuositet. See dette er Idealitets Redelighed; det Fittede, det Lurvede, det Usle — men det Almindelige er: ogsaa, om ikke ganske saa dog ogsaa — „vi Pærrer“.

Var denne Idealitets-Redelighed det Almindeligere i Verden, hvor vilde Alt see anderledes ud! Thi det som det Udmærkede behøver er en Mellem-Instants, der har saa megen Indsigt at den kan udvise det Udmærkede. Men Ulykken i Verden er just at denne Mellem-Instants almindeligviis er Uredelighed, der istedetfor sømmeligt at lade sig anvise sin Plads af hiin Idealitetens Cerimoniemester: enten — eller, og glad indtage den, vil tillyve sig at være ogsaa det Udmærkede, om ikke slet saa udmærket saa dog ogsaa.

Saaledes i alle Forhold. Og for at tage det Allervigtigste: saaledes ogsaa i Forhold til Christendommen. Havde Præsterne den Art Idealitets-Redelighed saa stod det ganske anderledes med Christendommen. Men saaledes ere de paa ingen Maade redelige, nei det er modbydeligt saa de have forjædsket Alt fordi de „ogsaa“ ville have oplevet, have lidt, vel ikke ganske som de store Guds Redskaber men dog „ogsaa“. Man tager en Apostels Liv — selv har man nu lidt som jo ethvert Menneske kan have lidt, og nu taler man som havde man vel ikke ganske lidt som Apostelen, men dog „ogsaa“.

Denne Adfærd er min Sjæl imod i dybeste Grund. Nei, uagtet jeg sammenlignet med Mennesker i Almindelighed, vistnok kan siges at have lidt i eminent Forstand — det er saa langt fra, at jeg har benyttet mig deraf til at fraternisere Apostelen, eller til at besvige Indtrykket af ham ved mit usle: ogsaa, at jeg tvertimod,

strax har udviist Qvaliteten, og egl. benyttet mit Kjendskab til Lidelser til at udvise ham — „thi jeg er kun en Digter“.

Ved Hjælp af Middelmaadighedens lumpne Uredelighed har man i Christenheden naaet, at Forbillederne ere aldeles tabte. Det var Forbillederne som igjen skulle anbringes, gjøres kjendelige, hvad kun lader sig gjøre ved: enten — eller; enten har Du Qvalitet tilfældeds, eller Du ligger i en anden Qvalitet, men ikke dette: ogsaa saadan, vel ikke ganske, men dog ogsaa saadan.

Men i Forhold til hvad der er en Qvalitet forskjelligt fra En selv, gjælder det saa, at man, selv om man, hvis Nogen saa vil, var den nærmeste Approximation, det gjælder, at man har Idealitets-Redelighed til ikke at ville vide af Approximationer at sige, men kun hævde Qvaliteter, saa man derfor finder ene sin Glæde i at udvise hvad der er en Qvalitet høiere.

Det er herom der tales i „Frygt og Bæven“ naar der Forholdet mellem Digteren og Helten fremstilles.

At forkynde Christendom.

477
U. D.

Til at forkynde Christendom fordres egl. en Eenhed af at være et Charakter-Menneske og lige saa stor en Dialektiker. (Socrates f. E. var brugelig).

Imidlertid kan det humpe af med en Dialektiker, og gaae ganske taaleligt med et Charakter-Menneske.

Men at betroe Christendoms-Forkyndelse til Kunst-Talere er eo ipso at afskaffe Christendommen; og det at til en given Tid Christendommens Forkyndelse ene og alene repræsenteres af Kunst-Talere det tilstrækkelige Beviis for at Christendommen ikke er til. En Kunsttaler forholder sig til det at forkynde Christendom som en Døv-Stum til det at være Musicus. Der maa fra det Christelige paa ethvert Punkt tages just det Charakteristiske

Digter] sml. 430. 497. Forbillederne] sml. 462. 490. i „Frygt og Bæven“] S. V. III, S. 131 ff. ⁴⁷⁷Charakter-Menneske] sml. 460. 537. Socrates] sml. 460. 486.

1854

(det Dialektiske, Aands Kjendet) for at det kan blive Motiv for Kunsttalere. Men det forstaaer sig, saa gaaer det ogsaa, naar det er borttaget det hvorved Christendommen er Christendom, det gaaer strygende, flydende, henrivende, overbevisende — men det er ikke Christendom.

Man indvende ikke, at jo dog flere af Kirkens store Lærere have været udmærkede Talere, nei det indvende man ikke, men man erindre, at de saa tillige vare Asketer eller Charakter-Mennesker eller Dialektikere. Noget ganske Andet er det jeg taler om, den Formation af Kunst-Talere, som nutildags repræsenterer Christendommens Forkyndelse.

478
U. D.

Guds Forbarmelse over Mennesket i Christendommen.

Saaledes staaer Sagen i det nye Testamente. Mennesket i al sin Jammer og Nød stedse plaget af Frygt for Døden (thi saaledes staaer Sagen i Hedenskab og Jødedom, ikke saaledes som man i Christenheden løgnagtigt har tilvendt sig Christendommens Trøst uden at tage dens Forpligtelser med) rører Gud; saa forbarmer <han> sig over Mennesket, „jeg skal“ saaledes maatte han vel tænkes talende „jeg skal forbarme mig over Dig og gjøre Dig Tanken om Døden til den kjereste Tanke — Følgen vil naturligviis blive, at saa igjen dette Liv bliver Dig piinligere end nogensinde.“

Altid om man saa vil dette Misforhold mellem Gud og Menneske, hvilket dog ikke kan undgaaes; det Gud kalder Trøst, bliver saa i en anden Forstand Anstrengelse.

479
U. D.

Døds-Frygten

tog Christendommen bort og anbragte saa: Frygten for Dommen; det er Skærpelse, men ogsaa Fremskridt. Og det kan man ikke

Asketer] sml. 471.531. ⁴⁷⁸Jødedom] sml. 421.490.

noksom indprænte sig, at aandeligt er altid hvad der virkelig er Fremskridt kjendeligt paa at det er Skærpelse. Aandeligt gøres der i Sandhed ikke Fremskridt, hvorved Sagen bliver lettere, nei, hvad der gør Sagen lettere er <eo ipso> ikke Fremskridt, hvor meget det end udbasunes som saadant.

Sørgelige Forandring med „Mennesket“.

480

U. D.

Engang var det saaledes: han forstod kun Lidet, men dette Lidet bevægede ham dybt.

Nu forstaaer han Meget, men det bevæger ham ikke, eller dog kun overfladisk, grimaceagtigt.

Er dette saa <et> Fremskridt? Eller er denne megen Forstaaen, som intet Indtryk gør paa Mennesket selv, ikke bevæger ham, er den ikke noget Skøgeagtigt, svarende til det at en Qvinde er, om man saa vil, smagfuldt dannet ved, indviet i alle Kløgtens og Coquetteriets Opfindelser til at behage Manden — men mangler Elskov?

„Gud skabte Mennesket oprigtigt, men han hitter paa mange Kunster“

481

U. D.

Det er dog et ypperligt Ord af Prædikeren.

Christus og hans Apostle.

482

U. D.

Vistnok er der en Forskjel mellem Apostlenes Lære og Christi Lære eller mellem Apostlenes Christendom og Christi Christendom; men Intet kan være mere forfeilet end den Opfattelse som de Wolfenbüttelske Fragmenter hittede paa: at Christus blot havde

⁴⁸¹ Ord af Prædikeren] 7,29. ⁴⁸² de Wolfenbüttelske Fragmenter] sml. X¹ A 417. X⁴ A 335, og se Noter dertil. — Sml. 511.

1854

haft jordiske Hensigter, og at da saa hans Livs sørgelige Skjebne og hans Død havde lært Apostlene at Alt var tabt, saa digtede <de> ham om, og fremstillede ham nu som den, hvis første Tanke var at ville lide. Paa den Maade skulde altsaa Christus egl. være Optimisten og Apostlene de „nødtvungne-frivillige“ Opfindere af Pessimismen.

Men Intet kan være mere forfeilet; og allerede det er da en daarlig Art af Pessimisme, den man nødtvungen hitter paa.

Nei Christus forstod sig bedre paa Pessimisme. Og Forskjellen mellem Christus og Apostelen er den: at Christus ubetinget udtrykker den ubetingede Pessimisme, det slet Intet at ville have med den usle, jammerlige, syndige Verden at gøre uden at blive ihjelslagen, offret. Apostelen derimod antyder i en allerførste Mulighed Spiren til en ny Optimisme: derfor stiftes der Menighed. Naturligviis kunde det aldrig falde mig ind, at Apostelen skulde bære Ansvar for hvad denne Mulighed blev i Aarhundredernes Løb, især i Protestantismen især i Danmark, hvor Christendommen (sit *venia verbo*) ikke har den allermindste Rest af en længst tabt Lighed med Christi Christendom, men derimod ganske ligner en Drikke-Vise Jeppe paa Bjerget synger: saa gladelig saa gladelig, rund, rund.

Hvad det forresten angaaer, at Christus i den tidligere Deel af sit Liv næsten synes at give det Udseende af at hans Tanke var at stifte et jordiskt Rige, da maa bestandigt erindres, hvad jeg ogsaa ellers har udhævet, at just dette hører med for ret at faae Pessimisme tilgavns. Men hvad forstaae Menneskene sig paa Pessimisme, det usle Kryb som nu kaldes Mennesker, der ere saa forhippede paa at gøre en Smule Lykke i Verden, at de naturligviis ikke engang kunde ane, hvad Pessimisme er, at den just søger først at vinde Alt netop for at smide det bort. Dette er Martyriets Lidenskab; og denne tænke man sig potenseret som den er i Gud-Mennesket, og saa kan man svagt ane denne Pessimisme. Den Art Pessimisme, som Mennesker inventere, der have

Jeppe paa Bjerget synger] sml. S. V. XIV, S. 48f., og se Note dertil Martyriets] sml. 476. 484.

aspireret til at gjøre Lykke, men hvem det ikke lykkes, den er ikke Pessimisme, den er en Art Optimisme, et Forsøg paa i Forhold til Omstændighederne at komme saa godt fra det som muligt. Og med den Art Pessimisme bilder man sig ind at kunne maale Martyriets Lidenskab i Gud-Mennesket!

Nei, til sand Pessimisme hører altid at have haft det Jordiske i sin Magt.

Hvilken indirecte Spot over Verden!

483

U. D.

Angrebet paa Verdens Frelser gjøres — anonymt. Ære være Menneske-Slægten!

Om mig selv.

484

U. D.

Engang var det saaledes med mig. Hvad jeg havde at bære paa: var den Qval, som jeg kan kalde min Pæl i Kjødet; Sorg, Sjelesorg i Retning af min afdøde Fader; Hjertesorg i Retning af det elskede Pigebarn og hvad der forholdt sig dertil. Saaledes meente jeg, at jeg sammenlignet med Mennesker i Almindelighed endda maatte siges at være temmelig svært oppakket.

Imidlertid fandt jeg saa megen Aands Glæde i min Virken, at ogsaa det Tyngende, som er Sorg over sin Synd, dog ikke lod mig kalde det Liv jeg førte Lidelse.

Nu har jeg til alt det Tidligere faaet Sorg for Udkommet og en Pøbel-Mishandling at bære paa.

Uden at forfalske eller forjadske Begrebet maa jeg sige at mit Liv er et Slags Martyrium, kun i et nyt Mynster. Det jeg som offentlig Person lider vil bedst betegnes som den langsomme Død at trædes ihjel af Giææs, eller som den Smaatteriets piinagtige Dødsmaade, hvilken jo bruges i fjerne Lande: at kastes for Insekter; og bliver saa Synderen til den Ende først indsmurt med

⁴⁸⁴ Pæl i Kjødet] sml. 460. elskede Pigebarn] sml. X⁶A 148 og
Sammenvisninger. Sorg for Udkommet] sml. I. Pøbel-Mishandling]
sml. 482. 484.

1854

Honning, for ret at give Insekterne Appetit — og saaledes er jo min Berømthed den Honning, som ret giver Insekterne Appetit.

Kom kun Du, Historiens Revision, Alt er rigtigt; og dette mangler da ikke, at jeg frivilligt har udsat mig derfor, at det ikke er hændt mig.

485
U. D.

Slægt — Individ

I enhver Dyr Slægt er det saaledes: Arten er det Høiere, er Idealiteten, Exemplaret er det idelig Opkommende og Forsvindende; Arten det Høiere Exemplaret det Lavere.

Kun i Menneske-Slægten er det ved Christendommen ordnet saaledes: Individet er høiere end Slægten.

Men saaledes at være Individ er naturligviis uhyre anstrengt, derfor tenderer alt Menneskeligt til at faae dette Forhold omordnet, saa Slægt bliver høiere end Individ, 1: Individ bliver Exemplar 2: vi ere Dyr. Men det forstaaer sig at være Dyr er det Mågeligere, saa er man ganske fritagen for saadanne Anstrengelser, hvilke vel nu tildags maa forekomme Menneskene som en fabelagtig Galskab, at forholde sig saa personligt til Gud, at der kan være Tale om, at Gud prøver En.

486
U. D.

Mængde — den Enkelte.

Aldrig har Slægtens Kategorie været saa overmægtig, aldrig Mængde, det Numeriske, Abstraktionerne saa overmægtige som just i vor Tid; og aldrig er den Enkelte blevet marqueret saa stærkt som just af mig, thi Socrates havde dog Disciple. Det Ene svarer til det Andet, og hænger sammen med det Guddommeliges Majestæt.

Gud er nemlig ikke en Majestæt der i Betragtning af Opstanden er blevet mægtigere, slaaer af, nei han skruer saa op. Tag et

[frivilligt] sml. 357.511. ⁴⁸⁶forholde... Gud] sml. 464.533. ⁴⁸⁶Mængde] sml. 441.490. Enkelte] sml. 453.506. Socrates] sml. 477.527.

Billede. Hvis En stod med en svær tyk Stok for at slaae 10 Mennesker, og disse 10 Mennesker fik Forstærkning saa de bleve 20, saa er det Majestætiske at lægge den tykke Stok fra sig og tage en ganske tynd Stok til at slaae 20. Saa langt er det sande Majestætiske fra at give efter.

Just fordi Oprøret er saa kvalificeret og saa mægtigt, just derfor skal — hvor majestætisk! — bruges den nærmest mulige Tilgrændsning til Intet.

Ak, men i en vis Forstand er det frygteligt for det stakkels Menneske, der skal bruges saaledes, holdes saaledes bestandigt paa den nærmeste Tilgrændsning til at være Intet, og dette i enhver Forstand, for at det Majestætiske ret kan sees, der i samme Grad som Opstanden bliver mægtigere, bliver, om jeg saa tør sige, spøgefuld, ret visende sin uendelige Magts sikkre Overmagt. I en vis Forstand er det frygteligt for det stakkels Menneske — dog er det jo Kjerlighed, Du uendelige Kjerlighed.

‡

Jeg — tredie Person

487
U. D.

At være „Aand“ er at være „Jeg“, Gud vil have „Jeger“; thi Gud vil være elsket.

Menneskehedens Interesse ligger i overalt at anbringe Objektiviteter, dette er Slægtens Kategories Interesse.

„Christenheden“ er et Samfund af Millioner — alle i 3die Person, intet Jeg.

‡

‡

At troe — Nicodemus

488
U. D.

Hvis at troe var en skjult Inderlighed, saa maatte Christos jo have billiget Nicodemus, det var jo en skjult Inderlighed.

1854

489

Christendom — Udbredelse.

U. D.

Christendommen forholder sig omvendt til Udbredelse.

Christendommen ligger i at der en Modsætning mellem Gud og Menneske. Naar da, som det tilsigtes, i „Christenhed“ Christendom er blevet Menneskehedens Sag, saa er den eo ipso ikke Guds Sag.

Gud vil have Individer; men Individet vil, enten godmodigt-sympathetisk, eller gavtyveagtigt-underfundigt, altid have Flokken med sig. Men Gud vil have Individer.

490

Jødedom — Christendom.

U. D.

I Jødedom forholder Gud sig til „Folk“.

Fremskridtet er at forholde sig til Individ; Christus er jo Forbilledet. Derfor forargedes Jøderne; men tillige sees, at Christendommen forholder sig omvendt til Numerus, og at overhovedet Fremskridtene gjøres omvendt i Retning af det Numeriske.

491

Alt — Intet.

U. D.

Gud skaber Alt af Intet — og Alt hvad Gud skal bruge gjør han først til Intet.

492

Forbilledet — Forsoneren.

U. D.

„Forbilledet“ ligesom dræber Alle, thi Ingen naaer det. „Forsoneren“ vil frelse Alle.

Dog er Christus begge Dele, og ikke er det Christendom dette Gavtyveagtige, der tager Forsoningen og Naaden forføngeligt.

⁴⁹⁰Jødedom] sml. 578.495. Forbilledet] sml. 476.492. Numerus] sml. 486.497. ⁴⁹²Forbilledet] sml. 490.550. Forsoneren] sml. 358.564. Naaden] sml. 475.

Apostelen — Udbredelse

493
U. D.

Grunden hvorfor Apostlene saa stærkt kunde forcere Udbredelsen og uden christelig Risiko var, at de vare saa Faae og Verden saa uhyre overmægtig, at det at lide for Læren (hvad nu en gang hører med til Christendommen) ikke var til at undgaae.

„Christenhed“ er Vrøvl. Methoden maa forandres, Anstødet, Frastødet i eetvæk anbringes.

Klogskaben. — Christendommen.

494
U. D.

Det er i „Klogskaben“ at Christendommen er standset og sidder fast. Det er igjennem den vi skal.

Christendommen har sat det saaledes sammen: til at være Christen hører det at lide — Evigheden dømmer.

Menneske-Slægts Klogskab har udfundet om man ikke objektivt kan docere Christendommen, have Christendommen, være Christen — og tillige klogt undgaae at lide. Og af denne Klogskab er Mennesket ikke lidt stolt, det er det uhyre Fremskridt der er gjort.

Derved bliver det saa — indtil Mennesket lærer, at naar Evigheden har sat det saaledes sammen at til at være Christen og som Saligheds-Vilkaar hører at lide — saa bliver det dog nok det Klogeste at komme til at lide.

O, kortsynede menneskelige Klogskab — som evigt narrer sig selv. Nei, naar Gud har anordnet Noget, saa er det det eneste Kloge at gøre som han vil.

Regnestykket.

495
U. D.

Christendommen hviler i, at der er Modsætning mellem Gud og Menneske, Modsætning <som> mellem Liv og Død.

⁴⁹³lide] sml. 484.494. ⁴⁹⁴lide] sml. 493.496.

1854

Regn nu! Naar der er 1000 Christne er der saa ikke allerede som en Mulighed af <at> denne Modsætning vil forsvinde? Den voxer med hver 100,000, med hver Million — og tilsidst naar hele Verden er blevet Christen, ja saa er jo Modsætningen mellem Gud og Menneske gaaet ud — Christendommen er ikke mere til.

Eet af To altsaa: enten er det i sin Rigtighed med disse Millioner Christne — og i saa Fald har Gud forregnet sig, anlagt forkeerte Proportioner, eller — ja eller, det hele med disse Millioner Christne og en christen Verden er Gavtyvestreger.

Nei, at være Christen er at lide i denne Verden — og saa Evigheden. Derimod vil Gud ikke vide af disse Gavtyvestreger med at hele Verden kalder sig Christen for saa at afskaffe det at lide. Christendommen er ikke en Forjættelse for dette Liv (det er Jødedom) den er Forjættelse for Evigheden — men Lidelse i dette Liv.

#

#

496

U. D.

Jødedom — Christendom.

Enhver Liden, hvor Hjælpen kommer endnu i dette Liv, saa Lidelsen hører op: er Jødedom.

Christendom er indtil det Sidste i Lidelse — saa Evigheden.

#

497

U. D.

Om mig selv.

Hvis jeg kunde gjøre Allarm, stifte Partie o: s: v: skaffe Numerus — da vilde jeg blive anseet for at være en Magt. Ja god Nat! Men forstaaet bliver jeg dog ikke. Egentligen er min Existeren en af de dybeste Satirer over Slægten: et ubetinget eensomt Menneske, i Phænomenet tilsyneladende saa svag næsten som var han ikke til — og saa en Indviethed i Tilværelsens

Christendommen...til]sml.475.552. Jødedom]sml.490.496. ⁴⁹⁶Jødedom]sml.495.555. Liden]sml.494.511. ⁴⁹⁷Numerus]sml.490.511.

Hemmeligheder som sjældent findes, og saa at først efter lang Tids Forløb jeg egl. vil blive forstaaet, uden at jeg dog derfor mener at Menneskene ere blevne bedre eller anderledes end nu.

Men det Satiriske ligger just i, at en saadan lille Prik har været med, en Prik, hvis Virkning vil foranledige, at en senere Tid phantastisk vil omdanne min Tilværelse, digte den om <for at kunne forklare Virkningen>; thi Verden bliver altid lige klog.

Det Intensive forholder sig altid ironisk til det Extensive — omtrent ligesom efter Ordet der Eine hat den Beutel und der Andre hat das Geld. Extensiteten er et uhyre Maskinerie — og Intensiteten, ja i jo mindre et Extensivt den kan knibes ind, jo mere ironisk. Extensiteten breder sig i stor Selvbehagelighed, den bredte sig gjerne i den Grad, at Intensiteten slet ikke fik Lov til at slippe ind med ikke engang som en lille bitte Prik — desto mere ironisk er Forholdet; saaledes vilde det jo ogsaa være ironisk nok, at tænke sig en uhyre Folke-Forsamling, den var saa uhyre, at — Taleren ikke kunde komme ind af Døren og slet ikke kunde komme til at tale.

Extensiteten er i hvert Virkelighedens Øieblik et uhyre Maskinerie — den mærker ikke, den aner ikke, at den egl. har udspillet, at der sees en lille Prik — en Prik, ja, høistærede Publikum, der sees en Prik. Men er det latterligt, om Skuespillerne vilde blive ved at spille efter at Tæppet er faldet, saa er i Grunden ogsaa den givne Virkelighed latterlig, hver Gang en saadan Prik gaaer op; thi at Tæppet falder betyder: Comedien er forbi, og at Prikken gaaer op betyder: nu er den Virkelighed forbi. Men som sagt: jo mindre, jo mere punktuelt denne lille Prik kan være, var den om muligt kun mikroskopisk til at opdage: desto mere ironisk. Det Ironiske ligger i Ueensartetheden mellem det Extensive og det Intensive. I Spidsen for Batailloner at rende en Virkelighed overende: deri er intet Ironisk, det er sandselig Magt mod sandselig Magt, altsaa Eensartethed, Proportionerethed — men en Prik! Med en Kølle at slaae en Hest for Panden og derved dræbe den, deri er intet Ironisk, til Hestens store Legeme

1854

svarer den sandselige Magts Størrelse. Men at slaae den ihjel ved at stikke eller prikke den paa et bestemt Punkt med en Synaal, deri ligger noget Ironisk. At gjøre det af med en Virkelighed saaledes, at det nu sees strax, at det er forbi: deri er intet Ironisk, hvad der er skeet sees jo. Men at gjøre det saaledes af med en Virkelighed, at den mindst af Alt aner, at det er forbi — det er ironisk; thi hvad der er skeet, sees ikke. Nei, høistærede Publikum, hvad der er skeet, sees ikke, tvertimod sees der at den givne Virkelighed bestaaer aldeles uforandret, hele Maskineriet i fuld Gang, alle de Spillende i vanlig Virksomhed. Og dog er der skeet Noget, men det sees ikke; og det er det der er skeet — der sees en lille Prik. Den sees, det vil sige, Virkeligheden seer den ikke, men den er til at see.

498
U. D.

Aands Maal.

Vi tale saaledes: en Mand siger med Selvfølelse, jeg er ikke et eenligt Menneske, men en Mand med Familie — maaskee med stor Familie: og aandeligt er et eenligt Menneske mere.

Til Gud tale vi saaledes, En træder frem og siger vi ere ikke nogle enkelte Mennesker vi ere et Folk — aandeligt er et Individ mere for Gud; just dette er Christendom, og at ethvert Menneske kan være dette Individ.

Hvor ironisk, at ethvert Menneske er lagt an til at være en Atlas, som bærer en Verden — og saa at see, hvad vi Mennesker ere; ak, og hvor sørgeligt, at vi selv ere Skyld i hvad vi ere.

1854

NB^{32.}

d. 11 October 1854.

499

Oktbr. 11.

‡

Punktet — Massen
det Intensive — det Extensive

500

U. D.

Et Billede. Centrum er jo et Punkt, Skiven et stort Legeme; og dog er kun det at træffe i Centrum at træffe, at træffe Skiven er ikke at træffe: saaledes lever egl. kun det Intensive, det Extensives Væren er en Væren som egl. ingen Væren er. Det Extensive er en usand Væren, dens Væren bestaaer blot i at fortære det Intensive. Kun det Intensive har Væren i sig, det Extensive lever af eller er ved at æde, at blodsuge (som Skyggerne i Underverdenen de Levende) det Intensive.

Som at skrive i Sandet eller i Havet intet Spor efterlader sig, saaledes er al den Existeren, som ikke blev Aand en Forsvinden, et Sporløst.

‡

To æsthetiske Bemærkninger, som jeg dog
vil optegne.

501

U. D.

I Hamlet og Ophelia. Hamlet kan ikke antages egl. at være forelsket i Ophelia. Saaledes maa det ikke forstaaes, om det end er psykologisk ganske sandt, at just En, der gaaer og ruger anstrenget over en stor Plan, trænger til at hvile ud momentviis og dertil gjerne kan bruge en Forelskelse. Men dog troer jeg ikke, at Hamlet er saaledes at forstaae. Nei, det Uforsvarlige i Hamlet

1854

er, at han, intriguant i stor Stil som han er, bruger et Forhold til Ophelia for at bortlede Opmærksomheden fra hvad han egl. gemmer paa. Det er en Misbrug han gjør af Ophelia. Saaledes er det at forstaae, og saa kan man vel føie til, at han just fordi han er anstrenget næsten gaaer saavidt <at> han virkelig momentviis er forelsket.

II Don Quixote. Det er en Feil, at Don Quixote ender med at han dør og dør som fornuftig Mand. D. Q. bør ingen Ende have. Tværtimod burde D. Q. ende med at der angaves Farten af en ny fix Idee, i hvilken han nu vilde optræde f. E. som, hvad han selv siger, som Schäfer. D. Q. er det endeløse Phantastiske. Og derfor er det egl. en Nøkternhed at lade Historien ende med at han dør efterat være blevet fornuftig. Det er et Forsøg paa at forvandle D. Q. til en Slags moralsk Fortælling, istedetfor at denne Frembringelse hører hjemme i den romantiske Comik.

#

502
U. D.

Politik — Christendom

Politik ligger i dette: aldrig at vove mere end hvad der er i ethvert Øieblik muligt, aldrig ud over den menneskelige Sandsynlighed.

Christendom er: hvor der ikke voves længere ud end til det Sandsynlige, er Gud ubetinget ikke med; uden dog at deraf følger, at han er med overalt hvor der voves længere ud end det Sandsynlige.

#

503
U. D.

Latterligt!

Et Menneskes hele Liv er Verdslighed, al hans Digten og Tragten fra Morgen til Aften, hans Vaagen og Drømmen

— tillige er han naturligviis Christen han lever jo i „Christenhed“

Det er en Feil osv.] sml. VIII A 59, og se Note dertil. — Sml. ogsaa I A 95, S. 68. X^a A 32.

og i Egenskab af Christen er han „en Fremmed og Udlænding i denne Verden.“

Dette er lige saa latterligt, som naar de Vilde pynte sig med et enkelt Stykke af europæiske Dragter, f. E. den Vilde, der kom ombord splitterenøgen kun med Generals-Epauletter paa Skuldrene.

Idealiteter for at forkynde Christendommen.

504

En Idealiteter den: Forkyndelsens Ideal er at Alle blive Christne.

U. D.

En anden Idealitet er den (dette er Reflexionen): Forkyndelsens Ideal er at skaffe een Christen.

Begyndelsen — Enden — Begyndelsen.

505

Begyndelsen var: der var slet ingen Christen.

U. D.

Saa bleve Alle Christne — og af den Grund er der atter ingen Christen.

Dette var Enden; nu staae vi atter ved Begyndelsen.

Choleras Betydning

506

er i Retning af at indøve Menneskene at de ere Enkelte, hvad hverken Krig eller nogen anden Calamitet gjør, som snarere flokker dem; men Pest adsplitter i Enkelte, lærer dem — corporligt — at de ere Enkelte.

U. D.

Philosopher paa Thronen

507

vilde Plato have. Vor Tid lærer os at en dramatisk Digter paa Thronen er en betænkelig Sag.

U. D.

Jeg mener Louis Napoleon. Han forstaaer som Digter, at ved Revüen i Boulogne vil det være af mageløs Effect, at der just

en Fremmed . . . Verden] Hebr. 11, 13.

⁵⁰⁶ Enkelte] sml. 486. 518.

⁵⁰⁷ vilde Plato have] sml. X² A 13, S. 16, og se Note dertil. Louis Napoleon] se Fædrelandet 1854, Nr. 232 (5. Okt.).

1854

i samme Øieblik kommer en Coureer springende med Efterretning om Sebastopols Indtagelse. Nu vel, saa arrangeres det!

Følgen er naturligviis, at næste Dag har hele Frankrig Katzenjammer aldeles som efter en Ruus.

Men ypperlig er Napoleon til at prostituere Slægten. Denne Slægt af Vindbeutle fortjener en Vindbeutel en gros til Keiser. Og hvor ypperligt ogsaa, at alle Menneskehedens store Opdagelser (Jernbaner, Telegrapher o: s: v:) alle ere — i Retning af at udvikle og understøtte det Vindbeutelagtige. Paa den Maade kommer dog maaskee Menneskene igjen tilbage derfra.

Viisdoms Tale

508
U. D.

beundret af Samtid som Viisdoms Tale, pas paa, det bliver Vrøvl, en saadan Gigant var intet Menneske. Derfor mager Sandheden (der altid dialektisk behøver en strammende Modsætning) det saa, at Viisdoms-Tale i Samtid betragtes som Galskab — paa andet Vilkaar betroes Viisdoms Tale ikke til noget Menneske, hvad han selv maa være glad over, hvis han ellers er meest bange for at blive et Vrøvl.

Saa bag efter, i følgende Generationer bliver hiin Viisdoms Tale beundret — men saa er den blevet forvandlet, er ikke mere Viisdoms-Tale men en Slags Vrøvl.

509 Ak, saaledes forstod jeg det, jeg meente at skulle have
U. D. Dig, o Gud, til Hjælp i at elske Menneskene. Du forstod det anderledes, Du brugte Menneskene mod mig for at hjælpe mig til at elske Dig.

510 ak, hvor gammel jeg end er, stundom er jeg naar Tankerne
U. D. tilbyde sig, næsten som et Barn, der vil have saa megen Frugt

med sig, naar han har faaet Lov til at plukke i Haven, at han næsten forvandler Glæden til Bryderie og Besvær.

Martyriets

511
U. D.

høie Tanker, og alt saaledes Høiere, alt det Høiere, som forholder sig til en polemisk og pessimistisk Livs-Anskuelse, er da som ganske gaaet ud af Slægten, og denne derfor at betragte i Forhold til det i stor Forstand at være Menneske, ligesom Affald i Forhold til Sædekorn. Alt ender i denne jammerlige Higen efter at gjøre Lykke i denne Verden, og deler sig saa i to Classer: De, som ere saa heldige at gjøre Lykke, og De, for hvem det mislykkes.

Dette kommer jeg igjen tilbage paa, fordi jeg i disse Dage er blevet erindret om Lessing og „Fragmenterne.“

Han stiller Sagen saaledes: paa enkelte Punkter af Evangeliet glimter det igjennem, at Christus egl. har villet det Jordiske, være Konge o: s: v: — men det mislykkedes.

Nei, nei, men just for at Frastødet maa blive desto stærkere, just for desto mere lidenskabeligt at udvise at det er det han ikke vil, just derfor gør han en Bevægelse i Retning som vil han det — for saa at støde det fra sig, at det sande Aandelige maa sees, hvilket netop forholder sig til det frivillige Frastød.

Dog, det er og bliver en Sandhed: ved at dømme gjør et Menneske aabenbart, hvad der boer i ham. Og fordi der i vore Tiders Mennesker og heller ikke i Lessing var den idealere Lidenskab, derfor stiller Sagen sig saa kummerligt for dem. Der lever i vor Tid ikke en Eneste, hvem det kunde falde ind at troe paa, at et Menneske kunde ville erhverve, søge f. E. Berømthed — af pessimistisk Hensigt, o: for just at smide det Skidt fra sig, og desto dybere polemisk at saare. Nei, Sligt troer Ingen paa — og saa vil man forstaae, eller befatte sig med at opfatte Christus.

⁶¹¹ Martyriets] sml. 496. 541. Lessing . . . stiller osv.] sml. 482, og se Note dertil. frivillige] sml. 482. 558.

1854

„Aand“ er reent gaaet ud af Slægten; ideale Lidenskaber, der have — det er just det Ideale — en Potensation i sig, en Fortune, saa et saadant Menneske i ideal Lidenskab bestandigt forholder sig omvendt til Verden, forekomme slet ikke mere. Og derfor er ogsaa Christendommen draget ned i den usleste piankede Middelmaadighed. Med Sandhed kunde man nu sige: denne Art Christendom kan Christus virkelig ikke vedkjende sig at være Stifter af. Men Mennesket vender, nye Gavtyvestreger, Sagen, consequent, saaledes at de saa digter Christus om i Lighed med hvad vi kalde Christendom. Og i vor Tid er det Høieste man har: En, som higede efter Verden, kom galt fra det, og nu — den eneste Mulighed til dog lidt Profit der er tilbage for ham — omforklarer sit Liv og aspirerer til den Art Berømmelse og Paaskønnelse, som svarer til det at lide. Og Forbilledet herfor bliver saa — Jesus Christus!

512
U. D.

Tallets Tilforladelighed

er naturligviis en Sviig, en Utilforladelighed; og dog er det den der bydes i Verden, beregnet paa, at Du saa bliver narret og gaaer ind med i Tallet.

Der lever Millioner Muhamedanere — men see nøiere til, skal Du see, at de ere Muhamedanere i dette Mønster: ja, jeg er lige som de Andre; og Muhamedanere i den Forstand, at hvis de vare fødte i Christenheden vare de Christne. Der lever Millioner Christne — hvor tilforladeligt! ja, det er saa tilforladeligt, at hvis de samme Mennesker vare fødte i hine Lande vare de Muhamedaner.

Er der en vis Sandhed i hiint Ord, at Mennesket har faaet Tallet for at skjule sine Tanker, eller som jeg siger, for at skjule at han ingen Tanker har, er der en vis Sandhed deri, nemlig den, at det ikke er dertil han har faaet den, men dertil han bruger den:

Middelmaadighed] sml. 476.516. digter] sml. 497.538. ⁵¹³hiint Ord] sml. V A 19; S V. IV, S. 376. VI, S. 317, og se Noter dertil.

saa kan man med Sandhed sige noget Lignende om det Numeriske, det Numeriske bruges til at skjule, hvor tom hele Tilværelsen er,[†] det Numeriske forsætter Mennesket i en exalteret Tilstand lige som ved Opium — og saa er han beroliget, beroliget ved denne uhyre Tilforladelighed med Millioner. Og dog er i Sandhed Millioner lige saa utilforladelige, aldeles lige saa utilforladelige som Een. Men Een virker ikke bedøvende, det gjør Millioner — og saa er det vist, aldeles tilforladeligt. Dette vil sige „Millioner“ forsætter Mennesket i en Bedøvelses Tilstand, han segner under Tallets Magt, han udaander qua Aand, han gaaer med i Købet, men dette udtrykkes ikke saaledes, nei, han mener at have den fuldkomneste Vished og Tilforladelighed — i den Grad er han bedraget.

Dette hænger igjen sammen med den Synthese Mennesket er. Han er Dyre-Skabning og Aands Mulighed. Men Dyre-Skabningen behøver ingen høiere Vished end Tallet.^[†] *Herunder et overkradset Dobbeltkors* At føle Trang til en anden Art Vished end det Numeriskes er i Forhold til Aand. Derfor har ogsaa Styrelsen lagt det saaledes an, at denne Trang til Aand (for Sandhedens Skyld) strax faaer sin strammende Modsætning; thi det Numeriske tager naturligtviis Sligt unaadigt op og kalder det Hovmod.

Til 512, i Marginen:

[†]<Anm.> Og som man just naar et Menneske begynder ret at lade Munden løbe og sludde en forkrækkelig Mængde op, fatter Mistanke om, at her er nok neppe nogen Tanke: saaledes skal man just naar det er blevet Millioner × Millioner blive yderst betænkelig, at dette uhyre Tal just tyder paa, at det hænger galt sammen. 513
U. D.

Til 512, i Marginen:

^[†] I Forhold til alt Endeligt og Timeligt, i Forhold til at spise, drikke, <: D.:> i Forhold til allehaande verdslig Bedrift og Com- 514
U. D.

Numeriske] sml. 497.514. †] se 513. [†] se 514.

1854

merce i denne Verden, behøves heller ingen høiere Tilforladelighed end Tallets, da Tallet er Magten i en vis Forstand i denne Verden, hvor Idee maa finde sig i at synes lige saa afmægtig som Tallet virkelig er i Ideens Verden. I Forhold til det Timelige, Sandselige, Endelige gives der — det ligger i Sagen selv — ingen evig Vished, altsaa er Tallets Tilforladelighed den fuldkommen tilstrækkelige, ja den eneste mulige, og er en virkelig Tilforladelighed, kun at man ved den narres — for det Evige, det Uendelige, Idealiteten.

515
U. D.

Hvor gavtyveagtigt formummet!

Nu staaer Sagen saaledes, at det at <ville> være Christen i anden Forstand end saadan som almindeligt intetsigende Circulations-Prædikat, ansees for noget saa fattigt og flaut, at man da ikke kan faae i sit Hoved, hvor Nogen gider være det.

Og naar det engang igjen er blevet gjort kjendeligt hvad Christendommen forstaaer ved det at være Christen, vil Verden rase mod en Saadan og beskyldte ham for det rædsomste Hovmod. Thi Christendommen stiller egl. Forholdet saaledes: lige saa stor Forskjel som der er mellem at være Menneske og at være Dyr, er der mellem at være Christen og at være Menneske.

Men det forstaaer sig, det at være Christen er saa igjen en saadan Rædsel og Qval at man efterhaanden saae paa en fiin Maade at blive fri for den Art Væren-Christen. Saaledes afskaffede man Idealiteten, og saa var det man fik det ud som vi nu leve i, at det at være Christen er noget saa fattigt og flaut, Noget Enhver saa ganske ligefrem er, at derom ikke er et Ord at sige, og latterligt at ville tale om at man er det, eller at ville cum emphasi være det, da man jo naturligviis er det, ligesom man ikke finder det latterligt at En cum emphasi vil være Etatsraad, men vel at han cum emphasi vil være Menneske, thi Herre Gud det er vi jo allesammen, og ligesom man ikke finder det latterligt at En cum emphasi

gjør en prægnant Bemærkning, men vel, at En <cum emphasi> paa en smuk Sommerdag siger, det er smukt Veier idag, thi det Emphatiske staaer i intet Forhold til det Intet han siger eller til det Intetsigende han siger: og saaledes staaer Emphasis formeentligen heller ikke i noget Forhold til det Intet at være Christen, hvad vi jo naturligviis o: s: v:.

Det Guddommelige — det Menneskelige

forholder sig saa polemisk som muligt til hinanden ifølge Christendommens Lære.

516
U. D.

Naar Petrus saa velmeent som muligt vil menneskeligt holde Christus tilbage, saa siger Christus saa categorisk som muligt: Du sandser kun hvad Menneskens er, det er Satans Indskydelse, viig bag mig Satan.

Paa den anden Side, naar Christus taler til Jøderne om Gud og sig selv (f. E. i Joh. VIII.) saa raabe Jøderne: han haver Satan, Djævelen, er en Samaritan. Og Christus siger om Jøderne at de ere Djævelens Børn. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Det Menneskelige som saadant er det Relative, det Middelmaadige, dette lyksaliggjørende til en vis Grad. Fra dette Synspunkt seet er saa det Ubetingede, det er Djævelen; thi det Ubetingede er jo en sand Plage for denne menneskelige Middelmaadighed, der egoistisk vil have det sandseligt godt i Nydelse og ikke vil vide af det Ubetingede at sige — det Ubetingede er jo idel Uro og Anstrengelse og Qval.

At det Ubetingede skulde være det Guddommelige, at Det, der volder saadan Plage og Bryderie, at det skulde være det Guddommelige, det kan Mennesket ikke fatte førend han har givet sig hen til det, og af det Ubetingede selv lært at det er det Guddommelige. Forbliver Mennesket i den blot menneskelige Synsmaade, saa er det Ubetingede Djævelen, eller Gud er det Onde,

⁵¹⁶ siger Christus] Matth. 16, 23. Joh. VIII] Vers 48. Middelmaadige] sml. 511. 524.

1854

som det hedder i den nyeste franske Philosophie, Gud er det Onde : han er Skyld i al Menneskets Ulykke, naar vi blot kunde blive det Ubetingede qvit, slaae alle Idealer ud af Hovedet, saa gik det nok godt — Men Gud gjør os ulykkelige, han er det Onde.

Paa den anden Side: fra Guds Synspunkt er just denne Middelmaadighed, der sandseligt vil nyde Livet, den er en Djævel-Besættelse, er af Djævelen. Hvad vi Mennesker nemlig høist tale om i Forhold til de vildeste Synder, det gjælder, fra Guds Synspunktet seet, maaskee endnu mere om Middelmaadighedens sandselige Nyden, at det er af Djævelen, thi denne Middelmaadighed er, i Ideen seet, en endnu større Afstand fra det Høiere end de største Synder. Hvor der er Uro — og det er der, hvor der er store Synder — der er dog en Mulighed af et Høiere; men denne Ro, den er just den størst mulige Afstand fra „Aand“.

Middelmaadigheden er det Princip som danner Menneske-Slægtsens compacte Masse. Og hvad det Ubetingede og saaledes ogsaa Gud maa fordre som første Betingelse for at komme i Forhold til Menneskene, er at faae dem adsplittede. Der af kommer det igjen, at de store Forbrydelser gjøre Forholdet muligere end Middelmaadighed, thi store Forbrydelser isolerer.

Instinktivt har „Mennesket“ (ligesom Blæksprutten ved at muddre op, og Stink-Dyret ved at udbrede Stank, og Pindsvinet ved at reise Børster) en Taktik mod „Aand“ lad os danne Masse, det er Menneskets Taktik, hans Maade at værge sig paa.^[†] Som man tager mange Frakker paa for at holde Kulden ude, saaledes holder „Masse“ Idee og Aand borte. Som Strudsen stikker Hovedet i Jordèn og mener saa at den ikke kan sees, saaledes danner Mennesket Masse og mener saa at man ikke kan faae Øie paa ham. Man taler om ikke at kunne see Skoven for Træerne, Mennesket mener ved sin Taktik at naae, at man ikke kan see Træerne for Skoven. Som En der negter sig hjemme, saaledes negter Mennesket sig hjemme ved istedetfor at være Jeg at blive tredie Person : i Massen.

i den . . . Philosophie] der sigtes til Proudhon; sml. A. Südre, Communismens Historie, udg. af C. Ebeling og J. Beyer (Kbh. 1851), S. 349. 373. Masse] sml. 514. 517. [†] se 517.

Som Masse er saa Mennesket sandselig Magt; gebærder sig saa en masse som Dyre-Skabning, og yderst glad og fornøiet ved som Masse at være sikkert mod Gud, det Ubetingede, Idee, Aand, Idealerne. Sørgelige Lyksalighed; thi hvad der er Masse er bestandigt hvad der i hver Slægt gaaer tilspilds, og ved egen Skyld.

Til 516, i Marginen:

[†] Underfundigt gøres det saaledes: lader os forene os, danne Masse for at stræbe efter Idealerne — thi at danne Masser er just at blive Idealerne qvit. 517
U. D.

Christendom — Christenhed.

Gud — Menneske.

518
U. D.

Saaledes staaer Sagen, jeg kan gjerne gjentage det endnu en Gang.

Ifølge Christendommen er Frelsen just den at blive Aand, at frelses ud af Slægt; men at blive Aand er at blive den Enkelte, Isolation conditio sine qua non, en uomgaaelig Betingelse.

Neppe er saa dette Ord hørt om en Frelse, en Frelse for Menneskene, førend Slægten at jeg skal tale saaledes, svarer: „herligt, lader os nu forene os“ (see der har vi det!) „for forenede“ (Abra-cadabra!) „at eftertragte dette høie Gode“.

Men, som andetsteds paaviist, just ved Forening værger man sig mod Gud, Idee, det Ubetingede, Idealitet — og saaledes ogsaa mod „Frelse“.

Saa forener en talløs Mængde sig — og saa er man fuldkommen sikkert mod Christendommen. Og dette er „Christenhed.“

Da der er Qualitets Forskjel mellem Gud og Menneske er det selvfølgelig vanskeligt for dem at komme i Forstaaelse med hin-

⁵¹⁷ Masse] sml. 516. 518. ⁵¹⁸ den Enkelte] sml. 506. 536. Mængde] sml. 517. 536. andetsteds] o: 248.

1854

anden, selv med den bedste Villie fra Menneskets Side. Og stikker Ulykken i, at Mennesket møder altid med det Numeriske.

Dersom (for at tale næsten spøgende om hvad der koster mig Lidelse nok, hvilken jeg dog ikke fortryder) dersom Gud i Himlene lukkede sit Vindue op og sagde: jeg har Brug for et Menneske, skaf et Menneske — saa vilde Slægten svare: jeg skal øieblikkeligt træffe de fornødne Foranstaltninger, sætte et Par hundrede tusinde Mænd og Koner sammen, saa kan Du faae lige saa mange Mennesker som Du vil. — Men Gud forlangte eet Menneske. Og dette kan „Mennesket“ ikke faae i sit Hoved, at eet Menneske er mere end Millioner, at man ved at faae Millioner faaer mindre.

Dette faaer man kun saare vanskeligt ud af Mennesket, denne Tro paa Millionerne, thi den hænger sammen med Dyre-Bestemmelsen. Enhver, i hvem Dyre-Bestemmelsen er overmægtig, troer fuld og fast at Millioner ere mere end een, og Aand er just det Modsatte, at een er mere end Millioner, kun at hver kan være den Ene.

Den i hvem Dyre-Bestemmelsen er overmægtig, har bestandigt denne Tro paa at være mere naar han er med Familie — og hvad Familien er i det Mindre, det er saa i Større Millionerne, det er Familien. Men nu sees det dog let selv i mindre Proportioner, at naar der f. E. er Tale om at virke for en Idee, saa siger Den ikke meest, der siger: ja, jeg er villig, og ikke blot jeg, men med Familie; nei den siger meest, der siger: jeg er til Tjeneste, jeg er kun et eenligt Menneske. Thi et eenligt Menneske er i Forhold til Idee mere end en Mand med Familie. Men <det> stikker i os ja i Sproget vi tale, denne Slægts-Categoriens Overmagt. Deraf kommer det, at af hine to Mænd, siger Den, der sagde mindst: ikke blot jeg men ogsaa min Familie — han siger „ikke blot“ altsaa venter man at det Følgende er mere, og dog er det mindre, thi Familien trækker fra; og Den, der sagde meest og siger: jeg er kun et eenligt Menneske, „kun“ og dog var det mindre, dersom han var med Familie.

At denne Verden er en Jammerdal.

519
U. D.

Saaledes leves der i „Christenhed“: Enhver paa sin Viis føler vel nok, at denne Verden har adskillig Ulempe og Lidelse — men man mener at Opgaven er, at see at gjøre sit Liv saa nydelsesrigt og glædeligt som muligt — og det skal være Christendom.

Ifølge Christendommen derimod er just Opgaven: ret at opdage, at denne Verden er en Jammerdal, at vove saaledes ud, at den bliver det, at forstaae, at det er en Straf over os at den er saaledes en Jammerdal, men at det kun lidet hjælper os evigt den Gavtyvestreeg at lade som kunne vi ikke see, hvad Gud vil vi skulle see, eller virkelig ikke at kunne see det, fordi vi have gjort Livet let — ved at gjøre det ubetydeligt, aandløst, ideeforladt, bestialsk for Mennesker.

Det er saa langt fra at Christendommen vil gjøre os dette Liv let, at den tvertimod vil gjøre det uhyre tungt — for det evige Livs Skyld.

Men at forstaae dette er allerede Aand, og lige saa vanskeligt at faae i Menneskene som den Sætning: at aandeligt styrker man sig ikke ved Sammenhold og Forening men svækker sig, at Millionen er mindre end een, hvad dog er saaledes, saa vist som i „Aand“ Loven er lige den modsatte af den i Sandselighed og Endelighed.

Men i „Christenhed“ tager man det naturlige Menneskes naturlige Forestillinger og i Forhold dertil redigerer man Christendommen. Derfor er ogsaa i Christenhed den offentlige Gudsdyrkelse hverken mere eller mindre end Gudsbespottelse, at gjøre Nar af Gud.

Christendom — Christenhed.

520
U. D.

En Lærer taler stundom saaledes til en Discipel, at han bruger et lavere Udtryk og derved forstaaer noget Høiere og saaledes at

⁶¹⁹Straf] sml. 457.533.

1854

Discipelen forstaaer det f. E. han siger: imorgen bliver det en Fornøielsesdag, og mener just dermed, at det bliver en streng Dag, meget at bestille, hvad jo i en vis høiere Forstand ogsaa kan kaldes fornøieligt. Sæt nu Discipelen tog sin Frihed at lade som forstod han det ikke, gik hele den Dag og drev og da Læreren foreholdt ham det, svarede: De sagde jo, at imorgen skulde være en Fornøielses Dag.

En Lærer taler gjerne i et høiere Sprog om det <at> være flittig at stræbe, ret at anstrenge sig, han kalder det Glæde og Fornøielse, som det jo ogsaa i en høiere Forstand er. Men mon han vil finde sig i at Drengen tager sig den Frihed at <benytte sig af> disse høiere Udtryk Glæde, Fornøielse til at feriere?

Saaledes med Christenhed. I sit majestætiske Sprog har Gud ladet os Mennesker forkynde en stor Glæde — en stor Glæde. Ja, anderledes kan Gud dog vel ikke tale om det høie Maal han satte i Christendommen. Og hvad er Christenheden? Christenheden er den Gavtyv af en Dreng, der lader som forstod han ikke hvad Gud meente, men mener, at da det er en stor Glæde, saa maa det jo være Opgaven ret at nyde Livet.

Christenheden er totalt Majestæts-Forbrydelse mod Christendommen, en fræk Uforskammenhed, og dette er den offentlige Gudsdyrkelse i Landet.

521
U. D.

At ville det Gode i Sandhed.

Anderledes bliver det nu engang ikke i denne Verden: at ville det Gode i Sandhed ansees dog for en Art Bornerethed, Dumhed; det at ville det Jordiske og komme forkeert fra det, ansees ikke for slet saa stor Dumhed.

Og Intet vil man saa gjerne ynke som det i Sandhed at ville det Gode; thi Intet er man saa bange for at blive berørt af eller at komme i end det fjerneste Forhold til som til det at ville det Gode i Sandhed, og allersikkrest mener man at være sikkert derimod, naar man ynker det; thi at tilstaae, at det i Sandhed at

ville det Gode er Opgaven, men at man ikke kan overvinde sig selv dertil, det er ikke saa sikkert, saa endte det dog maaskee med, at man kom i Kast med det Gode, kom til at begynde derpaa, nei men naar man ynker det at ville det Gode i Sandhed, saa er man for sin Person fuldkommen sikker og sikkert.

Christendom — Mennesket.

522
U. D.

Falder det noget Barn ind, at det behøver Opdragelse? eller hvis Du tog flere Børn og lod dem leve sammen, voxte op sammen, vilde det falde dem ind at de behøvede Opdragelse? vilde der falde dem Andet ind end at de vare meget rare og herlige?

Men et Høiere Forældrenes Forestilling seer at de behøve Opdragelse, og anlægger saa Maalestokken for Barnet.

Saaledes med Mennesket. Naturligt falder det ikke noget Menneske og ikke noget Samfund af Mennesker ind, at de ere dybt fordærvede. Det er ganske simpelt en Umulighed; thi man kan ikke være dybt fordærvet naar man paa samme Tid ved sig selv, uden fremmed Hjælp, kan see at man er dybt fordærvet.

Men et Høiere (Christendommen) paatager sig at forkynde Mennesket at han er dybt fordærvet, og anlægger nu Maalestokken for ham.

Dog paa den Maade forkyndes Christendommen nutildags ikke. Man tager det naturlige Menneskes naturlige Forestillinger om Livet, hans Higen efter at ville nyde ansees for det Sande. Saa tager man af Christendommen en Deel Forjættelser, og den laves sammen til at passe ind i dette om at nyde Livet.

Forjættelser uden Forpligtelser

523
U. D.

er Slikkerie. Og Slikkeriet er det man i „Christenhed“ har gjort Christendommen til.

1854

Dog Forjættelserne lade sig ikke skille fra Forpligtelserne. Mennesket har villet bære sig ad i Forhold til Christendommen, ligesom hvis En i Forhold til et Lægemiddel, hvilket Lægen for Smagens Skyld forsætter med Himbærsaft f. E., nu hittede paa at tage Himbærsaft alene og kalde det Lægemidlet: saaledes har Mennesket villet tage Forjættelserne fra Forpligtelserne, tage Forjættelserne hen som Slikkerie og give Forpligtelserne en god Dag.

Men det lader sig ikke gjøre; Christendommens Forjættelser staae i et andet Forhold til Forpligtelserne end Himbærsaften til Lægemidlet. Skiller man Forjættelserne fra Forpligtelserne saa faaer man Forjættelserne kun som Slikkerie : som Illusion : saaledes at man just ved dem narrer sig selv for Forjættelserne. Men at faae Himbærsaft som Slikkerie er forsaavidt ikke at være narret som jo Himbærsaft er Slikkerie (hvorimod man jo vel var narret, hvis man trængte til Lægemidlet og blot tog Himbærsaften) men at faae Evigheds-Forjættelser som Slikkerie det er at være narret for dem; Himbærsaften som man faaer som Slikkerie er man ikke narret for, men Evigheds-Forjættelser som man faaer som Slikkerie dem er man eo ipso narret for.

Aands-Existents.

524
U. D.

At leve saaledes anstrenget, at man, uagtet Ens Liv ikke blot er ustraffeligt, men, menneskelig maalt, i høi Grad strengt og reent, dog taler om sit Legeme som „Syndens Legeme“ (saaledes Paulus) see det er Aand. Som det hedder at hvad der ikke er af Tro er Synd, saaledes er dette: at saasnart Legemet ikke er Aandens Villighed, paa ethvert Punkt end det mindste, ethvert Øieblik end det korteste, hvor det ikke vil som Aanden vil, er det Syndens Legeme.

⁵²⁴ Paulus] Rom. 6,6. Som det hedder] Rom. 14,23.

Men Sligt anes ikke engang i vor Tid, hvor al Existeren er Mid-
delmaadighed og kalder det Christendom at leve i Harmonie med
Kjødet.

Og det forstaaer sig, just det at der er Aand med i Spillet gjør
ogsaa igjen Legemet mere opsætsig. Legemet er om man saa vil
ogsaa paa sin Viis en Slags skikkelig Fyr. Naar det faaer Lov til
at gaae saadant i sit Tummerumme o: i jævn Middelmaadighed,
saa gjør det heller ikke mange Bryderier. Og dette gunstige Re-
sultat, som resulterede af denne Behandlingsmaade, det anseer
man saa for et Beviis for, at Methoden er den rigtige eller, som
det saa hedder, den sande christelige.

Ja, det er i en vis Forstand sandt, hvad Fritænkerne paastaae
og de Orthodoxe indirecte ogsaa, Christendommen er Mythe; ja,
det er Mythe, Fabel, at der har levet Mennesker, som have exi-
steret efter en saadan Maalestok, det er Mythe, da jo „Drenge-
Folket“ som nu kalder sig Christne er det sande Menneskelige,
endog det høieste Menneskelige, thi det er jo det Sidste af den
voxende Menneske-Slægts Perfectibilitet. Dersom man ikke
havde Knoglerne af Mamuths Dyret, saa vilde man naturligviis
ogsaa paastaae, at den historiske Fortælling om slige Dyr var Fa-
bel, Mythe — det vilde idetmindste alle de Dyr, der høre til den
Dyre-Art paastaae.

Tegnet, hvorpaa det kjendes, om en given Tilstand 525
er modnet til at skulle falde. U. D.

Lad En have en Erkjendelse, som er sandere end hvad der sam-
tidigt ansees for det Sande: deraf følger ingenlunde at han skal
storme frem mod det Givne.

Nei, hvis Forholdet er dette, at den givne Samtid bona fide an-
seer det som den kalder det Sande, for at være det, saa har han

Middelmaadighed] sml. 516.549. de Orthodoxe] sml. X⁴ A 662 og
Sammenvisninger.

1854

at fare lempeligere, thi han har jo først at bibringe Samtiden den fornødne Viden.

Men naar Forholdet i en Samtid er saaledes, at næsten Enhver privat veed, at det Hele er forkeert, er usandt, medens Ingen officielt vil sige det; naar den Taktik, der bruges af det Styrende er: lad os blot holde hen, lade som Ingenting, tie til ethvert Angreb, thi vi veed kun altfor godt selv at det Hele er raaddent, at vi spille falsk: ja saa er en saadan Tilstand eo ipso condemneret, den skal falde. Som man taler om, at Døden har mærket En, saaledes er denne Tilstand Symptomet, der byder ubetinget Angreb. Her kan ikke være Tale om et Sandere lige over for Et som dog ærligt mener sig selv at være sandt. Nei, her er Kampen mod Løgn.

Men denne er i Grunden Tilstanden i Christenhed, især i Protestantismen, især i Danmark.

526
U. D.

En taktisk Forsigtighed.

Naar der skal anbringes et Ubetinget — og da Samtiden efter den rædsomste Maalestok excellerer i charakteerløst at gaae ind paa Alt, Alt saadan til en vis Grad: saa byder Forsigtighed ikke at gjøre, hvad man ellers helst kunde ønske at gjøre baade for sin egen og for de Andres Skyld, førend man gjør det afgjørende Indhug, at gaae til de Styrende og sige dem, for at see om dette muligt kunde foranledige dem til at give lidt efter. Nei, dette tør man ikke, thi — ja Ulykken er just, man kan være sikker paa, at hvor stærkt man end udtrykte sig saa gik de ind paa det til en vis Grad — og saa havde man jo netop forfeilet sin Opgave, at anbringe et Ubetinget [*i Marginen: det Ubetingedes Ueensartethed vilde snart være eller strax være gjort ukjendelig i det Charakteerløses Eensartethed.*] Nei, som Rovdyrets Spring og som Rovfuglens Stød saaledes anbringes det Ubetingede især lige over for dette Charakteerløse til en vis Grad.

⁵²⁶ Ueensartethed] sml. 497.527.

Det er dette der længst er overseet i Christenheden. Christendommen er et Ubetinget — det har man saa fra Slægt til Slægt faaet Millioner til at gaae ind paa, men ikke bemærket, at de gik kun saadan til en vis Grad ind derpaa, hvorved det i Tidernes Løb er naaet, at Det man nu kalder Christendom kun i een Betydning er noget Ubetinget, nemlig ubetinget det Modsatte af hvad Christendommen er i det nye Testamente.

#

Socrates.

527
U. D.

Der fortælles jo, at Faderen ifølge Oraklet var bleven paalagt: ikke at tvinge Barnet. Hvor sindrigt! thi Socrates er jo just den Subjektivitet, der skal vælte den græske Objektivitet, <en ideell Ueensartethed.>

#

At leve — at døe.

528
U. D.

Der er kun to Livs-Anskuelser, svarende til det Dobbelte Mennesket er: Dyre-Skabning og Aand.

Ifølge den ene <er> Opgaven: at leve, at nyde Livet, og at sætte Alt ind herpaa.

Den anden Anskuelse er: Livets Betydning er at døe.

#

#

Christenheden

529
U. D.

er en Forklædning. Alt Dette med disse Præster og Professorer — det giver sig Udseende af at være Arbeiden for Uendelighed men det er Endelighed, ganske simpelment ligesom alle andre Næringsdrivende. Det er ligesom naar Morten Fredriksen træ-

⁵²⁷ Socrates] sml. 486. 537. Der fortælles] sml. S. V. VII, S. 120, og se Note dertil. Ueensartethed] sml. 526. ⁵²⁹ Næringsdrivende] sml. 469. 531. Morten Fredriksen] se P. L. Benzon, det til I A 11 anf. Skr., anf. Bd. S. 58 ff. — Sml. ogsaa X⁴ A 515.

1854

der op som russisk Officeer, kommer i fine Selskaber (uden dog at fornegte Tyve-Naturen) — men pludselig bliver en Politie-Officiant opmærksom paa ham og siger: Ih, det er jo Morten Fredriksen: saaledes med Præster og Professorer som forklædte Uendelighedens og Ideens Tjenere, Politiet kjender dem strax og veed at det er forklædte Spekhøkere og Vertshusholdere.

Til 529, i Marginen:

530 U. D. Og som der er en Politie-Anordning der forbyder Mandfolk at gaae i Fruentimmerklæder og omvendt, o, at det saaledes ogsaa kunde overholdes et Forbud mod, at Spekhøkere og andre Kræmmerfolk gaae udklædte som Ideens Tjenere. Ak, men hvad Sikkerhed er der egl. i denne Verden! Ja, hvis En vilde udpynte sig med Elephant-Ordenen, det vilde snart blive forpurret. Men at udklæde sig som Ideens Tjener det er tilladt ja det er egl. det Officielle. Dog saaledes er det bedst, leve Usikkerheden og Gavytvestregerne, just dette gjør den sande Idee-Tjeneste desto sandere.

Et forunderligt Motto.

531 U. D.

Peder Hiort har til Motto paa sine numererte Blade valgt følgende Ord af Biskop Mynster: uden Forbehold og ganske. Det er en høist besynderlig Sammensætning; thi Pointen i Mynsters Liv var: altid med Forbehold, altid til en vis Grad. Motto er derfor lige saa besynderligt som hvis jeg tænkte mig dette: Ærlighed og Redelighed underskrevet Morten Fredriksen. Mottoet af Mynster kan være ganske godt, men Navnet virker forstyrrende.

⁵⁸⁰en Politie-Anordning] synes at sigte til Forordning af 21. Jan. 1688 om „Dennem som sig Maskerer, Formummer eller Sværter“. det Officielle] sml. 393.584. ⁵⁸¹Peder Hiort har ... valgt] Numererte Blade om Danmarks politiske Tilstande. Udgivne af Severus. Nr. 1-26, udkom (med det anførte Motto) 15. April-15. Juli 1854. Mynster] sml. 475.568. Morten Fredriksen] sml. 529, og se Note dertil.

Guds Ord skal forkyndes for Folket.

Mediet (Geistligheden).

532

U. D.

„Folket“ er bestandigt den Sundhed, som kan føde noget Godt af sig, hvad der er blevet til Noget i Verden og hvad der nedstammer fra hvad der er blevet til Noget, er i Almindelighed allerede svækket vel endog corrumperet, thi alt Menneskeligt er skrøbeligt og Generationerne corrumperes hurtigt.

Derfor er og skal det være saa, og af flere andre Grunde, at Guds Ord skal forkyndes for Folket.

Men til at forkynde det maae der jo nogle Mennesker. Disse ere altsaa Mediet, igjennem hvilket Guds Ord lyder til Folket. Dette Medium er Geistligheden.

Det er nu let at see, at hvis dette Medium var ganske uden al Selvskhed, saa vil dette være det Fuldkomme, thi da vilde Guds Ord saa godt som umiddelbart lyde til Folket, da Mediet var uden alt Forstyrrende.

Men i dette Medium har altid Ulykken stukket og stikker den.

Katholicismen saae rigtigt, at det var godt at dette Medium saa lidet som muligt tilhørte denne Verden. Derfor ugift Stand, Armod, Askese o: s: v: Dette er aldeles rigtigt, beregnet paa at fragte Mediet Selvskheden. Dog hvad skeer, saa farer Satan i denne Geistlighed, saa de hitte paa i aandeligt Hovmod, at ville være noget Andet end Medium: Mellem-Instants mellem Gud og Mennesker, for saaledes at faae betalt hvad de timeligt gave Afkald paa.

Denne Feil seer saa Protestantismen. For da at forebygge dette Aands Hovmod hitter den paa, at Geistligheden skal være lige som alle Andre. Saa faae vi en aldeles verdsliggjort Geistlighed: Embedsmænd, Rangspersoner, Mænd med Koner og Familie, fangne i alt Timelighedens Vrøvl trods Nogen. Og dette skal være Mediet igjennem hvilket Guds Ord skal lyde! Ja dersom dette Medium er beregnet paa at forplante Lyden, saa er ogsaa

⁵³² Askese] sml. 477.537. Embedsmænd] sml. 529.537.

1854

Madratser skikkede dertil! Nei, en saadan Geistlighed, et saadant Medium spærrer af for Guds Ord, eller gjør, at naar Guds Ord lyder derigjennem, bliver det noget ganske Andet.

#

Jeg'et

533
U. D.

I Almindelighed tales der saa meget om, at ethvert Menneske er en Egoist, vil sit Jeg, gjøre det gældende o: s: v: Og dette er ogsaa sandt, nemlig i Forhold til Alt hvad der er under ham, hvor han mener at kunne herske.

Men op ad er det ikke saa, der vil Ingen være jeg. Lige overfor en Magt, der trækker Jeg'et Følehornene ind og bliver tredie Person [*i Marginen*: eller som naar et spidst Instrument støder paa et saa haardt Legeme at det afstumpes saaledes med et Jeg der bliver tredie Person.]; lige overfor en Samtid vil Ingen være Jeg, men trække Følehornene ind og blive tredie Person, Publikum, man.

Og nu at skulle være Jeg lige overfor Tilværelsen selv, bærende hele dette Tryk: nei Tak det vil Ingen.

Dog er det umuligt at have med Gud at gjøre, uden under Vægten af dette Tryk at holde ud at være Jeg ξ , thi paa den Afstand har Gud engang sat sig fra Mennesket, dog ham i en anden Forstand den Allernærmeste; og at være Christen uden at have med Gud at gjøre er dog vel ogsaa umuligt.

Men de Tusinder leve saaledes hen, uden at være blevet Jeg eller som afstumpede Jeg'er, afstumpede til tredie Person, de udfylde saa deres Liv med Allehaande, bilde sig ind at de virkelig have med Gud at gjøre, smigre sig med at det er af Ydmyghed, at de ikke have vovet længere ud. Hvilken Omtaagethed! Den første Betingelse for at komme ordentlig ud er at see, at dette om Ydmygheden er Galimathias, at det er af Svaghed, Ømskindethed, Cujonerie man holder sig tilbage. Det er usandt og intet Menneske var i Sandhed for ydmyg til at begjere det Høieste, især

⁵³³ have med Gud at gjøre] sml. 485. 553.

1854

det Høieste, som Gud under Evigheds Straf befaler. Nei, min Ven, det er Selvbedrag. Men Du vil være fri for Farerne, og derfor ere just den Sort Mennesker, som saaledes af saakaldt Ydmyghed holde sig tilbage, de ere saa griske naar de kunne komme i Forhold til En, der vovede heelt ud, saa griske for at faae Tankerne, Indtrykkene, Udtrykkene o: s: v: — dog uden Farer.

#

Er det Hele med Christenheden ikke
afstedkommet ved en Forvexling?

534

U. D.

Christendommen kom ind i Verden, da Keiser Augustus udskrev al Verden til Skat — man kunde fristes til at troe, at Christenhed har taget feil, forvexlet disse to samtidige Begivenheder og troet, at det var Christendommen, der var kommet til Verden for at skrive Alle i Skat.

#

#

Latterlig Alvor.

535

U. D.

Som jeg erfarer, opkræves Rangskatten ikke Aarviis eller Halvaarsviis, nei — for hver Dag! Dybe Alvor, nu først fatter jeg, hvor uendelig betydningsfuld enhver Dag er!

#

Tallet — Ideen.

536

U. D.

Ideen forholder sig bestandigt til Een, eet Menneske er nok, og christeligt, kan Enhver være denne Ene.

Evigheden tæller ikke, er Qvalitet, og saaledes ikke Tallet skjøndt Tal.

Naar To forholde sig forenede til Idee, saa begynder Tallet, thi To tæller.

Straf] sml. 519.554. ⁵³⁴da Keiser... Skat] Luk. 2.1. ⁵³⁶Tallet] sml. 518.582. Een] sml. 518.544.

1854

Tilslidst bliver saa Tallet saa overmægtigt, naar det er blevet Millioner — at Ideen er bortkommen og kan efterlyses i Avisen.

Saaledes staaer Sagen. I ethvert Fald maa den standses og forandres denne gavtyveagtige Sprogbrug: at forene sig for desto bedre at kunne tjene Ideen, Sandheden eller for desto bedre at kunne være Aand. Nei ideelt, aandeligt trækker Tallet fra.

Men man forener sig, fordi man ikke kan udholde at være den Ene. Ja, Das ist Was anders! Men lad os saa sige det saaledes, faae Sandhed ind i Forholdet, og ikke ved at svække bagvendt lukke i Baglaas for Ideen og gjøre sig det umuligt endog blot at forholde sig til Aand.

Socialiteten tilhører Dyre-Bestemmelsen af det at være Menneske; og det er den underfundige (i ethvert Fald instinktivt-underfundige) Maade, paa hvilken man har anbragt Forening i Forhold til Aand, der har gjort Christenheden aandløs eller aandsforladt, og i den Grad, at der er lukket i Baglaas, thi ved at tilstaae at Foreningen er af Svaghed forholder man sig dog til Aand.

537
U. D.

Arthur Schopenhauer.

At han er en betydelig Forfatter, meget betydelig er udisputerlig; at hele hans Tilværelse og dennes Historie er et dybt Saar som bibringes Professor-Philosophien, indrømmes med Glæde og Taknemlighed.

Men dog er han i mine Tanker et betænkeligt Tegn. Thi stricte taget er han ikke det han selv mener sig at være, og som unegteligt var yderst heldbringende om han var: han er hverken Pessimist tilgavns eller ganske fri for selv at være en Sophist.

Han er ikke Pessimist tilgavns. Visseligen en ægte Pessimist i heel Charakter det var hvad vor baade blødagtige og karakterløse Tid behøvede. Men see nærmere til. S. er ikke et Menneske, der har haft det at gjøre Lykke, at vinde Anerkjendelse i sin Magt — og saa forkastede det. Nei, han er maaskee

⁵³⁷ Schopenhauer] sml. 214.

mod sin Villie tvungen ind i at gaae Glip af det Timelige og Jor-diske i Retning af Anerkjendelse. Men saa er det at vælge Pessi-misme let en Art Optimisme — det timeligt klogeste man kan gjøre. — Han paatager sig saa at anvise Askese o: s: v: Plads i Sy-stemet. Her viser det sig nu, at han er et betænkeligt Tidernes Tegn. Ikke uden stor Selvtilfredshed siger han, at han er den Før-ste, som har anviist Askesen Plads i Systemet. Ak, dette er alde-les Professor-Tale, jeg er den Første som har anviist det Plads i Systemet. Og nu videre, det at Askesen nu finder sin Plads i Systemet, er det ikke et indirecte Tegn paa, at dens Tid er forbi. Der var en Tid, da var man Asket i Charakter. Saa kom der en Tid, da man slog den hele Sag med Askesen i Glemmebogen. Nu brouter En af: at være den Første der anviser den Plads i Syste-met. Men just det, paa den Maade at beskæftige sig med Askesen, viser jo, at den ikke i sandere Forstand er til for ham, omtrent ligesom Jødedommen ikke mere er Religion for de Mange, der i vor Tid æsthetisk fremstille det <gammel-orthodoxe> jødiske Husliv i Noveller. — Saa langt er det fra, at S. egl. er Pessimist, at han höchstens repræsenterer: det Interessante, han gjør paa en Maade Askesen interessant — det allerfarligste for en nydel-sessyg Samtid, der vil have allermeest Skade af endog at udde-stilere Nydelse af — Askese, nemlig af karakterløst at betragte Askese, anvise den Plads i Systemet.

Ei heller er S. ganske fri for at være en Sophist. Med al ønskelig Grovhed banker han løs paa de Næringsdrivende, Professorerne, og den lucrative Professor-Philosophie. Meget godt. Men hvilken er nu S.s Forskjel fra „Professoren“? Til sy-vende og sidst dog kun den, at S. har Formue. Men spørg engang Socrates hvad han forstaaer ved en Sophist, og Du skal see, han svarer, at vistnok er det at en Mand tager Profit af Philosophien afgjørende nok til at stemple ham <som> Sophist, men at deraf ikke følger, at det ikke at tage Profit er nok til at afgjøre, at man

Askese] sml. 532. 551. siger han] Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til 75). 1. Bd., 4. Buch § 68; Parerga u. P. (om Udg. se til 140). 1. Bd., Fragmente zur Ge-schichte der Philosophie § 14. i Charakter] sml. 477. 538. Nærings-drivende] sml. 532. 548. Socrates] sml. 527. 592.

1854

ikke er Sophist. Nei, det Sophistiske ligger i: Afstanden fra hvad man forstaaer til hvad man er, Den, der ikke er i Charakter af sin Forstaaen, han er Sophist. Men dette er Tilfældet med Schopenhauer. Sandt, han siger det selv, og det er forsaavidt det Priselige, men det forslaaer ikke. Og skjøndt han siger det selv, synes det dog som glemt, naar han hugger løs paa Professor-Philosophien, uagtet han ogsaa i dette Forhold burde erindre det, hvis han ellers skulde være i Charakter af den Tilstaaelse om sig selv han andetsteds gjør.

#

#

538
U. D.

Vil Du være Magt?

Det vil jo gerne Enhver, og dog hør engang efter, hvorledes den sande Mægtige maatte tale.

„Dersom Nogen spørger mig, hvad Magtfuldkommenhed jeg er i Besiddelse af, da svarer jeg: af den eneste sande. Thi det at byde, om det saa var i Spidsen for 500,000 Mand og 1000 Kanoner er dog kun sammenlignelsesviis Magt: sæt der kom En mod ham med 600,000 Mand og 1500 Kanoner. Nei, min Magtfuldkommenhed er den eneste sande — og naar jeg saaledes tænker derover, synes det mig saa let at opnaae den, at det er uforklarligt, at ikke ethvert Menneske er, hvad han saa uendelig gerne vil være. Thi denne er min Magt. Vil man udgrine mig — jeg er rede! Vil man at jeg skal fængsles: jeg er til Tjeneste! Vil man at jeg skal henrettes: jeg er færdig, og i den Grad, at jeg med Fornøielse skal fritage det Offentlige for Proces-Omkostninger; thi den menneskelige Retfærdighed er en kjedsommelig Tids-spilde, og som en Forfatter har sagt, det med Actor og Defensor liigt det med Harlekin og Pierrot; altsaa blot et Ord, et Vink af Øvrigheden og jeg tager en Vogn, henter selv Skarpretteren, og

siger det selv] sml. 144, og se Note dertil; sml. ogsaa Parerga u. P. (om Udg. se til 141). 1. Bd., Aphorismen zur Lebensweisheit, Kap. III. ⁵³⁸ en Forfatter har sagt] se S. V. VI, S. 208.

saa tager vi To ud — Præst behøves ikke; der behøves hverken Vægtene eller Politiebetjente — men vil man forlange at det skal gaae for sig paa et Sted, hvor Mange kunne samles, da skal jeg ingen Indvendinger gjøre, men giver blot Øvrigheden at betænke, at hvis Hensigten med Dødsstraffes Offentlighed er at afskrække, var det vistnok bedst, at min skete saa skjult som muligt, at den ikke skal virke lige modsat“.

See, det er at være Magt, har Du Lyst dertil, eller hvorfor vil Du det ikke? Ak, men saa jammerligt leve vi nutildags, at vi Alle ere forvænte med at læse og høre Sligt og maaskee beundre det som Digter-Tale — men det falder os da ikke i fjerneste Maade ind at gjøre derefter. Og derfor er det endog farligt, at et Charakteer-Menneske har dette Digteriske, thi det skeer saa let, at man tager hans Digteriske hen og giver det med Charakteren en god Dag. Det Digteriske sammen med Charakter er farligt ligesom det f. E. er betænkeligt i Logik at oplyse Tænkningens Love med interessante Exempler — det Vigtige glemmes let derover.

Vor Tid.

539
U. D.

Der fødes ikke mere Individuer, ikke Mennesker, hvis Liv lyster Idee. Nei, Mændene ere ikke Mænd, Qvinderne ikke Qvin-
der. Istedetfor Idealitet har man hittet paa at gjøre det at være klog til en Slags Idealitet.

Til 539, i Marginen:

Og som Skibet kulseiler, naar det ikke lyster Roret, saaledes degenererer Slægten, naar den ikke lyster Idee — ak, og dette er hvad man kalder dens Perfectibilitet, som vilde man kalde et Barns Uartighed dets Perfectibilitet og stræbe at udvikle den.

540
U. D.

1854

541
U. D.

Det Overordentlige.

Eet er det at være et saakaldet Overordentlig med ligefrem Kjendelighed (o: det uægte Overordentlige) i god Forstaaelse med alle Relativiteterne, der participere i det, der kun er Maximum af deres Scala, og derfor forstaae det Overordentlige i at gebærde sig som det Overordentlige.

Et Andet er at være det sande Overordentlige, som forholder sig om vendt, sprænger Relativiteterne, hvilke derfor paa Liv og Død værges sig mod det, det sande Overordentlige, som sprænger Tilværelsen, saa det Overordentlige her er omvendt kjendeligt paa at være det Udgrinte, det Forskudte o: s: v: og den Overordentliges Existents idel Jammer og Lidelse. Naar saa er, vilde det egl. være en Lindring at faae Lov til ganske simplement at være blot den Jammerfuldeste og Elendigste — fritagen for at være det Overordentlige; thi under saadanne Forhold at skulle opretholde at være det Overordentlige er blot en ny Skærpelse af Lidelsen,^[†] idet det jo maa gjøre <det Indtryk> paa ham selv, naar han et Øieblik lader sig virkelig afficere af Omgivelsen, som var han en Squadroneur, saa han af den Grund kunde ønske at turde fortie, at han var det Overordentlige. Fremdeles er det ubetinget bevirkende at han bliver erklæret for en gal Mand.

Tag det Høieste, tag Christus! At staae som han — og saa at sige: jeg er dog en Konge! Ja vist er det det stolteste Ord, som nogensinde er blevet sagt, og just Situationen gjør det dertil; men seet fra en anden Side, mener jeg, at der har hørt en Art Overvindelse til at sige det, at det havde været lettere at tie, hvilende i sin Bevidsthed om sig selv; jeg forstaaer det derfor som sagt fordi det skyldtes Ideen at sige det. Men man overseer let, hvor modbydeligt det maa være for En selv at skulle sige: jeg er dog en Konge, naar hele Tilsyneladelsen (Phænomenet) er saaledes En imod. Men Ideen kræver det.

Hvad er dog Alt hvad man ellers læser om af menneskelig Jammer og Lidelse som Barnestreger i Sammenligning med disse

⁵⁴¹ Overordentlige] sml. 439. Lidelse] sml. 511. 544. [†] se 542. jeg... Konge] Johs. 18,37.

saa rædsomt combinede intensive Qvaler der er forbundet med at skulle være det Overordentlige!

Til 541, i Marginen:

[†] Saaledes er det jo ogsaa en Skærpelse i Forhold til det at ⁵⁴²
være i den yderste Armod — derhos at eie et meget stort Penge- ^{U. D.}
Papir, men som Ingen paa det Sted kjender, som bogstaveligen
intet Værd har, det er en Skærpelse, thi det er lettere, simplement
at være i yderste Armod og fri for at have et saadant Pengepapir,
fri for dette Qvalfulde i en Slags afsindig Forstand tillige at være
uhyre riig.

‡

. At ville see at faae Nogen til at hjælpe mig, vilde da ⁵⁴³
blive lige saa latterligt, som hvis i Forhold til det fineste Brode- ^{U. D.}
rie, hvor de spidseste engelske Naale vare for stumpe, om der
en Stoppenaal eller en Træknaal skulde hjælpe — maaskee vil
lig nok, men ikke spids nok.

‡

‡

En Verdens-Forandring

— og dertil bruges et eenligt Menneske, eet eneste Menneske! ⁵⁴⁴
Min Ven, hvis det ikke var saa, blev det ingen Verdens-For- ^{U. D.}
andring

Ulykken ligger i det Sociale — To, <og> det blev kun Forandring
til en vis Grad, ind i det Gamle.

Styrelsen er for god en Dialektiker til ikke at see dette.

Men i en vis Forstand hvilke Lidelser for det i en vis Forstand
stakkels Menneske, der skal bruges saaledes, bestandigt holdt i
Intets uendelige Svaghed — o, uendelige, uendelige Kjerlighed!

⁵⁴⁴ eenligt] sml. 536.590. Lidelser] sml. 541.545.

1854

Dog ikke videre herom. Men vidunderligt, o Gud, som Du skaber Alt af Intet, saaledes hænger Du ogsaa, efter den Frommes Ord, Alt paa Intet — hvad Menneskene kun løgnagtigt indbilde sig at kunne (Systemet).!

#

#

545
U. D.

Christendommen.

Saaledes forholder det sig: for Gud, seet fra hans Synspunkt, ligger der en Verden i det Onde, fortabt, evig fortabt hvert af disse Individuer.

Saa vil jeg, siger han, i Naade forbarme mig: vel jeg vil lade forkynde Frelse, en evig Frelse.

Men, siger han, heraf bliver saa igjen Følgen, at dette Dit Liv i Timeligheden bliver Lidelsens Tid. Og Den, der kunde have Guds-Forestillingen om, hvor kort disse 70 Aar, og hvor forfærdelig evig Fortabelse er, han vilde forstaae, at det <ikke> kan falde Gud ind, at der fra Menneskets Side skulde kunne gjøres Betænkeligheder, som var dette Vilkaar for strengt.

I Christenheden er Christendommen blevet Vrøvl, et bestandigt Forsøg paa, at faae en rar Verden ud af det, istedetfor, at dette skal staae fast, denne Verden ligger i det Onde, Dit Liv fortabt, kun evig Frelse mulig paa Vilkaar af dette Liv saa bliver Lidelsens Tid.

#

546
U. D.

Barne-Daaben.

Det er let at see, at denne ret egl. hænger sammen med den gavtyveagtige List, ved hvilken Slægten har søgt at franarre Gud Christendommen, og vende den i Epicuræisme.

Tag Barne-Daabens Indbildning bort, og vi har strax de ægte christelige Collisioner: at være Fader og Moder, selv som Chri-

⁵⁴⁵Lidelsens] sml. 544.550.

evig Fortabelse] sml. 296.573.

⁵⁴⁶Epicuræisme] sml. 294.552.

sten haabende en evig Salighed — men at maatte henstille det med Barnet til dets Tid kommer om det saa selv vil.

See denne Anstrengelse, denne spændende Anstrengelse, som baade vilde gjøre Menneskene lidt mindre giftelystne og Ægteskaberne alvorligere, denne Anstrengelse, som Christendommen netop ikke vil have bort: den vil Mennesket af al Magt have bort.

Saa opfandt man Barnedaaben, og nu avles der saa godt som spæde Smaa-Christne, det med Evigheden er strax i Rigtighed, man kan ret have Lyst til idyllisk at nyde Familie-Livets Behageligheder og Glæder.

O, det er afskyeligt, saa nederdrægtigt man har forfalsket Christendommen! Tilsidst er den blevet saaledes vendt, at dens Bestemmelse synes at være at give Menneskene Lyst til at avle Børn.

Udødeligheden

547
U. D.

Engang var Udødelighed det høie Maal for den størst mulige Anstrengelse, forholdende sig til en heel Charakter-Omdannelse i dette Liv: nu, naar blot et Mandfolk og Fruentimmer render sammen — strax resulterer en udødelig Skabning, og med en Sjat Vand over Hovedet — en Christen, med evig Salighed i Forventning.

Skulde dette dog ikke være en altfor priesbillig Maade til at frembringe udødelige Værker.

I Christenheden er Christendommen, som er Aand, forvandlet til en Brutalitæt en Bestialitet.

Og saaledes gaaer det hen, Ingen fatter Mistanke, Alle synes dette hersens <er> prægtigt.

⁵⁴⁷ Charakter-] sml. 538. 551.

1854

548
U. D.

En protestantisk Præst.

At en saadan Skikkelse skal være Lærer i Christendom er netop lige saa latterligt som at see en Dragkiste dandse: Dragkisten — ja, som Dragkiste et meget respektabelt Møbel, jeg taler sandeligen ikke nedsættende om en Dragkiste, men> mangler netop just de Egenskaber der hører til det at dandse. Just saaledes ogsaa med den protestantiske Præst i Forhold til det at være Lærer i Christendom, han mangler just alle Egenskaberne og har de modsatte: Mand, Fader, Embedsmand, Rangsperson, Ridder, i lange Klæder o: s: v: — som Dragkiste betragtet meget respektabel og agtværdig, men en Dragkiste egner sig ikke til at dandse og han ikke til at være Lærer i Christendom.

549
U. D.

Hyklerie — Vrøvl

Det kan have være farligt og misligt nok i sin Tid, da Sigtelsen der maatte gjøres mod Lærerne var, at de vare Hyklere: o, men Ulykken ligger langt dybere naar Paastand maa blive at de ere Vrøvlere. Hyklere er ikke saa stor en Afstand fra hvad Christendommen er, fra Aand, som det at man i al gemütlig Middelmaadighed saa jævnt har levet sig ind i Vrøvl og troer at det er Christendom.

Det er sandt, hvad jeg andetsteds har yttret, det at forvandles til et hjerteligt Vrøvlehoved maa ansees for en af de allerfarligste Arter Djævlbesættelse. Blandt Andet ligger jo just <det> Farlige i, at man ikke saa let falder paa det, som f. E. hvor Forvandlingen bestaaer i at være blevet Var-Ulv.

Men det Onde forholder sig aldeles nøiagtigt i Proportion til hvad Godt der er i Verden. Da Christendommen kom ind i Verden som Aand og i den Tid den var Aand, da maatte Satan anstrenge sig og han skabte Hyklere, eller storartede, grandiose

⁵⁴⁸ Embedsmand] sml. 537.561. ⁵⁴⁹ Middelmaadighed] sml. 524.

Vildfarelser. Nu da Christendommen længst ikke er til som Aand, morer Satan sig med den Form af Forgjørelse at blive hjerteligt Vrøvl — han veed meget godt, at aldrig har han været saa seier-rig som nu.

Forbilledet.

550
U. D.

I Protestantismen er det da naaet, at det at ville efterfølge Forbilledet, ligefrem ansees for Formastelse.

Hvorledes lader dette sig forklare? vel saaledes. Man tænker ved Forbilledets Liv egl. paa Udfaldet af hans Liv — og saa bliver der jo Sandhed i, om En vilde sige: Sligt begjærer jeg ikke.

Men sandeligen Forbilledets Liv var ikke Udfaldet af hans Liv — nei hans Liv var at være, som det hedder i Skriften, en Orm ikke et Menneske, og saaledes omtaler han det jo ogsaa selv som idel Jammer og Lidelse. Hvor nederdrægtigt nu lige over herfor at sige: jeg er for ydmyg til at begjære Sligt.

Men dette menneskelige Sprog er en Falskner fra først til Sidst. Lader Gud forkynde „Glæde“, strax kommer Sproget og tager det Ord Glæde, og faaer saa ud, at Christendommen er: fryd Dig ved Livet. Og saaledes ogsaa med Forbilledet. Forbilledet fremstiller det Høieste. Men bliv nu lidt, hvad viser da det Høieste sig at være: idel Jammer, Nød, at være en Orm, see hvilket Menneske. Dog hvad gjør Mennesket ved Hjælp af sit Gavtyve-Sprog: han tager det Ord „det Høieste“ og nu siger han: jeg er for ydmyg til at begjære det Høieste eller til at ville det Høieste.

Og dette er Christenheden, et Samfund af Christne — paa hvilket dog Apostelens Beskrivelse af Hedenskabet (Rom. 1—3) forsaavidt ikke kan siges at passe, som der istedetfor dyriske vilde Udsvævelser er traadt en endnu nederdrægtigere Løgnagtighed. I en vis Forstand kunde jeg fristes til at sige at man med det nye Testamente ikke ret kan faae Ram paa Christenhedens Fordærvedhed, thi det nye Testamente forholder sig jo væsentligen til

⁵⁵⁰ Forbilledet] sml. 492. 556. hedder i Skriften] Ps. 22, 7. Lidelse] sml. 545. 553.

1854

Jødedommens og Hedenskabets Demoralisation, men naturligviis ikke til den, som er frembragt ved Christendommens Misbrug. Og dog er det let at see, at denne maa være den forfærdeligste, thi jo stærkere Lægemidlet jo farligere Følger af Misbrugen.

⁵⁵¹ Det Specifike ved Christenhedens Demoralisation.
U. D.

Den Fordærvethed mod hvilken Christendommen nærmest havde at kæmpe, da den kom ind i Verden, var i Retning af kjødelige Lyster og Begieringer, vilde tøilesløse Lidenskaber, det saaledes Dyriske i Mennesket.

Saa kom Christendommen ind i Verden, Christendommen var Sandheden.

Den Demoralisation, der kan affølge heraf, hvilken er Christenhedens er: i Retning af Løgn.

Dette er en Gradation, svarende til, at det der her er blevet fordærvet i Demoralisationen er noget langt Høiere end der var sat ind, førend Christendommen kom ind i Verden. Saaledes svarer altid proportionsviis den paafølgende Demoralisation til hvad Insatsen er. f. E. Askese er for at ave Kjødet og Lysterne; naar der saa demoraliseres ved Hjælp af Askese, eller Efterdemoralisation efter Askese giver ikke: Vellyst, nei giver: unaturlige Lyster.

Men Løgn er det Specifike ved Christenhedens Demoralisation; og som en Politie-Embedsmand fra Landet gyser naar han kommer til den store Stad og seer efter hvilken Maalestok Forbrydelserne der ere: saaledes vilde en hedensk Ethiker gyse for den Løgnens Storartethed, som er Christenheden, ja en hedensk Ethiker vilde ikke have Redskaber, hvormed han kunde udmaale denne Løgnens Dybde: som er Christenheden.

Og Løgneren er i den Grad habituel, Løgneren Tilstanden, at de Tusinder og Tusinder saadan bona fide tankeløst ere fortabte i Løgneren.

⁵⁵¹ Askese] sml. 537.552. Ethiker] sml. 547.555.

Alt er Løgn, og er det i den Grad, at den eneste Maade man søger at modvirke det paa, er ved med hinanden at være vidende om at det er Løgn — i den Grad er Løgnen officiel.

Og nu, hvad der var bestemt til en Velsignelse, men som Menneskene selv have forvandlet til en Forbandelse over dem: Christendommen, den gjør dem ret egl. til Løgnere. Denne frygtelige Løgn, at Enhver kalder sig Christen, bilder sig og sin Næste ind, at de begge ere det.

Hvor fortjent derfor en Haan over Menneskeslægten dette Væmmelige næsten daglige: Telegraph-Løgne. Glæd Dig, o Menneske-Slæggt, at Du opfandt Telegraphen, vær stolt af Din Opdagelse der er tidssvarende, beregnet paa at lyve efter den størst mulige Maalestok. Som hos Romerne Bagvaskeren indbrændtes Bogstavet C: saaledes er den elektriske Telegraph et Stempel paa Menneske-Slægten, Du Løgner.

Ja Løgn er det Specifike ved Christenhedens Demoralisation. Ganske som det var i den Fordærvethedens Tilstand, hvilken Christendommen forefandt, at de raae Lyster og Lidenskaber ikke ansaaes for Synd men tvertimod ansaaes for noget Herligt: saaledes er det nu i Christenheden med Løgn, Ingen falder paa at Løgn er noget Ondt, tværtimod man antager, at det er lige saa umuligt at leve i denne Verden uden Løgn som det er umuligt at leve uden Luft — og deri er der jo Sandhed forsaavidt, som just denne christne Verdens Element er Løgn. Man anseer Løgn for et Uundværligt, og man beundrer Løgneren i det Store, aldeles ligesom den raae Hedning beundrede Vold og Rov i det Store og tøilesløse Lyster i colossal Stiil.

‡

‡

Christenheden.

Istedetfor al den uforskammede Sludder, der — efter først at have (o, Majestæts-Forbrydelse!) degraderet Christendommen til historisk Phænomen i simpel Forstand, saa har hittet paa, at Chri-

552
U. D.

1854

stendommen er perfectibel — aah, ja, ligesom naar en Draabe Rosen-Olie faldt i et Hav, Havet vilde paastaae, at denne Tilsætning var en Fuldkommengjørelse — at det gaaer fremad (frække Fripostighed), nei, som Havet <i Forhold til> hiin Draabe, saaledes duer Verden i Forhold til Christendommen ogsaa kun til at fortære den, fordærve den:

istedetfor al denne uforkammede Sludder er Sandheden denne: Christenheden er Affaldet fra Christendommen.

Det der skuffer er <at> man tænker sig et Affald i Retning af høitideligt, sandt at frasige sig Christendommen. O, Kjere, saa ærlig og god er Verden ikke, nei, Løgnen er dens Element, og derfor er Affaldet i Skikkelse af Løgn, Affaldet er den Løgn: tilsyneladende at være det.

Jeg har i det Foregaaende mindet om, at enhver Demoralisation forholder sig til Det, som var Sundheden — at derfor, da Christendommen er Sandheden, Demoralisationen bliver i Retning af Løgn. Efter Askese faaer man ikke simpel Vellyst, men unaturlige Lyster — og efter Christendommen er anbragt som Sandhed, faaer man ikke simpelt Hedenskab, nei, man faaer den Løgn at være Christen, man faaer Hedenskabet raffineret ved uredeligt at have taget sig een Side af det Christelige epicuræisk til Indtægt for dette Liv, og dette Løgnagtige opsminket til at være Christendom.

Christenheden er Affaldet fra Christendommen -- og Faldet saa dybt, at det jo var langt at foretrække, om Affaldet var skeet ved ligefrem ærligt at frasige sig Christendommen. Og just det at Affaldet er saaledes dybt er det der skuffer, som det ligesom i Forhold til de allerfarligste Forbrydelser de nemlig der see gavtyveagtigt ud som Dyder, først maa gjøres kjendeligt, at det er Forbrydelse.

Christenheden er Affaldet fra Christendommen. Det Smule af bedre Christne der er med, er saa langt fra at gavne, at de snarere gjøre Skade, da de ikke have haft Energie og Charakter til at gjøre det sande Sammenhæng kjendeligt, og vove paa Livet. De

Affaldet] sml. 495.555. Askese] sml. 551.555. epicuræisk] sml. 546.

gjøre derfor ikke Gavn — nei de tælle med, omtrent som hvis der ved en Folkestorm af 10,000 Mennesker er ti Politiebetjente med som have Skildtet fremme: det hjælper ikke, stricte taget tælle de blot med, saa hvis Folkestormens Antal aldeles nøiagtigt skulde angives, maatte man sige der var 10,010. Dog er Forskjellen den, at Politiebetjente jo ikke formaae at gjøre Modstand: men enhver Christen formaaer at træde ud af Christenhedens Løgnagtighed, marquere til det Yderste, og gjør han det ikke, saa er det i sin Orden at han tæller med i Fordærvsens Masse.

#

#

Et virkeligt Guds-Forhold.

553
U. D.

Som andetsteds sagt: et virkeligt Forhold til Gud er af saa uendelig Værd, at om det end kun var et Øieblik, og man det næste Øieblik skulde sparkes, foses, kastes, smides langt bort, glemt, (hvilket dog forresten er umuligt da baade Gud er Kjerlighed, og hiint Forhold evigt lader sig erindre, saa det dog maatte ende med at man fik fat i Gud igjen): det er dog uendeligt meget mere værd end Alt hvad Verden og Menneskeheden har at byde.

Men et virkeligt Forhold til Gud er ogsaa noget ganske Andet end at blive Professor i, at gifte sig paa, at leve af, altsaa med Familie (af, i, med, paa,) at leve af — at en Anden har haft et virkeligt Forhold til Gud og paa den Maade som det ene kan have i frygtelige Qvaler og Lidelser.

#

#

At bedrage i Forhold til det Timelige,
——— i Forhold til det Evige.

554
U. D.

Det Første lader sig i en vis Forstand forstaae, o: der er Mening deri. Thi deels ere de jordiske Goder af den Beskaffenhed,

⁵⁵³ Guds-Forhold] sml. 533.564. Lidelser] sml. 550.561.

1854

at hvis Bedraget lykkes, man da virkelig kommer i Besiddelse deraf; og deels er det jo dog muligt, at Bedraget kan lykkes.

Det Andet er aldeles meningsløst. Thi det Evige kan man umuligt komme i Besiddelse af ved at snyde; det Evige, som rigtignok ikke har Politie og Vægtene til at sikkre sig, er adskilligt bedre sikkert, det Evige er ikke ligegyldigt ved hvo Besidderen er, nei det Evige kan kun være hos, kun besiddes af — den rette Besidder. At snyde her er altsaa ubetinget <kun> at bedrage sig selv. Og fremdeles ethvert Snyderie her vil blive opdaget i Evigheden — altsaa just da naar man skulde (hvis det ellers var muligt) have Gavn af Snyderiet.

At bedrage i Forhold til det Evige er saaledes umuligt, Bedrageriet kan egentligen ikke afstedkommes; og hvis det kunde afstedkommes, vilde det opdages just i det afgjørende Øieblik.

Dog saa forunderligt er, saa liden Forstand have Menneskene paa det Evige, saa aandløst uvidende ere de om, hvad Aand er, saa langt fra at være Aand, at vistnok de fleste Mennesker ere af den Mening at det er langt lettere at snyde i Forhold til det Evige end i Forhold til det Timelige — ak, fordi det Evige er saa uendelig ophøiet, at det ikke gjør Allarm ikke render efter Politiet o: D:, men, uendelig fiint, straffer saa frygteligt, at den Straffede — frygtelige Straf! — ikke engang mærker, at Dom er ham overgaaet.

En meget svag Analogie til denne det Eviges Straffemaade i Tiden kan et Menneske med overlegen Aand afgive i hans Forhold til tykhudede Tølpere. Hans Maade at dræbe paa, hans Ironie vil være saa fiin, at disse Tykhudede aldeles Intet mærke, ja vel endog fristes til at ansee ham for et svagt Menneske, som det er let at narre.

Nei, Loven er den: jo Fornemmere jo lettere at narre ham — thi hans Straffen bestaaer væsentligen i at han meget godt veed at de Andre ere narrede ved at ville narre ham. Det er denne hans Sikkerhed i sig selv, der bevirker at det tilsyneladende seer ud som var han let at narre. Den der ingen Overlegenhed har,

han er strax ivrig for at paatale sin Ret — og derfor troer man, at han er vanskelig at narre.

Derfor skulde man, istedetfor som Præsterne dundrende vende Sagen ved at raabe det er umuligt at narre Gud, man skulde engang til Opvækkelse vende Sagen omvendt og sige: o, Kjere, tag Dig endelig iagt, vaag og kæmp og strid og beed og raab til Gud — thi det er saa uendeligt let at narre ham. Just fordi han nemlig er saa uendelig ophøiet er det saa saare let at opnaae, at han — ignorerer Dig. Betænk dette, og Du skal see Du vil gyse for den Tanke at ville narre ham, Du vil komme til at forstaae, at <om> Du hele Dit Liv hvert Øieblink bad og bønfoldt ham, var det alligevel en ubeskrivelig Naade, om han et Øieblink vilde være vidende om, at Du er til.

Men hvo forstaaer at tale om Guds Majestæt, hvo i disse Tider! Disse Slyngler af Præster demoralisere Menneskene mere og mere, fordi de selv ingen Anelse have om hvad Guds Majestæt har at betyde og derfor paaprakke ham Menneskene, vende bestandigt Sagen saaledes, at det dog næsten løber ud paa, at Gud, liig en anden jordisk Konge trænger til Menneskene.

Tanke-Forsøg: tænk, at en Konge havde henvendt sig til Christus og vilde være Discipel. 555
U. D.

Fra det Øieblink da de guddommeligt beskikkede Lærere op-hørte, og Christendommen nu blev betroet til Menneskene for at see, hvor redelige de ville være — fra det Øieblink blev da ogsaa Alt sat over i den reent menneskelige Forestilling om Udbredelse, Udbredelse.

At faae en Konge, en Keiser til at ville være Christen, det var da Noget man ansaae for at være af yderste Vigtighed ganske glemmende, at Christi Rige ikke er af denne Verden, ganske tjennende Christendommen som var Christi Rige et Rige i denne

1854

Verden og af denne Verden. Man standsede ikke for at tænke efter, om man ikke her var ifærd med at vende hele Forholdet om ved at gøre en Konge til Christen — nei man gik glubende med stor — christelig! — Iver og Nidkjerhed — — ja eller med jødisk Iver og Nidkjerhed.

Lad os nu tænke os Forholdet i Samtidighed med Christus, dette er den sande Besvarelse af alle Spørgsmaal. Som Nicodemus kom om Natten, saaledes kommer en Konge til Christus om Natten, og vil være Discipel. Hvad maatte vel Christus sige til ham, mon ikke? Vil Du vedblive at være hvad Du er — Konge, da frygt Intet af mig, mit Rige er ikke af denne Verden, jeg skal trods nogen Din Undersaat, vise Dig al undersaatlig Underdanighed, og mine Disciple lærer jeg det Samme. Men vil Du være Discipel — o, Menneske, da er jeg Kongen, altsaa: nedlæg Kroenen, bortgiv Alt, følg mig efter i Armod.

See dette er — ja, det behøver man ikke at sige — dette er at forkynde Christendom: den guddommelige Majestæts Urokkelighed, der da ikke — o, menneskelige Vrøvl! — seer feil, og bliver kisteglad over at en Konge vil være Discipel.

Men Tingen er Christendommens Forkyndelse saasnart den betjenes blot menneskeligt o: i menneskelig Klogskab, ikke i Had til sig selv, vendes hele Forholdet om. Christendommen bliver saa en Lære, og Forkynderen er ikke stærk nok i Charakter af at være Christen til at udtrykke ved sin personlige Existeren at Christi Rige er ikke af denne Verden.

Saa vender hele Forholdet sig om, vi faae Konger og Keisere til Christne, christne Stater og Lande, en christen Verden o: Alt gaaer tilbage i den gamle Skure, og Christendommen puffes uden for, det bliver en intetsigende Talemaade, mit Rige er ikke af denne Verden, kun i en anden Forstand et megetsigende Udtryk, thi forsaavidt Christendommen slet ikke er til, udtrykker Christenheden rigtignok, at Christi Rige ikke er af denne Verden.

jødisk] sml. 496.556. Nicodemus... Natten] Johs. 3,2. bortgiv Alt] sml. 552. i Charakter] sml. 551.568. Christendommen... ikke er til] sml. 552.557.

Sacramenterne.

556
U. D.

Det er egl. ved Hjælp af den Stilling man har givet og den Brug man gjør af: Sacramenterne at man har faaet Christendommen ført tilbage til Jødedom — og det er saa aldeles sandt det sandeste Ord der er sagt om Christenheden, hvad Pascal siger, at det er et Samfund af Mennesker, som ved Hjælp af nogle Sacramenter fritage sig for den Pligt at elske Gud.

Ved Daaben er man — objektivt — Guds Folk, og det ovenikjøbet ved Barnedaab — — aldeles som ved Omskærelsen er man Guds Folk.

Saa har man reent afskaffet Christi Efterfølgelse. Sacramentet det er et Objektivt, og et Objektivt maa enhver Alvorlig føle Trang til — jo jeg takker. Og ved Hjælp af dette Objektive er saa paa den nemmeste og priisbilligste Maade af Verden det Hele med Evigheden engang for alle afgjort — og nu har vi hele vort Liv til at glæde og fryde og fornøie os og nyde dette Liv — og saa en Evighed bag efter, saa Fornøielsen kan blive ved i det Uendelige.

Nadverens Sacrament bruges saa ligesom Forsonings-Offret i Jødedommen — Alt beregnet paa, i en Fart objektivt at blive beroliget i Forhold til det med Evigheden og saa at have Livet for os til at nyde Tilværelsen, formere os og fylde Jorden.

Dette er Christendom. Og at det er det nye Testamentes Christendom bevises af — at Christus var tilstede ved et Bryllup i Cana. Ære være Christenheden!

At behandle Christendommen som Videnskab, er at forvandle den til et Forbigangent, eller er at udtrykke, at den ikke mere er et Nærværende.

557
U. D.

⁵⁵⁶Jødedom] sml. 555. 565. Pascal siger] sml. X^a A 633. X^b A 144, og se Noter dertil. Efterfølgelse] sml. 550. 573.

1854

Videnskab, Theorie kommer altid sidst.

Tag et andet Forhold. Derfor lykkes det aldrig ret med noget levende Sprog at faae dets Grammatik til Videnskab men kun med et dødt Sprog, fordi det levende Sprogs umiddelbare præsentiske Væren gjør Videnskaben vanskelig.

I de Tider, hvor dog Christendommen som Religion, som Tro var et Nærværende, — skjøndt man der ogsaa gjorde et Forsøg i Retning af Videnskab: det lykkedes ikke ret — og dette var just fordi Christendommen endnu var til, altsaa ikke en Ufuldkommenhed.

Først vor Tid er det forbeholdt, at faae en Philosophie, der brouter af, at Christendommen heel gaaer op i Videnskab o: Christendommen er slet ikke mere til.

Men bagvendt som altid Gavtyve Sproget er, sige vi ikke, hvad Sandhed er: Christendommen er ikke mere til; nei vi sige: uhyre Fremskridt, nu er Christendommen ganske blevet Videnskab.

At være Aand.

558
U. D.

Kjød og Blod eller Sandselighed — og Aand ere Modsætninger. Det sees saaledes let hvad det er at være Aand, at det er: frit at ville Det, som Kjød og Blod meest gyse for — thi Aand er Kjød og Blod modsat som, efter Ordsproget, Enden af Sækken.

Hvad gyser nu Kjød og Blod meest for? for at døe. Altsaa er Aand: at ville døe, at afdøe.

Forresten sees let, at det at afdøe er en hel Potens høiere Lidelse end det at døe, thi det at døe er blot at lide, det at afdøe er: frit at tvinge sig ind i den samme Liden; fremdeles er det at døe dog temmeligt kortvarig Lidelse, det at afdøe er for hele Livet.

Tillige sees heraf, hvorledes det hænger sammen med, at saa Mange, som det hedder, paa Dødsleiet blive Christne. Dette er en betænkelig Sag. Christendommen er Pessimisme; men paa Døds-

Christendommen . . . ikke mere til] sml. 555.
afdøe] sml. 218.585.

⁵⁶⁸frit] sml. 511.

leiet, naar dog alligevel Alt for dette Liv er tabt — saa at vælge Christendommen, det bliver noget nær en Art Optimisme, det er noget nær ligesom med den Art Genereusitet, naar En med skarp ladet Pistol trues til at udlevere sine Penge, og han saa foretrækker at give Sagen den Vending, at han genereust skjenker dem. Det Christendommen vil have bort er Kjød og Blods Vedhængen ved Livet, den vil at Mennesket skal være Aand, og dette udtrykkes ved at afdøe; men naar et Menneske ligger paa Dødsleiet — saa at gribe Christendommen er dog næsten som Kjød og Blods sidste Paafund. At her den Forvandling virkelig er indtraadt, den Forvandling at blive Aand, er der slet ingen Sikkerhed for. Thi det der giver Sikkerheden for at Forvandlingen er indtraadt, er just, at Situationen udtrykker, at han jo lever sund og frisk. Men i Forhold til en Døende er Situationen en anden, eller rettere der er egl. ingen Situation i den Forstand, i hvilken just Situation hører med til at udtrykke Aand. Derfor hænder det vel ogsaa, at naar En paa Dødsleiet griber Christendommen — hvis han saa ikke dør, det hænder, at han saa vender tilbage til sit Gamle, saa det viser sig, at der ingen Forvandling var indtraadt.

Fritænkernes Oplysning om hvad Christendom er.

559
U. D.

Vistnok er det saa, som andetsteds bemærket, at Christendommens Sag længst staaer saaledes, at man hos den saa kaldte christne Kirke (især Protestantismen, især i Danmark) ikke kan faae at vide, hvad Christendom er; men at man maa søge det hos Fritænkeren. Dog har dette ogsaa sin Mislighed; thi Fritænkeren, just fordi han selv vil slippe Christendommen, har saa stundom en onskabsfuld Glæde af at outrere det Christelige i Retning af Bitterhed. Den saakaldte Kirke forfalsker Christendommen ved at formilde den — thi man vil jo være Christen; Fritænkeren forfalsker den ved at forbitte den — af Chicane mod de Christne, medens han jo staaer udenfor. Dog vist er det,

⁵⁵⁹ andetsteds] s: 161.162.

1854

at eet af to saa er Fritænkerens Opfattelse sandere end den saakaldte Kirkes især Protestantismen, især i Danmark.

560 Hjælp hos Mennesker kan jeg jo ikke engang med Billighed
U. D. forlange; thi jeg forstaaer meget godt, at den Opfattelse af Christendommen jeg repræsenterer, ikke just ganske ligefrem er os Mennesker det Kjerkomne, tværtimod er hvad vi værge os mod paa Liv og Død — men saa er det jo ubilligt at forlange, at de skulle hjælpe mig. Og jeg maa være angst for denne Hjælp, hvor uendelig gjerne jeg end ønskede at være i god Forstaaelse med Menneskene, jeg maa være angst, thi den betyder at min Sag taber.

Paa den anden Side Gud kan ikke hjælpe mig saadan ganske ligefrem, thi saa gaaer Sagen tilbage, han maa hjælpe mig ved at slaae løs — og dog er det af Kjerlighed, ja af Kjerlighed, blot jeg var den værdig.

561
U. D.

Thema: „Viis mig ret klarligt min Jammer og Møie.“

o: viis mig, hvor ubetydeligt og tomt alt Det er, som jeg kalder min Jammer og Møie.

og viis mig, hvad der i Sandhed er min Jammer og Møie.

Men her er det igjen, det viser sig at Christendommen ikke saa ligefrem passer for os Mennesker. Thi vi bilde os ind (og dette er Christendommen i Christenhed) at vi sagtens veed, hvad der er vor Jammer og Møie — og at saa Christendommen skal hjælpe os. Christendommen mener, at vi maae først af den faae at vide, hvad vor Jammer og Møie er. Og naar saa Christendommen begynder sin Tale om, at Armod, Sygdom, Menneskenes Miskjendelse o: s: v: at det slet ikke er den egl. Jammer og Møie, tværtimod endog noget Hjælpende: ja, saa ere vi Mennesker, blot menneskelig talt, kun lidt hjulpne.

⁵⁶¹ Viis . . . Møie] Psalmebog (om Udg. se til X^b A 70), S. 223 (i Nr. 328: Jesu, din søde Forening at smage).

Dog hele Ulykken og Forvirringen hænger sammen med hele dette Stillads af høifornemme og høitgagerede Præster og Embedsmænd, thi de maa jo forkynde Christendommen at være noget Andet end den er; thi er det at være Christen det at lide, saa skjønnes ikke, at det kan blive et feedt Levebrød at forkynde den.

Situationen gjør Udslaget.

562
U. D.

Naar Christus siger til den Spedalske, eller til de to Blinde (Matth. 9,28): troer I, at jeg kan hjælpe Eder, og de saa helbredes i Kraft ogsaa af deres Tro — — naar vi saa nu ville sige: jeg troer, at Christus kan hjælpe mig: da er dette ingenlunde det Tilsvarende. Christus er jo nu ikke mere i den ringe Tjeners Skikkelse, og i sit Incognito, hvilket var det Anstød som fordredes for at Troen kunde blive Tro.

Og dog lade vi i Christenhed som Ingenting, tale om at troe, som var det det Samme at troe, at Gud kan hjælpe os, og at troe: at dette enkelte Menneske, som jeg staaer og taler med, i en ringe Tjeners Skikkelse, Forargelsens Tegn, at han kan hjælpe.

At bekjende Christum

563
U. D.

i Christenhed er dog umuligt. Hvad Christus forstaaer ved at bekjende er jo tydeligt nok (Matth. 10,32. 33.). Der er altid et Modsætnings Forhold, at bekjende Christum i Modsætning til Menneskene — og dette ligger ogsaa i Sagen selv, saaledes maa det være hvis der skal være tale om at bekjende En.

Men i „Christenhed“ er det at bekjende Christum blevet: at snakke alle de Andre efter Munden — og det kalder man at bekjende Christum.

1854

564
U. D.

Fremskridtet i det at være Christen

Der begyndes med Synds-Bevidstheden. Det er denne, som lærer et Menneske at flye til Gud. Og nu forkynder Christendommen Forsoningen, og Christendommen er saa idel Mildhed og Lindring.

Naar saa det er indøvet og fæstnet, saa gaaes der videre, saa skal vi til dette, at lide for Læren, at det at være Christen er i en ganske anden Forstand at blive ulykkelig for dette Liv. Dette beskjeftiger Gud uendeligt, thi nu dreier det sig om at blive elsket. Han gør det naturligviis af Kjerlighed, men derfor kan det blive lige smerteligt for et Menneske.

Kniber det saa her, og gør Mennesket Gud altfor megen Modstand, saa bruges det foregaaende Stadium, Synds-Bevidstheden til at tvinge. Det er nemlig, hvad jeg andetsteds har omtalt, lettere at lide for sin Synd end at lide fordi man forholder sig til Gud. Kan jeg et Øieblik ikke holde denne Lidelse ud at lide fordi Gud af Kjerlighed gør mig ulykkelig, saa slipper Gud mig blot et Øieblik, og jeg kommer til at lide for min Synds Skyld, hvilket saa er en Slags Lindring og tillige en Tugtelse, indtil der saa kan begyndes igjen.

565
U. D.

Livs-Lysten.

Alt, Alt opdriver Mennesket og Slægten for at opretholde Livs-Lysten.

Og skal et Menneske i Sandhed have med Gud at gjøre, være elsket og elske, blive Aand, maa først og fremmest Livs-Lysten bort, Døden Længselen.

Hvor smerteligt dette kan være for et Menneske, veed Gud bedst, er derfor villig til at sørge med ham; men han forandrer det ikke.

⁵⁶⁴ Forsoningen] sml. 492.573. lide] sml. 561.572. andetsteds] o: 311. forholder sig til Gud] sml. 553.565. ⁵⁶⁵ have med Gud at gjøre] sml. 564.589.

Men see, i Christenheden har man faaet vendt Christendommen saaledes, at just Christendommen tjener til at animere og opflamme Livs-Lysten (Jødedom eller Hedenskab).

Og derfor er jeg saa angst for at indlade mig med noget eneste Menneske; thi jeg er endnu ikke saa stærk, at jeg jo meget godt føler Smerten af at afdøe, og gjerne ville tilbage i Livs-Lysten; og jeg veed, at ethvert Menneske vil i denne Henseende være mig behjælpelig o: fordærve mig min Sag.

Verden.

566
U. D.

.... „Men Verden er dog saa skjøn“ siger Du. Nu vel, ja vist er den skjøn. Skjönt — hvo kunde opfinde eller tænke sig noget Skjønnere — skjönt, naar efter den lange stille Forberedelse paa een Gang Alt staaer færdig til Overraskelsen, iført Naturens Sommerdragt. Skjönt — ubeskriveligt skjönt — naar i den lyse maaneklare Vinter-Nat alt er forunderligt som i et Eventyr, et Digt; eller naar i den mørke Nat Stjernerne blinke fra den uhyre Hvælving ξ ; eller naar i den tause Nat Gjenlyden venter, om dog Intet vil afbryde Tausheden, at den kan glæde sig ved at give Gjenlyd ξ ! Skjönt — henrivende skjönt, hvo kunde lade være at give sig hen — skjönt at skue ud over Havet, langt langt ind i det Fjerne, Fjerne, dette Fjerne som bestandigt, fængslende, bliver det Fjerne, og bestandigt, ligesom vinkende, saa nær at det indbyder Dig til at lade Blikket følge — i det Fjerne.

Ja, vist er Verden skjøn, saaledes seet.

Men er dette Christendom, er dette christeligt at betragte Verden. Og see saa paa Verden, Menneske-Verdenen — ikke sandt, det er en skjøn Verden, en rar Verden. En rar Verden, hvor Mennesket som skabtes i Guds Billede væsentligen lever for at æde, drikke, samle Penge, kort beskjeftiget med Det, som bringer det i Glæmsel at han er skabt i Guds Billede. En rar Verden, hvor Alt

1854

er Uredelighed, og i den Grad, at det prises som Redelighed, naar man indskrænker sig til at være Tyv i sin Næringsvei; en rar Verden, hvor Alt er Troløshed og i den Grad, at det berømmes som Troskab, naar En trofast holder sammen med et Partie om at handle troløst mod alle de Andre; en rar Verden, hvor en Mand, en virkelig Mand er et Vidunder, som ikke blot ikke sees men ikke engang savnes, og hvor i den store Stad hvert ottende Fruentimmer er en Skjøge, og Resten mere eller mindre fordærvet ved Selskabs-Livet, saa qvindelig Dyd er et Vidunder, som ikke blot ikke sees, men ikke engang savnes, ja som vel vilde komme i høieste Grad ubeleiligt hvis den viste sig; en rar Verden, hvor trods alle Politiets Forbud mod Forklædninger, Alt Politiet med iberegnet er Forklædning, er noget Andet end hvad det udgiver sig for, hvor Misundelse gavtyveagtigt forklæder sig som Deeltagelse, Medlidenhed, nemlig Medlidenhed med det Styrtede, det Faldne, hvor Skadefryd forklædt som Omsorg kommer og seer omhyggeligt til den Lidende, hvor Bagvaskelsen lægger, som var den Tausheden, Fingeren paa Munden og ved Hjælp af denne Bevægelse maaskee faaer sagt just det den vilde, hvor det man meest maatte tage sig iagt for er det Aabenlyse, som kunstigt er blevet Skjul for den fineste Art af Skjulthed, hvor Den der vil bedrage Dig kommer advarende til Dig, advarer Dig mod at blive bedraget, hvor Den der vil forraade Dig kommer i Skikkelse af at gjøre Dig opmærksom paa, at der lægges Snarer for Dig, hvor Du mindst af Alle kan stole paa Den, der forsikkrer, at Du kan stole paa ham, og allermindst naar han siger, at han veed vel, at Andre have for Skik at forsikre at man kan stole paa dem, just naar de ville bedrage — <ja,> en rar Verden, hvor det eneste Sandhed der høres enten angaaer det Allerligegyldigste som f. E. at det er godt Veir idag, eller er Sandhed paa den Maade, at det <, som f. E. Høflighed,> er en Løgn, hvorom dog Alle ere vidende at det er en Løgn. o: s: v: o: s: v: [†]

Politiets Forbud] sml. 530, og se Note dertil. [†] se 567.

Til 566, i Marginen:

[†] hvor man aldrig faaer Sandheden at vide saa længe den er 567
 magtpaaliggende, men først naar Sagen er blevet ligegyldig, alt- U. D.
 saa først da, naar det er ganske klart og vist, at det virkeligen
 ikke, end ikke i fjerneste Maade, er Umagen værd at lyve.

At gjøre Forskjel.

568
 U. D.

I Grunden forholder al Opdragelse sig til dette: at gjøre Forskjel, er: at lære at gjøre Forskjel. Barnet indpræntes idelig: Du maa gjøre Forskjel; Bondekarlen, som bliver Soldat, indbankes dette: Du maa gjøre Forskjel; Manden fra Provindsen støder bestandigt an i Hovedstaden fordi han ikke veed at gjøre Forskjel. Og i alvorligere Forhold er det det Samme: en dumme Streeg af en Yngling regnes for Intet; men er det en ældre Mand, saa hedder det: han skulde vide at gjøre Forskjel.

Betragt nu fra dette Synspunkt Christenheden især Protestanismen især i Danmark, og Du skal see, man kan ganske simpelt opfatte den: som Mangel paa Opdragelse, en Tølperagtighed mod det Guddommelige. Det at ville have en evig Salighed og — **tillige**, i dette Tillige stikker Mangelen paa Opdragelse, det er tydeligt nok, at den der taler saaledes han er ikke opdraget, han mangler Opdragelse, har ikke lært at gjøre Forskjel. Thi det er mange Ting, i Forhold til hvilke det passer og passer sig meget godt at sige, at man vil have dem og tillige; ja egentligen gjælder det om alle Ting — Eet undtagen, det Ubetingede, men det Ubetingede er just Christendommen. Som hvis en Bondeknold fra Jylland, directe arriveret med Stude-Dampskibet, som hvis han vilde gaae hen til Generalen, som stod i Casernen i fuld Uniform og sige til ham: hør Du pæne Mand — saaledes er det at ville have en evig Salighed og — tillige. Men Corporalen vil nok lære ham noget Andet, lære ham at gjøre Forskjel.

Christenheden har taget Respekts Udtrykket bort fra Christendommen, Respekts-Udtrykket, som forholder sig til den gud-

1854

dommelige Majestæt — Christenheden behøver Opdragelse. Propheterne, baade de store og de smaaes Tid er jo længst forbi; vore Tider troe jo heller ikke mere paa Propheter: saa er der kun een Art Propheter tilbage: Stokke-Propheterne, som ogsaa altid have vidst at sikkre sig at blive troede, thi selv den meest Vantro har dog aldrig betvivlet en Dragt Prygl som han faaer.

Christenheden er uopdragen. Det hjælper kun lidt at man har bygget Gud pragtfulde Huse, at man indbinder baade hans Ord og hans Præster i Fløiel, dette interesserer slet ikke Gud; men dette „tillige“ det maa bort. Gud har nu engang et eget Sprog for Henvendelsen til ham: det er Handling, Sindets Omdannelse, Udtrykket i Ens Liv; det hjælper ikke at vi i Ord og Talemaader og i saadanne Handlinger som at bygge Kirker og indbinde Bibler i Fløiel bukke og skrabe for ham.

Hvor epigrammatisk: hvis nogen Mand har gjort Prætension paa at være og i høi Grad været selv tilfreds i denne Bevidsthed at være Dannet — da Biskop Mynster. Og dog paastaaer jeg, at han, christeligt, var ret en uopdragen Tølper trods nogen Bondeknoled fra Landet.

Hypochondrie.

569
U. D.

Ordet siger: naar Skidt kommer til Ære, veed det ikke hvordan det vil være. Dette maa Hypochondristen sande. Naar det Hypochondre kaster sig paa Smaa-Ting, om f. E. Lyset om Aftenen blev rigtigt slukket, Ilden i Kakkellovnen, Døren rigtigt lukket, om Ens Underbeenklæder ere rigtigt knappede over Mavnen o: d: — det er utroligt, hvor uforskammet saadant Skidt kan være, naar det mærker, at det kommer til den Ære at der lægges Mærke til det, ingen Tyran despotiserer værre end slige Bagatellerier.

Handling] sml. 555. 570. Mynster] sml. 531. 586. ⁵⁶⁹ Hypochondrie] sml. 484.

1854

Symptom.

570
U. D.

Naar Noget er ifærd med at gaae ud eller er gaaet ud af Livet, kjendes dette paa, at det faaer en anden Art Interesse, f. E. spekulativ, æsthetisk, kunstnerisk.

Saaledes er det karakteristisk for vor Tid, at det nu begynder at blive almindeligere Motiv for Noveller (saaledes hos os endog Goldschmidt) at fremstille Geniets Kamp med Virkeligheden. Dette betyder, Sligt falder Ingen mere paa at ville realisere i Virkeligheden (Goethe f. E. forfalskede jo aabenbart sit Genie til Talent). Men vi maae dog have det med og saa leverer Novellen det.

Kortsynede Folk see saa feil og mene, at det dog altid er godt at det paa den Maade anbringes, de mene vel endog, at paa den Maade kommer Sligt os nærmere eller at vi nærme os dertil — ak, de tage Feil, det betyder at det fjerner sig. Jo mere kunstnerisk fuldendt saa Novellen blev, desto mindre kommer det ind i Livet, desto mere forkjæler og forvænner det blot Menneskene med gennem Phantasie nydende at sysle med Sligt. At troe at det Kunstneriske hjælper ind i Virkelighed er lige saa forkeert som at troe, at jo kunstnerisk fuldendtere Prædikenen bliver, desto mere skulde den virke omskabende i Livet, ak, nei, desto mere vil den virke æsthetisk, bort fra det Existentielle.

Mtth. 12,34: hvorledes kunne I tale godt som ere onde. 571
U. D.

I en vis Forstand maatte man jo sige, at dette netop er en Art af Ondskab, denne Forstillelse, som forhindrer hvad Christus tilføier, at Munden taler af Hjertets Overflødighed. Stedet maa vel derfor heller ikke forstaaes saaledes, som udsagde Kristus om dem, at de ikke gjorde det; eller det maa forstaaes benegtende, at de dog ikke talte godt, at just denne Forstillelse var den Hjertets Overflødighed af hvilken deres Mund talte Ondt (gode Ord).

⁵⁷⁰ Goldschmidt] G.'s Fortælling „Hjemløs“ fremkom i „Nord og Syd“, Ny Række, fra og med 4. Bd. (s: fra April 1853). — Sml. 303. Existentielle] sml. 568.

572
U. D.

Loven og Evangelium.

Den Maade paa hvilken endog Luther taler om Loven og Evangeliet er dog ikke Christi Lære.

[I *Marginen*: Til Exempel kan tages Luthers Prædiken over Evangeliet paa tredie Søndag i Advent.]

Luther adskiller saa to Stykker: Loven og Evangeliet. Først Loven, og saa Evangeliet som er idel Mildhed o: s: v: . Paa den Maade ender det dog med, at Christendommen bliver Optimisme, sigtende til at vi skulle have det godt i denne Verden.

Det vil sige Christendommen bliver saa dog Jødedom. Loven bliver tilsvarende til hvad f. E. det at fristes og prøves af Gud var i det gamle Testamente; men saa kommer Evangeliet, ligesom i det gamle Testamente Prøvelsen hørte op og Alt blev Glæde og Jubel.

Men som jeg ofte har sagt: enhver Existeren, hvor Livets Spænding løses indenfor dette Liv er: Jødedom. Christendom er: dette Liv idel Lidelse — Evigheden.

Det hjælper ikke, om saa vi Mennesker ti Gange bleve rasende og sagde: det kan intet Menneske holde ud. Det hjælper ikke, Gud lader sig ikke imponere; og Feilen i Luthers Forkyndelse er allerede den, at den bærer Præget af dette Hensyn til os stakkels Mennesker, hvilket beviser at han ikke holder Christendommen paa Spidsen af at være hvad den er i det nye Testamente, just i Evangeliet: det Ubetingede.

Nei Gud lader sig ikke imponere, han forandrer Intet. Men troe det dog, det er af Kjerlighed han vil som han vil, han lider selv uendeligt i Kjerlighed derunder, men han forandrer sig ikke; ja han lider i Kjerlighed mere end Du, men han forandrer sig ikke. Han sætter Alt i Bevægelse for at bringe et Menneske til dette, som visseligen er den største Qval der er mulig for et Menneske, at hade sig selv (thi at hade sig selv og Verden o: s: v: er Betingelsen for at elske Gud). Han sætter Alt i Bevægelse, lokker, rø-

⁵⁷² Luther] sml. 442. Prædiken over osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). I. Deel, S. 41 ff. Jødedom] sml. 565. 585. Lidelse] sml. 564. 573.

rer overtaler, stundom næsten som bad han for sig, som var han den Trængende, til andre Tider forfærdende, slipper Dig et Øieblik, at et Øiebliks Tilbagefald i Synd maa lære Dig baade ny Anstrengelse og ikke at tage hans Kjerlighed forfængelig, eller paa engang nærme Dig til ham og fjerne Dig fra ham: han lider uendeligt i Kjerlighed derunder, mere end Du, selv da naar det er Dig, som ved ny Synd bedrøver ham — men han forandrer sig ikke: uendelige Kjerlighed!

Men det er let at see, at Luthers Christendoms Forkyndelse forandrer Christendommens Livs- og Verdens-Anskuelse. Een-sidigen har han bemægtiget sig „Apostelen“, og gaaer saa saavidt at han, hvad han ofte gjør, med denne Maalestok (bagvendt) mestrer Evangelierne, naar han ikke finder Apostelens Lære i Evangeliet slutter han: ergo er dette intet Evangelium. Det synes som ganske skjult for Luthers Øine, at Forholdet er dette: at Apostelen allerede har slaaet af i Forhold til Evangelierne. Og denne forkeerte Vending Luther her har taget, den er saa blevet fortsat i Protestantismen, hvor man har gjort Luther til det Absolute, og naar man fandt Apostelen at være strengere end Luther (hvad han dog er) saa sluttede man: her feiler Apostelen, det er ikke noget ret Evangelium. Paa den Maade er det man systematisk Skridt for Skridt har franarret o: forsøgt at franarre Gud Evangeliet, vendt hele Forholdet om.

#

#

Forsoningen.

573
U. D.

Saaledes har Protestantismen, især i Danmark, faaet Christendommen vendt: Christus har lidt er død, hans Lidelse og Død er fyldestgørende for vore Synder og erhvervende en evig Salighed — nu skulle og kunne vi ret nyde Livet, høist engang imellem takke ham, og det behøves vel heller ikke.

⁵⁷³ Forsoningen] sml. 564.

Det er dog en reen Canibalisme, en umenneskelig Grusomhed, som Menneskene oplæres i under Navn af Christendom.

I almindelige Forhold, hvor Talen blot var om at døe, ikke om evig Fortabelse, maatte vel ethvert Menneske i hvem der var noget Bedre, naar Forholdet var dette, at han ved sin Forbrydelse have forskyldt at lide Døden, og nu en Uskyldig skulde lide <den> for ham — han maatte vel sige: nei, dette er jo en Skærpelse, det er dog mildere, at jeg, som jeg har fortjent det lider Dødens Straf, end at en Uskyldig skal lide den for mig, hvorved jeg jo endog faaer et Mord paa min Samvittighed, thi det er jo min Skyld der myrder ham. Hvor villig den Anden er til at ville lide Døden for ham gjør egl. hverken fra eller til.

Forholdet er nu vistnok et andet, hvor Talen er om evig Fortabelse, at frelses for den derved at en Anden lider Dødens Straf for mig.

Men sæt nu at Christus ikke havde forlangt Efterfølgelse — hvorledes kunde dog et bedre Menneske falde paa, fra det Indtryk, at en Anden har lidt den kvalfuldeste Død for at frelse mig, lidt den for min Synds Skyld — hvorledes kunde han falde paa derfra at ville glæde sig ved dette Liv! Eller Den der havde oplevet Sligt maatte han ikke sige: mit Liv er væsentligen indviet til Sorg? Er Frelsen ikke saa dyrt kjøbt at hvis det var muligt ved sin egen Lidelse at købe den, vilde det være en Mildnelse?

‡

‡

Sorg over sin Synd.

574
U. D.

Den sande Sorg over sin Synd er: Forbedring. Man kan glemme Synden eller forsøge at glemme den maaskee i nye Synder, saa den ene fortrænger den anden; eller i Adspredelser — forgeses. Den sande Sorg og den sande Glemsel er: Forbedring.

evig Fortabelse] sml. 545. Efterfølgelse] sml. 556. 586. Lidelse] sml. 572. 579.

Tilbagefald — Fremskridt

575
U. D.

Den sande Trøst over et Tilbagefald er — at det ved Guds Hjælp blev et Fremskridt, at Du maa sige, uden dette Tilbagefald var jeg ikke kommet saa meget videre.

Individualitets Forskjel

576
U. D.

Een behøver for at hjælpes til den afgjørende Seier at opmuntres ved Smaa-Seire, en Anden styrkes ved Nederlag.

At hade Fader og Moder o: s: v:

577
U. D.

Blot saaledes seet er det jo saa nært liggende med denne Colli-sion: naar et Menneskes Liv lægges an for Evigheden, hvilket uhyre Maal, hvorledes maa han ikke fremmedgjøres for Det, som binder Mennesket i Endelighedens Forhold.

Og allerede denne Fremmedgjørelse er jo som at hade de Forhold, hvilke just ere Mennesket de vigtigste naar de ganske gaae op i dette Liv. Thi disse Forhold ere saadanne, at naar han ikke ubetinget tilhører dem (og det kan han ikke naar hans Liv skal anstreges for Evigheden) er det som at hade dem.

Men Menneskene leve hen i den taabelige Formening, at man saadan udendvidere fortsætter i al Evighed det Liv man her fører paa Jorden, at man tager den Bye i hvilken man lever, alt alt directe med ind i Evigheden. Deraf kommer det at Mennesker der ville gyse for den Forandring og Isolation som det er at skulle udvandre til en anden Verdensdeel, at de alligevel mene at leve for Evigheden.

1854

‡

578

O, Gud!

U. D.

Ja, o Gud Du har dog blot Plage af os Mennesker! Ak, naar jeg ved Tanken om alle Dine Velgierninger mod mig, vil samle mit Sind til ret at takke Dig — ak, da finder jeg mig ofte saa adspredt, de <meest> forskjelligartede gennemkrydse mit Hoved og det ender med at jeg maa bede Dig at hjælpe mig at takke Dig — men det kunde dog en Velgjører forlange, at man da ikke voldte ham ny Uleilighed ved at forlange, at han endog skal hjælpe En til at takke ham!

O, og naar Synden et Øieblik faaer Magt over mig i ny Synd — naar da min Sjæl bliver trøstesløs, saa veed jeg tilsidst ikke Andet, end at sige til Dig: Du maa hjælpe mig Du maa trøste mig, hitte paa Noget, hvori jeg ret finder Trøst, saa min Synd endog forklarer sig til at hjælpe mig videre end jeg ellers var kommet. Hvilken Uforskammethed — Det er jo Dig, jeg syndede imod, og saa at forlange af Dig, at Du skal trøste mig derover.

Og dog veed jeg, at dette ikke mishager Dig, uendelige Kjerlighed, thi det er dog i een Forstand et Tegn paa Fremgang! Har Synden ganske Magt over et Menneske, da tør han slet ikke tænke paa Dig; kæmper han mod den men ikke af al sin Magt, saa tør han i det Høieste kun anklage sig for Dig og bede Dig om Tilgivelse. Men kæmper han af al Magt, redeligt — da først kunde det falde ham ind, at Du er saaledes paa Partie med ham eller paa hans Side, at det er Dig, der maa trøste ham, at han for Dig istedetfor blot at anklage sig, tør beklage sig, næsten som var det Noget, der var hændt ham.

‡

579

Religieus Lidelse.

U. D.

Hvis en Brygger- eller en Bondehest blot skulde see de Marter-Redskaber, som bruges til Kunstberiderens Hest: den vilde gyse. Og saaledes vilde det naturlige Menneske gyse ved at see

⁵⁷⁹ Lidelse] sml. 573. 581.

de Marter-Redskaber, der bruges til den religieuse Lidelse, hvilken nu engang hører med til at komme til Saligheden.

Forsaavidt er det jo unegteligt modbydeligt, afskyeligt, dette Løgnagtige, med dette Slæng af livslystige Professorer og Præster, som leve af — at fremstille det, hvilket saa bliver anseet for at være Religieusitet, ja ualmindelig dyb Religieusitet, thi Menighedens Religieusitet er jo: engang imellem at høre dem fremstille det. Charmante Religieusitet, lige saa sand som Thee kogt paa et Stykke Papir, der engang havde ligget i Skuffe sammen med et andet Stykke Papir, i hvilket der engang havde været gjemt nogle tørrede Theeblade, paa hvilke der allerede tre Gange tidligere var kogt Thee.^[†]

Dog er det urigtigt at klage derover; thi naar Evigheden er paa Spil — ind i Evigheden lyve disse Docenter sig dog ikke, saa synes Billighed at fordre, at de have det desto bedre i denne Verden.

Til 579, i Marginen:

[†] Anm. Men naar saa En vilde gjøre opmærksom herpaa, er Forskjellen den, at i Forhold til det med Theen vilde Menneskene sige: det skal Du have Tak for, og har Du noget stærkere Thee, saa takke vi Dig derfor. Men i Forhold til Christendommen er just Menneskets Interesse at faae den saa tynd som mulig, og man takker ikke for at faae den stærkere men værger sig imod det.

580
U. D.

#

De to Veie.

581
U. D.

Eet er at lide; et Andet er at blive Professor i at en Anden leed.

Det Første er „Veien“; det andet er at gaae uden om, (derfor er denne Præposition ogsaa som Motto paa al Doceren og docerende Præken: om) og maaskee ender saa med at gaa neden om.

1854

582

Det Numeriske

U. D.

er som hvad Convoluten er: man faaer en uhyre Pakke sendt, man troer det er Noget, men see det er Convoluter: saaledes med disse Tusinder og Tusinder, hvilke saa igjen forvexle det: sandseligt at have Magt med det at forholde sig til Idee.

583

Evighed — Timelighed.

U. D.

See derfor er det, at de sande store religieuse Skikkelser, hvis hele Liv var idel Qval og Lidelse — uagtet de lige saa godt som jeg og naturligviis bedre kunde see, hvilken Nederdrægtighed det er med denne Doceren og denne Forfalskning af hvad det er at være Aand — der af kommer det, at de dog ikke klage herover, og at fremstille deres Liv som Salighed deraf, at det for dem staaer saa fast, at der handles om en Evighed.

Naar jeg da har saa vanskeligt ved at lade være at harmes over disse Docenter, saa misforstaae Ingen dette som var det min Fuldkommenhed, som saae jeg Noget hine Herlige ikke saae, eller dog klarere. Nei, nei, Grunden er, at for mig staaer det ikke slet saa fast, at det er en Evighed der handles om.

584

Formeentlig Hævd.

U. D.

Det er ganske moersomt at see, den Uforskammethed med hvilken den officielle Geistlighed altid lige over for hvad der opkommer af Sekter o: D: veed at henlede Opmærksomheden paa, at det egl. dreier sig om Penge. Og dette ansees saa for godt

⁵⁸² Numeriske] sml. 536. 589. ⁵⁸³ Lidelse] sml. 581. 593. ⁵⁸⁴ officielle] sml. 530.

Latin af Menighederne — thi den officielle Geistlighed har nu engang Hævd paa, at gjøre sig Profit.

Men er Profit det Lastværdige i Forhold til det Religieuse, saa er jo den officielle Geistlighed meget værre end Sektmagerne, forsaavidt den officielle Geistlighed ganske anderledes grundigt har Profiten sikkert og saa tillige endogsaa Ærens og Anseelsens Profit.

#

#

Christendom — Jødedom — Christenhed.

585
U. D.

Selv i det gamle Testamente (der dog ikke har engang Anelse om hvad det nye Testamente kræver: Mortification o: s: v:) staaer dog Sagen saaledes at Sirach siger: vil Du tjene Herren, da beskik Din Sjæl til Fristelse — saa det altsaa ikke er en saa ganske ligefrem Optimisme at ville tjene Herren, at det fører uroligt Veir med sig, om end kun svagt i Sammenligning med naar Christus gaaer ombord, hvoraf forresten vel <den> Talemaade hidrører (hvilken lyder satirisk nok over vor Tids Christenhed og Præster i hvis Selskab man vistnok kan være ganske tryk) at Søfolk sige: det bliver altid Storm naar man har en Præst ombord. Men Talemaaden selv er sand og karakteristisk betegnende Christendommen som hvad den er: Uro.

Sammenlignet med Jødedommen er saa Christendommen complet Pessimisme, en Strenghed som Jødedommen slet ikke kjen-der.

Men hører jeg Nogen sige: hvor i al Verden er den saa blevet kaldet Naaden, Evangelium og i Modsætning til Loven? Herpaa kan jeg svare meget fyldestgjørende, men maa oplyse Noget, som jeg aldrig har seet fremsat. Den kaldes Naade, fordi ved Christus anbringes, forjættes det Gode som hedder: Udødelighed. Behag

⁵⁸⁵ Jødedom | sml. 572. Mortification | sml. 558. Sirach siger | 2, 1. Talemaade | sml. III A 51.

1854

at lægge Mærke hertil. Jødedommen kendte ikke Udødeligheden. I Christo forkyndes Udødeligheden, vel at mærke hvis Du vil blive Christen — og saa skærpes Lovens Fordring til det Høieste, men uden at dette dog kan siges at staae i Forhold til et saadant Gode, som Udødelighed er.

Saaledes forholder det sig med Christendommen. Hvorledes det nu er muligt, at Christenheden har faaet ud at Christendommen er Optimisme det er en Gaade, ja eller det er let forklaret, det er en Gavtyvestreg. Forresten afgiver denne Gavtyvestreeg et indirecte Beviis for at Christendommen er Sandheden og Magten; thi just derfor corrumperes den saaledes, at man ikke tør afkaste den eller sætte en ny Religion isteden. Nei, Christendommen flourerer trindt i Landet — men det er rigtignok lige det Modsatte af hvad Christendom er. Jeg betvivler, at man viser Analogie her til, at nogen anden Religion er corrumperet paa den Maade.

Forbilledet.

586
U. D.

At Forbilledet <maa> baade ligge foran og bag ved, som Anti-Climacus siger, fandt Biskop Mynster i sin Tid saa besynderligt, det at Forbilledet skulde ligge bag ved, at han ikke kunde faae det i sit Hoved. Imidlertid er det ikke vanskeligt at forstaae, som jeg ogsaa forstod det i sin Tid. Saaledes gaaer jo ogsaa Corporalen, som indøver Rekrutterne, stundom bagved — for at passe paa, at han faaer dem med. Ellers kunde det let gaae ham som Slotsfoged Pedro i Pretiosa, der marscherer foran sine Drabanter, og da han saa seer sig om, ere Drabanterne gaaede ad en anden Vei. Og denne Leeg er det egl. Christenheden især i Protestantismen især i Danmark og ikke mindst Biskop Mynster har leget: at lade Forbilledet alene gaae foran. See derfor, Deres Høiærværdighed, er det saa, at Forbilledet ogsaa ligger bag ved.

⁵⁸⁶ Forbilledet] sml. 573. 588. Anti-Climacus siger] S. V. XII, S. 218. Mynster] sml. 568. i Pretiosa] Preciosa (om Udg. se til II A 3), S. 78 f.

1854

Christenheden

587
U. D.

kunde man betragte som en reen Misforstaaelse, en forkeert Vending, der har anbragt det Historiske istedetfor det Primitive; og dette Historiske er nu blevet en uhyre lang Remse, fordi man ligesom i visse Eventyr for hvert Leed der kommer til remser alt det Foregaaende med.

Det er hvad jeg saa tidt har peget paa, den Anstrengelse at skulle være det primitive Jeg, gyser man for — og saa bliver man tredie Person og saa bliver man beroliget i et Historisk og afsætter et Historisk.

Men lader det sig ogsaa gjøre at blive udødelig i tredie Person, eller i Kraft af Historien om at Andre ere blevne det.

Sandsebedrag.

588
U. D.

Christus er Forbilledet, hans Liv Evighedens Examen.

Fordi det er 1800 Aar siden han levede, derfor er denne Examen jo ikke det mindste forandret. Fordi i lange Tider maaskee Ingen har underkastet sig den, derfor er den jo ikke forandret.

Men vi ere Christne paa den Maade, at vi ganske bogstaveligen ikke engang have Forestilling om Examen, om dens Fordring — i den Grad ere vi fjernt fra at underkaste os den.

Dog hvilket Sandsebedrag, at fordi „Tiden“ med sin List kan bedrage os — at den derfor ogsaa skulde kunne narre Evigheden!

Guds Majestætiskhed.

589
U. D.

Andetsteds har jeg viist, hvorledes Guds Majestætiskhed er sikkert mod, hvad der ellers er Majestæternes Ruin det Nume-

⁵⁸⁸ Forbilledet] sml. 586. ⁵⁸⁹ Andetsteds] c: 227, S. 182. Numeriske] sml. 582.

1854

riske, at Gud nemlig forholder sig omvendt til det Numeriske: jo større Tal jo mindre kommer man i Forhold til Gud.^[†]

Ogsaa fra en anden Side vil jeg nu vise hans Majestætiskhed, at han nemlig, ikke som andre Majestæter behøver et Politie og Vagt for at straffe hvad der forseer sig mod ham. Nei, han er bedre sikkert; thi det er indrettet saa: at synde mod Gud er at straffe sig selv, saa sikker er Gud paa at faae Straf over sine Fjender. Maaskee vil Nogen mene, at dette er at gjøre alle Straffe til naturlige Straffe og altsaa at afskaffe de positive Straffe og altsaa en letfærdig Tale. Man see sig vel for. Det som i <menneskelige> Forhold til de Forbrydelser, der ikke straffe sig selv, gjør at man synes at Synderen kan slippe fra det, hvis Retfærdigheden ikke itide naaer ham, er at her jo Tiden er begrændset ved et Menneskes Liv, saa han ved at døe kunde undgaae Straffen. Men Gud har jo Evigheden for sig. Og saa gjælder det: det at synde er at straffe sig selv, han slipper ikke, naar det er en Evighed der ligger for. Altsaa at synde mod Gud er at straffe sig selv, saaledes er Guds Majestætiskhed sikkert. Og ikke blot dette, men den Straf han lider (sin Synd) maa han jo saa ovenikjøbet angre, hvis han vil i Forstaaelse med Gud: hvilken uhyre Majestætiskhedens Afstand. At takke for naadig Straf, det er da Maximum som Mennesker kunne hitte paa, men at Synderen maa — angre Straffen, lide Straffen og saa bede om Tilgivelse for den: hvor majestætisk.

Til 589, i Marginen:

⁵⁹⁰ U. D. ^[†] Jo større Antal, jo fjernere fra Gud — den Enkelte er ham den Nærmeste; og mod denne Nærmeste er han igjen saaledes sikkert i Majestætiskhed: jo nærmere han kommer ham, desto mere føler han sin Afstand.

[†] se 590. straffe] sml. 554. Forstaaelse med Gud] sml. 565.
⁶⁹⁰ Enkelte] sml. 544.

Bagvendt Fremskridt.

591
U. D.

I en Piece af en Prof. Jacobi (om Irvingianerne 1854.) seer jeg, at Mormonerne antage, at Gud vel ikke er allestedsnærværende men med stor Hurtighed bevæger sig fra een Stjerne til en anden. Fortræffeligt! Ellers pleier dog Fremskridtet at være, at man sammenlignet med en barnligere Tidsalder faaer aandeligere Forestillinger, som hvis en barnligere Tidsalder havde forestillet sig at Gud i stor Hast bevægede sig fra eet Sted til et andet — og nu den modnere Tid forstod, at Gud er allestedsnærværende. Men her er Bevægelsen omvendt! Det er ganske karakteristisk, og jeg feiler vist ikke, naar jeg antager dette som en Paavirkning af Jernbaner og Telegraphers Opdagelse. Formodentlig forestaaer der nu Theologien en ganske ny Udvikling, hvor alle disse moderne Opdagelser ville blive anvendte til at bestemme Forestillingen om Gud.

Top-Vinkler.

592
U. D.

Hvad Socrates i Phædon taler om, at det Behagelige og Ubehagelige er sat sammen som Top-Vinkler, dette er Loven for alt Christeligt. Mennesket er en Synthese; men idet „Aand“ anbringes, splitter den Synthesens Sammensætning og sætter som Top-Vinkler sammen. Deraf kommer det, jo mere Aand, desto stærkere reagerer Kjød og Blod, og her kommer egl. hvad Apostelen taler om, hvilket ikke kan indtræde i den harmoniske Synthese.

..... I en Tid, hvor der er Higen nok efter Originalitet, fremdukker pludselig en Originalitet saa qualitativ — at det maa blive Lidelse at være denne Originalitet. 593
U. D.

⁵⁹¹ Piece af . . . Jacobi] o: Just Ludw. J., Die Lehre der Irvingiten verglichen mit der heiligen Schrift (Berl. 1853). ⁵⁹² Socrates] sml. 537. i Phædon] 60 b. ⁵⁹³ Lidelse] sml. 583.

1854

Dette er mit Tilfælde. Dog klager jeg ikke over Samtiden, thi det Samme vilde hænde mig til enhver Tid.

Den blot quantitative Originalitet forholder sig i ligefrem Kjen-
delighed og Forstaaelse (og jo ringere jo mindre Originaliteten
er desto hurtigere og sikkrere) til et Givent, eller det Givne. Den
qualitative Originalitet maa egl. forlange Tro. Men denne An-
strengelse vil Menneskene aldrig ud i. Naar saa i en Eftertid den
engang qualitative Originalitet hviler paa sit Resultat — ja, saa
feteres den; men nu kræves der heller ikke mere Tro. Saaledes
maa en qualitativ Originalitet altid komme til mere eller mindre
at lide; thi sit Resultat kan den jo umuligt begynde med — og
Menneskene due aldrig til mere end til at troe i Kraft af Resul-
tat o: de due ikke til at troe, de ere blot duelige til og hige efter
— at blive narrede!

De Engle.

De Engle is een boerachtig —
men kan zeggen ook wel de
Normandie, bij de zee; en es
goed in andere Generalien (men
men algeen de (in Vel, maar
de een (amer. Tur.), boerachtig.
V. men kan Generalien de polder
tegenen, men de kleine adere,
indien polder. Men de alle
boerachtig. Der polder (andere
der (andere) p., (andere)
tegen de (andere) of de (andere)
indien (andere).

V. Men es de (andere).
De Engle boerachtig (andere),

men es polder (andere) de (andere)
polder, de (andere) (andere) (andere)
Men (andere) (andere).

#

De Engle.

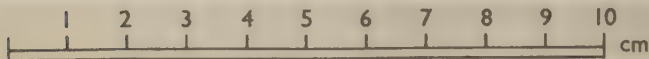
1
der mine sin was priedend
van Dalex - die god, die
die is die god, die was
sin sin de priedend
gonden en, die en.

#

Alles.

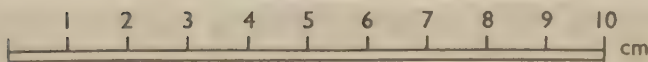
XII. en der priedend
Alles: die die priedend
die priedend.

die sin was: mange
priedend: die priedend.
die, die priedend die XII.
en: die die die priedend. die die
die priedend die die die die XII.
die sin die die sin die die
priedend die die priedend - die
die die XII.

Facsimile af Teksten Side 66, A 91

11

KILDE-ANGIVELSE,
MANUSKRIFT-BESKRIVELSE
OG TEXTKRITISKE
OPLYSNINGER

Med B-Fortegn.	betegnes:	Fortegnelse over de efter Søren Aabye Kierkegaards Død forefundne Papirer. 1865 optaget af H. P. Barfod. Manuskript.
— L-Fortegn.	—	Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard. Optaget efter hans Død af Henr. Lund. d. 17 Januar 1856. Manuskript. (Se Fortale I, S. VIII).
— U-Fortegn.	—	Universitets-Bibliotekets Fortegnelse over Søren Kierkegaards Manuskripter.
— * ved Stykkernes Numre	—	de Stykker, som tidligere enten sletikke eller kun delvis har været trykt.
— Tal med \times imellem	—	Tvær- og Længdemaal i Millimeter.
— 1 S., 2 SS. osv	—	at en Side, to Sider osv. er helt eller delvis beskrevet.
— <i>Kursiv</i>	—	Udgiver-Bemærkninger i citeret Text.
\perp betyder: vinkelret(te) paa		
4.	—	Kvart
8.	—	Oktav
<	—	fremkommet ved S. K.s Rettelse af
	—	udslettet af S. K. med Blyant
	—	— — — — Blæk

Forøvrigt er brugt følgende Forkortelser:

adsk.	adskillige	Overskr.	Overskrift(en)
Anm.	Anmærkning(er)	Pag.	Paginerings
Beg.	Begyndelse(n)	pag.	pagineret
beg.	begyndende	Pap.	Papiret
Bl. Bll.	Blad Blade	Rett.	Rettelse(r)
efterh.	efterhaanden	S. SS.	Side(n) Sider(ne)
enk. St.	enkelt(e) Sted(er)	S. K.	Søren Kierkegaard
f. ff.	og følgende Side(r)	sign.	signeret
	Nummer (Numre) osv.	Skr.	Skriften
Forgyldn.	Forgyldning	sl.	sluttende
forøvr.	forøvrigt	Slutn.	Slutning(en)
gennemg.	gennemgaaende	Slutn.-Tilf.	Slutnings-Tilføjelse(n)
gull.	gullig	sml.	sammenlign
indv.	indvendig	spr.	sprængt
Kt. Ktt.	Kant Kanter	Tilf.	Tilføjelse(n)(r)
Lin.	Linie	ubeskr.	ubeskrevet
Læsn.	Læsningen	udv.	udvendig
Marg.	Marginen	upag.	upagineret
Marg.-Tilf.	Marginal-Tilføjelse(n)(r)	uregelm.	uregelmæssig
mrk.	mærket	Vb.	Vælskbind

Umiddelbart efter de Tal, der giver Optegnelsernes Numre i Udgaven, følger Henvisninger til Manuskript-Stykkernes Plads i B-Fortegn. Ved et: = L-Fortegn. føjet til Henvisningen til B-Fortegn. angives, at den paagældende Nummer hører til den Afdeling af Papirerne, hvorover ogsaa Henrik Lund har optaget Fortegnelse, hvis Nummerering indtil Nr. 382 er den, der følges i B-Fortegn.

I de tekstkritiske Oplysninger henviser Brøktal til Linie i Stykket (altid talt fra oven); almindeligt Tal med Brøktal ved angiver Stykkets Nummer og Linien; hvor vedkommende Stykke strækker sig over to eller flere Sider indskydes (med et S. foran) Sidetallet foran Linietallet, som da gælder vedkommende Side. Til venstre for skarp Klamme anføres med spærret Tryk hvad den trykte Text har, og til højre følger hvad Kilden har, eller med Tegnet < foran hvad Manuskriptet oprindeligt har haft, som saa af S. K. selv er bleven rettet til det i den trykte Text optagne. Tilføjelsen af manglende Forkortelses-Punktum, Prik over i, Tøddel over ö eller ä eller ü, samt Gengivelsen ved Chr (chr) af det af S. K. ret hyppigt benyttede χ i Forkortelser for Christus, Christendom, Christine, christelig er der ikke taget Hensyn til i de tekstkritiske Oplysninger; Overstregninger meddeles kun, hvis de sikkert kan tydes og menes at være af Interesse for Texten; men ellers vil enhver Afvigelse fra Kilden findes anført.

Med nærværende Bind er af B-Fortegn. Numrene 341, 342, 343 og 344 helt udtømte, Nummer 340 delvis.

340	udgør	U-Fortegn.	70 ³⁷ (nyt A Pk. 36)
341	—	—	70 ³⁸ (- - — 35)
342	—	—	70 ³⁸ (- - — 34)
343	—	—	70 ³⁴ (- - — 33)
344	—	—	70 ³³ (- - — 32)
B-Fortegn.	—	—	72
L-Fortegn.	—	—	71

A.

- *1: 344 (= L-Fortegn. — Bind, 4. (184 × 229), Vb. uden Forgyldn., graabrunt marmoreret Overtræk; spr. Snit. Pap.: Velin), S. 109-112 (sml. X^b A 147). — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, enk. St. og hist og her i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

Anm.: nederste $\frac{1}{2}$ af S. 112 ubeskr. Stykkerne i 344 er anbragt med bred ydre Margen. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Blad (S. 171 f.) pag. paa begge Sider.

⁴til at] til ⁷været] være
¹⁰den] < det ¹³saa han] saa
S. 6²²kunne] < kunnet S.
6²⁰har] || kan holde længst||
har

- *2: 344 (se 1), S. 113-116. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig i enk. Ord hurtigere tildels flygtig, enk. St. hurtig tildels flygtig.

Anm.: nederste $\frac{1}{3}$ af S. 116 ubeskr.

⁷Uhæld dertil] Uhæld ¹⁰
var] var || den || ¹³thi] thi || hv||
¹⁵i tredie Gang] i || den om||
¹⁶-tyder det] -tyder

- *3: 344 (se 1), S. 117. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.

- *4: 344 (se 1), S. 117-119. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.
S. 9²-viis fører] -viis

- *5: 344 (se 1), S. 119-121. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
S. 10²⁰denne] < den

- *6: 344 (se 1), S. 121-123. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

S. 11⁴Det] < Der det] || en||
det naar] naar || den|| S. 11¹¹
Aristides] Alcibiades S. 11¹³
-tid] < -tiden den] < det
S. 11¹⁴sit] d sit

- *7: 344 (se 1), S. 123-125. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i Beg. enk. St. sirlig,

- i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
S. 12^{19,42}] 42 S. 12³ F i For-] < f
- *8: 344 (se 1), S. 125 f. — Skr.: som 6.
S. 13³Noget] < noget S. 13⁵Det] ||kun|| Det
- *9: 344 (se 1), S. 126 f. — Skr.: gennemg. stor; rolig.
⁶Dyb] < dyb
- *10: (se 1), S. 127. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
⁹saa] saa ||,||
- *11: 344 (se 1), S. 127 f. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig i enk. Ord sirlig.
- *12: 344 (se 1), S. 128 f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
²Mis-] ||og|| Mis-
- *13: 344 (se 1), S. 129. — Skr.: gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
- *14: 344 (se 1), S. 130 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
- *15: 344 (se 1), S. 131. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig hist og her sirlig.
³af] ||om|| af
- *16: 344 (se 1), S. 132 f. — Skr.: som 6.
- *17: 344 (se 1), S. 133. — Skr.: stor; rolig.
³Nye] Nye ||— fra Ga-den;||
- *18: 344 (se 1), S. 134 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
- *19: 344 (se 1), S. 135-138. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i Beg. og Slutn. i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
¹⁹gjør] ||siger|| gjør S. 19¹⁸ besidde] < eie
- 20: 344 (se 1), S. 138. — Skr.: som 13.
- *21: 344 (se 1), S. 138 f. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.
S. 20⁶— og] ||—|| — og
- *22: 344 (se 1), S. 139-142. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
¹⁸er anden Gang] ||vilde|| <er> ¹⁷den] < men S. 21⁶ Op-] ||M|| Op-
- *23-24: 344 (se 1), S. 142 f. — Skr. 23: tildels stor; gennemg. rolig, i Beg. og Slutn. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. 24

(S. 142): beg. sirlig, efterh.
hurtigere.

24²den] den ||sn||

*25: 344 (se 1), S. 143. — Skr.:
som 6.

³-tion] < -tions-

*26: 344 (se 1), S. 144. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

³Di-] ||A|| Di- ⁰Det] <
det

*27: 344 (se 1), S. 145 f. — Skr.:
som 26.

³At] < at

28: 344 (se 1), S. 146 f. — Skr.:
stor; gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.

29: 344 (se 1), S. 147. — Skr.:
tildels stor, gennemg. rolig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

*30: 343 (se 1), S. 147 f. — Skr.:
stor; gennemg. hurtig i enk.
Ord flygtig, i enk. Ord roli-
gere.

*31: 344 (se 1), S. 148. — Skr.:
som 21.

*32: 344 (se 1), S. 149 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.

An m.: nederste ¹/₄ af S. 150 ube-
skr.

⁰eller] ||hav|| eller ¹⁰har]
har ||jo maattet see at faae||

33: 344 (se 1), S. 151. — Skr.:
som 14.

⁰være] hver

*34: 344 (se 1), S. 151 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, i Beg. i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

*35: 344 (se 1), S. 153 f. — Skr.:
stor; gennemg. rolig, hist og
her hurtigere i enk. Ord
flygtig.

*36: 344 (se 1), S. 154 f. — Skr.:
som 28.

*37: 344 (se 1), S. 155—158. —
Skr.: som 35.

¹⁰i at] i

*38: 344 (se 1), S. 158 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.

*39: 344 (se 1), S. 159 f. — Skr.:
som 28.

¹kommet] < kommen ⁷at]
at at

40: 344 (se 1), S. 160 f. — Skr.:
som 28.

*41: 344 (se 1), S. 161. — Skr.:
som 29.

⁰-lig] < -ligt ⁷ved] ved
||høi||

*42: 344 (se 1), S. 162-164. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i Beg. og i før-
ste Stykke i Marg. i enk. Ord

sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.

5^{ordentligviis}] < Gjen-
nemsnittet af S. 31⁵ til at]
til S. 31¹¹ vel vilde] vel
S. 31¹⁸ at være] være

*43: 344 (se 1), S. 165. — Skr.:
stor; rolig.

*44: 344 (se 1), S. 165-168. —
Skr. i Hovedstykket: som
6; i Marg.-Tilf.: som 13.

Anm.: nederste 1/4 af S. 168 ube-
skr.

⁵et Høiere] < Høimod

45: 344 (se 1), S. 169. — Skr.:
gennemg. sirlig, enk. St. hur-
tigere.

⁵ternes] tenes S. 34⁴
-tets] -tes

*46: 344 (se 1), S. 170 f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
hist og her i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

⁵saae] saa

47: 344 (se 1), S. 171. — Skr.:
som 6.

*48: 344 (se 1), S. 172. — Skr.:
som 29.

⁶-som] -som ||nu|| ¹²
gjorde] gjorde ||Peter||

49: 344 (se 1), Indsiden af Bin-
det bagtil. — Skr.: hist og
her stor; gennemg. rolig, hist
og her i enk. Ord sirlig, i
enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

Anm.: med smal ydre Margen.

³be-] ||brydt|| be- S. 36³
-ren“.] -ren“ *Linieskifte*

50: 343 (= L-Fortegn. — Bind,
paa indv. trykt Etikette mrk.:
„L. C. Møller Bogbinder og
Papirhandler Graabrødretorv
No 97.“, 4. (166 × 196), Vb.
uden Forgyltn., graabrunt
marmoreret Overtræk; mar-
moreret Snit. Pap.: Velin,
udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 343 er anbragt
med bred ydre Margen. De første 6
Blade er upag. og ubeskr., forøvr.
Pag. med Blyant paa hvert Blads
første Side (med ulige Tal), kun sid-
ste Blad (S. 267 f.) pag. paa begge
Sider.

*51: 343 (se 50), S. 1 f. — Skr.:
som 15.

¹⁸Alt] Alt ||tender||

*52-53: 343 (se 50), S. 3. — Skr.
52: i enk. Ord stor; gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere til-
dels flygtig. 53: stor, rolig.

³Pastoral-Theologie]
Pastoral Theologie < Pasto-
raltheologie

*54: 343 (se 50), S. 4 f. — Skr.:
som 6.

S. 39⁴var] ||er|| var

55: 343 (se 50), S. 5-7. — Skr.:
tildels stor; rolig i Beg. til-
dels sirlig.

*56: 343 (se 50), S. 7-9. — Skr.:
som 38.

¹⁶Pro-] ||I|| Pro-

- *57: 343 (se 50), S. 9. — Skr.:
rolig tildels sirlig. < lavere S. 47¹¹Det] Det
er
- 58: 343 (se 50), S. 10. — Skr.:
som 38. *64: 343 (se 50), S. 29. — Skr.:
som 29.
*G i Gav-] < g
- *59: 343 (se 50), S. 11f. — Skr.:
snart stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere. *65: 343 (se 50), S. 30-32. —
Skr. i første Stykke: sir-
lig; i Resten: gennemg. stor;
gennemg. rolig, hist og her i
enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 32 ube-
skr.
- *60: 343 (se 50), S. 13-17. —
Skr.: gennemg. rolig, enk.
St. i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
S. 43⁸vil] vil ||til|| S. 43⁹
han] < hans S. 43¹⁴Lud-
vig. Nu] < Ludvig. *Linie-*
skifte med Udgang Nu. S.
43¹⁵Krig,] Krig, ||den|| S.
43¹⁹Guds] < Guds-
- 61: 343 (se 50), S. 17-22. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, enk. St. sirlig, i
enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.
*af at] af *Gud] < Guds
- *62: 343 (se 50), S. 22f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere.
S. 46¹Alt] < alt S. 46¹⁰
i] i ||P||
- *63: 343 (se 50), S. 24-28. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i Beg. i enk. Ord
sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
*trænge] ||b|| trænge S.
47⁵, ja] ja S. 47²⁰Lavere]
- < lavere S. 47¹¹Det] Det
er
- *64: 343 (se 50), S. 29. — Skr.:
som 29.
*G i Gav-] < g
- *65: 343 (se 50), S. 30-32. —
Skr. i første Stykke: sir-
lig; i Resten: gennemg. stor;
gennemg. rolig, hist og her i
enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 32 ube-
skr.
- S. 49⁸det] < det: den]
< det S. 49¹¹sandt.] <
sandt, S. 49¹⁴Dette] ||Der||
Dette
- *66: 343 (se 50), S. 33. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
Beg. i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
S. 50⁴Dig ved] Dig
- *67: 343 (se 50), S. 34f. — Skr.:
som 6.
- 68: 343 (se 50), S. 35-37. — Skr.:
som 29.
*faaer] ||s|| faaer *Det-
te]] Dette [< dette)] ||h||
*U-Vigtigste] < Vigtigste
- 69: 343 (se 50), S. 37-39. — Skr.:
som 29.
*er han] er Myn-] <
Møn- *i at] at *det an-
den Gang] det ||,|| -ligt]
-ligt ||og|| -kes] -kes, *Linie-*
skifte

- *70: 343 (se 50), S. 39-43. — Skr.: som 34.
79: 343 (se 50), S. 56 f. — Skr.: som 34.
S. 60⁴om] < at lod]
||lader|| lod
- *71: 343 (se 50), S. 43. — Skr.: som 57.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
⁵-lebt.] < -lebt, ⁶hier]
hier ||,||
- *72: 343 (se 50), S. 44-46. — Skr.: som 6.
⁴ham] ||a|| ham S. 55⁷
hvor] hvor det S. 55¹⁷el-
ler] eller <at>]
- *73: 343 (se 50), S. 46-50. — Skr.: som 46.
³hvert evige] < ethvert
⁴Dette] < Dette ⁹være]
være ||gaa|| S. 56⁸Død] Død
||og|| S. 56²²f i fuld-] < F
S. 56²⁸som] som ||er berørt||
- *74: 343 (se 50), S. 50 f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, for-
øvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere.
- 75: 343 (se 50), S. 51 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg.
rolig, i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
- *76: 343 (se 50), S. 52-54. — Skr.: som 34.
- 77: 343 (se 50), S. 54 f. — Skr.: som 28.
¹s i sa-] < S
- *78: 343 (se 50), S. 55. — Skr.: stor; rolig.
¹des] des des
- 80: 343 (se 50), S. 57-59. — Skr.: som 6.
¹⁰f. -tyder det] -tyder
- 81: 343 (se 50), S. 60. — Skr.: enk. St. stor; rolig, i Beg. i
enk. Ord sirlig.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
⁵-gerer] -gere
- 82: 343 (se 50), S. 61 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. ro-
lig i Beg. i enk. Ord sirlig, i
enk. Ord hurtigere.
⁸virke] værke
- 83: 343 (se 50), S. 62 f. — Skr.: som 38.
- *84: 343 (se 50), S. 63-65. — Skr.: som 29.
⁵see] see, ¹⁸er] er ||, at
de|| ¹⁶have] < haver
- 85: 343 (se 50), S. 65-67. — Skr.: som 7.
²⁰hiin] < hiint
- 86: 343 (se 50), S. 67 f. — Skr.: som 6.
³Fornøielige] < fornøiel-
ligt ⁶det er] er
- 87: 343 (se 50), S. 68-70. — Skr.: som 6.
¹⁰Det er] Det

- *88: 343 (se 50), S. 70f. — Skr.: stor; hurtig tildels flygtig.
- *89: 343 (se 50), S. 71-73. — Skr.: som 6.
⁷nu og] nu
- 90: 343 (se 50), S. 73-75. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁶det anden Gang] < der
¹⁰Den] < den
- *91: 343 (se 50), S. 75f. — Skr.: som 32.
⁶dette første Gang] < det S. 67⁶paa . . . Maader] < i . . . Tilfælde
- *92: 343 (se 50), S. 77. — Skr.: som 6.
- *93: 343 (se 50), S. 78f. — Skr.: som 6.
S. 68⁶Det anden Gang] < det S. 68⁶lykkedes] < lykkes S. 68⁶N i Numeriske] < n S. 68¹⁰-ligt] -lige
- *94: 343 (se 50), S. 80. — Skr.: tildels stor; rolig.
- 95: 343 (se 50), S. 80f. — Skr.: som 6.
- *96: 343 (se 50), S. 81. — Skr.: som 28.
- 97: 343 (se 50), S. 81-83. — Skr.: som 35.
⁶-naar] ||, || -naar ¹⁰-og] ||, || — og ¹⁴ingen] < Ingen
- *98: 343 (se 50), S. 83f. — Skr.: som 32.
S. 70⁶meest himmel-raabende] < største
- 99: 343 (se 50), S. 84f. — Skr.: som 28.
- *100: 343 (se 50), S. 85-89. — Skr.: som 32.
⁶noget] < nogen ⁶ere] ere ||ret egl.||
- *101: 343 (se 50), S. 89. — Skr.: som 6.
⁷ud-] ||, || ud- ¹⁰kan] ||e|| kan
- *102: 343 (se 50), S. 90-92. — Skr.: som 6.
⁶at] at ||b|| ²³nogensomhelst] nogen-Sideskifte helst
- *103: 343 (se 50), S. 92f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
S. 73¹vare] vare ||saa||
- *104: 343 (se 50), S. 93f. — Skr.: som 6.
¹raaber] raaber ||hele||
- 105: 343 (se 50), S. 94f. — Skr.: som 38.
²Du] Du ||, || ⁶-lig] < -ligt
- *106: 343 (se 50), S. 95f. — Skr.: som 38.
- *107: 343 (se 50), S. 100f. — Skr.: som 38.

- ⁸bredte] < beredte S.
75¹⁰Faae] < faae finde
den] finde S. 75²⁴ — Veien]
en] ||,|| Veien
- 108: 343 (se 50), S. 100 f. —
Skr.: som 38.
⁸Du] ||du|| Du
- *109: 343 (se 50), S. 101. — Skr.:
stor; gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere.
Anm.: nederste 1/4 af Siden ubeskr.
- *110: 343 (se 50), S. 102-104. —
Skr.: som 38.
- *111: 343 (se 50), S. 104. — Skr.:
som 109.
- 112: 343 (se 50), S. 104 f. — Skr.:
som 6.
¹³af-] ||bes|| af-
- *113: 343 (se 50), S. 105 f. —
Skr.: som 109.
¹Frem-] ||A|| Frem- ⁶In-]
||a|| In-
- *114: 343 (se 50), S. 106-108. —
Skr.: som 38.
- 115: 343 (se 50), S. 108 f. — Skr.:
som 28.
⁴at] at ||eth||
- 116: 343 (se 50), S. 109-111. —
Skr.: som 28.
⁹eller] ||Dersom Du|| eller
- 117*-118: 343 (se 50), S. 111. —
Skr. 117: i enk. Ord stor;
- beg. sirlig, efterh. hurtigere.
118: som 103.
118⁴tid-] ||hidtil kun for||
tid- 118⁶kun] kunde
- *119: 343 (se 50), S. 112 f. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
sirlig, forøvr. gennemg. rolig,
i enk. Ord hurtigere.
⁶et] < er ⁹at anden Gang]
||at|| at
- 120: 343 (se 50), S. 114 f. — Skr.:
som 119.
¹⁰nyde] nye ¹²man vil]
man Linieskifte ¹⁵for-] ||og||
for-
- *121: 343 (se 50), S. 115-117. —
Skr.: som 38.
⁵sig] ||i|| sig S. 82⁸ka-
ster] ||ikke|| kaster S. 82¹⁰
given] ||T|| given
- *122: 343 (se 50), S. 117-119. —
Skr.: som 6.
S. 83³dette] ||den|| dette
S. 83⁴gaaer] ||gjør|| gaaer
- 123: 343 (se 50), S. 119 f. — Skr.:
som 38.
⁴da] da ||A||
- 124: 343 (se 50), S. 120 f. — Skr.:
som 6.
⁸det] < den
- *125: 343 (se 50), S. 121-126. —
Skr.: som 26.
⁸og at blive] og ⁴mit]
< mig ¹⁷-ledes] -ledes,
¹⁹denne Verden.] denne
||Fremdeles|| ²⁰mod] mod

- ||uretfærdig|| S. 85¹¹ jeg *anden Gang*] < der komme] komme ||til at staae|| S. 85¹² i] ||som|| i Mand] Mand ||,|| S. 85³⁰ [†] + S. 85²⁹ Dette] < dette
- *126: 343 (se 50), S. 126-130. — Skr.: som 22.
²¹vil] ||b|| vil
- 127: 343 (se 50), S. 130. — Skr.: som 38.
- *128: 343 (se 50), S. 131-135. — Skr. i Hovedstykket: som 38; i Tilf.: sirlig.
¹nye] ||nyeste|| nye ⁶fra] fra ||de|| S. 88⁹: det] <; det S. 88²⁴at] at ||det|| S. 88²³og] og ||Ungerne||
- *129: 343 (se 50), S. 135-137. — Skr.: som 38.
¹⁷Ægte-] ||i|| Ægte-
- *130: 343 (se 50), S. 137-140. — Skr.: som 40.
 S. 90⁵indeholder] < er S. 90⁶-hvert *første Gang*] -hvert ||et|| S. 90²¹-hed] -hed ||, naar han sagde for||
- *131: 343 (se 50), S. 140-143. — Skr.: som 38.
¹⁹lide] ||blive|| lide ²⁴tør] ||kan|| tør
- 132: 343 (se 50), S. 144 f. — Skr.: som 38.
- 133: 343 (se 50), S. 145 f. — Skr.: som 109.
- ⁴Mange] Mange ||maa-skee||
- *134: 343 (se 50), S. 146-150. — Skr.: som 109.
⁶sagt] ||Sagen|| sagt ¹⁰det] de
- *135: 343 (se 50), S. 150-153. — Skr.: som 6.
²⁴er] ||brister|| er ¹⁶flere] < Flere
- *136: 343 (se 50), S. 154 f. — Skr.: som 29.
⁸mig] ||af|| mig ⁶af at] af ¹¹at *anden Gang*] ||d|| at
- *137: 343 (se 50), S. 155. — Skr.: som 38.
¹at være] < et ²due] < duer
- *138: 343 (se 50), S. 156 f. — Skr.: som 6.
⁶aidrig] ||til|| aldrig ⁶Det] < det ⁹-kom] < -komm ¹⁸Ord] ||er|| Ord
- 139: 343 (se 50), S. 158 f. — Skr.: som 28.
 S. 97¹i] i ||. Jøded|| S. 97²den] < det
- *140: 343 (se 50), S. 159 f. — Skr.: som 11.
- 141: 343 (se 50), S. 160-169. — Skr.: som 32.
⁸Baga- *første Gang*] Bag-Baga i *Bagatellerie anden Gang*] < Bagt S. 98⁶De] ||Den Forelsk|| De S. 98¹⁰.

Baga-] Bag- S. 98²³ hende
første Gang] < ham S. 99³
-lsens] < -ns S. 99¹¹ Øre-]
||det|| Øre- S. 99¹⁶ Verden.]
< Verden, S. 99²⁰ har] ||ei||
har S. 99²⁰ om] ham S. 100⁶
-den] < -dens *Rett. m. Bly-*
ant

142: 343 (se 50), S. 169-172. —
Skr.: som 6.

³Bispe-] ||P|| Bispe-⁵
burde] < passe paa at⁶
Kry-] ||S|| Kry- at] ||,|| at
man] ||s|| man tvende]
tvende |lige store| ¹¹det] de
¹⁷Forfatter] < Mand S.
101⁴ naar] ||str blot man|| naar
viste] viser S. 101⁶ da] <
dog S. 101¹⁴ det] < den

143: 343 (se 50), S. 172 f. — Skr.:
som 66.

¹F i For-] < s³ det at]
det ¹⁰af-] ||t|| af-

*144: 343 (se 50), S. 173-191. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, adsk. St. hur-
tigere i enk. Ord flygtig, hist
og her hurtig tildels flygtig.

³en] < et ⁵total] <
enorm ¹⁴den] den ||Tilvæ-
rels|| S. 103⁴ kan] ||s|| kan
S. 103¹³ skjule] < skjules
S. 103²³ In-] ||B|| In- S. 104¹⁸
at] at ||disse|| S. 104²⁵
kjendte] kjendte ||af|| S.
105⁸ slet] ||i|| slet Han]
Han ||S|| S. 105²⁵ hiint]
||Vid|| hiint S. 106⁸ ikke]
ikke ||saaledes|| S. 106³⁶ el-
ler] ||og|| eller S. 106³⁷ at]

at ||forsma|| S. 107³ V i Valgte]
< v S. 107⁴ de] ||næsten||
de

*145: 343 (se 50), S. 191-203. —
Skr.: som 32.

S. 108⁹ Det] ||Naar|| Det
S. 108¹³ Vidnet ihjel] -Vid-
net S. 108²⁵ -ede Tid] -ede
S. 108²⁸ Det] < det S. 108³¹
som] ||,|| som S. 108⁴⁴ saa-]
||til|| saa- S. 109⁶ Terrain-]
Terainn- S. 109²⁴ ir-] ||at|| ir-
S. 110¹⁰ tig] tigt

*146: 343 (se 50), S. 204 f. — Skr.:
som 66.

147: 343 (se 50), S. 205-207. —
Skr.: som 38.

S. 112⁸ er her] ||e|| her
S. 112⁶ fordømme] for døm
me

*148: 343 (se 50), S. 207-211. —
Skr.: som 32.

S. 113³ behøve] behøve
||at være|| S. 113⁶ idet den]
idet *Linieskifte* S. 113²¹
Det] < det

149: 343 (se 50), S. 211-213. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, tildels hurtigere
i enk. Ord flygtig.

Anm.: nederste 1/4 af S. 213 ube-
skr.

S. 114¹¹ Ind-] ||en|| Ind-

*150: 343 (se 50), S. 214-216. —
Skr.: som 149.

⁶der] der ||anden|| ⁸det]
||Exem|| det S. 115³ Slægt.]
< Slægt, S. 115⁵ vorder]

vogter S. 115¹¹ikke] ||død||
ikke S. 115¹³eller] ||ligger||
eller den kjendelige] <
al kjendelig

*151-152: 343 (se 50), S. 216-220.
— Skr. 151: som 149. 152
(S. 217): rolig.

151⁵Forarg-] Forag- 151¹³
hvor] hvor ||altsaa|| 151¹⁴
Den] < den S. 116⁴deraf]
||der|| deraf

*153: 343 (se 50), S. 220. — Skr.:
rolig.

*154: 343 (se 50), S. 221-223. —
Skr.: som 6.

Anm.: nederste 1/4 af S. 223 ube-
skr.

1⁵vilde forandre] < for-
andrer 2¹især] især ||saa||
Linieskifte 2⁹-hed] <-heden

*155: 343 (se 50), S. 224-232. —
Skr.: som 6.

Anm.: Slutn. af Stykket anbragt
i Marg.

1⁸skul-] ||istedet|| skul-
1⁴dog] ||er|| dog 2²og] ||saa||
og 2¹-tyrer,] -tyrer, ||som||
S. 119⁶-tat] -tat ||, at|| S.
119¹³for-] ||med|| for- S.
119³⁸-trykke] -trykke ||,|| S.
119³¹og vel] vel S. 119³³
da] da det S. 120³Minde]
< Minder S. 120⁸-løse]
-løse ||Processioner|| S. 120⁹
paa] paa ||at|| S. 120¹⁴hvad]
hvad ||hi||

*156: 343 (se 50), S. 233-237. —
Skr. i de første to Styk-

ker: hist og her stor; rolig,
hist og her sirlig; i Resten:
som 6.

Anm.: nederste 1/4 af S. 237 ube-
skr.

S. 121⁹indlade] < lade
S. 121¹⁶af at] af S. 121²⁰ef-]
e- S. 121³⁴og] ||i|| og S. 121²⁹
jeg] jeg ||for|| S. 121⁸⁰sig
til] sig *Linieskifte* S. 121⁸⁴
Maade] Maade ||4p||

*157: 343 (se 50), S. 238-245. —
Skr.: som 144.

3⁹odium] < otium S. 123¹⁷
Tag] ||Ingen|| Tag S. 123³⁰
nye] ||gud|| nye be-] ||p|| be-
S. 123⁸⁰hvor] < hvorm S.
123⁸¹en] < et S. 124⁵Der-]
||Men|| Der- S. 124¹⁸Kirke]
Kirke ||—||

158: 343 (se 50), S. 245-247. —
Skr.: som 6.

*159: 343 (se 50), S. 247. — Skr.:
som 6.

*160: 343 (se 50), S. 248f. — Skr.:
som 46.

S. 126¹Dem] < dem
mindst... Jødedommen]
< beskjeftiger Jødedommen
mindst af Alle S. 126³sidde
og] sidde S. 126⁸ansee...
egl.] < ret egl. ansee den
Art Frembringelse for] for
||G||

161-162: 343 (se 50), S. 249f. —
Skr. 161: som 117. 162 (S.
250): som 13.

161³man kan] man 162⁸
Testamente] Msk.

*163: 343 (se 50), S. 250-253. —
Skr.: som 29.

¹⁸Løverdag] < Søndag ¹⁴
af] ||f] af ¹⁶-erer]-er ³⁰er]
er ||,|| ³⁴Menneske] Msk.
||, der||

164: 343 (se 50), S. 254-256. —
Skr.: som 38.

165: 343 (se 50), S. 256f. — Skr.:
som 6.

⁶-misme] -sme

*166: 343 (se 50), S. 257-259. —
Skr.: som 6.

S. 130¹¹i] i ||Bagg||

*167: 343 (se 50), S. 260f. — Skr.:
som 32.

S. 131¹den] < det

*168: 343 (se 50), S. 261-266. —
Skr.: som 63.

*169: 343 (se 50), S. 267f. — Skr.:
som 32.

⁶Chri-] ||Ægtesk|| Chri-

170: 342 (= L-For tegn. — Bind,
paa indv. trykt Etikette mrk.:
„Faaes hos Wm Wanscher,
Kiøbmagergade No 6“, 4.
(171 × 219), Vb. med Guld-
fileter paa Ryggen, graal. mar-
moreret Overtræk, marmore-
ret Forsats; spr. Snit. Pap.:
blaal. Velin), udv. Etikette. —
Skr.: sirlig.

Anm.: Stykkerne i 342 er anbragt
med bred ydre Margen. De tre første
Sider er upag. og ubeskr.; forøvr.
Pag. med Blyant paa hvert Blads
første Side (med ulige Tal), kun sid-

ste Blad (S. 273f.) pag. paa begge
Sider.

*171: 342 (se 170), S. 1. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig, enk. St. sirlig, i første
Stykke i enk. Ord hurtig til-
dels flygtig.

⁴og] og ||h.||

*172: 342 (se 170) S. 2. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.

*173-174: 342 (se 170), S. 3. —
Skr. 173: gennemg. stor; ro-
lig. 174 i Hovedstykket:
som 173; i Marg.: sirlig.

175: 342 (se 170), S. 3 f. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.

³fleste] < Fleste

*176: 342 (se 170), S. 4 f. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.

*177: 342 (se 170), S. 5 f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere.
S. 137¹egl.] ||,|| egl.

*178: 342 (se 170), S. 6 f. — Skr.:
som 103.

³det . . . ⁴med] < For-
holdet mellem Contemplation
og Handling er som ⁶Scene]
Scene ||ganske||

*179: 342 (se 170), S. 7 — Skr.:
som 11.

⁷findet.⁴] findet.

180: 342 (se 170), S. 7 f. — Skr.: som 21.

¹Der] < Det

181*-182: 342 (se 170), S. 8-11. — Skr. 181: som 15. 182 (S. 11): som 13.

S. 139⁵er *anden Gang*] er
[at] S. 140⁵Schopenhauer-
ske] S.⁹ S. 140¹⁴thi] thi ||,
S. 140¹⁹Andet] < andet 182³
i] ||idet] i

183: 342 (se 170), S. 12 f. — Skr.: som 46.

²-ne] < -en ²³,et] < ; et

*184: 342 (se 170), S. 14 f. — Skr.: som 13.

⁴-stødet.] < -stødet, ¹¹,
men] ||, thi] , men ¹⁴det]
||, det ¹⁶-mente] < -men-
tes ²²været] være

*185: 342 (se 170), S. 15-19. — Skr.: som 13.

⁷der-] ||<men>|| der- ¹⁸, ja]
< ; ja ²¹Anden] < anden
S. 144⁶af at] af *Linieskifte*
S. 144¹³Dette] < Denne

*186: 342 (se 170), S. 19-22. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

⁷-lig] < -ligt ⁸saa] <
som ¹²et] < en S. 146⁸til
det] det S. 146²²-hed] -hed

*187: 342 (se 170), S. 22-44. — Skr.: gennemg. stor; beg. sir-

lig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

⁷har] < er ¹²skal] skal
||sty|| ¹⁷, hellere] hellere
Sideskifte hellere ²⁰Mand]
Mand ||og||

*188: 342 (se 170), S. 24-27. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig for en stor Del sirlig.

S. 148⁴at] ||1] at Det] <
det S. 148¹¹Ingen] < ingen
S. 148²¹Dum-] < dum- S.
148²³Menneske] Msket S.
148²⁸-ling om] -ling S. 148³¹
ikke for] for En,] < En:
S. 149²ten] teten S. 149⁸er
han] er

189-190: 342 (se 170), S. 27-29. — Skr. 189: hist og her stor; rolig hist og her sirlig. 190 (S. 29): i enk. Ord stor; sirlig.

189¹⁴To] ||T|| To

*191: 342 (se 170), S. 29. — Skr.: som 13.

²saa] < nu

*192: 342 (se 170), S. 30. — Skr.: hist og her stor; rolig tildels sirlig.

⁶Det] |alt| Det

*193: 342 (se 170), S. 31-35. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. enk. St. sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹⁰-siger] -sigen ||denne—||
¹¹-ere] < -est

- *194: 342 (se 170), S. 36 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.
¹Den] < Det ⁴Een-] ||V||
 Een- S. 154¹¹ og første Gang]
 og ||„let||
- 195-*196: 342 (se 170), S. 37-41.
 — Skr. 195: hist og her stor; gennemg. rolig, enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere. 196 (S. 40): sirlig.
 195⁵dog] dog ||er|| 195⁹
 uskjøn] uskjøn ||Samm|| S.
 155⁹Nar] Nar ||,|| S. 155¹⁴
 -gaasen] -gaas S. 155¹⁶-le-
 des.] < -ledes!
- 197: 342 (se 170), S. 41 f. — Skr.: hist og her stor; rolig, enk. St. sirlig.
- *198: 342 (se 170), S. 42-46. — Skr.: som 6.
⁴een] En S. 157¹⁶intet
 Latterligt] < Intet latterligt
 S. 158⁵Sine] < sine
- *199: 342 (se 170), S. 46-48. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, enk. St. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
³enhver] < en bliver]
 ||, og|| bliver ¹had] ||elsk||
 had
- *200: 342 (se 170), S. 48-50. — Skr.: som 199.
 Anm.: nederste 1/4 af S. 50 ubeskr.
⁴af] ||, af ¹⁴kun] kun ||,||
- *201: 342 (se 170), S. 51 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
- *202: 342 (se 170), S. 52-55. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.
¹⁵Christus] < ham ¹⁹synes] < syntes S. 162¹-elsket —] < -elsket,
- *203: 342 (se 170), S. 55. — Skr.: som 11.
¹For-] < for- ⁹For-] < for-
- 204: 342 (se 170), S. 56. — Skr.: som 82.
⁸jo] ||de|| jo
- *205: 342 (se 170), S. 56-58. — Skr.: som 82.
⁸-Maaden] -Maaden ||,||
⁸godt] ||h|| godt ⁹hans] < det han kaldte
- *206: 342 (se 170), S. 58. — Skr.: som 38.
 Anm.: nederste 1/4 af Siden ubeskr.
⁶end] ||af|| end
- *207: 342 (se 170), S. 59. — Skr.: som 38.
²nede] nede ||blandt Folket|| nedt i nedtraadt] < nede ⁶i] ||s|| i
- 208: 342 (se 170), S. 60 f. — Skr.: hist og her stor; rolig, i Beg. tildels sirlig.
⁶, saa] ||(||, saa ⁹i at] at

209*-210: 342 (se 170), S. 61-64.

— Skr. 209: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere. 210 (S. 63): som 13.

209⁶-stalt] -stal 209¹⁰ høie] ||Høide|| høie

*211: 342 (se 170), S. 65. — Skr.: i enk. Ord stor; beg. sirlig, forøvr. rolig hist og her i enk. Ord sirlig.

*212: 342 (se 170), S. 65 f. — Skr.: som 176.

¹med] < — *det det] *Linieskifte* det man kan] man

*213: 342 (se 170), S. 66-68. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, enk. St. i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁴de] < det ²²gaae] ||d|| gaae S. 169¹ogsaa] ogsaa ||dette||

214-216: 342 (se 170), S. 69-71. — Skr. 214: som 202. 215-216 (S. 70): som 21.

214⁵den] < der 214⁶til at] til 214¹⁰Haabet] Haabet ||skuffer|| 214²²gets] gens S. 170³Gange anden Gang] Gang S. 170⁹-beide] -beide ||)|| S. 170¹⁰jeg] ||d|| jeg

*217: 342 (se 170), S. 71-73. — Skr.: gennemg. stor; beg. ro-

lig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.

Carach-] < Carak-

*218: 342 (se 170), S. 73-77. — Skr.: som 14.

S. 172²⁶Sit] < sit

219-221: 342 (se 170), S. 77-81. —

Skr. 219: som 32. 220 (S. 78): som 13. 221 (S. 81): som 57.

Anm.: nederste ¹/₃ af S. 81 ubeskr.

219¹L i Løgne-] < l S. 174⁷en] en [< et] ||Ord|| S. 174²²vilde] < vil S. 175⁴hyklet] < hykklet

222: 342 (se 170), S. 82. — Skr.: som 21.

*223: 342 (se 170), S. 82 f. — Skr.: som 29.

S. 176¹⁴mig i] mig *Linieskifte* S. 176¹⁶-tyde] -tydede S. 176¹⁷den] < det

*224: 342 (se 170), S. 84 f. — Skr.: som 6.

⁵en] < et S. 177⁴Eed paa] Eed S. 177⁷man] ||,|| man S. 177⁹for-] ||k|| for- S. 177⁹han] < hans

225: 342 (se 170), S. 86 f. — Skr.: som 15.

¹⁰Intet.] Intet. [< ;] ||men| ¹⁴denne] < det

226: 342 (se 170), S. 87-92. — Skr.: som 202.

¹⁵hun] *Linieskifte* ||e|| hun ¹⁶god] ||Go|| god ¹⁸en] < et

²⁴man] ||i|| man ³⁸som] ||h||
som S. 179⁸de] < det S.
179¹⁷-brædt] < -bredt S.
179⁸¹der første Gang] < det
i] |d| i S. 179⁸³denne . . .
Lyksalighedslære] < dette
. . . Nonsens

- *227: 342 (se 170), S. 92-100. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, enk. St. sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
¹¹mener] ||vil|| mener ³⁰
der] < den S. 181⁸1800]
< 1000 S. 187⁷urokkelig]
urolog S. 181⁸For-] < for- S.
181¹³mis-] ||ih|| mis- S. 181¹³
udtrykke] < opretholde S.
181¹⁷for-] ||eller at|| for- S.
181²³maa Du] maa S. 181⁸¹
min Ven,] min, Ven S. 182⁶
end] en S. 182¹⁰de] < det
S. 182²⁴Masse anden Gang]
< Massen Rett. m. Blyant S.
182³³en Engel] Engel S.
183⁶være] < blive S. 183¹⁰
i] < in

228*. 229-230: 342 (se 170), S. 100-
102. — Skr. 228: som 32. 229
(S. 100 f.): som 57. 230 (S.
102): som 21.

228¹⁴jeg] jeg ||,|| 229⁸
Stand] Stand ||,|| 229⁵Sligt]
i Sligt 230⁸fra] < af 230¹³
blive] ||ere,|| blive

- *231: 342 (se 170), S. 103 f. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, hist og her i enk. Ord
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
S. 186⁸in-] ||g|| in- S. 186⁶

om] ||f|| om S. 186⁷Mand.]
< Mand;

- *232: 342 (se 170), S. 104-109. —
Skr.: som 26.

⁶misbruges] < bruges
⁸et] < en ¹⁶ny] ||l|| ny S.
187¹⁸sit] < sin S. 187²³
gjør] gjør ||h|| S. 187²⁴kun
bære] bære S. 187³⁹er an-
den Gang] er ||,||

- *233: 342 (se 170), S. 110 f. —
Skr.: hist og her stor; beg.
sirlig, forøvr. gennemg. rolig,
hist og her i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere.
⁸end] en

- *234-235: 342 (se 170), S. 111 f. —
Skr. 234: som 103. 235 (S.
111): som 176.

234³i] ||,|| i 234⁴el-] ||godt
i|| el- 234¹⁸er første Gang]
||at|| er

- *236: 342 (se 170), S. 113 f. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. tildels sirlig, i
enk. Ord hurtigere.

¹³„jeg] <: jeg er] er ||s||
¹⁴saa] ||sig|| saa ²¹sige,] <
sige:

- *237: 342 (se 170), S. 115-119. —
Skr.: som 32.

⁶platonisk-] < platonis-
ske ¹⁴en] en Sideskifte en
¹⁹Intet] < intet S. 192⁸for-
holde] < forholdende S.
192⁷-gemer] -gemer ||,|| S.
192¹⁹som] ||,|| som S. 193¹
Tænker] Tænker ||i d||

- *238: 342 (se 170), S. 119-123. —
Skr.: som 32.
‘Men] Men||mellem||⁷ikke
første Gang]||anseer det|| ikke
- *239: 342 (se 170), S. 123. —
Skr.: som 15.
- 240-241: 342 (se 170), S. 123-128.
— Skr. 240: gennemg. stor;
gennemg. rolig, i Beg. og
Slutn. tildels sirlig, hist og
her hurtigere i enk. Ord flyg-
tig. 241 (S. 124 f.): i enk. Ord
stor; gennemg. rolig, hist og
her i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
240⁵saa] saa||kunne|| 240¹⁵
vel] vel||tillige|| 240³⁰-ing]
-ingen 240³⁷Degn]||ikke||
Degn 240³⁹Degn:] < Degn,
maa vel]||kunde man||<maa>
vel||kalde|| 240³⁰(Peer] <
: Peer S. 196⁶der] der||vil||
S. 196¹⁴ikke]||h|| ikke 241³
har]||syntes nemlig|| har
241⁶være første Gang] være
||en|| 241⁶Væren.] < Væren;
241¹³havde]||saaledes|| havde
- *242: 342 (se 170), S. 128-131. —
Skr. i første Stykke: i
enk. Ord stor; sirlig; i Re-
sten: som 63.
⁷der] < det
- *243: 342 (se 170), S. 131 f. — Skr.:
tildels stor; i Beg. gennemg.
hurtig i enk. Ord flygtig, i enk.
Ord roligere, sl. roligere.
- *244: 342 (se 170), S. 132 f. —
Skr.: som 149.
⁷størst] < største
- *245-246: 342 (se 170), S. 133. —
Skr. 245: som 13. 246: som
15.
- 247: 342 (se 170), S. 133 f. — Skr.:
i enk. stor; gennemg. sirlig,
enk. St. hurtigere.
³-holder] -holder sig
Christendommen,]<Xstd.
- *248: 342 (se 170), S. 134-137. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, hist og her i
enk. Ord sirlig, hist og her
hurtigere i enk. Ord flygtig.
¹⁸fordrer]||ligger i,|| for-
drer ³⁰Mængde] Mængde||,
at første Gang]||d|| at S.
201³⁰Tæn-]||Per|| Tæn-
- *249: 342 (se 170), S. 137 f. —
Skr.: som 6.
S. 202⁹-erne] < -en
- *250: 342 (se 170), S. 138 f. —
Skr.: hist og her stor; gen-
nemg. rolig tildels sirlig, i
enk. Ord hurtigere.
- *251: 342 (se 170), S. 139-141. —
Skr.: som 32.
‘om] om||D|| S. 203⁹
Gud;]< Gud — S. 203¹⁰
Abra-]||Amen|| Abra-
- *252: 342 (se 170), S. 141-144. —
Skr.: som 187.
³Saa-]||Hvad,| Saa- ⁸har]
||e|| har ¹¹Christendom-
mens Betydning]< Xstd.
S. 204¹⁶last] last||o: s: v:|
S. 204¹⁹salig] < Salig

- 253: 342 (se 170), S. 144 f. — Skr. i Hovedstykket: som 32; i Tilf. og Anm.: som 11.
 Anm.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 145 ubeskr.
 'paa] < af S. 205¹Naar] < Overalt hvor S. 205⁴Almindeligen . . . ikke] < Men han nævner aldrig S. 205⁵ikke] ||slet| ikke gift;] < gift.
- 254: 342 (se 170), S. 146. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
- 255: 342 (se 170), S. 147. — Skr.: som 38.
- 256: 342 (se 170), S. 147-150. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere, i en enk. Tilf. sirlig.
 'e-us] < -eust 'lig] < -ligt 'for] ||fordi|| for S. 207³mod] < for S. 207⁶føler] ||frygter|| føler S. 207¹³naar] ||hun|| naar
- *257: 342 (se 170), S. 150 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
 'et i ethvert] < en man] man ||,||
- *258: 342 (se 170), S. 151. — Skr.: som 103.
- *259: 342 (se 170), S. 151-155. — Skr.: som 227.
 'og] ||,|| og S. 209⁹dette] < denne S. 209¹¹et] < en S. 209¹⁴ved] ||at tjene| ved S. 209¹⁶gjøre] ||tjene Staten| gjøre S. 209¹⁹: om] <, at
- *260: 342 (se 170), S. 155-158. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig, efterh. hurtig tildels flygtig, sl. igen roligere.
 S. 210¹er] er |meg|| S. 210¹⁰om An-] An- S. 210¹⁴det det] det S. 210¹⁵af] ||ene| af S. 210²²af] < om S. 210²⁷saa] sig saa
- *261: 342 (se 170), S. 158 f. — Skr.: som 28.
- *262: 342 (se 170), S. 159-161. — Skr. i Hovedstykket: tildels stor; beg. sirlig. forøvr. gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Marg.: i enk. Ord stor; rolig.
 'hvad] ||S|| hvad 'sat] < satte 'siger] ||sagd|| siger
- *263: 342 (se 170), S. 161 f. — Skr.: som 103.
 'thi] thi ||,|| 'sig i] sig
- *264-265: 342 (se 170), S. 162 f. — Skr. 264: som 29. 265 (S. 162 f.): som 189.
- *266: 342 (se 170), S. 163-165. — Skr.: som 46.

- S. 214⁴T i Tu-] < t S. 214¹³en] < et S. 214¹⁴-re-
redes] -redes
- *267: 342 (se 170), S. 165-168. —
Skr.: som 202.
 ³en] end S. 215¹¹Saa] <
Deels S. 215²²Hjælp] ||d||
Hjælp S. 216¹man kaster]
< og saa kaster man
- *268: 342 (se 170), S. 169-171. —
Skr.: som 6.
 ³en] < et ³⁰En eenfol-
dig] < Et eenfoldigt ³¹mær-
ker] ||seer|| mærker ²⁶et-
hvert] < enhver S. 217¹
enkelt] < eenligt
- 269: 342 (se 170), S. 172f. — Skr.:
som 202.
- 270: 342 (se 170), S. 173f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
enk. St. sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.
 S. 218⁷clair-] < clayr-
- *271: 342 (se 170), S. 174f. —
Skr. i Hovedstykket: som
6; i Marg.: sirlig.
- *272: 342 (se 170), S. 175f. —
Skr.: som 28.
- *273: 342 (se 170), S. 177f. —
Skr.: som 29.
 ⁶hele] heel S. 220³Du]
< du
- 274: 342 (se 170), S. 178f. — Skr.:
som 28.
- 275*-276: 342 (se 170), S. 179f.
— Skr. 175: som 6. 276 (S.
180): gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig,
275¹¹han første Gang] jeg
275¹²siig] siig ||dett|| 276¹
at] ||d|| at 276⁴han] han,
||efter S.⁸|| 276⁷stadigere]
< stadige
- *277: 342 (se 170), S. 181-186. —
Skr.: tildels stor; beg. rolig
tildels sirlig, forøvr. gennemg.
rolig, hist og her i enk. Ord
sirrig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
 S. 222¹⁴skal] ||k|| skal S.
222¹⁷kan] ||strax|| kan S.
223³hvem] < der S. 223⁸
forlanger] < foranle
- *278: 342 (se 170), S. 186-188. —
Skr.: gennemg. stor; beg. sir-
lig, forøvr. gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.
 ³noget] < nogen ⁵en
Million] < Millioner S.
224⁶slaget.] slaget.“ S. 224⁷
J i Jordens] < j S. 224¹⁰
feed] ||den|| feed S. 224¹⁷
ingen Maade] ingen S.
224²⁶til at] til
- *279: 342 (se 170), S. 189-191. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, hist og her hur-
tig tildels flygtig.
 S. 225²³smerte-] ||best||
smerte-

- *280: 342 (se 170), S. 192. — Skr.: som 28.
³kan] kan ||kun være i||
- 281-282: 342 (se 170), S. 192-194.
 — Skr. 281: som 34. 282 (S. 193): som 10.
 281⁶der er] der 281⁹frelser] < frelste
- 283: 342 (se 170), S. 194 f. — Skr.: som 6.
¹— en] ||,|| — en ⁵-brug] -brud
- 284: 342 (se 170), S. 195-197. — Skr.: som 34.
 S. 228¹alt Menneske-] < Alt mske- S. 228⁶er,] < er: S. 228⁹-repræsentant] -repræsentant S. 228¹¹Mennesket] < Msker S. 228¹⁶den]denne S. 228¹⁶-ning,] < -ning: S. 228¹⁶bære] bære ||Xstd|| S. 228¹⁶Lov] < lov
- *285: 342 (se 170), S. 197-199. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, snart hurtigere tildels flygtig.
 S. 229¹for-] ||thi|| for- S. 229⁵er] er ||ogsaa|| S. 229¹¹en heel] < et heelt S. 229¹³den] < det
- *286: 342 (se 170), S. 200-203. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, tildels hurtigere i enk. Ord flygtig.
 S. 230⁵Og] ||Men|| Og S. 230⁶af en] af
- *287: 342 (se 170), S. 203 f. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, snart hurtigere, efterh. hurtig tildels flygtig.
- 288: 342 (se 170), S. 204-206. — Skr.: som 119.
¹³Ideer] < Ideen
- 289-290: 342 (se 170), S. 206-208.
 — Skr. 289: som 34. 200 (S. 206): gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
 289³ansees] < betragtes 289³uden] ||under|| uden S. 289⁹saa] ||e|| saa 289¹⁹at] ||ve|| at
- 291: 342 (se 170), S. 208 f. — Skr.: som 6.
⁴en anden Gang] en ||Saa|| ⁵stalt] < stalts ¹³Gud] Gud ||,||
- *292: 342 (se 170), S. 209-211. — Skr.: som 6.
³og] < fremdeles
- *293: 342 (se 170), S. 211. — Skr.: hist og her stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
- 294: 342 (se 170), S. 212. — Skr.: som 38.
⁸-ning] -ning ||i||
- *295: 342 (se 170), S. 213-215. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

- ¹⁰Ord] Ord ||som de|| ¹⁴
bekæ i .bekæmper] < bekj
- *296: 342 (se 170), S. 215-219. —
Skr. i de første to Styk-
ker: tildels stor; beg. rolig
hist og her sirlig, efterh. hur-
tigere i enk. Ord flygtig; i
Resten: som 32.
S. 237¹⁸af] af ||de||
- *297-298: 342 (se 170), S. 219-
223. — Skr. 297: gennemg.
stor; gennemg. rolig, i Beg.
hist og her sirlig, i enk. Ord
hurtigere. 298 (S. 223): sirlig.
S. 238⁸-heden] < -hedens
S. 238³⁸er] er ||o||
- *299: 342 (se 170), S. 223-228. —
Skr.: som 38.
¹³Forskjellen] < Forholdet
i] i |||| ²²-lene]-lene |||| S. 240³
-rettes] < -rettet S. 240⁸Bæ-
ger—Vand] Bæger-*Linieskif-*
te vand S. 240¹⁰det yderst]
< den yderste S. 240¹¹ind-
til . . . ¹³Tørst] < Kjerlig-
hedens Gud lader ham tørste,
tørste, hvis det behøves tørste
ihjel S. 240³⁴Loven] ||s||
Loven
- *300: 342 (se 170), S. 228 f. —
Skr.: som 103.
⁴-stod] < -staaer
- *301-302: 342 (se 170), S. 230-
233. — Skr. 301 i første
Stykke: som 117; i Resten:
som 22. 302 (S. 230): sirlig.
S. 242¹„men] <: men S.
242⁴„er] er S. 249³⁹Ver-
den“] Verden
- *303: 342 (se 170), S. 234 f. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
sirlig, forøvr. gennemg. rolig
i enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig.
- *304: 342 (se 170), S. 235 f. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, et enk. St. sirlig,
i enk. Ord hurtigere.
- 305: 342 (se 170), S. 236 f. —
Skr.: som 6.
¹mig] ||M|| mig
- 306: 342 (se 170), S. 237 f. —
Skr.: som 109.
⁴Petri] < Xrsti
- 307: 342 (se 170), S. 238. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.
- 308: 342 (se 170), S. 238 f. — Skr.:
tildels stor; beg. rolig i enk.
Ord sirlig, efterh. hurtigere i
enk. Ord flygtig.
- 309: 342 (se 170), S. 240-242. —
Skr.: som 32.
⁴vil] < gad S. 246⁸dette]
< det S. 246¹⁹atter at]atter
- 310: 342 (se 170), S. 242 f. — Skr.:
som 32.
¹⁰regner] < stræber ¹¹
som] som ||er|| ¹⁴gal.] gal.
||Som de||
- 311: 342 (se 170), S. 244 f. — Skr.:
som 74.
⁶V i Vis-] < v

- 312: 342 (se 170), S. 245. — Skr.: som 13.
²som] < at ⁴Lidende]
 Lidende [[<]Lidendes] ||, har||
- *313: 342 (se 170), S. 245-253. —
 Skr.: som 61.
 S. 248⁵Over-] ||Sy|| Over-
 S. 248⁷Frisk] < frisk S.
 248¹⁹havde] havde |det| S.
 248²⁷med] < at S. 249¹⁸er]
 ||ha|| er S. 249²⁴De] < Den
 S. 250¹⁹det,] < det;
- *314: 342 (se 170), S. 253 f. —
 Skr.: som 38.
¹E i Elendig] < e
- *315: 342 (se 170), S. 254 f. —
 Skr.: som 38.
- *316: 342 (se 170), S. 255 f. —
 Skr.: som 109.
- *317: 342 (se 170), S. 256-258. —
 Skr.: som 201.
 S. 252¹⁴-fælde] -fældet S.
 252²⁰dette] dette ||F||
- 318: 342 (se 170), S. 258 f. —
 Skr.: som 201.
- 319*-320: 342 (se 170), S. 259. —
 Skr. 319: som 15. 320: i enk.
 Ord stor; sirlig.
 320²siger] Siger
- *321: 342 (se 170), S. 260 f. —
 Skr.: som 82.
¹Red-] ||,|| Red-
- 322*-323: 342 (se 170), S. 261 f. —
 Skr. 322: gennemg. stor; ro-
- lig. 323 (S. 262): rolig i enk.
 Ord sirlig.
 323²vil] < vill
- *324: 342 (se 170), S. 262-264. —
 Skr.: som 38.
 S. 255⁴Præst.] < Præst;
 S. 255⁸den] < en S. 255²⁵
 som] ||,|| som
- *325: 342 (se 170), S. 265-270. —
 Skr.: gennemg. stor; gen-
 nemg. rolig, i Beg. enk. St.
 sirlig, i enk. Ord hurtigere.
 Anm.: nederste ¹/₄ af S. 270 ube-
 skr.
 S. 256¹⁵) for-] < > ||—|| for-
 S. 256²⁰-bare] -bar S. 257²
 at første Gang] < af alt]
 < Alt S. 257⁰Alt] < alt S.
 257²⁵den] < det
- 326: 342 (se 170), S. 271. —
 Skr.: tildels stor; rolig.
¹Den menneskelige]
 Den Msklige [[<]Msklig]
- *327: 342 (se 170), S. 272-274. —
 Skr.: som 6.
¹⁰den] < det og] ||,|| og
- 328: 341 (= L-Fortegn. — Bind,
 med indvendig trykt Etikette
 som 170,4. (171 × 217), Vb.
 med Guldfileter paa Ryggen,
 grønt marmorert Overtræk,
 marmorert Forsats; spr. Snit.
 Pap.: blaal. Velin), udv. Eti-
 kette. — Skr.: sirlig.
 Anm.: Stykkerne i 341 anbragt
 med bred ydre Margin. De fire første
 Blade er upag. og ubeskr., forøvr.
 Pag. med Blyant paa hvert Blads før-
 ste Side (med ulige Tal); kun sidste
 Blad (S. 271 f.) pag. paa begge Sider.

- *329: 341 (se 328), S. 1-5. — Skr. i de første fem Stykker: som 201; i Resten: som 270.
¹-hed] < -heds S. 261¹⁶.
 Og ikke] < Ei heller S. 261¹⁶ man] man ||best|| S. 261¹⁶ just] ||som|| just
- *330: 341 (se 328), S. 5-8. — Skr.: som 295.
¹³en] < et S. 263² den] den ||bliver <for> farlig for Gud,||
- *331: 341 (se 328), S. 8 f. — Skr.: gennemg. stor; rolig.
- *332-333: 341 (se 328), S. 9. — Skr. 332: som 331. 333: som 13.
- *334: 341 (se 328), S. 10. — Skr.: stor; rolig.
- *335: 341 (se 328), S. 10 f. — Skr.: som 38.
- 336: 341 (se 328), S. 11. — Skr.: som 38.
- *337: 341 (se 328), S. 12. — Skr.: som 6.
- *338: 341 (se 328), S. 13 f. — Skr.: som 6.
- *339: 341 (se 328), S. 14. — Skr.: stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere.
- *340: 341 (se 328), S. 14 f. — Skr.: som 6.
- *341: 341 (se 328), S. 15 f. — Skr.: som 28.
- 342: 341 (se 328), S. 16 f. — Skr.: som 28.
¹Jour-] ||Øieblikket.|| *Li-nieskifte* Jour- ⁵Natfører-] < Natførere ⁶det] de ⁷-Førere"] -Førere S. 267¹-tegnet]-tegne S. 267²ere] ere ||det||
- *343: 341 (se 328), S. 17 f. — Skr.: som 6.
³jeg] jeg ||ofte||
- *344: 341 (se 328), S. 19. — Skr.: som 6.
- *345: 341 (se 328), S. 19 f. — Skr.: som 28.
- *346: 341 (se 328), S. 20 f. — Skr.: tildels stor; rolig, hist og her sirlig.
- *347: 341 (se 328), S. 21-23. — Skr.: som 46.
 S. 269¹⁹ hine Indvaanere] Indvaanere < Gadarenserne S. 269²² om] ||,|| om
- *348: 341 (se 328), S. 23-25. — Skr.: som 6.
 S. 270⁸ Testa-] ||X|| Testa-
- *349: 341 (se 328), S. 25 f. — Skr.: som 109.
- *350: 341 (se 328), S. 26 f. — Skr.: som 103.
- *351: 341 (se 328), S. 27 f. — Skr.: som 231.
⁸, det] < : det

- *352: 341 (se 328), S. 28-30. —
Skr.: som 5.
⁷er et] er *Linieskifte* S.
272⁹som] ||—|| som
- *353: 341 (se 328), S. 30-33. —
Skr.: som 5.
²om] om ||at|| S. 273¹
sandelig] < sandselig S.
273⁶Gud har] Gud S. 273¹⁸
ligger i] ligger
- 354: 341 (se 328), S. 33. — Skr.:
som 38.
Anm.: nederste 1/4 af Siden ube-
skr.
⁸saa] ||v|| saa S. 274¹paa]
paa ||det at være||
- *355-356: 341 (se 328), S. 34. —
Skr. 355: som 201. 356: som
21.
Anm.: nederste 1/3 af Siden ube-
skr.
- *357: 341 (se 328), S. 35-38. —
Skr.: tildels stor; snart rolig
tildels sirlig, snart hurtigere
tildels flygtig.
⁹godt] < Gode ¹⁴gere] ge
S. 275¹⁰-verden] -verdenen
vilde] < ville S. 275¹⁸maa]
||bl|| maa S. 275¹⁹Og] ||J||
Og S. 275²⁰godt] Godt S.
276³maattet] maatte
- *358: 341 (se 328), S. 39-43. —
Skr.: som 18.
S. 277²⁰der er] der S.
277²⁶godt] Godt.
- *359: 341 (se 328), S. 43 f. —
Skr.: som 29.
- *360: 341 (se 328), S. 44-46. —
Skr.: som 6.
²paa] ||er|| paa S. 279¹
-isme] < -ismen
- *361: 341 (se 328), S. 46 f. —
Skr.: som 6.
⁴A i Alt] < a ⁶Vand]
Vand ||og||
- 362: 341 (se 328), S. 47 f. — Skr.:
som 38.
- *363: 341 (se 328), S. 48 f. —
Skr.: som 82.
¹⁰det] |, || det ¹⁸In-] | Aan-
der|| In-
- *364: 341 (se 328), S. 50-53. —
Skr. i de første fire Styk-
ker: som 202; i Resten:
som 38.
¹⁹af] af ||, || ²⁵den] < det
S. 282¹¹Aars] Aar S. 282¹⁶
lade den] lade *Linieskifte*
- *365: 341 (se 328), S. 53. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.
- 366: 341 (se 328), S. 53-55. —
Skr.: som 5.
S. 283⁵o:] ||og|| o: S. 283¹⁴
spattet og] < spattet, S.
283²¹spiller] ||b|| spiller S.
283²⁴han] han ||skal||
- *367: 341 (se 328), S. 55-57. —
Skr.: som 5.
- *368-369: 341 (se 328), S. 57. —
Skr. 368: som 6. 369: som
57.

- 368³hedder det] hedder
368²⁴ Christendommen.]
< Xstd; 369³-ene os] -ene
- *370: 341 (se 328), S. 58 f. —
Skr.: som 38.
- *371: 341 (se 328), S. 59 f. —
Skr.: som 38.
⁶Donatisterne] < Mon-
tanisterne
- *372-373: 341 (se 328) S. 60-63. —
Skr. 372: som 6. 373 (S. 63):
som 290.
372⁶dersom] dersom||det||
372²⁷ganske] ||i|| ganske
- *374: 341 (se 328), S. 64-67. —
Skr.: som 34.
⁷, som] ||et||, som S. 288⁵
de] < det S. 288¹⁶de] < en
S. 288¹⁹af at] af S. 288³⁰
forladt mig] forladt S. 288²¹
Det] < Den S. 288²⁷Den]
< den S. 289³en] < et
- 375: 341 (se 328), S. 68. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, efterh.
hurtigere.
⁸selv] ||d|| selv ⁶Mis-]
||F|| Mis-
- 376: 341 (se 328), S. 68 f. — Skr.:
som 38.
S. 290¹-tet] < -tets
- *377: 341 (se 328), S. 69-71. —
Skr.: som 6.
⁹Lid-] ||l|| Lid-
- 378: 341 (se 328), S. 71 f. — Skr.:
som 38.
- *379: 341 (se 328), S. 72 f. —
Skr.: som 38.
⁵Søndags-Declamation]
< Declamation
- *380: 341 (se 328), S. 73 f. —
Skr.: som 6.
²Sand-] ||C|| Sand- fra]
< paa ⁵Sagen] ||e|| Sagen
- *381: 341 (se 328), S. 74-78. —
Skr.: som 34.
²af] at ⁶-itet] -et ¹⁸det
angaaer] det S. 293⁴saa]
||r|| saa S. 293¹⁹Gud] ||H||
Gud -rerer] -rer
- *382: 341 (se 328), S. 78-80. —
Skr.: som 38.
⁶fravriste] fravriste S.
294⁴det] det ||,|| S. 294⁹de
i] de S. 294¹⁴et] et ||M||
- 383: 341 (se 328), S. 81. — Skr.:
som 38.
- *384: 341 (se 328), S. 81-85. —
Skr.: som 6.
¹⁶F i Første] < f ²⁹An-
dre] < andre
- 385*-386: 341 (se 328), S. 85 f. —
Skr. 385: enk. St. stor; gen-
nemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere. 386 (S. 85): som 57.
385⁶ Christendommen]
< Linieskifte Xstd S. 297³
dette] dette ||, og|
- *387: 341 (se 328), S. 86-88. —
Skr.: som 4.
⁸Andre] < andre ¹⁴vild-
hed] villighed ²³Der er] Der

*388: 341 (se 328), S. 88-90. —
Skr.: som 6.

⁵Gud] Gud ||og|| ⁹-den-
de] -nende ²⁴Klump.] <
Klump;

*389: 341 (se 328), S. 90 f. — Skr.:
som 26.

⁵alleraller- første Gang]
< aller- alleraller -anden
Gang] < aller- S. 299⁴
-brød] -brød ||.||

*390: 341 (se 328), S. 91 f. — Skr.:
som 32.

*391: 341 (se 328), S. 93-95. —
Skr.: som 6.

¹⁷Christenh i Christen-
heden] < Xstd. ¹⁸en første
Gang] < et ¹⁹den] < det
S. 301⁸som] ||, og|| som S.
301⁹have] *Linieskifte* at have

*392: 341 (se 328), S. 95-97. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, enk. S. sirlig, i
i enk. Ord hurtigere.

¹⁰Tro en] en ¹⁶at i] at
Linieskifte

*393: 341 (se 328), S. 97-99. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig tildels sirlig, i enk. Ord
hurtigere.

¹-iel] < -iell S. 303³al-
ler-] < Aller- man] ||den||
man

394: 341 (se 328), S. 99. — Skr.:
som 66.

⁷-heden] < -hed ⁸for-]
fore- ¹⁰i] < af *Rett. m. Blyant*

*395: 341 (se 328), S. 100 f. —
Skr.: som 29.

*396: 341 (se 328), S. 101-103. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. sirlig, i enk. Ord
hurtigere.

*397-398: 341 (se 328), S. 103 f. —
Skr. 397: som 6. 398 (S. 104):
som 13.

Anm.: 398 anbragt over og under
Slutn.-Tilf. til 397.

397⁸Liden-] ||U|| Liden-
397¹⁰be-] ||f|| be- 397¹¹2]
< 4 398⁸samt] ||at|| samt

*399: 341 (se 328), S. 104 f. —
Skr.: som 28.

¹Uro] Uro ||.|| ⁴30] < 70
10] < 40 ⁵5] < 10

400*-401: 341 (se 328), S. 105-110.
— Skr. 400: gennemg. stor;
gennemg. rolig, i Beg. af
femte Stykke sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
401 (S. 107): som 13.

Anm.: nederste ¹/3 af S. 110 ube-
skr.

400¹⁸-skæe med]-skæe S.
307¹⁵mere] mere ||.|| S. 307¹⁸
; og] < . Og S. 307²²skal]
||vi|| skal S. 307²⁶en Al-
mægtig] < Almægtige S.
308⁷og] ||Nei,|| og

*402-403: 341 (se 328), S. 111-116
— Skr. 402: som 6. 403 (S.
115): som 103.

- S. 309¹⁶-serer] -ser S.
 309¹⁸M i Maj-] < m S.
 309³⁸-tid:] < -tid, S. 310¹³
 banke] ||sk|| banke
- *404: 341 (se 328), S. 116-118. —
 Skr.: som 6.
¹¹Mand] ||Xristen|| Mand
¹⁶alt] ||alle|| alt S. 312⁷dog]
 dog ||f||
- *405: 341 (se 328), S. 118 f. —
 Skr.: som 15.
⁶-lig] < -lighed!
- *406: 341 (se 328), S. 119-121. —
 Skr.: som 202.
⁷om] om ||,|| S. 313⁹nok]
 nok ||. Linieskifte Men Kj||
 S. 313¹⁰draget] drage S.
 313¹⁶Evigheden] < Evigt
- 407^{*}-408: 341 (se 328), S. 121. —
 Skr.: som 57.
 408¹da] ||a|| da 408³af]
 af ||de Andre.||
- *409: 341 (se 328), S. 121 f. —
 Skr.: hist og her stor; gen-
 nemg. rolig, i Beg. og Slutn.
 i enk. Ord sirlig, i enk. Ord
 hurtigere.
 Anm.: nederste 1/4 af S. 122 ube-
 skr.
- *410: 341 (se 328), S. 123. —
 Skr.: enk. St. stor; gennemg.
 rolig, i Beg. og Slutn. i enk.
 Ord sirlig, i enk. Ord hur-
 tigare.
- *411: 341 (se 328), S. 123-126. —
 Skr.: som 6.
- ¹⁷da] < saa ¹⁸-de] -de ||,||
 S. 316³at] ||,|| at S. 316⁵
 naar] naar ||nu||
- *412: 341 (se 328), S. 126 f. —
 Skr.: som 38.
⁴det det det] det det
- *413: 341 (se 328), S. 127 f. —
 Skr.: som 109.
- *414: 341 (se 328), S. 128 f. —
 Skr.: som 38.
⁹-tion] < -tions
- 415: 341 (se 328), S. 129 f. —
 Skr.: som 38.
- *416: 341 (se 328), S. 130 f. —
 Skr.: som 6.
⁷-hed.] < -hed; ¹⁸o] o ||,||
- *417: 341 (se 328), S. 131 f. —
 Skr. i Hovedstykket: som
 37; i Slutn.-Tilf.: som 323.
⁵At] At ||,|| S. 319¹¹et] <
 eet
- *418: 341 (se 328), S. 132-134. —
 Skr.: som 21.
⁸Med] ||V|| Med ⁵os,] <
 os: ¹⁰Han] Han ||er i uen-
 delig Kjerli|| ¹²til den] til
- *419-421: 341 (se 328), S. 134 f.
 — Skr. 419 (S. 134): sirlig.
 420 (S. 134 f.): som 201. 421
 (S. 134 f.): tildels stor; rolig,
 i Beg. sirlig.
 420⁹end] en 421⁶-erer]
 -er 421¹⁴vel] ||<af|| vel 421¹⁸
 -sagen!] < -sagen,

*422: 341 (se 328), S. 136 f. —
Skr.: som 29.

⁶som] ||, || som ¹⁰han] < —
S. 322⁴nei] || u] nei S. 322⁸
f i frygt-] < F S. 322⁹det
anden Gang] der

423: 341 (se 328), S. 137 f. —
Skr.: som 38.

424: 341 (se 328), S. 138-142. —
Skr.: som 6.

¹. . . . Det] || Om mig] Li-
nieskifte Det S. 323⁴
en] || kun] en S. 323⁹eller]
|| hvad du] eller S. 323²⁰Du
anden Gang] Du || Kjerlig-
hedens u] S. 323²⁰mænd]
mænd || stor Forkjerlighed]

425: 341 (se 328), S. 142. — Skr.:
som 6.

²de] || det] de

426: 341 (se 328), S. 143. — Skr.:
som 103.

⁹Men] Men || er]

*427: 341 (se 328), S. 143-145. —
Skr.: som 38.

⁸-kommende]-kom-Side-
skifte

428: 341 (se 328), S. 145 f. —
Skr.: som 7.

³mit] < mig S. 326¹²
dennne Hjerter] < Hjer-
tets

429: 341 (se 328), S. 146 f. —
Skr.: som 6.

¹⁷Ende-] || U] Ende-

*430: 341 (se 328), S. 148-153. —
Skr.: som 61.

S. 328⁷paa Afstand] <
digterisk S. 328¹⁷Socrates]
Socrates, || o Herre Gud, fri-
stes man til med en Person
i Comedien [sml. J. L. Hei-
berg, *Kjøge Huuskors*, 4. Sc.]
at sige, at ogsaa en Mursvend
vil være poetisk] S. 328⁸⁰i
i fik] < o S. 329¹⁰der er]
der Linieskifte

*431: 341 (se 328), S. 153-155. —
Skr.: som 6.

¹⁰til] ||, || til ¹⁸Ene] Ene
|| sælger og] ¹⁵Penge til]
Penge S. 330⁵Første] < Ene

*432: 341 (se 328), S. 156. —
Skr.: som 201.

Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ube-
skr.

⁶er det] < af om] || at]
om

*433: 341 (se 328), S. 157. —
Skr.: som 117.

³med] || natur] med ⁶som
som] som

*434: 341 (se 328), S. 157 f. —
Skr.: som 38.

³maa] || er] maa ⁹Naar]
|| De] Naar

*435: 341 (se 328), S. 159-161. —
Skr.: som 32.

³Evig-] || Tiden] Evig- ⁶,
at] < : at ¹⁰Slægt] || og]
Slægt

- *436: 341 (se 328), S. 161-164. —
Skr.: som 32.
- *437: 341 (se 328), S. 164 f. —
Skr.: som 32.
 ⁶Slægten] || Msk-S|| Slæg-
 ten ⁷Christendom.] Xstd.
 ||;|| ¹⁶Lærer] Lære
- *438: 341 (se 328), S. 165 f. —
Skr.: som 119.
- *439: 341 (se 328), S. 167-174. —
Skr. i første Afdeling:
som 32; i anden Afdeling:
tildels stor; beg. sirlig, for-
øvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig;
i tredje Afdeling: tildels
stor; gennemg. rolig, i Slutn.
tildels sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.
 ⁴-tagen] -tagen ||) S. 336⁹
for-] ||p|| for- S. 336¹⁵er:]
 < er, S. 336²⁴kun] ||havde||
 kun S. 336³⁰d i vilde] < l
 S. 337⁷som] som ||ethvert||
 S. 337⁸sin] < sit S. 337¹⁰
 -mere] -mere ||,|| dette]
 dette / < det/ ||eneste|| S.
 337¹⁴ yngre Alder] < Alder
 af nogle tyve Aar skulde]
 ||k|| skulde S. 337¹⁶til at] til
 S. 337²⁷hvis jeg] hvis S.
 338⁶i at] at S. 338⁹faaet]
 ||h|| faaet
- *440: 341 (se 328), S. 174 f. —
Skr.: som 38.
 ⁵Liv] ||h|| Liv
- *441: 341 (se 328), S. 175 f. —
Skr.: gennemg. stor; rolig, i
Beg. i enk. Ord sirlig.
 Anm.: nederste ¹/₄ af S. 176 ube-
 skr.
- *442: 341 (se 328), S. 177. —
Skr.: som 117.
 ⁶de] det
- *443: 341 (se 328), S. 177-179. —
Skr.: som 6.
 ⁸paa] ||midt|| paa
- *444: 341 (se 328), S. 179 f. —
Skr.: som 6.
 S. 341⁸Latterligt] < For-
 træffeligt
- *445: 341 (se 328), S. 180-182. —
Skr.: som 6.
 ⁶O i Op-] < o ¹⁴sige i]
 sig S. 342¹¹i i Intet] < i
- *446: 341 (se 328), S. 182-184. —
Skr.: som 119.
 ⁵6. Menneske-Slægten]
 < Slægten ¹³at] af Ind-] In-
 ¹⁸U i Unge] < u
- 447: 341 (se 328), S. 184. — Skr.
som 38.
- 448: 341 (se 328), S. 185-187. —
Skr.: som 82.
 S. 344⁵det] < der S. 344⁸
 det første Gang] < der S.
 344¹³mener] ||,|| mener S.
 344¹⁸ganske geheimt] <
 egl. naar] < da
- *449: 341 (se 328), S. 187 f. —
Skr.: som 6.

- ¹⁴i første Gang] i ||Dig||
¹⁵luft-] luf-
- *450: 341 (se 328), S. 188-192. —
 Skr.: som 61.
³af] ||, men dog|| af ¹⁵Eg]
 ||Æg|| Eg ||som Syna|| S. 346⁶
 maa] ||skal|| maa S. 346¹³
 være] ||man|| være
- *451: 341 (se 328), S. 192-194. —
 Skr.: gennemg. stor; gen-
 nemg. rolig, hist og her i
 enk. Ord sirlig, i enk. Ord
 hurtigere.
⁹sig] < En S. 347⁴der
 kommer] < — nu kommer
 der S. 347¹⁷ved] ||at|| ved
 at] at ||faae|| S. 347²²selv.]
 selv. ||Saa vil det ikke mere||
- *452: 341 (se 328), S. 194 f. —
 Skr.: som 38.
- *453: 341 (se 328), S. 195-198. —
 Skr. i første Afdeling:
 som 6; i anden Afdeling:
 som 11.
²Om] < Naar ²⁰det] ||et
 saa|| det S. 349⁸det anden
 Gang] ||a|| det S. 349¹did-]
 ||hv|| did- S. 349¹¹der] ||,||
 der
- *454: 341 (se 328), S. 198-200. —
 Skr.: som 28.
- *455: 341 (se 328), S. 200-202. —
 Skr.: som 32.
 Anm.: nederste ¹/₄ af S. 202 ube-
 skr.
¹⁰-den] -den ||,||
- *456: 341 (se 328), S. 203-206. —
 Skr.: som 187.
²denne] < det ³⁰deri;]
 < deri, ³¹-ste.] < -ste! S.
 352⁷ M i Mindste] < m
- 457: 341 (se 328), S. 206 f. —
 Skr.: som 38.
⁹er et] er
- *458: 341 (se 328), S. 207-212. —
 Skr.: som 248.
 Anm.: nederste ¹/₄ af S. 212 ube-
 skr.
³E i Evige] < h ⁴foran]
 < for S. 354³mindst] ||st||
 mindst mulige] mulige
 msklige ||V|| S. 354¹⁸at før-
 ste Gang] ||at|| Linieskifte at
- *459: 341 (se 328), S. 213-216. —
 Skr.: som 6.
 S. 355¹⁴den første Gang]
 der S. 355¹⁵-førsel] < førd-
 sel
- *460: 341 (se 328), S. 216-218. —
 Skr. i første Stykke: som
 117; i Resten: tildels stor;
 gennemg. rolig, enk. St. i enk.
 Ord sirlig, i enk. Ord hur-
 tigare.
⁶E i Ex-] < e ⁹en første
 Gang] en ||saadan Skikkels]
¹⁰fore-] ||og det uagtet|| fore-
¹³end] ||selv end|| end ¹⁸
 Sphære] Sphære ||,|| ¹⁹
 Idee.) < Idee. ²²det] det
 ||g||
- *461: 341 (se 328), S. 218-220. —
 Skr.: som 38.

- ¹⁰Apostelen] ||det at være||
Apostelen [< Apostel/
- *462: 341 (se 328), S. 220-224. —
Skr.: som 187.
⁹-ling] -ling ||om|| S. 359⁷
N i Nat] < n
- 463: 341 (se 328), S. 224-226. —
Skr.: som 38.
⁶en] ||ere|| en S. 360⁶O]
< Og S. 360¹⁰der] der ||og-
saa||
- *464: 341 (se 328), S. 226 f. —
Skr.: som 409.
¹²og] og ||at|| ¹³„ih] ih
¹⁴det] ||her|| det
- *465: 341 (se 328), S. 227 f. —
Skr.: gennemg. stor; rolig, i
Slutn. i enk. Ord sirlig.
¹¹at] ||derfor er den|| at
- 466: 341 (se 328), S. 228. — Skr.:
som 103.
- *467: 341 (se 328), S. 228 f. —
Skr.: som 103.
- 468: 341 (se 328), S. 229. — Skr.:
i enk. Ord stor; rolig.
- 469: 341 (se 328), S. 230 f. —
Skr.: som 396.
²sees] sees ||af|| ⁴Sorg-]
Sorgs- ⁸A i Andet] < a
¹²Op-] ||Ihvorvel det Gud-
dommelige|| Op-
- *470: 341 (se 328), S. 231. — Skr.:
som 13.
- *471: 341 (se 328), S. 231 f. —
Skr.: som 6.
⁶„Men] Men
- *472: 341 (se 328), S. 233 f. —
Skr.: som 6.
³tal-] ||talløst|| tal- ⁹som]
||som om|| som
- *473: 341 (se 328), S. 234 f. —
Skr.: som 6.
- *474: 341 (se 328), S. 235-237. —
Skr.: som 409.
⁵mig den] den ⁶min] mit
S. 365¹Gud!] < Gud, S.
365¹⁷-ved.“] -ved.
- *475: 341 (se 328), S. 237-245. —
Skr.: som 409.
¹Gode —] < Gode, ⁵thi]
thi ||det er|| ¹⁶det saa] saa
S. 366¹³lagt] lagt ||saaledes
an|| efter det] efter i] <
og S. 366¹⁹-stand,] -stand,
||Dybsin|| S. 367²⁷det] < den
S. 367³⁰en] < et S. 368²
be-] ||,|| be- S. 368²¹den,]
den, ||at|| S. 368²²O] „O S.
368³⁰at] ||indtil videre|| at S.
369¹⁶et] < en
- *476: 341 (se 328), S. 245-249. —
Skr.: hist og her stor; rolig
for en stor Del sirlig.
⁴(der] < , der ⁶Aand)]
< Aand, ¹³hvis] ||lige over||
hvis S. 370³han] ||til|| han
S. 370¹⁵al-] ||er|| al- S. 376²⁶
Guds] ||R|| Guds „ogsaa“.
Man] < „ogsaa“. *Lineskifte*
Man S. 370²⁸nu] nu ||lader||

- S. 371¹¹ Idealitets-Rede-
lighed] < Redelighed
- *477: 341 (se 328), S. 249 f. —
Skr. i de tre første Styk-
ker: som 189; i sidste
Stykke: som 201.
¹²som] ||lig|| som S. 372⁹
eller] ||og at dette bødede
paa|| eller
- *478: 341 (se 328), S. 250 f. —
Skr.: som 197.
⁹mig] ||Dig|| mig
- *479: 341 (se 328), S. 251 f. —
Skr.: som 176.
S. 373²Frem-] ||Sk|| Frem-
- 480-*481: 341 (se 328), S. 252. —
Skr. 480: enk. St. stor; gen-
nemg. rolig, i sidste Stykke
tildels sirlig, i enk. Ord hur-
tigere. 481: som 11.
- *482: 341 (se 328), S. 253-256. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. hist og her sir-
lig, i enk. Ord hurtigere.
S. 374¹⁴-hed] < -heder
S. 374¹⁸ikke] ||ikke mere lig||
ikke S. 374²⁰Jeppe] ||af||
Jeppe S. 375⁶sand] sand
||Li|| at] ||en|| at
- 483: 341 (se 328), S. 256. — Skr.:
gennemg. stor; rolig i enk.
Ord sirlig.
- *484: 341 (se 328), S. 256-258. —
Skr.: som 6.
S. 376⁸, Alt] < ; Alt
- *485: 341 (se 328), S. 258 f. —
Skr.: som 149.
- *486: 341 (se 328), S. 259-261. —
Skr.: som 32.
⁵mig,] < mig; ⁶det An-
det] hinanden S. 377⁹stak-
kels] stakkels ||Majestæt|| S.
377¹⁴Magts] Magt S. 377¹⁶
det *anden Gang*] < et
- *487: 341 (se 328), S. 261. — Skr.:
som 6.
- *488: 341 (se 328), S. 262. — Skr.:
som 6.
²maatte] maatte ||G|| ³ha-
ve] have ||f||
- *489: 341 (se 328), S. 262 f. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig i enk. Ord flyg-
tig, sl. roligere.
¹Gud] ||Men|| Gud
- *490: 341 (se 328), S. 263. — Skr.:
som 30.
- 491: 341 (se 328), S. 263 f. — Skr.:
som 30.
- *492: 341 (se 328), S. 264. — Skr.:
som 30.
⁵G i Gav-] < g
- 493: 341 (se 328), S. 264 f. — Skr.:
som 103.
³Faae] < faae
- *494: 341 (se 328), S. 265 f. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, enk. St. i enk. Ord hur-
tigere tildels flygtig.

*495: 341 (se 328), S. 266 f. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig i enk. Ord flyg-
tig, i enk. Ord roligere.

S. 380¹der er] der S.
380¹⁸saa] ||a|| saa

*496: 341 (se 328), S. 268. — Skr.:
som 6.

*497: 341 (se 328), S. 268-272. —
Skr.: som 26.

S. 381³F i For-] < f for-]
||misf|| for- S. 381⁷klog.] <
klog; S. 381¹⁷kunde første
Gang] ||kunn|| kunde S. 381¹⁹
Ex-] ||In|| Ex- S. 381^{19f}. Ma-
skin-] Manisk- S. 381²⁰
kun] kun ||til|| S. 382¹Men]
Men ||med||

*498: 341 (se 328), S. 272. — Skr.:
som 290.

⁶En] < en ¹⁰og] ||ak|| og
¹¹Skyld i] Skyld

499: 340 (= L-Fortegn. — Bind,
med indv. trykt Etikette som
170, 4. (178 × 222), Vb. med
Guldfleter paa Ryggen, graat
marmoreret Overtræk, med
blaa og grønne Linier kva-
dreret Forsats; marmoreret
Snit. Pap.: blaal. Velin), udv.
Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.. Stykkerne i 340 er anbragt
med bred ydre Margen. De fire første
Blade er upag. og ubeskr., forøv.
Pag. med Blyant paa hvert Blads før-
ste Side (med ulige Tal).

500: 340 (se 499), S. 1. — Skr.:
som 15.

⁸Cen-] ||P|| Cen- Punkt,]
< Punkt;

501: 340 (se 499), S. 1-3. — Skr.:
som 30.

*502: 340 (se 499), S. 3. — Skr.:
som 52.

503: 340 (se 499), S. 3 f. — Skr.:
som 10.

⁴i,] i

504: 340 (se 499), S. 4. — Skr.:
tildels stor; hurtig i enk. Ord
flygtig.

¹Ide-] ||En|| Ide-

505*-506: 340 (se 499), S. 5. —
Skr. 505: gennemg. stor;
gennemg. hurtig, i enk. Ord
roligere. 506: som 505.

¹Be-] ||End|| Be-

507: 340 (se 499), S. 5-7. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig, i Beg. og Slutn. roligere.
S. 386³-eres] -es

*508: 340 (se 499), S. 7. — Skr.:
som 505.

509-510: 340 (se 499), S. 8. —
Skr. 509: som 38. 510: som
29.

*511: 340 (se 499), S. 8-11. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
hurtig tildels flygtig, hist og
her roligere i enk. Ord sirlig.

¹¹paa] ||af|| paa ²²ikke]
ikke ||et Msk|| ²⁷sig] sig
||mig||

512*. 513. 514*: 340 (se 499), S. 11-14. — Skr. 512: som 32. 513 (S. 13): som 52. 514 (S. 14): gennemg. rolig i enk. Ord sirilig, i enk. Ord hurtigere.

512⁹, at] ||som||, at S. 389² tom] < tomt S. 389⁴ ved] < af S. 389¹⁴ den] den ||Dyre|| 514¹ I] ||T|| I 514² i] ||forplante sig||, i S. 390³ maa] ||saa|| maa

*515: 340 (se 499), S. 14-16. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.

¹⁰Menneske . . . Dyr] < Dyr og at være Msk. ¹⁶at] ||er|| at ²⁰cum anden Gang] kum

*516-517: 340 (se 499), S. 16-20. — Skr. 516: gennemg. stor; snart rolig i enk. Ord sirilig, snart hurtig tildels flygtig. 517 (S. 19): som 176.

Anm.: nederste 1/4 af S. 20 ubeskr.

516¹⁸ Qval.] Qval. ||Saal|| S. 392¹¹ er] ||,|| er S. 392¹⁶ det] < der S. 392²⁸ paa] paa ||,|| S. 392³⁹ see] see ||Træerne for||

*518: 340 (se 499), S. 21-24. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, enk. St. roligere i enk. Ord sirilig.

¹¹, at] at ¹⁸en] ||Slægten|| en ¹⁷det] det ||van|| S. 394²⁴ Den] < den S. 394²² sagde] < siger

*519: 340 (se 499), S. 24-26. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirilig, forøvr. gennemg. hurtig tildels flygtig, sl. igen roligere.

¹⁰vil vi] ||ikke|| vil ²⁰end een] een ²¹lige] lige ||s||

*520: 340 (se 499), S. 26-28. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere.

²En . . . stundom] < som en Lærer stundom taler S. 396¹ forstaaer . . . han] < (f. E. naar Læren S. 396⁸ taler gjerne] taler gjerne S. 396⁹ -strenge sig] -strenge S. 396¹⁷ der] < som

*521: 340 (se 499), S. 28 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.

S. 397⁴ Gode] Godhed

*522: 340 (se 499), S. 29 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirilig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁴falde anden Gang] < faldet ⁸ind end] ind ⁸med] med ||Barne||

*523: 340 (se 499), S. 30 f. — Skr.: som 29.

S. 398¹ -ne.] < -ne, S. 398⁸ villet] ville S. 398⁹ -ser] < -serne S. 398¹⁴ er]

- er ||ik|| S. 398¹⁹ Evig-] ||F||
Evig-
- 524: 340 (se 499), S. 32f. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, for-
øvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
Anm.: nederste 1/4 af S. 33 ube-
skr.
- S. 399⁶ op-] opt- S. 399¹³
en vis] en S. 399¹⁴ Men-
nesker] Msket S. 399²¹ alle]
alle ||Køer og||
- *525: 340 (se 499), S. 34 f. —
Skr.: som 119.
³have] < havd ⁶dette,]
< dette: S. 400⁶ af] < er
S. 400¹² være] være ||Sandt||
- 526: 340 (se 499), S. 35-37. —
Skr.: som 202.
¹⁶U i Ube-] < u S. 401⁶
U i Ube-] < u
- 527-*528: 340 (se 499), S. 37. —
Skr. 527: som 11. 528: som
176.
527⁴-tet, anden Gang] <
-tet.
- 529-530: 340 (se 499), S. 38. —
Skr. 529: hist og her stor;
gennemg. rolig, i Beg. tildels
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
530: som 13.
530⁶ vilde] < vil
- 531: 340 (se 499), S. 38f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig, enk. St. i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere.
- *532: 340 (se 499), S. 39-41. —
Skr.: som 66.
- *533: 340 (se 499), S. 41-43. —
Skr.: som 30.
²at] at ||andr|| ¹²man.] <
man; ²⁰uden] uden ||nogen||
- 534: 340 (se 499), S. 43. — Skr.:
som 290.
⁴man] man ||s||
- 535: 340 (se 499), S. 44. — Skr.:
som 323.
²ikke] ikke ||f||
- *536: 340 (se 499), S. 44-46. —
Skr.: som 6.
S. 406¹⁸ er den] er
- *537: 340 (se 499), S. 46-50. —
Skr.: som 6.
⁷ikke] ||hverken|| ikke
⁸hverken] < ikke ¹⁴.de]
-det S. 407⁷ dette] < det
S. 407⁸ F i Første] < f S.
407¹¹ Tid,] < Tid; S. 407¹⁸
til for] til S. 407¹⁸ at] at
||han|| S. 407²² er] ||end|| er
- 538: 340 (se 499), S. 51-53. —
Skr.: som 29.
¹⁴skal] skal ||kastes i F||
og] ||s|| og ¹⁸liigt] ||liigt||
Lineskifte liigt S. 409¹ To]
< to S. 409² skal] skal ||for||
- 539-*540: 340 (se 499), S. 53. —
Skr. 539: som 38. 540: som
323.
- 541*-542: 340 (se 499), S. 54-46.
— Skr. 541: som 119, 542
(S. 55): som 323.

- 541⁷Et] < Eet 541¹²vilde] ||e|| vilde 541¹³lader] ||seer bor|| lades som] ||seer ud|| som 541¹⁸Ideen] ||d|| Ideen 541¹⁹som] som ||en||
- 543: 340 (se 499), S. 56. — Skr.: i enk. Ord stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
²til] til ||et Arbeide med /< af|| ⁴en Stoppenaal ... hjælpe] < til Hjælp vil melde sig en Stoppenaal eller en Træknaal
- *544: 340 (se 499), S. 57. — Skr.: som 6.
³blev] < var
- *545: 340 (se 499), S. 58 f. — Skr.: som 6.
¹⁰kan] < kun ¹⁸er] er ||J||
- *546: 340 (se 499), S. 59 f. — Skr.: som 6.
 S. 413¹en] < et S. 413²til] ||,|| til S. 413⁴mindre] ||mere|| mindre og] ||og som Xstd.|| og
- 547: 340 (se 499), S. 61. — Skr.: som 6.
⁶— strax] [.,] — strax ¹²Alle] < alle
- *548: 340 (se 499), S. 62. — Skr.: i Hovedstykket: som 38; i Marg.-Tilf.: som 323.
⁸net-] ||nemlig|| net- de] < det ⁸mangler ... alle] < har netop alle de ¹⁰-kiste] -kistet
- 549: 340 (se 499), S. 62-64. — Skr.: som 6.
³var] vare
- *550: 340 (se 499), S. 64-66. — Skr.: som 202.
⁶jo] jo ||noget|| ¹⁴og] ||f|| og
- *551: 340 (se 499), S. 66-69. — Skr.: som 202.
¹S i Spe-] < s ¹⁴for at] for S. 417⁴V i Vel-] < F S. 417⁵til] ||sig|| til S. 417²⁰I i Ingen] < i S. 417²⁸jo] ||nogen|| jo
- *552: 340 (se 499), S. 70-73. — Skr.: som 6.
³M i Maj-] < m S. 418⁴-hed]) -hed S. 418⁶i] ||ogsaa|| i S. 418¹⁸C i Chri-] < S S. 418²⁰gjøres kjendeligt] < kjendes S. 418²⁸til] til til
- 553: 340 (se 499), S. 74. — Skr.: i første Stykke: som 201; i Resten: som 38.
¹²f i frygt-] < y
- *554: 340 (se 499), S. 75-78. — Skr.: som 227.
 S. 420³Det] < det S. 420⁴det] ||af|| det S. 420¹⁸i ||at|| i S. 420²⁸et] < en S. 420²⁰F i For-] < f
- *555: 340 (se 499), S. 78-81. — Skr.: som 6.
 S. 422¹¹mit] ||jeg sk|| mit S. 422¹⁴Kongen,] < Kongen: S. 422²²om.] om. ||For||

S. 422²⁷ c i chri-] < C S.
422³¹ er til] til

*556: 340 (se 499), S. 82 f. —
Skr.: som 6.

¹³og] ||jo jeg takker,|| og

*557: 340 (se 499), S. 84 f. —
Skr.: som 6.

S. 424⁴-de Sprogs] -des
Sprog S. 424⁶s i som første
Gang] < v S. 424¹⁶ nu er] nu

*558: 340 (se 499), S. 85-87. —
Skr.: som 529.

⁴er . . . ⁵modsat] < og
Kjød og Blod ere hinanden
modsatte ⁹L i Lid-] < l ¹⁰
ind i] ind S. 425¹² ind-
traadt] < traadt S. 425¹⁴.
der er] der S. 425¹⁸ hæn-
der] hænder ||vel||

*559: 340 (se 499), S. 87 f. —
Skr.: hist og her stor; beg.
sirlig forøvr. gennemg. rolig,
i enk. Ord hurtigere.
S. 426³-men] < -mens

*560: 340 (se 499), S. 88 f. —
Skr.: hist og her stor; hur-
tig tildels flygtig.

*561: 340 (se 499), S. 89 f. —
Skr.: hist og her stor; gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her roligere.

*562: 340 (se 499), S. 90 f. —
Skr.: i enk. Ord stor; gen-

nemg. hurtig i enk. Ord flyg-
tig, hist og her roligere.

³de to] < den ⁴nu] ||v||
nu

*563: 340 (se 499), S. 91. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
hurtig i enk. Ord flygtig, i
enk. Ord roligere.

Anm.: nederste 1/4 af Siden ube-
skr.

*564: 340 (se 499), S. 92 f. —
Skr.: i enk. Ord stor; gen-
nemg. rolig i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

*565: 340 (se 499), S. 93 f. —
Skr.: hist og her stor; gen-
nemg. rolig i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

566-567: 340 (se 499), S. 94-97. —
Skr. 566: som 254. 567 (S.
97): som 57.

566⁷ et anden Gang] ||eller||
et 566¹⁹ en skjøen] skjøen S.
430⁴ om] om ||tr|| S. 430¹⁴
Mis-] ||Medli, Mis- S. 430¹⁷
Bag-] ||Taus|| Bag- lægger]
lægger ||Fin|| S. 430¹⁹ Be-]
||Gest|| Be- S. 430²⁵ Alle] <
alle S. 430²⁶ ham] ham ||justi
, og] ||paa ham|| , og 567⁴
, end] <, > ||er|| end

*568: 340 (se 499), S. 97-99. —
Skr.: som 30.

⁹der det] der S. 432¹⁵
hvis] hvis ||Nogen||

- 569: 340 (se 499), S. 99 f. — Skr.: som 21.
²sande] < savne
- *570: 340 (se 499), S. 100 f. — Skr.: hist og her stor; gen-nemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
¹⁶de] det
- *571: 340 (se 499), S. 101 f. — Skr.: sl. stor; rolig, enk. St. sirlig.
- *572: 340 (se 499), S. 102-105. — Skr. i Hovedstykket: som 199; i Marg.: som 323.
 Anm.: nederste ¹/₄ af S. 105 ube-skr.
¹⁸A i Alt] < a ²⁶vil før-ste Gang] || s|| vil ²⁷han] han || vil ikke|| ³¹v:] v:) ³³Gud)] Gud S. 435 ³ny] < nye S. 435 ⁴eller] || at den|| eller S. 435 ¹⁸i] || men|| i
- *573: 340 (se 499), S. 106 f. — Skr.: hist og her stor; gen-nemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
 S. 436 ²⁰Den] < den
- 574*-575: 340 (se 499), S. 108. — Skr.: som 103.
- 576: 340 (se 499), S. 108 f. — Skr.: gennemg. stor; rolig.
- *577: 340 (se 499), S. 109 f. — Skr.: som 38.
- 578: 340 (se 499), S. 110-112. — Skr.: som 32.
¹¹-løs] -løst ¹⁸Trøst]|| No-get|| Trøst ²⁶ham.] < ham,
- 579-580: 340 (se 499), S. 112-114. Skr. 579: som 6. 580 (S. 113): som 24.
 579 ³Brygger-] Brygger S. 439 ⁶-lig] < -ligt
- 581*-582: 340 (se 499), S. 114. — Skr. 581: som 38. 582: som 103.
- 583: 340 (se 499), S. 115. — Skr.: som 103.
²de] < det ¹⁸om.] < om;
- 584: 340 (se 499), S. 116. — Skr.: som 119.
- *585: 340 (se 499), S. 117-119. — Skr. i de to første Stykker: som 570; i Resten: som 6.
³(der] ||,|| (der
- 586: 340 (se 499), S. 119 f. — Skr.: som 29.
¹²ikke mindst] < især
- *587: 340 (se 499), S. 120 f. — Skr.: som 6.
³man] man || fristes til at||
- 588: 340 (se 499), S. 121. — Skr.: som 103.
- 589*-590: 340 (se 499), S. 122 f. — Skr. 589: hist og her stor; gennemg. rolig, i Beg. enk.

St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
590 (S. 122): som 13.

*592: 340 (se 499), S. 124. — Skr.:
som 559.

*591: 340 (se 499), S. 123 f. —
Skr.: som 197.

¹³Jern-] Jer-

*593: 340 (se 499), S. 125 f. —
Skr.: som 29.

¹I] ||i|| I Ori-] Or- S.
446¹³hige] higne

6684

DATE DUE

[illegible]

PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

← Barcode (over)

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

